

DPN 6908

Title : शान्ति सार / 'SĀNTISĀRA

Run. No. 7633

Cat. No.

Micro. No.

Subject *Dharmaśāstra* Religion : Hindu / Bauddha

Language : Skt. / New. / Nep. / Skt.- New. / Maith.- New. / New.- Nep. /

Size in cms. 13.5 x 39.0 Folios 191 Lines (in a page) 9

Compl. / Incompl.

Chapt. / act /

Author / translator *Dinakara Bhatta, son of Rāmākr̥ṣṇa*

Scribe / donor

सुगतदास तुलाधर

Date: NS / SS / VS / KS

Ruler / place

Script : New. / Dev. / Bhuj. / Ran. /

Illus. :

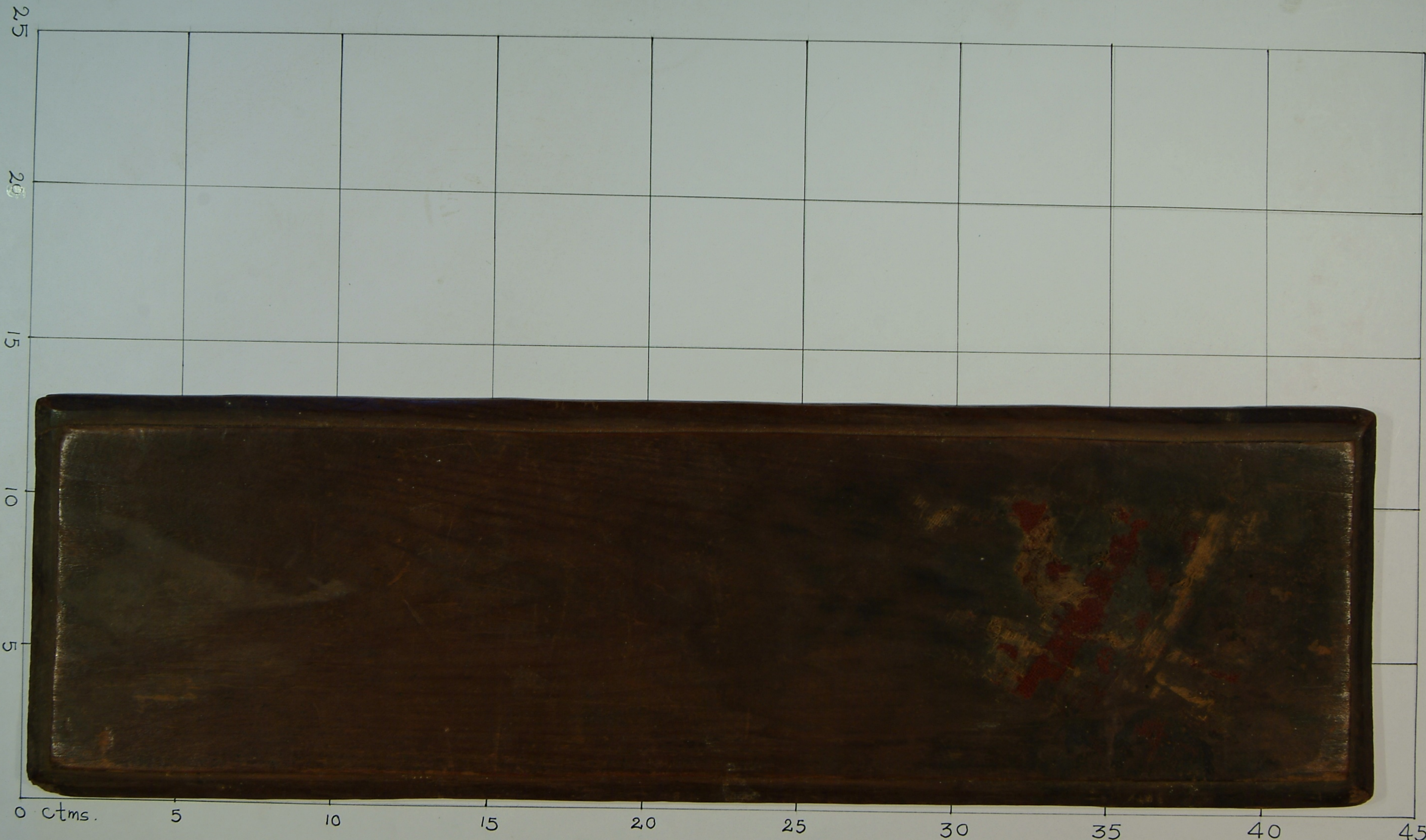
on the margin: *Sāntiśā.*

Material : palmleaf / paper / thyaśaphu / *woode cover: 2*

Condition : fine / damaged by worms, rats, water / *one side yellow*

Beginning, colophon, post-colophon :

इति श्रीमद्रामेश्वरसूरिसूनु श्रीमन्नारायणसूत श्रीमद्रामकृष्णभट्टात्मजदिनकरकृत
शान्तिसारः समाप्तः ॥

25

20

15

10

5

0 ctns.

5

10

15

20

25

30

35

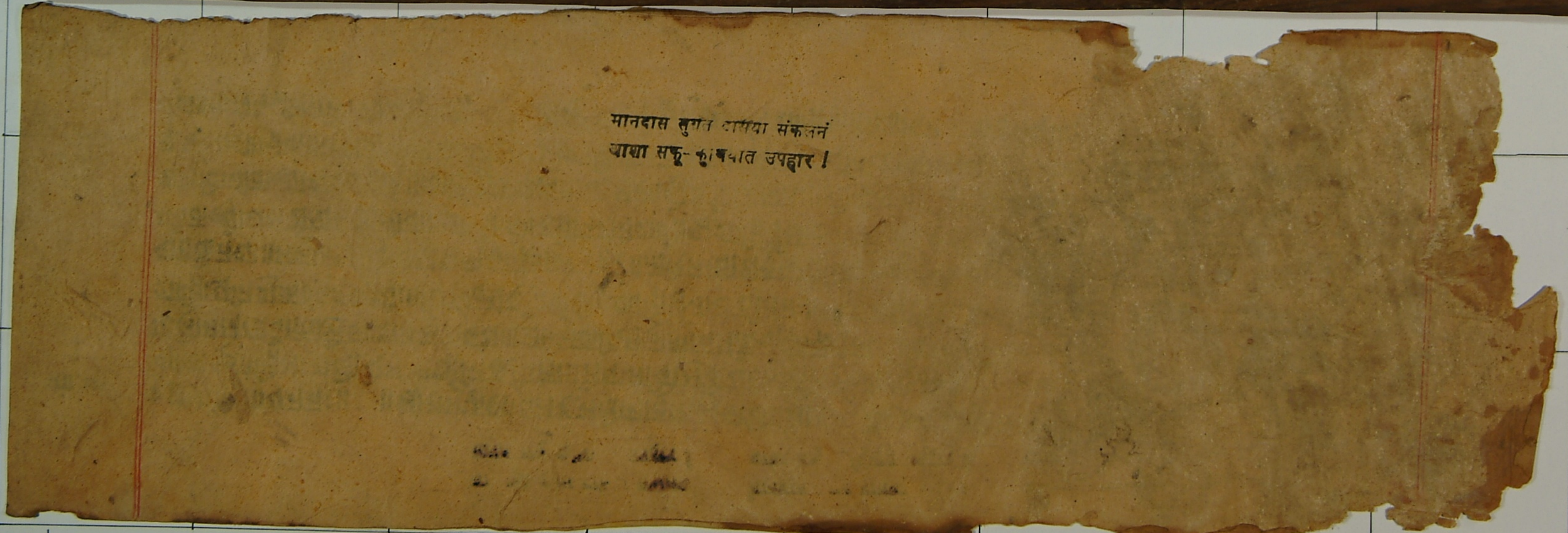
40

45

मानदास सुगत वासवा संकलन
वाशा सफु-य त उपहार !

मानदास सुगत वासवा संकलन
वाशा सफु-य त उपहार !

मानदास सुगत वासवा संकलन
वाशा सफु-य त उपहार !

25

शां. सा
1शां. सा १
मानदास गुप्त दासदा संकलन
बाशा संक कथियात उपहार ।मानदास गुप्त दासदा संकलन
बाशा संक कथियात उपहार ।मानदास गुप्त दासदा संकलन
बाशा संक कथियात उपहार ।

१ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीरामकृष्णपितरं नतो मां वामसदाशिवं ॥ रामं दिनकरशर्मा तनुते शान्तिकं सारसुखाय विवुधानां ॥ ग्रं
थे स्मिन् शान्तिसाराख्ये ये मयार्थानिरूपिता ॥ तेषामादौ सुवोयक्रिये तेनुक्रमस्युतः ॥ २ ॥ कथितोयुतलोमात्रलक्षहोमस्ततः परं ॥ को
टिहोमस्तस्यवोक्ता जेदाः शतमुखादयः ॥ आदितादिग्रहाणां च प्रत्येकं शान्तयस्ततः ॥ शान्तिस्तु निग्रहस्नानं ग्रहयोगे च शान्तिकं ॥ विवाहादौ गुरु
शान्तिः पुनिश्रुकादिशान्तयः ॥ विरुद्धग्रहो शान्तिः शान्तिर्वैनायकी ततः ॥ महारुद्रादिविधयस्तथा रुद्राभिषेचनं ॥ पंचामृतेन स्नयनं सूर्य
घटके तथा ॥ महास्नानविधिस्तदमहापूजातदुत्तरं ॥ त्वरितस्याथ रुद्रस्य विधानं समुदीरितं ॥ लिंगस्य पार्थिवस्याथ पूजाचण्डविधिस्ततः ॥ दु
र्गाकल्योथसर्पसंस्कारो वास्तुशान्तिकं ॥ रजोदर्शनशान्तिश्च शान्तिर्वैधवयोगके ॥ उक्तश्चार्कविवाहोद्योगो मुखप्रसवस्तथा ॥ तथा कृत्स्नचतुर्द
श्याः शिनीवाल्याश्च शान्तिकं ॥ शान्तिकुक्काश्च दर्शस्य मूलाश्लेषाविधिस्ततः ॥ ज्येष्ठाशान्तिस्ततः प्रोक्ता नक्षत्रैकोचशान्तिकं ॥ यतीपाने च तैधृत्वा सं
क्रमे चैव शान्तिकं ॥ नक्षत्राणां निथीनां च गंडांते शान्तिकं ततः ॥ उत्तरादौ दिनस्यापि क्षयो विषयटीषु च ॥ शान्तिग्रहाण्ये पुक्ता यमलोत्थिता शान्तिकं
॥ शान्तिः सदन्नजनने त्रिकशान्तिस्ततः परं ॥ सिंहादौ च प्रसूतस्य गवादे शान्तिकं ततः ॥ दिनमासाद्य जेदेन वालशान्तिस्ततः परं ॥ रोगक्षेति शान्तिः

15

10

5

श्च शान्तयोच्चलशान्तयः ॥ पंचके मृतकेशान्तित्रिपुष्करमृते ततः ॥ त्रिपादश्च मृते शान्तिर्वियोगग्रहशान्तिकं ॥ गजाश्च गोपीदुने च कार्कमेघन
दर्शने ॥ वायसंतः प्रवेशे च पल्लीशरतशान्तिकं ॥ कपोतस्य ततः शान्तिः कृत्याशान्तिस्ततः परं ॥ विद्युद्यतेन थाशान्तिरुत्पातानां च लक्षणां ॥ उत्पात
पाककालश्च शान्तिः साधारणी ततः ॥ देवताग्नेर्वृक्षवृष्टौर्जलानां च विकारके ॥ उपस्करविकारे च मृगपक्षिविकारके ॥ अनिमित्ते गृहादे
श्च पातेशान्तिस्ततः परं ॥ नानोत्पाते महीत्याते तेषु शान्तिस्ततः परं ॥ शान्तिर्ज्येष्ठे च दंष्ट्राणां जंगोलिंगादिकस्य च ॥ दुःस्वप्नदर्शने शान्तिपर्याया
भावशान्तिकं ॥ आशोराजाभिषेकश्च पुनिवर्षाभिषेचनं ॥ सिंहासनं च विधिर्दुर्गविधिरीरितः ॥ तत्र नवग्रहमखस्य धर्मवत्त्वेन सर्वशान्तिप
कृत्स्नान् आदौ निरूप्यते ॥ सधिविधः ॥ अयुतहोमादियुक्तः केवलश्चेति ॥ तत्राशोमास्यादावुक्तः ॥ द्वितीयो याज्ञवल्क्यस्मृत्यादौ ॥ वि
विधस्यापि धर्माणां संकरः प्रयोगपारिजाते जाते उक्तः ॥ सकाम्यो नैमित्रिकश्च ॥ कार्यां रंतेषु सर्वेषु पुनिकाखधरेषु च ॥ नववेश्मप्रवेशे च गार्गा
धनादिकर्मसु ॥ आरोग्यस्नानसमये संक्रान्तिरोगसंज्ञवे ॥ अन्निचारे च यः कुर्यात् गुरुपूजाविधानतः ॥ मोतीष्टफलमाप्नोति निर्विघ्नं न संशय
इति ॥ प्रयोगपारिजाते उत्पलपरिमलोक्ते ॥ अत्र निमित्तसप्तम्या नित्यत्वमयीति तत्रैवोक्तं ॥ नित्ये मंडपोनास्तीत्युक्तं तत्रैव ॥ ॥ मः ॥ नित्ये

25

शा. सा
२

मित्रिकं हिता सर्वमन्यत्र मंडपः ॥ कर्मो गच्छत यज्ञो न्युदयदिना पूर्व सप्रदित मध्ये कार्य इत्युक्तं पारिजाते ॥ सत्रिविधः एकामिरेककर्तृकः ॥ एकामिरेककर्तृकः ॥ अनेकामिरेककर्तृकश्चेति आश्रयनिषेधपारिजाते आश्रयणोक्तः ॥ एकमुवकुण्डेषुकुर्थाङ्गुलमखंगुरुः ॥ वकुण्डेषु
खेकस्मिन्नङ्गुलानविधानवित् ॥ एककुण्डेषु नवविधैव होमप्रसस्यते ॥ इदं वचनमाचार्यपक्षज्ञेयं ॥ ॥ अत्र सूत्राणामप्यधिकारः ॥ धर्मस्य
सुधर्मज्ञा सतां धर्ममनुकृताः ॥ मन्त्रवर्जितदूष्यन्ति प्रसंसादापुनर्विद्वेति ॥ शूद्रधर्मप्रकरणमनुक्ते ॥ यत्किंचिदमेधातिथिर्वाच्यं तत्र रहितो यो
वाङ्मणदिनामुपवासादिधर्मोक्तमनुनिष्ठतः शूद्रानदुष्टं निपुनः ॥ समंत्रकाण्यपि मंत्रवर्जितमनुष्ठितं नोदुष्यतीति ॥ तदयुक्तं वाक्यं
थापने ॥ न च समंत्रककर्मविधीनां शूद्रान्यत्राप्यवृत्तेः कर्मणि मंत्रमणिवर्जितो विधानुमशकोति वाच्यं ॥ मंत्ररहितविशिष्टकर्मविधौ
वाचकाभावात् ॥ ॥ तथा च ॥ वाङ्मणदिकर्तृकाधानवदत्र कर्मनेदेः ॥ यदात्र मंत्राभावः सर्वकर्मो गलेन विधीयते स च प्रकरणादुदवि
षयेः ॥ ननु यत्र तुल्यतदा गोत्सर्गादौ चतुर्णामपि वात्सनां शूद्रेनापि कर्तव्यमित्यादिवचनादुद्वाधिकारस्तत्रैव मंत्रवर्जिता विधानमस्ति
नित्यं ॥ न संकोचेयमाणानावात् ॥ न चैवं संधावचनादौ शूद्रस्य मंत्रवर्जितमधिकारः स्यादिति वाच्यं ॥ द्विजत्वस्य नान्नाधिकारितत्वे द्रव्य

शा.
२

15

10

5

वात् ॥ किंच शूद्रस्य मंत्रक एव तादावधिकारो रथकारवत् ॥ अत एव माधवेन दक्षिणार्धे तु यो विप्रः शूद्रस्य जुहुयाद्वि ॥ वाङ्मणानुनवेदुः शू
द्रमुवाङ्मणो न वेदिति प्रशरवाक्यं ॥ यत्र विप्रः शूद्रदक्षिणामायदायने दीयं हविः शान्तिपुष्टा यर्थं वैदिकैर्मन्त्रैर्जुहोति तत्र वाङ्मणस्यैव तेषः
॥ शूद्रमुहोमफलं लभते वेति वाख्यानं ॥ तस्मिन् गोमूलाद्युत्पत्तिवाङ्मणात्तादौ शूद्रस्याधिकारः ॥ अत एव मोक्षधर्मे शूद्रप्रकृत्यमन्त्रवर्ज
नदुष्टं निर्वृत्तं ॥ पौष्टिकी क्रिया मित्युक्तं ॥ कुमारी च शुभं पतिमिति च लक्षणे ॥ न च शूद्रस्याग्न्यावादनधिकारः अस्य श्रौतत्वाज्यत्वादेन लो
किकाग्न्याधिकरणत्वात् शूद्रस्य वनस्त्वान् ॥ ॥ अत एव मनुः ॥ वैवाहिके गौकुर्वीत ग्राजं कर्म यथाविधिः ॥ पंचयज्ञविधानं च यं किंचिद्वहिकं
गृहीतं वैवाहिकपदेन दारकालदायाश्च काश्चैरुपसंस्कृतो गिरुच्यते ॥ स्मार्तकर्मविवाहगौकुर्वीत पुनरुगृहीतं ॥ दायकात्वात् तेषां
ने चैतानि कानि धिनि याज्ञवल्क्योक्ता वपि स्मार्तपदं ग्राज्यापरमनूत्या उपसंहरात् ॥ तेन गार्ज्यस्यैव वैवाहिकाग्न्याधिकरणत्वादेन स्य स्मार्तत्वेन ग
ज्युत्वावातलौकिकाग्न्याधिकरणत्वं ॥ अत एव ग्राज्यं श्रौपासने कुर्यात्सर्वविधानी तु लौकिके ॥ स्मार्तं च लौकिके कुर्यात् श्रौतं चैतानि धिनि स्मृत्यर्थं सा
रे स्मार्तग्राज्यगौते दत्तः ॥ एतेन सर्वविधानिनः स्मार्तकर्मार्थं पुनस्मार्तग्राज्यादनं वदन्वृत्तिकारः ॥ परास्त ॥ स्मार्तगौनवगुरुमखइति विज्ञाने

0 ctms.

5

10

15

20

25

30

35

40

45

श्री. सा
३

शक्तिस्तुकायानं विषयातस्तूत्रेनोक्तेः अतएव विनायकशान्तो लौकिकाग्निरेव उक्तः ॥ वृत्तलोमादौ ॥ ॥ कालिकापुराणमपि ॥ श्रीबालशूद्रमुषे
स्तु. होतव्यं प्रत्यहं तथा ॥ सत्येवावसथेवापि ननु कुण्डे कदाचनेति ॥ सचायां नवः सज्यो. लौकिक इत्यर्थः अवसथ इति गृहनाम गृहसम्बन्धीया का
ग्निरित्यर्थः कुण्डपदेन श्रौतग्राज्यो लक्ष्यते तयोर्निषेधो नित्यानुवादः तस्माद्युतलोमादिकं लौकिकाग्न्या देवन श्रौतस्मार्त्ताग्नौ रितिसिद्धः ॥ ॥
अथायुतलोमादिविविधः ॥ मात्स्ये ॥ वैशम्पायनमासीत्. मपृच्छ ह्येनकः पुरा ॥ सर्वकामाप्नयेन्नित्यं कथां शान्तिकपौष्टिकं ॥ शान्तिकं मनिष्ठं ॥ मकं
॥ पौष्टिकं मेरुिकफलजनकं ॥ ॥ वैशम्पायन उवाच ॥ श्रीकामः शान्तिकामो वाग्रुयज्ञं समालभेत् ॥ वृद्धायुः पुष्टिकामो वा नद्यैवाभिवरन्
नः ॥ ग्रहशान्तिं प्रवक्ष्यामि पुराणश्रुतिबोदितां ॥ पुण्यक्रिविषकथिते कृत्वा ब्राह्मणवाचनं ॥ ग्रहान् ग्रहाधिदेवांश्च स्थाप्य होमं समाचरेत् ॥
ग्रहयज्ञास्त्रयः प्रोक्ताः पुराणश्रुतिकोविदैः ॥ प्रथमो युतलोमः स्थालक्ष होमस्ततः परं ॥ तृतीयः कोटि होमस्तु सर्वकामफलप्रदः ॥ अयुतेना
दुर्तीनां तु नवग्रहमखः स्मृतः ॥ तस्य तावद्विधिवक्ष्ये पुराणश्रुतिनाथितं ॥ गर्गस्योत्तरपूर्वेण विनसिद्धयविस्तृतां ॥ वपुद्वयावृतां वेदिं विनस्तुष्टु
यसंयुतां ॥ संस्थापनाय देवानां च नुरसामुद - वा ॥ ॥ त्कान्देनु ॥ तस्मादोत्तरपूर्वेण स्थण्डिलं हस्तमात्रकं ॥ त्रिवपुं च नुरसं च विनस्तुष्टुयसमि

रा. ३

ग ३

तमिति ॥ ॥ वेदेः त्रिमेखलमुक्ते ॥ अग्निप्राणयनं कृत्वा तस्यामावाहयेत्सुरान् ॥ देवतानां ततः स्थाप्या विंशतिर्द्वादशाधिका ॥ सूर्यः सोमस्तथा
चौमौ बुधजीवसितार्कजाः ॥ रादुकेतुरिति प्रोक्ता गृहलोकहितावहा ॥ सस्मरेद्रक्तमादित्यमंगारकरमन्वितं ॥ सोमशुक्रौ तथा श्वेतौ बुधजीवौ
वपिंगलौ ॥ मंदरादुत्तथा कृष्णौ धूम्रा केतुर्गणद्विदुः ॥ ग्रहवर्त्मनि देवानि वासांसि कुसुमानि च ॥ धूपामोदोत्तरसुरभिरुपरिष्ठावितानकं ॥ शो न
नं स्थापयेत्याज्ञः फलपुष्पसमन्वितं ॥ गुडोदनं रवेर्दद्यात्सोमाय घृतपायसं ॥ अंगारकाय संयावं बुधाय क्षीरषाष्टिकं ॥ लोहिताय रुविष्णो नमि
ति स्कांदे पाठः ॥ दध्ना दत्तं तु जीवाय शुक्राय च घृतोदनं ॥ शनैश्च राय कृशरमाजं मांसं च राहवे ॥ वित्रोदनं च केतुभ्यः सर्वैर्नक्षैरथार्चयेत् ॥ प्रागुत्तरे
ण तस्माच्च दध्ना क्षतविचूषितं ॥ चूतपल्लवसंछन्ने फलवस्त्रयुगाच्चितं ॥ पश्चरत्नसमायुक्तं पंचतंगसमन्वितं ॥ स्थापयेदवुत्तं कुम्भवरुणां न त्रविन्ध
सेत् ॥ गज्जायाः सरितः सर्वाः समुद्राश्च सरांसि च ॥ गजाश्च रथावल्मीकसंगमाद्गुदगोकुलात् ॥ मृदमानीय विप्रेन्द्र सर्वौषधिसमन्वितं ॥ स्नानार्थं
यजमानं स्यादुरितक्षयकारकाः ॥ एवमावाहयित्वा तान तारान्मुनिसत्तमः ॥ होमं समाचरेत्सर्वि र्यवव्रीहिलिलादिना ॥ अर्कः पलाशः खदिर
स्त्रापा मार्गोद्यपि पालः ॥ उडुचलसमीदुर्वा कुशाश्च समिधस्तमा ॥ एकैकस्याष्टशतकमष्टाविंशतिवायुनः ॥ होतव्यामधुसर्पित्यां दध्ने

शा.सा.
४

वसमन्त्रिताः॥ प्रादेशमात्रासमिधः संशक्तासपलाशिना॥ समिधः कल्पयेत्याज्ञाः सर्वकर्मसुसर्वदा॥ देवानामपि सर्वेषामुपपरमार्थ
वित्॥ स्तेनस्तेनैवमन्त्रेण दोतवाः समिधः पृथक्॥ दोतवां वधृतात्तत्रं चरुनश्चादिकं पुनः॥ मन्त्रेर्दशा कुती कुत्वा दोतवा रुतिनिस्रतः॥ उद
मुखाप्राशुखावा कुर्यावाग्नापुंगवाः॥ द्योति संख्या देवताविषया॥ मन्त्रवंतश्च कर्तव्याश्चरवः प्रतिदेवता॥ कुत्वा दने चरुं सम्यक् कर्तव्यं होमं समा
रजेत्॥ आकृष्टेनेति सूच्याय होमः कार्यो द्विजमनः॥ अयाय ज्ञेति सोमाय मन्त्रेण जुहुयात्पुनः॥ अग्निमुद्गादिवोमं त्रिमिति नौमाय कीर्तयेत्॥
अग्नेर्विवस्वदुषस इति सोमसुताय वै॥ वृहस्यते परिदीयारथनेति गुरोर्मनः॥ शुक्रं ते अन्नं दिति च शुक्रस्यापि तिगद्यते॥ शनैश्च रायतु पुनसन्ने
देवीति होमयेत्॥ कयानश्चित्रश्चातुव दितिराहोरुदाहृतः॥ केतुं कृएव निति वूयात्केतूणामपि शान्तये॥ आवोराजेति रुद्रस्य वलिं होमं समा
रजेत्॥ आपो हि देव्युमायानु सोनेति स्वामिनस्तथा॥ विष्णोरिदं विष्णुरिति त्वमितेति स्वयेनुवः॥ इन्द्रमिदेवनातय इन्द्राय जुहुयात्पुनः॥ तथायमस्य वा
यंगौरिति होमः प्रकीर्तितः॥ कालस्य वृक्षयज्ञानमिति मन्त्रः प्रशस्यते॥ चित्रगुप्स्य वाज्ञानमिति वेदविदो विदुः॥ अग्निं दूतं वृणीमह इति वक्त्रे रुदाह
तः॥ उडुनमेवरुणा इत्यपामन्त्रः प्रकीर्तितः॥ नूमे पृथिव्यांतरिक्षमिति वेदेषु पद्यते॥ सरुसुशीर्षा पुरुष इति विष्णोरुदाहृतः॥ इन्द्राय होम रुत्त इतिः

रामः
४

शक्रे प्रशस्यते॥ उत्राण पर्षे शुभ्रग इति देवाः समारंजेत्॥ प्रजापतेः पुनर्होमः प्रजापत इति स्मृतः॥ नमोऽस्तु सर्वेभ्य इति सर्वाणामनु उच्यते॥ एवं वृक्षाय
अचित इति वृक्षायुदाहृतः॥ विनायकस्य चातुन इति मन्त्रवुधे स्मृतः॥ जातवेदसे सुनवामु दुर्गामन्त्रोत्र उच्यते॥ अदित्युत्तस्य रेन सश्चाकाशस्य
उदाहृतः॥ क्रानाशि शुर्महीनांतु तद्वद्यो प्रकीर्तितः॥ उषा उषाश्चतुपूर्वेन्य शिनौ मन्त्र उच्यते॥ पूर्णं कुतितु मूर्धनं दिव इत्यभिपातयेत्॥ अथाभि
षेकमन्त्रेण वायमङ्गलगीतकैः॥ यजमानस्य कर्तव्यं चतुर्भिस्तपनं द्विजैः॥ सुरात्त्वामभिषिंचतु वृक्षविष्णुमहेश्वरः॥ वासुदेवो जगन्नाथस्तथा संक
र्षणो विष्णुः॥ प्रद्युम्नः चानिरुद्रश्च नवंतु विजयायते॥ आखाण्डलो ग्निर्नगवानामो वैरिः अतिस्रथा॥ वरुणः पवनश्चैव गणाध्यक्षस्तथा शिवः॥ वृक्षणा
सहितः शेषो दिक्पालाः पांतुते सदा॥ कीर्तिलक्ष्मीधृतिर्मोधा पुरिः श्रद्धाः क्रियात्मनिः॥ बुद्धिर्ज्ञावपुः शान्ति सुष्टिः कान्तिश्च मातरः॥ एतावतामभि
षिञ्चतु धर्मपत्न्याः समागताः॥ आदित्यश्चन्द्रमाजोमो बुधजीवसितार्कजाः॥ गृहास्त्वामभिषिञ्चतु राहुकेतुश्चतर्पिताः॥ देवदानवगन्धर्वायक्ष
राक्षसपन्नागाः॥ ऋषयो मुनयो गावो देवमातर एव च॥ देवपत्न्या दुमानागा देवाश्चाप्सरसां गणाः॥ अस्त्राणि सर्वशस्त्राणि राजानो वारुणानि च
श्रीष्वानि चरत्तानि कालस्यावयवाश्च ये॥ सरितः सागराः शैलास्तीर्थानि जलदानदा॥ एते त्वामभिषिंचतु समो कोऽर्थसिद्धये॥ ततः शुक्लाचर

शा.सा.
५

धरः श्रुक्रमाल्यानुलेपनः॥ सर्वो धधैः सवर्गधैः स्त्रापितो वेदपुङ्गवैः॥ यजमानः सपत्नीकः अतिजसु समाहितः॥ दक्षिणा निपुयत्नेन पू
जयेत्ततस्मिन् यः॥ सूर्याय कपिलं धेनुं शंखं दद्यात्तथेन्दुवे॥ रक्तं धुरंधरं दद्याद्गोमाय ककुदाचिते॥ बुधाय जातरूपं नु गुरवे पीतं वा
ससी॥ श्वेताश्च नृगवे दद्यात्कृष्णां गामर्कं सूनवे॥ आयसं राहुवे दद्यात्केतुश्चाश्वागमुत्तमं॥ सुवर्त्मन समाकार्या यजमानेन दक्षिणा॥ सर्वेषां
मथ वा गावो दातव्या हेमचूषिताः॥ सुवर्त्मन वा दद्यात्गुरुर्वायेन तुषाति॥ स्वमन्त्रेण प्रदातवाः सर्वाः सर्वत्र दक्षिणाः॥ कपिले सर्वदेवानां पूज
नीया सिरोहिणी॥ तीर्थदेवमयी यस्मात्ततः शान्तिं प्रयच्छेत्॥ पुण्यत्वं शंखपुन्यानां मंगलानां च मंगलं॥ विष्णुना विधृतो नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छेत्॥
सर्वसंवृषरूपेण जगदानन्दकारकः॥ अष्टमूर्तेरधिकानमतः पादिसनातनः॥ हिरण्यगर्तगर्तस्त्वं हेमवीजं वजावसे॥ अनन्तपुण्यफलद
मतः शान्तिं प्रयच्छेत्॥ पीतवस्त्रयुगं यस्मात्वासुदेवस्य वत्सलं॥ प्रदानात्तस्मै विष्णुरतः शान्तिं प्रयच्छेत्॥ विष्णुस्त्वमस्वरूपेण यस्मादमृतसंभवः॥ च
न्द्रार्कवारुणो नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छेत्॥ यस्मात्त्वं पृथिवीसर्वाधिपुः केशवसन्निता॥ सर्वपापहरा नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छेत्॥ यस्मादायसक
र्माणि तवाधीनानि सर्वदा॥ लांगलाया युधादीनि तस्मात्त्वं सर्वयज्ञाना मङ्गलत्वेन वावस्थितः॥ यावद्विजावसोर्ध्वित्यमतः शान्तिं प्रयच्छेत्॥ गवामं

रामः
५

नेषु निष्ठंति नुवनानि चतुर्दश॥ यस्मात्तस्माच्चि वंमेत्यादि रू लोके परत्र च॥ यस्मादश्रुत्यं शयनं केशवस्य शिवस्य च॥ शयाममाया श्रुत्या लु
पता जन्मनि जन्मनि॥ जथारत्नेषु सर्वेषु सर्वदेवाः प्रतिष्ठिताः॥ तथा शान्तिं प्रयच्छेत्तु रत्नदानेन मे सुरा॥ यथा भूमिप्रदानस्य कलानां हन्तिषोडशा
म्॥ दानान्यन्यानि मे शान्तिं भूमिदानात्तव निरु॥ एवं संपूजयेद्भक्त्या विन्नशास्त्रेण वर्जितः॥ वस्त्रकाश्च नरनाथैः चूषमाल्यानुलेपनैः॥ अनेन विधि
नायस्तु गुरुपूजा समाचरेत्॥ सर्वकामानवाप्नोति प्रेतस्वर्गमहीयते॥ यस्तु पीडा करोति त्वमत्यचिन्तया वाग्रुः॥ शान्तयेन संपूज्य शेषान
पार्श्वयन्त्रः॥ ॥ स्कान्दे तु॥ तमेव पूजयेद्भक्त्या दक्षिणाभिः स्वशक्तिभिः॥ इत्युत्तरर्द्धे पथितं॥ सदैवायुत होमोयं नवग्रहमखस्मृतः॥ विवाहोत्स
वयज्ञेषु प्रतिष्ठादिषु कर्मसु॥ निर्विघ्नार्थं मुनिश्रेष्ठ तथोद्देशोद्गतेषु च॥ वश्यकर्माभिचारादि तथैवोच्चारनादिकं॥ नवग्रहमखं कृत्वा ततः काम्यं
समारजेत्॥ अन्यथा फलदं पुंसां न काम्यं जायते क्वचित्॥ तस्मादयुत होमस्य विधानं तु समाचरेत्॥ ॥ स्कान्दे॥ देवदानवगंधर्वा यक्षराक्षस
किंनराः॥ पीडुन्ने गुरुपीडाभिः किंपुनर्जुविमानवा॥ शनैश्चरेण सौदामो नवमांसे नियोजितः॥ राहुणा पीडितो राजा न लो ज्ञतो महीतले॥ अंगार
कविरोधेन रामो राहुं विवासितः॥ अष्टमेन शशांकेन हिरण्यकशिपुर्दतः॥ रविना सप्तमस्थेन रावणो विनिपातितः॥ गुरुणा जन्मसंख्येन रूतो स

शा. सा.
६

जासुयोधनः॥ पाण्डवावुधपीडाया विकर्मणिनियोजिता॥ षडेनोशनसायुधे हिरण्यक्षोनिपातितः॥ एतेवानेचवरुवो गुरुदोषेषुपाडिताः॥
रुद्रायुःपुष्टिकामोवा गुरुयज्ञसमाचरेत्॥ नवग्रहमखेकुर्याद्विजश्चतुरः शुभान्॥ अथवाचेकमन्त्रार्थ विधिनावृत्त्यासह॥ जन्मचूगोत्रमग्नि
श्रवणस्थानसुखानिच॥ योजात्वा कुरुते शान्तिं गृहस्थेनावमानिता॥ अन्यत्रोर्क कलिं गेषु यमुनायांच चन्द्रमाः॥ अंगारकस्तवत्यांच मगधायं
हिमांशुजः॥ सैधवेषु गुरुर्जातः शुक्रो जेजकटेनथा॥ शनैश्चरस्तसौराष्ट्रे राहुर्देवादिनापुरे॥ अतर्द्धेयानथा केतुरित्येता गुरुभूमयः॥ यस्यायस्य
अपक्रोत्रं मन्त्रदक्षामातः परं॥ आदित्यकाश्यपोगोत्रा अत्रेयचन्द्रमानवेत्॥ चारदाजो जवेद्रोमः तथात्रेयश्चसोमजः॥ शक्रपूजोऽङ्गिरागोत्रः शु
क्रैवैजार्गवस्तथा॥ शनिः काश्यपपरवाथ राहुपैडीनसिस्तथा॥ केतवोजैमिनीयाश्च गृह्णितस्तदनंतरं॥ आदित्यः कपिलोनामपिंगलः सोमउचा
ने॥ धूमकेतुस्तथा नैमो जाठराग्निवुधः स्मृतः॥ गुरोश्चेवशिखीनाम शुक्रो नवतिहावकः॥ शनैश्चरोमहातेजा राहुकेतोर्कुताशनः॥ नास्करांग
रकोरको शुक्रौ शुक्रनिशाकरो॥ सोमपुत्रो गुरुश्चेव तावुनोपातको स्मृतो॥ कृष्णशनैश्चरविद्या प्रादुर्चित्राश्चकेतवः॥ मध्येतुनास्करं विद्याः रुशिनं
पूर्वदक्षिणो॥ दक्षिणोलोहितं विद्याः बुधः पूर्वोत्तरेतु॥ उत्तरेतु गुरुर्विद्याः तूर्ध्वं नैव नुनार्गवं॥ पश्चिमेन शनिं विद्याः प्रादुर्दक्षिणपश्चिमे॥ पश्चिमोत्तरतः

रामः
६५

केतुः स्थाप्येवै शुक्लताडुलेः॥ अथवावर्त्मकेकार्या स्वस्ववर्त्मदिधानुभिः॥ शुक्लाकर्कोपाश्रुखोजयो गुरुसोम्यावुदश्रुखोः॥ पत्न्याश्रुववनिस्सोमः शेषाद
क्षिणतोमुखाः॥ प्राश्रुखोवर्द्धदृष्टा॥ उदश्रुखोवामदृष्टी॥ पत्न्याश्रुखोवोदृष्टिः॥ दक्षिणतोमुखा दक्षिणादृष्टयः॥ आदित्यानिमुखा इत्युक्तेरितिहेमादिः
॥ वर्त्मरूपगौर्युक्ता चारुत्वावारुयेतुनात॥ वक्षेस्थानानिदेवाना मीश्वरादियथाक्रमं॥ सूर्यस्यैवोत्तरं शंनुं उमांसोमस्यदक्षिणो॥ स्कन्दमङ्गारक
श्चेव दक्षिणास्यां निवेशयेत्॥ सोम्यापश्चिमतोविष्णु वृद्धाजीवस्यपूर्वतः॥ इत्युमेत्यांसितोविद्या ज्मंदाग्नेर्यततोयजं॥ राहोः पूर्वोत्तरे कालं सर्वचूतज
यावदं॥ केतो नैमत्यादिद्रागे चित्रगुप्तिनिधापयेत्॥ उत्तरे शनिसूर्याभ्यां गुरुकेतोश्च दक्षिणो॥ गणधियं पुनिस्थाप्य सर्वदेवनमस्कृतं॥ तानुं नुमाडला
कालं सोमं नुचतुरस्रजं॥ अंगारकं त्रिकोणं च बुधं वाणाकृतिं तथा॥ दीर्घचतुरस्रं गुरुं पञ्चासं नार्गवं तथा॥ धनुःसुल्यं शनिं विद्या प्रादुर्दक्षिणोत्तरं
॥ ध्वजाकाराकेतवश्च गणेशं तत्ररूपिणं॥ स्थापयेद्भुक्तताडुले रित्येतस्मिन्मलाद्याकारेण स्थापनमितिहेमादिः॥ दिनकरकुजतादि प्रापयेद्भुक्तं च
दत्तं॥ चन्द्रे च नार्गवे चैव सितवर्णं प्रदापयेत्॥ कुंकुमेन नुसंयुक्तं चन्दनं जीवसोमयोः॥ अगुरुचन्दनं दद्यात् प्रादुर्केतवर्कजेषु च॥ गुरुवर्त्मनि पुष्पाणि
मायश्चाधूपमाददे॥ रवे कुंकुरुकंधूपं शनिनसुधृताक्षता॥ सोम्ये सज्जरसं चैव बुधे कर्पूरकं स्मृतं॥ सेह्वं गुरवे दद्यात् द्युक्ते विलगिरिस्तथा॥ गुग्गुरं

श्री. सा.

मन्दवारेतु. राक्षाराहोश्चकेतवः॥ उदिवंसेतिमन्त्रेण. दीपं दद्यादतद्वितः॥ अत्रहीनोदहेद्राष्ट्रं. मन्त्रहीनस्तुमन्त्रिजः॥ यजमानमदाश्विणो. नास्ति यज्ञस
मोरिपुः॥ अहिंसकस्य दानस्य धर्माज्जितधनस्य च॥ नित्यं वनियमस्थस्य सदा सानुगलाग्रहाः॥ ग्रहाणां वीनरेन्द्राश्च ब्राह्मणाश्च विशेषतः॥ पूजिता
पूजयंते ते निर्दहं त्यपमानिताः॥ ग्रहाणां मिदसातिथ्यं. कुर्यात्संवत्सरादपि॥ आरोग्यवरसम्यन्त्रो. जीवेच्च शरदोशतं॥ ॥ ग्रहपुतिमालक्षणां
॥ मात्स्ये॥ पद्मासनः पद्मकरः पद्मगर्भसमश्रुतिः॥ सप्ताश्वरथसंस्थश्च धिनुजः स्यात्सदारविः॥ श्वेतः स्वतांवरवरो. दशाश्वः श्वेतवारुनः॥ गदापा
णिद्विबाहुश्च. कर्त्रयोवरदः शशी॥ रक्तमाल्यावरधरः शक्तिशूरगदाधरः॥ चतुर्मुखो मेघगमो. वरदः स्याद्गरासुतः॥ पीतमाल्यावरधरः कर्षिः
कालसमश्रुतिः॥ रक्तवर्मगडापाणिः सिंहस्थो वरदो बुधः॥ देवदेवगुरुतद्वत्पीतश्चेत्तौ चतुर्भुजौ॥ दण्डिनौ वदौ काथौ. साक्षसूत्रकमण्डलुः॥ इ
न्द्रीलश्रुतिः श्रुतीवरदो गृध्रवारुनः॥ वानवानाशसधरः कर्त्र्यार्कसुतः सदा॥ करालवदनः रक्तवर्मश्रीवरपदा॥ नीलसिंहासनस्थश्च. रा
हुश्चात्र प्रशस्यते॥ धूम्राविराहवः सर्वे गदितो विकृताननाः॥ गृध्रासनगतानित्यं. केतवस्तुर्वरपदा॥ सर्वे किरीटिनः कार्या ग्रहलोकहितावहाः॥
खागुरे नो हिताः सर्वे शतमष्टोष्टरंसदा॥ ॥ याज्ञवल्क्ये॥ नामका स्वर्त्मका दक्षः चन्दना स्वर्त्मजा उमो॥ रजतो दयसः सीता. त्को स्यात्को सानवग

रामः

७

॥ वृक्षयामलेतु॥ नामानुकारयद्वातुं. रजतेशनिनाकरं॥ कुजजिवज्जह्याणि सुवर्मेननुकारयेदिति शेषः॥ ॥ अथ लक्षलोमविधिः॥
मात्स्ये॥ कथितो युतलोमो यं लक्षलोममतः श्रूय॥ सर्वकाप्रयेयस्माल्लक्षलोमं विदुर्बुधाः॥ पितृणां वलनः साक्षाद्भुक्तिमुक्तिफलप्रदः॥ ग्रहानारा
वलं लक्ष्म्या कृत्वा ब्राह्मणवाचने॥ ग्रहस्योत्तरपूर्वेण मण्डपं कारयेद्बुधः॥ रुद्रायेत न नमो वा. चतुरस्रमुदश्रुत्वा॥ दशरुत्तनथाष्टोवा. रुद्रात्कुर्या
द्विधानतः॥ प्रागुत्तरपूर्वोत्तमी. कारयेद्यत्ततो नरः॥ प्रागुत्तरं समासाद्य. पुदेशं मण्डपं स्यात्॥ शोचनं कारयेत्कुण्डं. यथावल्लक्षणं चिन्तं॥ नवग्रहमे
खे कुण्डं. रुद्रमात्रं प्रशस्यते॥ चतुरस्रं समं तात योनिवक्रं समेखलं॥ चतुरगुरविस्तारा. मेखलातद्वद्विना॥ प्रागुत्तं कुवणा कार्या. सर्वतः समवि
स्तृताः॥ शास्त्रार्थसर्वलोकानां नवग्रहमेखे स्मृताः॥ मानहीनाधिकं कुण्डं. मनेकजयदं नवेत्॥ यस्मात्तस्मान्मुसंपूर्णं शान्तिं कुण्डविधीयते॥ इदं च कु
ण्डपरिमाणान्नरविधानात्॥ किंत्वयुतलोमे॥ अस्मादशगुणाः योक्तो लक्षलोमः स्वयं भुवा॥ आहुश्चाहुनीभिस्तथाने
न. दक्षिणाभिस्तथैव॥ आहुतीभिरितिनसमिदायाहुतिग्रहाणां. वशिष्ठसंहितायां. अयुतलोमादित्रयपुरस्कारेणानन्नाष्टशतादिसंख्याविधानात्
॥ अत्रेनेति ब्राह्मणो जनेनेत्यर्थः॥ द्विरुत्तविस्तृतं च. चतुर्लक्षाय मंपुनः॥ लक्षलोमेन वेकुण्डं योनिवक्रं निमेखलं॥ तद्वद्वेदिकल्यार्थः॥ वक्रैकं

शा.सा.
८

ठः॥ योनिश्च वक्रचत्रिमेखलाश्च विद्यन्ते यस्येत्यर्थः॥ तस्योत्तरपूर्वेण वितस्त्रयसंस्थिता॥ प्रागुदकप्रवतत्रचतुरसं समन्ततः॥ वित्कं जा-
स्थितिः लंविश्वकर्माणा॥ वित्कं नार्द्धमष्टादशांगुलानिव प्रांगुरसहितानि॥ संस्थापनाय देवानां वपत्रयसमावृतं॥ यद्ययंगुलोद्धितो वपुः प्रथमः स
मुदाहृतः॥ अंगुरोद्धयसंयुक्तं वपुद्वयमथोपरि॥ अंगुरस्य च विस्तारः सर्वेषां कथ्यते बुधैः॥ दशांगुलोद्धिताभिन्निःस्थंडिले स्थाप्योपरि॥ तस्मिन्ना
वारुये देवात्पूर्ववत्पुष्टात्तुलैः॥ आदिन्याभिमुखाः सर्वे साधिप्रत्यधिदेवता॥ स्थापनीयामुनिश्चेष्टनात्रेण पराश्वखाः॥ गरुन्मानविकसत्रसंपूज्यो
नूतिमिच्छता॥ सामध्वनिसरीरस्तं वारुनं परमेष्ठिनः॥ विषयापरुणेनित्यमतः शान्तिं प्रयच्छमे॥ पूर्ववत्कुंजमामात्रतद्वद्वोमंसमारजेत्॥ सरुसां
शतं फुत्तासमित्संख्याधिकं पुनः॥ घृतकुंजे वसोर्धरां यातयेदतरोपरि॥ औडुंवरीमद्याद्रांच सर्वशारवां विवर्जितां॥ वफुमात्रांश्च वंकृत्वा ततस्तत्प्रदये
परि॥ घृतधारंतया सम्यग्गनेरुपरि पातयेत्॥ स्नानश्च यजमानस्य पूर्ववन्मंत्रवाचनं॥ स्नानमभिषेकं॥ पूर्ववत्सुरास्तेत्यादि मन्त्रैः॥ पातयायजमानेन
पूर्ववदक्षिणापृथक्॥ कामक्रोधविहीनेन अतिगन्तः शान्तेतसा॥ नवग्रहमखे विष्णुश्च त्वारो वेदवेदिनः॥ अथवा अतिजोशान्तौ द्वावेव श्रुतिको विदो
कार्यावयुतहोमेतु नपुसज्जोतविसरे॥ तद्वेदधवावाद्यौ लक्षहोमेतु अतिजः॥ कर्त्तव्या शक्तिस्तद्वश्च त्वारो वा विमत्सलाः॥ नवग्रहमखे सर्वैरक्षहोमे

रामः
८

दशोत्तरं॥ दत्तादशामुनिश्चेष्टनूषणाद्यपिशक्तिः॥ शयनानि सवस्त्राणि हेमानिकटकानि च॥ कर्त्तुं गुलीपवित्राणि कंठशूद्राणि शक्तिमान्॥ तमेव पूजये
दत्तादौ वात्री वायवा विधिः॥ एकमयार्जयेन क्त्वा वास्त्राणं वेदपारगं॥ दक्षिणाभिपुयतेन नवदूनल्यवित्रवान्॥ अनेनैकाचार्यकर्त्तृकः प्रयोग उक्तः॥ ल
क्षहोमेतु कर्त्तव्या यदवित्रं न वेदकुः॥ पुत्रार्थीलनते पुत्रधनार्थीलनते धनं॥ तार्थार्थीलनते तार्थी कुमारिचभुजं पतिं॥ जुष्टराज्यस्य धाराज्यं श्रीकामः
श्रियमाप्नुयात्॥ यं यं प्रार्थयते कामं सर्वं न वति पुष्कलः॥ निष्कामं कुरुते यस्तु स परं वद्वगच्छति॥ अथ कोटिहोमविधिर्मार्त्त्ये॥ तस्माद्धृतगुणो
क्तः कोटिहोमः स्वयंचुवा॥ आहुतीभिः प्रयत्नेन दक्षिणाभिः फलेन च॥ पूर्ववत्सु देवानां मा वारुनविसर्जने॥ होममन्त्रास्तथाचोक्ताः स्नाने दानेन चैव
॥ तस्मात्तदपवेदीनां विशेषोयं निबोधमे॥ चतुर्हस्तं न वेत्कुण्डं चतुरसं समन्ततः॥ योनिवक्रद्वयोपेतं तदप्याहुस्त्रिमेखलं॥ द्विरंगुरोद्धिताकार्या प्रथ
मामेखला बुधैः॥ त्रिरंगुरोद्धिता तद्वद्वितीया परिकीर्तिता॥ उच्छायविस्तराभ्यां च तृतीया चतुरंगुरा॥ चतुर्लंगुलविस्तारपूर्वयोरपिशस्य॥ वितस्त्रिमात्रा
योनिः स्यात्सप्तप्रांगुलविस्तृता॥ वितस्त्रिशब्दं कुडार्धपरः॥ कूर्मपृष्ठोन्नतामधो पार्श्वे रक्षांगुलोद्धिता॥ गजोस्थसदृशी तद्वदायता छिद्रसंयुता॥ एत
त्सर्वेषु कुण्डेषु योनिरश्नामिष्यते॥ मेखलोपरि सर्वत्र अश्वत्थदलसंनिता॥ वेदी च कोटिहोमस्या द्धितस्तीनां च नुसयं॥ चतुरसा समानद्विभिर्द्विपैः समा

शा. सा.
र

वृत्ता॥ वप्र... पूर्वे कृतं वेदिकायास्तथोक्तयः॥ तथा षोडशरुस्तः स्यान्मा एव चतुर्मुखः॥ पूर्वद्वारेषु संस्थापे. वदृचं वेदपारगां॥ ययुर्वेदं तथा यामो
पश्चिमे सामवेदिनं॥ अथर्ववेदिनं तदुत्तरे स्थापयेदुधः॥ अथैतुलोमका काया विदि वेदाङ्गा बोदिता॥ एवं द्वादशते विष्टावस्त्रमालानुलेपनैः॥ पू
र्ववत्पूजयेद्भक्त्या सर्वान्नरान् नृषणोः॥ रात्रि सुकृतं च रौद्रं च पापमानं सुमङ्गलं॥ पूर्वतो वदृचः शान्तिं पठनास्त उदयमुखः॥ शक्रं रौद्रश्च सोमं च कूष्माण्ड
शान्तिमेव॥ पाठयेदक्षिणद्वारे यजुर्वेदिनमृत्विजं॥ सुपर्शमथ वैराजमाग्नेयं रुद्रसंस्थितं॥ ज्येष्ठा शाम तथा शान्तिं श्रुद्दोगपश्चिमे पठेत्॥ शान्ति सु
क्तं च सौरं च तथा शाकुरं केशुर्न॥ पौष्टिकश्च महाराजनुत्तरेणाप्यथर्वविन्॥ पंचभिः सप्तभिर्वापि लोमकार्ये त्रिपूर्ववत्॥ द्वादश संख्यै रित्यर्थः॥ वाश
दश्च पूर्वोक्तापेक्षया॥ स्नाने दाने च मन्त्राः स्युस्त एव मुनिसत्तम॥ ॥ दधाने स्थापने॥ वसोर्ध्वराभिधानं च लक्ष्मणो मवदिष्यते॥ अनेन विधिना यस्तु कोटि
लोम समाचरेत्॥ सर्वा कामानवाप्नोति ततो विष्णुपदं वजेत्॥ यः पठेद्दुष्कृता द्वापि गुरुयज्ञत्रयं नरः॥ सर्वपापविशुद्धात्मा पदमिन्द्रस्य गच्छति॥ अत्र नि
कायिनां नु पूर्वोत्तिना येन गुरुयज्ञेन सामान्येनोत्तरोत्तरस्य पूर्वविकृतिर्नश्यति॥ ॥ अथ पदार्थाः मार्कण्डेये॥ शिरस्तातस्तु कुर्वीत देवपादमथापि वा
॥ पाशुखोदस्तु न्योवापि शश्रुकर्म च कारयेत्॥ स एवा देवार्चकार्याणि तथा गुर्वत्रिवादिनं॥ कुर्वीत सम्यगाचम्य प्रयतोपि सदा धिजः॥ ॥ कृष्णमनुः॥ प्रा

रामः
र

एतानां यमकुर्वीत सर्वकर्माणि का संयतः॥ ॥ मार्कण्डेये॥ संकल्पविधिवत्कुर्यात्स्नानदानवृत्तादिकं॥ ॥ नत्रादौ गणेशपूजा॥ आदौ विनाय
कः पूज्यश्च तत्रैव कुलदेवतेति गृह्यपरिशिष्टात्॥ नम्रते त्वक्रियते किंचनेति मेन्द्रलिंगाच्चा॥ ततो नां दी आह पुण्याहवाचने॥ गर्भधानादिसंस्कारे
ष्वेकापूर्तं क्रतुष्वपि॥ वृद्धिश्चार्द्धपुराकार्यं कर्मादौ स्वस्तिवाचनमिति त्रिकांडी स्मरणात्॥ ॥ शौनकः॥ पुण्याहवाचनविधिं वक्ष्यामो यथार्थ
थाविधि॥ प्रयोक्तुं कर्मनामादा वंते चोदयस्तिष्ठये॥ गणेशपूजे तत्र त्वं वाचान्॥ ॥ हृद्देगपरिशिष्टे॥ कर्मादिषु तु सर्वेषु मातरः सगणाधिपा
॥ पूजनीया प्रयत्नेन पूजिता पूजयन्तिता॥ पुनिमाशु च शुद्धा सुद्धा सुलिखिता वापतादिषु॥ अयि वाक्षतपुंजेषु नैवेद्यैश्च पृथक् विधेः॥ कुशलग्ना
वसोर्ध्वरां सप्तवारं समेन नु॥ कारयेत्तं च धारां वा तानि नीचान् बोधितां॥ आयुर्णि वशान्तर्यं जप्ता तत्र समाहितः॥ षड्भुवि नृत्त सदनं आहूय
नमुपक्रमान्॥ अत्र सर्वे धिनि सर्वत्रानुषज्यते॥ तेन गणेशमातृका पूजा वसोर्ध्वरां नां दी आहूयानां सर्वकर्माङ्गत्वे॥ मातृशब्देन गौर्यादिदेव
मातरो ब्राह्म्यादिदेवमनुष्यामातरश्च गृह्यते॥ ॥ शान्ता नयोधि॥ नानिश्चानुपितृन् आदि कर्म किंचित्समाचरेत्॥ कन्यापुत्रविवाहेषु प्रवेशेन व
देश्मनः॥ नाम कर्माणि बालानां चूडा कर्मादिके तथा॥ सीमंते नयने चैव पुत्रादिमुखदर्शने॥ नां दी मुखान् पित्रुना दौ तर्पयेत् प्रयतो गृही॥ इत्यस्य

शा. सा.
१०

कन्यपुत्रेत्यादिवचनेरूपसंहारात् ॥ नानिष्ठापितृयज्ञेन वैदिकं किंचिदाचरेदित्यादिवचनेरूपसंहारात् नवग्रहयज्ञादौ नां दीक्षादमिति वाच्यं ॥ उ
च्यते ॥ न योरेकस्मिन्निगतत्वेनोपसंहारायोगात् ॥ नाष्टकासु न वेच्छादं नश्चादेष्टादमिष्यते ॥ न शेषं तीजानकर्म पोषितागतकर्मत्विति कुंदागपरिशि
ष्टस्यैव पथापत्तेः ॥ ततोऽपि निग्वराणां ॥ तेषामुत्तरोमेव त्वारोक्षौ च ॥ नवग्रहमखेविषाश्च त्वारोवेदवादिनः ॥ अथवा मन्त्रिजौ शान्तौ द्वावेव शु
तिकौ विदौ ॥ कार्यावयुतलोमेतु न प्रसज्जनविस्तरः ॥ इति मात्स्यान् ॥ त्वनुपक्षेव ह्यवाच्यो द्यौचर्त्विजाविति हेमाद्रिद्विपक्षे व ह्यवाच्यो ॥ अथवा चै
कमन्यश्च द्विधामां वृत्त्याणां सहेति स्कांदात् ॥ ॥ लक्षणे मेति मात्स्ये ॥ तद्वदादशवाद्यो वा लक्षणे मेति मन्त्रिजः ॥ कर्तव्याः शक्तिस्तदयत्वारोक्ष
विमत्सरा ॥ आचार्यवृत्तसहितानामेवेयं च संख्याया ॥ ॥ कोटि लोमे तु मात्स्ये ॥ एवं द्वादशवाविषा न्वस्त्रमाल्यानुलेपनैः ॥ वशिष्ठसंहितायां त्व
युतलक्षकोटि लोमानुक्रम्य षोडशवाद्याणां शुद्धान् दं जानृतां विवर्जितान् ॥ तेषामधीश्वरेषु तममाचार्यं तं पकल्ययेदित्युक्ता आचार्ये न्योनव नश्च
ग्रहर्चनफलततः ॥ इत्युक्तेर्नवाचार्यो एको व ह्यष्टमन्त्रिक इति पक्ष उक्तः ॥ अस्मिन् पक्ष एकेनाचार्यकर्मकार्यमपरे तमत्वालने रत्नपक्रमो
पसंहारयोधादित्युक्तं प्रयोगपारिजाते ॥ अयं च पक्षो युतलोमादिरहित नवग्रहमखेपि नवनीत्युक्तं तत्रैव ॥ अत्र नवधेनादिनवग्रहदक्षिणानव

रामः
१०

प्रोदया ॥ हेमाद्रिलुकोटि लोमे यदि फलकानुरोधेन समाप्तिः शीघ्रमिच्छातदाविंशति चतुर्विंशति द्वात्रिंशच्चतुः षड्विंशतं वा मन्त्रिजो वृत्त्यादित्युक्ते
॥ ॥ न विद्योत्रेति ॥ नियोजयेद्विंशतिं तत्र शतसंख्यानृपोत्तमः ॥ अलोमे तु वदूनां वयथा लानं नियोजयेत् ॥ न संख्यानियमश्चात्र वृत्त्याणां न
रोत्तमः ॥ न कालनियमश्चैव खेययज्ञ उच्यते ॥ जापकाधारपालाश्च सर्वपक्षेषु भिन्नता इति हेमाद्रिः ॥ ॥ ततो मधुपर्कः ॥ संपूज्य मधुपर्केण मन्त्रिजः
कर्मकारयेत् ॥ अपूजा कारयेत् कर्म किल्विधेनैव युज्यते ॥ इति विश्वामित्रोक्ते ॥ ॥ पूर्वक्रमात्स्योवे ॥ लैंगो ॥ वस्त्रयुग्मं तथा रूपं केयूरं कर्मनूषाणं ॥
गुली नूषाणं चैव मणिवंधस्य नूषाणं ॥ कण्ठजराण्युक्तानि पारं ने कर्म कर्माः ॥ पुरोहिताय त्वाथ मन्त्रिग्योश्चापि दापयेत् ॥ अपूलो जलपात्रं मन्त्र
वद्धरणं एव मधुपर्क इति केचित् ॥ मधुपर्कस्य वराणां गत्वा यत्र वराणां तत्र मधुपर्क इति वृत्तिकृतः ॥ वस्त्रतो मन्त्रिजो वृत्त्या मधुपर्कसमाहरेदित्यत्र वि
धानां मधुपर्कस्य वराणां गत्वा ॥ किं नूयो मन्त्रिगंगत्वा ॥ तेन स्मार्त्तमंत्रे वद्धरणं जावे मन्त्रिक्सत्वा मधुपर्को न वनितनात्र वराणोत्तरमासौ चादियातेन मन्त्रि
कारावृत्तिरित्युक्तं ॥ मधुपर्कोत्तरकर्त्तव्यं ॥ ॥ मात्स्ये ॥ यजमानसपत्नीकः पुत्रपौत्रसमन्वितः ॥ पश्चिमद्वारमाश्रित्य पविशेद्यागमण्डपं ॥ ॥
संग्रहे ॥ समंततश्च सिद्धार्था किले द्वाक्षौ घ्नमव्रतः ॥ ॥ प्रतिष्ठासारे ॥ सर्वतः पंचगव्येन पोषयेद्याममण्डपं ॥ आपो हि कृतवै नैव ततः स्वस्त्वयनं ज

श्री. सा.
११

पेत् ॥ सारदातिलके ॥ श्रंगसंकोचयन्त्र प्रतिविशेदक्षिणां धि ॥ नैऋत्यादिशिवास्त्रीशं वल्माशंश्च समर्चयेत् ॥ हेमाद्रौ तु तोरणपूजात्तरं वासुपूजां
॥ मण्डपं च प्रविश्याथ तोरणं प्रपूज्या च ॥ वासुयागंततः कुर्यात्पुसादे मण्डपे धवा ॥ वासुपूजनं स होमकं वा ॥ सारदायां पायसान्नै वलिरुरेदिनि वलि
मात्रे ॥ ततस्तुलापुरुषवन्द्या पूजा ॥ ॥ ततोऽग्निस्थापनं ॥ तत्रायुन होमं एकं रुसं कुण्डं ॥ लक्ष होमेदि रुसं वतु रुसं वा ॥ कोटि होमे वैदुश रुसं
मात्स्ये ॥ ॥ तथोक्ते ॥ कुंडचमण्डपेशान् जागेत दीशाने वेदिरिति हेमाद्रिः ॥ तथा च वेदेर्मण्डपाद्विर्भावोपीष्टः ॥ ॥ वशिष्ठसंहितायां त्वयुतादि होमं
प्रकृत्य कुण्डं तन्मध्ये जागेतु कारयेच्चतुरसुके ॥ कुण्डस्यो शान् जागेतु पूजावेदी प्रकल्पयेदिति उक्तं ॥ ॥ न विद्येतु ॥ कोटि होमं प्रकृत्य स्यात् कुण्डस्य पूर्व न
गेतु देदिकुर्यादिरश्नात् ॥ इत्युक्तं ॥ गोभिरैतान् कुण्डस्यो शान् दीयां वा पाद्यामुत्तरतोऽपि वा ॥ चतुरसुं चतुर्धरं कर्त्तव्यं गुरुपीठकं ॥ श्रीकामपूर्वते ४
कुर्यात्पुष्यार्थे दक्षिणेन तु ॥ पश्चाद्विजयसिद्धार्थं शान्त्यर्थं चोत्तरेण तु ॥ ईशान्यां सर्वकामाय चाग्नेयां त्वजिचारके ॥ नैऋत्यां पुत्रलाभाय पुष्यार्थं वाय
वेन त्वित्युक्तं ॥ स्थण्डिलेऽपि वेदिरावश्यकी शिष्टाचारादिति पारिजातः ॥ ॥ कोटि होमे तु विशेषः ॥ पश्चिमदक्षिणायोर्योनिर्द्वयं कार्यं ॥ योनिवक्रद
योपेतं तदप्याहुस्त्रिमेखलमि ॥ मात्स्यादिनि पारिजातः त्रेदासु योनिर्वक्रं चेति द्वयमाहुः ॥ अग्निस्थापनं च यजमानशाखेया ॥ यः स्वशाखां परिताज्य

रामः
११

परशाखा समाश्रयेत् ॥ अप्रमाणमृषिकृत्वा सोधेनमसि मञ्जरी निपराशरोक्ते ॥ सांगकर्मविधेर्यजमाने प्रतिप्रवृत्तेश्च ॥ स्वास्व ॥ ध्यायो ध्यातव्य इत्यध
यनविधिनानुष्ठानोपयुक्तज्ञानजनकत्वेनाध्ययनस्य दृष्टार्थत्वबोधनाच्चा ॥ ननु वेदानधीन्यवेदो वेत्यादिना शाखांतरस्थायाः ध्यायनं बोधितं तदपि च पूर्व
वत् दृष्टार्थमेव अतो न स्वपरशाखास्थयोर्द्विशेषः ॥ अत एव शाखान्तराधिकरणव्यापितः सर्वसाखाया गोपसंक्षारोपिसंगच्छते ॥ अन्यथा शाखान्तरवि
हितपदार्थज्ञानाभावात्तदुपसंक्षारोऽसंगतः स्यादिति चेत् न एवं वेदान्तरोपशाखांतरपदार्थज्ञानेन तदनुष्ठानसंज्ञवेपिनस्वेदीयशाखान्तरस्थं
पदार्थानुष्ठानं संभवति स्वाध्यायो ध्येतव्य इत्यत्र स्वाध्यायस्योपादेयत्वेन विवक्षितैकसंख्यात्वात्पित्रादिक्रियायानैकवेदस्थार्थ एकस्या एव शाखाया
अध्ययनस्य विधानात् ॥ न दाहुर्न दृष्टपादा ॥ अत्र स्वाध्यायशब्देन स्वशाखैकैव गृह्यते इति वेदानधीनो निष्पन्नानुवेदान्तरस्थानामनेका सामपि शाखानाम
ध्ययनं विधीयत इति केचित् परे नु वेदत्वस्य प्रतिशाखपर्याप्तत्वाद्देवान्तरस्थानामनेका सामपि शाखेयैकैव शाखाध्येतव्यम्याहुः ॥ अथो न स्वाध्यायप
देन स्वपित्रादिपरिगृहीतानां वेदगतैकैकैव शाखा गृह्यते ॥ तथा वेदमेव वेदानधीनो निष्पन्ने मूलमिति लाघवमिच्छन्नु विप्रेतिपत्तिः ॥ सर्वथा स्वाध्या
यो ध्यातव्य इत्येतद्विधिरिति ध्यायनजन्यज्ञानलाभेन संभवति क्रतुविधिवारितार्थे ॥ विहितैर्द्विकपारजन्यज्ञानस्य कर्मन्यनुपयोगः ॥ अन्यथा श्रूयस्याः

शां.सा
१२

पितादृशज्ञानसंज्ञवेनकर्माधिकारः स्यात् ॥ एतेनस्त्रीश्रूडोनाधीयानामिति तयो रधायनस्य निषेधात् ज्ञानाभावेन कृत्वनधिकारः ॥ इति वदतः
पार्थसारथमिश्राः परास्ना ॥ ॥ तथा हि ॥ यथा तप्रेययसि दधानपति सा वैश्वदेव्या मिश्रोति सर्वनाम्ना तद्धयेन तापविशिष्टमेव पयः पुतिनिर्दि
श्यते ॥ एवमष्टवर्षे वास्नामुपनयीत तन्मथापयति तत्रापि तद्धयेन पूंस्त्वाष्टवर्षत्वादिविशिष्ट उपनीत एव परामृश्यते विनियुज्यते वाधायने ॥ न
चैते वस्त्रिकदुद्रस्योपनयनं विहितं ॥ नवाष्टवर्षत्वादिव द्वास्नापि ववाको श्रवाणा द्वास्नास्ये वाधायने अधिकारः स्यात् तद्विषयविशोरिति वाच्यं
॥ इज्याधयनदानानि वैश्वस्य क्षत्रियस्य चेति स्मृत्या तयोपौप्रे ॥ स्मृते तु मूलं वास्नापदा विवक्ष्याराधवादि यमेश्रुतिः श्रुत्यनुरं चेत्यन्यदेतन् ॥
सर्वथैव वस्त्रिकानामेव वैधाधायनजन्यज्ञानेनाधिकारो न श्रूडस्याधयनविधेरजावात् ॥ निषेधस्मृत्या यमूल इत्यमुपसक्तानुपसक्तं ॥ स्ववेदीयशा
खान्तरस्थपदार्थस्यानुष्ठानं तु वैधज्ञानामावात्र नवः ॥ अत एव वासजने भिन्नैत्ररीयादिना मष्टवर्षार्थानां प्रधानश्रूतानामपि शाखान्तरस्थानामधिकानां ग
ह्यागात्र्यासकानार्थानां वांगमनुष्ठानां जातः संगच्छते ॥ अत्राथा प्रधानाभावेन नित्यस्यापि ज्योतिष्टोमादिप्रयोगस्यासिद्धिः स्यात् स्ववेदीयशाखान्तरस्थ
स्यानुसशाखाऽविरुद्धस्यापि सूत्राधूपात्तस्य नवनिः सूत्राधयनस्य स्वाध्यायाधयनवद्वैधत्वात् ॥ स्वसाक्षि यपदार्थानुष्ठानाशक्तौ ननु विरुद्धस्याप्य

रामः
१२

रुद्ररणाविप्रायश्चित्रवानुर्मास्य प्रयोगगतपंचहिकैकाहादेरिव चवति ॥ अनेनैवाभिप्रायेणास्वाखान्तरस्थस्यापि श्रेष्ठत्वं मादुर्देवयाज्ञिकाः ॥ सूत्रा
धयनस्य वैधत्वादेव गर्वेदाद्येकशाखाध्यायिनामिदानीं तवां सकवाधयनसिद्धिः ॥ अधीनायां वेदान्तरशाखायां सूत्रे वायस्वरशाखा विरुद्धनाम्ना तत्तदध
यनजन्यज्ञानाविशेषेणानुष्ठेयत्वेन प्रशक्तमपि स्मृत्या निषिधने ॥ ॥ यथा ॥ यः स्वशाखापरित्यज्य परशाखां समाश्रयेत् ॥ अप्रमाणमृषिकृत्वा सो
धेतममि मज्जतीति ॥ एतेन स्वरशाखास्थानां सूत्रोपनिवृद्धानां विरुद्धानामंगानानुल्योविकल्प इति श्रीश्रनन्रयाज्ञिकोक्तिः ॥ परस्माः साखान्न राधिकरण
यः स्वंगोपसंहारोस्तु वेदान्तररीयशाखान्तरस्थांगविषयः सूत्रोपात्तः स्ववेदीयशाखान्तरस्थांगविषयः सूत्रोपात्तः स्ववेदीयशाखान्तरस्थांगविष
यश्चेति दिक् ॥ ॥ अग्निश्चलौकिकः ॥ गार्जमौपासने कुर्यात्सर्वाधानीनुलौकिके ॥ स्मार्त्तवलौकिके कार्ये श्रोतं वेतानिका निषिद्धिस्मृत्यर्थसारान् ॥ का
कानीयानां तु स्मार्त्तापि ॥ तत्सूत्रे तथोक्ते ॥ गोभिरगृह्य ॥ आदुर्यवैवहोतवां यत्र यो विहितो नरः ॥ ॥ तथा ॥ शुभं पात्रं कास्ये स्यात्नेनाग्निं प्रणयेदुधः ॥ तस्याभ
वेशरावेन नवेनाग्निमुखं चर्त ॥ ॥ तथा ॥ लक्ष्मलोमे ववक्रिः स्यात्कोटिलोमे कुताशनः ॥ पूर्वमृदुतां मृडोनाम शान्तिके वरदः सदा ॥ ॥ देवीपुराणे ॥ श्रुतौ
ग्रहविधौ ह्यग्नि लक्ष्मलोमे पराजितः ॥ कोटिलोमे शिरोवक्रिः सर्वकामप्रदायकः ॥ ॥ विशेषः ॥ कश्यपसंहितायां ॥ नक्षत्रे यत्र जानुः स्यात्तदा वृत्रत्रिकं त्रि

शा.सा
१३

क॥सूर्यांशुकसौरीणामिन्दुजोमवृक्षपतेः॥राहोःकेतोश्चनिर्दिष्टं वदनाजौशुनाश्रुवं॥दुष्टे नकुर्याद्वदनमिच्छादुर्नार्गवापयइति॥इदं चका
मविषयं॥संस्कारेषुविचारोऽनकार्योनापि वैश्ववे॥नित्येनैमित्रिकेकार्येनवास्तेमुनिनिःस्मृत इति तत्रैवोक्तैः देवाद्योमकरणोऽंति विष्णुशर्मोत्तरे
॥कूरग्रहमुखेवैव संजातेरुवनेशुने॥शान्तिविधायगां दशा द्वाष्ट्राण्यकुपुम्बिने॥आयसीपनिमांकृत्वा निक्षिपेत्तामधोमुखी॥मोमुत्रमधुगन्धायैरर्चि
तांपुनिमांततः॥स्वत्रेनिधायसंपूजा तत्र होमविधीयतइति॥ ॥अनादपिवर्जं कैश्चिदुक्तं॥अर्कश्चन्द्रादष्टमेऽंति तुर्ये मन्दः शुक्रदष्टमेऽंति रक्तः
श्व॥राहुर्दुर्मेजीवनिःखेदसुतप्रे होमेनाशः पुत्रदाराधनानामिति॥निधिवारयुनिः सैकावेदनक्रावशेषकान्॥निवासोर्मेर्वाभिरूपे वित्तः प्राणाविना
शदः॥पातालेदिकशेषेण धनसंचयनाशकः॥गुणवेदावशेषेण जौमोविपुलसौख्यद इति ततो वेद्योग्रस्थापनं॥अग्निपनयनं कृत्वा तस्यामावाहये
त्पुरा नितिमास्यान्॥ ॥वशिष्टसंहितायां॥लिखेदष्टदलं पद्मं वेदिकोपनिताडुलैः॥ ॥तथा॥यथारुचिप्रमानेन पुनिमाकल्पयेत्सुधीः॥ग्रहपू
जनेचमास्यादावादित्यादिक्रमउक्तः॥ ॥वौधायनेननु॥रविजौमसोमशुक्रबुधगुरुमंदादिक्रमउक्तः॥आवाहनं च द्वाहतिमात्रेण॥आवाहयेद्वाह
तिनिस्रथैवाश्विकुमारकाविनिमास्यान्॥वाहत्यावाहेत्तुतानितिस्कांदाच्चेतिहेमाद्रिः॥मदनरत्नेतुआवाहनान्स्थापनं चित्रं॥अतोवाहतिभिरावाः

रामः
१३

सततमन्त्रेणस्थापनकार्यमित्युक्तं॥ ॥प्रयोगवारिजातेनु॥प्रणवंत्वादितः कृत्वा चतुर्विंशतः परं॥चतुर्थानामसंपुक्तं नमस्कारानद्योजितं॥
रपमन्त्रः समाख्यातो ग्रहपूजाविधायकः॥अनेनावाहनं कुर्यादनेनैव विसर्जयेदिति वामनवचनाद्गुणायत्रा पूजनमुक्तं॥ ॥वौधायनेन वा
हनवाकोषुविशेषउक्तः॥किरीटिनं पद्मासनं पद्माकरं पद्मगर्जसमश्रुतिसप्ताश्वं सप्तरजुं कलिंगदेशजं काश्यपगोत्रजं विश्वामित्रर्षिर्षु प
ञ्चदमं रक्तावरधरं रक्ताभराण्यधितं रक्तगंधानुलेपनं रक्तध्वजपताकिनं मुकुटकेयूरशोभितमारुज्यं रुचिं दिवं मेरुं प्रदक्षिणी कुर्वाणं ग्रहम
ण्डले प्रविष्टमधिदेवतामिसहितं प्रत्यधिदेवतेऽर्च्यते स्तुवन्मण्डले पूज्यनिमुखमादित्यमावाहयामि॥किरीटिनं रक्तमालां वरधरं शक्तिशूरगदा
धरं चतुर्भुजं मेघगमनमवंती देशजं वशिष्ठगोत्रं जामदग्न्यं अर्षिजगुनीं चंदसं रक्तावरधरं रक्ताभराण्यधितं रक्तगंधानुलेपनं रक्तध्वजपता
किनं मुकुटकेयूरमणिशोभितमारुज्यं रुचिं दिवं मेरुं प्रदक्षिणी कुर्वाणं ग्रहमण्डले प्रविष्टमधिदेवतेऽर्च्यते स्तुवन्मण्डले पूज्यनिमुखमादित्यमावाहयामि॥किरीटिनं श्वेतां वरधरं दशाश्वं श्वेताभराण्यधितं प्रत्यधिदेवतेऽर्च्यते स्तुवन्मण्डले
चकोणमण्डले प्राश्रुखं जगवंतं शुक्रमावाहयामि॥किरीटिनं श्वेतां वरधरं दशाश्वं श्वेताभराण्यधितं प्रत्यधिदेवतेऽर्च्यते स्तुवन्मण्डले पूज्यनिमुखमादित्यमावाहयामि॥

स३

शो.सा
१४

प्रविष्टमधिदेवता कृत्रध्वजरथपताकिनं मुकुटकेयूरशोभितमारुज्यरथं दिवं मेरुं पदक्षिणी कुर्वाणं गुरुमाण्डले प्रविष्टमधिदेवता
नारायणसहिते वाणमण्डले दक्षिणाभिमुखं सौम्यमावाहयामि ॥ किरीटिनं पीतांबरवर्णं चतुर्भुजं दंडिनं वरदं साक्षसूत्रकमण्डलुं सिंधुदेशजमांगि
रसगोत्रजं वशिष्ठधर्मनुष्ठुं दसं पीतांबरधरं पीतांबरानुषितं श्वेतगंधानुलेपनं श्वेतध्वजपताकिनं मुकुटकेयूरशोभितमारुज्यरथं दिवं मे
रुं पदक्षिणी कुर्वाणं गुरुमाण्डले प्रविष्टमधिदेवता सहितं प्रत्यधिदेवतामा सहितं सोमं च नुरसुमाण्डले प्रत्यध्वरं सोममावाहयामि ॥ किरीटिनं पीता
मण्डलं वरधरं पीतांबरवर्णं गदाचर्मपाणिचूषितं पीतांबरानुलेपनं पीतध्वजध्वजरथपताकिनं मुकुटकेयूरशोभितमारुज्यरथं मेरुं पदक्षिणी कुर्वा
णं गुरुमाण्डले प्रविष्टमधिदेवता नारायणसहितं वाणमण्डले दक्षिणाभिमुखं सौम्यमावाहयामि ॥ किरीटिनं पीतांबरवर्णं चतुर्भुजं दंडिनं साक्षसूत्र
कमण्डलुं सिंधुदेशजमांगिरसगोत्रजं वशिष्ठधर्मनुष्ठुं दसं पीतांबरधरं पीतांबरानुषितं पीतांबरानुलेपनं पीतध्वजध्वजरथपताकिनं मुकुटके
यूरशोभितमारुज्यरथं दिवं मेरुं पदक्षिणी कुर्वाणं गुरुमाण्डले प्रविष्टमधिदेवता सहितं प्रत्यधिदेवतामा सहितं पीतादीर्घचतुरसुमाण्डले उदध्वरं गुरुम
वाहयामि ॥ किरीटिनमिन्दुनीलसमग्रुतिं भूलधरं वरदं गृध्रवारुनं सौराष्ट्रदशजं काश्यपगोत्रजं नृगृध्रं गायत्रीरुं दसं कृष्णं वरधरं कृष्णचरणचू

रामः
१४

रु

५२

षितं कृष्णगंधानुलेपनं कृष्णध्वजध्वजरथपताकिनं मुकुटकेयूरमणिशोभितमारुज्यरथं मेरुं पदक्षिणी कुर्वाणं गुरुमाण्डले प्रविष्टमधिदेवता वसु
सहितं प्रत्यधिदेवता चित्रगुप्तसहिता कृष्णपिंगलानुध्वजधूमण्डले दक्षिणाभिमुखं केतूनावाहयामि मात्स्यायुक्तावाहनप्रकारस्तुपयोगे दर्शयि
षे ॥ तत्र सोमादयत्रादित्यात्रिमूर्खा एवस्थायात्माभिमुखा ॥ लक्ष्मणे मेव गरुडस्थापनं वेदिपूर्वस्थाभिनिमदनरत्ने ॥ उत्पलपरिमले ॥ गुरुस्य दक्षिणे
पार्श्वे स्थापयेदधिदेवतां ॥ गुरुस्योत्तरपार्श्वे नृनासेत्यधिदेवतां ॥ ॥ वशिष्ठसंहितायां ॥ शनेः पश्चिमतः स्थापयिनायकमध्यायत् ॥ तस्य दक्षि
णतो दुर्गा ॥ ज्ञानदेवस इत्युवा ॥ वायुं च दक्षिणे कोणे शिशुमन्त्रेण वार्चयेत् ॥ दक्षिणे तस्य वाकाशमादित्यस्तस्य वार्चयेत् ॥ अश्विनौ दक्षिणे तस्य काश
वेधोऽष्टात्रिंशत् ॥ उत्पलपरिमले ॥ ततो विनायकं दुर्गा वायुमेवरमाश्विनौ ॥ आचूत इन्द्र इत्याद्यैः मन्त्रैः प्राग्विरितैर्यजेत् ॥ ॥ प्रयोगपारिजाते ॥
पद्मपाकदलमालया दलागेषु क्रमान्यसेत् ॥ इन्द्रादिलोकपालाश्च तत्र मन्त्रैः पूजयेत् ॥ वशिष्ठसंहितायामपि इन्द्रादिपूजां लोकपालक्षेत्रपा
लादीनां वावाहनमनित्यं ॥ ॥ द्वात्रिंशदिनिमास्योऽक्ता ॥ केवलं गुरुमखेत्तधिदेवतादीनामप्यनित्यं याज्ञवल्क्यादिनिरनुक्ते ॥ ॥ कोटिलोमेन
देवतासु विशेषो न विद्ये ॥ वस्त्राणां पूर्वभागेषु मध्ये देवजनार्दनं ॥ पश्चिमे वतश्चारुद्रः सुनुमुत्तरतस्तथा ॥ सूनृतं दं ॥ ततो गुरुनक्तोपचारैः पूजयेत् ॥

रामः
१५

0 t_{ms} . 5 10 15 20 25 30 35 40 45

शा.सा.
१६

मन॥ वाहनिभिरयुतादिहोमेवग्रहाएवदेवताग्रहयज्ञ इत्युक्तारितिकेविन्॥ पितामहचरणान्मु. अग्निर्वायुः सूर्याप्रजापतयोदेवता इत्याहुः॥ ॐ
चूर्चुवः चुवश्चेति निसो वाहनियोजये॥ आभिष्वहोमेनिसृभिः वनुर्ध्यात्समासतः॥ इतिवाक्वाद्यस्तसमस्ताभिर्होम इतिप्रयोगपरिजाते॥ ॥ मय
नरत्नेनु॥ समस्ताभिरेववाहनिर्होमोनिवायुसूर्याश्चदेवता इत्युक्तं॥ अयुतादिहोमेवर्त्तिज एवकर्त्तार इतिकश्चिन्॥ ॥ कोटिहोमेवविशेषो॥
नविषो॥ पूर्वपूर्वसरसेनु दद्यात्पूष्मदुतिंश्रुतां॥ ॥ नोभिलीये॥ नमुक्तकेशोजुहुयात्तातिपातिनजानुकः॥ उन्नानेनैवहस्तेन अंगुष्ठाग्रेण
पाडितं॥ सरुतांगुलिपाणिस्तु वाग्यनोजुहुयाद्विः॥ नुलादानवद्वारपालजपः॥ ॥ वासिष्ठे॥ तनोजयादीनुहुयात्पूष्मदुतिमथाचरेत्॥
॥ शौनकः॥ आयाश्चेत्यादिभिर्हुत्वा समुद्रादूर्मिस्तूक्ततः॥ संततामाज्यधारांतां पूष्मदुतिमथाचरेत्॥ अपाश्चेतिस्वस्वशाखा प्रायश्चित्तोपलक्षणां
॥ ॥ मात्स्ये॥ पूष्मदुतिंवमूर्धनि दिव इत्यभिधानयत्॥ ॥ अग्निपुराणे॥ मूर्धनि दिवपत्रेण संभ्रवेण चधारया॥ दद्यात्तुष्टाय पूष्मद्वै नो
पविशकदावन॥ ॥ वसिष्ठसंहितायां॥ मंत्राणस्पृशेत्तन्मन्त्र इतिपूष्मदुतिंहुनेत्॥ वसोर्द्धारायां कुंभमूले यवमात्रं क्षिप्य कर्त्तव्यमित्युक्तं देमादौ
॥ अयुतहोमेनवसोर्द्धारा॥ ॥ मात्स्ये॥ लक्षहोमप्रकरणे एवतन्याहान्॥ ॥ वसिष्ठसंहितायां॥ स्वस्तिर्कंकल्ययेत्यश्वा कण्डस्येशाननाग

शमः
१६

तः॥ यजमानाभिकेकार्थं तत्रनद्रासनंनयेत्॥ प्राञ्चुरवस्योपविष्टस्य यजमानस्यतत्रव॥ अभिषेकंनतः कुर्यात्साचार्याषोडशर्त्तिजः॥ विविधैर्मन्त्र
लेधैर्घैः सूतमागधजैः सरु॥ ततः तस्याभिषेकस्य रक्षार्थं वलिमुक्षिपेत्॥ दिग्विदिञ्जुविदित्रात्रैः दीपैर्नीराजयेत्ततः॥ शुक्रमालावरः शुक्लगन्धानु
लेपनः॥ ततोमङ्गलमागत्य ध्यायेदग्निसुरांग्रहान्॥ पत्येकं प्रतिमन्त्रैश्च दद्यात्पुष्पाञ्जलिततः॥ आचार्यो नो न वन्यश्च ग्रहार्चनफलंनतः॥ समिदा
श्वरूपाव निलहोमफलंचयत्॥ ब्रह्मदे कुंभपूजायां वार्चनस्यफलंचयत्॥ गणापक्षत्रपाकेश दुर्गरुद्राहो देवता॥ तासां जपफलं सम्यग्
क्रीयाजलपूर्वकं॥ प्रयोगपरिजाते॥ ॥ वामनः॥ आचार्यपत्न्येति चश्च ग्रहार्चनफलंनतः॥ इत्युक्ता समिदाज्योनि श्लोकोपठितवान्॥ सख
॥ ततस्तेनोपदाशक्ति दानवा दक्षिणाततः॥ आचार्यार्द्धं जापकेनो ब्रह्मणेवाथनुष्ठयेत्॥ आज्यं निरीक्ष्य दत्वा च ब्रह्मणाज्ययेत्ततः॥ ॥ तत्रैवास्व
लायनः॥ एकमेकाहुनोविपुं होमेत्तत्रेनजोजयेत्॥ अन्नाशो मधमश्चापि विपुमेकं शताहुनौ॥ सरुसुखाहुतावैकं जयभ्योविपुनोजयेत्॥ तस्मा
दानु पतस्मादानुमशर्त्तयौ दक्षिणां चात्रमेवच॥ जपैः प्रणामैस्तोत्रैश्च तोषयेत्तर्पयेद्ब्रह्मन्॥ ॥ नविषोत्ररे॥ ततः समाप्तेयज्ञेनु कारयेत्सुमहान्स
वं॥ शंखनूर्यनिनायेन ब्रह्मघोषरवेनच॥ ॥ अथपितामहकृतोयुतहोमादिप्रयोगः॥ कर्मसंकल्याणेशपूजनं पुण्याहवाचनं मानृकापूजनं

25

शा.सा.
१०

नान्दिश्रार्द्धवकुचार्यवृत्तिर्वरणांकुर्थात् ॥ तत्रमंत्रा ॥ आचार्यस्तु यथास्वर्गे शक्तादीनां वृत्त्यतिः ॥ तथात्वं मम यज्ञस्मिन्नाचार्यत्वं कुरु प्रभो ॥
 ॥ यथा वनुर्मुखो वृक्षा सर्वदेवधरः प्रभुः ॥ तथात्वं मम यज्ञस्मिन्नुद्गादिजपने न व ॥ अस्यायागस्य निष्पत्तौ न वंतो नार्थिता मया ॥ सूयशन्नापकु
 र्वन्नु शान्तिकं विधिपूर्वकं ॥ ततः सर्वानधुपर्केण चयेत् ॥ ततो यजमानो जलपूजकलशरुत्तो न दं कर्षेभ्य रिति मण्डपं पदक्षिणीकृत्य पश्चिम
 द्वारेण प्रविश्य यदा न संस्थितं नूतं स्थानमाश्रित्य सर्वदा ॥ स्थानं त्यक्त्वा नूतनं सर्वं यत्र स्थितं तत्र गच्छतु ॥ अप्रकांमं नूतानि पिशाचा सर्वतो दिशं
 ॥ सर्वेषामविरोधेन वृक्षकर्म समारभेत् ॥ इति गौरसर्षपाद्विकीर्य शुची वोरुवेति नृवेनायो हि ष्टादिमंत्रैश्च नूतमिषां स्वस्त्वायनं तास्य मि
 त्तमंत्रद्वयं जपेत् ॥ ततो मण्डपपक्षे नैऋत्ये वास्तुवेदिकृत्वा देवेरीशानादिकोणचतुष्के विशंतु नूतलेनागा लोकपालाश्च सर्वतः ॥ अस्मिन्म
 ण्डपे च तिष्ठंतु आयुर्वलकराः सदेति मंत्रेण चतुरः शंकुनूलोपयित्वा ॥ अग्नितोपाय सर्वे नो ये वा नो न समाश्रिताः ॥ ते नो वलिं प्रयक्षामि पु
 ण्यमोदतमुत्तममिति शंकुपाशैः साधनकृतवलिंदत्वा सुपत्तमिदिशालाकयाः ॥ शान्ताय शावतीकांता विशालाया वाहिनी ॥ सती च सुमनानंदा
 सुजडे निप्रागा यतानवररवाकृत्वा ॥ हिरण्यसुवता लक्ष्मीविभूतिर्द्विमलाप्रिया ॥ जयाकारविशोका इत्युदगायतानवकृत्वा मधकोष्ठचतुष्टय

रामः
१०

15

10

5

मेकीत कोणेषु रेखाः कृत्वा देवता आवाहयेत् ॥ मध्यामपदवतुष्के रुदये वृक्षाणां ॥ पूर्वपदद्वये दक्षिणास्तने अर्यमानं ॥ दक्षिणापदद्वये जठरप
 क्षिणो विवस्वतं ॥ पश्चिमपदद्वये जथरमेवामित्रं ॥ उदकस्तनद्वये वामस्तने पृथीधरं ॥ अग्नेयपदार्द्धयो दक्षिणा रुत्ते सावित्रसविस्तारि ॥ निर्ऋत
 पदार्द्धयो वृषण मेरुयो विबुधाधिप जपो ॥ वायव्यपदार्द्धयो वामरुत्ते राजयश्मरुदौ ॥ ईशानपदार्द्धयोरुरो मुखयोरार्ययवतौ ॥ ईशानपददक्षि
 णार्द्धे शिरसि खिनं ॥ तदक्षिणा सार्द्धपदे दक्षिणानेत्रे यज्जन्तं ॥ तदक्षिणापदद्वये दक्षिणा गोत्रे यजन्तं ॥ तदक्षिणापदद्वये दक्षिणां सेकलिशायुधं ॥ तदक्षि
 णापदद्वये दक्षिणा बहोसूर्यो ॥ तदक्षिणापदद्वये दक्षिणा बहोसन्तं ॥ तदक्षिणा सार्द्धपदे दक्षिणा कुरेर्न शं ॥ तदक्षिणाग्नेयपदे दक्षिणा पवा
 हो आकाशं ॥ तन्यश्चिमा र्द्धे दक्षिणा पवाहो वायुं ॥ तन्यश्चिम सार्द्धपदे दक्षिणा मणिवंधेषूषाणां ॥ तन्यश्चिमपदद्वये दक्षिणा भूविद्यां ॥ तन्यश्चिमद्वये
 दक्षिणा पार्श्वे गुरुक्षतं ॥ तन्यश्चिमपदद्वये दक्षिणा रोयमं ॥ तन्यश्चिमपदद्वये दक्षिणा जानौ गंधर्वं ॥ तन्यश्चिम सार्द्धपदे दक्षिणा जंघायां नृगराजं ॥
 तन्यश्चिम नैऋत्यपदार्द्धे दक्षिणा स्थिचिन्मृगां ॥ तदुत्तरार्द्धे पादयोः पितृन् ॥ तदुत्तर सार्द्धपदे वासस्थिचिदौ वारिकं ॥ तदुत्तरपदद्वये वामजंघायां सुगीवं
 तदुत्तरवायव्यपदार्द्धे वाममणिवंधेषापं ॥ तन्याक्पदार्द्धे वामबाहो रोमं ॥ तन्याक् सार्द्धपदे वामबाहो अरिं ॥ तन्याक्पदद्वये वामकूर्परे मुखं ॥ तन्या

शा. सा.
१८

कपदहयेवामवाहोचलाटं॥ नत्याकपदहयेवामवाहोसोमं॥ नत्याकपदहयेवामांशेसर्पं॥ नत्याकसार्धपदेवामशोत्रेअदिनि॥ नत्यागर्धपदेवाम
मतेत्रेदिनि॥ उत्तरेवालोष्यनइतिवास्तुपतिमां॥ दिनिशुवरकिंविदारी॥ पूतनां पापराक्षसी॥ दिक्षुस्केदं अर्थमानं॥ जंनकं पिपा लिङ्गकं॥ ततः सर्वा
त्संपूज्य मण्डलादीशानकुंजं संस्थाप्य मंदलाग्नेयाय सवली न्यत्वा पावमानेन राक्षोघनेन च सूक्तैः त्रिमूत्रामण्डपं वेष्टयेत्॥ ततः पूर्वस्थाग्निमाले
पुरोहितमिति सुदृढ तोरणमावाह्य संपूज्य तत्र राक्षुवृक्षस्य ती संपूज्य कलशं स्थाप्य ध्रुवं पूजयेत्॥ ततो दक्षिणादृषत्वेति सुनद तोरणमावाह्य
सूर्यागारकौ तत्र संपूज्य कलशं संस्थाप्य धरं पूजयेत्॥ पश्चिमे गेने आयाहीति सुकर्म तोरणमावाह्य सोमकेतुशनीयास्य कलशं संस्थाप्य विष्टेशं पू
जयेत्॥ ततः पूर्वद्वारे कलशद्वयं संस्थाप्य तत्रैश्वरं संपूज्य अग्नेदः पद्मपद्मपत्राक्षो गायत्रः सोमदेवतः॥ अग्निगोत्रस्तु विष्टेन्द्र अति कर्त्तव्यं मे मखेन वे
ति द्वावृक्षेदिरी अतिजो वृत्ताग्निनील इति संपूज्ये न्यधात्वा॥ एहो हि सर्वा मरु सिद्ध साधौ रजिस्तो वज्रधरामरेश॥ संवीक्ष्य मानोप्सरसांगणोन र
क्षाधरं नोन गवन्नमस्ते॥ नो इह इहा गच्छेत्वा बाह्याः शुः शिशान इति पीतां पताकं ध्वजं वोद्धित्य त्रातारमिती न्यं संपूज्य॥ इन्द्रः सुरभिः श्रेष्ठो वज्रहस्तो म
हाबलः॥ शनयज्ञाधिपोजे तस्मै नित्यं नमोनमः॥ इति दत्त्वा माषजं कृत्वा वलिं दत्त्वा चामेत्॥ ततः आग्नेये केशं संस्थाप्य पुंडरीकममृतं च संपूज्य

रामः
१८

निंधात्वा॥ एहो हि सर्वा मरु बाह्यारु मुनिः प्रवीरै रललिताभिः शुभ॥ ते जो वता लोकगणोन सार्धं ममाध्वरे पादिकवे न्नमस्ते॥ आवाह्याग्निं दूत
मिति रक्तापताकं ध्वजं वोद्धित्य नि संपूज्य॥ आग्नेय पुरुषोरक्तः सर्वदेवमयो वायः॥ धूमकेतुरजोधक्षस्तस्मै नित्यं नमः इति नत्वा वलिं समर्प्य
यमेत्॥ ततो दक्षिणे कलशौ संस्थाप्य वामनदिगं जं संपूज्य ययुर्वेदिनावृत्तिजो॥ कातराक्षो ययुर्वेदस्त्रे सुनो विष्णुदेवतः॥ काश्यपेयस्तु विष्टेन्द्र
अति कर्त्तव्यं मे मखेन वेति दत्त्वा इत्वेति संपूज्य नत्वा धाय मंधात्वा॥ एहो हि वैवस्वत धर्मराज सर्वा मरै रर्वितवर्ममूर्ते॥ शुजाशुजान न्यश्रुवामधीशः
शिवाय नः पादिमखं नमस्ते॥ इत्यावाह्याय गौरिति कृत्वा पतां ध्वजं वोद्धित्य मायसोममिति संपूज्य॥ मरुमहिषमारुहं दण्डरुसं महावरं॥ आवा
ह्यामि यज्ञेस्मि न्यजेयं प्रतिगृह्यतामिति नत्वा वलिं दत्त्वा चामेत्॥ ततो नैऋत्यां कलशं संस्थाप्य तत्र कुमुदं दुर्जयं पूज्य निर्जनिंधात्वा॥ एहो हि
रक्षोगणनायकस्ते विशालवेताल पिशाचसंधैः॥ ममाध्वरं पादि पिशाचनाय लोकेश्वरस्त्वं न गवन्नमस्ते॥ इत्यावाह्याय मोषुणा इति नीलां पताकां
ध्वजं वोद्धित्य संपूज्य॥ निःकानिखं रुसं च सर्वलोकस्य पावनं॥ आवाह्याय ज्ञेस्मि न्यजेयं प्रतिगृह्यतामिति नत्वा वलिं समर्प्य चामेत्॥ ततः पश्चिमे
कलसं संस्थाप्य जनदिगं जं संपूज्य सामवेदिनावृत्तिजो सामवेदस्तु पिंगाक्षो जायतः शक्रदेवतः॥ नारदाजस्तु विष्टेन्द्र अति कर्त्तव्यं मे मखेन वेति

शा. सा.
१२

रुचाग्रयाहीनिसंपूज्यवरुणं धात्वा ॥ एहो हि पादो गणवारिधीनां गणोनपर्यन्तमहाप्सरोजिः ॥ विशाधरेन्द्रामरगीयमान. पाहिवमस्मान् नग
वन्नमस्ते ॥ इत्यावाह्ये मं मेवरुणोति श्वेतां पताकाध्वजं वोद्धित्य संपूज्य ॥ पाशरुतं च वरुण. मर्षशोपतिमीश्वरं ॥ आवाहयामियज्ञेस्मि. चरुणा यन
मोनम इति. नत्वा वलिसमर्प्या चामेत् ॥ ततो वायवां कलशं निधाय. तत्र पुष्पदन्तं सिद्धार्थं चावाह्य वासुंधात्वा ॥ एहो हियज्ञे ममरक्षणा य. मृगाधिरु
ः सरुसिद्धसंधैः ॥ प्राणाधिपः कालकवे सहाय गृहाण पूजा नगवन्नमस्ते ॥ इत्यावाह्य वो शतमिति धूमां पताकाध्वजं रोद्धित्य संपूज्य वायुमाकाश
गं वै क. पवनं वेगवह्निं ॥ आवाहयामियज्ञेस्मि. न्यूजेयं प्रतिगृह्णातां ॥ श्रनाकारो महो जाश्व. यश्चादृष्टगतिर्दिवि ॥ तमे पूज्या यजगतो वायवे हन
मामिचेति नत्वा वलिसमर्प्या चामेत् ॥ तदुत्तरे कलशद्वयं संस्थाप्य. सार्धं नौ मदिगजं संपूज्य श्रथर्ववेदिना वृत्तिजो वृहन्नेत्रो थर्ववेदो नुष्टुजो रुद्रदे
वत ॥ वैशाम्याय न विप्रेन्द्र. अतिकृत्वं मे मखे न वेति वृत्तासन्नो देवीरिति. संपूज्य सोमं धात्वा ॥ एहो हियज्ञे श्वरयज्ञरक्षां. विधुत्वनः क्षेत्रगणेन सार्धं
॥ सर्वैषधीभिः पितृभिसहैव गृहाण पूजा नगवन्नमस्ते ॥ इत्यावाह्या पायस्ते निरुतितां पताकाध्वजं वोद्धित्य संपूज्य सर्वनक्षत्रमध्यो नु सोमो राजा वा
वस्थितः ॥ तस्मै सोमाय देवाय. नक्षत्रपतये नमः ॥ इति नत्वा वलिसमर्प्या चामेत् ॥ तत ईशान्या कलशं निधाय. सुप्रतीकं मण्डलं संपूज्य ईशानं धा

रामः
१२

त्वा ॥ एहो हि विश्वेश्वर नक्षिशूल. कपालखट्वांगधरेण सार्धं ॥ लोके नयज्ञेश्वरयज्ञयज्ञसिद्धौ. गृहान पूजा गवन्नमस्ते ॥ इत्यावाह्य श्रित्वा देवसवि
तरिति स्तेतां पताकाध्वजं वोद्धित्य संपूज्य ॥ वृषत्वं धसमारुढं. शूलरुतं त्रिलोचनं ॥ आवाहयामियज्ञेस्मि. न्यूजेयं प्रतिगृह्णातां ॥ सर्वधिपो महा
देव. ईशान शुक्ल ईश्वरः ॥ शूलपाणिर्धिरूपाक्षस्त्वै नित्यं नमोनमः ॥ इति नत्वा वलिसमर्प्या चामेत् ॥ तत ईशान पूर्वयोर्मध्यो न नृंधात्वा ॥ एहो हि पाता
लधरा मरेचु गागा ऊना किन्नरगीयमाना ॥ यक्षोरयेन्द्रामर लोक सर्वैरनन्तरक्षाध्वरमस्यदाय. मित्यावाह्य श्वेतां पताकाध्वजं वोद्धित्य यं गौरि संपूज्ये
सावनत्तूरुयेण. वृह्णाण्डं चैवेरावलं ॥ पुष्पवद्धारयन्मूर्ध्नि. तस्मै नित्यं नमोनमो ममः ॥ इति नत्वा वलिसमर्प्या चामेत् ॥ ततः पश्चिमनिः प्रतिमध्यो वृह्णाण्डं धा
त्वा ॥ एहो हि सर्वधिपते सुरेन्द्र. लोके न सार्धं पितृदेवताभिः ॥ सर्वस्य धानास्य मितप्रभावो. विश्वाध्वरं नः शततं शिवायेत्यावाह्य वृह्णा यज्ञानमिति रक्षां
पताकाध्वजं वोद्धित्य संपूज्य ॥ पद्मयोनिश्चतुर्भुजः त्वेदवासः पितामहः ॥ यज्ञाध्याक्षश्चतुर्भुजः तस्मै नित्यं नमोनमः ॥ इति नत्वा वलिसमर्प्या चामेत् ॥ ततो मण्ड
पमण्डपमध्यो इन्द्रस्य वृह्णा. इति महाध्वजमुद्धित्य तत्र वृह्णा यज्ञानमिति वृह्णाणं संपूज्य ॥ मण्डपस्तंभेषु सर्वे न्यो देवे न्योनमः ॥ वंशेषु किन्नरे न्योनमः ॥ पृ
ष्ठे पन्नगे न्योनम इति संपूज्य पूर्वस्यां किञ्चिद्भूमिमुपरि पात्रे लोको यानि नूतानि स्वावराणि चराणि च ॥ वृह्णा विष्णु शिवैः सार्धं रक्षाकुर्वन्तु नानि मे ॥ देव

25

शा. सा.
२०

दानवगन्धर्वायक्षराक्षसपन्नगा ॥ अषयो मुनयोगावो देवमातर एव ॥ सर्वममाधरे रक्षां प्रकुर्वन्मुदामिता ॥ वृक्षा विष्णुरुद्रश्च क्षेत्रपारा
गणैः सह ॥ रक्षन्तु मण्डपं सर्वं घ्नन् रक्षन्तु सर्वतः ॥ त्रैलोक्यस्थेभ्यः स्थावरेभ्यो नूतेभ्यो नमः ॥ त्रैलोक्यस्थेभ्यश्चरेभ्यो नमः ॥ वृक्षतो विष्णुवेदिवायदेवेभ्यः
गन्धर्वेभ्यः यक्षेभ्यः राक्षसेभ्यः पन्नगेभ्यः क्रुषिभ्यः मनुष्येभ्यः गोभ्यः देवमातृभ्यो नमः ॥ इति संपूजावर्तिनश्चान् ॥ ततः आचार्य उपरि मेखलायां श्रुता
यामिदं विष्णुरिति विष्णुं मध्यामायां रक्षायां वृक्षयज्ञानमिति वृक्षाणां ॥ तृतीयायां कृष्णायां कद्रुदायेति रुद्रं यो न्या गौरितिर्मायेति गोरीं च संपूज्याग्निं
प्रतिस्थाप्य गुरुवेद्यां पूर्वां क्रयकारेण सर्वतो न द्रमाण्डं कृत्वा तद्देवता आवाहयेत् ॥ मध्ये वृक्षयज्ञानं गौतमो वामदेवो वृक्षात्रिष्टुप् ॥ उत्तरादि ॥
अथायस्व गौतमः सोमो गायत्री ॥ अग्नितात्वा जागर्तिः शुनः शेष ईशानो गायत्री ॥ इन्द्रो मधुसूदा इन्द्रो गायत्री ॥ तत्वायामि शुनः शेषो वरुणा
त्रिष्टुप् ॥ वेतेरायो वेष्मगिर सो वायुर्गायत्री ॥ वायुसोम मध्यादिषु ॥ कन्याश्रत्रमैत्रावरुणो वसिष्ठो वसंवन्त्रिष्टुप् वसून् ॥ आरुद्राः सत्यावाश्चर
कादशरुद्रा जगती ॥ एकादशरुद्रान् ॥ न्यानुसामयो मत्स्यो द्वादशादित्या गायत्रीन् ॥ द्वादशादित्यान् ॥ अश्विनावर्तिराकुगणाश्चिनावुसिक
॥ अश्विनौ ॥ ओमासश्चर्षणा धृनः ॥ विश्वान् देवान् ॥ अग्निं च वामदेवः सप्तयक्षाः प्रकृतिः सप्तयक्षान् ॥ आयगौ सार्यराशिः सर्पा गायत्री ॥ सः

रामः
२०

प्यान् ॥ अप्सरसामैतसर्पेषां भृगो गन्धर्वाप्सरसो नुष्टुप् ॥ गन्धर्वाप्सरसः वृक्षसोम मध्यादिषु ॥ मारम्भाता कुमारस्कंदस्त्रिष्टुप् ॥ स्कंदं त्रपन्न
वृषत्तौ वैराजोर्जपनो नुष्टुप् ॥ अषनं अदिनि त्रैको वृक्षस्य निः शूलमहाकालो गायत्री ॥ ॥ वृक्षेश्वर मध्ये ॥ अदिनि त्रैको वृक्षस्य निः दक्षो नु
ष्टुप् ॥ ॥ दक्षं ॥ वृक्षेन्द्र मध्ये ॥ जातवेदसे कश्यपो दुर्गात्रिष्टुप् ॥ दुर्गा इदं मे धानिधि विष्णु गायत्री ॥ विष्णुं वृक्षाग्नि मध्ये ॥ उदीरतां शंखः ॥ स्वधां त्रिष्टु
प् ॥ स्वधा वृक्षयम मध्ये ॥ परं मृत्योश्च कुक्षिको मृत्युरो गायत्री ॥ मृत्युरो गायत्री ॥ गणानां त्वा वृक्षवरुण मध्ये ॥ शन्नो देवीठ वृक्षवायु
मध्ये ॥ मरुतो यस्य राकुगणो मरुत्रो गायत्री ॥ मरुतः ॥ वृक्षाणां पादमूलैः ॥ स्योना मे धानिधि चूर्मि गायत्री ॥ चूर्मि ॥ तत्रैव ॥ इमं मे गंगे सिंधुक्षित्येय मे
धाः गंगायमुना सरस्वत्यो जगती ॥ गंगादि नदी ॥ धानो धानो वामदेवस्सप्तसागरानुष्टुप् ॥ सप्तसागरान् ॥ ततो नागार्कसिंकापरि मेरुं आवाह्य वाह्य
परिधी सोमादिसमीपे क्रमेण युधानि ॥ अष्टदिक्षुः ॥ गदा ॥ त्रिशूलं ॥ शक्तिं ॥ वज्र ॥ डंडं ॥ खड्गं ॥ पाशं ॥ अंकुशं ॥ तद्वाह्ये उत्तरादिवः ॥ गौतमं ॥ ज
रदाजं ॥ विश्वमित्रं ॥ कश्यपं ॥ विं ॥ जमदग्निं ॥ वसिष्ठं ॥ अरुंधती वेति ॥ ॥ तद्वाह्ये पूर्वाद्यष्टदिक्षुः ॥ ऐन्द्री ॥ कोमारी ॥ वाह्यो ॥ वाराहो ॥ वामु
ण्डो ॥ वैष्णवी ॥ माहेश्वरी ॥ वैनायकं वेति ॥ मध्यासूर्य ॥ ॥ वाह्ये पूर्वाद्यष्टदिक्षुः ॥ सोमं ॥ जौमं ॥ बुधं ॥ कुरुक्ष्यनि ॥ शुक्रं ॥ शनैश्चरं ॥ राहुं ॥ केतुं वेति ॥ र

ज्य २

15

10

5

शा. सा.
२१

नातादेवताः प्रतिष्ठाप्य पूर्वोक्तप्रकारेणाष्टगधैः क्षौमवस्त्रोपरिवृत्तं यंत्रं विलिख्य तदुपरि यथाक्रमेणास्थाप्य ॥ तत्र कुंकुमारक्तसक्तनैग्रहास्ताधि
पत्यधिदेवतास्थापयेत् ॥ ॥ तथथा ॥ मण्डलेशादित्यादिदेवतास्थापनं करिष्य इति संकल्प्य आकृष्टे नहिरायस्त्रूपः सविता त्रिष्टुप् ॥ सूर्यावाह
नेवि ॥ ॐ नूर्नुवः स्वकलिंगदेशोद्भवकाश्यपगोत्रसूर्यइहागच्छेहनिष्ठ ॥ आप्यायस्वगौतमः सोमोगायत्री ॥ ॐ नूयमुनातीरोद्भव आत्रेयगोत्रसोमो अग्नि
मूर्त्तविरूपाक्षारको गायत्री ॥ ॐ नूरवंती समुद्रवजारदाजसगोत्रभौमः ॥ उद्बुधाध्वं बुधसोमो बुधः त्रिष्टुप् ॥ ॐ नूर्मगधदेशोद्भव आत्रेयगोत्रबुधः ॥
वृहस्पतेर्गृत्समदो वृहस्पतिष्टुप् ॥ ॐ नूः सिधूदेशोद्भव आदिरसगोत्रवृहस्पतेः ॥ शुक्लपात्ताशरः ॥ शुक्रो द्विपदा विराट् ॥ ॐ नूः नोजकटदेशोद्भव
वज्रागवसगोत्रशुक्रः ॥ शमन्निरिं विधिः शनिरुक्षिक ॥ ॐ नूः सौराष्ट्रदेशोद्भवकाश्यपगोत्रशनैश्चरः ॥ कथानो वामदेवो राहुर्गायत्री ॥ ॐ नूराधी
नापुरोद्भवपैठीनससिसगोत्रराहो ॥ केतुं मधुच्छंदाः केतवोगायत्रीन् ॥ ॐ नूः रत्नवैदी समुद्रवजैमिनिसगोत्रकेतो ॥ अथाधिदेवा ॥ अं वक्त्रं वसिष्ठो
रुद्रो नुष्टु ॥ गौरीर्मिमायदीर्घतमा उमा जगती ॥ पदत्रं दो दीर्घनूमा स्तं द त्रिष्टुप् ॥ विष्णो दीर्घमा विष्णुस्त्रिष्टुप् ॥ ब्रह्मयज्ञानं वामदेवो ब्रह्म त्रिष्टुप् ॥
इन्द्रो मधुच्छंदा इन्द्रो गायत्री ॥ यमाय सोमं यमो यमौ नुष्टुप् ॥ मोषणाः काण्डः कालो गायत्री ॥ उषो वाजं प्रक्ष्णावः कालो गायत्री ॥ उषो वाजं प्रक्ष्णावश्चि

रामः
२१

त्रगुप्तो वृहती ॥ अथ पत्यधिदेवताः ॥ अन्निका नो मे धानि धिरग्नि गायत्री ॥ अस्ममे मे धानि धिरापो नुष्टुप् ॥ स्योना मे धानि धिर्नृमि गायत्री ॥ इदं विष्णु
र्मै धानि धिर्ब्रह्मर्गायत्री ॥ इन्द्रो शेष्ठा ॥ निगृत्समद इन्द्रस्त्रिष्टुप् ॥ इन्द्राणी वृषाकपिरिन्द्राणी यज्ञि ॥ प्रजापते नहिरायगर्जः प्रजापतिस्त्रिष्टुप् ॥ आ
यं गौसोर्पराज्ञी सप्या गायत्री ॥ ब्रह्मायज्ञानं वामदेवो ब्रह्मा त्रिष्टुप् ॥ ततः उत्तरतः गणानां न्वागृत्समदोगाणपतिर्जगती ॥ जातवेदसे कश्यपो दुर्गा
त्रिष्टुप् ॥ तव वायो वश्वाग्नि रसो वायु गायत्री ॥ आदिहस्त आकाशो गायत्री ॥ एषोऽषा प्रक्ष्णावोश्चिन्नो गायत्री यदाराहो रुत्ररे विनायकं शनैरुत्ररे वा
युं राहोर्दक्षिणे आकाशं केतोर्दक्षिणेऽश्विनौ ॥ ततः उत्तरे क्षेत्रस्य वामदेवः क्षेत्रपालो नुष्टुप् ॥ बालो घाते वसिष्ठो वास्तोष्मनिस्त्रिष्टुप् ॥ ततो लक्ष्म को
टिहोमयोः ॥ सामध्वनि शरीरत्वं वारुणं परमेष्ठिनः ॥ विषयापहरो नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छमे ॥ इति मंत्रेनेन्द्रमित्रवरुणमिति वार्गुरुत्तमं तमुत्तरतश्च
वाह्यदिकालात्स्वदिक्षु तन्मंत्रैरावाहरवेः पूर्वशेषं सोमाग्नेवासुकिं तौमाग्नेन क्षकं बुधोत्तरे कर्कोटकं गुह्यन्तरे पद्मं शुक्लान्तरे महापद्मं ॥ अग्नि
पश्चिमेशं स्वपलं राहोः पुरः कंवरं केतोः पुरः कुलिकं स्थापयेत् ॥ ततः पूर्वैश्चिन्नादिसप्तनक्षत्राणि विष्कं नादिसप्तयोगानववारकरणे ॥
सप्तद्वीपानि ॥ क्रव्हेदवं दक्षिणे ॥ पुष्यादिसप्तनक्षत्राणि ॥ धृत्यादिसप्तयोगान् ॥ कौलवतैतिलकरणे ॥ सप्तसागरान् ॥ ॥ ययुर्वेदं ॥ पश्चिमेश्च

ज्य

शा. सा.
२२

न्यादि॥ सप्तनक्षत्राणि॥ वज्रादिसप्तयोगान्॥ गरवनिजकरणे॥ सप्तपातालानि॥ ॥ सामवेदं॥ उत्तरेनित्रिंशदिसप्तनक्षत्राणि॥ साध्यानि
षड्योगान्॥ विष्टिकरणं॥ चूराद्यान्सप्तलोकान्॥ ॥ अथर्ववेदं॥ वायव्येष्टं॥ सप्तर्षीश्च॥ ततो यथावकाशं गंगादिसप्तसरितः॥ सप्तकुल
बलान्॥ अष्टौ वसून्॥ द्वादशादिन्यान्॥ एकादशरुद्रान्॥ एकोनपंचाशन्मरुतः॥ ॥ षोडशमारु॥ षड्भूतान्॥ द्वादशमासान्॥ द्वे अयने
॥ पंचदशानिथी॥ षष्ठि संवत्सरान्॥ सुपर्णान्॥ नागान्॥ सर्पान्॥ यक्षान्॥ गंधर्वान्॥ असुरसः॥ रक्षांसि॥ चूतांसि॥ मनुष्यान् इति॥ ॥
कोटिलोमेवा॥ वेदे॥ पूर्व्वे ब्रह्मा॥ मध्ये जनार्दनः॥ पश्चिमे रुद्रः॥ उत्तरे स्कंदः॥ तदस्मि गृहीतवै॥ इत्यावाह्यपुरुषसूक्तेन॥ षोडशोपचारैः संपूज्य
पाथयेत्॥ आदिन्यावसवोरुद्रा॥ मरुता लोकपास्तथा॥ ब्रह्मा जनार्दनश्चैव॥ शूलपाणिर्जगोक्षला॥ अत्र सन्निहिता सर्वे॥ नवभुमखनाग्निन्॥
पूजां गृह्णतु सर्वत्र॥ मया नक्तोपपादितां॥ कुर्वतु च शुभं सर्वं॥ यजे कर्तुं समीहिता इति॥ ततो वेदाशानां कुंभं संस्थाप्य वरुणा संपूज्य देवदान
वसं वादे इति संप्रार्थ्या च धानं कुर्यात्॥ चक्षुषी आध्वनेत्यंतमुक्ता नवग्रह॥ नष्टशताष्टविंशत्यष्टान्तनमसंखादिः॥ समिष्टवाह्या कुतिभि
रधिदेवतायाः॥ प्रादशान्ते तद्वित्रा निर्व्वसमिष्टवर्वाह्या कुतिभिः॥ नवग्रहानयुतलक्षकोष्टान्परसंख्यानिर्यवव्रीहिघृततिलान्यतरा कुतिभिः॥

रामः
२२

शेषेण विष्टिकुनमिन्यादि॥ चर्वाह्या कुतिरेकैव॥ सर्वेषामिति पक्षे नथोर्ज्ञेयः॥ लक्षकोटिलोमयोगरुत्तमं॥ अष्टशतादिसंख्याया समिदादिभिः को
टिलोमेव ब्रह्मादिनां॥ गरुडवत्॥ चर्वाका कुतिपक्षे॥ नवस्थाल्योपदानधर्मश्च लक्षलोमादेर्वदुदिनसाध्यात्वे च रुक्मिण्यकृपाद्ये दिन एक कार्यः
॥ यावद्धोमं प्रतिदिनं गुरुपूजाकार्या कोटिलोमे प्रति सरु संपूर्ण कुतिरपि लोमसमाप्रावर्गि संपूज्य विष्टिकृपादिप्रायश्चित्तलोमान् कृत्वाग्नेः
समंतादि कपाले नो वेदेः समंतात् नवग्रहे नो वेदे रुद्ररतो विनायकादिसप्तयोगरुत्तमे च तत्र नमस्त्रैमषि नक्तवलिन्यत्वा॥ क्षेत्रपालवलिन्यदुवाह्येण
श्रुद्धेणावाचनुष्यथेक्षेपयेत्॥ ततः प्रक्षारितः पादो द्वादशगृहीतेन॥ चतुर्गृहीतेन वा सवस्त्रनालिकेरादियुनेन॥ पूर्ण कुतिं जुहुयात्॥ ॥ तत्र मं
त्राः॥ समुद्रादूर्ध्वं इति॥ न च स्य गौतमो वामदेवो ग्निस्त्रिष्टुप्॥ मूर्ध्नि नंदिबोवार्हस्पत्यो नरदाजो वैश्वानरस्त्रिष्टुप्॥ पुनस्त्वग्निर्वसुधादिन्यास्त्रिष्टुप्॥
पूर्णादविष्टे देवाः शतक्रतुरनुष्टुप्॥ सप्तनेत्रे सप्तवाणानि अगती॥ धामन्ने वामदेवश्चापो जगती॥ इयमग्नये वैश्वानराय वसुरुद्रादिन्ये न्यः॥ श
तक्रतवे सप्तवते ग्नये॥ अश्वनममेति न्यागः॥ ॥ अथ वसोर्ध्वं पातयेत्॥ तत्र मंत्राः॥ अग्निमीरे इति नवानो मधुर्दंदा अग्निर्गयित्रीर्विलोकमि
निषाणां दीर्घतमा विष्टुस्त्रिष्टुप्॥ आतेरिति पंचदशानां॥ गृहसमदोरुद्रस्त्रिष्टुप्॥ स्वादिष्टयेति दशानां मधुर्दंदाः परमानसोमो गाधत्री॥ मरुवैश्वा

शा. सा.
२३

नरज्योत्सामनीव॥ पूर्वपात्रविमोकादिकर्मशेषं समाप्य सन्तिकं श्रेयं सपादनं कृत्वा कुंडेशाननागेखस्त्रिके॥ परिजडासनस्थितं यजमानं गुरुक
लशोदकेन समुद्रज्योष्ठा इत्यादिभिः सुरास्त्रेत्यादिति॥ रजिषिं वेत्॥ अत्र पत्नीवामे॥ ततो यजमानः सर्वोषधीनिरनु
क्तमत्रैर्दद्यात्॥ अयुतलोमे एकैकं लक्षलोमे दशदश कोटिलोमे शतं शतं॥ न्युरमूल्यं सुवर्णेन समं कर्त्तव्या मुख्या नावे सुवर्णं दद्यात्॥ ततो द्वार
जापके ज्योत्सोनाश्च यथाशक्ति दक्षिणा दत्वा पूर्वस्थापितदेवताः संपूज्याचार्या यदत्वाग्निं संपूज्या विनूतिं धृत्वा गङ्गा देव्यग्निं विसृज्य ब्राह्मणा संजे
ज्य कर्म समाप्तिं वाचयित्वा कर्मेश्वरार्पणं कृत्वा नृणां शुभं कारयेत्॥ ॥ इति दिनकरजदकृते शान्तिसारे लक्षलोमादिपद्धतिः॥ १॥ ॥
अथ कोटिलोमेशत मुख्यादिनेदाः॥ हेमाद्रौ न विष्योत्तरे॥ शताननो दशमुखो द्विमुखैकमुखस्तथा॥ चतुर्विधो मलाराज कोटिलोमो विधीयते॥ कृ
त्वा कुण्डशतं दिवा यथोक्तं रुत संमितं॥ एकैकस्मिंस्ततः कुण्डे दशविप्रान् विजयेत्॥ एकस्थानपाणी तेनैव सर्वतः परिजाविते॥ हेमं कुर्याद्विजाः सर्वे
कुण्डे कुण्डे यथोदि ते॥ अत्र सर्वेति कर्त्तव्या ता पूर्ववत्॥ कुण्डानां रुतमात्रतादिशीघ्रदाहिद्वयाविषया तिलयवापौ नु अयुते त्वथ लोतये कुण्डस्या
दसमात्रकं॥ द्विगुणं लक्षलोमे च कोटिलोमे चतुर्गुणमिति॥ क्वात् लक्षाद्वैत्रिकरं तुण्डं रक्षलोमे चतुः करमिति वाचयादिकरं वत् करं वा वोद्वयं

रामः
२३

अत्र माण्डपपरिमाणं शतरुत्ताद्यर्थिकं॥ ॥ अर्थात् परिमाणमिति॥ कात्यायनोक्तः॥ अत्र वाचा योनैः अत्र कुण्डेग्निं प्रतिष्ठापयेत्॥ ततस्तमग्निम
चषु क्रान्तिं जपणयेयुः सरुसुवाह्मणसंख्या च क्रान्तिविषया॥ तेन सरुसुं क्रान्तिजः इति सतमुखः॥ यदा दशमुखः कार्य कोटिलोमो मलामते॥ विप्रा
णां दशतानत्र सुचिन्तयानियोजयेत्॥ अत्र वैकस्मिन् कुण्डे दशलक्षलोमः क्रान्तिजां विंशतिश्च॥ कुण्डं पंचकलं प्रोक्तं दशलक्षादुक्तं क्रमान्॥ इति
मन्त्रान्तरं॥ शेषं पूर्ववत्॥ इति दशमुखः॥ ॥ अथ कुण्डद्वयं कृत्वा विनवाचविजावसुं हेमं कुर्याद्विजाभूयः संस्कृत्य विधिपूर्वकं॥ शतं तत्र नि
योज्यं स्या विप्राणां पवित्रज्यै॥ यक्षमा सेद्धमा सेवा कार्य काल उपस्थिते॥ तदा नु द्विमुखः कार्यः कोटिलोमा विवक्षणीः॥ अत्र पंचाशद्विजः प्र
निकुण्डं॥ अन्यत् प्राग्वत्॥ इति द्विमुखः॥ ॥ अथ माण्डपे विशेषो न विष्योत्तरे॥ उत्तमं शतरुत्तनु तदुत्तनु मध्यमं॥ जघनं तु तदुत्तन शक्तिका
लाद्यपेक्षया॥ शतमुखेशतरुत्तः दशमुखे पंचाशद्विजः द्विमुखे पंचविंशतिरुत्तः॥ शतरुत्तमाण्डपे दशरुत्तान् शतकोष्टकाकृत्वा तन्मध्ये श
तं दिरुत्तानि कुण्डेति कुर्यात्॥ एवं दशमुखद्विमुखयोरपीति अत्र कोटिलोमानुरूपते॥ कोटिधर्मा एव न वन्ति॥ ॥ इति श्रीमन्नारायणच
रुसूरिसूनु श्रीमद्रामकृष्णदात्मजदिनकरजदकृते शान्तिसारे शतमुख्यादिनेद निरूपणं॥ ॥ अथ गुरुशान्तयः॥ तत्रादिन्यशानि॥ मदनते

श्री. सा.
२४

नविषोत्तरे ॥ आदित्यवारे रुक्तेन पूर्वगृह्यविचक्षणः ॥ मन्त्रोक्तविधिना सर्वं कुर्यात्पूजादिकं च यत् ॥ सप्तमीरुक्तेन कृत्वा नक्तिपरोऽञ्चरः ॥
नतस्तु सप्तमे प्राप्ते कुर्याद्वास्त्राण्योजनं ॥ नात्करं शुद्धसौवर्षं कृत्वा यत्नेन मानवः ॥ ताम्रपात्रे स्थापयित्वा रक्तपुष्पैः प्रपूजयेत् ॥ रक्तवस्त्रयुगलं च
कुत्रोपाययुगलं च ॥ घृतेन स्थापयित्वा च द्रुमुकान्तिनिवेश्य च होमं घृतनिलैः कुर्यात् ॥ अविनाम्ना च मंत्रवित् ॥ समिधोष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिरेव च
॥ होतव्यामधुसर्पिण्यां दध्ना चैव घृतेन च ॥ समिधोर्कसमिधः ॥ मन्त्रेणानेन विदुषे वास्त्राण्यप्यदापयेत् ॥ आदिदेवनमस्तु च सप्तसप्ते दिवाकरः
॥ त्वरेतारयेत्वात्मा नस्मान्संसारसागरात् ॥ सूर्यपीडासुघोरासुः कृताशान्तिश्च यदाः ॥ इत्यादित्यशान्तिः ॥ ॥ अथ चन्द्रशान्तिः ॥ तत्रैव ॥ त
द्विचित्रासुसंगृह्य सोमवारं विचक्षणः ॥ अनेनैवोक्तविधिना कुर्यात्पूजादिकं विधौ ॥ सप्तमे तु ततः प्रपूजयेत् कुर्याद्वास्त्राण्योजनं ॥ सप्तमे रक्ते ॥ कां
रूपपात्रे स्थापयित्वा सोमं रजतसंजनं ॥ अथैव वस्त्रयुगलं च ॥ अथैव पुष्पैः प्रपूजितं ॥ पादुके पानहोचत्रं नोजनं शनसंयुतं ॥ होमं घृतनिलैः कुर्यात्
सोमनाम्ना च मंत्रवित् ॥ समिधोष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिरेव च ॥ होतव्यामधुसर्पिण्यां दध्ना चैव घृतेन च ॥ समिधः पालाशः ॥ दध्नश्चिखरं कृत्वा
वास्त्राण्यनिवेदयेत् ॥ कृत्वा सोमं घृतेन च ॥ मन्त्रेणानेन राजेन्द्र सम्यक्प्रकृत्या समन्वितः ॥ महादेव जातिवल्ली पुष्पागोक्षीरपांडुरः ॥ सोमस्यैव न
सोमो

रामः
२४

वात्माकं सर्वदा तेन मोनमः ॥ एवं कृते महासोम्य सोमस्तु निकरो न वेत् ॥ इति चन्द्रशान्तिः ॥ ॥ अथाङ्गारशान्तिः ॥ तत्रैव ॥ स्नान्यामंगारकं गृह्य क्षमा
यानं कृत्वा नोजनं ॥ क्षमाक्षुभिः ॥ सप्तमे त्वयसं प्राप्ते होमं ताम्रनिवेश्य वै ॥ रक्तवस्त्रयुगलं च कुंकुमेनानुलेपितं ॥ निवेश्य नक्ताकं सापुष्पधूपाक्षनादिभिः
॥ होमं घृतनिलैः कुर्यात्कुजनाम्ना च मंत्रवित् ॥ समिधोष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिरेव च ॥ होतव्यामधुसर्पिण्यां दध्ना चैव घृतेन च ॥ समिधः स्वार्यः ॥
मणोत्रेनेन तं दद्याद्वास्त्राण्यकुटुम्बिने ॥ कुजकुनवोपित्यो मंगलः परिगद्यमे ॥ अमंगलं निरुत्या शु. सर्वदा यद्दमंगलं ॥ एवं कृते नौमकृतं दुष्कृतं
तं शान्तिमाप्नुयात् ॥ इत्याङ्गारशान्तिः ॥ ॥ अथ बुधशान्तिः ॥ तत्रैव ॥ विशाखासुबुधे गृह्य सप्तनक्तान्यथाचरेत् ॥ बुधं हेममयं कृत्वा स्थापितं त
नाजनं ॥ शुक्लवस्त्रयुगलं च शुक्लमात्यानुलेपनं ॥ गुडोदनोपसंहारं वास्त्राण्यनिवेदयेत् ॥ बुधं वृद्धिजननो बोधवान्सर्वदानृतां ॥ तत्वावबोधं
कुरु मे सोमपुत्र नमो नमः ॥ होमं घृतनिलैः कुर्यात्बुधनाम्ना च मंत्रवित् ॥ समिधोष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिरेव च ॥ होतव्यामधुसर्पिण्यां दध्ना चैव
घृतेन च ॥ समिधोऽपामार्गस्य ॥ इति बुधशान्तिः ॥ ॥ अथ गुरोः शान्तिः ॥ तत्रैव ॥ गुरुं वैवानिराधासु पूजयेत् नक्तिनो नलः ॥ पूर्वोक्तविधियोगे
न सप्तनक्तान्यथाचरेत् ॥ होमं हेममये पात्रे स्थापयित्वा वृहस्पतिं ॥ पीताम्बरपुराकृतं पीयशोपवीतिनं ॥ पादुकोपानरुक्चक्रं कमण्डलुविचूर्षणं

शा.सा.
२५

॥ पूजयेत्पूजितकुसुमैः कुंकुमेन विलेपितं ॥ धूपदीपादिभिर्दिव्यैः ॥ फलैश्चन्दनतण्डुलैः ॥ खण्डखापोपहारैश्च गुरोरग्रे निवेदयेत् ॥ धर्मशास्त्रार्थतत्त्व
ज्ञानविज्ञानपारगः ॥ विबुधाभिर्गुराभिर्न्य देवाचार्यनमोस्तुते ॥ होमंघृततिलैः कुर्याद्गुरुमाचमन्त्रवित् ॥ समिधोष्टोत्तरशत मष्टाविंशतिरेव
च ॥ होतव्यामधुसर्पित्यां दध्नाचैवघृतेन च ॥ समिधोश्च तृत्या ॥ विषमस्थे गुरौ कार्या मष्टाशान्तिरियं नृभिः ॥ इति गुरुशान्तिः ॥ ॥ अथ शुक्रशान्तिः ॥
शुक्रं ज्योत्सुसंगृह्य क्षमायां नक्तृजोजने ॥ गुरुक्तक्रममार्गेणादि संतर्पणान्व ॥ सप्रमेत्वथ संप्राप्ते शैष्यसूत्रं तु कारयेत् ॥ वंशपात्रे च संस्था
प्य पूजयेत्सितपंकजैः ॥ तदजावे सितैः पुष्पैः स्नान्मूलैश्चन्दनेन च ॥ आग्नेतस्य प्रदातवां पायसं घृतसंपुनं ॥ दद्यादनेन मन्त्रेण ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥
नार्गवो नर्गश्च शुचिं श्रुतिविसारदः ॥ हित्वा गुरुकृतान्योषा नायुरा रो ग्यस्तु सः ॥ होमंघृततिलैः कुर्याद्गुरुमाचमन्त्रवित् ॥ समिधोष्टोत्तर
शत मष्टाविंशतिरेव च ॥ होतव्यामधुसर्पित्यां दध्नाचैवघृतेन च ॥ इति शुक्रशान्तिः ॥ ॥ अथ शनैश्चरशान्तिः ॥ तत्रैव ॥ शनैश्चरं राहुकेतुं लोह
पात्रेषु विन्यसेत् ॥ कृष्णागरुः स्मृतो धूपो दक्षिणा च लशक्तिः ॥ यथाक्रमं शमी पुष्पा कुशानां समिधस्तृताः ॥ सप्रमेत्वथ संप्राप्ते तदहर्षनथ कारयेत्
॥ कृष्णवस्त्रयुगच्छत्रं रक्तेकं कारयेद्धुधः ॥ मृगामाच्या समालन्य कृशराचिनिवेश्य ॥ होमावसाने तत्सर्वं ब्राह्मणायोपपादयेत् ॥ शनैश्चरनमस्तु

रामः
२५

च नमस्तो राहुवेतथा ॥ केतवे च नमस्तु च ॥ सर्वेशान्तिं प्रयच्छ मे ॥ इति शनैश्चरादिशान्तिः ॥ ॥ अथ शनैश्चरव्रतं तत्रैव ॥ ततो मन्दस्य दिवसे स्नानम
चंगपूर्वकं ॥ कार्यं देयं च विप्राय तैलमज्जहेतवे ॥ यस्तु सन्ध्यां सखावत्प्राप्तेशनिदिने रतः ॥ तैलं ददाति विप्राणां स्वशक्त्या जनेपिवा ॥ ततः
संवत्सरस्यात्रै प्राप्ते तस्य दिने पुनः ॥ लोहं घटार्पितं सौरिं तैलकुम्भे विनिक्षिपेत् ॥ लोहं ताम्रमये वा य कृष्णवस्त्रयुगान्वितं ॥ कृष्णगोदक्षिणा युः
क्तं कृष्णकं वरणागिनं ॥ स्वयमज्जनत्वात्वा कृष्णपुष्पैस्तमर्चयेत् ॥ सुगन्धिगन्धपुष्पैश्च कृशलान्नैः सिलोदनैः ॥ पूजयित्वा सूर्यापुत्रं क्षमस्वेति पुनः पु
नः ॥ कृष्णाय द्विजमुखाय तदजावे तराय च ॥ देयः शनैश्चरो नक्ता मन्त्रेणानेन वैद्विजः ॥ कोणां नीलां जनपरां मन्दवेगप्रसारिणां ॥ ह्यायामात्राण्ड
संचूतं नमस्यामिश्रं शनैश्चरं ॥ नमोर्कपुत्राय शनैश्चराय नीलारवर्णजनमेव काय ॥ श्वारहस्यं नवकामदस्तं फलप्रदामेन वसूर्यापुत्र ॥ तमोस्तुते
तराजाय कृशदिहाय वै नमः ॥ शनैश्चराय कूराय शुद्धबुद्धिप्रदायिने ॥ ॥ अथ शनैश्चरशान्तिः ॥ तत्रैव वक्तां दे ॥ द्वादशाष्टमजन्मस्थे शनौ सर्वेय
हेश्वरः ॥ आवाणे मासि संजाते प्रथमेशनिवासरे ॥ रोहुरुपं शनिं कृत्वा स्नाप्य पंचामृतेन वै ॥ पुष्पैरष्टविधैर्धूपैः फलैश्चैव विशेषतः ॥ नामनिः पूज
येदेतैः क्रमेण गुरुसत्तमं ॥ कोणास्तु पिङ्गलो वज्रः कृष्णो रोदोन्नको यमः ॥ सौरिः शनैश्चरो मन्दपिप्यलादेन संस्तुतः ॥ शनो देवाति सर्वत्र वैदिकेन

शा.सा.
२६

वपूजयेत्॥ पूजयित्वा च नैवेद्यं ततः कुर्यात्क्रमेणानु॥ समानं प्रथमे द्वितीये पायसं शुभं॥ तृतीये त्वं विलीकार्या चतुर्थे पूरिकाशुभा॥ अं विलीतकृत
एडल पिष्टादिनिर्मितो लेज्ज विशेषः प्रथमादिशब्दावासरपरा॥ ॥ इति शनैश्चरशान्तिः॥ ॥ अथ शनैश्चरशान्तिः॥ मदनरत्ने॥ नारद उवाच
॥ ततः कृताञ्जलिर्नृत्वा स्तुतिं चक्रे सवालकः॥ धिर्यत्नाद्यो द्विजः श्रेष्ठः प्रणिपत्य मुकुर्मुकुः॥ नमस्तो कोणसंस्थाय पिंगलाय नमोस्तुते॥ नमस्तव
ऋरुपाय कृष्णाय च नमोस्तुते॥ नमस्ते रौद्रदेहाय नमस्ते बान्नाकाय च॥ नमस्ते मम संज्ञाय नमस्ते सौरये नमः॥ नमस्ते मंदसंज्ञाय शनैश्चर नमो
स्तुते॥ प्रसादं कुरु देवेश दीनस्य प्रणतस्य च॥ ॥ शनैश्चर उवाच॥ परिनुष्टोस्मि ते वत्स स्तोत्राणानेन संप्रतं॥ वरं वलयजो वत्स येन येच्छा
मिवाश्चितं॥ ॥ धिर्यत्नाद उवाच॥ श्रयं प्रचृत्तिनो पीडा बालानां रविनन्दनः॥ त्वया कार्या मला जाग स्वकीयान कथंचनः॥ यावद्वर्षाष्टकं जातं
मम वा को न सूर्यज॥ स्तोत्रेयानेन यो नृत्वा ब्रूयात्प्रातरुपस्थितः॥ तस्य पीडान कर्तव्या त्वया जाक्षरनन्दन॥ अर्द्धाष्टमिकया योगे तावके सस्थि
ते नरः॥ सार्द्धसप्तवर्षवर्ष्यत द्वादशजन्म द्वितीयराशिनिर्घशनेश्चरयोगः सार्द्धाष्टमिकः॥ तव वारे नु संप्राप्ते यत्तिलालो रुसंयुतान्॥ शक्रादपानि
नो तस्य पीडा कार्या त्वया विनो॥ कृष्णगोयस्तु विप्राय तवोद्देशेन ये हति॥ अर्द्धाष्टमिकया पीडानस्य कार्या त्वया नव॥ शमीशमिद्विर्यलोमं तवोद्दे

रामः
२६

वि ४

शेनवर्त्तयेत्॥ तथा कृष्णिलैश्चैव कृष्णपुष्पातुलेपनैः॥ पुजां करोति यस्तु न धूपं वै गुग्गुलुं दहेत्॥ कृष्ण॥ वस्त्रेण संवेष्ट्या ज्ञात्वा तस्य त्वया वया॥
॥ सूत उवाच॥ एवमुक्तः शनितो न बाधमिच्छेन्नयव॥ नारदं समनुज्ञाय जगाम निजसंशयं॥ इति शनैश्चरशान्तिः॥ ॥ अथ नवगुरुस्तानानि
॥ न त्रैव॥ विष्णुधर्म॥ मंजिष्ठा मतमातङ्ग कुंकुमं रक्तचन्दनं॥ पूष्पकुञ्जै कृतेताम्रे सूर्यस्तानं विधीयते॥ मदमातंगं गजमदः॥ उशीरं वशरीरं च
कुंकुमं रक्तचन्दनं॥ शंखचक्रमिदं स्नानं च द्रुदो विनाशनं॥ खट्विर्देवदारुं च तिलान्मरकानि च॥ पूष्पकुञ्जकृते रौप्ये जौमपीडा विनाशनं॥ नदी
संगमनोद्यानि तमूना सहितानि च॥ न्यस्तानि कुंजे मारुये बुधपीडा विनाशनं॥ मारुये मृन्मये॥ औदुम्बले तथा विलेपितवामलकं नया॥ न्यस्तनुकुं
जे सौवर्से जीवपीडा विनाशनं गो लोचनामृगमदः शतपुष्पा शतावलि॥ विन्यस्ता राजते कुंजे शुक्रपीडा विनाशनं तिलान्माषाण्डियं गुंव गन्धपुष्पानि
थेव च॥ न्यस्तं काष्ठाय से कुंजे सौरिपीडा विनाशनं॥ गुग्गुलुं हिं गुलंतालं शुक्रां चैव मनःशिलां॥ मृजे वमार्हिषे न्यस्त्या द्राफुपीडा विनाशनं॥ तालं रुरि
तालं॥ वराहविरुता राजन्यर्धताम्रे मृदं तथा॥ क्षागक्षीरं खरुपात्रे केतुपीडा विनाशनं॥ गुरुस्तानमिदं प्रोक्तं सर्वपीडा विनाशनं॥ इति गुरुस्ताना
नि॥ ॥ अथ गुरुयोगशान्तिः॥ मदनरत्ने॥ यामले॥ अथातः संप्रवक्ष्यामि गुरुयोगाख्या शान्तिकं॥ एकर्क्षे तोमराशौवा एक राश्यर्क्षे नेदने॥ शशि

शा.सा.
२७

सूर्यसमायुक्ते गुरुत्रयसमन्विने ॥ दुर्निश्चादिजनयेवैव चतुर्गुरुसमन्विने ॥ महारोगजनयं राहुः क्षयो वृष्टिविनाशनं ॥ पंचगुरुसमायोगे दुर्निश्चयशङ्करा
दिकं ॥ नृपवैरंगर्जनाशो जायते जननाशनं ॥ गुरुष्वसमायोगे मन्त्रिणां नां नवेत् ॥ यश्चन्द्रादिजनयं सर्वं शंकरादिजनक्षयः ॥ पट्टराजीविनाशो
वा महानयमथापि वा ॥ सप्तगुरुसमायोगे क्षितीशमरां ध्रुवं ॥ जगन्मलयमेवापि तदनिर्मानुषं जगत् ॥ सूर्यस्याद्वितिरिक्तश्चेत्तदायोगो महान्
नष्टः ॥ विना वहेण योगोपि जगन्मलयकारणं ॥ नेष्टुज्जातजं नृतां महारोगो महानयं ॥ अर्थनाशस्थाननाशो मानहानिर्नृपीडनं ॥ षण्मासाच्यत्ररे
वापि त्रायुहानिश्चियस्तथा ॥ जमादद्यादशोराशौ चतुर्थे पंचमेपि वा ॥ पूर्वोक्तमलवेतात नस्माद्वान्निप्रयच्छतः ॥ कुर्यादोषानुसारेण वित्रशाघ्नं
कारयेत् ॥ तत्र गुरुकृत्तिका सौवर्सेन प्रयत्नतः ॥ सुवर्सेन च दर्शने पादेना - यिनीयसी ॥ गुरुस्यैकैककलशं गुरुयोगप्रमानततः ॥ कारयेत्
कुंजनेकं च निर्वनं सुदृढं नवं ॥ गुरुस्येशानदिग्रगे शुद्धदेशे समस्थले ॥ कुण्डे वा स्थण्डिले वापि लोमंकुर्याद्विधानतः ॥ तस्य पूर्वोत्तरे देशे पूजा स्था
नं प्रकल्पयेत् ॥ चतुर्गुरुसमात्रं स्थण्डिलं तण्डुलेन तु ॥ लिखेद्गुरुकृत्तिकां तत्र स्थापयेत्पुनिर्मानतः ॥ अधिपत्यधिदेवादी नक्षत्रिणोत्तरतः क्षिपेत् ॥ उक्ता
गन्धैस्तथा पुष्पैः सत्रनालैः फलैरपि ॥ तत्र कुलोक्तमन्त्रेण पूर्वोक्तेनैव पूजयेत् ॥ गुरुपूजादिकं कृत्वा नैवेशान्नं समर्पयेत् ॥ ततो लोमंकुर्वीत स्वर्ग

रामः
२७

सं

लोकाविधानतः ॥ चतुर्थं नंपकुर्वीत कलशस्थापनं ततः ॥ पूर्वोक्तेन विधानेन शुद्धतोयेन पूरयेत् ॥ पंचमं पंचगवां पंचतकं पंचपल्लवं ॥ तत्र मन्त्रैर्द्विनिर्दिष्ट
श्रौषधानि विनिक्षिपेत् ॥ तत्र कुलोक्तविधिना मूलान्यादयनिक्षिपेत् ॥ मूलानित्यर्धौ षड्यः ॥ अग्निं गैर्वा रुणोर्वापि कलशं पूरयेद्गुरुः ॥ तत्र कुलोक्तवि
धिना तत्र नमस्त्रैकुने दद्यात् ॥ चवाजं जुहुयात्पश्चात्तिलाहुतिमथाचरेत् ॥ अथ विष्टकृतं दुग्धा लोमशेषं समापयेत् ॥ तदा सनोपविष्टस्य यजमानस्य
आविर्जे ॥ कलशस्योदके नैव मनिषेकं समाचरेत् ॥ योगगुरुकृत्तिकां त्रैमश्व अधिपत्यधिमंत्रतः ॥ नवगुरुकृत्तिकां त्रैमश्व जानवेदादिपंचकैः ॥ योगगुरुकृ
त्तिकां त्रैमश्व आकृत्तिकां त्रैमश्वः तत्र कुलोक्तमन्त्राः तत्र कुलोक्तमन्त्राः आदिष्वेव नमस्तुभ्यमित्यादयः त्रियं वकेन मंत्रेण क्षेत्रस्य पतिना अपि ॥ यत इत्य
द्ये नैव लोकपालाष्टकैरपि ॥ सुरास्वा इति मन्त्रेण येन देवादयः क्रमान् ॥ त्रैमश्वपुण्यसुक्तेष्वग्निषेकं समाचरेत् ॥ अग्निषेकं पूतं वस्त्रमाचार्याय
निवेदयेत् ॥ ततः शुक्लां वरधरः कुर्यादाश्वावलोकनं ॥ अग्निं तोदक्षिणां दद्यात् ॥ नुं शंखादिकानपि ॥ तदनावेयथा शक्तिद्विरप्यमपि दापयेत् ॥ वा
ह्मणान् नोजयेत्पश्चात्तथा विजवसारतः ॥ ॥ इति आदिनकरजदृते शान्तिस्तरे गुरुयोगशान्तिः ॥ ३ ॥ ॥ अथ गुरुपूजा ॥ मदनरत्ने ॥ स्कन्दे
॥ कन्याविवाहकालेन शुद्धिस्थानविद्यते ॥ वाह्मणस्योपनयने यस्य स्यादुस्थिनागतः ॥ दुस्थितं प्राप्नोति ॥ रजिः पूजागुरोः कार्या विधिवद्भक्तिनावितैः ॥

शां.सा
२८

मदनीकामपुष्पाणि पत्रं पालाशसर्षपाः ॥ मदनीयूथिका ॥ कामोदनवृक्षः ॥ गुडूचीवाययागार्गं विडंगं शंखनीववा ॥ सदेवीविष्णुक्रान्ता सर्वोषधः
शतावली ॥ कुंजं मांसं हरिदेदे मुराशौलेयचन्दनं ॥ वचाकचोरमुखं च सर्वोषधः प्रकीर्तिताः ॥ तथैवाश्वत्थं नगं च पंचगवांजलं तथा ॥ नूतनं सोद
कुंजं च पीतवस्त्रसमन्वितं ॥ पंचरत्नैः समायुक्तं मीशानां स्थापयानलान् ॥ याश्चावधीति मंत्रेण सर्वान्वस्मिन्निक्षिपे ॥ कुंजस्योपरि जागेतु स्थाप
यित्वा वृक्षं ॥ सुवर्षपात्रे सौवर्ण्यं प्रतिमां तु युधिस्थिरः ॥ कारयन्नु यथाशक्त्वा विप्रशास्त्रं विवर्जयेत् ॥ पीतवस्त्रयुग्मं च न्नां पीतयज्ञोपवीतिनां ॥
पूजयेद्भुवपुष्पाद्यैः सतो होमं समाचरेत् ॥ समिधोश्च वृक्षस्य होम्याश्चोत्तरं शतं ॥ निलवीक्ष्य वा मिश्रं होतव्यं यथाक्रमं ॥ वृक्षस्य तेति मंत्रेण
अभिष्टुतः समन्वितं ॥ ततो होमावसाने तु पूजयेच्च वृक्षं ॥ पीतगन्धैस्तथा पुष्पैः धूपैः दीपैश्च नक्तितः ॥ दधौदनं च नैवेद्यं फलतान्मूलसंयुतं ॥ न
मश्चागिरसां नाद्यवाक्यते च वृक्षस्य ते ॥ कुरगद्वैः पीडितानां ममृताय नमोनमः ॥ पूजयित्वा सुराचार्यं पश्चादर्थनिवेदयेत् ॥ गंजीरदरु रूपांग देवेन
सुमते पुत्रो ॥ नमस्ते वाक्यते शान्ते गृहाणां धर्मं वृक्षे ॥ सर्वदद्यात्सुरेशाय जपहोमं समर्पयेत् ॥ नक्त्वापत्रे सुराचार्यं होमपूजादिसंयुतं ॥ तत्तं गृहा
णां शान्त्यर्थं वृक्षस्य ते नमोनमः ॥ मंत्रेणानेन संकल्प्य पश्चात्संप्रार्थयेत् नृपः ॥ जीवो वृक्षस्य निःसूरिः सार्यो वागुरु रंगिरा ॥ वाचस्य नीदेव मंत्री शु

रामः
२८

चंकुर्यान्सदामम ॥ सर्वोपचारसंयुक्तां प्रतिमां तां युधिस्थिरः ॥ पणान् च गवायुक्ता माचार्यं निवेदयेत् ॥ अथाचार्यं लुनियतो वेदवेदांगपारगः ॥ यजमा
नं सपत्नीकं शान्तचित्तं जितेन्द्रियं ॥ कुंतोदकं गृहीत्वा तु मंत्रैरेतैः प्रसिंचयेत् ॥ इदमापोद्य मंत्रेण एतामग्निमृचान् तथा ॥ याश्चावधीरश्वावती कूष्माण्डैः
श्चाभिषेचयेत् ॥ पश्चात्संज्ञे जयक्षिप्रा नथाशक्त्वा युधिस्थिरः ॥ संक्रान्त्वा वपिकोत्तेयं तथा स्नान्युदयेषु च ॥ कूर्चं न वृक्षस्य ते पूजा मनीषं फलमाप्नुया
त् ॥ संक्रान्तौ गुरु संक्रान्तौ ॥ इति गुरुपूजाविधिः ॥ ॥ अथ प्रतिकूलशान्तिः ॥ स्मृतिवर्णिकायां ॥ नृगुः ॥ वाग्दानान्नरं यत्र कुलं यो कस्य विमृतिः
॥ तदा होमैव कार्यं कृते वैधव्यामाप्नुयात् ॥ कुलयोः वधूवरकुमोरित्यर्थः ॥ ॥ शौनकः ॥ पिता पितामहश्चैव माता चैव पितामही ॥ पितृव्यस्त्रीसु
नोजाता जमिनी चापराजिता ॥ एनिरत्र विपत्रैश्च प्रतिकूलं कुर्वेत् स्मृतं ॥ अनैरपि विपत्रैस्तु केचिद्रूपेण तद्भवेत् ॥ एतच्च त्रिपुरुषोपलक्षणं ॥ पुरुषत्रय
पर्यन्तं प्रतिकूलं सगोत्रिणं ॥ प्रवेशनिर्गमस्तद्वत्तथा मुण्डनमण्डने ॥ प्रेतकर्माण्यनिर्वर्त्य चरेत्तान्युदयक्रियां ॥ आचतुर्थं ततः पुंसि पंचमेशु च दत्तं वेदि
ति मेधा निधिः वाको नोपसंहारात् ॥ वधूवरयोः पितरमादाय पुरुषत्रयपर्यन्तमित्यर्थः ॥ अन्यथा आचतुर्थं दित्यस्य पंचमस्य वा संगत्यापत्रैः ॥
प्रतिकूलकृतश्च दोषो वर्षावधिरेव ॥ ॥ तथा च मेधा निधिः ॥ वाग्दानान्नरं यत्र कुलयोः कस्य विमृतिः ॥ तदा संवत्सरापूर्वं विवाहः शुभदो नवेत् ॥

शां.सा
२२

संकटेनुमा.सोत्रं शांतिं.कृत्वा विवाहः कार्यः॥प्रतिकूलेपिकर्त्रयो.विवाहो मासतः परः॥शांतिविधायगा.रुत्वा.वाग्दानादिवरेत्युनः॥रितिज्यो
तिप्रकाशेवचनात्॥वाग्दानादीत्यातङ्गुणसंविज्ञानोवदुर्वीहिः॥वाग्दानस्य पूर्वकृतत्वेनावृत्त्ययोगादिनिकेचित्॥पुनःपदेनावृत्त्युत्तेरदृष्टार्थं पुनर्वा
दानमिति.गागाचदीपः पंथाः शांतिविनायकशांतिः॥संकटे समनुपाप्ने.याज्ञवल्केनयोगिना॥शांतिरुक्तागणेशस्य.कृत्वातामुनमाचरेत्॥इति
मेधातिथ्युक्ते॥अथनान्दीश्राद्धोत्तरं संस्कार्य मानुरजोदर्शनं शांतिः॥माधवीये॥पारंजात्याग्निवाहस्य.मातायदिरजस्वला॥निवृत्तिस्तस्य कर्तव्या.सह
त्वश्रुतिवोदनात्॥पारंजोत्तरं रजोदर्शनेन कर्मनिषेध इत्यर्थः॥नारंजश्च नान्दीश्राद्धं॥पारंजोत्तरं तां यज्ञैः सकल्यो वृत्त सन्नयोः॥नान्दीश्राद्धो विवाहा
दौ.श्राद्धे पाकपरिक्रियेति वचनात्॥॥मेधातिथिबोले वृत्तवंधेव.विवाहे यज्ञकर्मणि॥नार्यारजस्वराय.प्रायस्तस्य नशो जननं॥वधूवरान्यतमयोर्ज्ञ
ननीवेदजस्वला॥तस्याः श्रुतेः परं कार्यं मांगल्यं मनुरवतीत्॥संकटेनुमा.श्राद्धे पूर्वमपि श्रियं.संपूज्यमङ्गलं कार्यं॥अलाजे समुद्रतस्त्य.रजोदोषे ह्युपस्थि
ते॥श्रियं संपूज्य विधिवत्ततो मंगलमाचरेत्॥हेमापन्नामावमितां.श्रीसूक्तविधिना चयेत्॥पुन्युचं पायसं दुत्वा.गावदद्यापयस्विनीं॥चूडोपनयनो
दाह.पतिष्ठादिकमाचरेदिति॥वाक्यसारे वचनात्॥॥संयहेनु प्रकारान्तरमुक्तं॥संकटे समनुपाप्ने.सूतके समुपागते॥कूष्मांडाभिर्घृतं दुत्वा

रामः
२२

गावदद्यापयस्विनीं॥चूडोपनयनोदाह.पतिष्ठादिकमाचरेत्॥संकटे सुतकेत्यर्थः॥॥इति दिनकरनष्टकृते शांति सारे प्रतिकूलादिशांतिः॥६॥
॥अथ प्रतिकूलादिशांतिः॥तत्रैव मान्ये॥अथातः शृणु चूपात्.प्रशुक्रप्रशान्तये॥यात्रारं नेवसानेव.तथा श्रुक्रोदये सति॥श्रुक्रपूजाप्रकर्त
या.तां निशामय चारत॥राजने वाद्यसौवर्से.कांस्यपात्रेथवा पुनः॥श्रुक्रपुष्पांवरयुते.श्वेततण्डूलपूरिते॥निधाय राजतं श्रुक्रं.शुचिमुक्ताफलान्वितं
॥महाश्वेतसमायुक्तं.सामगायनिवेदयेत्॥नमस्ते सर्वलोकेश.नमस्ते नृगुणनयनः॥देवसर्वार्थसिद्ध्यर्थं.गृह्णाणार्घ्यं नमोस्तुते॥दत्तैवमर्घ्यं कौन्तेय.प्र
णिपत्य विसर्जयेत्॥एवं श्रुक्रोदये कुर्या.यात्रादिषु वजावतवः॥नक्षत्रावस्यते पूजां.प्रवक्ष्यामि युधिस्थिरः॥सौवर्षपात्रे सौवर्ष.ममरेण पुरोहितं॥
पीतपुष्पांवरधरं.पीतमालान्वयेदयेत्॥प्रणम्य जगवा.नार्क्ष.ब्राह्मणाय निवेदयेत्॥नमस्तेऽङ्गिरसां नाथ.वाक्यतेथ वृहस्पते॥क्रूरगृहेऽपीडितानाम
मृताय नमोनमः॥संक्रान्तावपि कौन्तेया.यात्रास्वयुदयेषु च॥कूर्ध्वनृहस्पते पूजां.सर्वाकामांसमश्नुते॥अथ वानौक्ति कान्येव.सुवृत्तानि वृहन्निच॥जार्ग
वाङ्गिरसौ विन्ना.तन्येव प्रतिपादयेत्॥॥इति दिनकरनष्टकृते शांति सारे प्रतिकूलादिविधिः॥५॥॥अथ गणेशांतिः॥मान्ये॥यस्य राशिं स
मासाश्च.नवेज्जुह्वा संजयः॥तानं तस्य प्रवक्ष्यामि.मन्त्रौषधिसंमन्त्रितं॥चन्द्रोपरागं संप्राप्य.कृत्वा ब्राह्मणावचनं॥संप्रार्थयन्तुरो विप्रान्.शुक्लमाल्यानुलेप

श्री. सा.
३०

ने॥ पूर्वमेवोपरागस्य समानीयोषधादिकं॥ स्थापयेन्नुरः कुंजा नग्नतः सागरानिवः॥ गजाश्चरथावाल्मीक संगमाद्बुद्धगोकुलात्॥ राजद्वारप्रदेशा
च्च मृदमानीयनिक्षिपेत्॥ पंचगव्यं पंचवत्त पंचवक् पंचपल्लवं॥ लोचनं पद्मकं शंखं कुंकुमं रक्तचन्दनं॥ श्रुतिस्फटिकतीर्थावु सितसर्पपगुगुलु
न॥ मधुकंदेवदारुं च विष्णुकांतासतावलिं॥ वलांच सरुदेवीं च निशादितयमेव च॥ एतत्सर्वं विनिक्षिप्य कुंजेष्वावाहयेत्सरान्॥ सर्वे समुद्राः सरित
तीर्था निजलपानदाः॥ आयांतु यजमानस्य दुरितक्षयकारकाः॥ योसौ वज्रधरो देव आदित्यानां प्रनुर्मम॥ सरुसुनयनश्चन्द्रो गुरुपीडां वापोरुनु॥
मुखं चः सर्वदेवानां सप्रक्षितमिव शुतिः॥ चन्द्रोपरागसंचूता मग्निः पीडा वापोरुनु॥ यः कर्मसाक्षिलोकानां धर्मो महिषबाहनः॥ मम चन्द्रोपरागो
त्थां गुरुपीडां वापोरुनु॥ लक्ष्मोगणाधिपः साक्षात्तीलां जनसमपुनः॥ खड्गहस्तो निनीमश्च गुरुपीडां वापोरुनु॥ नागपाशधरो देव स दामकरवाहनः॥
सजलाधिपतिर्देवो गुरुपीडा वापोरुनु॥ प्राणरूपो हिलोकानां सदा कृष्णमृगः प्रियः॥ वायुश्चन्द्रोपरागोत्थां गुरुपीडां वापोरुनु॥ योसौ निधिपतिर्दे
वो खड्गमूलगडावरः॥ चन्द्रोपरागकरुषं धनदोत्रवाहनः॥ योसौ विन्दुधरो देवः पिनाकी वृषवाहनः॥ चन्द्रोपरागपापानि सनाशयतु शंकरः॥ त्रैलो
कोपानि नूनानि स्थावराणि वलानि च॥ वृक्षविष्णुर्करुद्राश्च दहन्तु मम पातकं॥ एवमावाहयेद्देवान् नैत्रैरेभिश्च वारुणैः॥ एतौ रेवतधामं डा स्वर्गपते

रामः
३०

विलेपयेत्॥ ताम्रपत्रे स्ववारिणेन ववस्त्रे तथैव च॥ मत्तके यजमानस्य निदध्यास्ते धिजोत्रमाः॥ कलशाद्यवसंयुक्ता नानारूपसमन्वितान्॥ गृहीत्वा स्व
पयेद्गुरुं नदपीठोपरि स्थितं॥ पूर्वैरेवतुमन्त्रैश्च यजमानं धिजोत्रमाः॥ अनिषेकं ततः कुर्यात्तन्त्रैर्ब्राह्मणसूक्तकैः॥ आचार्यवरमेत्यश्वात्स्वर्गपटुनिवेद
येत्॥ आचार्यं दक्षिणां दद्याद्दोदानं च त्वशक्तिः॥ लेमं वापि पुकुर्वीत निलेयार्हति निस्तथा॥ दानं च शक्तिनो दद्यात्तदोद्वेदान्मनोहितं॥ सूर्यगुरुसू
र्यनाम युक्तामंत्राश्च कीर्तयेत्॥ अनेन विधिना यस्तु गुरुणोत्तमानमाचरेत्॥ नतस्य गुरुणो दोषः कदापि दपि जायते॥ ॥ नार्गवार्चनदीपिकायां॥ जोतिः साग
रे॥ सौवर्णकारयेन्नागं पलेनाथपलादतः॥ तदूर्ध्वं नतदूर्ध्वं पण्णायां मोक्तिकं नासेत्॥ ताम्रपात्रे निधाया च घृतपूर्णे विशेषतः॥ कांत्वेवाकां निलोके
वा यस्य दद्यात्स दक्षिणां॥ चन्द्रगुरुतुरूपस्य विवं दद्यात्स दक्षिणां॥ नागरुक्तामयं सूर्यं गुरुविचंच देमजं॥ नुरङ्गरथगोचूमि निलसर्पिश्च काश्चन
॥ ॥ कालविवेकेपि॥ सुवर्णनिर्मितं नागं सलिलं कांत्वा नाजनं॥ स दक्षिणां सवस्त्रं च ब्राह्मणाय निवेदयेत्॥ सौवर्णशजतं वापि विचंच कृत्वा स्व
शक्तिः॥ उपरागजवल्केशदिदेवि प्रायकल्ययेत्॥ ॥ मन्त्रस्तु॥ आगतो यमरुज्जीम सोमसूर्या विमर्दनः॥ हेमत्तारपुदानेन समः शान्तिपदो ज
वा॥ विधुंतु दनमस्तु त्वां सिंहिकानन्दनायुत॥ दानेनानेन नागस्य रक्ष मां वेधजामयात्॥ ॥ मदनरत्नेतु॥ स्नानमात्रमुक्तं॥ दुर्वाङ्कुरोशीरशमीर

शा.सा.
३१

राजि. त्वर्वाधसर्वेष्वधिपंचमृदिः ॥ स्नानं विदधातुं ह्येवमिति ॥ पीडाकरं शान्तिवर्द्धयिष्य ॥ ॥ अद्भुतसागरे ॥ नार्गवः ॥ यत्पराज्यस्य नक्षेत्रे स्वर्ग-
नुरूपं ज्ञाते ॥ राजानं सुहृन्नाशं मरणं चात्र निदिशि ॥ राज्यनक्षेत्रं राज्याभिषेकनक्षेत्रं ॥ ॥ इति श्रीमद्रामेश्वरचरितसूरिसूरुश्रीमन्नारायण-
चरितसुनुश्रीमद्रामकृष्णान्मजदिनकचरुते शान्तिसारे गुरुणा शान्तिः ॥ ६॥ ॥ अथ विनायकशान्तिः ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ विनायकः कर्मविघ्नसि-
द्ध्यर्थं नियोजितः ॥ गणानामधिपत्येव रुद्रेण वृक्षणात्तथा ॥ कर्मणां विघ्नार्थं सिद्ध्यर्थं ॥ तेनोपनृष्टो यपस्य लक्षणा निनिवो धनः ॥ स्वप्नेव गारुतेन
यं जलं मुक्तं श्रुपशान्ति ॥ काषायवाससश्चैव क्रव्यादौश्चाधिरोहति ॥ अन्त्यजैर्गर्दभैरुचैः सह कत्रावतिष्ठति ॥ वृजन्नायितथात्मानं मन्यते नुगतं परैः ॥
स्वप्नइति सर्वत्र संवधाते ॥ ॥ न विद्यो ॥ तेलाद्रगात्रं विधुरं करवीरविभूषणं ॥ ॥ पञ्चर्षदशना नियाजवल्क्यः ॥ विमना विफलान्मनः संसादन-
निमित्ततः ॥ तेनोपसृष्टो लज्जते नराज्यं राजदंनतः ॥ कुमारी नच नर्तार मपत्यं गर्जमंगतः ॥ आचार्यन्तं शोत्रियश्च न शिष्यो ध्यायनं तथा ॥ वणिग्जन-
वाप्नोति कृषिं वापि कृषीवरः ॥ स्वपन्नं तस्य कर्त्रं पुण्येऽपि विधिपूर्वकं ॥ तस्य विनायको पसृष्टस्य अत्र शूद्रस्याप्यतिकारः ॥ ब्राह्मणैः शोत्रियैर्वैश्यैः सू-
द्रैश्च सिद्धिकामुकैः ॥ कर्मनिर्विघ्नसिद्ध्यर्थं सुपूज्यं गजाननेति लैंगगान् ॥ यजमानसु सूद्रश्च दार्दजैः शान्तियोजयेदिति मन्त्रास्मवेव ॥ सुतां सुरां पुण्येऽपि

रामः
३१

यस्मिंश्चित् ॥ ॥ यतुः ॥ शुक्लपक्षे वनुर्थां च वारेण धिषणात्पच ॥ तिष्ठेव वीरनक्षेत्रे तस्यैव पुरतो नृपे ॥ न्यपरार्कं न विधातुं ह्यीकाम सपन्नं परं ॥ धिषणा-
स्य गुरोः ॥ तस्य विनायकस्य ॥ आद्यै देवता पूजोक्ता परार्के ॥ ॥ न विद्यो ॥ योमकेशानुसंपूज्य पार्वतीं नीमजंतया ॥ कृष्णस्य धितरं तात शर्कमारं सिते-
तथा ॥ धिषणां कृदपुत्रं च कोणालक्ष्मच नारत ॥ विधुं नुदं वाकुलेयं नन्दकस्य च धारिणं ॥ योमकेशः शिवः ॥ नीमजोगणेशः ॥ सितशुक्लः ॥ क्लेदपु-
त्रो वधः ॥ कोणालक्ष्मेश्वरः ॥ लक्ष्मीं तदांश्च नुदः ॥ वाकुलेयः स्कन्दः ॥ ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ मौलसर्षपकल्केन साजो नोत्सादितस्य च ॥ सर्वेष्वधिः सर्व-
धैर्विलिप्तशिरसस्तथा ॥ नद्रासनोपविष्टस्य स्वस्तिवाचादिजाः शुभाः ॥ उत्सादितस्य उद्धर्ति नांगस्य ॥ सर्वेष्वधिः ॥ ॥ मात्स्ये ॥ सहदेवी वचा-
या घ्रावलाचानि वलान् तथा ॥ शंखपुष्पीतथा सिंही ॥ अष्टमानुसुवर्चला ॥ महोषयाष्टकैस्तेन महान्त्तानेषु योजयेत् ॥ ॥ मरुत्सर्वे तया पुक्ता नि ॥
मुरा मांसावेवाकुष्ठं शैलेयं रजनीद्वयं ॥ सही वंपकमुक्ता च सर्वेष्वधिगणात्मनः ॥ ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ अथ स्थानां जस्थानां ह्यस्मीकां संगमादु-
दान् ॥ मृत्तिकां लोचनं गंधं गुग्गुरं च विनिक्षिपेत् ॥ यात्रादृताद्ये कवर्षे शतुर्निकलशैर्द्रुधान् ॥ कलशैराहृता स्वसुक्षिपेदित्यर्थः ॥ ॥ अत्र विशेष-
बोधैजवायगृह्ये ॥ यतुः प्रश्रवणो नश्चतुरः कुंजानां ह्यनेषु सर्वेष्वधि सर्वगंधाहिरण्यं व्रीहियवौ गुग्गुरुमृदमाखुत्कररमिति ॥ प्रक्षिपेदिति शेष-

शिवेतितीशेव ॥ १

शं. सा
३२

॥ या जवल्गः ॥ वर्माणां नडुदेरक्रे स्थापय नडासनं नतः ॥ सरुषा संशतंधार मृषिभिः पावनं कृतं ॥ तेन त्वामभिषिञ्चामि पावमानः पुनंतु
ते ॥ नवतेवरुणी राजा जगत्सूर्यवृत्त्यनिः ॥ नगमिन्दुश्च वायुश्च जगत्संपर्षयो ददुः ॥ यत्रैके शेषु सौभाग्यं सभंते यच्च मूर्धनि ॥ ललाटे कस्योर
सो रापस्तनूयं नु सर्वदा ॥ पूर्वदिक्कलशत्रये एकैको मन्त्रेश्वरः ॥ सर्वकलशेषु मन्त्रत्रयमित्यपराकर्ः ॥ युक्तैवेतदेव
निगमकाजावात् ॥ स्नानस्य सार्धपतैलं कुवेरौ दुन्दरेणानु ॥ जुहुयामूर्धनिकुशा त्वयोनपरिगृह्य च ॥ मितश्च संमितश्चैव तथा शालकतंकटौ ॥
कूष्माण्डो राजपुत्रश्च त्वत्तैस्त्रासमन्वितैः ॥ अपराकर्णुशालकटंकटः ॥ कूष्माण्डराजपुत्रश्चेति पाठः ॥ मूर्धनिलोमः ॥ नामभिर्वलिमंत्रैश्च नमस्क
रसमन्वितैः ॥ पूर्वोक्तवर्णानां निषे लङ्का चरुश्च पयित्वा पूर्वोक्त नामभिर्दुत्वा चारु शेषोद्वादिनामभिर्वलिं दद्यादिनि विज्ञानेश्वरः ॥ ॥ अप
राकर्णु ॥ पूर्वोक्तचतुर्णामभिस्तैलं दुत्वा तैरेव नामभिः कृता कृतादिवलिर्दयः ॥ ॥ चरुलोमस्तु नात्यवेत्तु ॥ दद्याच्चतुष्वे सूर्यो कुशानां स्त्री
र्यसर्वतः ॥ कृता कृतास्तु पुलाश्च पररौदनमेव च ॥ मत्स्यानां कांस्तथा चामां समेतावदेव तु ॥ मांसं मत्स्यानिनां ॥ एतावदिति पक्वमपक्ववेद्यः ॥
निलपिष्ठमिश्रश्चोदनः ॥ पुष्पं वित्रं सुगंधं च सुरां च त्रिविधमपि ॥ मूलकं पूलिकां पुष्पां सधैवोडरकसुजः ॥ दधानं पायसं चैव गुडमिश्रं समोदकं ॥

रामः
३२

ले

बाह्योः कापिसुरानया ह्याक्षेत्रियवैशा न्यानुपेक्षी नया ज्ञेयुक्तं मलार्सवेतत्रमूलं मृगं ॥ मूलकं प्रासिद्धं ग्राह्यमिति मलार्सवे ॥ तदाकारः पिष्टविक
र इति ज्ञानेश्वरः ॥ उडेरकसुजः क्षुद्रा पूपा इत्यपराकर्ः ॥ मलार्सवे तु ॥ वज्रुलैश्चतुरसृश्च दीर्घपिष्टविकारकैः ॥ निर्मिताः सुजडचान्ते उडेर
कसमाख्येन्युक्तं ॥ गुणमिश्रं पिष्टमिति शेषः ॥ मोडकालङ्काः ॥ वृत्त्यलाशरेण कुल्माषाः फलान्येन्यधिकमुक्तं ॥ एतत्सर्वमेकस्मिन्सू
र्यनिधाय शकृन्निवेदित्यर्थः ॥ एतां सर्वानुपाहृत्य लूमौ कृत्वा ततः शिरः ॥ विनायकस्य जननी मुपनिष्ठेत तोषिकां ॥ दूर्वासर्वयपुष्पाणां दत्तार्घ्यं पूर्ण
मंञ्जलिं ॥ रूपं देहि यशो देहि नगेन गवनि देहि मे ॥ पुत्रान् देहि धनं देहि सर्वकामाश्च देहि मे ॥ विनायकोपस्थानेन गवनि न्युरुति विज्ञानेश्वरः ॥ ततः शु
क्लोवरधरः शुक्लमाख्यं लेपनः ॥ बाह्याणां जोजयेत्यश्वा वस्त्रसुगन्धं नुरपि ॥ एवं विनायकं पूज्य गृहं चैव विधानतः ॥ कर्मणां फलमाप्नोति श्रियमाप्नु
यनुत्तमां ॥ ॥ आगमे तु ॥ विनायकाधिकयोः पीठे विशेष उक्तं ॥ आदौ षष्ठोऽङ्गकं कृत्वा पद्ममष्टदलं ततः ॥ केशरैः शोभितं तच्च चतुरस्रं ततो नवेत् ॥
॥ ॥ आसनं कल्पयित्वा नु प्रणवेणायथाविधिः ॥ कर्त्तव्यां लिखेद्देवं गणेशं चामिकां तथा ॥ आदित्यं च तथा न्यस्य वस्त्रविष्णुमहेश्वरान् ॥ न्यस्य
तपीतमधोच षट्पत्रेषु मितादिकान् ॥ मानुश्च केशरागेषु पूर्वादिषु पूजयेत् ॥ नतश्चाष्टदले पद्मे पूजयेद्देवतां तथा ॥ कौमारं पूर्वदिग्भागे आ

शा.सा.
३३

नेयांचकुमारकं॥दक्षिणेभेतमित्युक्तं नैऋत्येकौशिकंतथा॥अपसारंवारुणेच,विशाखंवायुगोचरे॥कोवेयांविनासेत्कन्दे,इशपात्रेप्रमे
यकं॥पूर्वादिपद्मपत्रेच,सोमादीशुगलान्यसेत्॥ततश्चन्द्राणीपूर्वपत्राग्ने,आग्नेयांचकुमारिका॥ब्रह्माणीदक्षिणेचैव,गाराहीनिमतिस्तथा॥वैष्ण
वीपश्चिमेपूज्या,सामुद्रवायवेतथा॥मातरश्चोत्तरेपूज्या,ईशकोणमहेश्वरी॥इन्द्राद्यष्टौलोकपालान्,पूर्वादिक्रमशोच्यसेत्॥शचीखाह्मचवाः
राही,खड्गिणीवारुणीतथा॥मृगारुद्राचकौमारी,शूलिनीचतथाष्टमी॥वज्रंशक्तीर्दाहखड्गा,पाशांकुशगदाश्रयि॥त्रिशूलंलोकपालानां,मायुधा
निक्रमास्त्रिखेत्॥ऐरावतंतथा,मेषंमहिषंयेनसंस्तकं॥मकरंचमृगंचैव,नरंचवृषजंतथा॥ऐरावतःपुण्डरीको,वामनःकुमुदोन्नतः॥पुष्पादत्तःसार्धंजौ
मसुपतीकश्चदिग्गजा॥ॐकारादिनमोन्नैश्च,पूजनीयाप्रयत्नतः॥पीतवस्त्रयुगलं,कलशंजलपूरितं॥माण्डलात्पूर्वादिग्नागे,सहिराण्यफलानि
नं॥गणानांचैतिमन्त्रेण,सरुसंवाष्टसंयुतमिति॥चन्द्रासनार्थाष्टदरे,देवतावारुणमयुक्तं॥तत्रैव॥मधोकृष्णाण्डनामानं,पूर्वपत्रेप्रमेयके॥दक्षि
णस्यांविशाखाच,पश्चिमेयक्ष्मैरव॥उत्तरेराजपुत्रान्,ईशानेजृम्भकस्तथा॥आग्नेयांचजगद्विषयं,विरूपाक्षंचनैऋते॥वायवेषुचसंस्थाप्य,सूर्यको
णरमेववेति॥वलिदानेविशेषस्तत्रैवचतुःपथेगत्वा॥चतुर्विंशतिदेवेभ्यो,वलिंदद्याद्यथाविधि॥विमुखश्चतथाशेनस्त्रांवाकोयक्षश्चव॥कहे

रामः
३३

डोनैरवश्चेति,पूर्वस्यांदिशि संस्थिता॥वलिं गृह्णन्तु ते सर्वे,मया दत्तं यथाविधि॥विनायकश्चकृष्णाण्डे,राजपुत्रस्तथैवव॥यज्ञविशेषकश्चे,कुलजा
येतथापुनः॥अपामार्चैदक्षिणस्यां,पूजनीयाप्रयत्नतः॥सूर्यकेशीसूर्याकोडी,हैमपेतश्चकुंभकः॥विरूपाक्षोरोहिताक्षः,पश्चिमस्यांदिशि
स्थिता॥उत्तरस्यांप्रवक्ष्यामि,देवतामुनिसत्तमः॥विनायकःक्षेत्रपालोवैश्रवणात्मनःपरं॥महासेनमहादेव,महाराजसुकीर्तिता॥एतेषांपू
जनंकृत्वा,वलिदानंततःपरमिति॥अथमिताक्षरानुसारीप्रयोगः॥शुभेदिनेविनायकोपसर्गनिवृत्त्यर्थं,कर्मफलसिद्ध्यर्थं,वालक्ष्मी
प्राप्त्यर्थंवाविनायकशान्तिंकरिष्ये,इतिसंकल्पयेत्॥केचिद्वृद्धिश्चास्त्वमिच्छन्ति॥ततःआचार्यंचतुरभविजश्चवृणोतः॥पराशरमतेष्टौ॥त
तःआचार्यो गोमयोपरितप्रदेशे,पंचवर्षेचन्द्रासनार्थमेकंकृत्वा,तस्यपूर्वादिदिक्षुचतुःस्वस्तिकानृत्विग्निः,कारयित्वा मध्येस्वस्तिके,रक्तमान
उद्वंशमोत्तरलोमप्राचीनग्रीवंसंस्थाप्य,तस्योपरिश्चापसीपीठं संस्थाप्य,श्वेतवस्त्रेणावाधयेत्॥ततोऽभविजश्चतुर्दिक्षुस्वस्तिकेषुचतुरः,कलशां
श्चन्दनचूर्चितान्,सुगन्धामवेष्टितकण्ठान्,वारुणतवस्त्रविनूषितान्॥धान्यराशौनिधाय,द्रोणदकेन,तदसंगमोदकेनवापूर्य्य॥उद्वंशशिवराहेनक
हेनशतवाहुना॥मृत्तिकेहरेमेपाये,समयादुद्धृतंकृतमिति॥कुंभेषुपंचमृदःप्रक्षिप्य॥गंधद्वारामितिचन्दनागरुकत्तूरीकपूरादीन्ग

शो.सा.
३४

भान्गोलोचोनांगुगुरुसहकारादिपल्लवान्निक्षिप्य पूर्वपात्रनिधानान्ने. कलसस्यमुखेदेवदानवइत्यादिपठित्वा. कुंजेषु तत्रोश्रमेवरुणा
त्येति. वरुणमावाह्य. षोडशोपचारपूजापंचोपचारपूजावानिर्वन्थानोन्नद्रांइत्यादिकाशंनोवातः पवतामिनादिकां बोइत्यावाश्रसाखा पठित्वा
शान्तिपठेयु ॥ ॥ केचित्तुः ॥ ऐशान्ये पंचमोरुद्रकलशः पूर्वकुंजे. श्रीसूक्तं. दक्षिणोमहित्रीणांमिति सूक्तं. पश्चिमेन हिते क्षत्रमिति तु. वारुणां
उत्तरे तामदेवां पंचमेरुद्रसूक्तानीजपमाहुः ॥ आचार्योन्नद्रासनस्यो रनाग ऐशान्यां वा विनायकं तत् जननीमं विकां च पाहादिस्थापितपुति
मयो पूजयेत् ॥ ॥ तत्र मंत्रौ ॥ तनुरुषाय विग्रहे. वक्रनु एग्राय धीमहि ॥ तन्नो दत्तिः प्रबोदयान् ॥ सुजगा ये विग्रहे. काममारिण्ये धीमहि ॥ तन्नो
शौरी प्रबोदयान् ॥ ततस्तत्रैव व्यामकेशं. पार्श्वतो जीमजं. वसुदेवं अर्कं. मङ्गलं ॥ श्रुक्तं ॥ वरुणस्य नि ॥ वृधं ॥ शनैश्चरं ॥ चन्द्रं. राहुं ॥ स्कन्दं. विष्णुं ॥
एतां सं पूज्य गृह्योक्तविधिनाग्निं पुतिष्ठाप्यान्वा दध्यात् ॥ अर्पधानं मितं संमितं. श्यलं कटं कटं कुष्माण्डं. राजपुत्रं. वैकैकया चर्त्वा हुतोत्थादि ॥ यज
मानो गावा न्यलोलीकृतेन गौरसर्षपकल्कनोद्धर्तितांगः सर्वोषधश्चन्दनागुरुकस्तूरिकादिभिश्चलिप्रक्षितान्द्रासन उपविश्य. स्वगृह्योक्तमा
र्गेण स्वस्तिवाचनं कुर्यात् ॥ ततः आचार्यो जीवन्त्यनिपुत्राभिः सुवेषाभिः स्त्रीभिः कृतमंगलं यजमानमभिषिञ्चेत् ॥ पूर्वकलशमादाय सहस्राक्षं

रामः
३४

शधारमृषिभिः पावनं कृतेति. नत्वा मभिषिञ्चामिव मान्यः पुनं नुत इत्यमभिषिञ्चेत् ॥ ततो दक्षिणकलशमादाय ॥ ॥ जगन्नेवरुणो राजा जमसूर्यो वरुण
ति ॥ जगमिन्द्रश्च वायुश्च जगं संप्रर्षयेददुरित्यनेनः ॥ ॥ ततः पश्चिमकलशमादाय ॥ यत्रे केशेषु दोर्नागं. सीमन्ने यच्च मूर्धनि ॥ ललाटे कर्णयो
रुक्षो. रापस्ततश्चतुसर्वदा ॥ इत्यनेन ॥ ॥ तत उदीचां कलशमादाय. पूर्वोक्तेस्त्रिभिर्मन्त्रैरभिषिञ्च्य वरुणराशरेक्तैरभिषिञ्चेत् ॥ एतद्वै पायनं स्ना
नं. सहस्राक्षमभिस्मृतं ॥ तेन त्वापातधारेण. पावमान्यः पुनं निमाः ॥ शक्रादिदशदिकाला. वृक्षेशः. केशवादयः ॥ आयसे चतुर्दोर्नागं. शान्तिं द
दतु सर्वदा ॥ सुमित्रियानश्चाप. श्रोषधसंसन्तु ॥ दुर्मित्रियास्तस्मै संतु ॥ योऽस्मां देष्टि पंचवयं दिग्भाः ॥ समुद्रागिरयोनयो मुनयश्च पतिवना ॥ दोर्ना
ग्यश्चतुर्दे सर्वे. शान्तिं यच्छंतु सर्वदा ॥ पादगुल्फे. रुजं घ्राश्व. नितम्बोदरनाभिषु ॥ स्तनोरो बाहुक्ष्माप. ग्रीवांश्च सांगसन्धिषु ॥ नासाललाटे कर्णेऽ
केशेऽन्त्रेषु च यत्स्थिता ॥ तदा यो घ्नंतु दोर्नागं शान्तिं यच्छंतु सर्वदा ॥ एवमभिषिञ्च्य यजमानस्य. पश्चान्निष्ठस्य पाणिगृहीतकुशान्नरिते. यजमानमू
मूर्धनिसार्षपं. तैलमोडुं वरेण च वेणुं कुप्यात् ॥ ॐ मिताय स्वाहा ॥ ॐ संमिताय स्वाहा ॥ ॐ साराय स्वाहा ॥ ॐ कटकटाय स्वाहा ॥ ॐ कुष्माण्डाय स्वा
हा ॥ ॐ राजपुत्राय स्वाहा ॥ यजमाना न्यात्यागं कुर्यात् ॥ इध्राधानादिकृत्वा. पूर्वोक्तेः षन्निर्मन्त्रैश्च रुद्रा. पुणीता विनोकातं च रुशेषेनाग्नेरभिषेक

शा.सा.
३६

दै.रतिरुद्रइतीरितः॥ ॥ अथार्थः ॥ षडंगगंगाससहिता॥ एकादशरूपानां समालारः एकादशीरुद्रइत्युच्यते॥ षडंगेन्युपलक्षणं पंचांगरुद्राणामिति बोधायनोक्ते॥ तथा ठेवपकारो बोधायनोक्तः नमस्ते रुद्रमन्येव इमेकादशनामनुवाकानामेककं जपेदिति॥ ॥ अथार्थः ॥ सर्वनमकानुवाकाधिवापुं वमनुकं पठेत्॥ पुनः सर्वनमकानुवाकान्यठित्वा द्वितीयं वमकानुवाकं एवमेकादशवारमिति॥ ॥ तथा च हेमाद्रौ॥ कौशिकः॥ सद्यादिपंचवक्त्रांश्च वमकादित्तो जपेत्॥ पुनरेतज्जपेत्सर्वं द्वितीयं वमकं तथा॥ एवमेकादशगुणं क्रमेण वमकांस्तथा॥ रुद्रैकादशिनी तेषां सर्वकामफलप्रदा॥ एकादशगुणां सैव रुद्रइत्यभिधीयते॥ रुद्रैकादशगुणो मरुनिन्यभिधीयते॥ मरुनेकादशगुणास्ततिरुद्रइत्युच्यते॥ अथ वक्त्रं जेदा संज्ञाविशेषो न दोषाय॥ ॥ अथ रुद्रजपादिविधिः॥ हेमाद्रौ॥ बोधायनः॥ अथातः पंचाङ्ग रुद्राणां न्यासपूर्वकं जपहोमार्चनविधिः व्याख्यास्यामः॥ याते रुद्रेति शिखाया मस्मिन्महासर्वइतिसिरसि सरुसुणि ललाटे हंसः शुचिषदिति क्रुवोर्मध्ये श्रवकं यजामरुद्रिति त्रयो र्जमस्तु न्यायेनिकर्णयोर्मन्त्रिस्तोकइति नासिकाया जवनत्येति मुखे नीलग्रीवौ द्वौ कण्ठे नमस्ते श्रवणायुधायेति बाह्वो याते हे निरित्युपवाहो यो नार्थानीति हस्तयो सद्योजातमिति पंचानुवाकानु पंचसंगुली पुनमोवः किरीत्येचइति रुद्रये नमोगाणेचइति पृष्ठे॥ नमो हिर

रामः
३५

एवामरुद्रेति पार्श्वयोर्विजं धनुरिति जठरे हिरण्यगर्भइति नाभौ मीदुष्टमइति कक्षां॥ येनूतामधिपतयइति गुह्ये शोशिराजातवेदा इत्युपाने मानोमहान्मिन्पूर्वैरेपइत्युपकवचं नमो नीलग्रीवायेति तृतीयेनेत्रं प्रमूचनेत्यस्त्रं एतावेन श्रेयसिदिति दिग्बंधः॥ ॐ नमो नगवते रुद्रायेति नमस्कारं न्यसेत्॥ ओंकारं मूर्ध्नि विन्यस्य नकारं नासिकाग्रतः॥ मोक्षोरे तु ललाटे वै नकारं मुखे मनः॥ गकारं कण्ठदेशे तु वकारं हृदि विन्यसेत्॥ जकारं दक्षिणे हस्ते रुकारं वामतो न्यसेत्॥ डाकारं नाभिदेशे तु यकारं पादयो न्यसेत्॥ तेषां च पादयोर्न्यस्य वामं न्यस्योरुमध्यातः॥ अथैरुद्रदिविचस्य मुखे तन्युरुषं न्यसेत्॥ इशानं मूर्ध्नि विन्यस्य हंसो नाम सदाशिवः॥ हंसं सेतियो ब्रूया हंसो मामसदाशिवः॥ एवं न्यासविधिं कृत्वा ततः संपुटमारजेत्॥ आतारमिदं त्वन्नो अग्ने सुगन्तः पंचामसु च तं न्यायामि श्रानो नियुजिर्वयं सोम तमीशानमस्मे रुद्रस्यो नापृथिवीत्येनं संपुनमिदं मीनं दिक्षु विन्यसेन्नरेश त्वमविरोधी करणं कृत्वा स्वगस्थितैः पापैः प्रमुच्यत सर्वं हृतेष्वपराजितो जवति यक्षगंधर्वचूतपेति शाचवृक्षरक्षस्यमदृत सकिनी डाकिनी सर्पश्चापदंतकरो धुपदबा सर्वज्वलंतं पश्यंतु मारक्षंतु॥ मोनो ज्योतिरेवोमि मूर्ध्नि नमो मीणि जातवेदा इति गुह्येनानि रुद्रये मुखशिरस्त्रनिमंत्रात्तरक्षाकर्त्रवा शिवसंकल्पं रुद्रयं पुरुषसूक्तं शिरउन्नरनारायणं शिखाश्रपतिरथं कवचं शतरुद्रि

शां. सा.
३८

निचपक्षेषु मंत्राविनागः षोडशधा अष्टचत्वारिंशद्वा एकोनशतान्युत्तरशतधावेति ॥ तत्र त्रेधा विनागस्येधा विनक्तं जु
लोति त्रयश्च मे लोका इति श्रुत्योक्तः ॥ षोडशधा विनागोपि तिस्र उत्तराश्चाकुतीर्जुलोति षट्पद्येते षट्पन्नव इति श्रुत्योक्तः ॥ षोडशधा विनागोपि
अपि वा प्रथमादुपक्रमानमस्तु न्य इति त्रानुदधेधारयमाणो जुलोति रपकारे न्यश्च व इत्युपक्रमानमः स्वाधायेति नाजिदघ्ये शेषेणां प्रागवज्जो
नेन्यश्चास्य दघ्ये कुत्वा स रुसाणि स रुसुश इति दशावताना न्कुत्वा अन्तारो लानू जुलोति नमोरुद्रे न्योये पृथग्यामिति त्रानुदधेधारयमाणो न
मोरुद्रे न्योये नुरिश्च इति नाजिदघ्ये नमोरुद्रे न्योये दिवीत्यास्य दघ्ये कुत्वेति बोधायने नोक्ताः ॥ एकोनसप्तत्युत्तरशतविनागस्तु अर्थे कत्वा देकं वा
कामिति न्याये शाकपुण्या युक्तो नयतो नमस्कारत्वादिनावमिदः ॥ नत्र प्रथमानुवाकः पंचदशच इति पंचदशमंत्राः ॥ द्वितीयत्रयोदशाय जुलो
षा निता वंतः ॥ तृतीयचतुर्थयोः प्रत्येकं सप्तदशयजुं धीति एकोनसप्तत्युत्तरशतमंत्राः ॥ अस्मिंश्च पक्षे द्वितीया अनुवाकमारभ्य नवमानुवाक प
र्यन्तं नमस्कारादि नमस्कारात्तमेकं यजुरिनिशाकपूणिः ॥ नमस्काराद्येकं यजुरिनिशाकः ॥ महासर्ववत्सुशाकपूणि विहित मुनयतो नमस्का
रत्वं द्वितीयतृतीयचतुर्थानुवाकविषयं ॥ यास्कोक्तं च नमस्कारादित्वं पंचमादिनवमांते तथा शिक्षाचारादित्याह ॥ अस्मिंश्च पक्षे देवानां हृद

रामः
३८

येना इति मंत्रो शेषस्तदुत्तरमंत्रचतुष्टये नुषज्यते ॥ जपादौ नुविनागानावाप्तानुषंगः ॥ अष्टचत्वारिंशद्विनागस्तु ज्येष्ठावेतुवाका अष्टो यजुं धीति
काशकुलोक्ते द्वितीया प्रचृतिनुवाक प्रचृतिनचमानैरनुवाकैरष्टो मंत्राः ॥ इतरानुवाकेषु त्वनंतरपक्षोक्तो मंत्रविनाग इति ॥ तत्र रूपजपे दशां
शलो मोनास्ति दशवारं जपानावात् एवमेकाशिनी जपे शतांशलो मोनास्ति एकादशांशलो मे एकेनैवरूपेण लोमः ॥ अवसिष्टे करूपस्य द
शांशलो मोनास्ति ॥ एवं रघुरुद्रमहारुद्रादावप्यशिश्वरूपस्य नास्तीति महासर्वः ॥ पितृवरणास्तुरूपा कुतीनां दशांश संजवादष्टचत्वारिंश
त्यनुवाकतयः ॥ एकोनसप्तत्युत्तरशतं पक्षसप्तदशानां अर्थे मंत्रैश्च शशास्त्रैश्च एवमेकादशानां जपेपि अवशिष्टरूपे दशांशः संजवतीत्याहु
ः ॥ अलमूलं तुल्यं ॥ केचित्त्वशिष्टरूपे पूर्वोक्तवचनात्तमः ॥ संजवमंत्रेण लोम इत्याहुः ॥ एवं महारुद्रादावपि दृष्टं ॥ अथ षोडशविनागो न
मकेष्वेव ॥ ॥ चमकेषु नुविनागमाह ॥ महासर्वबोधायनः ॥ अग्नाविष्णुसजोषसेति वतुर्गुहीतं कुत्वा वांजश्च मेषशवश्च मइति संजतां वसोर्वा
रं जुलोत्यामन्त्रसमापत्तादिति मन्त्रसमापनादिति सर्व्वकानुवाकैरेकाहुतिरित्यर्थः ॥ तथा च सर्व्वकामानुवाकलोमांते अग्ना इत्युच्चैकाहुतिः ॥
अवशिष्टवमकाध्यायेनापरेत्याहुतिद्वयमिति केचित् ॥ अथोत्तनुवाकनेदादवद्वितीयाद्यनुवाकेषु मंत्रनेदसिद्धेः प्रथमानुवाकसमाप्तिरेवाने

शां.सा.
३२

यने॥ तथावाधेवमकानुवाकेष्टेआहुती॥ द्वितीयाधिवमकानुवाकेष्टेआहुती॥ ॥ तथाव. दे. आहुती. द्वादशवाहुतयइतिपक्षद्वयंसिद्धः॥
गुनीयोपिपक्षोर्थसिद्धोमहोत्सवउक्तः॥ ॥ तथाहि॥ नमलेरुद्रमन्येव इत्येकादशानामनुवाकानामेकं जपेदिनिनिवोधायने॥ नद्वितीयाधिव
दायस्यापि. वमकानुवाकस्य समस्तस्य जपे एकमनुवाकं बोधितं जपानुसारी वलोमः॥ अतः सर्वे नमकानुवाकलोमाने समस्ताद्यवकानुवाकेन होमः॥
॥ एवमुत्तरेष्वप्यनुवाकेष्वित्येकादशाहुतयइति॥ अयमेव वयस्यौ मुखः आहुतिगणनायामस्यैव देवत्वेनोक्तेः॥ इदानीं तु शिक्षाद्वादशाहुतिप
क्षमेव कुर्वन्ति॥ ॥ अथेकादशान्यातिमन्त्रपक्षे आहुतयः एकसप्तत्यधिकाष्टादशशती॥ ॥ द्विरुत्संकुण्डं॥ तत्रैवाष्टवत्वारिंशत्यक्षेवत्वा
रिंशदधिकापंचशती॥ ॥ एकहस्तंकुण्डं॥ रघुरुद्रसमग्रहोमे प्रतिमन्त्रपक्षे विंशति सारुसी. पंचशतानि एकाश्राश्व॥ ॥ त्रिरुत्संकुण्डं॥
तत्रैवाष्टवत्वारिंशत्यक्षे पंचसहस्राणि नवशतानि चत्वारिंशच्च॥ ॥ द्विरुत्संकुण्डं॥ महारुद्रसमग्रहोमे प्रतिमन्त्रपक्षे लक्षद्वयं षड्विंशति
सहस्राणि त्रिशती एकनवतिश्च॥ ॥ षड्रुत्संकुण्डं॥ तत्रैवाष्टवत्वारिंशत्यक्षे पंचषड्विंशति सहस्राणि शतत्रयं॥ चत्वारिंशच्चतुर्लसंकुण्डं॥ अ
तिरुद्रसमग्रहोमे. प्रतिमन्त्रपक्षे. चतुर्विंशति सहस्राणि नवति सहस्राणि एकाधिकशतत्रयं च॥ ॥ अष्टरुत्संकुण्डं॥ तत्रैवाष्टवत्वारिंश

रामः
३२

त्यक्षे सप्तलक्षानि. अष्टादश सहस्राणि सप्तसती चत्वारिंशच्च॥ ॥ षड्रुत्संकुण्डं॥ एकादशिनी जपदशांशलोमे. रुनिमन्त्रपक्षे. एकादशीत्यधिः
कशतं॥ ॥ एकहस्तंकुण्डं॥ तत्रैवाष्टवत्वारिंशत्यक्षे षड्विंशतिः॥ ॥ अत्रिकुण्डं॥ रघुरुद्रे जपे दशांशलोमे प्रतिमन्त्रपक्षे द्वे सहस्रे द्विपश्चा
शच्च॥ ॥ द्विरुत्संकुण्डं॥ तत्रैवाष्टवत्वारिंशत्यक्षे षड्शतं॥ ॥ एकहस्तंकुण्डं॥ महारुद्रजपदशांशलोमे प्रतिमन्त्रपक्षे द्वाविंशति सहस्रा
णि षट्शती त्रयस्त्रिंशच्च॥ ॥ चतुर्लसंकुण्डं॥ तत्रैवाष्टवत्वारिंशत्यक्षे षट्सहस्राणि पंचशतानि चत्वारिंशच्च॥ ॥ द्विरुत्संकुण्डं॥ अति
रुद्रजपदशांशलोमे प्रतिमन्त्रपक्षे लक्षद्वयं एकोनपश्चाशत् सहस्राणि चत्वारिंशतिश्च॥ ॥ षड्रुत्संकुण्डं॥ तत्रैवाष्टवत्वारिंशत्यक्षे॥ एक
सप्तति सहस्राणि अष्टशती अशीतिश्च॥ ॥ चतुर्लसंकुण्डं॥ त्रिधा विजागादिपश्चात्पुनः पचरंतीति तज्जगाना नोक्ता॥ एतेषां करणारज्जुर्वाज
पेयां॥ विस्तारां गुरमानमेक करतो यात दशस्युर्जिना वेदत्रीणि. कुशागराः शरयवो पेतो. जुजंगां बुधिः॥ निःपादाम्बुधिसायका वियवं मकेषु
र्द्धयुगागषट् नागां गान्धयवानि दृग्मुनियवे नानाश्च षट्पर्वताः॥ ॥ रुद्रमाण्डपमरिमानमारु॥ परशुरामः॥ माण्डयोष्टगुणः कुण्डा. कुं
डं होमानुसारतः॥ अथ रुद्रवेदिः॥ तत्र रुद्रहोमास्यग्रहमखविकृतितादीशानकोणोरुद्रवेदिः॥ ॥ ग्रहवेदि रपितत्रैवेति केचित्॥ कुण्ड

श्री. सा.
४१

पद्मं पंचमावरणेन सेतु ॥ इन्द्राद्यै लोकपालानां सुक्रमशो लिखेत् ॥ इन्द्रमग्निं यमं चैव निर्ऋतिं वरुणां तथा ॥ वायुं कुवेरमीशानं दत्तेष्वस्र
सुविन्यसेत् ॥ इन्द्रादिलोकपालानां मष्टौ शक्तीस्ततो लिखेत् ॥ शचीत्वाहववाराही खड्गिनी वारुणी तथा ॥ मृगारूपा च कौवेरी शूलिनी च तथ
हमी ॥ ततोष्टमायुधानि वज्रादीन्यष्टसु न्यसेत् ॥ वज्रं शक्तिं दण्डं खड्गं पाशां कुशगदां तथा ॥ त्रिशूलं लोकपालानां मायुधानि क्रमादलिखेत् ॥ ततो
ष्टौ वारुणान्येषां मष्टसुक्रमतो लिखेत् ॥ ऐरावतं तथा मेघं मरुिषं चेत संज्ञकं ॥ मकरं च मृगं चैव नरं च वृषं च तथा ॥ ऐरावतादयोऽष्ट दिग्गजा
स्तदनन्तरं ॥ ऐरावतः पुण्डरीको वामनः कुमुदोऽश्विनः ॥ पुष्यदत्तः सार्वभौमः सुप्रतीकश्च दिग्गजाः ॥ जूगलान्नः पुनर्ज्ञेयः पद्मापद्मात्मका द्वदि
॥ इन्द्रविन्यस्य पूर्वस्थां माग्नेयामग्निरेव च ॥ दक्षिणास्यां यमं चैव निर्ऋत्यां नैरिति तथा ॥ प्रतीच्यां वारुणां वायुं वारुणां विन्यसेत् ॥ कुवेरं चैव कौ
वेर्यामीशान्यामीशमालिखेत् ॥ विरूपाक्षस्य विन्यस्योद्गामेयामग्निं योगतः ॥ नैऋत्यां निर्ऋतेर्योगे विश्वरूपं च न्यसेत् ॥ वायव्यां वायुयोगे च लिखे
त् ॥ ईशान्यां मूर्ध्नि लिंगं च न्यसेत् ॥ ईशानयोगतः ॥ प्रागादिक्रमतो लेख्याः शेषाद्या जूगला द्वदिः ॥ विप्रवर्त्मस्त्वेन रूपं सरुसुफणमिति
त ॥ शेषं विन्यस्य पूर्वस्थां पूजयेत् ॥ पुष्पवारकैः ॥ तत्सर्वं वैश्ववर्त्मं च नीलपंचशतैः फणैः ॥ युक्तमुत्तुंगकानश्च आग्नेयां दिशि विन्यसेत् ॥ अनन्तं विप्र

रामः
४१

वर्त्मं च तथा कुंकुमवर्त्मकं ॥ सरुसुफणासंयुक्तं दक्षिणास्यां प्रपूजयेत् ॥ वासुकिं क्षेत्रियं पीतवर्त्मं सप्तशतैः फणैः ॥ युक्तमुत्तुंगकायं च नैऋत्यां दि
शि विन्यसेत् ॥ शंखपालं क्षेत्रियं च पीतं सप्तशतैः फणैः ॥ युक्तमावाह्यवारुणां पूजयेत् ॥ धधूपकैः ॥ मरुपद्मं वैश्ववर्त्मं युक्तं पंचशतैः फणैः ॥
युक्तमुत्तुंगकायं च वायव्यां दिशि पूजयेत् ॥ केवलं सूर्यवर्त्मं च कृष्णं त्रिशं फणैः युतं ॥ कौवेर्यां दिशि विन्यस्य पूजयेत् ॥ विधानतः ॥ कर्कोटकं सू
र्यवर्त्मं च त्रिशं फणैः युतं ॥ ईशान्यां दिशि विन्यस्य पूजयेत् ॥ द्विधिवत्ततः ॥ रुद्रपीठमिदं सर्वं रुद्रकृत्येषु विभूतं ॥ शंखनास्यमाख्यातं तक्रानु
ग्रहकायया ॥ कुंकुमागुरुकपूरैर्नूजपत्रोद्यवाढते ॥ लिखितं पूजितं नक्र्या सर्वकामार्थसिद्धिदे ॥ मन्त्रं यत्र मयं प्रोक्तमाख्याता देवतेति च ॥ पूज
नीयं प्रयत्नेन तेनेदं देवतामयं ॥ नाग्निं वौरनयतत्र नजराज नयंकवित् ॥ पत्रेदं लिखितं यत्र पूजयेत् ॥ विधितः सदाः ॥ ॥ अथ रुद्रप्रयोगः ॥ दे
शकालौ संकीर्त्य श्रमुकफलास्याश्रीपरमेश्वरपीत्यर्थं स्वयं वा स्नात्वा वा मुकरुद्रजपं करिष्ये इति संकल्प्यात्तदंगतया गणपतिपूजनं पुण्याह
वाचनं व्रजपेणानादींश्चाहवार्थं वस्त्रं विवरणानि कृत्वा देवालयोद्गमं समाप्य नदं कर्त्तुं निरिति मण्डपं प्रविश्य कृतस्यामुकरुद्रजपस्य दशांशेन
प्रतिमंत्रजपेणाहवार्थं शन्यक्षोणायातिस्तद्व्योणोद्गमं करिष्ये इति संकल्प्या गणेशं पूज्य सर्वपविकिरणादिमण्डपप्रतिष्ठातुं ग्रहमखवकृ

श्री. सा
४२

नानिंपनिष्ठायागलापुनिष्ठापरुद्रवेदिस्यवस्त्रलिखितरुद्रपीठेदेवतास्थापयेत् ॥ ॐ नमो नगवते रुद्राय ॥ तत्रैव दिक्षु ॥ सद्योजातः ॥ वा
मदेवः ॥ अक्षोरः ॥ तनुरुषः ॥ ईशानः ॥ ततः पूर्वादि ॥ नन्दी ॥ महाकालः ॥ गणेश्वरः ॥ वृषजः ॥ नृगिरिति ॥ स्कन्दः ॥ उमा ॥ चाण्डीश्वरः ॥ इति प्रथ
मावरणाः ॥ अनन्तः ॥ सूक्ष्मः ॥ शिवः ॥ एकपात् ॥ एकरुद्रः ॥ त्रिमूर्तिः ॥ श्रीकण्ठः ॥ वामदेवः ॥ ज्येष्ठः ॥ श्रेष्ठः ॥ रुद्रः ॥ कालः ॥ करविकरणाः ॥ वलः ॥
वरविकरणाः ॥ वलप्रथमनः ॥ इति द्वितीयं ॥ अनिमा ॥ महिमा ॥ लघिमा ॥ गरिमा ॥ प्राप्तिः ॥ प्राकाम्या ॥ ईशिता ॥ वशिता ॥ वास्ती ॥ माहेश्व
री ॥ कोमारी ॥ वैष्णवी ॥ वाराही ॥ ऐन्द्री ॥ वामुण्डा ॥ वणिङ्का ॥ असितांगैरवः ॥ रुरुनैरवः ॥ चाण्डः ॥ क्रोधः ॥ उन्मत्तः ॥ कालः ॥ जीषणाः ॥ संहारः ॥ इति
तृतीयं ॥ नवः ॥ सर्वः ॥ ईशानः ॥ पशुपतिः ॥ रुद्रः ॥ उग्रः ॥ नीमः ॥ महान् ॥ अनन्तः ॥ वासुकिः ॥ तक्षकः ॥ कुरीरः ॥ कर्कोटकः ॥ शंखपालः ॥ कंवरः ॥
अश्वतरः ॥ वैद्यः ॥ पृथुः ॥ हेरुयः ॥ अर्जुनः ॥ शाकुन्तरेयः ॥ नरतः ॥ नरः ॥ रामः ॥ हिमवान् ॥ निषधः ॥ विंध्यः ॥ माल्यवान् ॥ पालिपात्रः ॥ मलयः ॥ हेमकुण्ड
॥ गन्धमादनः ॥ इति चतुर्थं ॥ इन्द्रः ॥ अग्निः ॥ यमः ॥ मेरुर्निनिः ॥ वरुणाः ॥ वायुः ॥ कुबेरः ॥ ईशानः ॥ शची ॥ स्वाहा ॥ वाराही ॥ खड्गिनी ॥ वारुणा ॥
वायवी ॥ कौबेरी ॥ ईशानी ॥ वज्रं ॥ शक्तिः ॥ दण्डः ॥ खड्गः ॥ पाशः ॥ शंकुशः ॥ गदा ॥ त्रिशूलः ॥ ऐरावतः ॥ मेघः ॥ महिषः ॥ प्रेतः ॥ मकरः ॥ हरिणाः ॥ नरः ॥

रामः
४२

वृषजः ॥ ऐरावतः ॥ पुण्डरीकः ॥ वामनः ॥ कुमुदः ॥ अञ्जनः ॥ पुष्पादन्तः ॥ सार्वभौमः ॥ सुप्रतीकः ॥ इति पञ्चमं ॥ ॥ पूर्वैर्इन्द्रः ॥ अग्नेयामग्निर्द्विरूपाखा
श्च ॥ दक्षिणो यमः ॥ निर्मत्यां निरिनिविश्वरूपश्च ॥ पश्चिमे वरुणाः ॥ वायवां वायुः ॥ पशुपतिश्च ॥ उत्तरे कुबेरः ॥ ईशान्यामीशानमूर्ध्वलिंगश्च ॥ पूर्वादि
शेषः ॥ तक्षकः ॥ अनन्तः ॥ वासुकिः ॥ शंखपालः ॥ पलापन्नः ॥ कंवलः ॥ कर्कोटकः ॥ ततः तदास्तु गृहो वै इत्यावाह्यसंपूज्य तदीशान्यां कुंजे वरुणा संपूज्य
रुद्रजपार्थं विपुंश्रुण्मयात् ॥ ततो गुरुमखवत् ॥ गृहादित्यो होमं कृत्वा घृताक्रान्तिलैरुद्रहोमं कृत्वा रुद्रपीठे देवता चारुके काञ्चा फुत्तिकादि कपोः
लादित्योरुद्राय सत्रपालाय च गुरुमखवद्वलं कृत्वा पूर्वोक्तनिवसोर्द्वारं च कृत्वा पूर्वोक्तविमोकादिकमशेषं समायावायादित्योजपहोम
श्रेयो गृहीत्वा चायादित्यो दक्षिणां दद्यात् ॥ तत आचार्यादयोस्तु गुरुकलशोदकेन यजमानस्याभिषेकं कुर्युः ततो यजमानो गृहोणां रुद्रस्य चोत्तर
रपूजां कृत्वा स्वशापोक्तमन्त्रेणा विसृज्याचार्यदत्ताग्निं संपूज्य गुरुगङ्गे निविसृज्य माण्डपमाचार्याय दत्वा ब्राह्मणान् नोजयित्वा यस्यास्मृत्या प्रमादा
दिनिजयित्वा कर्मसंपूर्णतां वाचयित्वा कर्मेश्वरार्पणं कृत्वा सुहृद्युतो नुं जीत ॥ इति रुद्रपद्धतिः ॥ ॥ अरुद्राभिषेकविधिः ॥ हेमाद्रै मलार्प
वेच ॥ अथातो रुद्रस्नानार्चने विधिं वाख्याम्यामत्रादित एव तीर्थे स्नानो देव्यश्चुचिः प्रयतो ब्रह्मचारी शुक्रवासास्तस्य दक्षिणा प्रत्यक्षे शोतमुखः स्थितः

शा. सा.
४३

तमनिदेवताः स्थापयेत् ॥ वजननेवस्तानिष्ठतु ॥ हस्तयोर्हरस्तिष्ठतु ॥ बाह्वोरिन्द्रस्तिष्ठतु ॥ जठरेऽग्निस्तिष्ठतु ॥ हृदये शिवस्तिष्ठतु ॥ कर्णे
वसवस्तिष्ठतु ॥ वक्त्रे सरस्वतीतिष्ठतु ॥ नासिकयोर्वायुस्तिष्ठतु ॥ नयनयोः सूर्यवन्द्यमसौ तिष्ठेतां ॥ ललाटे रुद्रातिष्ठतु ॥ मूर्ध्ना दित्यातिष्ठतु
॥ पृष्ठे पिताकीतिष्ठतु ॥ पार्श्वयोः शिवशंकरौ तिष्ठेतां ॥ सर्वतो वायुस्तिष्ठतु ॥ ततो वहिः सर्वतो ज्वालामालापरिवृतस्तिष्ठेत् ॥ सर्वेष्वङ्गेषु देवतानिष्ठ
तु ॥ मारुतानु अग्निर्वायुः सूर्यश्चन्द्रमादिशश्चापः पृथिव्यौषधिवनस्पतयः ॥ इत्यपञ्चन्य ईशानश्चात्मा युर्मनश्च अग्निर्मेवाविश्रित इति यथा लिङ्गमं
गानि संमृज्या धैर्यं गंधपुष्पाक्षतधूपदीपैरात्मानं प्रत्याराधयेत् ॥ आराधितो मनुष्यैस्त्वं सिद्धैर्देवैः सुरादिभिः ॥ आवाहयामि नक्तान्वा मांगृहाण
महेश्वरः ॥ श्रवकं यजामहे इत्यधै नमाराधयेत् ॥ आवाहयंतु हरयः सवेतश्चैते रश्मिस्तुके तु मद्भिः ॥ वाताज वैर्वलवद्भिर्मनोजवै एषो हि शिष्टं
मम हृदयसंश्लेषमिच्छामि त्वावाहयंतु ॥ सद्योजातं प्रपत्न्यामीत्यावाहयंतु ददाति नवेनवेनानि नवेनवत्त्वामिति पाद्यं ॥ नवोद्भवाय नमः ॥
इति श्रीलिङ्गाभिधित्तानं ॥ श्रीलिङ्गाः श्रापो हि देवताया ॥ अथाहस्तिर्पयति ॥ नवे देवं तर्पयामि ॥ सर्वदेवं तर्पयामि ॥ ईशानं देवं तर्पयामि ॥ पशुपतिं
देवं तर्पयामि ॥ रुद्रं देवं तर्पयामि ॥ उग्रं देवं तर्पयामि ॥ महातं देवं तर्पयामि नितर्पयित्वा ज्येष्ठाय नमः इत्याचमनीयं श्रेष्ठाय नमः इति मधुपर्कः ॥

शमः
४३

कलविकलणाय नम इति पुष्पाणि ॥ सर्वभूतमनाय नम इति धूपं ॥ मनोमनाय नम इति दीपं ॥ मनोमनाय नम इति कालेनैवेद्यं ॥ अथाहस्तिर्पयति
पुष्पाणि ॥ नवाय देवाय नमः ॥ सप्तयि देवाय ईशानाय देवाय ॥ पशुपतये देवाय ॥ रुद्राय देवाय ॥ जीमाय देवाय ॥ मरुते देवाय नमः ॥ ॥ अथास्याधे
रतनुरुपतिष्ठते ॥ अथैतत्पूरिण्येन मूर्ध्नि कलशेन संततधारां निषिच्ये न धुना सर्पिषा पयसा वेक्षुरसेन नारिकेरोदकेन चामरसेन वातदलाने
उदकेन वा नमस्ते रुद्र मनोव इत्येकादशानुवाकानामेकं जपेत् सर्वेषां परिपुनराधयेत् ॥ उन्नमाराधनेन तदेतद्विधानमुक्तं ॥ तेनाभिधित्तो नोदके
नाक्षान्यामित्यनुवाकेनारक्षिगानि श्रापादानं मृज्यापक्षयार्थीयाधिविभोचनार्थी श्रीकामः पुष्टिकामस्तुष्टिकामो मोक्षार्थी च कुप्यादिवं कुर्वसि
क्षिमाप्नोति ॥ आचार्याय दक्षिणां ददाति ददाति दशगाः सवत्साः सुवर्षं चूषितावृषजैकादशास्तदलान् एकं गां दद्यादित्याहुः जगवाचो धाय नः ॥ यद्य
पत्रैक एव न्यास उक्तस्तथापि पूर्वोक्तं न्यासपंचकमधिकार्यं ॥ रुद्राणां जपहोमार्चनविधिं वाखास्याम इत्युक्त्वा पंचन्यासोक्ते ॥ अर्चनमभिषेकमिति
महार्चवः ॥ आत्मानं प्रतीतिस्वशरीरमनसा पूजयेदित्यर्थः ॥ आराधित इति मन्त्रो मानसावाहने ॥ गन्धादौ नुश्रवकमनुः ॥ यद्यपि मानसपूजायां नैवे
द्येनोक्तं तथापि शिष्टकुर्वन्ति ॥ संस्थापित इत्यावाह्यपूजायामावाहयंतु नित्यावाह्यसद्योजातमिति पुनरावाहयेदित्यर्थः ॥ अथोरतनुः ॥ अथोरेत इत्यर्थः ॥

श्री. सा.

दिसदाशिवो मित्यंताः सर्वेषां पंचविधरूपाणां ॥ उत्तमेति त्रिभिषेको क्तरं वा ह्यपूजैवेत्यर्थः ॥ तदेतदिति यत्र रुद्राभिषेको विहितस्तत्रैव विधिरित्यर्थः ॥ तेनेति ॥ पापक्षयवाधिविमोक्षाद्यर्थाभिषेकैर्ऋ. समाज्जनमधिकं कुर्यादित्यर्थः ॥ शंभुः कमत्रविधिसु. मन्त्रकर्मविपाकसारे उक्तः ॥ ॥ इति दि
नकरजदृक्ते शान्तिसारे रुद्राभिषेचनविधिः ॥ ८ ॥ ॥ अथ प्रसंगात्पंचामृताद्यभिषेचनविधिः ॥ हे मादो ॥ स्त्रां दे ॥ मोनवने देवैस्तु वेदिताधे
नुः सर्वपापप्रणासनी ॥ तस्त्रीरत्नापितो देव नित्यं मे वरदो नव ॥ कामतोऽ कामतो वापि यन्मया दुकृतं कृतं ॥ न तस्त्वं विलयं यातु. दधिस्नानेन नो शिवः
॥ रसानामुन्नमं ताज्यं देवानां च सदा प्रियं ॥ विनतं स्नापितो देव निधिकांति प्रदो नव ॥ यस्य धारणामत्रेण तृप्यंति पिनामहा ॥ मधुना स्नापितो दे
व नित्यं शो कदूरो नव ॥ यमे लोकत्रयं शरणं तांगतः शिवा ॥ स्वास्नानेन देवेश. मांकु रुधं सुखान्वितं ॥ यस्य दर्शनमात्रेण श्रुतिः प्राणाश्च जी
वनां तेन वो त्रमनो येन स्नातो देहप्रियं कृत्स्नं ॥ सुगंधचन्दनं देव. कुंकुमेन समन्वितं ॥ अर्चितो सिमयान् कृत्वा शिवलोकप्रदो नवः ॥ अक्षयान् वंधु
पुत्रादी कायं वै वा क्षिवाश्च नः ॥ अने वै वा सयं लोक. मक्षते रर्चितः कुरु ॥ संतानपारिजातश्च ये चान्ये सुरपादपाः ॥ तेषां पुष्टौ मया देव पूजितः सु
खदो नव ॥ धूपो यं गृह्णतो देव. सुंदरो गंधवाश्रुतिः ॥ इप्सितं मे वरं देहि. परत्र च शुभांगतिं ॥ शुद्धाशुक्लावरावर्तिराज्येन च समन्विता ॥ दीपवर्तिः

श्रीमः
४४

प्रदानेन प्रीतः स्यादीश्वरो सम ॥ सर्वमन्नप्रदानं च देवानां तु सदा प्रियं ॥ नेन चान्नप्रदानेन सुप्रीतो वरदो मम ॥ ॥ इति श्रीमत्मीमांसकनृदिनकर
कृते शान्तिसारे पंचामृताभिषेकविधिः ॥ ९ ॥ ॥ अथ सरुसुघटस्नानं ॥ हे मादो ले. नुलादाने ॥ सरुसुकलशेनैव स्नापयेत्परमेश्वरं ॥ घृ
तेन केवलेनापि देवदेव उमापतिं ॥ पयसा वाथ दध्ना वा सर्वैरनेनैव थापिवा ॥ ब्रह्म कूर्चं न वा देवं. पशुगव्येन वा पुनः ॥ गायत्र्या चैव गोमूत्रं. गोमयं पण
वेन च ॥ आयायस्वेति वा क्षीरं. दधिकां कीति वै दधि ॥ ते जो सीत्याज्यमीशानं. मन्त्रेणैवाभिषिचयेत् ॥ देवस्य त्वेति देवेशं कुशांबुकलसेन वै ॥ रुद्रा
ध्यायेन देवेशं. स्नापयेत्परमेश्वरं ॥ सरुसुकलशैश्च स्त्री. नाम्नां चैव सरुसुकैः ॥ त्रिंशुना कथिते वापि नं दिनकथिते स्तुवा ॥ दक्षेण मुनिमुखेन की
र्तितेनाप्यवापुनः ॥ महापूजाप्रकर्तव्या महादेवस्य च कृतिता ॥ शिवार्चका यदातवा दक्षिणां दक्षिणं रोसथा ॥ वहिः प्रयोगे पीयं ॥ दक्षिणा प्रयोगांगत्वा
दक्षिणायायाः ॥ आवेष्टरिव वहिः प्रयोगे ॥ गुरोर्दक्षिणा शतादिनिष्कांतां ॥ दक्षिणां च शतं सार्द्धं न दक्षं वा प्रदापयेदिति ॥ तत्रैवोक्ते ॥ क्षीराद्यैः स्नानं
सरुसुघटमित्रैः ॥ ॥ तदुक्तं कामिके ॥ सरुसुकलशायैस्तु संस्नाप्य परमेश्वरं ॥ महापूजाप्रकर्तव्या. प्रनूत रुविषा चिता ॥ पंचामृतैः पंचगव्यैः क्षीरा
द्यैस्तपनं तथा ॥ लक्षघटस्नानेति दंशतगुणं ॥ कर्मविपाके ज्वलघ्न सरुसुकलशस्नानेनैवमेव विधिर्ज्ञेयः ॥ ॥ इति श्रीदिनकरनृदकृते शान्ति

शास्त्र

सारेसरुघटत्नानं ॥ १० ॥ ॥ अथ महात्नानं ॥ हेमाद्रौ ॥ शिवधर्मे ॥ यः पुमानिलनेलेन करयंत्रोद्भवेन च ॥ शिवानिषेकं कुरुते सैव पद
माप्नुयात् ॥ ॥ मीनंतत्रोक्तं ॥ स्नानं फलशतं ज्ञेयं मन्त्रंगः पंचविंशतिः ॥ पलानां द्वे सरुसेनु महात्नानं प्रकीर्तितं ॥ इति तैलपत्रं ॥ ॥ रं ॥ महा
त्नानं च ये कुर्यात् द्यूतेन मधुना ततः ॥ स या निममसा युज्यं स्थाने षेत्तेषु सुवतः ॥ स्नापयित्वा मदीयं च गव्ये चैव द्यूतेन च ॥ विसोधा सर्वदेवैस्तु त्नायेनाः
यानिषेचयेत् ॥ महात्नाने प्रशक्ते त्नाम मृगुणां स्मृतं ॥ जलेन केवलैर्नैव गन्धतोयेन न कृतिः ॥ अनुलिङ्गे च तत्सर्वं पंचविंशत्यलेन वै ॥ शमीपत्रं च वि
ना विल्वपत्रं च पञ्चकं ॥ अथान्यान्यपि पत्राणि विल्वपत्रं तु न न्यजेत् ॥ दशद्रोणैस्तु नैवेद्यं मृदद्रोणैरुद्यापि वा ॥ शतद्रोणं समंपुण्यं माधकेन विधी
यते ॥ वित्रहीनस्य मर्त्यस्य नात्र कार्या विचारणा ॥ नेरी मृदं मुरजं वा दित्रैः पटलादिभिः ॥ सर्वदिनैर्विधेयं नैर्मर्त्यैर्विधेयं तथा ॥ जागरं कारयेत्
त्रयार्थयेच्च यथाक्रमं ॥ स्वचूतैः पुत्रदारैश्च तत्संवन्धिवाधवैः ॥ सार्द्धं प्रदक्षिणां कृत्वा प्रार्थयेत्स्त्रिंशं मेश्वरं ॥ ॥ इति श्रीमन्मीमांसकदिनकरचर
कृते शास्त्रिसारे महात्नानं ॥ ११ ॥ ॥ अथ महापूजा ॥ कालिकापुराणे ॥ कार्तिका मथ्यैव शारदा यमनादिषु पूर्वसु ॥ दत्तादीपान् समुद्योष्या देव
स्था ये वलिततः ॥ चूतानां देवदेवस्य वाद्यादिषु न वत्सुधी ॥ सवती देवमामं च स्वयेद्रू मोरु रिस्ररेन् ॥ उपरि पादं गन्तानि राहानि शिखरे ॥ अ

रामः
४५

परेद्रि महात्नानं दुराय विधिना शृणुता ॥ पंचविंशत्यलेणैव अन्त्यंगं कारयेद्यथा ॥ अन्त्यंगं तैलेन ॥ शिवस्य सर्षपे स्नानं प्रोक्तं पलशतं न वै ॥ पलानां द्वे
सरुसेना महात्नानं विधीयते ॥ तावता मधुना चैव दध्ना चैव ततः पुनः ॥ तावतैर्वह्निस्तीरेण गव्ये नैव न वेत्ततः ॥ नूयः सार्द्धं सरुसेना पलानां मे सवे
नतु ॥ रसेन कारयेत्स्नानं नक्त्या चोष्णं बुनाततः ॥ स्नापयेत्क्रितो नूयः स्नावता शीतवारिणा ॥ स्नापयित्वा ततो लिङ्गं मापीठं तत्रैव नूयं ॥ नीलोत्प
लसरुसेना मालां वध्ना प्रपूजयेत् ॥ अला नेतु सरुसाणां मर्त्यार्थं वापि कारयेत् ॥ अला ने विल्वपत्रैर्वा स्वेतमंदारजैरपि ॥ मदने मरुपुष्पैर्वा श
मीशुक्लार्कतामलैः ॥ प्रपूज्य कालयेत्प्रक्ता सुगन्धं पुष्पं मण्डपं ॥ गुग्गुलुं वाज्यं संयुक्तं मगरुं वा सितं ददेत् ॥ ततो नीराजने दीपैः षड्विंशत्यातुका
रयेत् ॥ सर्वपैर्दधियुक्तैश्च पूर्वांगो रोचना क्षतैः ॥ गन्धपुष्पादकंदद्यात् धूपार्थं चित्तसंकरं ॥ शतकुंजततः पद्म मृदपद्म सकलिकं ॥ कृत्वा निवे
दयेन्मूर्ध्नि लिङ्गस्य कुसुमैः सरु ॥ वामरंदर्पाणां चैव दीपवर्त्रिप्रदापयेत् ॥ धूपं संचरणां चैव संधं पूर्वमेव व ॥ वितानकच्चयौ दशाक्षिं किं लव
कान्वितैः ॥ अथाहनिः क्षितिः पीड्या अंगैर्नक्त्यानु दण्डवत् ॥ ततः उच्चैः पठेत्सौत्रं शंकरं च शिवप्रियं ॥ प्रदक्षिणां ततो गच्छेच्छनैर्निर्माल्यवर्जितः ॥
प्रणम्य च पुनः पश्चान्नैवेद्यं निवेदयेत् ॥ कुर्यादितमहात्नानं विधिना तेन धर्मावित् ॥ समुद्भूतसमंसाग्रं वसेत्कल्यायुतं दिवि ॥ नुवनं वृक्षलोकं

श्री. सा.

नृनेकाजोगानशेषतः॥ यतः क्रीडयतेतस्मिन् विमानस्थोमरैर्युतः॥ जोगानाद्येपि नानुक्ता शिवसायुज्यातां बुजेत्॥ केवलेनाथवाद्येन दध्नाग
बोर्नवेतथा॥ पयसापंचगबोर्न पयसेक्षुरसेनवा॥ यः कारयेन्महास्नानं विधिना नेनमनुवित्॥ सोयितेनैवमार्गागमिष्यति परंपदं॥ एवमे
वहिसूदस्यस्यशमनुविवर्जितः॥ ॥ इति श्रीमत्स्रीमांशकचरामकृष्णसुनुनद्विदिनकरकृतेशान्निसारेमहापूजासमाप्ता॥ १२॥ ॥
अथत्वरितरुद्रविधानं॥ यस्याकुक्षौजगत्सर्वं स्थावरं जगमंतथा॥ ५ः स्वर्द्धिदेनमस्तस्मै वस्त्रविष्णुशिवात्मने॥ अस्यात्वरितरुद्रस्यान्यासमु
पक्रमेणानु॥ जपहोमादिकंसर्वं कथ्यते सर्वसिद्धये॥ हृद्योनुष्टुबथर्वायत्राविष्णुरितसंज्ञकः॥ देवतात्वरितोरुद्रोवीजशक्तिर्नमोस्तिनि॥ देव
गारेनदीतीरे श्रुवावनात्रवाश्रुचि॥ उपविश्या नियम्याश्रुसंकल्याहृदिसंस्थितं॥ करयोस्तनयोश्चैव मूलमन्त्रं च विन्यसेत्॥ न्यासं मन्त्रपदैः कु
र्यात्पंचविहृदयादिकं॥ ॥ अथपदन्यासः॥ यः शिरसिरुद्रललाटे श्रुग्नौ नेत्रत्रयो यकर्मयाः॥ अस्सुनासिकायां॥ यः मुखे॥ ओषधीषु वा
होः यद्वयोरुद्रः नानौ विश्वागुह्ये॥ नुवनापाने आविवेश उद्योः॥ तस्मै जाचोः रुद्राय जंघनो नमः॥ गुह्ययोः श्रुतवरणयोः॥ योरुद्रो श्रुग्नौ ह
ृदि न्यस्य शीर्षयोश्चिनि विन्यसेत्॥ यश्चोषधीषु शिखायां योरुद्रः कवचं न्यसेत्॥ विश्वानुवना विवेशेति नेत्रत्रयाय वौषट्॥ तस्मै रुद्राय नमः

रामः
४५

स्तिनि अस्त्रमेव अनेनैव वपंचाङ्ग न्यास एव मुदाहृतः॥ अंगुल्यश्रीणि मूले तु कृत्वांगुष्ठेन पीडयत्॥ सामुद्राश्रुनदापोक्ता सेवशान्तिप्रदाः
यिनी॥ एषते रुद्रनागसंस्तुतिं विकयातंतुषस्वस्वस्वाहा॥ एषते रुद्रनागस्तमिति रुद्राप्रदर्शनं॥ श्रीकामः शीर्षिकुर्वीत तेजस्कामस्तु नेत्रयोः॥
मुखे च त्राः स्वकामस्तु ग्रीवायां रोगनाशनं॥ हृदये सर्वकामस्तु नाभौ ज्ञानं प्रदर्शयेत्॥ पञ्चाकामस्तु गुह्ये स्यान्पशुकामस्तु जंघयोः॥ जाम्बो वै गाम
कामस्तु राष्ट्रकामस्तु पादयोः॥ वशीकरणकामस्तु वामहस्तेन दर्शयेत्॥ पापक्षये त्रिवारे च याधिरुपगता वधि॥ वहिः शरीराकुर्वीत शिवस्य
जतिवैष्मरन्॥ एवमुद्रादर्शयित्वा ततो ध्यानं समाचरेत्॥ ॥ चतुर्वर्द्धिं त्रिनेत्रं च शुद्धस्फटिकसन्निभं॥ उग्रैकमणिवैवो ग्रे मूर्तिं ध्या
येद्ब्रह्मापतिं॥ द्विजुजनागपाशं च मूलपाणिं जगधरं॥ ध्यानैवं शंकरः पायाभ्यां च ते मानसो नवान्॥ अथः शायेकजक्ता शीवस्त्रवारी रुद्रवि
ष्णुकरा॥ अयुते हजपेत्पूर्वं पत्यहं पूजयेद्दिवं॥ जुहुयात्तदशंशेन तदशंशेन तर्पणं॥ मार्ज्जनं तदशंशेन तदशंशेन नोजनं॥ एवं कृते तु सिद्धिः
स्या फलार्थं तु ततो जपेत्॥ पुरश्चरणमेवं नुकृत्वा संपूज्य संकरं॥ जपेत्वरितरुद्रं तु सर्वकामसमृद्धये॥ श्रीकामः शान्तिकामो वा जपेत्सुक्ष्ममं
दितः॥ विलसमृद्धिः श्रीकामः शान्तिकामः शमामयैः॥ जुहुयादाह्यसंभिधे तर्पणं मार्ज्जनं ततः॥ जप्त्वा लसंनुपुत्रार्थं पायसं जुहुयात्ततः॥ चित्रा

शा. सा.

शीघ्राफलैर्लोम मायुः कामश्च दुर्वया ॥ तिलैराज्येन संमिश्रे स्तेजस्कामो द्यूते न वै ॥ वीहिनिः पशुकामस्तु राक्षकामस्तु वैयवैः ॥ पायसं सर्वकामेन ह्ये
तद्यं शर्करा चितं ॥ मधुकान्यामुपात्राणि तीव्रज्वरविनाशने ॥ हिमज्वरं च लेखेत् गुडीर्बिभिर्दुनेक्ष्वं ॥ सर्वरोगविनाशाय सूर्यस्याग्निमुखो जपे
त् ॥ अयुते द्वे जपे दोमः कार्यार्कमसिधाशुनः ॥ श्रौदुम्बरैरत्नकामतेजस्कामतुषादिरेः ॥ श्रवामार्गसमिद्धो मा द्यूतवाधा विनश्यति गुरुवाधां वि
नाशाय जपेदस्य सन्निधौ ॥ लवणाचितदध्याक्ता स्तीक्ष्णाश्च स्य संजवा ॥ द्यूयंते समिधः शुक्लाः स्वाहान्नै मन्त्रमुच्चरन् ॥ देशपंचादुतीर्तुत्वा गच्छ गन्तु
धीरयेत् ॥ यावदोमो वरिर्देयः पुरुषालारसंमिताः ॥ एवं कृते पुम्योत पुमान् स्त्रीवामला गृहान् ॥ यजेतुमिच्छेत्पुरुषं तस्थानाग्निमुखो जपेत् ॥ जु
हुया द्यूतपत्राणिसं दृष्टो जपमाप्नुयात् ॥ राजा दोमेन कन्यार्थी कन्यामाप्नोति रूपिणं ॥ लाजाश्च मधुसंमिश्राः श्वेतपुष्पाणि वायुनः ॥ द्यूयंते हरिते दे
शे तस्य विश्वं वसं न वेत् ॥ वामांगमुत्तमं कार्यं स्त्रीवशित्वे विवस्रणोः ॥ हस्त्याश्चामान्यशान्तार्थं तिलैश्चायेन संयुतैः ॥ दोमस्थाने तु संस्थाप्य कुंजमेकं
जलान्वितं ॥ मन्त्रं जप्त्वा स्वसारुसं कुंजं संस्पृश्य यत्नतः ॥ न निषेकस्तुनेषा चै सा स्नायोक्षेपदक्षिणां ॥ गुरुग्रामादिशान्तिस्तु सर्वैः कार्यानुपूर्ववत् ॥
वास्तुपूजानुकर्तव्या प्राचां दिशि पदे शुने ॥ ईशानाय वलिः कार्यः पशूनां पेययेतथा ॥ एवं कृते पशूनां पुजानां शान्तिमाप्नुयात् ॥ अद्रुतेषु च सर्वे

रामः
४७

पु. पशूनां ग्रामवाशनः ॥ उपविश्य जपेद् दं त्वरितं वदुनिः सरु ॥ दोमः पालाशसमिधैः कर्तव्यो द्यूतसंयुतैः ॥ ईशानाय वलिः कार्यः यस्यां दिशित दद्रुतं
॥ तदा शापतये वैव पशूनां पतयेतथा ॥ वृक्षिकामो जपेत् स्तं तिलैर्दोमो द्यूतान्वितैः ॥ वलिपूजापकर्तव्या शिवस्य वरुणास्य च ॥ सर्वस्मिन्नपि वैवा
र्थे त्वरितस्य जपेन वेत् ॥ अयुतद्वयजाप्यं यावत्क्षंतोधिकं ॥ एवं कृते तु सिद्धिः स्यान्निष्कामः प्राप्नुयाद्दिवं ॥ रेहिकानुमुष्पिकाज्जोगात्रुका
सायुज्यमाप्नुयात् ॥ ॥ इति श्रीमन्नीमांसकदिनकरचक्रकृते शान्तिसारे त्वरितरुद्रविधानं ॥ १३ ॥ ॥ अथ पार्थिवपूजाविधिः ॥ निधितत्वे ॥
नविद्ये ॥ मृदास्मगोसकृत्पिण्डं तामुकां शपयंतथा ॥ कृत्वा लिंगं सकृत्पूज्ये वसेत्कल्यायुतं दिवि ॥ चार्द्धवित्रपदं लिंगं स्फाटिकं सर्वकामदं ॥ नर्मदा
गिरिजं श्रेष्ठं मन्यद्वापि हि लिंगवत् ॥ लिंगाकारं ॥ नेन नर्मदादेरपि लिंगानां कालस्थानपूज्यतेति ॥ ॥ देमाक्षो मासे ॥ रत्नजं देमजं लिंगं पा
पादरं स्फाटिकं तथा ॥ पार्थिवं पिष्टपौष्पं वा सव्वर्णीष्टपदायकं ॥ पौष्पलिंगे सरानूतामृदपि ॥ केवलपुष्पे सप्तसंजवात् ॥ तन्निर्माणं च पंचसूत्रे
ण तच्च लिंगमस्तकुवित्ता रेलिङ्गो ह्युयसमोजवेत् ॥ परिधिस्रविगुणतद्वपीठं विनिर्दिशेत् ॥ प्रणालिकास्तथैव स्यात्पंचसूत्रं विनिर्णयः ॥
नैवैवरं दिपुराणे ॥ आयुष्मान् वलवान् श्रीमान् पुत्रवाधनवान् सुखी ॥ वलमिष्टं लने स्त्रिङ्गं पार्थिवं यः समर्चयेत् ॥ तस्मात्तु पार्थिवं लिंगं ज्ञेयं सर्वार्थसाध

श्री. सा.

कं॥ ॥ तत्रैव शिवधर्मे॥ बालुकावलिंगानि कारयेत्पार्थिवानि च॥ सरसुपूजनासोपि लनते वाश्चिंतं फलं॥ युगपदुकराणो विशेषः॥ ॥ रुद्रय
मले॥ एवं मत्तं विधायाथ पूर्वमृत्पिण्डशेषतः॥ अथ शिवानिरवयेत्पुनिकात्तं च पूर्ववत्॥ कृत्वाथ वापृथक् पिण्डान् यथमंलिङ्ग संख्याया॥ मन्त्रैस्तदीय
निमणिः प्रमखं नुतनं चरेत्॥ मृदाहरणादिपुनिकात्तमेकैकस्य कुर्यात् अथवा मृदाहरणां सकृदुक्ता पूजनीयलिंगसमसंख्यायापिण्डात्कृत्वा
मंघटनादिपुन्येकं कुर्यादित्यर्थः॥ ॥ तत्रैव कालकोमुद्यां॥ लक्षादल्पपरीमानं नलिंगं कुत्रचिन्नरः॥ कुर्वीतां प्रसन्नोऽस्त्वन कदाचित्समाच
रेत्॥ अक्षोहिणातिरक्तिका॥ नेषोऽश्वाक्ष इत्यमरात्॥ इदं च परिमाणं प्रधानलिंगस्य न वेदिकाया॥ अंगुष्ठशब्देनांगुष्ठं दुरुत्यर्धगंधिरुच
ने॥ अंगुष्ठाङ्गुलिमानंतु यत्र यत्रोच्यते॥ तत्र तत्र वृत्त्यर्धगंधिनिर्मितुयात्सदेति ह्येव गपरिशिक्तात्॥ ॥ मन्त्रैव गौतमः॥ रात्रावप्युखं क
र्या देवकार्ये सदैव हि॥ शिवार्चनं सदा यो वंशुविः कुर्यादुदयः॥ सदादि वारात्रैव॥ ॥ तत्रैव लगे॥ विना न स्मृतिपुण्ड्रेण विनारुदे समाल
या॥ पूजितोऽपि महादेवो न स्यात्तस्य फलप्रदः॥ तस्मान्मृदापिकर्तव्यं ललाटे वै त्रिपुण्ड्रकं॥ ओं दुपम इति रुद्राक्षान् प्रत्येकमनिमन्त्रामालां धा
रयेदित्युक्तं तत्रैव पूजाधिकारार्थं पश्चात्सरं जपउक्तं तत्रैव॥ ॥ न विद्ये॥ अपवित्रपवित्रो वा सर्वावस्थागतोऽपि वा॥ महापातकयुक्तो वा मन्त्र

शमः
४८

स्यात्पूजयित्वा॥ अजिकारि न वेत्सर्व इति देवो ब्रवीच्छिव इति स्तुत्यार्थो यथापादान्॥ ॥ तत्रैव ब्राह्मे॥ वाचनदीयते चाते चार्थ जात्कराय निवेदितं
॥ तावन्पूजयेद्विष्णुं शंकरं वामहेश्वरं॥ ॥ तत्रैव देवीपुराणे॥ मृदाहरणासंघट्टपुनिकाक्षानमेव च॥ स्नपनं पूजनं चैव विसर्जनमतः परं॥
रुद्रो महेश्वरश्चै मूलपाणिः पिनाकधृक्॥ पशुपतिश्चैव महादेव इति स्मृतः॥ नामक्रमेण पूर्वोक्त कर्माणि कार्याणीत्यर्थः॥ पूजनमर्घ्या
दि॥ पुनिकाक्षानयोरदृष्टार्थत्वाज्याठ एव क्रम एव यथावनामान्येव विनिर्युक्तानि तथापि ध्यात्वा प्रणवपूर्वेन नुतनं नाम्ना सहितः॥ नमस्कारेण पुष्पा
दि विन्यसेत्तु पृथक् पृथक् गतिसामान्यवाक्यान्मोतताज्ञेया॥ पूजने च यद्यपि शिवनामोक्तं तथापि तद्युक्तं पंचाक्षरं शास्त्र इत्युक्तं॥ ॥ तत्रैव नंदिपुरा
णे॥ नृगो हिरण्यवस्त्रादि वलिपुष्पनिवेदने॥ ज्ञेयो नमः शिवायेति मंत्रः सर्वार्थसाधकः॥ विसर्जनं पूर्ववामात्तनाष्टमूर्तिपूजोक्ता॥ ॥ तत्रैव नः
विद्ये॥ सर्वार्थक्षितिमूर्तये नमः॥ नवाय जलमूर्तये नमः॥ महादेवाय सोममूर्तये नमः॥ ईशानाय सूर्यमूर्तये नमः॥ मूर्तयोर्दोहरस्येताः॥ पूर्वोक्तक्रमः
योगतः आग्नेर्यन्त्राः प्रयोज्यास्तु वेद्यालिंगेशिवं यजेत्॥ एतावेद्या पूज्या इत्यर्थः॥ अत्र प्रसिद्धांगादिगुरुणामित्युक्तं तत्रैव॥ युक्तं तु पूजा पूजकान्
शलस्येति॥ अत्र सूत्रस्याप्यधिकारः॥ मूद्रकर्माणि यो नित्यं स्वीयानि कुरुते प्रिये॥ न स्यात्तु मर्वेष्टा मि वन्द्यत्वात् विनूते॥ नमो नैव न शिवे नैव स्त्री

शा. सा.

॥ पञ्चाविधीयते ॥ खालापणव संयुक्तं श्रुद्धमन्त्रं ददद्विजः ॥ श्रुद्धो निरयमाप्नोति ब्राह्मणः श्रुद्धतामियादिनि ॥ ॥ तत्रैव कान्दात् ॥ एवं प्रकारे
ण पणवनिवृत्तिः ॥ ॥ अथ प्रयोगः ॥ अमुककामः पार्थिवलिंगपूजां करिष्ये इति संकल्प्य विनूतिरुद्राक्षधारणं कृत्वा यथाशक्ति पंचाक्षरं जप्य
पुष्पदूर्वायुतमर्घ्यं सूर्यायेदमर्घ्यं नम इति दत्त्वा रुद्राय नम इति मृदा रुद्राणामहे श्वराय नमः इति संघट्टनं शूलपाणये नम इति प्रस्थापनं ॥ यिना
कधृषे नम इत्यावाहनं ॥ ॥ अथ शास्त्रोक्तं ध्यानं ॥ ध्यायेन्नित्यं महेशं गिरिरजननिजं वारुवं द्रावतं सं रत्नाकल्यो ज्वलामं परशुमृगवलीजानि
हस्तं प्रसन्नं ॥ पद्मासीनं समन्तान् स्तुतममरगणैर्वायु कूर्ध्ववसानं विश्वाद्यं विश्वरूपं निखिलत्रयं रं पंचवक्त्रं नेत्रं ॥ नमः शिवाये निपाशाद्यादि
वमनीयानि ॥ पशुपतये नम इति स्तुतं ॥ नमः शिवाये निवस्त्रयज्ञोपवीतगंधालंकालपुष्पाधूपदीपनैवेद्यफलताम्रमूलं दत्त्वा वेद्यारण्यमूर्तरीरक्ष
तादिना पूजयेत् ॥ सर्वयक्षिणमूर्तये नमः प्राच्यां ॥ नवायजलमूर्तये नमः ईशान्यां ॥ उद्यायाग्निमूर्तये नमः उदीच्यां ॥ उद्यायवायुमूर्तये नमः वाय
व्यां ॥ जीमायाकाशमूर्तये नमः पृथ्वीयां ॥ पशुपतये यजमानमूर्तये नमः नैऋत्यां ॥ महादेवाय सोममूर्तये नमः दक्षिणास्यां ॥ ईशानाय सूर्यमूर्त
ये नमः आग्नेयां ॥ महादेवक्षमस्त्रेति संस्कारमुद्रया विसर्जनं ॥ ॥ इति दिनकरजटुकृतेशान्निसारे पार्थिवलिंगपूजाप्रयोगः ॥ १४ ॥

रामः
४२

॥ अथ कामादिबोधायनः ॥ निगदान्मोक्षकामः प्रत्यहमेकैकलिंगं दिनद्वया एकविंशतिदिनपर्यन्तं एकविंशतिलिङ्गानि कर्तयेत् ॥ एकविंशति
दिनपञ्चत्रिंशद्वैकं कदासयेत् ॥ प्रत्यहं रुद्रैकादशिन्यायुगपदनिषेकं षोडशोपचारैः पूजनं कुर्यात् ॥ पलाशकुसुमैः पूजयेत् ॥ दधिमधुः
घृतमिश्रान्नैवेद्यं यारुद्रो ग्रावितित्वरितित्वरितरुद्रं प्रत्यहमष्टसरुसंजयेत् ॥ तीर्थादारिद्र्याशकामः प्रत्यहमेकादशलिंगानि कुर्यात्
सावर्त्तिकमन्त्रं गोघृताक्तं नैवेद्यं रक्ताडैर्द्रोणपुष्पैः पूजागणेशस्कन्दमोरीसरितं शिवं दूर्वाभिरष्टोत्तरशतं पूजयेत् ॥ नमो हरिण्यवाह
इति प्रत्यहमष्टोत्तरशतं जपेत् ॥ षण्मासानाद्यो नवति ॥ क्रमेणोचनकामः प्रत्यहमेकलिंगं कृत्वा पूजयेत् सघृतसर्करानैवेद्यं वृहतीपुष्पैः पू
षैः पूजनयन्त्राणां अस्मिन्नित्येव प्रत्यहमष्टोत्तरशतं जपेत् ॥ षण्मासाद्यणमुक्तो नवति धनवान् जायते ॥ पुत्रकामः प्रत्यहं पंचलिंगानि मल्लिकापु
ष्पैः पूजयेत् ॥ पंचामूर्तैरनिषेको गुडोदनैवेद्यं पूजान्नेकाण्डाकाण्डादिति शतमष्टाधिकं जप्यापाशनेन पतनोषीत्यष्टोत्तरशतं दूर्वाः समर्पयेत् ॥
षण्मासापुत्रो नवति ॥ कन्याकामस्तु प्रत्यहं त्रीणिलिंगानि कृत्वा करवीरकुसुमैः संपूज्य शर्करानैवेद्यं यावीरवीकयेति प्रत्यहमष्टोत्तरशतं जपेत् ॥
षण्मासं दीप्तितांतां कन्यां प्राप्नुयान् ॥ दयकामः प्रत्यहमष्टोलिंगानि कुर्यात् ॥ कुसुमं पुष्पं कदलीफलं नैवेद्यं श्रीसूक्तं च प्रत्यहं दशधा जपेत् ॥ षण्मा

शां.सा.

समधनाद्योभवति॥ विवाहकामः पंचलिंगानि पंचदशशतानि कुर्यात्॥ पंचकंपुष्पं पायसं नैवेद्यं गौरीभिर्मायेति त्रयं प्रत्यहं मष्टोत्तरसहस्रं जपे
त्॥ विद्याकामस्तु प्रत्यहं मष्टो लिंगानि कुर्यात्॥ विल्वपत्रैः पूजालङ्कृतं नैवेद्यं यश्च नृसामृषजौ विश्वरूपा इति अनुकंदं दशवारं जपेत्॥ मासत्र
यो विद्याभवति॥ अथ मृत्युराणाम् अष्टौ लिंगानि प्रत्यहं पूजयेत्॥ पुत्रागकुसुमैर्जयाकुसुमैर्वा पूजयेत्॥ दधौदनं नैवेद्यं त्रयं मष्टोत्तरस
हस्रं जपेत्॥ अथ मृत्युहारानि॥ यद्मृगहीनं प्रत्यहं नवल्लिङ्गानि कुर्यात्॥ इत्याह वैधायर॥ ॥ पार्थिवस्य च लिंगस्य येनाया पूजने
कृतं॥ तेन श्रीजगदानं शंनुवांश्चितं मे प्रयच्छतु॥ ॥ अथ काम्यद्रव्यानि॥ वृक्षस्वपरिहारार्थं सोवर्णलिङ्गं मर्चयेत्॥ लवणो न च सो जाग्यं
पार्थिवं सर्वकामदं॥ ग्रामदं निलपिष्टोऽथ नृषोऽथ मारणे स्मृतं॥ अत्रैभ्यमन्नदं पौकंगुडोऽथ पीतिवर्द्धनं॥ गन्धोऽथ जोगदं वैवशर्करोऽथ सुख
प्रदं॥ यवपिष्टोऽथ वंलिङ्गं वशकामोर्चय पुमान्॥ नाल्लानां च पिष्टेन पुत्रवाङ्मया पुयात्॥ सर्वरोगविनाशाय गोमयोऽथ प्रपूजयेत्॥ के
शास्थिसंनवल्लिङ्गं सर्वद्वारविनाशनं॥ आसुरं लवणोऽथ च सर्वलोकवशंकरं॥ स्तंभने रजनीपिष्टं संनवल्लिङ्गमूत्रमं॥ तं दूतपिष्टं संन
तं लिंगं दद्यात्प्रदं स्मृतं॥ दधिदुग्धाद्वंलिङ्गं कीर्तिलक्ष्मीसुखप्रदं॥ धान्यजंधान्यदं लिंगं फलोऽथ फलदं नवेत्॥ पुष्पोऽथ दिवा जोगाय मु

रामः
५०

त्रैध्वत्री फलोद्भवं॥ नवनीतोऽथ वंलिङ्गं कीर्तिसाम्राज्यदायकं॥ दूर्वागुडुचितं चूतं मपमृत्युनिवारणं॥ इक्षुदण्डोऽथ वंलिङ्गं स्मृतमुच्चाठनेप
परं॥ इन्दुनीलमयं लिंगं वकुषोषाणाम् कामकृत्॥ स्फटिकं वकुत्सामिव फलदं मुनिभिः स्मृतं॥ पित्राणां मुक्तये पुष्पं लिंगं रजतसंनवं॥ हेमजं
सर्वलोकस्य प्राप्नोते पूजयेत्पुमान्॥ पूजयेत्तत्र जंलिङ्गं पुष्टिकामो हि मानवः॥ नृपिकामस्तु सततं लिंगं पित्ररसंनवं॥ कीर्तिकामोर्चयेत्लिंगं स
सदाकाममुद्भवं॥ शत्रुमारणकामस्तु लिङ्गं लोहसमुद्भवं॥ सदासी समयं लिंगं मापकामोर्चयेत्सदा॥ ज्वलशात्रौ वा न जंच स्वर्चयेद्विधिव
त्सदा॥ कस्तूरीसंनवल्लिङ्गं धनकामो हि पूजयेत्॥ लिंगं गोलोचनोऽथ च रूपकामस्तु पूजयेत्॥ कामकामस्तु सततं लिंगं कुसुमकेशरं॥ श्रेणाग
रुसमुद्भूतं महाबुद्धिविवर्द्धनं॥ धारणाशक्तिदं लिंगं कृष्णागरुसमुद्भवं॥ यक्षकर्मसंचूतं लिंगं पीतिविवर्द्धनं॥ गोधूमपिष्टजं लिंगं पूजयन्
सदमापुयात्॥ माषपिष्टमयं लिंगं नित्यमिष्टान्नदं स्मृतं॥ चनकोऽथ पिष्टेन लिङ्गं बुद्धिविवर्द्धनं॥ आठकीपिष्टजं लिङ्गं रतिसौख्यविवर्द्धनं॥ लि
गं ब्राह्मिमयं पूज्यं वर्चस्वमेतन्नित्यशः॥ यवधान्यमयं लिङ्गं यमलोकनिवारणं॥ प्रियंगुपिष्टजं लिंगं प्रियदं सर्वदेहिनां॥ नीवारपिष्टजं लिंगं स
र्वारिष्टविनाशनं॥ यः करोति लैः श्वेतैः श्वेतद्वीपे महीयते॥ यः कृत्स्नैः च निलैः सम्यक् लिंगं कृत्वा र्चयेन्नरः॥ सर्वपापविनिर्मुक्तो याति माहेश्वरं पदं

शांसा ॥ अथप्रयोगः ॥ कार्तिके मार्गशीर्षे वा माघे वैशाखे संज्ञके ॥ श्रावणे वदुले पक्षे वृत्तस्था चरणं कुरु ॥ नद्यथा कृतनित्यक्रियः पूजो
पकरणानि संपाज्या शुक्लाववकाशे प्रागुदशोपविष्या च म्प्राणो नायमिति ध्यादि स्मृत्या मुक्तकामो मुक्तसंख्या एतावन्ते कालं पार्थिवं
लिंगानि पूजयिष्ये ॥ तदंगनूत शुद्धिप्राणप्रतिष्ठा मातारं न्यासान्विधास्ये निसंकल्पपृथित्वयेति मंत्रस्य मेरु अधिसुतलंछंदः कुर्मो देव
ता ॥ आशनीपवेशने विनियोगः ॥ पृथ्वी त्वया धृता लोका देवित्वं विष्णुना धृता ॥ त्वं च धारय मां देवि पवित्रं कुरु वाशनमिति कुशाजिनचैलनिः
र्भित आसन उपविश्यः ॥ पृथिव्यै नमः ॥ आधारशक्तेः ॥ विश्वशक्तेः ॥ मायाशक्तेन मइत्यासनं पूज्य मूलेन शिखामावध्यान्मदृष्टे वलोकनेन
दिवान्नः ॥ ॐ यं अस्त्राय फुडिति जलपुक्षे येनात्तरि सात् ॥ अपसर्प्य नूये चूता ये चूतानुविसेत्सुता ॥ ये चूता विष्णुकर्तार सेनस्य नुशिवाज्ञ
या ॥ अपक्रामंतु चूतानि विशाचा सर्वतो दृशं ॥ सर्वेषामविरोधेन ब्रह्मकर्मसमारजेत् ॥ इति मंत्राचार्यामपादघातत्रयेण नूमानुत्सार्य
सर्वचूतनिवारणाय शारजाय शक्याय स्रराजाय सुदर्शनाय फुडिति छोनिका निस्तालत्रयेण च दिग्बध्ने विधाया स्त्रेण करमुद्धि कृत्वा गु
रुभ्यो नमः ॥ परापरगुरुपरमेष्ठिगुरुं ॥ आचार्यगुरुनमो मरुद्वा इति नवाचूतशुद्धिमारजेत मथाह दयान्यदीपकरिकारां जीवकरां हंस

रामः
५१

मन्त्रेणाहु मुद्रया वृत्त्या एडस्थित सरुसुदरपद्मांतर्गत शिवेन संयोज्य ॥ इहां संयोजाताय निवृत्तिकलात्मने फुडिति पादादि जान्वाः ततो
वामदेवाय वामप्रतिष्ठा कलात्मने हृदयादिवदने ॥ ॐ ह्रीं शानाय शान्तातीत कलात्मने फुडिति वदनादि मूर्द्धिन्यसेत् ॥ एवं चूतान्यु
पहृत्य जन्मातिदुःखपुर्णपापपुरुखंदक्षिणा कुक्षौ विचित्रयेत् ॥ ब्रह्मरुत्या शिरस्कं च स्वर्णस्त्रयनुजंघयं ॥ सुरापानहृता युक्तं गुरुत
त्यकटिद्वयं ॥ तत्संयोगिपदद्वंद्वमज्जपुन्यज्जपातकं ॥ उपपातकरो मातां रक्तं स्मश्रु विलोचनं ॥ खड्गवर्मधरं पापं मरुदपरिमानकं ॥ अ
धोमुखं कृष्णवर्णं दक्षिणा कुक्षौ विचित्रयेत् ॥ ततो यमिनिवीं युवीजं पूरके षोडशवारं जप्त्वा पापविशोक्षरमिति वद्विबीजं कुंजके ॥ चतुःष
ष्टिवारं जप्त्वा दग्धा पुनर्वायुबीजं रेवके द्वात्रिंशद्वारं जप्त्वा तद्गस्मरे च यित्वा नित्यशुद्धबुद्धमुक्तस्वनावं वृत्तैर्वा रुमिति ध्यात्वा पुनः सिसृक्ष्यैवमिति
तोवीजं नखावयवानां प्रायशो मित्येकविंशवारमाप्ताया लमिति पृष्ठी बीजेन पिण्डी कृत्य रुमिन्या काशबीजेन देवकारान्खावयवानां जावयित्वा ॥
ॐ ह्रीं शानाय नमः ॥ मूर्द्धिः ॥ ॐ होत न्युषाय नमः ॥ मुखे ॥ ॐ ह्रीं अक्षोराय नमः ॥ हृदि ॥ ॐ हो वामदेवायः ॥ गुह्ये ॥ संयोजाताय नमः ॥ पादयोः
॥ एवमुत्पन्ने देवात्मके देहे ब्रह्मा एडस्थित परमात्मनः ॥ सकाशक्रीवं ॥ ॐ ह्रासो ह्रमिति ह्रयपानी पपाणप्रतिष्ठां कुर्यात् ॥ अस्याप्राणप्रति

शा. सा.

पीठपूजाविधयान्॥ आधारशक्तौकुर्माय, स्कंधाय, नाजायमाय, ततः पुर्वाद्यष्टदलेषुकर्तिकायां ज्ञाताये॥ ज्येष्ठाये, रोद्रौ, काल्यै, कल
विकलण्यै॥ वालाये॥ बलप्रमथिन्यै॥ सर्वभूतदमन्यै, मनोन्मनन्यै नम इति॥ ॐ नमो नगवत्सै सकलगुणान्मशक्ति युक्तायानंताय योगपी
ठाय, त्रिनेत्राय नम इति॥ पीठे पुष्पांजलीदत्वा, देशकालौ संकीर्त्य, महेशानुग्रहे ज्वाला, मनोवांछितसिद्धये॥ पूजयिष्ये पार्थिवानि लिङ्गान्य
मुक्त संख्याया॥ विनियोगे विधाय, ततः पृथ्वीतलान्मुदमादाय, क्रौं गंगै गंगा पतये नमः॥ ग्लौं गंगं क्रौं मृदु निमंश, वारा नय पाणि युगं गंगा पतिं नि
र्माय पुनर्मां प्रपठित्वा, मयामीति प्रतिष्ठाप्य॥ ॐ क्रूराय नम इति तालकां दधिकामं दं गृहीत्वा॥ ॐ क्रूं महेश्वराय नमः॥ इति संघट्टनो विधाय
॥ ॐ क्रूं मूलपाणये नमः स्थापयामीति त्राप्रपात्रे, विल्वयवसाक्षं, लिङ्गं स्थापयामुद्रया स्थापयेत्॥ ततः शिवं चाक्षरमनुस्य, वामदेवक्राविः शि
रसि पंक्तिं हृन्त्यो मुखे॥ सदा शिवो देवता हृदये निमतसिद्धये विनियोगः॥ मूलेन व्यापकं न्यासं कृत्वा करकक्षिणि कां पुष्पागर्जे हृदि स्थाव
द्वाध्यायेत्॥ ॥ यथा ॥ ध्यायेन्नित्यं महेशं रजतगिरि निनं वारुवं द्रावर्तं सं रत्ना कल्योत्सांगं पशुपतिमृगवलाजीति रुद्रं प्रसन्नं॥ पद्मासी
नं समन्ता सुतममरगणै र्याचि कृत्वि वसानं, विश्वाद्यं विश्ववंद्यं निखिलजयरुरं पंचवक्त्रं त्रिनेत्रं॥ इति ध्यात्वा वरुणा सापुटक्रमेण, हृदया देवस्य

रामः

५३

तेजः पुष्टे समानीयत न्युष्णं मूर्तौ समर्प्य॥ ॐ क्रूं पिनाकपाणये नम इत्याचारुना दिपंच मुद्राः प्रदर्शय क्रुमि न्यवगुंष्टु, वमिनिधेनु मुद्रया मृती कृत्य,
परमीकृत्य षडंगेन, सकलीकृत्य शिवे प्राणपतिष्ठां कुर्या, दस्मान्याण्यपि ष्ठामनुस्य बुद्ध्या विष्णु महेश्वराभ्युपयः॥ अग्न्यनुसामानि हृदां सि॥
धैतन्यं देवता, देवाण्यपि ष्ठापने विनियोगः॥ ॐ श्रीं क्रौं क्रौं यं रं लं वं शं षं सं हं हं सः सो हं शिवस्य प्राणा इह प्राणाः॥ ॐ श्रीं क्रौं क्रौं यं रं शिवस्य जी
व इह स्थितः॥ ॐ श्रीं क्रौं शिवस्य सर्वेन्द्रियाणि॥ ॐ श्रीं क्रौं शिवस्य वा अन्नं त्वं च क्षुर्जिह्वा श्रोत्रं घ्राणं प्राणा इहैवागत्य सुखं विरंति हनु, स्वाहा इ
ति चत्वारि वाणि निमज्जेण वा गुगुन्यन्ति विनावा पूर्ववत् करकक्षिणं कृत्वा ध्यायेत्॥ ॥ वित्रेयेर्नि॥ कुठारं मृगमनयवरो सुप्रसन्नो मरुशः स
र्वालंकारदीप्तः सरसि जनिरयो याधुवर्मान्नवासः॥ ध्येयो मुक्तापरागमृतरसकणिकादिप्रनः पंचवक्त्रः श्वाक्षः कोट्यारकोटी चटिततुहिन
रोचिः करोतुंगमोलिः॥ २॥ इति ध्यात्वा नमस्कारं, कुर्यान्मन्त्रमुदीरयेत्॥ नमोस्तु स्थाण्णरूपाय, ज्योतिर्लिङ्गा मृतात्मने॥ चतुर्भुजैः पुः क्षायाः ना
सितांगाय स नवे॥ सर्वज्ञज्ञानविज्ञान, प्रदानैकमहान्मने॥ नमस्ते देवदेवेश, सर्वभूतहितेनमः॥ अनन्तकान्तिसंयन्त, अनन्तासनसंस्थितः॥
अनन्तकान्तिसंयोग, परमेशानमोस्तुने॥ वदु रूपमरूप, सर्वरूपोन्नमोन्नमः॥ पशुपाशार्त्तवासीन, दृढव्रतमनोस्तुने॥ परापरपरातीत, उच्यन्ति

शा.सा

स्थितिकारकः॥सर्वाधसाधनोपायविश्वेश्वरनमोस्तुते॥स्वभावनिर्माकार.सर्वोपाधिविनाशनः॥योगीयोगमहाजागं.योगीश्वरनमोस्तुते॥
प्राणःप्रतिष्ठांकृत्वानु.इदंस्तोत्रमुदीरयेत्॥लिंगस्त्वममहापुण्यंयःशृणोतिसदानरः॥नोन्यद्यतेससंसारं.स्वानंप्राप्नोतिसाधुतं॥एवमेतंवि
धायाथ.पूर्वमृत्पिण्डशेषतः॥अवशिष्टानिश्चये.प्रतिष्ठानंपूर्ववत्॥कृत्वाथवापृथक्पिण्डान्.प्रथमंलिंगसंख्याया॥मन्त्रैरापायनिर्माण
प्रमुखंतुततश्चरेत्॥अवशिष्टमृदःशक्तिनिर्माणप्रमुखंमनोः॥ॐ नमो नगवत्तैः उमादेवैशिवार्यै.शिवप्रियायै नम इति मंत्रः॥स्कांदेनमनुनातस्य
निर्माणप्रमुखंचरेत्॥ॐ ऐं हूं क्षूं कुं कुमाय नमः इति मंत्रः विधायषण्मुखंशक्तिवरानयलसंकरं॥मयूरवारुनंलिंग.पञ्चोत्तेचप्रतिष्ठितं॥
ततो गणेशप्रमुखान् स्वस्वमन्त्रेण पूजयेत्॥तत्र पूर्वस्थापितमध्ये॥ॐ हूं शिवाय नमः॥अर्घ्यं समीपयामीति निवेद्य.ॐ हूं पशुपतये नमः॥स्नप
यामीति प्रति लिंगत्वनं.समर्प्य पुनः शिवाय नम इति दीपदानान्नं कृत्वा वराणां पूजां पूर्वाद्यष्टदिक्षु च वायनमः॥इत्यष्टमूर्त्तीः प्रपूज्य नैवेद्यमा
नीय.वक्रिवायुचंद्रवीजैर्विजायामन्त्रेण पोशनं दत्वा वामेन ग्रासमुद्रां प्रदर्शय दक्षेण पंचप्राणाकुनीमुद्राः प्रदर्शयेत्.मध्ये सुगंधजलमुत्तरायो
शनं दत्वा करोद्धर्तनफलतांबूलदक्षिणादामादिसमर्प्य.निर्माल्येन.चाण्डीश.गणेश.कुमार.शक्तीः तत्र नम्रैः पंचोपचारैः संपूज्य.महादेवा

रामः
५४

यनम.इतिसंहारमुद्रया तत्रैजःस्वदेमानीयनिर्माळंशिरसि चन्दनं.ललाटे धृत्वा यथासुखं विरहेदिति यस्तु पूजयते न कृत्वा.लिंगं त्रिनिर्माळं
शिरसि चन्दने ललाटे धृत्वा.यथासुखं विरहेदिति नुवनेश्वरं॥सर्वगं राज्ञमोक्षाणां.क्षिप्रं न वनिना जनमिति॥॥इति श्रीमन्मीमांसकदि
नकरचन्द्रकुतेशारे काम्यपूजाप्रयोगः॥१५॥॥अथ कामना जेदेन ध्यान जे द उचयेत्॥तत्र पुत्रकामस्य॥दक्षोऽसंगनिषत्सु कुंजलमुखे प्रे
म्हाकरेणानृशान्.वामोरुस्थितवस्त्रां कललितस्वदं परेणामृशान्॥इष्टाजीनिमनोरुरेकरयुगं विनुन्य सन्नाननो.नूयान्नशरदिन्दुसुंदरतनुः
श्रेयस्करः शंकर इति॥॥विद्याकामस्य॥करैर्दधानं परं मुकुटं ग.वाणारथमुद्रामुपदेशमुद्रा॥पटस्य मूले विबुधोपसेव्ये.सदा शिवायाम्बुः
शदा शिवो न॥इति स्त्रीपुंसयोः संधिकर्मणि॥नशास्त्रपागस्यो नयकूलाभूदानीय पूर्वोक्तविधिना लिंगं निरूपयति॥॥तत्र ध्यानं॥इत्यनी
लनिर्मित्युशेषरं पद्मचक्रफणिमूलपाणिनं॥नूतयेजजतनूषाणोच्चरं मौनितं हरिहरं विरं तनमिति॥॥स्त्रीकामस्य॥करद्वयेनामृ
तपूष्पकुंज.मावर्तं न चक्रं जनोत्तमांगो॥शिवः प्रसन्नः शचदिन्दुकोनिर्मृत्युं जयोरक्षतुनस्मरामिरिति॥॥उच्चाटनमारणादिषु॥काली
रुद्रावलंबः कलकलरुसितस्यष्टदंतप्रकाशः शूरयोतांधकारिर्विकट उमरुक्धानविब्रल्लोकः॥सद्यस्तत्क्रूररक्तस्रुतिनिबल्वन्मुण्डमा

शा.सा.

लावनरु. त्कंधश्च एषीपतिर्नः सरु रतुवरिपून्कालकालोमहेश इति ॥ ॥ अथ कामना ने देन संख्या ने द ॥ ॥ दैशिका. सकलं ज्ञाना. कुर्या
लिंगफलपदं विद्यार्थी लिंगसारसुं धनार्थी वतर्कं ॥ पुत्रार्थी सार्ध सारसुं कन्यार्थी तु शतत्रयं ॥ वंध्या लिंगायुतं कुर्या सर्वपापरुं श्रुतं ॥
राज्यार्थी शतसारसुं कान्तार्थी शतपंचकं ॥ मोक्षार्थी कोटिगुणितं नू कामश्च सरुसुकं ॥ रूपार्थी तु त्रिसारसुं तीर्थार्थी द्विसारसुकं ॥ सुद
कामे सरुसुं स्या. दत्तार्थी शतमष्टकं ॥ मारणाार्थी सप्तसतं ॥ मोक्षार्थी शताष्टकं ॥ उच्चाटनपरश्चैव. सरुसुं नुनथोक्तवत् ॥ संनकंतु सरुसु
ए. जगरांतु न दक्षतः ॥ निगदान्मुक्ति कामस्य. सरुसुं सार्ध मीरिकं ॥ महाराज नये पंच शतं यौरादिशंकटे ॥ शतद्वयं वडा किन्या. नये पंच
शतं परं ॥ दरिद्रः पंचसारसुं श्रुतं सर्वकामदं ॥ ॥ अथ नित्य पूजने संख्या ॥ एकं पापरुं प्रोक्तं. द्विलिंगं सर्वसिद्धिदं ॥ त्रिलिंगं सर्व
कामानां. कारणां परमाद्भुतं ॥ उत्तरोत्तरमेवं स्या. पूर्वोक्त गणनावधि ॥ कृत्वा यथोक्तविधिना. पापं नश्यति न क्षणान् ॥ ॥ अथापरं ॥ लिंगं
नामयुतं कृत्वा. नराज नयमावहेत् ॥ सरुसाणितथा पंच. निगदान्मुच्यते ध्रुवं ॥ काशगुरुविमुक्त्यर्थं. मयुतं कारयेदुधः ॥ ॥ डाकिन्या
सुनये पापे. सरुसुं कारयेत्तदा ॥ सरुसाणां पंच शतं. पुत्रार्थी कारयेन्नुमान् ॥ कृत्वा नित्यविधानेन. सगुणं युतमाप्नुयात् ॥ लिङ्गानामयुते

रामः

५५

नेव. कन्यका सतति सुवे ॥ एकलिङ्गार्चनानित्य. मनुलां श्रियमाप्नुयात् ॥ लक्ष्मिमेकं तु लिंगानां यः करोति नरोनुवि ॥ शिवः स्वयं न वेक्षिष्यं. नात्र कार्या
विचारणा ॥ कोटिरेकानुलिङ्गाना. मोक्षार्थी सर्वकामदा ॥ अर्वापाथिविलिंगानां कोटियज्ञफलपदा ॥ ॥ अथ काल ने देन ध्यान ने दः ॥ मृदुस
मोमये देवि तथा बालकयापि वा ॥ कृत्वा लिंगं सकृन्मृजावसेत्कन्यायुते दिवि ॥ सर्वेषामेव वार्त्तानां स्फाटिकं सर्वकामदं ॥ सर्वदोषविनिर्मुक्तो म
यथा दोषमावहेत् ॥ यत्फलं पाकयज्ञस्य. रुवियजिषु यत्फलं ॥ एकलान्न दवाप्नोति. लिंगार्चने रतः सदा ॥ गवां शत सरुसुं स्या. सम्यग्दत्तस्य यत्
लं ॥ दशाहान्न दवाप्नोति. सम्यग्दत्तं लिंगार्चने रतः ॥ वाजयेय शतैरिष्टा. यत्फलं ते हि जोत्रमाः ॥ विप्रो विशतिरात्रेण रुद्रनक्षत्रानदाप्नुयात् ॥ अथ मेघ सु
रुसुं स्या. सम्यगिष्टफलपदं ॥ मासेन तदवाप्नोति रुद्रलिंगार्चने रतः ॥ राजसूय सरुसुं स्या. सम्यगिष्टस्य यत्फलं ॥ मासेन तदवाप्नोति शिवलिंगार्च
ने रतः ॥ सर्वतीर्थानिषेकस्य. सर्वदानफलानिव ॥ सर्वयज्ञफलं चैव उपवासफलानिव ॥ सम्यगिष्टफलं सार्धं क्षेमावाराः समाधिना ॥ नवमास
समयार्थं वासुलो विजितेन्द्रियः ॥ सर्वमेतदवाप्नोति. लिंगे योर्जयने शिवं ॥ यस्तु संवत्सरं पूर्णं. पूजयेदेकलिंगं ॥ तस्य तुष्टपुत्रं यद्वा मिश्रानपत्यं
न संशयः ॥ माघे मासि समायुक्तं स्त्रियं योर्जयेद्दिवं ॥ लनेषामासिकं पुण्यं मासेनैव न संशयः ॥ यथा माघे तथाषाढे. कार्तिके तु विशेषतः ॥ त्रिषु

पुण्यसमं ज्ञेयं मासेनेष्वेयत्फलं ॥ यस्तु पूजयते निजं लिंगं त्रिभुवनेश्वरं ॥ सत्त्वर्गराज्यमोक्षाणां क्षिप्रं न वनिनाजनं ॥ ॥ अथाथापनं ॥ ॥
 लैजे ॥ अथानः संप्रवक्ष्यामि प्रणिष्ठा लैङ्गकस्य च ॥ येन यस्य विधानेन व्रतं संपूर्णं तामियात् ॥ सरुसंवाथरक्षंवा पूजयित्वा यथाविधिः ॥ कोटिवा
 यविधानेन कामना त्रेधा नरः ॥ समाप्ते तु व्रते राज विनिर्माय महेश्वरं ॥ स्थापयित्वा शुभे स्थाने संपूज्या र्थादिभिः क्रमात् ॥ गन्धैर्माल्यैस्तथा
 धूपैः नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ हिरण्यगोचवासां सि शिवाय विनिवेदयेत् ॥ दाडवन्त्यातो नूत्वा सुत्तवैव विशेषतः ॥ एकाग्रः प्रणतो नूत्वा तावन्मन्त्रमु
 दीरयेत् ॥ कटं कोपलुतैः पुष्पै रसलै र्जावदूषितैः ॥ केशकीटपविदैश्च पूजितो सिमया प्रजो ॥ अन्वाथा शक्रचित्तेन क्रियाहीनेन वा प्रजो ॥ मनोव
 क्ता यदुष्टेन पूजितो सित्रिलौचन ॥ पादोपरुतमात्रेण कृतमर्थादिकं मया ॥ तामसे न च जावेन त क्षमस्व मम प्रजो ॥ मन्त्रेणाक्षरहीनेन पुष्पेन
 विकलेन च ॥ पूजितो सिमया देव तत्सर्वं क्षमातां मम ॥ व्रतं संपूर्णं तामियात् फलं वा क्षयमश्नुते ॥ एवं सुत्वा मरुदेवं नमस्कृत्य विसृज्या च ॥ नैवेद्या
 दितथा वस्त्रं जस्माज्जायनिवेदयेत् ॥ ब्राह्मणास्त्रौ जयित्वा य दद्यात्ते च श्वदक्षिणां ॥ यथा शक्तिं धेनुविहं हिरण्यं व्रतदक्षिणां ॥ प्रतिष्ठा उद्यापनमि
 त्तर्थः ॥ विनिर्माय सुवर्णादिना पलादिपरिमाणेनेत्यर्थः ॥ शुभ इति कलशादिस्थापनमर्थसिद्धिं ॥ ॥ अथापरः प्रकारः ॥ न विद्ये ॥ नारद उ

रामः
 ५६

वाच ॥ कथमुद्यापनं वास्य किं प्रकारं मरुदफलं ॥ कथया शुभमरुदेव लोकातामुपकाराणां ॥ ॥ ईश्वर उवाच ॥ यैः शिवं समुपासाद्य पूजायां प्रो
 मनोरथः ॥ तन्यमाणां तु सौवर्णं यथा शक्त्वा यथापुनः ॥ रौप्यं ताम्रमथापि स्यादष्टम्यां च दथोक्तनः ॥ चतुर्दश्या मजद्रायां सोमेनाथ प्रयोजयेत् ॥ उपो
 षाप्रथमेऽत्रौ व संपूज्या परमेश्वरं ॥ चतुर्दश्या मीयुक्तं श्रमावनवमी न्युता ॥ पालाणं तत्र कर्तव्यं रौद्रयुक्तेन पूर्वसौ ॥ पंचैकादशवाद्या चामधिक
 विंशतिपरा ॥ चत्वारिंशच्चतुर्भिश्च ब्राह्मणा ज्ञेयैस्ततः ॥ आचार्यप्रथमं पूज्या ब्राह्मणां च ततः परं ॥ गणेशमृत्विजादींश्च पूजयेद्विधिना ततः ॥ वस्त्रै
 श्वदक्षिणां निश्च पूजयेद्विवृत्य परान् ॥ मृत्युजयेन मन्त्रेणाग्निदुत्वा स्वशक्तिः ॥ रुद्रेणाप्यथवाक्ता नमो मन्त्रे नैवापुनः ॥ नमो मन्त्रे नमो नवाय
 वेति संख्या च यदा रुद्रेण तदातिरुद्रः प्रतिमंत्रे पक्षेण यदा मृत्युं जयमन्त्रे वा कृतं लिंगं दशांशेन ॥ लिंगं तन्युजया युक्तं गीतवाद्यसमन्वितं ॥ मन्त्रेणा ने
 न विधिवद्वाचार्याय निवेदयेत् ॥ यथापुराणां त्रिपुरं वदध मे के पुना लोकहिता र्थमाशं ॥ तदुपदानादहमर्थं शेषेर्दधेर्विमुक्तो हितया नवेयं ॥
 तथा कुरु त्वं शराणं प्रपन्न मपि प्रजो देववरप्रजाव ॥ मरुदेवं प्रणिपत्य नमस्कृत्या न्युनः पुनः ॥ सोऽथापनं व्रतं कृत्वा प्राप्नुयात्परमं पदं ॥ ॥
 अथ पंचाक्षरस्य मन्त्रविना सध्यानानि ॥ अस्याशिवपंचाक्षरस्य वामदेवमभिः पंक्तिश्च न्यः सदाशिवः परमात्मा देवता इष्टसिद्ध्यर्थं जपेद्विनिर्वाणः ॥

शा. सा.
५०

मूलेन कलशु किं कृत्वा तत्पुरुषाद्योरस्यो जातवाम देवेशान् वृत्तमन्त्रान्तर्जनादिष्वंगुलिना सुपंचसंगुलीषु च सेतु ॥ एवं हृदयादौ ॥ ॐ
 सर्वज्ञशक्तिधाम्ने श्रद्धा न्योनमः ॥ ॐ नंतृप्रिधाम्ने तर्जनी न्योनमः ॥ ॐ मं नाडिबोधशक्तिधाम्ने मध्यमा न्योनमः ॥ ॐ शिखरं त्रिशक्तिधाम्ने अनामिका
 न्योनमः ॥ ॐ वां निलुशक्तिधाम्ने कनिष्ठिका न्योनमः ॥ ॐ यं अनेन शक्तिधाम्ने कलतलपृष्ठा न्योनमः ॥ एवं हृदयादौ ॥ ॐ नंतपुरुषतर्ज
 नी न्योनमः ॥ ॐ मं अद्योरमध्यमा न्योनमः ॥ ॐ शिंस्यो जातानामिका न्योनमः ॥ ॐ वां वामदेवकनिष्ठिका न्योनमः ॥ ॐ यं ईशानांगुष्ठा न्यो
 नमः ॥ एवं हृदयादौ ॥ ॐ नंतपुरुषाय नमः पूर्वमुखे ॥ ॐ मं अद्योरायनमोदक्षिणमुखे ॥ ॐ स्यो जातयनमः पश्चिममुखे ॥ ॐ वां वामदेव
 यनमः उत्तरमुखे ॥ ॐ यं ईशानाय नमः उत्तरमुखे ॥ ॥ ध्यानं ॥ विष्णुदोर्भिः कुरगमृगमजयवरौ सुप्रसन्नमहेशः सर्वलंकारदीप्तः सर
 सिजनि रयो वासुवर्मोत्तरीयः ॥ धीयो मुक्तांगरागामृतरसकणिकादिपुनः पंचवक्त्रस्य सः कोठारकोठीघटिततुहिनरुचिः करोतुंगमौलिः ॥
 एवं ध्यात्वा यथाशक्ति जपेत् ॥ ॥ इति श्रीमन्मीमांसकनृदिनकरकृतेशान्निसारे लिङ्गोद्यापनप्रयोगः संपूर्णः ॥ १६ ॥ ॥ ॥
 अथ पार्थिवगणपतिविधिः ॥ आग्नेये ॥ क्षिप्रप्रसिकामेन एकविंशतिरात्रकं ॥ एकैकं प्रतिमा पूज्या प्रत्यहं कार्यं सिद्धये ॥ शुभे दिनकरे ततः क

रामः
५३

ह

त्री नैत्यकं विनिवर्त्य च ॥ पणाना यस्य विधिवत्स्वात्मीयं कुशसंस्तरे ॥ उपविष्टश्चुर्विमौनी संकल्प्य समाचरेत् ॥ आत्मनो मुक्तकामार्थं यावद्वि संप्रदा
 सरं ॥ पूजयिष्ये पार्थिवं गणेशानेकविंशतिं ॥ यथाशक्ति विधानेन प्रीयतां मे गणाधिप ॥ दूर्वाक्षतानद्याद्या गत्वा दीवी दिशंततः ॥ समागर्भा
 द्यवस्तीका मूलादश्च स्य तोषिवा ॥ कुलालवक्रयंत्रोऽस्यां नदीकूलगतानुवा ॥ तीर्थो देवकुले गोपि गृहे वापि समाहरेत् ॥ गणेशाय मृदं हृत्वा सिं
 चेच्च गणापायतु ॥ हेलं वा ये निघटनां पुनिष्ठां धरणीधरः ॥ महागणपतिश्चैव आवाञ्छे शुभमिच्छता ॥ अक्षयचनमस्तानं पूज्यश्चैव प्रियाय च ॥ क्षि
 प्रायेति समाप्ताया मोद्याय च विसर्जयेत् ॥ अनेनैव विधानेन मौनेन प्रतिमां यजेत् ॥ वामरुस्तसितां दिवा संपूज्याथ विसर्जयेत् ॥ प्रथमादिवि
 जेदेन विशेषां भूलिमे स्मृता ॥ रक्तचन्दनगन्धायैः करवीरं च पुष्पाकं ॥ दशांगो गुगुरुधूपो नैवेद्यं च गुडोदनं ॥ जानीपूष्पांश्चितीयंतु नैवेद्यं शर्करान
 तथा ॥ तृतीये च पंकपुष्पां नैवेद्यं पूरिका मरा ॥ सप्तमे चैव मन्दारं नैवेद्यं चारिका स्मृत ॥ अष्टमे चार्कपुष्पां च नक्तं नैवेद्यमेव च ॥ नवमे गत्वा पुष्पां च
 नैवेद्यं पायसं च वेत् ॥ दशमे लिङ्गिनी पुष्पां दुग्धं नैवेद्यमुच्यते ॥ एकादशे कदंबं च नैवेद्यं पंचखाद्यकं ॥ द्वादशे कुण्डपुष्पां च नैवेद्यं कदलीफलं ॥
 त्रयोदशे मालती च नैवेद्यं डाडिमीफलं ॥ चतुर्दशे तु तनुषा माश्रुं नैवेद्यमुच्यते ॥ तनुषां डाडिमीपुष्पां अपामार्गं पंचदशे नैवेद्यं जाववं मत ॥ षोडशेः

शा.सा.

विल्वपत्रं च प्राक्षाने वैद्यमुच्यते ॥ विष्णुक्रान्तासप्तदशे कलिंगं च निवेदयेत् ॥ शतावली श्रृष्टदशे मधुकं फलमेव च ॥ एकोनविंशे च तथा जंगराजं
सखारिकां ॥ विंशके च समीपत्रं पियारुं च निवेदयेत् ॥ एकविंशे च दूर्वा च नैवेद्यं च दत्तोदनं ॥ दिने दिने तथा दूर्वा वृद्धिः कार्या प्रयत्नतः ॥ एक
विंशतिदूर्वाभिः पुन्यं पूजयेत्तरः ॥ दिनसप्तकपर्यन्तं क्षिप्रं सिद्धिं प्राप्नुयते ॥ रक्तचन्दनगन्धो वा सर्वा जावेन तथा क्षता ॥ पुष्पा र्थे च तथा दुर्वा
नैवेद्यं पंचरत्नयुक्तं ॥ एकाक्षरं शीलं स्यात् नृमिश्राया जितेन्द्रियं ॥ ब्रह्मचारी च मौचश्च विष्णुं जायतेन्द्रियः ॥ नाष्टे मासि च तु यान्ति उद्यापन
विधिवरेत् ॥ वनुर्था वारणा हेमं परे त्रीयपराद्धयेत् ॥ सौवर्णं गणपं वापि विधिना पूजयेत्तरः ॥ तद्वत्समाहरेत्सम्यगेकविंशतिपेक्तिकाः ॥
रात्रौ जागरणं कुर्यात् गीतवाद्यादिमङ्गलैः ॥ स ह सुनामसो त्रैश्व प्रजातेवरुणो दये ॥ कृतानित्यविधिवक्षे आगमोक्तविधानतः ॥ श्रृष्टद्वौ
गणेशस्य मोडकैः पायसेन वा ॥ लंजाफलैः सराजैश्च श्रृष्टोत्तरसहस्रं ॥ श्रृष्टोत्तरशतं वापि नतः पूज्यं कुतः कुतः ॥ आगमोक्तविधानेन वैदि
केनाथवापुनः ॥ दिकाले चोवलिंदत्वा श्रिषेकं समाचरेत् ॥ आचार्यं पूजयेत्पुनः ॥ दत्त्वा लंकारं नृषणैः ॥ तस्मै तां प्रतिमां दद्यात्संपूज्यं वि
धिवत्पुनः ॥ ॥ दानमन्त्रस्तु ॥ यमामनतिविश्वेशं विश्वनाथमुमासुतं ॥ विघ्नेश्वरं निप्रवरं तु नंदास्याम्यजीह्वदं ॥ विघ्नेश्वरं प्रीयतां मे

रामः
५८

क्षिप्रं कालीशिवः प्रियः ॥ हे मे वारणादीनेरा सर्वविघ्नविनाशना ॥ ततो गोदक्षिणां दद्यादेकस्मिन्पयस्विनीम् ॥ सहस्रं वा शतं वापि एकविंशति
मेव वा ॥ ब्राह्मणं जयेत्पुनः ॥ न्यायसाज्यसशर्करैः ॥ एवं कृते तु देवर्षे सर्वसिद्धिं प्राप्नुयते ॥ ॥ हे मादौ ॥ न विष्णोत्तरपुराणे ॥ वनुर्था वा
रणहेमं पालादूर्ध्वं नुशोचनं ॥ कालयित्वा कुशयुतं निलद्रोणे परिचसेत् ॥ वस्त्रैः पुष्पैः पूजयित्वा नैवेद्यं विनिवेद्य च ॥ ततस्तु ब्रह्मणो द
द्या गणेशः प्रीयतामिति ॥ कार्या रत्नेषु सर्वेषु तस्य विघ्नं जायते ॥ राज्याकामस्तथाराज्यं श्रीकामश्चि यमाप्नुयात् ॥ वारणा सप्तजन्मानि न
वन्निमदक्षि कलाः ॥ इदं वै त्रेधा वारणा कार्त्तिके वा कार्यामिति हेमाद्रिः ॥ ॥ इति श्रीमत्तीमांसकदिनकरनेष्टकृते शान्तिशारे पार्थिवगणे
शपूजाप्रयोगः संपूर्णः ॥ १० ॥ ॥ अथ नववाणी शतवाणी सहस्रवाणी विधिः ॥ मार्कंडेयपुराणे रामरतने च ॥ शृणु राजन् प्रवक्ष्यामि
वर्णिकक्रममुत्तमं ॥ आश्विनस्य सिते पेक्षेपतिपत्सु यथाक्रमं ॥ बहुवचनेन नवम्यान्तं गृह्यते ॥ सुस्नातस्त्रिलेनैलेन पूर्वदिने नृपोत्तमः ॥ पुण्याह
वाचनं कृत्वा दिवा श्रैव प्रपूजयेत् ॥ ततश्च कारयेद्दधिं सप्तधान्ययुतं नृप ॥ स्थापयेत्पूर्वकलशं पंचरत्नसमन्वितं ॥ वस्त्रवारक्तकं वैव सल्लि
खेद्यत्र मुत्तमं ॥ गर्भे संस्थापयेद्देवीं वर्णिकं हेमरूपिणीं ॥ पंचामृतैश्च सुस्नातां चर्चितां गन्धकुंकुमैः ॥ तथारक्तेण वस्त्रेण पुस्तंतां नक्तवत्सलां

शा. सा.

॥ गुरुपदे शविधिना पूजनीया प्रयत्नतः ॥ यंत्रोद्धारः प्रयत्नेन ज्ञातव्योऽनृपोत्तमः ॥ चतुरस्राष्टकवैवं त्रिकोणं संलिखेत्ततः ॥ कुंकुमागुरुकपूरै
श्चन्दनैश्च सितासितैः ॥ चन्दनैः कलिकाभिश्च तथा कस्तूरिकादिभिः ॥ चतुरस्रे पूर्वदिशि न्यसेदुद्राणपीठकं ॥ नाथमुत्तेश्वरं चैव मुण्डारखा
पादुकास्तथा ॥ न्यसेन्मातृकोपपीठं मागे यां पृथिवीवने ॥ मातृकेश्वरोपनाथं च मातृकाख्योपपादुकां ॥ पीठं जारंधरं चैवं दक्षिणे तु तथैव
च ॥ नाथं ज्वालामुखं वापि ज्वालाख्योपादुकां तथा ॥ कोलापुरोपपीठं च नैऋत्ये दिश्यसे नृप ॥ लोहारे श्वरोपनाथं कोराखाओपपादुकां ॥ पूर्ण
गिरीशपीठं च पश्चिमे स्थापयेत् नृप ॥ नाथं पूर्णेश्वरं वापि पूर्णारख्योपादुकां तथा ॥ सहस्राख्योपपीठं च वायव्यां च प्रपूजयेत् ॥ सौहारे रुपनाथं च
सौहाराख्योपपादुकां ॥ उत्तरायां तथा देशे श्रोणपीठं प्रपूजयेत् ॥ नैऋत्ये श्वरनाथं च श्रोणारख्योपादुकां तथा ॥ कामरूपोपपीठं च ईशान्ये पूजये
त्ततः ॥ कामेश्वरोपनाथं च कामाख्योपपादुकां ॥ आग्नेयायामग्निमुखं नैऋत्यां प्रेतवारुनं ॥ ज्वालामुखं तु वायव्यां धूम्रां ह्यंतीशतस्तथा ॥ बाली
माहेश्वरी चैव कौमारी चैव सुवीतथा ॥ वाराही चैव माहेन्द्री चामुण्डा चण्डिका तथा ॥ अस्मितांगोरुरुश्चैव चण्डः क्रोधस्तथैव च ॥ उन्नतनैरवश्चै
व कपाली जीष्णास्तथा ॥ संहरनैरवाष्टकमीरितं ॥ इन्द्रो ग्निश्च यमश्चैव नैरितो वरुणास्तथा ॥ वायुः सोमस्तथैशानो रुद्रो गौर्यास्तथा स

रामः
५२

ह ॥ मल्ल लक्ष्मी लक्ष्मी केशो लक्ष्मा च सहितस्तथा ॥ सरस्वत्या पृष्ठभागे विरिंचित्त्वनयासरु ॥ कालश्च दक्षिणे पूज्यो रुद्रश्चापि नृपात्मजं ॥ सिंहश्च
पि नृपां मन्त्र पूजनीयं प्रयत्नतः ॥ मृत्युर्वा मेव विजयो गणेशो महिषस्तथा ॥ मातृणामततश्चापि त्रिकोणावाह्यतस्तथा ॥ मध्ये त्रिकोणके चक्रे प्र
धानः चण्डिका नृप ॥ अधिदेवी महाकाली दक्षिणे चैव पूजयेत् ॥ पुन्यधिदेवतां चैव वामभागे सरस्वती ॥ पूजयेच्च नृप श्रेष्ठ वेदगर्भामनेदितां ॥ जया
व विजया चैव अयन्ती अपराजिता ॥ दिवा योगी महायोगी सिद्धयोगी गणेश्वरी ॥ प्रेताशीडाकिनी काली कालरत्रिस्तथैव च ॥ तं काली रौद्रवेताली
कुंकारी दुर्दुकी शिनी ॥ विरुपाक्षी च मुक्ताङ्गी नरभोजनिका तथा ॥ फल्कारी चोरजद्रा च धूम्राङ्गी कररुपिया ॥ राक्षसी चोररक्ताक्षी विश्वरूपी
नयंकरी ॥ चाण्डमारी च बाणेश्वरी ॥ वाराही मुण्डधारिणी ॥ नैरवी च नतोर्ध्वाक्षा दुर्मुखी प्रेतवाहिनी ॥ षट्पाङ्गी चैव लंबोक्षी मारिणी मथयोगिनी ॥ का
लीरक्ताचकं काली तथा च नुवनेश्वरी ॥ कोटिकी च महामारी यमदूती कलारिणी ॥ केशिनी मदिनी चैव रोममंगाप्रवाहिनी ॥ विडाली कामुकाली
ली जयाबाधो मुखी तथा ॥ मुण्डाग्रधारिणी बाधुी कान्तिकी प्रेतचक्षिणी ॥ धूर्जटी विकटी चोरी कपाली विषलम्बिनी ॥ वतुः षष्ठी तु योगिन्यः पू
जनीया प्रयत्नतः ॥ इति यंत्रोद्धारः ॥ ॥ अथ यंत्रोद्धारस्तत्रैव ॥ राजोवाच ॥ पुनस्तत्र परिपृच्छामि चण्डिका पूजनं शुभं ॥ नित्यं चाण्डादिजाप

शंसा

स्य विधानं च द्विजोत्तम ॥ ॥ अथिरुवाच ॥ परिपूर्यसि यत्नेन चण्डिकापूजनादियत् ॥ तदहं संप्रवक्ष्यामि यथा वदनु पूर्वशः ॥ आदौ पूज्यामरु-
लक्ष्मीकर्तृकत्रीसदोदितः ॥ यत्र मत्कारतो यज्ञा जवन्ति सुकृता सकृन् ॥ त्रैलोक्यामरं यन्त्रं शृणु चूपनवाक्षरं ॥ यत्प्रविज्ञानमात्रेण पराजैश्वर्यं
वानुप ॥ ऐवीजमादीनु समानदीप्तिं श्रीसूर्यातेजोयुनिमद्वितीयं ॥ लोमूक्तिवैश्वानरतुल्यरूपं तृतीयमानं तस्य सुखाय विन्तु ॥ चं शुद्धजान्मनसका
निरूपं मुपश्रमं रक्ततरं पंकजं ॥ डां षष्ठि मूलां त्रिंशत्सुनीलं ये सप्तमं कृत्स्नतरं रिपुघ्नं ॥ सुपाण्डुरं च ममादिसिद्धौ वेत्तु धूमवर्त्मन वमं विशालं
॥ एतानि द्वीजानि नवाक्षरस्य जघ्नुः प्रपद्युः सकलार्थसिद्धिं ॥ नववीजनिवक्ष्ये यं मन्त्रं त्रैलोक्यपावनः ॥ एते जपनियो मन्त्री फलं तस्य वदाम्यहं ॥ व-
श्यं च वन्निकामिनो राजानो वाचराश्च ॥ नरुत्तिसर्पदावाग्निचोरशत्रुचयं च वेत् ॥ सर्वासामुद्रयेत्तस्य जायते वण्डिका जया ॥ नश्यन्ति दारुणारो-
गाः सन्त्यं सन्त्यं न संशयः ॥ सहस्रमम्यमन्त्रस्य नववीजस्य योजने ॥ नाभिमात्रे जपे सप्तमं कविचंचलजने ध्रुवं ॥ श्रुतं नवतत्त्वस्य राजवंधनसं-
कटे ॥ जपेत्तदाश्रुमुच्येत यो मन्त्री वण्डिका जया ॥ अस्मिन्नवाक्षरे मन्त्रे मलालक्ष्मीयावस्थिता ॥ तस्मात्सुसिद्धसर्वेषां सर्वदिशु प्रपीडकः ॥ मन्त्राणां
पञ्चवो न्यासो मन्त्राणां प्रणवः शिरः ॥ शिरः पञ्चवसंयुक्तो मन्त्रकामदुघाफलः ॥ न्यासं विना जवेन्मूक सुप्तः स्यादानसंविना ॥ पञ्चवेन विना म-

रामः
६०

त्रो नमः सपरिकीर्तितः ॥ शिरोहीनो मृनः पोक्तो वृथामन्त्रो गुरुं विना ॥ रुतो दुष्टाय दत्तो यो निर्बीर्यश्चाधिकाक्षरः ॥ अनन्तं येन वीजेन व्याप्तः कीलि-
त उच्यते ॥ यस्य जापं शृणो न्यन्यः समन्त्रः कूट उच्यते ॥ अर्धैर्देवनैश्चन्दोभिः परित्यक्तो नु जंगमः ॥ मूकः सुप्तोऽथ न गोय शिरोहीन वृथारुतः ॥ नु-
जंगः कीलितः सूनो गुरुमन्त्रो यथाफलः ॥ यत्नादिवर्ज्य मन्त्री यदि सन्ति सिद्धि मिच्छति ॥ न चेति शान्तिके पुष्टौ प्रणिधानेन कीर्तितः ॥ वश्या कर्ष-
णो मे पुस्त्राहन्तः सिद्धिदायकः ॥ वौषट्पञ्चवसंयुक्तो मन्त्रपुष्ट्यादिसाधकः ॥ दूकारपञ्चवो पेनो मारणो वा ह्यणं विना ॥ मन्त्रं न जनकार्येषु
सुघोरं न यनशनं ॥ वषट्मो मलालक्ष्म्यो गुरुवाधादिनाशनः ॥ खण्डनोच्चाटने वैधे मन्त्रं फलपञ्चवसंयुक्तं ॥ अकारमुत्तरौ मन्त्रौ वेदागमसमुद्भवौ ॥
पञ्चवो त्वागमे मन्त्रे वैदिकेनास्ति पञ्चवः ॥ पञ्चवेन विना जापो मन्त्रो वेदसमुद्भवः ॥ न नमः कीर्तयिस्मात्रे श्रयं परिधानवत् ॥ न ध्यादौ विधिवत्
त्वात्वा नाभिमात्रे न सिद्धिः ॥ दशांजलिभिरात्मानं नववीजेन पाचयेत् ॥ कृत्वा मध्याह्निकं सर्वमुदकान्ने समाहितः ॥ तर्पणाय मलालक्ष्मी
षडंशं न्यासमारुतेत् ॥ अं मायावीजं वण्डिकाये हृदयादिनमो नमः ॥ एवं न्यासं क्रियां कृत्वा ध्यात्वा महिषमर्दिनीम् ॥ चण्डिकां त्रिजगद्वात्रिं बुद्ध्या
चावरवन्दितां ॥ नववीजस्य मन्त्रे चण्डिकानृपतामिति ॥ अञ्जलिना मष्टशतं सुगन्धकुसुमाञ्जितं ॥ सेक्तव्यं च तदहं न तदहं नाथवाचहं ॥ पुवि

शा:सा

शयदेवतागारं विना नोपरिशोभितं ॥ पुष्पाकारशोभायां पूजाप्रयौः प्रपूरितं ॥ वक्रुदीपप्रकाशाद्यं दीपैर्धूपैः सुधूपितं ॥ तत्रोपविधिनाराज
न्युजयित्वा रुरीश्वरो ॥ चतुरसेसमेशुद्धे सर्वदोषविवर्जिते ॥ लिखेदष्टदलेपद्रवं चंदनागरुकुंकुमैः ॥ पद्ममध्ये लिखेच्चक्रं षट्कोणं चण्डिका मयं ॥
षट्कोणचक्रमध्यास्य माघवीजत्रयं न्यसेत् ॥ गुडमेष्टुत्तरस्थाने पादमूलेन पीडितं ॥ वामपादे परिस्थाप्य दक्षिणं चरणं दधत् ॥ एतन्मन्त्रासनं
नाम जरा मरणवर्जितं ॥ मौनीवद्वासनो मन्त्रो ज्ञानी निश्चैरवग्रहः ॥ अनादृता विशुद्धान्त्रैर्जदयित्वा यथाक्रमं ॥ स्वसरीरविनिर्गत्य सूक्ष्मरूपं
मार्गतः ॥ तमेनंदी समुत्तीर्य स्थित्वा स्वकरसंपुटे ॥ शोधयेत्पञ्चभूतानि ज्ञानावाप्तमप्यथ ॥ पृथिव्यापोनलोवायुः खंचूतानां मयं क्रमः ॥
पृथ्वापितासितं वारि रक्तवर्णं कुताशनः ॥ तेषां कृत्वा ततो वायुः राकाशं निर्मलं सदा ॥ मनसा शोधयेदुद्धिं बुद्ध्या संशोधयन्मनः ॥ तद्वयं परमं शु
द्धमात्मानं सम्यगेरितं ॥ स्वदेहे वृत्तमार्गेण योगयुक्त्या समाविशेत् ॥ सुषुम्नाय समाश्रित्य तिष्ठमानमना हते ॥ आदौ संशोधयेत्पृथ्वा शोषदा
हूनवा मृतैः ॥ पुनर्वारि पुनस्तेजः पुनर्वायुमुपाचयेत् ॥ बीजैश्चतुर्विधैर्वायोरग्ने वा रुणशक्तयोः ॥ यदि दंशोषकं बीजं रमिदं दारुमं मरुत् ॥ लमा
प्रवतवीजं च तमेव ममृतात्मकं ॥ एवं शुद्धानि चूतानि ज्वलन्ति नृपवंदन ॥ यो नैतच्छोधकं नास्ति यतस्तं निर्मलं शिवं ॥ कलालयेत्सकंदं देहं प्र

रामः
५१

विश्रामविशोधनं ॥ कर्तव्यं योगमाश्रित्य सर्वकामविवर्जितं ॥ नूतनशुद्धिभिर्मोक्षदायः कुर्याच्चण्डिका चर्चनं ॥ तस्याधिरेणालेन मलालः
स्मीपसीदति ॥ निकुंचनादधः शक्तदूर्ध्वशक्ते निपातनान् ॥ मध्यशक्ते प्रबोधाच्च प्राणायामपरो जयेत् ॥ इति श्रीमन्मोक्षाः ॥ ॥ पूजाजपदो
मविधिसत्रैव ॥ अधिरुवाच ॥ पूजानां जपदोमानां सर्वमंगलकर्मणां ॥ न्यासं वीचूपा लसहिष्टैश्चर्यासिद्धिदं ॥ स्थिराशनः स्थिरो चूतानि
रहं कालनिर्मलः ॥ स्वगुरोश्चरणौ नत्वा मलालस्मीपपूर्वतः ॥ ध्यात्वा पूर्वमनः कृत्वा ततो न्यासं समाचरेत् ॥ मानृकान्यासविज्ञानी शिरः प्रथ
मपञ्चवे ॥ ॥ प्रथमपञ्चवे ॥ प्रथमं विन्यसेदुद्धिललाटे तन्मूलं न्यसेत् ॥ नेत्रयोर्द्वितीयोद्गुपद्वयमन्यत्कपोलयोः ॥ श्रृंगोत्तरद्वयं न्यस्य
द्वयं नाशापुटद्वयोः ॥ श्रोत्रयोर्विन्ध्यसेद्वंद्वंद्वं दशनयोस्ततः ॥ जिह्वायां विन्यसेदं कंठारुस्थाने च तन्परं ॥ विन्यसेत्पृथग्मं वर्गं नृपतेर्दक्षिणे
करे ॥ वामे परं न्यसेद्वर्गं तृतीयं दक्षिणे न्यसेत् ॥ चतुर्थं वामपादे च पञ्चमं हृदयं न्यसेत् ॥ शेषाक्षराणां नवकं विन्यसेत्सर्वधानुषु ॥ तद्विरक्ते च
मांसे च स्नायुषे स्थिषु पंचमं ॥ मजामेदसु पुष्टेषु द्वितीयेन तन्परं न्यसेत् ॥ २ ॥ अयं तु मानृकान्याः प्रथमः परिकीर्तितः ॥ सांगवेदशमो नानि नूषि
तो येन मात्रिकः ॥ ॥ अथ सारस्वतो न्यासद्वितीयस्ते प्रकल्पने ॥ उक्तमत्र सर्वस्य बीजानां देवतार्चने ॥ आघवीजत्रयं कृत्वा प्राणवादिनमो न

शा. सा.

के॥ कनिष्ठादिषु सर्वा सुपं वस्त्रं गुलिषु न्यसेत्॥ करमध्ये च स्फारे च मणिबंधने॥ हृदि मूर्द्धि शिषायां च कवचं च क्षुरस्त्रयोः॥ वंधेषु संप्रयोक्त
वां सर्वे दिक्षु पृथक् पृथक्॥ नृशंसारस्वनो न्यासो मरुत्तस्मिन् कृते सकृत्॥ त्वरितं विलयं याति जाड्यं प्राक्कावसं नवं॥ तृतीयं तैप्रवक्ष्यामि न्या
सं मानुषाणां चितं॥ मायावीजे संयुक्ता ब्रह्माणीयानुपूर्वतः॥ एवमीशानपर्यन्तं मष्टौ मातृः प्रयुजयेत्॥ दुर्द्धो मे श्वरो पातु सपत्नी पेश्वरी भुवि
॥ गगेश्वरी च पाताले न्यसेत्कर्त्ता सुनिर्जयः॥ जायते पुलोकेषु सर्वदेवप्रियो यतः॥ षट् देवीनां पुनर्न्यासं चतुर्थं वैवस्वतमिष॥ पूर्वगं नन्दजा पातु
कमला कुशमण्डिता॥ खड्गपात्रकरा पातु दक्षिणे रक्तदंतिका॥ पुष्पापञ्चवमूलादिहस्ता शाकं नरापरं॥ धनुर्बाणधरा पुर्णा वामं दुर्गा त्रि
लारिणी॥ शिरःपात्रकरा नीमां मस्तकावरणा वधि॥ चरणावशिरो यावत् त्रामरी चित्रकांति चतु॥ अनेन न्यासयोगेन जरामरणावर्जितः॥
निर्जयश्चाग्निवारिचोर्मात्रिकस्तक्षणा नवेत्॥ पादा न्यां नानि पर्यन्तं ब्रह्मा पातु समन्ततः॥ नाभिर्द्विभुध पर्यन्तं पातु निजं जनार्दनः॥ विष्णुस्तु शि
रो यावत् पातु रुद्रस्त्रिलोकगः॥ हंसः पादद्वयं पातु वै न तेयः करद्वयं॥ चक्षुषी वृषभः पातु सर्वाङ्गानि गजाननः॥ परावरं वरः पातु सत्त्वानन्द
मयो हृदि॥ अनेनः पंचमो न्यासः कर्तुं कामदुघाफलः॥ मध्यं पातु महा लक्ष्मी रष्टादशानुजा स्वयं॥ उर्ध्वं सरस्वती पातु नुजैरष्ट निरुज्जिता॥

रामः
५२

अधपातु महा काली त्रिंशत् लोचनमण्डिता॥ सिंहो हस्तद्वयं पातु परं हंसो क्षिमण्डलं॥ मरुषेण समा युक्तं पेनं पातु पदद्वयं॥ सर्वाङ्गानि महेशानश्च
ण्डिका तु परं परं॥ २८॥ वैकुण्ठसुखकन्यासः षड्विंशो प्रवक्ष्यामि॥ ब्रह्मतः पायु पर्यन्तं नद्वारेषु विन्यसेत्॥ ३०॥ उक्तं मन्त्रस्य बीजानि प्रणावाधं
क पृथक् पृथक्॥ पायुतो वस्त्रपर्यन्तं विन्यसेत्तानि पूर्वतः॥ ३१॥ न्यासद्वयमिदं प्रोक्तं सुगोप्यं संप्रमेतृष॥ महानयमलायाधि शत्रुवैरि वि श्यातनं
॥ महारक्षो मरणातः कल्याणानि समो नवेत्॥ पूर्वगं विन्यसेन्मंत्रं मस्तकावरणा वधिः॥ ३३॥ दक्षिणे पृष्ठतो वामे तथा लोमविलोमयोः॥
अस्मिन् न्यासकृते राज नवमे देवदेव वेत्तु॥ ३४॥ हस्तस्तक शिखास्येव कवचे लोचनद्वये॥ अष्टसर्वा सुकाष्ठा सु पृथक् मंत्रविनिक्षिपेत्॥ ३५॥
नमो नृपथ मे प्रोक्तं स्त्राहन्तं न्यरं नवेत्॥ वीषदन्तं वदुमतं वषट् नृपुडुक्तं॥ ३६॥ पूज्यं ह्ये लोका देवानां दशमे स्मिन् कृते कृती॥ दशन्या
सप्रक्षिप्तो वै यद्वदन्तं नदा नवेत्॥ ३७॥ यत्पश्यति तथा दृष्ट्वा तद्वेत्ता दृशं किल॥ तेन सार्द्धं महा लक्ष्मीः॥ स्वयं वदति यत्फलं॥ न विष्णु म न
विष्णवा तं पालयति पूर्ववत्॥ ब्रह्मा विष्णु शिवो नं पालयन्त्यात्मवत्सदा॥ ३८॥ त्रिषु लोकेषु पश्यति न तस्मादधिकं क्वचित्॥ दशन्यासे कृतेः
पापं दशजन्माञ्जितं क्षणात्॥ सुती व्रं विलयं याति तमिभ्रं रविजिर्याया॥ संनद्धो दशनिन्यसेः श्वांती सप्तसती जपेत् असाध्यां साधयन्त्याशु कार्यं
लोकत्रये पिबेत्॥ माघवे मासि मघाद्रे तपते निर्मल रं विः॥ दिवा धास्तत्र पश्यति सर्वदा सर्वथा॥ चण्डी सप्तसती जापो सरस्वती नृपो त्रैमा॥ तत्त
वैते प्रवक्ष्यामि ब्रह्मविष्णु शिवैः कृतं॥ अंगेषु सर्वसिद्धयर्थं वक्ष्यामि तमनः सुखं॥ अस्मिन् न्यासे दशो श्लोका ब्रह्मविष्णु शिवो दिता॥ खड्गिनी भूतिनी श्रो

शा.सा.

का. मायंकुक्षतरं नसेत् ॥ श्रुतेन पाहिनो देवि. पुनः श्लोकं वनुष्टयं ॥ वारार्कसदृशं नासं. विनैयानं महत्तरं ॥ सर्वस्वरूप इत्यादि. श्लोकानां पञ्चकं
पुनः ॥ शुद्धस्फटिकसंकाशं. नासं त्रैलोक्यकामदं ॥ अयमेकादशो न्यासो. दशन्याससमोजये ॥ दशन्यासेः कृतं पञ्च. न्यासकर्त्रा फिलं लजेत् ॥ त
न्यलं लजेत् सत्यं मस्ति त्रैकादशो कृते ॥ नवाक्षरस्य मंत्रस्य जाप्ये सर्वफलप्रदे ॥ एतेन्यासाप्रकर्त्रया. वण्टी सप्रशंती जयेत् ॥ एवं न्यासविधिं
कृत्वा सृष्टिमुद्रां विलोकयेत् ॥ तस्या विलोकने राजः कृतो न्यासस्थिरो नवेत् ॥ परिष्विचनि पूजार्थे. इत्यादि नववीजतः ॥ तलपृष्ठो जवां मुद्रां द
न्यालेणावगुण्ठयेत् ॥ अर्घ्यपात्रं पुनिस्थाप्य पूजयेत् नवारिणा ॥ गन्धपुष्पाक्षतासत्र. विन्यसेत्थपनन्दन ॥ ध्यात्वा सङ्गीतितीर्थानि. रुस्तौ द
न्यानि मन्त्रयेत् ॥ रक्षार्थं तस्य कर्त्रया. त्रुक्रमुद्रा संयुता ॥ अर्घ्योदकेन संस्कारे पूजा इत्याद्या पूर्ववत् ॥ कृत्वा रोमविरोमा न्यासात्मानं सम्यगर्चये
त् ॥ पुनर्घ्यं संपुनिस्थाप्य मधोपीठा र्घ्यपात्रयोः ॥ षष्ठो तो वैवमध्यस्था. मधोवीजं वावस्थितं ॥ महाकाल्याः सरस्वत्या लक्ष्म्याश्च दक्षिणान्ययोः ॥
संयुक्ता दक्षिणो वामे. सिंहेन महिषेन च ॥ अष्टादशानुजा ध्यात्वा. महालक्ष्मीपुका मन्त्र ॥ पीठादिपूजनं कुर्यात्स्ववीजेन पृथक् पृथक् ॥ ॐ कार
विन्दुमध्यास्थं नामधेयाय मक्षयं ॥ देवतानां स्ववीजं अ. पूजायामृद्धिसिद्धिदं ॥ ॐ कारं प्रथमं पीठं. पूर्वपीठं ततः परं ॥ तृतीयं कामपीठं च पूजये
त्संप्रदायतस्तथा ॥ पूर्वादिदिक्षु पीठस्य गणेशादिवनुष्टयं ॥ गणेशक्षेत्रपालौ च पादुके वदुकास्त्रयः ॥ ५० ॥ आग्न्यादिवतुर्दिक्षु पूजयेद्देवी
वतुष्टयं ॥ आद्यानत्रजया प्राक्ता. द्वितीया विजया स्मृता ॥ जयन्ती तन्यरा नूय. चतुर्थी यापराजिता ॥ पूज्या नाम पदैर्देव्यः पीठपंकजमध्यागाः

रामः
५३

॥ ५२ ॥ षागादिकमयोगेन. पंचषडूषडाटिकाः ॥ प्रथमा विष्णुमाच. द्वितीया चेतनस्मृता ॥ बुद्धिनिद्रां क्षुधाक्षयाशक्तिसृष्ट्या ममीतवेत् ॥ शान्तिर्जानिस्तो
लज्जा शान्तिश्च त्रयोदशी ॥ कान्तिर्लक्ष्मीर्धृतिर्वृत्तिः स्मृतिरेव दयानथा ॥ तुष्टिः पुष्टिश्च माच. ज्ञानिरेव पदक्रमात् ॥ त्रयोविंशतिसंख्येयं बुद्ध्याणां
पूजितास्ततः ॥ तालमूल्यस्य संपूज्य. माधारादिवनुष्टयं ॥ ५६ ॥ आधारकूर्मशेषौ च. चतुर्थी पृथिवी नृप ॥ ततो नासं समन्वयं. पद्मसंपूज्ययन
नः ॥ जानामृतसुतप्राप्ता माण्डलाच्च नमालजेत् ॥ अर्घ्योदकाभिरासिंघ. माण्डलं सौम्यादृष्टिमान् ॥ पूर्वपत्रादितः पूज्यं मानृणामण्डलं शिवं ॥ रदस्य
कथिते वीजैः स्ववीजेनाथ वानृप ॥ आद्ये पत्रे समन्वयं. बुद्ध्याणीहं सवाह्नि ॥ माहेश्वरी वृषारूढा. पूज्या स्यादुतेनुग्दले ॥ मयूरवारुणा पूज्या कौ
मारी दक्षिणे दले ॥ नैऋत्या दक्षिणे पूज्या. गरुडोपरि संस्थिता ॥ पश्चिमयज्ञवाराही. दंष्ट्रा द्रुतवसुधरा ॥ समीरनदले तोष्ट्रा. नारसिं हृदिः स्व
ना ॥ गजराजसमारूढा. पूज्या न्दी सौम्यादिग्दले ॥ गणनाथपरीवारा सदारुद्रेण संयुता ॥ ईशपत्रे समन्वयं. त्रामुण्डां मुण्डमर्दितां ॥ बुद्ध्याणी कर्त्ति
कामध्यात् क्रमान् षकोणपूजनं ॥ नन्दजाहे मगर्जा नासुरकारकदन्तिका ॥ नीलोशाकधरी दुर्गा. सर्वभूषार्तिहारिणी ॥ दंष्ट्रा चित्तमुखी जीमा नी
लपत्रशिरोर्धरा ॥ ततो माण्डलदुर्धवा. जामरी वरदार्चिता ॥ आद्ये वीजं महाकाली. ध्यानपूर्वसमूचयेत् ॥ द्वितीयेष्टादशानुजां महालक्ष्मीं समर्चये

शा.सा.

न॥ नृनीयेष्टनुजं धानं समन्वयं सरस्वती ॥ ततः पृथक् पृथक् पूजां कृत्वा महिषसिंहयोः ॥ मधोवीजे चिरंधान्वा मलालस्मी सतां मतां ॥ आक्रान् पूज
येदद्यात् सदानं मणिचूषां ॥ मण्डलस्थानुयादेवा पीठस्थानं च तद्या ॥ मलालस्मी सदैव कोन चित्तु यो योगमुद्रया ॥ एककार मलालस्मी रूपां
नापरावरं ॥ मुद्रायुधां नुजाकारां चण्डिकायां प्रदर्शयेत् ॥ अष्टादशनुजामायां तथा पांचकलयेत् ॥ वारिपुष्पाक्षताय कं चन्दनेन प्रमोदितं ॥ अ
र्चयन्वा मलालस्मीं धेनुमुद्रां प्रदर्शयेत् ॥ संकल्याचमने चूप स्नाने पुष्पाजिषेवनं ॥ विदधां द्वेयसीं मुद्रां ययामातापु नृणां ॥ मलाले विप्रिते
वस्त्रे चित्राणां नरणां निच ॥ कस्तूरीकुंकुमोपेतं कर्पूरागुरुचन्दनं ॥ सुरजीनि सुपुष्पाणि विल्वपत्राक्षताणि च ॥ निवेदयति कांचूप दिवाधूपैः सु
धूपयेत् ॥ ज्वरनाशि शिवाकारैः द्विपिनीराजयेदु विः ॥ यथावर्षात्रयोपेतैः नैवेद्यैः पायसादिभिः ॥ अनेकरसपक्वान्नैर्मलालस्मीं प्रदोषयेत् ॥ प्र
णम्या चन्दनं दत्वा चन्दनं मुखवासने ॥ सकर्पूरं च ताम्बूलं जक्रिणाव समन्वितं ॥ प्राणानायमापूर्वोक्ता न्यासांस्तस्मै चान्मवान् ॥ प्रथमं चरितं प्रो
क्तं मधुकैटभद्याटनं ॥ महिषासुरघातं च चरितं विद्वि मधुगं ॥ चरितं चोत्तमं विद्वि निभुंजादिवधाश्रितं ॥ चरितानि जयत्रीणि सरहस्थान्यन्य
तः ॥ चरितं मध्यमं वैष्णवं जपेदाचण्डिका मयं ॥ जपेत्तवाक्षरं मन्त्रं मधवाद्योत्तरं शतं ॥ कुने अष्टपदशोऽशेन पायसं तिलसर्पिषां ॥ नवाक्षरेण मन्त्रेण

रामः

६४

स्मात्तान्नौ नृप नन्दन ॥ नमो देवो महादेवो शिवायै सततं नमः ॥ नमः प्रकृत्यै च दायै शिवायै सततं नमः ॥ अनेन श्लोकपाठेन जुहुयाद्वा शुभे रुविः ॥ उ
र्ध्वतः प्रोक्षितो मन्त्रैः पात्रानीतः समुच्चलः ॥ संकृतायां नुविस्थाप्य स्मात्तानिः संप्रकीर्तितः ॥ देवतार्चनं जाप्य स्यात्तमे संस्कार मन्त्रेण ॥ कृत्वा संस्थाप
येदग्निं नान्यदासादनं मतं ॥ स्मात्त्रे हि पायसं लोमे कुने स्मात्त्रे कुताशने ॥ तदजावे समिस्तर्पितं तिलानां रुदनं च वेत् ॥ सजपे होममावेश मलाल
स्मीं प्रणम्या च ॥ श्रूतेन पारिणो देवी तैः श्लोकैः प्रदक्षिणां ॥ विद्वद्वा सस्थिरो नृत्वा चण्डिकां ध्यानतन्त्रं ॥ नमो देवो इति श्लोकैः पठेत्संयामवर्जितं
॥ कृत्वा पंचनमस्कारा नुपविश्या सने शुभे ॥ सर्वस्वरूप इत्यादि षड्भिः श्लोकैः कृताञ्जलिं ॥ प्रार्थयेत्तज्जगतां धात्रीं प्रणम्या न्मानमेप्सितं ॥ स्वशरीरेण मा
रोप्य दद्यादसौ विसर्जने ॥ अनेन विधिना चूप यः कुर्याच्चण्डिकां चरितं ॥ तस्य नुष्टा मलालस्मी र्चयन्वा निष्कृण्वतन् ॥ मरुदैश्चर्या मनुलं त्रैलोक्येन स
जायते ॥ तं करोति मलालस्मी बुद्धविष्णुशिबोपमं ॥ रिपवः प्रलयं यानि तत्स्थानां हतयोजनं ॥ तेनैव कोन वसंतोपि तं न पश्यन्निदस्यवः ॥ न स्थ स्मरण
मात्रेण विद्यानां जायते क्षणं ॥ त्रिषु लोकेषु यत्किंचित् सुरासुरसुदुल्लभं ॥ तत्सर्वं ते समायाति मलालस्मी प्रसीदतः ॥ योजयेत्तरयाचक्रा मल
लस्मीं सुपूजनं ॥ सनरो लज्जते सत्यं पूजाफलमनुत्तमं ॥ नुष्टिपुष्टिसुकीर्तीनां सिद्धये सर्वकर्मणां ॥ तथा ध्यानं तथा कुर्यात्पूजने जयकर्मणि ॥

25

20

15

10

5

शा.सा.

देवतानां च बुद्धीनां प्राप्तेषु जकर्मणां ॥ शुद्धस्फटिकसंकाशं ध्यानं स्थान्युजने मनः ॥ वशेरक्ततरं धोयं कर्तुरं कर्षवेगयोः ॥ धूममुच्चाटना येन कुक्षं
 ध्यानं च मारणे ॥ नीलोत्पलपल्लवमं ॥ ध्यात्वा जवति सुवजाः ॥ सर्वरत्ननिजाकारं ध्यात्वा निश्चलमानसः ॥ सर्वाकामानवाप्नोति ध्रुवमुक्तमयात
 व ॥ कल्याणाग्निसमं युद्धे ध्यानं प्रोक्तं स्वयंनुवा ॥ महाशेषसमाधानं ध्यानं वारिजयं जयं ॥ पीयूषवर्षसंयुक्तं पूर्णचन्द्रसमप्रजं ॥ ध्यानं कुत्वालने
 सत्यं शीघ्रं सर्वान्ननोरथान् ॥ चतुरर्थे हि शास्त्रादौ पीठपूजामहाफलं ॥ वश्यादौ वत्तिरेतद् न दद्वैव सुबोधका ॥ त्रिकोणो वापदुद्भवः पंचको
 णो वा जवेत् ॥ षट्कोणो पीठपूजाया निर्जयस्तस्मात्तद्भवेत् ॥ षंडनादौ रविमिने पीठे पापूजनीक्रिया ॥ विधुनयति शत्रूनां संप्ररात्रान्मनांसि वै ॥ ए
 तज्जापतरं सर्ववेदागमसमुद्भवं ॥ ब्राह्मणगुरवे दत्तं गुरुणामशिवं शिवं ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणां त्रिभुलो केषु साधने ॥ अनेन सदृशं ना
 स्ति सत्यं सत्यं न संशयः ॥ इति पूजात्रयलोमविधिः ॥ ॥ अथ काम्याः प्रयोगाः ॥ नित्यं च एवादि जापस्य विधानं ते वदाम्यहं ॥ क्रमेण स
 र्वकार्याणां सिद्धये यज्ञकर्मदं ॥ पूर्वोक्तविधिना कृत्वा चण्डिकातर्पणादिकं ॥ मुक्तचूतामवष्टय मासं प्रति दिनं त्रयेत् ॥ सकृद्रूपसं
 युक्तं चण्डिकाचरितत्रयं ॥ दशांशलोमसहितं सोच्यते नित्यं चण्डिका ॥ धनपुत्रयशोदात्री महाबाधिविनाशिनी ॥ महानयमहादुःख

शमः
६५

हं त्रीसौ त्वा प्रजायानी ॥ मुक्ताकमीमवष्टय यास्तु चतुर्दशी ॥ नवदुर्गाविधानया सर्वकार्यफलार्थिना ॥ संपूज्य विधिवदेवी चण्डिका कृततर्प
 णां ॥ करशोपं चरत्वाद्यं सरुकालदरामलं ॥ सर्वस्वं संप्रतिष्ठाप्य चण्डिकाग्रं न सा नृते ॥ समन्तान्युजयेद्दिक्षु दिक्पालानान्यथाक्रमं ॥ चन्दनेन वि
 लिप्ताञ्ज सुग्रीव्या सपराणां ॥ नवाहं चूयमेकैकं मौनी वहासनी जयेत् ॥ प्रणवादि ररुत्पान्नं चण्डिकाचरितत्रयं ॥ चतुरसे समे कुण्डे समन्तान्यस्र
 मातके ॥ एकावरा संयुक्ते योनिमण्डलमण्डिते ॥ दशांशविधिना लोमचुक्ररुचौ न साधुयत् ॥ नवदुर्गामखे कुण्डमेवं जानीहि नृपते ॥ नित्यं च
 एवादि विधानस्ये कुण्डमीदृक्प्रकीर्तितं ॥ नवचण्डीमखे कुण्डमीदृग्लक्षणा मुच्यते ॥ एतद्विगुणितं कुण्डं शतचण्डीप्रकीर्तितं ॥ १२ ॥ कृष्णाकमीम
 वष्टय नवदुर्गाविधानवत् ॥ यद्येवं क्रियते जाप्ये कालरात्रि उदीरितः ॥ महाकालोद्भवदुखं कालरात्रिर्ययोरुनि ॥ संस्कारै रष्टभिः कुण्डे संस्कृ
 त्वाग्निं प्रतिष्ठयेत् ॥ मायाया जसमाख्यातै गोश्वचैश्च साधकः ॥ कुण्डमध्ये नुवंदनेः परिमार्योपलेपयेत् ॥ प्रागगसुखमूलैः लेखास्त्रिभुः समु
 ह्तिरेत् ॥ पंचमृदुत्परे खानामन्युक्षणा मतः परं ॥ कुण्डस्य पूजनं षष्ठं सप्तमं ससमुद्रया ॥ अष्टावगुणं न कुण्डे संस्कारश्चाष्टमः स्मृतः ॥ सप्तमं गुण
 मानं कुण्डे नि संप्रतिष्ठये ॥ चण्डिका पाठ संपूर्णं ब्रह्माणं दक्षिणे दिशि ॥ ततस्तत्ताग्निकं कुण्डं नवसूत्रेन वेष्टये ॥ कुण्डस्योत्तरतः स्थाप्या प्राणीना

शा.सा.

वारि पूरिता ॥ प्रणीता पत्रतो दुर्मः उत्तरो वैश्वदेवते ॥ स्थापयेत्प्रोक्षणी पात्रं प्रणीतो दक पूरिता ॥ प्रणीता पात्रतः पूर्वस्थाप्यमात्रगणः क्रमान्
 ॥ अज्योत्थाली च रुस्थाली गव्यक्षीरसमश्नुते ॥ सुकृष्वो वधृतं गव्यं ताडुलाः कुशपूलका ॥ पालाशसमिधस्त्रिपुष्पपात्रमतः परं ॥ सप्तद्वी
 पेश्वरी धातुगृहीत्वा कुशपूलकान् ॥ निक्षिपेत्प्रोक्षणी पात्रे वारुणं वीजमुच्चरन् ॥ तेन वाजसमूहेन शतसंख्येन संस्थितः ॥ क्रमान्मात्रगणं प्रो
 क्ष्य प्रोक्षणी पात्रवारिणा ॥ अक्षपात्रे च रुस्थाल्यां निक्षिपेत्तत्ताडुलान् ॥ यथा क्रमेण कर्तव्यं ततो द्विप्रवातयोः ॥ अथुतो पायसं कार्यं पर्य
 करणं तयोः ॥ शयं पलाशकाष्ठेन त्रिखिदने श्वसौ ज्वले ॥ सुवयो स्तोपनं कार्यं प्रणीतो दकसिंचनैः ॥ पुनः प्रतपनं कृत्वा दक्षिणे स्थापनं स्मृतं
 ॥ २७ ॥ उद्धास्य प्रथमं कुर्यादानी याग्ने प्रदक्षिणं ॥ कुण्डार्चय्या न्नरे स्थाप्यं स्वयाजजपगौरवं ॥ २८ ॥ अजिघार्या ज्यमार्गेण वायवे स्थापयेत्सरं ॥
 स्ववीजजपसंस्कारा धेनुमुद्रान्नयोर्न वेत् ॥ २९ ॥ निष्ठुन् पालाशसमिधो मौनी वैश्वानरं क्षिपेत् ॥ कुशपूलकयुक्तानि प्रोक्षणी यन्नि प्रदक्षिणं ॥
 ३० ॥ पर्युक्ष्वाग्नि प्रणीतायां निक्षिपेत्कुशपूलकं ॥ निधाय दक्षिणं जानुं नूमावग्निमुखे द्युनेत् ॥ ३१ ॥ अन्वाधसुवेनाज्यं निर्धूमे रुवावाहने
 प्रजयंति महाकाली महालक्ष्मी सरस्वती ॥ ३२ ॥ एतदग्निमुखं प्रोक्तं मायावीजपुरःसरं ॥ ससुवाग्योक्षणी पात्रे निक्षिपेद्यज्ञसाधनात् ॥ ३३

रामः
६६

॥ विधधातु कथितं होममुक्तेन रुविषाशनी ॥ तेन सिष्टकृतं दद्याद्द्विषासौ ज्वलेनरे ॥ ३४ ॥ मायावीजं वा अग्नौ माहे श्वरी कोमारी वैश्वी वा
 राही नारसिंही चामुण्डायै विष्टे सिष्टकृते स्वाहा ॥ मंत्रसृष्टकृता हुते ॥ अज्यस्य नवकं दद्यात्मायावीजादिना मजिः ॥ तत्र वंशानवत्याद्या द्विती
 यारक्तदंतिकाः ॥ ३५ ॥ शाकं नरीतृनीयावदुर्गाजीमेव तत्परे ॥ जामरी कालिका चैव शिवदूती प्रजापति ॥ ३७ ॥ गन्धपुष्पा फलोपेतान् कृत्वा
 यसाभिकांचै सु ॥ ततः पूष्पं हुतिं दद्याद्भुतस्य हि न्नधारया ॥ ३८ ॥ नवाक्षरेण मन्त्रेण महालक्ष्मी परायणा ॥ ध्यात्वा यज्ञपुरोदाशम
 नन्तं देवदुर्लभं ॥ ३९ ॥ प्रोक्षणी पात्रमधस्तात् त्रैराश्रानि संभुवान् ॥ यस्माद्यज्ञरसान्यूतो यजानां ब्रह्मरूपिणं ॥ ४० ॥ तं संप्रवपु रोदा
 संप्राश्रंति सुखपुण्यदं ॥ सलिलेण प्रणीताया तीर्थाधान परायणाः ॥ ४१ ॥ करोति माज्जनं दर्शनं शतेन श्लोकपाठतः ॥ याः शिवायाश्च श
 क्रेयो यामिष्टसविता सरु ॥ ४२ ॥ आयापः सत्यवाणास्तात्तामेकान्वतु नेषजं ॥ अजिघिंवेदयात्मानं तनुर्निश्चिण्डिकास्तवैः ॥ दानं दद्यादि
 धानेन हेमधन्वराणि वा ॥ ४३ ॥ नवदुर्गानवाख्याता प्रायतापप्रणशिनी ॥ सर्वैश्वर्यप्रदा चूयजक्रानामविलंबिता ॥ ४५ ॥ नवदुर्गाविधा
 ने सि फलं परि कीर्तिता ॥ कालरात्रिविधानेन तत्फलं लभते ध्रुवा ॥ ४६ ॥ एते त्रिगुणितं सर्वं नवगर्जा जपे फलं ॥ कथितं न दवाप्नोति निज्यं

शा. सा.

वाही जपे कृते ॥ ४७ ॥ ॥ अथिरुवाच ॥ शरदता विषे मासि शुक्ल पक्षे नृपोत्तमः ॥ प्रतिपत्तिथिमारच्य नवचाही समारभेत् ॥ ४८ ॥ तो
रणाद्येभ्युजस्थाने सुविज्ञाने स्तलं कृते ॥ पूर्वादिक्रमयोरेषा दिग्देवे न्यो वलिं हरेत् ॥ ४९ ॥ गन्धपुष्पाक्षताधूपदीपैश्चरुनिरुत्तमैः ॥ कामं व
री गजारूपा पुनरुक्ता वदद्गता ॥ ५० ॥ कराली मरुषारूपा रक्ताक्षी प्रेत संस्थिता ॥ श्वेत कौची राणा श्वेता हरिता मृगवाहना ॥ ५१ ॥ यक्षिणी
सिंहपृष्ठस्था कंकाली वृषवाहना ॥ हंसपृष्ठे सुरश्रेष्ठा सूर्यराजा विवाहना ॥ ५२ ॥ अनेन विधिना दत्वा दिग्देवे न्यो वलिं जया ॥ नवग्रहे लोक
पाल दिशापालांश्च पूजयेत् ॥ ५३ ॥ करशं सर्वं सर्वरत्नाद्यं हेमवस्त्रोदकाक्षितं ॥ संप्रतिष्ठाप्य संपूजा चण्डिकां नमस्कृत्य ॥ ५४ ॥ पूर्वोक्ते
न विधानेन गन्धपुष्पैरनुत्तमैः ॥ वस्त्रालंकारकस्तूरी सिंह राम मकुंकुमैः ॥ ५५ ॥ धूपैर्बहुविधैर्द्रव्यैर्नैवेद्यैश्च संखया ॥ कृतान्यन्यैर्विव
त्सर्वं जपे देकाग्रमानसः ॥ ५६ ॥ सकृद्गुरुस्य संपुक्ते चण्डिका चरितं त्रयं ॥ कुमारी विप्रमुखां च जो जयेद्विधिपूर्वकं ॥ ५७ ॥ यदा श्रेष्ठिवसे
कुर्याच्चण्डिका पूजनादिकं ॥ द्विगुणं तद्वितीये द्वि त्रिगुणं तत्परे नरि ॥ ५८ ॥ नवमी तिथिपर्यन्तं वृथा पूजा जपादिकं ॥ एकाहं रं वृत्तीकु
र्या सत्यादि नियमैः युतः ॥ ५९ ॥ कृत्वा होमादिकं सर्वं नवदुर्गा विधानवत् ॥ विप्रशास्त्रं परित्यज्य कुर्यादाचार्यतोषणं ॥ ६० ॥ वस्त्राभुलीय

रामः
५७

चूधेनूर्वाजिह्वमप्रदानतः ॥ विदधानि विधानं च यरनां नवचण्डिकां ॥ ६१ ॥ ऐन्दुयोगादयोगा समायां निपसेविनुं ॥ अपुत्रो लभते पुत्रं मधनः सध
नी नवेत् ॥ याधयश्चक्षयं यात्रि सरवच सुदारुणा ॥ नतस्यास्ति नयं किंचिन्न चैवाग्निजवारिजे ॥ ॥ अथिरुवाच ॥ शतचाही विधानेन यथा
वक्तव्यमाहं ॥ सुघोरायामना वृद्धा नूकं पेव सुधारणे ॥ परचक्रागमे गात्रे क्षयरोगे समुत्थिते ॥ राज्यवाधे प्रादिकार्येषु त्वायुष्मन्सुजन्मनि
॥ महोपघातनाशाननाशाय पंचविंशयोनये ॥ दशसर्वत्रशास्त्रार्थं शतचण्डिकां मखं जपेत् ॥ शिवाया से समादेशे च नुर्द्धरं सतोरणं ॥ पताका संस्कृतं
कुर्यात् ॥ आह पंचदेवि चूषितः ॥ तत्र कुण्डं प्रकर्तव्यं मुक्तलक्षणा संपुनं ॥ सदाचारा कुरीनाय श्रीमन्त्रः सत्यवादिनः ॥ चण्डिका पाठ संपूर्ण दयावन्तौ
जितेन्द्रियः ॥ इष्टं लक्षणं संपुक्ता दक्षमोहविवर्जिता ॥ दशविप्रा समन्वया मलालक्ष्मी खरूपिणाः ॥ मधुपर्क विधानेन यथावद्वदामाहं ॥
७० ॥ श्रीपद्मे वृक्षपीठानि रुस्तमाना निमानतः ॥ शृङ्गं गुल समुद्राय संहितानि समानि च ॥ सुखाश्रुवा समायुक्ता खादिलारक्षणा चिताः ॥
सक्ता विंशतिदर्शनां वेणुग्रे गन्धि चूषिता ॥ विस्मरं सर्वयज्ञेषु लक्षणां परिकीर्तितं ॥ शुद्धोदकेन संपूर्ण पायार्धना मुगडुकाः ॥ शंखा शर्षपदा
नाय गंधपुष्पाय वाचिताः ॥ पुर्वोदक समायुक्ता स्थापनीयाः पृथक् पृथक् ॥ सुताप्राः कमण्डलव स्तावं नोदक पूरिताः ॥ संपुन मधुपर्कार्धकां स्प

२५

दधादिसंयुताः॥महात्र्यर्हाणिवस्त्राणि मुदिकाद्यंसुनूषाणं॥मयूरपत्ररुद्रासि सास्त्राणि समाहरेत्॥पादुकांश्चारुरेत्तत्र ताम्रचूषण
नूषिता॥अन्यस्मार्तपदस्तूक्तं मधुपर्कस्य पूजनं॥शतचण्डीमखेत्कर्त्ता प्रयत्नेन तथारुरेत्॥स्मार्तेन विधिना सर्वं मधुपर्कस्य पूजनं॥कृत्वा फ
लमवाप्नोति मलयज्ञार्चशोपमी॥अन्ये चो मधुपर्कस्य विप्रे चो पूजनं यमी॥विंशतदिगुणं दद्याद्वाचायाय सुनक्तिमान्॥अन्ये हि जैः समं य
त्र देशिकस्य पूजनं तस्मिन् जफलं सन् मनावृष्टौ यथा क्षिप्ते॥अर्चितास्ते हि जः श्रेष्ठाः सन्नुष्टा पूजमानसा॥यजमानं सपत्नीकं सुनवं धुस
मन्त्रितं॥उपविश्या सने कुण्डे कलशाय विनूते॥वेदमन्त्राक्षतैः पूर्णं कुर्वन्निस्वस्ति वाचनेः॥कृतस्तस्त्रायितो विप्रे द्वे दवादिन निस्वनेः॥वर्ण
कामाण्डलं जाप्यं परिवारविनूषितं॥पश्चिमद्वारमार्गेण प्रविश्य क्रतुमण्डपं दधानि पूजनानुज्ञां देशिकाय कृताञ्जलिः॥देशिकः सर्वमन्त्र
ज्ञो नवनिर्वाहणोः सह॥दिग्देवी नवगुह्यं लोकपालसमन्वितान्॥दिशापालांश्च संपूज्य कलशं स्थापय पूजयत्॥मण्डपश्चतुर्दिक्षु दत्त
चूतवलिं वहि॥मण्डपे कलशो द्वौ द्वौ द्वारे द्वारे निवेशयेत्॥गारितो दकसंपूर्णोऽप्यप्यल्लवशो तो॥उपस्थशो दकं स्मृत्वा दण्डिकां देववर्दितां
॥उपविश्या सने वैव वधापद्मासनं दृढं॥प्राणायामविशुद्धात्मा दशैकन्यास नूषणः॥वर्णिका पूजनं कुर्याद्विशेषेण समन्वितं॥कस्तूरीकुंकुमं

रामः
६८

जान्ये सकर्पूरं चन्दनं॥फलद्वयं सुसंपूर्णं मनुलेपनमावहेत्॥दिवा वस्त्रमलं कालं हेमगद्यानकत्रयं॥चक्षुष्यचतुर्धा शिं गुर्गुलस्य परत्र
यं॥दीपानं दिशतं श्रेष्ठं मण्डपे जपसाधने॥कुडबोद्धौ रुविष्यान् नैवेद्यं सरसं शुचिः॥तांदूला नो सकर्पूरं शतद्वयमनुत्तमं॥नवचण्डीविधा
नोक्तं महालक्ष्मीपूजनं॥नवनिर्वाहणोः सार्धं कृत्वा चार्ये हि जो त्रमः॥दधानि नवविप्रे चो आचार्यश्चण्डिका मयः॥कार्यजाप्यपुसि क्षुब्धं मनु
त्तमानपूर्वकं॥ततो नुज्ञामनुप्राप्य वेद्यामाचार्यसन्निधौ॥मृदा सनेषु सन्नुष्टा उपविष्टा सुनिश्चला॥न्यासधानसमायुक्ता ता समन्वितलोकि
तः॥सुगन्धपुष्पमालायश्चण्डिका च सितत्रयं॥सररुत्सामृषिर्द्वौ देवता शक्तिसंयुतं॥वीजेन त्वसमोपेतं उपांशु न्याससंयुतं॥जपेयुरूप
मेवैकं मोनी नत्वा क्रमत्सराः॥समुत्थाय ततः कुर्या रेकं सप्रदक्षिणं॥वर्णिकां सुनमस्कारैः परितोषाय पुनः पुनः॥उपविश्या सने युक्तो श्लोकैः
सर्वार्थसाधकैः॥प्रार्थयेयुः प्रार्थय फलमहालक्ष्मीं दृढवृताः॥कुमार्यो दशसंज्ञा ज्ञा ज्ञा विद्यादशोत्तमाः॥महाकाली महालक्ष्मी सरस्वतीः
त्रयं जपन्॥नो जपेत्परया नत्वा देशिकादिदशदिजान्॥ततो जक्ति समायुक्तो नु श्रीयाय कृत्यमान्॥सक्तयानिः सुगीतैश्च सर्ववादित्रनिश्च
नैः॥पूजनैः प्रेक्षणीयैश्च वेदपाठैर्निशानयेत्॥क्षिताये दिवसे त्स्नात्वा विधिवत्तैदि जादशः॥वर्णिका नर्पणं कुर्याः संपूर्णधानतन्यरा॥सर्व

श्रीः सा.

पृथक्पृथक् कृत्वा दिग्देवीपूजनादिकं ॥ वहिर्नूतवलिंकृत्वा कृत्वा वेदां पदश्चिन्ता ॥ पुष्पागारे मलारमोखं खं मनसि संस्थिताः ॥ जयंति जय
वाडीति यावदुर्गापूजनं ॥ पूर्वस्यान्युजनाकुर्यादिगुणं पूजनं क्रमात् ॥ आचार्यः सुखिरः शान्तः चण्डिकायाः प्रतोषितं ॥ सुकृते पूजने वि
प्राजपेयुर्दिगुणं जयं ॥ दिगुणं च प्रकर्तव्यं कुमारीदिजतोषणं ॥ कार्यं जागरणं रात्र्या बुद्धेः सर्वमहोत्सवैः ॥ चण्डिकापूजनं जाप्यं कुमारीदिज
पूजनं ॥ तृतीये हनि कर्तव्यं तृगुणं च सजागरं ॥ चतुर्थे दिवसे सर्वसम्यक्कुर्युचतुर्गुणं ॥ महाजागरणोपेतं होमस्याः पंचमेहनि ॥ पायसस
र्पिषा युक्तं तिलैश्चुल्लैश्चि मिश्रितं ॥ जुहोत्युक्तविधिकृत्वा दशांशेन नृपोत्तमः ॥ रुद्राध्याये यथा होमं मन्त्रेनैकेन साधयेत् ॥ ततोत्तमजपे हो
मं मन्त्रेणैकेन साधयेत् ॥ चण्डिशतशती जाप्ये होममन्त्रेण वाक्षरः ॥ कथितः पूजनाध्याये तस्माद्धोमेन वेदसौ ॥ ततो देवौ महादेवौ शिवयि
सततं नमः ॥ नमः प्रकृत्यै नडाये नियताः प्रणतास्मृताः ॥ अथ वाचजवे होमे श्लोकस्तत्र निरूपितः ॥ जपहोमे सुसंपूर्णं दिग्देवीनां शतं श
तं ॥ होतव्यं नाम मन्त्रैश्च रुविद्यानेन सादरं ॥ शतं शत क्रमादेयं समिदाञ्च लुं तिलान् ॥ गृह्यो वैदिकेर्मन्त्रैः फलपुष्पशतं शतं ॥ ले
कपालादिशापाल होमे सर्पिश्च दक्षिणान् ॥ आचार्याय दिजाः सर्वे जुहुयुश्च शतं शतं ॥ होमं संपूर्णं तां प्राप्ते नमस्कृत्य देवतां ॥ होमं स

रामः

५२

पूर्वप्राप्ते नमस्कृत्य देवतां ॥ चण्डिकां देवदेवनामृषीणां वंदितां परां ॥ संनद्धयं कुचं कृत्वा यजमानः स्वरंतः ॥ घृतकुंजदशांशेन दद्यात्पू
र्णं दुर्गतिं स्वयं ॥ मूर्ध्नि मन्त्रपाठेन न वाक्षरजपेन वा ॥ प्राशनं मार्जनाय च नवदुर्गाविधानवत् ॥ जपेन स मावेद्यं चण्डिकायै मनोरथं ॥
वाह्मणे निष्कषट्काय दद्याद्भूमिधुनद्वयं ॥ यस्याः प्रजावृमंतुलं श्लोकमुक्ताकृतां जलिः ॥ दद्याद्भूमिधुनानष्टावाचार्याय सुजक्रिमान् ॥ वतु
र्विशतिसंख्याकैर्होमगद्यानकैः सह ॥ एकैकमष्टविप्रेभ्यो दद्याद्भूमिधुनं स्वयं ॥ निकात्रयसमायुक्तं तस्मालं कारचूषितं ॥ सुस्थितं स्वाशने
शान्तं यजमानं मोहोत्सवं ॥ कुंकुमाकाकृता दूर्वा सुगन्धिवन्दनं दधि ॥ आद्यायो दीयते विप्रा आचार्यादि सुपूजितं ॥ तोत्रात्रां च वतुर्होमं च मलाल
क्ष्मीपरायणाः ॥ एकैकं श्लोकमुच्चार्य दद्यात्पराशिवमुत्तमा ॥ धनाधः ससुतः पूर्णं लन्या शार्वादि मंगलं ॥ रक्तपुष्पाञ्जलिं दद्यात् चण्डिकायै विस
र्जनं ॥ नूरिदानं ततो कुर्यात्पुण्यादित्रिभिः स्वनैः ॥ प्रतिसंस्त्रात्रिपाठे च तोत्राणां द्वांस्त्वमालयं ॥ शतचण्डिविधानस्य कृतेन सुकृतेन हि ॥ मलाल
क्ष्मीर्दद्यात् तस्मै त्रैलोक्ये सत्त्वमुत्तमं ॥ यत्र कार्यं समुद्दिश्य क्रियते शतचण्डिका ॥ तत्र तत्र स्य मलालक्ष्मीः सत्त्वमाशुप्रयच्छति ॥ चरितत्रयजाप्यस्य
चण्डिकाया नरोत्तमः ॥ सरस्वत्यं च नामानि वृत्तोक्तो निवदाम्यहं ॥ महाविद्या महामन्त्रः चण्डिसप्तशतीति च ॥ मृतसंजीवनी नाम चतुर्थं परि

शा. सा.

कीर्त्तिनं ॥ पंचमश्चमहाचण्डीचतुः षष्ठिपदीपरं ॥ एतानियोविजानानि तामानि नृपनंदनः ॥ जयंविना नवेचण्डी वरदानस्य सर्वदा ॥ शतमादो
शतवाने जपेन च नवाक्षरं ॥ चण्डीसप्तशतीमध्ये संपुटोयमुदाहृतः ॥ सकामः संपुटे जाये निःकामः संपुटे विना ॥ एतज्जोपोजरंतत्तंचण्डिका
जपसिद्धिदं ॥ ॥ अधिरुवाच ॥ सर्वयज्ञोत्तमं नृप कुमारीपूजनं शृणु ॥ कृतेयस्मिन्महालक्ष्मीरविरेण प्रसीदति ॥ आमन्त्रयेदिते पूर्व कुमा
रीशक्तिपूर्वकं ॥ पूजादिने समाहूय कुमारीमाघदेवतां ॥ माण्डले चरणौ तस्याः क्षारयेदुक्तवारिणा ॥ अर्चयेद्देमपात्रेण वारिपुष्पाक्षतासमं ॥
सुविज्ञाने शुभे स्थाने पंकजोपरि पीठके उपविश्य कुमारीणां स्नांगन्यासं समाचरेत् ॥ आत्मानं विधिवन्पूजा क्रोधदर्याविवर्जितः ॥ अथ ध्यात्वा
कुमारीं तामहालक्ष्मीस्वरूपिणीं ॥ मानुरुगंगडं खेटं पात्रं पीयूषपूरितं ॥ दक्षिणाधः क्रमाधत्ते विजृम्भी सर्वमङ्गला ॥ सुतप्रदे मसर्वाङ्गीमाया
माघेशपूजितां ॥ नवाक्षरेण मन्त्रेण सुसिद्धेन समर्चयेत् ॥ दद्यादाचमनस्तस्यै दद्यादस्त्रं सुकंचुकीं ॥ सुकंकनाङ्गुलीयानि कर्णालंकलणौ शुभे ॥
यैवेयकं प्रदर्शयन् नन्दनेन विलेपयेत् ॥ पूजयेत्पुष्पमालानि दिव्यैः धूपैः सुधूपयेत् ॥ कुर्यादारात्रिकं राजन्मुह्ये वाचातामुहुः ॥ नोजयेद्भक्तिज
नेन पापयसं शर्कराचिंतं ॥ सुपक्वान्निवान्यानि जगवत्सौजनवर्जितैः ॥ फले शुवाडुवाचं य दद्यादस्य पुनः पुनः ॥ यावत्साजो जैनं कुर्यात्तावत्सौ

रामः

२०

त्रं जपेत्सुधीः ॥ दद्यादाचमनस्तस्यै तांबूलश्च समर्पयेत् ॥ नोषयेद्देमदानेन कुमारीप्रणतो सकृत् ॥ प्रदक्षिणं नमस्कान् कृत्वा मूर्ध्नि कृताञ्जलिः
॥ विसर्जयेत्कुमारीं तां स्वर्गद्वारं सत्त्वनिर्जरं ॥ अनेन विधिना जप्त्वा कुमारीं यो निपूजयेत् ॥ स पृथ्वीराजमासाद्य शिवसायुज्यं तां वजेत् ॥ ययंप्रार्थ
यते कामं देवानामपि दुर्लभं ॥ कुमारीपूजनं कृत्वा तं तं प्राप्नोत्यसंशयं ॥ ब्रह्मविष्णुमहेशानां कुमारीपरमाकला ॥ तन्पूजनेन राजेन्द्र त्रैलोक्ये
स्यात्सुपूजितः ॥ सम्यक् क्रतुफलं तस्य चतुष्यफलं लभेत् ॥ सर्वतीर्थफलं तस्य यः कुमारीं प्रपूजयेत् ॥ तस्मान्पूजयन् नृपालः कुमारीपूतमानसः
॥ स्वराज्यं प्राप्स्यसे वश्यं मानेनूतत्र संशयं ॥ ॥ रुद्रयामले विशेषः ॥ शतचण्डीविधानं च प्रोच्यमानं शृणु च नत् ॥ सर्वोपद्रवनासर्थं शत
चण्डीसमारजेत् ॥ षोडशत्वेन संयुक्तं प्रणयं च ज्योत्स्नं ॥ वसुकोणयुतां वेदिं मध्ये कुर्यात्त्रिणागतः ॥ पक्वेष्टकवितोरम्या मुक्तायेरुत्तमं
भित्तौ ॥ पंचवर्षं रजोभिश्च कुर्यान्माण्डलकं शुभं ॥ पंचवर्षं विज्ञानेन च किंकिणीजालमण्डितं ॥ आचार्येण स मन्त्रिणां वरयेदशसुवतान् ॥ ईश
न्यां स्थापयेत्कुंजं पूर्वोक्तविधिना हरे ॥ वारुण्यां च प्रकर्त्तव्यं कुंडलसालक्षितं ॥ मूर्त्तिदेयाः प्रकुर्वीत सुवर्णस्य पलेन वै ॥ नदं नतदं नत
दं नतमहामते ॥ अष्टादशज्जादेवी कुर्याद्वाष्टकरं मयि ॥ नदकुलयुगं कृत्वा वेदीमध्ये निधापयेत् ॥ देवीं संपूज्य विधिव जपं कुर्यादशदि

शा.सा.

जः॥ शतमादौ शतं चान्ने जपेन्मन्त्रं न वार्त्तिकं ॥ वण्टी सप्तसती मध्ये संपुटो यमुदाहृतः ॥ एवं द्वितीया वत्तारि जपेदिन चतुष्टयं ॥ रूपाणि क्र
मशस्तद्वत्पूजनादिकमाचरेत् ॥ पंचमेदिवसे पातर्हो मंकुर्याद्विधानतः ॥ पुडा चैवायसंदुर्वा निला सूकायवानपि ॥ वण्टी पाठस्य होमे तु
पुति श्लोकं दशांशतः ॥ होमंकुर्यात्तुलादिभ्यः समिदाज्यवरुक्रमात् ॥ कुत्वा पूर्णा कुनिंदयात् विप्रेनोदक्षिणां क्रमात् ॥ कपिलांगो नीलम
णिं श्वेतांश्चैत्रवामरे ॥ अभिषेकं ततः कुर्यात् ॥ जजमानस्य जनिजः ॥ एवं कुते मरुशान सर्वसिद्धिप्रजायते ॥ इति ॥ ॥ अथ सरुसुवाण्ड
विधिः ॥ नत्रैव ॥ सरुसुवाण्डविधिवद्वृण विष्णो मरुमते रा राज्ञं जंशे न्यग्निपाते जनमारे मरुजये ॥ गजमारे स्वमारे च परवक्रजये तथा
॥ इत्यादिविविधे दुःखे स्वयरोगादि जेनये ॥ सरुसुवाण्ड कापाठं कुर्यात्ताकारयेत्तथा ॥ जापकानुशतं प्रोक्ता विंशत्यक्षयमण्डपः ॥ नोज्याः
सरुसुविषे द्वा गोशतं दक्षिणां दिशेत् ॥ गुरवे द्विगुणां देयं शय्यादानं तथैव च ॥ समधान्यं च नूदानं श्वेतांश्च मनोरुं ॥ पंचनिष्कमितामूः
र्त्तिः कर्त्तव्या वार्त्तिकानतः ॥ अथापशनुजा देवी सर्वा धुधविनूषिता ॥ अवारितानं दानं सरुसुपुन्यं विनो ॥ शतं वानियताहारः पयः पाने
न वर्त्तयेत् ॥ एवं यश्चाण्डकापाठं सरुसुपुन्यं समाचरेत् ॥ तस्य स्यात्कार्यसिद्धिस्तु तात्रकार्या विचारणेति ॥ अन्येपि विशेषाः योगिनी वा नैरवीतः

रामः

२१

त्रेषु देवीकालिकापुराणयोश्चानुबंधयोः ॥ चेतप्रयोगे स्यात् ॥ वंयंतु यामला युक्तं नानुष्ठेयं ॥ यामलस्य मोरुनशास्त्रत्वेनाप्रमाणान् ॥
तथा च ॥ स्मार्त्तनिबंधे ॥ देवीवाक्या ॥ यानि शास्त्राणि दृश्यन्ते लोके स्मिन्निविधानि च ॥ स्मृतिस्मृतिविरुद्धानि तेषां निष्कारिता मसी ॥ कापा
लं नैरवं वापि यामलं वाममवुतं ॥ एवं विधानि चान्यानि मोरुना खानियानि तु ॥ मया दृष्टान्यनेकानि मोरुयैवां जवा सर्वे ॥ ॥ तत्रैव पादो
वकार मोरुशास्त्राणि केशवोपिशिर्वैरनः ॥ आर्यतं यामलं वामं परं रात्रं तथा वुतं ॥ ॥ इति श्रीमन्मीमांसक श्रीद्रामेश्वर जटसूरिसूनुः
श्रीमन्नाशयणनटसुत श्रीमद्रामकृष्णसूत दत्तजदिनकरनटकृते शान्ति सारे नित्यवण्टी वद्वयनववण्टी शतवण्टी सरुसुवाण्डादि
विधिः ॥ १८ ॥ ॥ अथ प्रयोः ॥ कर्त्ता शुभे देशगणेशकूर्मवसुधाः पूजयित्वा ॥ तावुपात्रेर्घ्यमात्रेर्घ्यमादाय जानुन्यामवर्निगत्वा ॥ आ
नरुसर्वकल्याणि वसुधै लोकधारिणि ॥ उद्धृतासिवराहेण सशैलवनकानना ॥ माण्डपं कारयाम्यथ त्वदर्कं मुनलक्षणा ॥ गृहाणार्घमया
दत्तं पुसन्नामुनमानव ॥ इति नूये अर्घ्यं दत्वा षोडशरुस्तविंशतिरुस्तान्यतमं माण्डपं विधाय तमध्ये ईशान्यां रुस्तमात्रोद्यं गुरवप्रां रुवेदीक
त्वा पश्चिमे नित्यवण्ट्या पावे कुरुस्तं शतवण्ट्यां ॥ विरुस्तं सरुसुवाण्डां चतुर्लक्षं षड्रुस्तं चतुरस्रं कृत्वा षोडशरुस्तमाण्डपे द्वादशां गुणैर्विशति

शा.सा.

रुतेचविंशतंगुलाधिकरुतेनकोणेषुनयथांकथित्वाष्टसूत्रेणसूत्रपातादष्टासुमिति राघवनदोक्तः॥ षोडशंगुलाधिकरुतमात्रमध्ये
वनुरसंकृतातसंलग्नानिवनुर्दिष्टसुत्रानानिवत्वारिवतुरसाणिरुत्वावाज्यवतुषाणंकोणेषुनयथासूत्राणिदत्तादिसुवनुरश्चतुर्थी
शास्त्रजेदित्यपरः॥ सार्धंवनुरुत्तायतंवनुर॥ संकृतापंचरुत्तायतंदिगसुमपवनुरसंकृत्यादितिगागानदोक्तप्रकारः॥ एवंवेदिक
त्वातत्रवारुणामण्डपंसर्वतोभद्रंवाकृतोपरिवितानंकिंकिवामरादियुतंवधीयान्॥ ततःश्रुनेक्रितिलनैलेनकृताचंगःकर्त्ताशंपूर्वकल
शरुत्तोभद्रंकर्त्तेजरितिमण्डपंप्रदक्षिणीकृत्यपश्चिमद्वारेणप्रविश्योपश्यदेशकालौस्मृत्वाभमेरुजन्मनिदुर्गपीतिद्वारासर्वयक्षानिपूर्व
कपीर्वायुर्विपुलधनपुत्रपौत्राद्यनवद्वित्रसंततिवृद्धिस्थिरलक्ष्मीकीर्तिराशत्रुपराजयदनीष्टसिद्धार्थममामुककामनासिद्धार्थवासनव
ग्रहमखांशतचण्डीसरुसुचण्डीवास्तव्यवाह्मणाद्वारावाकरिष्ये॥ तदंगतयागणेशपूजनंमानृकापूजनंनंदीश्राद्धानिकृत्वाश्राचार्यवृत्त
सदस्यभक्तिजोषैद्वारपालांश्चधृत्वासंनवेसर्वांसंनवेश्राचार्यमात्रमंमुलीयकर्त्तृष्वणवस्त्रद्वयजलपत्रासनादिभिरर्चयेत्॥ भक्तिजः
शतचाणोनवसरुसुचण्डीशतंयथाशक्तिवाततः॥ श्राचार्यःसर्वपविकिरणादिमहाधुजोद्युयशान्तंलक्षलोमवत्कुर्यात्॥ ॥ ततःपू

रामः
२२

२१

र्वेकापंवरिगजारुटेवज्ररुत्तेर्येतिश्रावणंघण्टपुष्पसहितमिमंक्षीलानलिंगंक्रममर्द्धमितंकुरुत्वाहेतिवल्लिंदत्वा॥ द्वारशाख
योःवास्तोमाहेत्यर्थेविष्णोर्मायाशक्तौधात्रेविधात्रेशंखनिधायेपद्मनिधायेद्वारश्चिथेनमइतिसंपूजा॥ अधःवास्तुपुरुषमसिताऊनै
रवंचपूजयेत्॥ १ ॥ ततश्चाग्नेये॥ रक्तश्रृंगारुटेशक्तिरुत्ते॥ एहोहीत्यादि॥ शाखादेवतावर्जं॥ अधोरुरुभैरवंपूजयेत्॥ करारिमहिषा
रुटेदण्डरुत्ते॥ एहोहीत्यादि॥ द्वादशाखयोः॥ कौमारीवैष्णवीपूर्ववच्चिह्नक्रादींसंपूजा॥ चण्डभैरवंपूजयेत्॥ नैऋत्यो॥ रक्ताक्षिप्रेता
रुटेखज्ररुत्ते॥ एहोहीत्यादि॥ क्रोधभैरवश्च॥ कौवेरिमकरारुटेपाशरुत्ते॥ एहोहीत्यादिद्वारशाखोवागहोमित्याणीवपूर्ववच्चिह्नक्रा
दींश्चसंपूजा॥ उन्नतभैरवंपूजयेत्॥ वायव्यमृगवाहनेशंकुशरुत्ते॥ एहोहीत्यादि॥ कपालभैरवश्च॥ उत्तरेपक्षिणिसिंहवाहिनिगदा
रुत्ते॥ एहोहीत्यादि॥ संहरभैरवश्च॥ ईशानमध्ये॥ सर्वराजेश्वरिवाहनेचक्ररुत्ते॥ एहोहीत्यादिभूमिपूजाच॥ पश्चिमेनैऋत्यमध्ये॥ सुर
श्रेष्ठेरुयावाहनेश्रृंगसूत्रकमण्डलुर्रुत्ते॥ एहोहीत्यादि॥ अंतरीक्षपूजाच॥ वैश्रामाग्नेये॥ विष्णवे॥ पूर्वैरुद्राय॥ ईशान्ये॥ ब्रह्माणे॥ पश्चि
मेगणेशाय॥ मध्ये॥ महाकाल्यै॥ महालक्ष्म्यै॥ महासरस्वत्यै॥ ध्वजपताकोद्युयशान्तंलक्षलोमवत्कुर्यात्॥ ॥ अथाचार्यो॥ ग्रहवेद्यांग्रहामं

शा. शा.
२३

स्थाप्यसंपूज्यमधो वेद्यां उपविश्य ॥ गुरवे गणपतये ॥ द्वारस्थिते दुंदुर्गायै क्षंदत्रपालाय ॥ अस्त्राय फडिनि ॥ वास्तुपुरुषाय महालक्ष्मणे
मङ्गलिनत्वापुष्ट्या सनंधृत्वा अनंताशनाय विमलासनाय ॥ पद्मासनाय नमः इति नत्वा ॥ अथ सूर्यं नुये चूता ॥ अथ क्रामंतु चूतानि इति ध्या
त्वा कामपादघातत्रयं कृत्वा अस्त्राय फडिनि तालत्रयं कृत्वा त्र्यं गणपतिं सरस्वति क्षेत्रपाल फडि ॥ मूलेनाचम्य प्राणायाम्य देशकालौ स्मृत्वा
॥ अस्मिन् शतवर्षादी कर्मणि श्रीमहाकालक्ष्माः ॥ नवार्णवविधानेन पूजां करिष्ये इति संकल्पं कृत्वा कुर्व्यात् ॥ स्वजीवं हंसः सोऽहमिति शिरः
स्थितपरमात्मनिसंयोज्य प्रादाद्या जानु पृथिवीमसु संहरामीति सर्वत्रानुषंगः ॥ जान्वाद्यानां निश्वापः ॥ तेजसि न्यानां जेरा कण्ठं रंते जीवायै
॥ कण्ठाद्यां चूमधायं वायुमाकाशे ॥ चूमधादावस्तरं ध्वे ॥ हं आकाशमहं कारे अहंकारं मरुति महान् प्रकृतौ प्रकृतिपुरुषे पुरुषं परमा
त्मनि महालक्ष्मीं संज्ञे वृक्षणि संहरामीत्यनुषंगेण चूनि संस्तुत्वा तामकुक्षावंगुष्ठमात्रं पापपुरुषं यमिति पूरणं १६ संक्षोष्य रमिति
अग्निवीजेन कुंजकेन ६४ दग्धावमिति रेचकेन निःसार्य वमिन्मृतवीजेनाप्लाव्य लमिति संमेल्य ज्योतिष्यनीहमिति वीमवीजेन दे
हावयवान् घ्रात्वा जीवं क्रीं सोऽहं स इति तत्र संयोज्य वृक्षाणां प्रकृतिः कृतेर्महान् मरुतो हं राकाशः ॥ आकाशादायुर्वयोदग्निरये

रामः
२३

रावः अस्त्राय पृथिवी पृथिव्या ओषधयः ॥ ओषधीभ्यो नमः त्रार्इ नोरे न सः पुरुष इति देहात्पत्रिं विनावाप्राणपुनिष्ठां कुर्व्यात् ॥ प्राणपुति
कामंत्रस्य वृक्षाविसुरुद्रा मयः ॥ मयजुः सामानि ह्वं सोऽसि प्राणशक्तिर्देवता ॥ श्रीं वीजं क्रीं शक्तिः क्रीं कीलकं ॥ प्राणपुतिष्ठायां विनियो
गः ॥ ॐ श्रीं क्रीं श्रीं कं रं पृथिव्याप्रे जोवायया काशात्मने ॥ श्रीं श्रीं गुह्यान्मनः ॥ ॐ ईवं सद्यस्पर्शरूपरसगंधात्मने ईतेर्जनीन्मनः ॥ ॐ
उं श्रीं त्रत्तव कवसु जिह्वा प्राणात्मने दुं मध्यामा न्यां नमः ॥ ॐ एं नं वाक्पाणिपादपायूपस्थात्मने एं श्रनामिका न्यां नमः ॥ ॐ ओं पं वचनादा
न विहुरणोत्सगानं दान्मने ओं कनिष्ठिका न्यां नमः ॥ ॐ श्रीं यं रं मनोबुद्ध्या हंकारविज्ञात्मने अः करतलपृष्ठा न्यां नमः ॥ एवं षडंगः ॥ ॐ श्रीं क्रीं
यं रं लं वं शं षं सं हंसः ॥ सोऽहं क्रीं क्रीं मम प्राणा इह प्राणाः ॥ पुनरेवं मम जीव इह स्थितः ॥ मम सर्वेन्द्रियाणि ॥ मम बाह मम श्रोत्रा प्राणा प्राणाः
इहैवा गन्तव्यं ये सुखेन सुधिरं निष्ठुं तु स्वाहेति हृदि करं दत्वा पठेत् ॥ नतो मानृकान्यासः ॥ अथ मानृकामत्रस्य वृक्षा मयिः ॥ गायत्री
हृदः ॥ मानृका सरस्वती देवता ॥ हरो वीजानि स्वराशक्तयः विंदुः कालीकं न्यासे विनियोगः ॥ ॐ श्रीं कं श्रीं गुह्यान्मनः ॥ ॐ ईवं तर्जनी न्यां ॥
ॐ उं दुं मध्यामा न्यां ॐ एं तं एं श्रनामिका न्यां ॥ ॐ श्रीं पं श्रीं कनिष्ठिका न्यां ॥ ॐ श्रीं यं अः करतलपृष्ठा न्यां नमः ॥ एवं हृदयादिषडंगः ॥ ततः कंठ

शः सा

स्थषोडशदले अकारादिषोडशखरान्विन्यसेत् ॥ अंनमः ॥ अंनमइत्यादि ॥ ततः रुदिद्वादशदलेकादिषान्नान् ॥ नानौदशदलेडादिफान्ना
न् ॥ सिंगेषदलेवादिनान् ॥ आधारेचतुर्दले दिसान् ॥ ललाटेधिदले रुं दं इत्यंतमातृकान्यासः ॥ अनामिकायाशिरसिअंनमः ॥ एवं
मध्यामयामुखवृत्तेऽं ॥ तर्जनीमध्यामिष्वसुषया ॥ इं इं ॥ अंगुष्ठेनकर्णयोः उं उं ॥ कनिष्ठांगुष्ठाभ्यानासांपुटयोः अं अं ॥ तर्जनीमध्यामान
मनिर्गंडे लूं लूं ॥ मध्यामयाओष्ठयोः एं एं ॥ अनामिकदन्तपंक्त्योः ओं ओं ॥ मध्यामयाशिरसिअं ॥ अनामामध्यामाभ्यांमुखेत्रः ॥ कनिष्ठाभ्या
मानामाभिर्दन्तयोः संध्याग्रपाश्वर्योः एके ॥ कक्षबाहुमूलैकं ॥ कर्णरेखं ॥ मणिवधैर्गं ॥ अंगुलिमूलैर्धं ॥ अंगुल्यग्रेऽं ॥ वामबाहुमूलैर्धं ॥ कू
र्णरेखे ॥ मणिवधैर्जं ॥ अंगुलिमूलैर्जं ॥ अंगुल्यग्रेअं ॥ दक्षकटौठं ॥ जानुनिठं ॥ गुल्फेऽं ॥ अंगुलिमूलैर्धं ॥ अंगुल्यग्रेणं ॥ वामकटौतं ॥ जा
नुनिधं ॥ गुल्फेऽं ॥ अंगुलिमूलैर्धं ॥ अंगुल्यग्रेनं ॥ पाश्वर्योः पंफं ॥ एकेवं ॥ सांगुष्ठकनिष्ठाभ्यामाभिर्नौजं ॥ सव्याभिरुदरेमं ॥ तलेनरुद
रेयं त्वग्धातवेनमः ॥ सव्याभिर्दक्षिणंसेरं ॥ अस्वग्धातवेनमः ॥ ककुदिलं सांसधातवेनमः ॥ वामांसेवं ॥ मेदधातवेनमः ॥ तलेनरुत्पूर्वंदक्ष
रुत्तेशं ॥ अस्थिधातवेनमः ॥ रुत्पूर्वंवामरुत्तेशं मज्जाधातवेनमः ॥ रुत्पूर्वंदक्षपादे संशुक्लाग्नेनमः ॥ रुत्पूर्वंवामपादेरुं प्राणाग्नेनमः

रामः
२४

॥ रुत्पूर्वंनौलं जीवात्मने नमः ॥ रुत्पूर्वमुखेक्षं परमात्मनेनमः ॥ इतिवदिर्मातृकान्यासः ॥ ॥ ततः कलामातृकाया ॥ प्रजापतिभ्यः
गायत्रीहृदः ॥ कलामातृकादेवता ॥ लोहवीजानि खराः शक्रयः न्यासेति अं अं अंगुष्ठाभ्यांनमः इति करन्यासांते ॥ अं अं अं रुदयाय
नमः ॥ इं अं इं शिरसे ॥ उं अं उं शिखायै ॥ एं अं एं कवचाय ॥ ओं अं ओं नेत्रत्रयाय ॥ अं अं अं अस्त्राय फट् ॥ ॥ ततो ध्यानं ॥ रुतैः पद्मे र
थांगुणामथरुरिणंपुस्तकंवर्णमालां टंकं शुद्धं कपालंदलममृतलसद्देमकुंजं वरुणी ॥ मुक्ताविद्युत्पयोदस्फटिकनवत्रपावंधुरैः पं
चवक्त्रैश्चक्षैवसौजनस्त्रांशकलशसिनिनांशारदांनान्नमामि ॥ इति ध्यानसासंपूजा ॥ ॥ न्यासः ॥ अं अं निवृत्तौ केशान्ते ॥ अं अं प्रतिष्ठा
ये मुखवृत्ते ॥ अं अं विषयायै ॥ अं इं शास्त्रे ॥ दक्षवामनेत्रयोः ॥ अं उं धिकायै ॥ अं उं दीपिकायै ॥ तथा कर्णयोः ॥ अं अं वेविकायै ॥ अं अं मोविकायै
॥ तथा नाशयोः ॥ अं लंपरायै ॥ अं लं सूक्ष्मायै ॥ तथा कपोलयोः ॥ अं एं सूक्ष्मायै ॥ अं एं जानामृतायै ॥ उर्धाधरोष्ठयोः ॥ अं अं आपायि
न्यै ॥ अं अं वापिन्यै ॥ तथा दंतयोः ॥ अं अं नापिन्यै ॥ शिरसि ॥ अं अं योमरूपायै जिह्वायां ॥ अं कं स्रष्ट्यै ॥ अं खं मधौ ॥ अं गं स्मृत्यै ॥ अं धं मेधा
यै ॥ अं उं कान्त्यै ॥ दक्षरुत्तसंधिष्वेव ॥ अं वं लक्ष्म्यै ॥ अं हं न्युत्तै ॥ अं जं स्थिरायै ॥ अं अं स्थित्यै ॥ अं अं सिधौ ॥ तथा वामनुंजे ॥ अं टं जयायै

शा.सा.

॥ॐॐपातिनो॥ॐॐसांते॥ॐॐइष्ट्यो॥ॐॐगारेते॥नद्यादक्षपादे॥ॐॐनंकामिकाये॥ॐॐदंकादिनो॥ॐॐघंपीनो॥ॐॐनंदीर्घाये॥नद्यावामे॥
ॐॐपंतीज्ञाये॥ॐॐफंरौद्रो॥ॐॐवंद्रयाये॥ॐॐनंनिद्राये॥ॐॐमन्त्रो॥दक्षवामपार्श्वपृष्ठजठरेषु॥ॐॐयंसुधेनमः॥हृदि॥ॐॐरक्रोधिने॥
दक्षासे॥ॐॐलंक्रियायेककुदि॥ॐॐशिवंउल्कायेवामांसे॥संमृत्वावेहदादिदक्षहस्त्यान्तं॥ॐॐघंपीताये॥नद्यावामे॥ॐॐसंश्रेताये॥
नद्यादक्षपादे॥ॐॐरुंअलशायेनद्यावामे॥ॐॐलंअसिताये॥हृदादिउदरान्तं॥ॐॐसंअनताये॥हृदादिमुखान्तमिति॥कलामातृका॥
॥ ॥अस्यांश्रीनवाक्ष्वामत्रस्याहिरण्यगर्भपरमात्माअधिः॥महाकालीमहालक्ष्मीसरस्वतीदेवता॥गायत्रिसिगनुष्टुप्छन्दाः॥
सि॥नंदाशकंजरीनीमाशक्तिः॥रक्तदन्त्रिकाजामर्योवीजानि॥अग्निर्वायुःसूर्यास्तत्त्वानिशेषाशक्तयः॥ममसर्वसिद्धिप्राप्त्यर्थेनपेदि
नियोगः॥ॐॐऐंॐॐक्रींॐॐअंॐॐअनुष्ठायांनमः॥ॐॐऐंॐॐक्रींॐॐतर्जनीयांनमः॥ॐॐऐंॐॐक्रींॐॐमध्यमायां॥ॐॐअनामिकायां॥ॐॐकनिष्ठिकायां॥
ॐॐकरनलकरपृष्ठाः॥ॐॐहृदयायनमः॥ॐॐशिरसेखाहा॥ॐॐशिखायेवषट्॥ॐॐकवचायकुं॥ॐॐनेत्रत्रयायवौषट्॥ॐॐअस्त्रायफट्॥मू
लेनवापकंकृत्वा॥एकादशान्यासांकुर्यात्॥यथाशिरश्चाद्यंगेषुमंत्राश्चबीजसहितामातृकान्यसेत्॥अयंप्रथमोऽन्यासः॥शिरसि

रामः
१५

अविस्तरुडेनोनमः॥गुह्येपरमशिवलिंगायवीजायनमः॥पादयोःकालीशिवदूतीपञ्चापतीन्धःशक्तिनोनमः॥ॐॐऐंॐॐक्रींॐॐकनिष्ठि
कायांॐॐवौषट्॥इत्यादिअनामिकायांकुं॥मध्यमायांवषट्॥तर्जनीयांखाहा॥अनुष्ठायांनमः॥करनलपृष्ठमणिवंधायांफट्॥एवं
हृदयायनमः॥शिरसेखाहा॥ॐॐशिखायेवषट्॥कवचायकुं॥ॐॐनेत्रत्रयायवौषट्॥ॐॐअस्त्रायफट्॥इतिद्वितीया॥ ॥अथपूर्वाङ्गे
॥ॐॐक्रींॐॐब्रह्मणीमेपूर्वेपातुनमः॥ॐॐक्रींॐॐमाहेश्वरीमेअग्नेयेपातु॥एवंकौमारीदक्षिणेपातु॥वैष्णवीमेनिम्ब्यापातु॥वाराहीमेपश्चि
मेपातु॥इन्द्राणीमेवायवापातु॥वामुंडामेउत्तरेपातु॥महालक्ष्मीमेईशान्यापातु॥वामेश्वरीमेऊर्ध्वपातु॥सप्तदीपेश्वरीमेमध्यापा
तु॥नागेश्वरीमेअधःपातुनमः॥इतिखशरीरेपूर्वाधिकत्यनयादेवीन्यसेत्॥इतितृतीया॥ ॥ॐॐक्रींॐॐपूर्वाङ्गेनन्दजापातु॥॥ॐॐदक्षि
णाङ्गेरक्तदन्त्रिकापातु॥॥ॐॐपश्चिमाङ्गेशकंजरीपातु॥॥ॐॐमूर्द्धादिपादान्तीनीमापातु॥ॐॐपादादिमूर्द्धान्तंजामरीपातुनमः॥इतिचतुर्थः॥
पादादिनाभियर्यन्तं॥ॐॐक्रींॐॐवस्त्रापातुनमः॥नानेकाष्टपर्यन्तंविष्णुःपातु॥कण्ठाद्वस्त्रंरंध्रपर्यन्तरुद्रःपातु॥पादद्वयेहंसःपातु॥करद्व
येवैनतेयःपातु॥नेत्रयोःवृषभःपातु॥सर्वाङ्गेगजाननःपातु॥हृदयेसर्वानन्दमयोहरिःपातु॥इतिपंचमः॥ ॥मध्येमहालक्ष्मीप

25

20

15

शा. सा.

नु ॥ मत्स्यकेसरस्वनीपातु ॥ पादयो मूला कालीपातु ॥ करयोः सिंहः पातु ॥ नेत्रयोः परमहंसः पातु ॥ पादयोः महिषसहितः पातु ॥ सर्वो गेम
 देशः पातु ॥ इति षष्ठः ॥ ॥ ॐ ऐं नमः सिरसि ॥ ॐ क्लीं नमः दक्षनेत्रे ॥ ॐ क्लीं नमः वामे ॥ ॐ वां नमः ॥ दक्षकर्णे ॥ ॐ मुं नमः ॥ ॐ डां नमः
 ॥ ॐ डां नमः नसि ॥ ॐ यैं नमः मुखे ॥ ॐ विं नमः लिंगे ॥ ॐ ज्ञे नमः ॥ मायौ ॥ इति सप्तमः ॥ ॥ ॐ ऐं नमः पादौ ॥ ॐ क्लीं नमः लिंगे ॥ ॐ क्लीं
 नमः मुखे ॥ वां नमः नसि ॥ मुं नमः वामकर्णे ॥ डां नमः दक्षे ॥ यैं नमः वामनेत्रे ॥ विं नमः दक्षे ॥ ज्ञे नमः शिरसि ॥ केचिदत्र श्रद्धा राण्यपि विलोमाना
 कुलनिर्मूलं ॥ इति षष्ठः ॥ ॥ स्वपूर्वाङ्गे ॥ मूर्धादिपादान्तं ॥ ॐ ऐं क्लीं क्लीं वामुत्तरे विज्ञेयं नमः ॥ एवं मूलदक्षिणापार्श्वे ॥ मूलं पृष्ठे ॥ मूलं
 वामजागे ॥ पुनर्वामे पृष्ठे ॥ दक्षिणाङ्गे ॥ पूर्वाङ्गे ॥ व्यापकत्वेन पादादि शिरोर्ध्वं नमः ॥ इति नवमः ॥ ॥ अतः सर्वमत्र मुञ्चार्थः ॥ रुद
 याय नमः ॥ मूलं शिरसे स्वाहा ॥ मूलं कवचाय हुं मूलं नेत्रत्रयाय वौषट् ॥ मूलं अस्त्राय फट् ॥ इति दशमः ॥ ॥ खड्गिनी शूलिनीत्येकं श्लोकं
 कृत्वा वार्ध्यायेत् ॥ सर्वाङ्गे मूर्धादिपादान्तं व्यापकत्वेन विन्यस्य ॥ पुनः मूलेन पारिणो देवि श्रोत्रादि श्लोकवन्तुष्टयं ॥ वालार्कवर्ध्यायेत् ॥ व्यापक
 त्वेन विन्यस्य ॥ पुनः सर्वस्वरूपे सवेशे इत्यादि श्लोकपञ्चके शुद्धस्फटिकसंकाशं ध्यायेत् ॥ प्राग्बत्सर्वंगे व्यापकत्वेन विन्यस्य स्वात्मानं देविरु

रामः

७६

10

5

पंध्यात् ॥ योनिमुद्राप्रदर्शयेत् ॥ इति एकादशोऽध्यायः ॥ ॥ अथ पीठन्यासः ॥ इत्यपीठन्यासः ॥ रुदिरुत्तमं दत्त्वा उपर्यादिक्रमेण ॥ ॐ म
 ण्डुकाय नमः ॥ ॐ कालाग्निरुद्राय नमः ॥ ॐ क्लीं आधारशक्तये नमः ॥ ॐ कुर्माय नमः ॥ ॐ अनन्नाय नमः ॥ ॐ वराह्याय नमः ॥ ॐ पृथिव्ये नमः
 ॥ ॐ नधामस्य मुद्राय नमः ॥ ॐ रत्नमण्डपाय नमः ॥ ॐ कल्पवृक्षाय नमः ॥ ॐ रत्नवेदिकायै नमः ॥ ॐ रत्नसिंहासनाय नमः ॥ दक्षांशे ॥ ध
 र्माय नमः ॥ दक्षकर्णे ॥ ॐ ज्ञानाय नमः ॥ वामकर्णे ॥ ॐ वैराग्याय नमः ॥ वामांशे ॥ ऐश्वर्याय नमः ॥ मुखे ॥ ॐ धर्माय नमः ॥ दक्षपार्श्वे ॥ ॐ अर्ज
 नाय नमः ॥ नाभौ ॥ ॐ अवैराज्ञाय नमः ॥ वामपार्श्वे ॥ ॐ अनेश्वर्याय नमः ॥ मध्ये ॥ ॐ यदुमाय नमः ॥ ॐ आनन्दकन्दाय नमः ॥ ॐ सवित्रा
 लस्ये नमः ॥ ॐ प्रकृतिपत्रे चो नमः ॥ ॐ कौर्विरकेशे चो नमः ॥ ॐ पञ्चशब्दी जादो कर्मायै नमः ॥ ॐ श्रृङ्गमाण्डलाय दशकलात्मने
 नमः ॥ ॐ उंसोनमण्डलाय षोडशकलात्मने नमः ॥ ॐ वक्रिमाण्डलाय दशकलात्मने नमः ॥ ॐ संसत्ताय नमः ॥ ॐ रंजसे नमः ॥ ॐ तंजम
 से नमः ॥ ॐ श्रां आत्मने नमः ॥ ॐ श्रं अन्नरात्मने नमः ॥ ॐ पं परमात्मने नमः ॥ ॐ क्लीं ज्ञानात्मने नमः ॥ ॐ मायातत्वाय नमः ॥ ॐ कलातत्वाय न
 मः ॥ ॐ विद्यातत्वाय नमः ॥ ॐ परमात्मातत्वाय नमः ॥ ततो मूलेन दशधा पञ्चधा त्रिधा वामस्तकादिपादपर्यन्तं पादिमस्तकान्तं व्यापकं कुर्यात्

शाः सा.

न॥ ततः प्रणवस्य षोडशवारं जपेनेत्रत्रयावायुमापूर्वः चतुः षष्ठिकुंजयन् द्वात्रिंशत्वारं जपेत् पिंगल्यारे जयेत् ॥ एवं पिंगलया पूर्य इड
याचयेत् ॥ एवं प्राणायामत्रयं कृत्वा ध्यायेत् ॥ श्वेताननानीलजुजा सुश्वेतस्तनमण्डला ॥ रक्तमधारक्तपादा नीलजंघोरु रुक्मपा ॥ सुचित्र
अचनचित्रमाल्याम्बरविभूषणा ॥ वित्रानुलेपनाकान्तिरूपसौजाय्यसारिणी ॥ अष्टादशजुजा पूज्या सा सहस्रजुजा सती ॥ अयुधान्यत्रवक्षते
दक्षिणाधः करक्रमात् ॥ अक्षमालां च कमलं वाणासिः कुलिशं गदा ॥ चक्रं त्रिशूलं परशुं शंखो घंटा वपाशकः ॥ शक्तिर्दण्डश्चर्मचापं पानपा
त्रं कमण्डलुं ॥ अलंकृतजुजामेति रायुधैः कमलानना ॥ सर्वदेवमयी मीशां महालक्ष्मीमिमानुप ॥ पूजयेत् सर्वलोकानां सदेवानां प्रजुर्जवेत् ॥
इति ध्यात्वा मानसोपचारैः पूजयेत् ॥ यथा कुण्डलीपात्रस्थजलेन मूलान्ते इदं पाद्यं तेनैव मूलान्ते इदं अर्घ्यं श्रीसहस्रदरजृंगारललितैवारम
णाय मूलान्ते इदं आचमनीयं श्रीमुखे ॥ पंचजुजानि चतुर्विंशति तत्त्वानि गंधं मूलान्ते इदं गंधं श्रीएकादशे द्रियातीरु पुष्पाणि सुरजीनि च ॥
॥ अथ विशेषपुष्पाणि ॥ अमायामनहंकारं अरागममदंतया ॥ मोत्रे रुकमदं जेच अदेषाक्षी जकेतया ॥ अमात्सर्यमलो जेच दशपुष्पं
विदुर्बुधाः ॥ अहिंसा परमं पुष्पमिदं यनिग्रहः ॥ दया पुष्पं क्षमा पुष्पं ज्ञान पुष्पं च पंचमं ॥ इति ॥ ततो वायुरुपंधूपं दीपं परामृतं नैवेद्यं शशि

रामः

२२

खण्डनामूलं शंवरं चामरं सूर्यदर्पणां चंद्रं चंद्रं पद्मं मेषलां आनंदं हारमुच्चरं अनाकृतधनिमयी घंटां निवेदयेत् ॥ तत आत्मयजन रूपं अ
त्मयागं कुर्यात् ॥ तत्र स्वेष्टदेवतारूपं स्वात्मा ध्यात्वा कुण्डली उक्तवर्त्मनावस्तरं धेनीत्वा घृतं पाकयित्वा पुनः स्वस्थानं प्रापयेत् ॥ तत्र मूलाधा
रे कुण्डली रूपं पद्मी प्रमग्निविधिं च तत्र मनः सुषुम्ना सुक्कामक्रोधादिरुविर्द्वयं अविद्यो पान्नसकलधर्माधर्मनकार्यरूपं निखि
लं पंचजुलो मिखाहा इति मंत्र उक्त्वा निखिलोपाधिनिरतिशयानन्दरूपमात्मानं ध्यायेत् ॥ ततः अकारादिलकारां लकारादि अकारा
रात्रं शतमनसः ॥ ह्यात्मै मेरुः अ१६ क५ च५८ पत५ प५ य४ शष सरुह इत्यष्टवर्गेः श्वाद्योत्ररशतं जप्त्वा गुह्यदिना जपं समर्प्य देवतारु
पं स्वात्मानं विजाया परमात्मानं दमयः साणं परमविश्रान्तिं कुर्यात् ॥ ततो बहिः पूजा तत्रार्चस्थापनं तु ॥ ॥ यथा ॥ स्ववामे त्रिकोणं पंचको
णं दक्षिणे चतुरस्रं मण्डलं कृत्वा चतुरसे पूजयेत् ॥ ॐ कां वी पीठाय नमः ॥ ॐ उ अ य नी पीठाय नमः ॥ ॐ म धुरा पीठाय नमः ॥ ॐ अ यो धा पीठाय नमः
॥ पंचकोणं पंचांगं ॥ त्रिकोणमूल त्रिखण्डेन विन्दो समस्तमूलेन पूजयित्वा फडिति प्रक्षालिता त्रिपदिका तत्र स्थापयेत् तत्र वक्त्रे दशकलाः पूजये
त् ॥ ॥ यथा ॥ यंधूमाधिषेनमः ॥ रंडायायै ॥ लंज्वलिन्यै ॥ वंज्वालिन्यै ॥ शंविस्फुलिंगिन्यै ॥ संसुत्रियै ॥ संस्वरूपायै ॥ लंरुवादायै ॥ संक

शा: सा

शबाहये ॥ मध्ये ॥ मं वक्रिमाउ लाय दशक लात्मनेनम. इति संपूज्य ततो फडितिसंप्रसाद्य तदुपरि संस्थाप्य ॥ तत्र सूर्यस्य दशक
ला वा मावर्त्तेन पूजयेत् ॥ यथा ॥ कंचनपि नैनमः ॥ खवंतातायिनै ॥ गंधधूमाये ॥ घंवमरीचै ॥ उ नंजालिनै ॥ वंधरुचै ॥ रुंदसुषु
माये ॥ जंयंनोगदाये ॥ रुंतंविश्वाये ॥ जंतांकोधिनै ॥ रुंठंधारिणै ॥ रुंठं समाये ॥ ततो मध्ये अं सूर्यमाउ लाय दशक लात्मनेनम
निसंपूज्य ॥ ततः सकारपकाशं सानुत्वारमानुकाशराणि मूलं वपठेत् ॥ तीर्थोदकैः पूरयेत् ॥ ततो जलमाउ ला कालेन वा मावर्त्तेन सोमस्य षोड
शकलाः पूजयेत् ॥ ॥ यथा ॥ अं अमृतायेनमः ॥ अं मानदाये ॥ इं पूषाये ॥ ईं तुष्यै ॥ उं पुष्यै ॥ डं रतै ॥ अंधनै ॥ अं शशिनै ॥ लं चन्द्रिकाये
॥ लं कान्तै ॥ रं ज्योत्स्वाये ॥ रं श्रियै ॥ ओं प्राणै ॥ ओं गडाये ॥ अं पूष्यै ॥ अः पूष्यै ॥ अः पूष्यमृताये ॥ ॥ ततो मध्ये ॥ अं सोममाउ लाय षो
डशक लात्मनेनम इति पूजयेत् ॥ ततः पुणवस्य ॥ अकार उकार मेकाराणां दधि द्वात्मकस्य एकपंचाशकलाः पूजयेत् ॥ ॥ यथा ॥ कं स
द्यौनमः ॥ खं अक्षौ ॥ गं स्मृत्यै ॥ घं मेधाये ॥ उं कान्तै ॥ वं लक्ष्म्यै ॥ रुं दूतै ॥ जं स्थिराये ॥ अं स्थितै ॥ अं सिधौ ॥ रुं सः शुविष्य सु रं तरि सस
होता वेदिषदतिथिर्गोणसत् ॥ नृषद्वरसदृशद्योमसदङ्गागो जाअतजा अदिजाअतंवृहत् ॥ इत्यभि मन्त्रा ॥ रुं जयाये ॥ रुं पारिनै ॥

रामः
७८

उं शान्तै ॥ रुं रेवत्यै ॥ एं रतै ॥ तं कामिनै ॥ घं वरदाये ॥ दं द्रादिनै ॥ धं प्राणै ॥ नं दीर्घाये ॥ पुनक्षि सुखवने वीर्येण मृगोणा नीमः कुव
योगरिक्ताः ॥ यत्पौरिषु विषु विक्रमेण ॥ ध्वनिक्षिप्यं निनुवनानि विष्वा ॥ इत्यभि मन्त्रा ॥ पंतीक्ष्णायै ॥ पं रौद्रायै ॥ वं नयाये ॥ नं निद्रायै ॥ मं तन्त्रायै
॥ यं सुधाये ॥ रं क्रोधि नै ॥ लं क्रियाये ॥ वं डल्कारिणै ॥ शं मृत्यवे ॥ अं वकं यजामहे ॥ सुगन्धिं पुष्टिवर्धनं ॥ उर्वारु क मिव वं धनामृतो मु
ह्ययमाना मृतान् ॥ इत्यभि मन्त्रा ॥ घं पीताये ॥ सं त्वनाये ॥ रुं अरुणायै ॥ लं असिताये ॥ अं अनन्ताये ॥ तक्षिणो परमं पदं सदा यशं निसूर
यः ॥ दिवी वच सुरातं तं ॥ अं निवृत्यै ॥ अं पुनिकाये ॥ ईं विद्याये ॥ ईं शान्तै ॥ उं उधिकाये ॥ उं दीपिकाये ॥ अं चेरिकाये ॥ अं मोचिकाये ॥
लं परायै ॥ लं सूक्ष्माये ॥ रं सूक्ष्मा मृताये ॥ रं ज्ञाना मृताये ॥ ओं आयायिनै ॥ ओं वायिनै ॥ अं योमरुपाये ॥ अः अनन्ताये ॥ तक्षिणो विप
न्यको जाग्रवांसः समिधनो विहो र्यन्तरं पदं ॥ विष्णु र्ये निंकल्ययनुत्तरुपाणि पिंशान् ॥ आसिंचनु प्रजापति धीना गर्जं दधानुजे ॥ गर्जं
विधेहि सिनीवालिंगं विधेहि सरस्वति ॥ गर्जंते अश्विनौ देवा वाधन्तां पुष्करसुजौ ॥ इत्यभि मन्त्रा ॥ गंधपुष्पाक्षतजवजशाग्रतिलस
र्षपदूर्वाभिः अर्घ्यं विरच्य गंगे वेत्यादिनां कुशमुद्रया सूर्यमाउ ला तीर्थं वा मोक्षदुमित्यवगुंष्ट्वा अस्त्रेण ह्येतिकाभिः सं रक्षयं वा केन स

25

20

15

श्री सा.

कलीत्येके परमीकृत्यवमिति धेनुमुद्रया श्रमृतीकृत्यगालिनीशंखचक्रयोनिमुद्राः प्रदर्शयन्मुद्रया ह्यमूलं दशधा जपेत् ॥ ततस्तत्र
 लंगंधादिभिः संपूजातदक्षिणोपायाचमनीयमधुपर्कस्तानपात्राणि सामान्यार्घवत्संस्थाप्य तत्र पाद्यपात्रे श्यामाकदूर्वाकुविष्णुक्रान्ताः
 क्षिपेत् ॥ आचमनीये जानीलवंगकं कोलौन् मधुपर्कपात्रे घृतमधुदधानि ॥ ततः सर्वपात्रेषु अर्घ्यं जलं किञ्चिद्दत्त्वा तेनोदकेन पूजोपकर
 णमात्मानं चानुस्य सर्ववृत्तयं जावयेत् ॥ ॥ ततो वेश्यां सर्वतो नृपदेवताधाम्नो धाम्न इति सप्तसागरपर्यन्तमावाज्यमधोसेरवेनमः इ
 ति मेरुवाज्यावाज्ये गदाशायुधानि गौतमादि ऋषीर्नैद्यादि शक्तीर्मधोसूर्यं वाज्ये सोमादि ग्रहान् पूजयेत् ॥ ततो मधो ॥ कुंभं पुनिष्ठाप्य पा
 त्रे रक्तवस्त्रेशक्ताष्टगंधैर्यत्रैलिखेत् ॥ यथा मधो त्रिकोणं तद्वहिः षष्कोणं तद्वह्म षोडशानि ॥ तद्वारे चतुर्द्वारे चतुरस्रमिति ॥ तत्र शतचण्डा
 हेमपलेन तद्वर्धेन तद्वर्धेन वा सहस्रचण्डानुविंशति दशपंचान्यतमसु वत्संकृती ध्यानोक्ता मष्टा दशचुजां रक्तस्योक्ता मष्टचुजां वाम
 हिवा सुरहं त्रीसिंहा देवी मूर्तिरक्तपद्मकूलयुगद्धन्नां संस्थाप्य पूजयेत् ॥ ॥ तद्यथा ॥ ॐ मण्डुकाय नमः ॥ ॐ कालाग्निरुद्राय
 नमः ॥ ॐ क्रीं आधारशक्तये नमः ॥ ॐ कूर्म्याय नमः ॥ ॐ अनन्नाय नमः ॥ ॐ वराह्याय नमः ॥ ॐ पृथिव्यै नमः ॥ ॐ सुधासमुद्राय नमः

रामः

२१

॥ ॐ रत्नदीपाय नमः ॥ ॐ स्वपर्वताय ॥ ॐ नन्दनोद्याय ॥ ॐ रत्नोमण्डपाय ॥ ॐ कल्पवृक्षाय ॥ ॐ रत्नवेदिकायै ॥ ॐ रत्नसिंहा
 सनाय ॥ ॥ अग्न्यादि कोणेषु ॥ ॐ धर्माय ॥ ॐ ज्ञानाय ॥ ॐ वैराग्याय ॥ ॐ ऐश्वर्याय ॥ ॐ धर्म्याय ॥ ॐ धर्माय ॥ ॐ अज्ञानाय ॥ ॐ अवैराग्याय ॥
 ॐ अश्वर्याय ॥ मधोपद्राय ॥ ॐ आनन्दकन्दाय ॥ ॐ संविन्नालाय ॥ ॐ प्रकृतिपत्रेभ्योः ॥ ॐ विकारकेशरेभ्योः ॥ ॐ तत्त्वरूपकर्त्ति
 कायै ॥ ॐ अर्कमण्डलाय द्वादशकलात्मने ॥ ॐ उंसोममण्डलाय षोडशकलात्मने ॥ ॐ मंवक्रिमण्डलाय दशकलात्मने ॥ ॐ संस
 त्ताय ॥ ॐ रं रजसे ॥ ॐ आत्माने ॥ ॐ अन्नरात्मने ॥ ॐ यं परमात्मने ॥ ॐ क्रीं ज्ञानात्मने ॥ ॐ मायातत्त्वाय ॥ ॐ विद्यातत्त्वाय ॥ ॐ
 कलातत्त्वाय ॥ इत्येतां नित्यपीठपूजां कृत्वा यंत्रस्य चतुरस्रे पूर्व उड्डाणपीठाय ॥ उड्डाणेश्वराय ॥ उड्डाणपादुकायै ॥ आग्नेये ॥ मन्त्र
 कापीठाय ॥ मान्दकेश्वराय ॥ मान्दकोपादुकायै ॥ दक्षिणे जालंधरपीठाय ॥ जालामुखेश्वराय ॥ जालामुखिपादुकायै ॥ नैऋते ॥ को
 लामगिरिपीठाय ॥ कोलामगिरेश्वराय ॥ कोलामगिरिपादुकायै ॥ पश्चिमे पूर्वामगिरिपीठाय ॥ पूर्वामेश्वराय ॥ पूर्वामपादुकायै ॥ वायवे
 संहारमगिरिपीठाय ॥ संहारोपनाथाय ॥ संहारपादुकायै ॥ उत्तरे श्रोणपीठाय ॥ श्रोणेश्वराय ॥ श्रोणपादुकायै ॥ ईशाने कामरू

श्रीः सा.

पपीठाय ॥ कामेश्वराय कामपादुकायै ॥ आग्नेयादि अग्निमुखवेतालाय ॥ प्रेतवारुनवेतालाय ॥ ज्वाला मुखवेतालाय ॥ धूम्राक्ष
वेतालाय ॥ ततोष्टदले पूर्वदिवाह्यौ ॥ मारुथ्यौ ॥ कौमायौ ॥ वैष्णवौ ॥ वाराहौ ॥ मारुथ्यौ ॥ चामुण्डायै ॥ चण्डिकायै ॥ तत्रैव असिता
अनैरवाय ॥ रुरुनैरवाय ॥ चण्डनैरवाय ॥ क्रोधनैरवाय ॥ उन्मत्तनैरवाय ॥ कापालनैरवाय ॥ नीषण्णनैरवाय ॥ संस्कारनैरवाय
॥ इत्यादिलोकपालाश्च ॥ षट्कोणौ ॥ गुरवे ॥ परमगुरवे ॥ परापरगुरवे ॥ गणेशाय ॥ रुद्रये ॥ रुद्राय ॥ मध्येत्रिकोणकोणेषु ॥ मरु
काल्यौ ॥ गौरीसहिताय ॥ महालक्ष्मी ॥ लक्ष्मीसहिताय दूषीकेशाय ॥ सरस्वत्यै सरस्वतीसहिताय विरिंचये ॥ त्रिकोणात्पदक्षितौ
कालाय ॥ रुद्राय सिंहाय ॥ उत्तरे मृत्यवे ॥ विजयाय ॥ गणेशाय ॥ महिषाय ॥ मध्येचण्डिकायै ॥ तदक्षितौ महाकाल्यौ ॥ वामे सर
स्वत्यै ॥ पुनर्वाहवतुरसे ॥ ॐ कारपीठाय ॥ पूर्वपीठाय ॥ कामपीठाय ॥ पूर्वदिगणेशाय ॥ क्षेत्रपालाय ॥ पादुकाया ॥ पादुकाय ॥ अ
नेयादि जयायै ॥ विजयायै ॥ जयन्तौ ॥ अपराजितायै ॥ पूर्वविष्णुमायायै ॥ बुधै ॥ निद्रायै ॥ सुषायै ॥ दक्षिणे द्वायायै ॥ शक्तौ ॥ नृ
यै ॥ शक्तौ ॥ लक्ष्म्यै ॥ पश्चिमे शक्तौ ॥ अक्षयै ॥ कान्त्यै ॥ लक्ष्म्यै ॥ धृत्यै ॥ वृत्त्यै ॥ उत्तरे स्मृत्यै ॥ दयायै ॥ नुद्यै ॥ पुष्ट्यै ॥ मानुका

शमः
८०

यै ॥ ततो मध्ये ॥ आधारकुर्माय ॥ शेषाय ॥ पृथिव्यै ॥ सवित्रालाय ॥ महापद्माय नमः ॥ इति पीठपूजा ॥ ॥ ततो मूर्ते रघुनाथं कृत्वा
हृदि स्थान्योतिर्मयीं सपरिवारं महालक्ष्मीं ध्यात्वा ॥ आगच्छ वरदे देवि दैत्यदर्पिनि सूदनि ॥ पूजां गृह्णाण सुमुखेन मत्तेशंकरप्रिये ॥ दु
र्गे देवि समागच्छ सांनिध्यमिह कल्यायः ॥ वलिपूजां गृह्णाण त्वं अष्टभिः शक्तिभिः सह इति मन्त्रं पठित्वा दक्षिणासारंध्रेण पुष्पांजलावानी
यमूलेन मूर्तेः पश्चिप्य आवारुणादिमुद्राः योनिमुद्रां प्रदर्शय पूर्ववत्प्राणान्युत्तिकाया मूर्तेः षडंगं कृत्वा मूलेन जयंती मङ्गलाकालीत्यने
न शन पूर्वस्थापितपाद्याद्याविमनमधुर्कानि वेदयेत् ॥ ततः सुगन्धैः लेन पंचामृतोत्सादकतीर्थोदकैः हिरण्यवर्णमिति श्रीसूक्तेन अ
हं रुद्रेति रिनि देवीसूक्तेन इयमदानिति सरस्वतीसूक्तेनाभिषिंच्य पुनराचमनं दत्त्वा पद्मकुलयुगं कंबुकाजरणाद्यगंधिविल्लपत्रना
नापुष्परुद्रिकाकुंकुमसिंदूरालकपरिमलद्रवाणिसमर्प्य पंचविंशतिहा दशत्रीणां सहस्राणां पुष्पाणां सप्ययेत् ॥ ॥ तद्यावराण्य
जा ॥ दक्षिणे ऐं महाकाल्यै विद्महे नमः ॥ वामे क्लीं सरस्वत्यै विद्महे नमः ॥ वामे कुं महिषाय ॥ दक्षिणे सिंहाय ॥ पुरः गंगेशाय ॥ कुं काराय पश्चा
त् कुं मृत्यवे ॥ षट्दलेषु ॥ कैं रुद्रपत्न्यै गौर्या श्रीविष्णवे ॥ श्रीलक्ष्म्यै ॥ ऐं ब्रह्मणे ॥ ऐं सरस्वत्यै ॥ ॥ तत्रैव ॥ क्वां रुद्रयाय ॥ शिरसे स्वाहा

शा. सा

॥ कौशिकीये ॥ कवचाय ॥ नेत्रत्रयाय ॥ श्रवणाय ॥ गुंगुरुचो नः ॥ पंपरमगुरुः ॥ पंपरमेकी ॥ रुरयेरुशाय ॥ गणशायदिशु ॥ वाचो मादे
 ॥ यो कोमाये ॥ वैष्णवे ॥ वाराह ॥ श्रीजामये ॥ लैरुद्राय ॥ लैरुद्राय ॥ सौ नारसिंहे ॥ वंचामुण्डाय ॥ विदिशु ॥ दोदोनैरवो ॥ अक्षितांगने
 ॥ रवायुरुनैरवाय ॥ चण्डनैरवाय ॥ क्रोधनैरवाय ॥ उन्नतनैरवाय ॥ कपालनैरवाय ॥ जीषणनैरवाय ॥ संहारनैरवाय ॥ पूर्वादि ॥ लंइन्द्रा
 ॥ रंअग्नये ॥ यंयमाय ॥ संनिर्जनवे ॥ वंवरुणाय ॥ यंवायवे ॥ संसोमाय ॥ रुंईशानाय ॥ वहिः वज्राय ॥ शक्रये ॥ दंडाये ॥ खड्गाय ॥ पा
 ॥ शाय ॥ अंकुशाय ॥ गदाये ॥ त्रिशूलाय ॥ ॥ नतोमूलेन धूपदीपोदत्ता ॥ नैवेद्यमन्त्रेणाभिमन्त्र्य मूलेन प्रोक्ष्य कवचेनावगुंक्षुपुष्पदत्ता
 ॥ धेनुमुद्रया मृतीकृत्य मूलेन निवेद्य गालमुद्राप्रदं मधोपानीयमुत्तरापोशनं च दत्वा करोद्धर्तनफलतां मूलदक्षिणा नीराजनरुत्रचा
 ॥ मरदयाणां गीतवाद्यादिनिवेद्य वलिं दद्यात् ॥ क्षेत्रियादीनां दद्यात् ॥ विप्रस्य वस्त्रवेष्टितकुष्माण्डं विलंबा ॥ देवीं विलंबा मुदलज्जा
 ॥ तीवंपकैः संपूज्य उदश्रुयः पूर्वाभिमुखं देवीमुखं वा वलिं संस्थाप्य गंधपुष्पैरलंकृत्य ॥ पशुत्वं वलिरूपेणा मम जाग्या दुपस्थितः ॥ प्रणामा
 ॥ ततः सर्वैरूपिणां वलिरूपिणां ॥ चण्डिकाप्रतिदानेन वलिनापदिनाशनः ॥ वामुण्डावलिरूपाय वलेतु नानमोनमः ॥ यज्ञार्थे वरये सृष्टा

रामः

८१

स्वयमेव स्वयं जुवा ॥ अतस्तां यात याम्यद्यत्स्माद्यज्ञे वधो वध ॥ इत्यभिमन्त्र्य ॐ हं क्रौं श्रीं इति मंत्रेणानुपरिपुष्यात्वा रसनात्वं चण्डिकाया ३
 सुरलोकप्रसाधकः ॥ क्रौं क्रौं खड्गं फट् इति खड्गं पूजयित्वा ॐ कालिकालियज्ञेश्वरिलो रुद्राया नम इति मन्त्रेण हृदयेन ॥ ॐ क्रौं हं क्रौं ॥
 कौशिकीरुधिरैणायायतामिति देवो निवेद्य शेषं गृहीत्वा मूतनाये सरको विदार्थे पापराक्षस्यो वनिवेदयेत् ॥ नतोयन्त्राद्वहिः वतुः षड्विद
 लं विलिख्य तत्र पूर्वादि क्रमेण शुक्लवस्त्रं मूलदा उमरुपासासिधरे सर्वारंकारनूषिते सोम्ये जयेत् स्तोत्रं इत्यावाद्य पंचोपचारैः संपूज्य
 इमं पायसवलिं गृह्णाण ममेप्सितं कुरु कुरु स्वाहेति पायसवलिं दद्यात् ॥ एवं विजये ॥ जयंति ॥ अपराजिते दिव्यो योगिनि सिद्धयोगिनि गणे
 श्वरि ॥ प्रेतासिनि ॥ डाकिनि ॥ कालि ॥ कालरात्रि ॥ तंडकालि ॥ शैलदेवतालि ॥ उर्ध्वकेशिनि ॥ विरूपाक्षि ॥ शुक्लांगि ॥ नरनोजिनि ॥ फट्क
 रि ॥ नरनडे ॥ धूम्राक्षि ॥ कलरुप्रिये ॥ राक्षसि ॥ घोररक्ताक्षि ॥ विश्वरूपिनि ॥ जयंकरि ॥ वाण्डमारिणि ॥ चण्डि वारहि ॥ मुण्डधारिणि
 ॥ नैरवि ॥ उर्ध्वक्षि ॥ दुर्मुखि ॥ प्रेतवारिनि ॥ षडंगि ॥ लंबोस्थि ॥ मालिनि ॥ मन्त्रयोगिनि ॥ कारिशक्ति ॥ कंकारि ॥ जुवनेश्वरि ॥ त्रोटिकिम
 लामालियम इति कलारिणि केशिनि मूहनि रोमगजाप्रवाहिनि विडालि ॥ कामुकि ॥ लोलि ॥ जये ॥ अधोमुखि ॥ मुंडाप्रधारिणि ॥ वा

धि॥ कांक्षिणि॥ प्रेनजसिणि॥ धूर्जटि॥ विकटे॥ घोरे॥ कपालि॥ विषलंविनि॥ इति योगिनी पूजा केचित् यंत्राये रक्तवस्त्रे श्रृङ्गानि
 श्रिकोणैरवैपंक्तीः कृत्वा तत्रावाहनमिति त्रयं नितनमिर्मूलं॥ ततः गांग एतये॥ वंदुकाय॥ पिंगलनासुरनेत्राय॥ वलिंगकृत्कृत् रक्ष
 रक्षकदनकदन॥ फाँफाँकुं स्वाहेति वदुकाय क्षेत्रपालाय च वलिंगदत्ताये च न वलिंगदद्यात्॥ ॥ तत्र मंत्र॥ सर्वपीठोपपीठानि द्वा रो
 पत्तराणानि च॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंदोहं सर्वदिगाग्रसंस्थिता॥ योगिनी योगवीरेन्द्राः सर्वे यत्र समागता॥ नगरे वा धवाग्रा मेऽनुनयां सरि
 नस्तटे॥ वापीकूपेषु वृक्षेषु शमशानेषु च तुष्यथे॥ नानारूपधरा ये च वदु रूपधरश्च ये॥ ते सर्वे चैव संतुष्टा वलिंगं कृतुमे सदा॥ शरणाग
 तोत्स्यन्ते तेषां ते सर्वे मम सुप्रदा॥ वलिनानेन संतुष्टा प्रयच्छन्तु ममेप्सितं॥ सर्वकार्याणि कुर्वन्तु दोषांश्च घ्नन्तु सर्वदेति॥ ततः शनं नवदा
 दुकुमारी सुगंधनैलेनाच्यत पठि उपविश कर्मागतेन कुमारी पूजनं करिष्ये॥ इति संकल्प्य मूलमंत्रमुच्चार्य मन्त्राक्षरमयीं लक्ष्मीं मा
 तृणारूपधारिणीं॥ नवदुर्गात्मिकां साक्षात्कन्यामावाहयाम्बु॥ इत्यावाग्यासनया शं व॥ दत्तोत्सोदकेन पादौ प्रक्षाल्याद्या विमनस्तान
 पद्मवस्त्रं दुकूलं कुंचु कालंकारादिभ्यां सुगंधेनानुलिप्य हरिद्रकुंकुमसिंदूरारक्तकांजनपुष्पमालाभिरन्यर्चधूपदीपौ दत्वा पायसना

रामः
 ८२

नानक्षेत्रे जयेत्॥ नोजनवेलायां मूलमंत्रं सप्तसतीं वा पठेत्॥ ततो नानाफलनां वूलदक्षिणा नीराजनपुष्पांजलीं दद्यात्॥ एवमन्यापू
 जयेत्॥ आवाहने तु मन्त्रजेदः॥ मन्त्राक्षरमयीमिति सत्रोत्तोक्तं॥ जगत्पूजे जगद्धेये सर्वशक्तिस्वरूपिणी॥ पूजां गृह्णामि॥ कौमारिज
 गन्मातर्नमोस्तुते॥ इति प्रथमी॥ ॥ त्रिपुरात्रिगुणाधीरां ज्ञानमार्गस्वरूपिणी॥ त्रैलोक्यावन्दितां देवी त्रिपुरां पूजयाम्बु॥ इति तृती
 यां॥ ॥ अनिमादिगुरोदारा नकाराद्यक्षरात्मिका॥ अनन्तशक्तिसहितोक्ता मांसां पूजयाम्बु॥ इति चतुर्थी॥ ॥ कामशरामहामा
 यां कारुण्यरुदयां शिवां॥ कामदां कारुण्यदारां रोहिणीं पूजयाम्बु॥ सर्वाङ्गैः सह सुखं दद्यात्तनमः॥ स्वस्ति पूज्यं यशिरसे स्वाहा
 ॥ उद्दिष्टपुरुषाय शिवायै वौषट्॥ धूमव्यापिने कवचाय हुं॥ सप्रजिह्वायने त्रत्रयाय वौषट्॥ धनुर्दराय अस्त्राय॥ अग्नये जातवेदसे न
 मः॥ मूर्ध्नि॥ अग्नये सप्रजिह्वाय दक्षकरे॥ अग्नये रुद्रावाहनाय दक्षकरे॥ अग्नये रुद्रावाहनाय दक्षकपां॥ अग्नये द्यौदराय लिंगे॥ अग्नये वै
 धनराय वामकपां॥ अग्नये कौमारतेजसे वामपाशे॥ अग्नये विश्वमुखाय वामांसे॥ अग्नये देवमुखाय परिखायां॥ ततो ग्निंध्यानां परिसमुज्यप
 परिस्तीर्या परिधीन्निक्षिप्योपरि मेखलाक्रमेण ब्रह्मविष्णुरुद्रां योनां गौरीं च संपूज्य वक्रौ यंत्रं विविं न्यषट्दलेषु आग्नेयादिकोणेषु परतः

शा. सा पश्चान्नघोसं पद्मरागायैश्चादिपूर्वोक्तसप्तजिह्वाः संपूज्यानेयादि कोणाषु. पुरः पश्चाच्च सुरुसाश्चि वेद्यादिषडंगानि संपूज्याष्टदलेषु पूर्वा
दिदिक्षु. अग्नयेजानवेदसश्चिनादौ मूर्त्तीः संपूज्य चतुरस्रे इन्द्रादीनां युसंपूज्य कुंभेन वसूच्यांसेवेष्टु. पात्रासादनादित्वगृह्योक्तं कृतानिर्वा
यादनाप्रचूतं. पायसं सुपयित्वा ज्यंवरुचक्रीमित्यभि मंत्राधेनुमुद्रा शयेत् ॥ ततस्त्रिकसौनीवक्रोतिसुः समिधो न्याधाय क म दक्षिणयोरि
ठापि गलमधो सुषुम्नां च धात्वा चक्षुषी दुग्धानी बोमान्यां मधोग्नये स्विस्तकृते च मधो दुग्धा पूर्वोक्तसप्तजिह्वादि मूर्त्तिं च
स्तरुमंत्रैरेक्षे कामाज्या दुग्धं दुग्धामन्योस्मि पितृभ्यो. य स न्यो नागे च श्वदुग्धा जुक्षां चतुर्गृहीत्वा वैश्वानरजातवे दा. इदावरुलोहिता सर्वक
र्माणि साधय स्वाहा ॥ इति गणेशमंत्रेण जुहुयात् ॥ पूर्वोक्तसर्वन्यासान् कृत्वा वक्रोपीठ पूजां कृत्वा देवीमावाह्यावाहनादि मुद्राः प्रादर्शय
षडंगं कृत्वा षोडशोपचारैः संपूज्य. मूलेन शतमे कोपशाधिकमाह्वा दुग्धी दुग्धा. नवगृहे न्योलोकपाले च श्वकर्मत्रैः समिधान्यै चरुचक्षुषी
पायसतिलपलाशपुष्पासर्षपपुगीफलदूर्वाकुलयवविस्त्रफलरक्तचन्दनगुग्गुलदद्याणि तिलमिश्रं पायसमेव कवचवर्गलाकीलकल
हस्यैः प्रतिश्लोकं दुग्धा कृतस्य जपस्य दशांशेन प्रतिश्लोकं सप्तसतीमंत्रेणोक्तदद्याणि तिलपायसं कुंभे जुयात् ॥ अध्याय समाप्तोऽन्वाचस्थलेन

पुमः

८३

यत्र पुष्पाफलैर्होमः यद्वा नमो देवा इत्यननवाहर्मेनवा. जपदशांशहोमः ॥ एवं प्रधानहोमं कृत्वा. नामनिःश्रुवेन ह्यं पायसं च जुहुयात् ॥ ॥
यथा ॥ कादंवर्ये स्वाहा ॥ उल्कायै ॥ कलाल्यै ॥ रक्ताक्ष्यै ॥ श्वेतकौवर्यै ॥ हरितायै ॥ पक्षिण्यै ॥ कंकाल्यै ॥ श्रेष्ठायै ॥ सर्वराज्यै ॥ वाह्यै ॥ माहेश्वर्यै
॥ कौमार्यै ॥ वैष्णव्यै ॥ वाराह्यै ॥ ऐन्द्व्यै ॥ नारसिंह्यै ॥ नानुण्ड्यै ॥ धात्रे ॥ विधात्रे ॥ शंखनिधये ॥ पद्मनिधये ॥ हारश्चिथै ॥ वासुपुरुषाय ॥ ऐशव
नाय ॥ पुण्डरीकाय ॥ वामनाय ॥ कुमुदाय ॥ अञ्जनाय ॥ पुष्पादनाय ॥ सार्वभौमाय ॥ सुप्रतीकाय ॥ दमनकाय ॥ पुण्ड्रका ॥ गुग्गुलाय ॥ कुण्डकाय
॥ मन्वेदाय ॥ यजुर्वेदाय ॥ सामवेदाय ॥ अथर्ववेदाय ॥ नवग्रहानां दिकपालानां च नामनिः ॥ असिनां गजैरवाय ॥ रुरुजैरवाय ॥ चण्डजैरवा
य क्रोधजैरवाय ॥ उन्मत्तजैरवाय. कपालजैरवाय. जीषणजैरवाय. संहरजैरवाय ॥ ॥ ततः पूर्वोक्ताधारशक्त्यादिपीठदेवता आवरणादेव
नाय श्वस्तिष्टकृतं दुग्धा. ओं क्रीं वाह्मी माहेश्वरी वैष्णवी वाराही नारसिंह्यै ऐन्द्व्यै वामुण्ड्यै विद्येश्वरकृते स्वाहेति स्विष्टकृतं दुग्धा. ह्यं जुहुयात् ॥
ओं क्रीं क्रीं रं रक्तदंतिकायै विद्महे ॥ ॐ क्रीं शाकं नयै विद्महे ॥ ॐ क्रीं दुग्गायै विद्महे ॥ ॐ क्रीं जामयै विद्महे ॥ ॐ क्रीं कालिकायै विद्महे ॥ ॐ क्रीं शिवदूतयै विद्महे ॥
ॐ क्रीं पञ्चापतये स्वाहेति दुग्धा प्रायश्चित्तहोमांते. दिकपालनवग्रहविनायकादिन्योमाषनक्तवलीन्दत्वा द्वादशगृहीतेन. समुद्रादुर्मिरिति

शां. सा.

नृवेन मूर्धनं दिवः पुनर्त्वादिता ॥ पूर्णदेवी संप्रते धार्मते इत्येतैर्मूले नवपूर्णां फुतिं कुत्वा ॥ इदमग्नये वेदे नारायणवसुरुद्रादित्यो ८
शतक्रतवे संप्रवत अग्नये अन्नो मलालक्ष्म्ये वनममेति न जेत् ॥ ततो वसोर्हारां कुत्वा संप्रवत प्राशपुणीता विमोकादिकादिकशेषं समाप्य
मूलमन्त्रेण लोमदशांशेन दुग्धेन जलेन वातर्पयित्वा ॥ तदशांशेन मार्जयेत् ॥ ततः श्रेयसंपाद्याचार्यादीन् वस्त्राद्यैः संपूज्याचार्या यशानंत
दर्द्धमधौवाणे मिथुनि सुवर्णचतुष्टयं वदयात् ॥ वस्त्राणे निष्कद्वयं ॥ मन्त्रिकृत्वाः प्रत्येकं निष्कत्रयं गोमिथुनं ॥ इदं सरुसुवाद्यानदर्द्धं शत
वर्णां नदर्द्धं नववर्णां ॥ अशक्नो सर्वे चः सुवर्णं ॥ ततो दोनो न्याचार्यादिभ्यो वादयात् ॥ यथा ॥ विप्रं संपूज्य कथिलां गीर्वाणं श्रीशैष
खुरीतामुपृच्छीकां स्पदो रुनां सवस्त्रां संपूज्या ॥ कथिले सर्वभूतानां पूजनीयासि रोहिणी ॥ तीर्थदेवमयी यस्मा दतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ यथा स
र्वेषु रत्नेषु सर्वदेवा व्यवस्थिता ॥ तथा शान्तिं प्रयच्छन्तु रत्नदानेन मे सुराः ॥ रत्नस्य ॥ अथाश्च दानं ॥ श्वेतांश्च विप्रं संपूज्य अश्वं देमपत्या
णौ पयकटकगजदंतवज्रनेत्रतां मुमयत्तु रक्षौद्रपुच्छस्वर्णललाटपट्टसुतकसात्वायुधै वै यकवस्त्रयुतं धान्यरत्नौपरिस्थं कुत्वा मार्तंडायु
धवे गायकाश्च पाय ॥ त्रिमूर्तये जगदीपाय सुर्गाय त्रिवेदाय नमो नमः इत्युक्त्वा देवी प्रीतिकामनयामुक्ता शर्मणे इमं श्वेतांश्च नुच्यमर्हसंप्र

रामः
८४

ददे नमे मे न्युक्ता कर्मा विप्रहस्ते प्रदयात् मंत्रं पठेत् ॥ मल्लार्धवे सनुत्पन्न उच्चैः अवसपुत्रकः ॥ मया त्वं विप्रमुत्वाय दत्तो ह्यसुखी न वा ॥
॥ इमं विप्रं नमस्तु च ॥ अश्वं ते प्रतिपादितं ॥ प्रतिगृहीष्व विप्रेन्द्र मया दत्तं सुशोचनमिति ॥ २ ॥ ततः सुवर्णं दक्षिणां प्रदयात् ॥ इहामुत्रानपत्राणां
कुरुकेशव मे पुत्रो ॥ अत्र त्वं प्रीति ये दत्तं ब्राह्मणाय मया सहेति ॥ अत्र ॥ शशोककरसंकाशं हिमडिडीरपीडुर ॥ पिवारया सुदुरितं चामरा
मलवस्तनेति चामरं ॥ ५ ॥ सर्वस्या अयया नू मि वराहेणो वमुहता ॥ अनत्र सस्य फलदा अतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ इति नू मि ॥ ६ ॥ यथानकृ
ष्टशयने भूयसागरयानया ॥ शय्याममाप्य शून्यास्तु तथा जन्मनि जन्मनि ॥ इति शय्या ॥ ७ ॥ नृपिं करोति नूताना मिह लोके परत्र च ॥ नस्मा
त्पुदीयते धान्यमनः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ इति संप्रधान्यानि ॥ ततो वारजाय के न्यो न्यो न्यो धि दक्षिणां दद्यात् ॥ ततः सर्वकलशोदकेन सायं सकुटुर्वय
जमानं अनिषिचेत् ॥ समुद्रज्योते न्यादि वैदिक मन्त्रैः ॥ सुरादेति पौराणैश्च ॥ ततो यजमानो गृह्णादीनामुत्तरपूजां विसर्जनं च कुत्वा चा
र्याय दत्त्वा देवी संपूज्या पूर्ववदलिंदयात् ॥ ततो माषपिष्टमयं शत्रुं कुत्वा ॥ अं द्रात्सुरं कुंजकुंजमूनरगुरु रघुनुमारय २ विडावयकं पयकं
पातयकं पातयकं पातय पुर २ य अं दुं फट् दुं मर्दय दुं इति मन्त्रेण खड्गेन हित्वा त्कन्दाय विशाखाय सप्य किं विद्धे षं गृहीत्वा ॥ वलिं गृह्णं

शां. सा.

विमेदेवा आदिता वसवस्तथा ॥ मरुतो धाश्चि नोरुद्रा सुपन्नः पन्नगा गृहा ॥ असुरा यातुधानाश्च पिशाचो रगराक्षसा ॥ डाकिनो यक्षवेता
योगिन्यः पूतनाः शिवा ॥ जृम्भकाः सिद्धगन्धर्वा मालाविद्याधरानगाः ॥ दिक्पाला लोकपालाश्च ये च विद्यविनायका ॥ जगतां शान्तिकर्त्रि
ब्रह्माद्याश्च मरुर्षयः ॥ माविष्णुमावमेपापं मासंतु परिपश्चिनः ॥ सोम्या न वन्तु नृप्राश्च नूनपेता सुखावहा ॥ इति ॥ मन्त्रेण ॥ नूते न्यो वलिं
दद्यात् ॥ नतः स्नान्वा निलकं धृत्वा खड्गिनी शूलिनी च केन मूलेन पाहिनो देवीति वतुष्टये न नमो देव्यै इति पंचकेन पार्थयेत् ॥ रूपं देहि
यशो देवि जगं जगवति देति देहि मे ॥ पुत्रा देहि धनं देहि सर्वा कामाश्च देहि मे ॥ महिषग्निमहामाये वा मुण्डा मुण्ड मारिणि आयुरारो
ग्यमैश्चर्यं देहि देवि नमोस्तुते ॥ ॥ नतः ॥ गुह्यानि गुह्यगोप्यान्तं गृहाणा स्मृत्तं जंजपं ॥ सिद्धिं न वतु मे देवि प्रसादात्तव सुन्दरीति
॥ देव्यै निवेद्य मूलेन पुष्पाणां देवी मुद्राञ्च रुद्रिपुतिष्ठां विनायक्या षडंगं कृत्वा उन्निष्ठश्च न्यारमिनि विसृज्य आचार्या यदन्ता मन्त्रं पठेत् ॥ त्रै
लोक्यमानं देवि त्वं सर्वं नूनं जया चिते ॥ दाने नानेन सन्तुष्टा सुप्रीता वरदानवा ॥ ॥ नवरात्रं तु विशेषः ॥ दशम्यां देवीं विसृजेत् ॥
॥ मन्त्रस्तु ॥ उन्निष्ठ देवि वाणेशि शुभां पुत्रां प्रगृह्य च ॥ कुरु मम कल्याण मष्टानिः शक्तिनिः सहेत्युत्थाप्या ॥ गच्छ गच्छ परं स्थानं स्व

रामः
८५

स्थानं देवि वाणेशि ॥ वज्रप्रोतो जलं वृधे स्थियतां च जले निरु ॥ दुर्गे देवि जगन्मातः स्वस्थानं गच्छ पूजिते ॥ संवत्सरे वातीने तु पुनरागमनाय वै
॥ इमं पूजां मया देवी यथा शक्योपपादिते ॥ रक्षार्थं त्वं समादाय व्रज स्वस्थानमुत्तममिति ॥ जले प्रवारयेत् ॥ ॥ नतो ग्निं संपूज्य चिनिधु
त्वा गच्छ गच्छे विसृज्य ॥ ॥ सरुसुचण्डां ॥ सरुसुमन्यत्र शतं यथा शक्तिवा विप्रा संनोज्या ॥ यस्य स्मृत्वा ॥ प्रमदा कुर्वतामिति जपित्वा ॥
कर्मसंयुक्तां वाचयित्वा कर्मेश्वरार्पाणं कृत्वा सुहृद्भोजनीता ॥ ॥ इति श्रीमदामेश्वरचरनदसूरिसूनु श्रीमन्नारयणचरनदसूनु श्रीमदाम
कृष्णचरनदाम् जपिनकरचरनदकेतेशान्निसारेन वचाण्डी शतवचाण्डी वक्षीय न वचाण्डी सरुसुचण्डी प्रयोगः ॥ १२ ॥ ॥ अथ वैदिकदुर्गा
राधनं ॥ शौनकः ॥ जातवेदश इत्येतत्सूक्तं सर्वार्थसाधनं ॥ आयुरारोग्यसुखदं नृमिदं शत्रुनाशनं ॥ यद्यद्यां ह्यतिवा विप्रस्तत्र दानोत्पत्त्यं संशयं
॥ सूक्तं नानेन जुहुयाद्भुक्तां वरधरः श्रुविः ॥ जपेद्वानियतो नमंत्रं रुविष्ठाशी जितेन्द्रियः ॥ पशुपुत्रधनार्थी च पुन्ये कलक्षमेत्यसेत् ॥ सर्वेषां
मेव देशानां विशिष्टं देवतालयं ॥ तस्माद्देवा लये कुर्वन्निशिष्टं फलमश्नुते ॥ ततः प्राचीं प्रशस्तादि गान्धेयी च विशेषतः ॥ प्रतीचीं वोयवीया
च श्रेष्ठा सोम्या च दिवा सदा ॥ यशान्तिवानि चारे च विजये पिशिष्यते ॥ कुण्डे वा स्थण्डिले वा पि लेमं कुर्यादतद्वितः ॥ चतुरस्रं नवे कुण्डं मख

शोः सा

दयसंयुतं ॥ स्थण्डिलाद्याज्यनागान् यज्ञनत्रंपकल्पयेत् ॥ महादिजश्रुचिर्दानं सर्वचूतहिते रत ॥ दुर्गा मावाहयेत्कं ने सायुधाष्टम
लानुजां ॥ नीलोत्पलदलशामां किरीटधेविचूषितां ॥ ततश्चाराधनां देवी तस्मिन्नीर्धोपकान्तिने ॥ आवाहनेन रुविषासमिद्धिश्च पृथक्
पृथक् ॥ मन्त्रेणानेन जुहुयादद्योत्तरशताहुती ॥ ततः स्विष्टकृतं वैवहोमशेषं समापयेत् ॥ उत्थाप्याथ जपेन्मन्त्रं मेतं श्राद्धसमन्वितं ॥
यदा दुर्गावीरदानं तत्पुसादावसर्वदा ॥ इति दुर्गाकल्पः ॥ अथानागवलिः ॥ शौनकः ॥ अथ वक्ष्यामि सूर्यस्य संस्कारविधिमुत्त
मं ॥ सिनीवाल्यां पूर्वमास्यां पंचम्यां कारयेच्चतुर्दश ॥ कृतसूर्यवधो विपुः पूर्वजन्मनि वापदि ॥ स्नानाग्न्या ततो वस्त्रं दाडं दद्याद्विज्ञानये ॥ वधंप्रस्था
पयेत्यापी च रेकं चतुर्दश ॥ वधेरुजन्मनि कृते लोहदाडं विज्ञानये ॥ दद्यात्पापविशुद्धार्थं श्रोत्रियाय कुटुम्बिने ॥ विप्राय दाडं मूल्यं
वा ह्यनावे सति दापयेत् ॥ साक्षाद्घेकर्म कर्तुं मेतदेव प्रदापयेत् ॥ निष्कद्वयं त्रिनिष्कं वा निष्कमेकं कनीयसं ॥ अनुमत्यादिकर्तृणां नि
ष्कमर्दं तद्वर्कं ॥ विज्ञशास्त्रं न कुर्वीत दद्याद्विज्ञानुसारतः ॥ अनुज्ञां च गुरो लब्ध्वा संकुर्यात्तदनन्तरं ॥ प्रियंगुवृद्धिगोधूमं तिलपिष्टेन वा ठ
वा ॥ त्रासूर्या कृतिं तेन सूर्यजोगसमन्वितं ॥ अनेन वक्ष्यमानेन प्रार्थयेद्दक्षिणोत्तरं ॥ एहि पूर्वमतः सूर्य अस्मिन्निष्टे समाविश ॥ संस्कारार्थम

रामः

८५

हं नक्त्या प्रार्थयामि समासन ॥ वस्त्रोपवीतगन्धाश्चै रक्षितैः कुसुमादिभिः ॥ कर्त्ता पुण्या अलिंदत्वा प्रणिपत्य हरे दहिः ॥ प्रक्षारितां ध्रुवाणि
सुह्रावन्मोपविशेद्भुवि ॥ कुर्यात्संस्कारसंलेंकं प्राणायामः पुरःसरं ॥ यज्ञोपवीतिनां कार्यं परिधिं च समर्पयेत् ॥ कृत्वेध्याधानयर्थ
न सन्यात्रासादनादिकं ॥ आधारचक्षुषी कुत्वा सूर्यपातुयथाविधिः ॥ सूर्यं गृहीत्वा यत्नेन विनिमारोपयेत्सुधी ॥ अथः सृष्टा सृष्टेशोकात्रं
त्वाचाग्निसमीपतः ॥ अथेण जुहुयादाज्यमनौवाह निनिस्त्रिभिः ॥ सूर्ये स्य जुहुयादाहं व्याहृत्या च समगया ॥ आश्वशेषं श्रुत्वा गोव सूर्यदे
हे निषेचयेत् ॥ चमसत्थेर्जलैः सूर्यं व्याहृत्या न्यक्षपाणिना ॥ अग्नरक्षाण्यनय सूर्याग्निं प्रक्षपयेत् ॥ उपनिष्ठे दक्षमानं नमोस्तु सूर्यम
व्रतः ॥ ज्ञानतो ज्ञानतो वापि कृतसूर्यवधो मया ॥ पूर्वजन्मणि वा सूर्यं तत्सर्वं क्षमयस्व मे ॥ इति संप्रार्थना गेयं स्नानाग्न्या ततः पुनः ॥ क्षीर
ज्येन ततश्चाग्निं प्रोक्ष्याद्दतिनिस्त्रिभिः ॥ कृते सूर्यं जलेनाग्निमभिषिंचेत्ततः परं ॥ नास्थिरं च यनं कुर्यात्स्नानाचम्यां गुरुं वजेत् ॥ वस्त्रच
र्यादिकं कार्यं त्रिराश्रादु विरिष्यते ॥ चतुर्थे ह्यनिसंप्राप्ते सचैलं स्नानमाचरेत् ॥ द्यूतपायसतकैस्तु द्विज्ञानद्वौ तु जोजयेत् ॥ कर्त्तानामपदै
र्विषा नर्चयेद्दक्षमानकैः ॥ सूर्यो न तत्तथा शेषः कपिलो नाग एव च ॥ कालिकश्चैव पाशश्च नुर्ध्वं रश्च प्रकीर्त्तितः ॥ पादप्रक्षालनं कुर्यादे

श्रीः सा

हिनामपदैः पृथक् ॥ गन्धपुष्पाक्षतैर्धूपदीपाद्यैरर्चयेद्विज्ञानं ॥ एवं कृते विधाने वै सूर्यसंस्कारकर्मणि ॥ सूर्यर्हिं सा कृतान्वापानुचनेना
वशं शयः ॥ कुष्ठबाधनिसंयुक्ते सर्वथा नेषजे निदं ॥ आयुरारोग्यमैश्वर्यं प्राप्य कामानवाप्नुयात् ॥ ॥ अथ वासुशान्तिः ॥ मात्स्ये ॥ वैत्रे
याधिमवाप्नोतियोगं कुरुकारयेत् ॥ वैशाखे धेनुरत्नानि ज्येष्ठे मृत्युसंघे वचः ॥ आषाढे चतुर्त्नानि पशुवर्गमवाप्नुयात् ॥ आश्विने चतुर्त्नानि
वह्निना पदे तथा ॥ पत्नीनां शोभने विद्या कार्तिके धनधान्यकं ॥ मार्गशीर्षे तद्याजकैः पौषे तत्करनो जयः ॥ लानं च वक्रुशो विद्या दग्निम
ये विनिर्दिशेत् ॥ फाल्गुणे कांचनं पुत्रा निनिकालवर्नं स्मृता ॥ अश्विणी रोहिणी मूल उत्ररात्रयमैश्वर्यं ॥ स्वाती रुस्तानुराधा च गृह्णन्ते प्र
शस्यते ॥ आदित्ये नौ वै मेर्जन्ति सर्वे वारा सुजावहा ॥ वज्रयाया तमूलेषु व्यतीपाते तु गण्डयोः ॥ विष्कंजगंडपरिघं च ज्येष्ठीगेन कारयेत् ॥ ने
नमे त्रेन माहेत्ये गन्धर्वनिजितरोरुणे ॥ तथा वैराजसा वित्रे मुद्गुर्गुरुमारजेत् ॥ चन्द्रादित्यवरं लक्ष्मिंश्च न निरीक्षिते ॥ संजो ह्याया
दिकर्तव्यमन्यतु परिवर्त्ययेत् ॥ पसादेष्वेवमेव स्यात्कूपवापीषु चैव हि ॥ पूर्वजूमिपरीक्षेत पश्चाद्वारं प्रकल्पयेत् ॥ श्वेतारक्ता तथा पीता
कृष्णवैवानुपूर्वशः ॥ विवादेः शस्यते नू मिरतः कार्यं परिक्षाणं ॥ विप्राणां मधुरस्वादा कषाया क्षत्रियास्यन् ॥ कषायक दुका तद्वैश्यश्च

ज
रामः
८७

प्रेषु शस्यते ॥ अरतिमात्रे वै गन्तं खनुलीके तु सर्वतः ॥ घृतमा मशरावस्थं कृत्वा वर्ति चतुष्टयं ॥ ज्वारयद्गुपरि क्षार्थं पूर्णतत्सर्वदिशु च ॥ दी
पौ पूर्वादिगुह्या दार्मनामनुपूर्वशः ॥ बालुः सामूहिको नाम दीप्यते सर्वतस्तु सः ॥ मुनयः सर्ववर्णानां प्रासादेषु गृहेषु च ॥ अरतिमा
त्रे गन्तं तु परिखानपुराणे ॥ अधिके श्रियमाप्नोति न्यूने हानिः समे समं ॥ फाल्गुने धवादेशे सर्ववीजानि वापयेत् ॥ त्रिपंचसपरात्रेण
यत्र रोहिति तान्यपि ॥ ज्येष्ठोत्तमकनिका चूर्वजने पिनरामत ॥ पंचगव्यौ षधिजलैः परिक्षिप्त्वा च सेचयेत् ॥ ॥ दानहेमाद्रौ ॥ मात्स्ये ॥
एकाशीतिपदं कृत्वा रेणुभिः कनकेन तु ॥ पश्चादिष्टेनानुलिपे सूत्रेनालोच्य सर्वतः ॥ दशपूर्वा यत्ना लेखा दशवैवोत्तरायता ॥ सर्वव
स्तुविभागेषु विज्ञेयानवकानव ॥ पदस्थान्युजये देवान् त्रिंशत्पंचदशैव तु ॥ द्वात्रिंशद्वाज्यतः पूज्याः पूज्याश्चातस्रयो दशः ॥ मध्येनव
पदत्वे कश्चात्वारत्रिपदा स्मृता ॥ विंशतिस्त्वेकयदिका स्तावन्नौ द्विपदस्मृता ॥ नामतस्तान्प्रवक्ष्यामि स्थानानि च निबोधत ॥ ईशानको
णदिसुराः न्यूजयेत्क्रमशोनव ॥ शिषी वैवाथपञ्चनो जयन्तः कुलिशायुधः ॥ सूर्यसन्धौ नृशश्चैव आकाशो वायुरेव च ॥ पूषाय विनथ
श्चैव गुरुस्तनयमावुनो ॥ गन्धर्वैर्नृगराजश्च मृगः पितृगणैस्तथा ॥ दौवारिको यमुग्रीवः पुण्ड्रनोजलाधिपः ॥ असुरः शोषपायो च

श्री-सा

रोगोहिर्मुखाएवच॥नहाः सोमसर्पौच॥अदिनिश्चदिनिस्तथा॥वह्निर्घात्रिंशदेतेतुतदन्तः चतुरः शृणु॥ईशानादिचतुकोणे संस्थि
तान्युजयेधुधः॥आपश्चैवात्रसावित्रो जयारुद्रस्तथेवच॥मधोनवपदोबुद्धा तस्याद्यैवसमीपगा॥अर्यमासविताचैव विवस्वान् विः
बुधाधिप॥मित्रोद्यराजयश्माच तथा पृथ्वीधरः स्मृतः॥अष्टमश्चापवत्ससु परिणोबुद्धाणस्मृता॥आपश्चैवापवत्सश्च पञ्चनोमि
दिनिस्तथा॥पदिकानांतुवर्गाय मेवंकोणेषुशेषतः॥तन्मध्योनुवह्निर्विशो द्विपदास्तेनुसर्वतः॥अर्यमाच विवस्वाश्च मित्रः पृथ्वीधर
स्तथा॥बुद्धाणोपरिणोदिसु विपदास्तेनुसर्वतः॥मूर्ध्नाग्नि समाविष्टो मुखे वायः समाश्रितः॥पृथ्वीधरार्यमाचैव स्तनथानमधिस्थि
तौ॥वक्षस्थलेवायवत्सः पूजनीयः सदाबुधैः॥नेत्रयोनिपर्यन्तो श्रोत्रेदिनिजयन्नको॥सर्पेन्द्रावत्ससंस्थौतु पूजनीयो प्रयत्नतः॥
सन्नरोगादयस्तद्दृष्टाः पंचचपंचच॥रुद्राश्चराजयश्माच वामरुले समास्थिताः॥सावित्राः सवितातद्वरु संधक्षिणमाश्रितौ॥विवश्चान
श्चमित्रश्च जठरे संवावस्थितौ॥पूषाचपापयश्माच र्दक्षयोर्मणिवन्धने॥तथेवासुरशोषौ च वामपार्श्वे समाश्रितौ॥पार्श्वे तु दक्षिणेन
हृत्-वितथः सगुरुक्षतः॥ऊर्ध्वोर्यमावुपोजेयो जा नौ गन्धर्वपुष्पकौ॥अथ योर्नृशसुग्रीवौ स्थि कस्थौ दोवारिको मृगः॥अपशक्रौ तथा

रामः
८८

मेदे पादयोधितरस्तथा॥मधोनवपदोबुद्धा हृदयेतुमज्यते॥चतुः षष्ठिपदोवास्तुः प्रासादेव्राह्मणास्मृता॥बुद्धाचतुष्यदक्षत्र कोणेषु
कपदास्तथा॥वह्निः कोणोनुचाद्यैतु स्थर्द्धाश्चोत्तय संस्थिता॥विंशतिद्विपदाश्चैव चतुः षष्ठिपदे स्मृता॥लोमस्त्रिमेखलेकार्याः कुण्डेरुस्त
प्रमानके॥यवैः कृत्स्नितैश्चैव समिद्धिः क्षीरवृक्षजैः॥पालाशैः खादिरैश्चापामागोडुवरसम्रवै॥कुशदुर्वाजवैर्वापि मधुसर्पिर्मम
न्वितैः॥कार्यसुर्वचनिर्विले चित्तवीजैरथापिच॥लोमान्नेन क्षनोजैस्तुवस्तुदेशेवलिरुरे॥तदेदिशेषनैवेद्य मिदं दद्यात्क्रमेण॥ईश
शकोणोपृताक्रान्तं शिखिनेविनिवेदयेत्॥श्रोदनं सोम्यलंदद्यात् पर्यन्ताय घृताच्चिते॥अयंताय घृजं पीत पैष्ठं कूर्मं च संन्यजेत्॥इन्द्र
भयं चरन्तानि पैष्ठं च कुलिशं तथा॥वितानकं च सूर्याय पूषं शक्रं तथैवच॥सत्याय घृत गोधूमं मत्स्यं दद्याद्भृशाय च॥शक्ररीचान्नरि क्षाय द
द्यात्सक्रं च वायवे॥रात्रा पूषे तदानीया वितथे च न कोदरं॥गुरुक्षताय मध्वानं यमाय पिशितोदनं॥गन्धोदनं च गन्धर्वे नृगे मेषस्य जिहिकां
॥मृगाय यावकं दद्यात्पितृभ्यः कृसरे तथा॥दोवाल्लिदन्नकाष्ठं पैष्ठं गुरुवल्लिं तथा॥सुग्रीवे पूषकान् दद्यात्पुष्पादन्नाय पायसं॥कुशसंवेन
संयुक्तं तथा पद्मं च वारुणो॥पिष्टं हिरण्मयं दद्यात्सुराय सुरामता॥घृतोदनं च शोषाय गोधां वैषाय यक्ष्माणा॥घृतं लडुका सु रोगाय

शांसा

नागेपुष्पफलाचिंतं॥ नक्षत्रमुखायदानं मुञ्जौदनमतः परं॥ नल्लाटस्थानकेदद्यात्सोमायमधुपायसं॥ नागायसारिजं पिष्टमदित्यो
पोलिकासथा॥ दिनेस्तुपूलिकांदद्यादित्येवंवाज्यतोवलि॥ क्षीरमाषायदानं यमापवत्सायवैदधि॥ सवित्रे लघुकांदद्यात्समरीजंकुशोद
कं॥ सवित्रे गुडपूपांश्च जयोयघृतचन्दनं॥ विवस्वते पुनर्दद्याद्भक्तचन्दनपायसं॥ हरिनारोदनं दद्यादित्यायघृतसंयुतं॥ गुण्डोदनं तु
मित्राय रुद्रायघृतपायसं॥ आमुं पक्कंतथामासं देयं स्याद्राजयक्ष्माणो पृथ्वीधराय मांसानि कूष्माण्डानि च दापयेत्॥ शर्करापायसं द
द्यादप्यंशोपानमेव च॥ पशुगवोगवांचैव निलाक्षतं रुविश्वरुं॥ नक्षत्रं नो ज्ञां च विविधं बुद्धिगोविनिवेदयेत्॥ एवं संपूजिता देवाः शा
न्तिकुर्वन्ति ते सदा॥ सर्वेषां कां वनं कनं दद्याद्बुद्धिगोपायस्विनीं॥ राक्षसीनां वलिर्देयो मांसोदनसमन्वितं॥ मांसादनं घृतपद्मकेशलं
रुविषाचिंतं॥ ईशाननागमाश्रित्य चरकोविनिवेदयेत्॥ मांसोदनं सरुधिरं हरिद्रोदनमेव च॥ आग्नेयं दिशमाश्रित्य विदार्यै विनि
वेदयेत्॥ दधोदनं सरुधिरं मत्स्यरवाण्डैश्च संयुतं॥ पीतरक्तं वलिंदद्यात्पूतनायानुराक्षसी॥ वायव्ये पापराक्षसो मात्स्यमांसं सुरासवं॥
पायसं वापिदानं स्वनाम्ना सर्वतः क्रमात्॥ नमस्कारानुयुक्तेन प्राणवायेन सर्वतः॥ ततः सर्वेषां धित्वा नं यजमानस्य कारयेत्॥ द्विजौ

रामः
८२

नुपूजयेद्भक्त्या येनान्ये गुरुमागताः॥ एतद्वास्तुप्रशमनं कृत्वा कर्मसमाचरेत्॥ प्रासादं नवनोद्याने प्रारंभे परिवर्त्तने॥ जीर्णोद्धारणे तथा
स्थाने तथा गृहनिवेशने॥ दाराभिवर्त्तने तथा न्यासादपरिवर्त्तने॥ पुरेवेशमप्रवेशे च सर्वदोषप्रशान्तये॥ वास्तूप्रशमनं कृत्वा ततः सूत्रे
नावेष्टयेत्॥ राक्षोघ्नपावमानेन सूक्तेन नवनादिकं॥ मृत्युमाण्डलवाद्यं च कुर्याद्वास्तुवाचनं॥ अनेन विधिना यस्तुप्रतिषेधं न संवृधः॥
गृहे वापतने कुर्यात्तस्य दुःखमवाप्नुयात्॥ गृह्योक्तलोमविधिना वलिकर्म कुर्यात्न्यासादवास्तुशमनेन विधिर्य उक्तः॥ ॥ अत्र यो
राणोक्तवास्तुशान्ते॥ स्वस्वगृह्योक्ते वास्तुशान्ता समुच्चयो विधीय संतर्पयेद्विजवरानं यनस्य नो ज्ञैः शुक्लां वरः स्वचवनं प्रविशेच्च धीमा
न॥ पादमाकरोहितम्॥ ॥ वसिष्ठः॥ कृत्वा शुक्रं पृष्ठतो वामतोर्क्क विद्यान्युज्या नयनः पूर्मकुचं॥ हर्म्यं रम्यं तोराणामुभितानैः स्त्रीभिः
प्रग्निर्गीतवाद्यैश्च विशेषः॥ ॥ नारसिंहसंहितायां॥ मृत्युटिकां स्वर्णरत्नधान्यैश्चैव लसंयुतां॥ गृहमधो रुमात्र गते न्यासाय विन्यसेत्॥
॥ वशिष्ठसंहितायां॥ निर्माणे मण्डिराणां च प्रवेशे त्रिविधेऽपि वा॥ वास्तुपूजाप्रकर्त्तव्या तस्मात्तत्र कथयाम्यतः॥ गृहमधो रुमात्रे
समन्तात्तद्गुलोपरि॥ एकाशीतिपदं कार्यं निलैः नुच्यं नुशोचं॥ एकाद्विप्रदाः पंच चत्वारिंशसुराविता॥ द्वात्रिंशद्वाज्यतो वक्ष्यमाणं

स

शं.सा.

नत्रयोदश॥तेषांस्थानानिनामानि.वक्ष्यामीश्वरकोणतः॥नत्राग्निंशंजुकोणस्थस्तसौचैकपदेश्वरः॥तस्मादिनीयाःपञ्चनोऽश्वासा
वेकपदेश्वरः॥जयेतेऽर्कसन्धार्यात्तृशाश्चद्विपदेश्वरा॥आकाशवायुरपतः क्रमादेकपदेश्वरौ॥एवंप्राच्यांनचज्ञान्तात्वेवमेवाच्य
दिसुव॥आद्यावेत्याचेकपदौ.द्विपदापंचमध्यागा॥पूषाद्यद्यौयमांताःस्युरपरायाम्यनागगा॥आदौकांत्यावेकपदौ.द्विपदापंचमध्या
गा॥अद्यौपितृगणाधीशाःपापाताःपश्चिमेसुराः॥आयंतौवावेकपदौ.द्विपदाःपंचमध्यागा॥रोगादिदिन्यंतसुराःसप्तसौम्यादिशि
क्रमान्॥नत्रावस्थचनुष्कोणा.धीशानादिषुवक्रमान्॥आपःसावित्रय - रुद्राश्चैकपदेश्वराः॥मध्येनवपदोब्रह्मानस्यैशानादिकोणा
गाः॥आपवत्सोद्यसविताविवुधाधियसंज्ञकः॥राजयस्माचचत्वारःसुराश्चैकपदेश्वराः॥ब्रह्मणाःपूर्वतोदिक्षुःत्रिपदाश्चामराश्चमा
॥अयमांनविवस्त्रांनमित्रःपृथ्वीधरंक्रमान्॥स्वस्वस्थानेषुदेवेषु.स्थापितेष्वीदृशंनवेत्॥कोणेषुपंचपश्चैवचतुर्वैकपदासुराः॥प्रागा
दिदिक्षुद्विपदापंचपंचयथाक्रमं॥ब्रह्मणाःपूर्वतोवायुःपूषाचविनयस्तथा॥गुरुक्षतपितृपतिगंधर्वाचनृक्षराजकः॥मृगयितृगणा
धीश.सथाक्षौवालिकाद्वय॥सुग्रीवपुष्पादन्नश्च.जराधीशोनिशावरः॥शेषःपापश्चरोगोहिर्मुखोचनह्लाटएवच॥सौमसापौदिन्यादि

रामः
२०

नी.द्वात्रिंशदमराःस्मृता॥आपश्चैवापदर्पश्च.जयोरंधुस्तथैवच॥मध्येनवपदोब्रह्मा.तस्यैतस्यसमीपगा॥प्रागाद्यन्नरिनादेवाःपरितोवा
ह्मणाःस्मृता॥अयमासविताचैव.विवस्त्रान्विवुधाधियः॥मित्रोथराजयस्माच.जथापृथ्वीधरःक्रमान्॥आपवत्सोष्टमःपंचचत्वारिंशानु
रोत्तमा॥ज्ञानैवंस्थाननामानिब्रह्मणाःसहितान्यसेत्॥वास्तुसौवास्तुमंत्रेण.गन्धपुष्पाक्षतादिभिः॥आदिपदेनपूर्वादि॥वास्तुमंत्रेणवास्तु
सौपूर्वादध्याक्षनादिभिरिरिनि॥नारदसंहितोक्ते॥ ॥प्रागावेनार्चयेद्यपि.अथवास्वस्वनामभिः॥शुक्लवस्त्रयुगंदद्या.रूपदीपफलैःस
ह॥अपूपैर्नूरिनेवेद्यै.र्वाद्यैःसरुसमर्पयेत्॥तांबूलचननोदद्या.देवेभ्यश्चपृथक्पृथक्॥दत्तापुष्पा.अलिकर्त्ताप्रार्थयेद्वास्तुपुरुषं॥वा
स्तुपुरुषमस्तेन.नृशयानिरतप्रनो॥मङ्गलंधनधान्यादि.समृद्धंकरु सर्वदा॥इतिप्रार्थयित्तोदद्या.दक्षिणामर्चकायच॥विषेन्योनोज
नेदत्ता.स्वयंभुंजीनवंधुनिः॥एवंयःकुरुतेसम्य.वास्तुपूजांप्रयत्नतः॥आरोग्यंपुत्रपौत्रादि.धनधान्यंलनेनरः॥वास्तुपूजामकृत्वायःप्र
विशेन्नचमभिरं॥रोगान्नागाविधान्क्लेशानश्नुतेसर्वसंकलान्॥ ॥बोधायनम्॥अथान्नागुरुशान्ति.कर्मगुरुवृद्धिमिह्नासिमा
स्मृतावृतावृता.संवत्सरेआपूर्यमाणपक्षेपुण्येनक्षेत्रेगुरुशान्तिमारजेदपामार्गपलाशशमीश्रीहोतुंवरसदान्प्रमुक्तानृणामिद्वयवल्या

शो. सा.

चगुरुं संमाधिमनोमहंतं मानलोक इति पंचगव्येन दर्जा मुष्टिना संप्रोक्षयिते नृजयामहे स्वस्तिदविशस्यतिरिति द्वाचां कृत्वा घषपाजः प्र
सिद्धिं नृपुष्ट्यामित्येनेनानुवाकेन सिद्धार्थाया कीर्यवास्तुमध्ये देवयज्ञो ज्ञेयः प्रचृत्याग्निमुखा कृत्वा पक्वा जुहोति वास्तोषात इति व
ज्यामथाज्याहुतीरुपजुहोति वास्तोषाते ध्रुवाणेति षड्भिननुहं दसं सावित्रा सरुसं जुहुयात् स्विष्टकृत्य नृत्तिसिद्धमाधेनुवरप्रदानावा
हाणानवेन परिविष्य पुण्याहं स्वस्ति अद्रिमिति वाचयामैवं पुजुं जानस्य वदेवः पुत्रा जवंति बाधाः प्रहियंति ग्रहा बाधयश्च सतं न ग
क्रंतिनदं ध्रुवो न नस्कर सूर्य राक्षस पिशाचा बाधं न इति ह स्मारु ॥ बौधायनः ॥ ॥ नारद संहितायां ॥ स्थानागारं दिशि प्राच्या मग्ने
यां पावकालयः ॥ याम्यायां शयनं गेहं नैऋत्यां सस्त्रमन्दिरं ॥ पुति यां नोजनं गेहं वायवां पशुमन्दिरं ॥ गृहपादा गृहसंज्ञाः समाकार्या
श्च नासमाः ॥ नात्युद्दिष्टं नानि नीचं कुर्यात्सेधं यथा रुविः ॥ नित्रिः पक्वेष्टवानि त्रि वारुणां पथवामृदा ॥ कार्या वित्रपदैर्वापि नृणोः पत्रै
श्च न क्वचित् ॥ ॥ गर्गः ॥ द्वारं प्रयत्ना कर्तव्यं सर्वद्वारपुनिष्ठितः ॥ परकोणौ परद्वारैः परसंज्ञैः परद्वैः ॥ कूपवृक्षादिनिश्चैव हतं द्वा
रं निरर्थकं ॥ राजतो नयमन्युच्चैरिति नीचैस्तु चौरनः ॥ विनाशश्चानि विस्तीर्णे संवृते वा निकुधा ॥ आनि प्रमाणो दारिद्र्यं मया लोयाधितो नयं

रामः
२१

॥ जिह्मे चर्थाधिनश्यति कुटिले अणवेद्भवेत् ॥ कुक्षिरे कुक्षिरोगः स्यात् सुद्रव्यं कुक्षिपीडिते ॥ ॥ कूपस्थानं च वसिष्ठ संहितायां ॥ ऐश्व
र्यपुत्रहानिश्च स्थानाशो निधनं न वेत् ॥ संपत्तुं युयं सौख्यं पुष्टिः प्रागादितः क्रमात् ॥ कूपे कृते मर्धमेतु धनहानिश्च वास्तुनः ॥ न स्मात्सम्य
ग्विवार्यर्थे कूपं कृत्वा धवुर्दिमान् ॥ ॥ न त्रैव ॥ पुत्रागाशोक निलक शमी वकुल वंपका ॥ डादिमीपि प्यरीडाक्षा पितु मंडजया मराः ॥
बंधूकपूगपनस सरोज गुरुमस्त्रिकाः ॥ मस्त्रिका पाटली जाती नारिके रास्तृणाद्रमा ॥ एते गृहाङ्गणो वृक्षा सर्वदामंगलप्रदा ॥ प्रसकर्क
भुवृक्षौ द्वौ गुरुस्योत्तरतः शुभौ ॥ न्यग्रोधो दुंदुराश्च स्थाः प्रागादिषु शुभप्रदा ॥ अगस्ति मातुलिंगा खरुरिद्रा कदली सुषा ॥ स्वयं पुत्राता
अप्येते दुःखशोकनयप्रदा ॥ ॥ अथ पितृकृतो मानस्यानुसारी वास्तुशान्तिप्रयोगः ॥ ॥ गृहप्रवेशे पूर्वाह्नि गृहारं नादो सद्यो यजमा
नो देशकालौ स्मृस्य वास्तोः शुभता सिद्धं सनव गुरुमखां वास्तुशान्तिकरिषो इति संकल्प्य ॥ तदंगत्वेन गणेशपूजापुण्याहवाचनमातृका पू
जननां दीक्षावाचार्यार्चिर्वरणा निकुर्यात् ॥ ॥ अविजश्चत्वार ॥ ततः आचार्यो यदत्र संस्थितमिति मन्त्रायां नूनं प्रेत पिशाचाश्चाथप
क्रामन्तुराक्षसाः ॥ स्थानादस्मादुजं न्यन्त्वीकरोमि नुवन्ति मामिति च सर्षपान् विकीर्य पंचगव्येन सर्व गुरुं प्रोक्ष्य रुक्ममि तं कुण्डं स्थ

शो. सा.

एतलंकृत्वा तन्यूर्ध्वतस्तदीशान्यांचरुस्तमितवेदिद्वयंकृत्वा ईशानवेदेरीशानादिकोणेषु विशन्नुत्तलेनागालोकपालाश्च सर्वतः॥ अस्मि
नृगदेवनिष्ठं तु आयुर्वलकलाः सदेति॥ शंकुशेषयेत्॥ प्रासादादौ गृहपदस्थाने तन्निदेशे॥ ॥ ततः शंकुपार्श्वे ईशानादिअग्निचे
पयस्ये न्योयेवान्येन समाश्रिताः॥ तेनोवलं पुयद्वामि पुण्यमोदनमुत्तममिनि माषनकवलं दत्वा त्रेषु परिवस्त्रे कुंकुमादिना सुव
र्णरजतादिशकलया शान्तायेनमः॥ यशोवत्येनमः॥ कान्ताये॥ विशालाये॥ प्राणावाहिण्ये॥ सत्ये॥ सुमन्ये॥ नन्दाये॥ सुजयाये॥ रते
नामनिः पश्चाद्वारम्भाः॥ प्रागन्ता उदकसंस्थाः अंगुलद्वयांतरालादशरेषाः॥ हिरण्यायेनमः॥ सुवताये॥ लक्ष्म्ये॥ विन्दुत्ये॥ विमलाये
॥ प्रियाये॥ जयाये॥ ज्वालाये॥ विशोकाये॥ इजाये॥ रतेर्दक्षिणारंजा उदगंता प्राक्संस्थादशरेषाः॥ कृत्वा कुण्डस्थ एतलेवाग्निं प्रजिह्वाय
दक्षिणावेद्यासाङ्गग्रहान्संस्थाप्य तदीशान्यांचकलशं वसंस्थाप्य वासुमण्डले पुनिमादौ देवता आवाहयेत्॥ ईशानकोणपदे वास्त्वो॥ शि
रसि शिखिनेनमः॥ शिखिनमावाहयामि॥ तदक्षिणैकपदे दक्षिणनेत्रे पर्यन्या॥ तदक्षिणपदे तन्यश्चिमपदे च दक्षिणनेत्रे जयन्तं॥ तद
क्षिणपदद्वये दक्षिणांसे कुलिशायुधं॥ तदक्षिणपदद्वये दक्षिणावाहोसूर्यं तदक्षिणपदद्वये दक्षिणावाहोविवसत्यं॥ तदक्षिपदद्वये द

रामः
२२

क्षिणकूर्परैर्नृशं॥ तदक्षिणोपरिस्थितैकपदे दक्षिणाप्रवाहावाकाशं॥ तदक्षिणायगेयकोणपदे दक्षिणाप्रवाहावेवायुं॥ तन्यश्चिमैकपदे
दक्षिणमणिवंधेपूषणं॥ तन्यश्चिमपदे तदुत्तरपदे दक्षिणापार्श्वे वितथं॥ तन्यश्चिमपदद्वये दक्षिणापार्श्वे एव गुरुक्षतं॥ तन्यश्चिमपदद्व
ये दक्षिणोरोपमं॥ तन्यश्चिमपदद्वये दक्षिणाजानौ गंधर्वं॥ तन्यश्चिमपदद्वये दक्षिणाजंघायां नृगराजं॥ तन्यश्चिमोपरिस्थैकपदे दक्षि
णास्त्रिमुगं॥ तन्यश्चिमनेत्रकोणपदे पादयोऽपि नृत्तं॥ तदुत्तरैकपदे वामस्थिचिद्वैवारिकं॥ तदुत्तरपदे तन्याकपदे वामजंघायां
सुग्रीवं॥ तदुत्तरपदद्वये वामजानौ पुष्यदन्तं॥ तदुत्तरपदद्वये वामोरोवरुणाः॥ तदुत्तरपदद्वये वामपार्श्वे असुरं॥ तदुत्तरपदद्वये वाम
पार्श्वे एव शोषं॥ तदुत्तरोपरिस्थैकपदे वाममणिवंधेपापं॥ तदुत्तरवायव्यकोणपदे वामप्रवाहोरोगं॥ तन्यागेकपदे वामप्रवाहावेव अहिं
॥ तन्याकपदे तदक्षिणपदे वामकूर्परिमुखं॥ तन्याकपादद्वयवामनेत्रे दिनिं॥ तदक्षिणोशिपदाधः कोणपदे मुखे आपं॥ आग्नेयवायुप
दाधः कोणपदे दक्षिणरुलेसावित्रं॥ नैऋत्येऽपि नृपदाधः कोणपदे मेरुजयं॥ वायव्ये रोगदाधः कोणपदे वामरुले रुद्रं॥ मध्ये प
दे श्रीशानकोणपदादक्षिणपदत्रये दक्षिणास्तने अर्थमणं॥ तदक्षिणाग्नेयैककोणपदे दक्षिणरुले सवितारं॥ तन्यश्चिमपदत्रये

जठरदक्षिणानागेविवस्वन्तं ॥ तपश्चिमनेत्रात्कोणपदेवृषणयोर्विबुधाधिपं ॥ तदुत्तरपदत्रयेजठवामनागेमित्रे ॥ तदुत्तरवा
 यवकोणपदेवामरुसेराजयस्मात् ॥ तन्यापदत्रयेवामस्तनेपृथ्वीधरं ॥ तन्यागीशानकोणपदेउरसिआपवत्सं ॥ मध्यनवपदे
 सुहृन्नाचोर्वस्मात् ॥ ॥ ततउत्तरैवृषवास्तुं ॥ वास्तोष्पानेर्वसिष्ठोवास्तोष्पानिस्त्रिष्टुप् ॥ ॐ वाष्पानेपतीजानीज्यस्मानितिमन्त्रेणा
 स्थापयेत् ॥ सचसुवर्णरूपस्य, वाततोमण्डलादहिराशानादिकोणेषुत्तरकोविशरीपूतनांपापरक्षसीपूर्वादिदिक्षुस्वंदमर्याम
 णंजनकंयिलिपिद्वंचनाममन्त्रैः संस्थाप्यप्रागाशुदिसुइत्यादीस्तत्रन्यत्रैर्नामनिर्वासंस्थाप्यतदस्तित्यावाज्याच्यार्चमंडलादीशा
 न्यांकलसंस्थापयेत् ॥ केचिन्नुवस्मादिदेवतास्थापनंवदन्ति ॥ ततोवाधानंकुर्यात् ॥ तत्रवक्षुषीआज्यनेत्यंतमुक्त्वा नवग्रहानष्टशताष्टाविंशत्य
 दान्यतमसंख्याभिः समिद्रिसिलाकुनिनिश्चयधेदेवताविनायकादीन्चतुःसंख्याभिः समित्तिराज्याकुनिनिः शिष्यादिपंचत्वारिंशदेवताश्रय
 सहस्राष्टशताष्टाविंशत्यदयानतरसंख्याभिः उडुवरसमित्तिरलयासाज्याकुनिनिस्तोपतश्चित्तसुद्धिः क्रमेण अनन्तरेकसंख्याभिः समित्ति
 रलयायसाज्याकुनिनिर्वासंवास्तोष्पानश्चित्तसुद्धिर्वास्तोष्पानश्चित्तसुद्धिर्वास्तोष्पानेध्रुवास्थूनामित्यनयाचक्रमेण पंचनतरसंख्यानिविलु

रामः
 २३

कुनिनिर्वासंवास्तोष्पानश्चित्तसुद्धिर्वास्तोष्पानश्चित्तसुद्धिर्वास्तोष्पानेध्रुवास्थूनामित्यनयाचक्रमेण पंचनतरसंख्यानिविलु
 न्तंकुर्यात् ॥ यजमानोऽव्यन्तागंकुर्यात् ॥ होमान्नेत्राचार्यः स्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमंकृत्वा, दिक्कालनवग्रहक्षेत्रपालेभ्यः सदीपमाषनक्र
 वलीन्दत्वा, मूर्धानमितिपूर्णाकुनिंनुकुर्यात् ॥ वैश्वानरोयेदं ॥ पतीतानिनयनादिकर्मशेषसमाप्यवास्तुमांडलपश्चिमदेशे शिखिने, एषपा
 यसवलिनर्मइत्येवंशिखादिज्योवलीन्दयान् ॥ ॥ तान्विप्रेष्टतपुनपायसेन ॥ क्षेत्रियादौवक्ष्यमातौः पक्षेस्तदलानेपायसेनेति ॥ ततश्चरः
 कादिभ्यस्तथैवमाषनक्रवलिनंदयान् ॥ ततः आचार्यादयः समुद्रज्योष्ठा इत्यादिवैदिकैः सुरास्तेत्यादिपौराणैश्चमन्त्रैर्यजमानंसपत्नीकंशान्ति
 कलिशोदकेनाभिध्वंज्यसर्वोषधीभिरनुलिप्यस्थापयेयुः ॥ ततः आचार्योवस्त्रस्थानेसुरूपान्धितांस्त्रीपृष्ठांधान्वा ॥ ॐ धरायैनम इतिमन्त्रेण
 प्रयुज्यजयेत् ॥ सर्वदेवमयंवास्तु, वास्तुदेवमयंपरमिति ॥ ततोऽगुरुप्रागादिनस्त्रिसूत्रापावमानेनसूक्तेनरक्षोघ्नो नववेष्टयेत् ॥ द्विनेत्रेसूत्रेभुजो
 ततोऽगुरुपूर्णायाजलपूर्णायावसस्तनकुंन्यातथैवसूक्तद्वयेनधाराद्वयमविशंकुर्यात् ॥ अथयजनानोऽगुरुस्थानेयेश्चाकाशपदेजानुदध्मव
 टंखातंतंगोमयेनोपरिपशुक्लवदनपुष्पाक्षतादिभिरलंकृत्यशाल्यादिसप्तवीजानिदधोदनेचप्रक्षिप्यनवकुंजंजलपूर्णांशुक्लैकपुष्पायुन

शो. सा.

गन्धादिनिरर्चितं रुतद्वयेनादायजानुन्नामवनी गत्वा ॥ ॐ नमो वरुणायेति जलेन गन्तं पूलयेत् ॥ नत्रावर्त्ते प्रदक्षिण पुष्ये यो रुमुखे शुभं वै परी
त्येत्तमुजं ॥ ततो मृत्निर्मितयेटिकायां सप्तवीजदध्वादनशैवालपुष्पाणि प्रक्षिप्य पूर्वस्थापितं वृषवास्तु नूर्यमङ्गलघोषेणानीय तस्यां संस्था
प्यगन्धादिभिः संपूज्या प्रार्थयेत् दान्यां ॥ पूजितो सिमयावास्तो ह्येमाद्यै रञ्जनैः शुभैः ॥ प्रसीद पादिविश्वेश देहि मे गुरुजं सुखं ॥ वास्तु पुरुष
नमस्तेस्तु नृशयाभिरतः प्रजे ॥ मङ्गलं धनधान्यादिसर्वं कुरु सर्वदेति ॥ ततः येनिकामाच्छाद्य तस्मिन् त्रिंशदैर्त्रिंशपेदनेन मन्त्रेण ॥ सशैल
सागरं पृथ्वी यथावरुसि मूर्धनि ॥ तथा मां वरु कल्याण संपन्नं सद्गुणिभिः सहेति ॥ गर्त्रे च तथैव मृदा पूरिते मृदनाधिक्य उन्नमं सामो मध्ये मं नू
नत्वे त्वधमफलं विद्यात् ॥ गर्त्रे परितः चूर्मि गोमयेनोपलिप्य मुक्तगन्धपुष्पाक्षतैर्नृषयेत् ॥ ततो मे पश्चिमश्चाचार्यं संपूज्या लंकृता तव त्सांगा वासो
युगं च दक्षिणां दत्वा वृत्तात्त्रिंशो यथाशक्ति दत्वा गुह्याणां शिष्यादिवास्तुं देवतानां च पूजां कृत्वा क्षमाप्य उन्निष्ठ पां नु देवेति विसृज्या चानि रूस्ते
प्रतिपाद्यो म्नि संपूज्य गुरु गच्छेति विसृज्य ब्राह्मणैः शान्तिं पथित्वा गुह्यादीनां शिष्यादीनां च प्रीत्यर्थं पुन्ये कं त्रीस्त्रीने कै कं यथाशक्ति वा ब्राह्म
णां संपूज्या शिवो गृहीत्वा सुदुष्टे नुं जीत एवं प्रथमे क्रिवास्तु शान्तिं विधाय द्वितीये क्रि गुरु प्रवेशनं कुर्यात् ॥ सवेत्यनवजलपूर्वपल्ल

रामः
२४

वोपेतं दूर्वायुतं धान्योपरितं कलशं स्थापयेत् ततो गुरुस्थे र्याधी पुण्यां हं वाचयित्वा ब्राह्मणा वत्संपूज्य नोजयित्वा शिवो गृहीत्वा सुदुष्टे नुं
जीत ॥ ॥ इति श्री दिनकर चरु कृतेशान्तिसारे वास्तुशान्तिः ॥ २० ॥ ॥ अथ दुष्टरजो दर्शनशान्तिः ॥ रजो दर्शने वै त्रज्येष्ठा षोडश
प्रपदकार्त्तिकपौष प्रतिपत्तद्विदशमा रिक्ता पापवारनराणां प्राप्ता पुष्पाश्लेषा पूर्वाज्येष्ठा मूलपूर्वाषाढा पूर्वाभाद्रपदा व्याघातगात्रा नि
गंडमूलवैधृतिवती पातपरिष्वपूर्वार्द्धे नद्राविधा विनक्तदिनां त्वनागरा त्रिसंध्या पापलग्न संक्रान्तिदग्ध दिनरविचन्द्रो परागो तो वजीर्त्मे रु
जनीलवस्त्रपितृपरगृहाश्च शुभाः ॥ अत्र दोषवदुत्ते एव शान्तिकं कार्यं प्रचूत दोषे यदि दृश्यते तत्पुष्पान्ता शान्तिकं कर्म कार्यमिति वसिष्ठ
संहितोक्ते ॥ प्रचूत दोषे वैधव्या निः संतति त्वापाद के इति केचिदर्थमाहुः ॥ गुरुणो नुरजो दर्शने दोषे कत्वे पि शान्ति ॥ गुरुणो वन्द्यसूर्यस्य
प्रसूनिर्यदि जायते ॥ व्याधिपीडनदास्त्रीणां मादौ तु म्रददर्शनादिनिशौनकेन निरपेक्षस्य तस्य निमित्ततोक्ते ॥ ॥ तत्र शान्तिर्वक्ष्यते ॥
कृते पि शान्तिके के शुद्धकालीने रजो दर्शनावधिसंगो न कार्यः विवर्याये देवतदैकशयां यावदुजो दर्शनमुत्तमे प्रीतिवशिष्टोक्ते ॥ शान्ति
रुक्ता तेनैव ॥ चेदुष्टे क्रि न वोदकुं न शलिलैः सन्मन्त्रिनै रौषधैः स्नानं पापतुदं संपन्नकलशैः कार्यं समृद्धाजके ॥ ऐशान्यतो गोमयमण्डले च प

शो. सा.

रिसृतेनौ जुहुयावदूर्वा॥ युग्मायुताक्तांचसमित्यमाणां गायत्रिसंदाहसहस्रसंख्याः॥ शतप्रमाणमथवाशुद्धीश्रुतांयवेवाहनिजिस्तिः
लैश्याततः सुराक्षमिसुरानितंश्च सन्नर्पयेदत्र सुवर्णवस्त्रैः॥ ॥ प्रयोगपारिजा॥ शौनकः॥ सार्त्तवानानुनारीणां शान्तिं वक्ष्यामिशौन
कः॥ पंचमोऽह्नि वतुर्थे वाग्रहातिथ्या पुरः सरं॥ द्रोणाः प्रमाणधानेन व्रीहिराशित्रयं नवेत्॥ कुं नत्रयं नसे द्राशौतनु वस्त्रादिवेष्टितं॥ पूर
येतीर्थसलिलैः प्रतिकुंजं पृथक् पृथक्॥ सूक्तेनाथनवर्चन प्रश्नवेत्ताप इत्यथ॥ अवायाः प्रवतस्तद्वज्रायश्चाचततः क्रमात्॥ मधुकुं
जैक्षिपेक्षान्यमौषधानि चहेमच॥ उडुंवरः कुशादूर्वा राजीवंवरविल्लुकाः॥ विल्लुकात्राचतुरशी वरिषंशंखपुष्पिका॥ शतावर्यश्चगंधाचनि
र्गुण्डीसर्षपद्वयं॥ अपामार्गः पलाशश्च पनसोजीवकस्तथा॥ प्रियंगवश्च गोधूमा व्रीहयोश्चत्य एवच॥ क्षीरंदधिवसर्पिश्च पद्मपत्रंतथो
परं॥ कुलंतकत्रयं गुंजा वचानंदकमुलका॥ द्वात्रिंशदौषधानी ह्यथा संजवमारुरेत्॥ मृत्तिका द्यौषधादीनि तन्मन्त्रेण क्षिपेत्क्रमात्॥ कुंजे
परित्यजेत्प्रातः कांक्षामृद्वेणुतामजं॥ जुवनेशीन्यसेत्तत्र इन्द्राणीच पुरन्दरं॥ आचार्यः पूजयेद्दान्यो गायत्र्या मन्त्रसारया॥ इन्द्राणीपूजये
देवा मिन्द्रानीमासुनारिषु॥ क्रमेण पूजयेदित्युमिन्द्रावृषजं चयं॥ आवाह्यादिसकलैरुपचारैः प्रपूजयेत्॥ तन्मन्त्रां संस्पृशान कुंजं

राम
२५

रुद्र

मन्त्रेण जुवनेच्छरी॥ जपेद्गायत्रीमाहोमाह्नी सूक्तं च जपेत्ततः॥ स्पृशच्चैदक्षिणां कुंजं मृत्तिगेको जपेदथ॥ चत्वारिरुद्रसूक्तानि चतुर्म्हत्रोत्तरा
णि च॥ संस्पृशानुतरं कुंजं श्रीरुद्रं संख्याया॥ सन्न रुद्राग्नि सूक्तं च तत्रैव संस्पृशान् जपेत्॥ कुंजस्य पश्चिमे देशे शान्तिं नो मंसमाचरेत्॥ दूर्वाजिस्ति
लगोधूमैपायसेन घृतेन च॥ निसृजिश्चेव दुर्वाभिरेकैकावाहुनिर्जवेत्॥ अष्टोत्तरसहस्रं वा शतमष्टोत्तरं तु वा॥ गायत्रौ वतुहोतव्यं हरिरत्र च
जुह्वयेत्॥ एवकारादीत्याणी न्ययोर्होमानास्तीतिकेचित्॥ ततः सिद्धकृते फुल्वा समुद्रा इर्मिसूक्ततः॥ सन्नतामाज्यधारान्तां पूर्मि फुलिमथाचरेत्
॥ अग्निषेकं कुर्वीत प्रतिकुंजस्थितोदकैः॥ आपोहिष्टेति नवभिः सूक्तेन वततः परं॥ इन्द्रोऽंगं नृवेनैव पापमानैः क्रमेणानु॥ उन्नयंश्चणवस्त्रेन
स्वस्तिदा विसर्जयेत्॥ त्रैयं वकेन मन्त्रेण जातवेदस एकया॥ समुद्रज्योष्ठा इत्यादि त्रायताच त्रिजि क्रमात्॥ इमाश्चाप नृवेनैव देवस्य त्वेति मन्त्र
तः॥ मन्त्रेण धनमीशानं त्वमने रुद्र इत्यथ॥ नमुहुहीति मन्त्रेण जुवनस्य धितरं तथा॥ याते रुद्रेति मन्त्रेण शिवसंकल्पमंत्रतः॥ इन्द्रावृष
जं पंच मन्त्रैश्चेवाग्निष चयेत्॥ धेनुं पयस्विनीं दद्यादाचार्याय च नृषणोः॥ सदक्षिणमनदाहं प्रदद्याद्द्रजापिने॥ महाशान्तिं प्रजायोथ ब्राह्म
णाञ्जयेत्ततः॥ इति॥ ॥ अथापि नृकृतः प्रयोगः॥ देशकालोत्पन्ना मम पत्न्याः प्रथमरजोदर्शने मुकपुष्टमासादि सूवितसकलारिष्ट

शो.सा.

निरासद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थ. सगुरुमखांशौ नकोक्तां शान्तिं करिष्ये इति संकल्प्य गणेशपूजनपूण्यादुवाच मानुकापूजननां दीक्षाचार्य
ब्रह्मतिग्बरणानि कुर्यात् ॥ ॥ अतिजश्याद्यौषधत्वरौ वा ॥ ततश्चाचार्यो गृहेशानदेशे तदक्षिणोत्तरयोश्च महाद्यौरिति नृभिस्तृप्त्वा श्रो
षधयः संवदन् इति दोषा प्रमाणबीहीणां राशित्रयं कृत्वा तत्र कुंजत्रयमाकलशोषिनि स्थापयेत् ॥ ॥ सर्वमन्त्रावृत्तिः ॥ ततः प्रसुचश्चाइ
ति नवर्चस्य सूक्तस्य सिधुक्षित्यै पामेधानद्योजगती कलशेषूदकपूरा विनियोगः ॥ सुप्रवश्चाप इत्यादि याः प्रवत इत्यस्य सिद्धौ नयः शक्रा
शविनियोगः प्राच्यत् ॥ गन्धर्वाभिति त्रिष्वपि गन्धया श्रोषधीरिति सर्वोषधीः ॥ श्रोषधयः इति यवान् ॥ ततो मध्यकुंजे यवबीहितिलमाषक
गुशामाकमुद्गान्क्षिप्त्वा गायत्रीं दुर्वरकुशदूर्वारक्तोत्पलचंपकविल्वविष्णुक्रान्तानुलशीवर्हिषशंखपुष्पीशतावर्यश्च गन्धानि गुणारक्तसर्व
पामार्गपलाशयनसजीवकप्रियंगुगोधूमबीजं च स्य दधिदुग्धघृतपद्मपत्रनीलोत्पलसितरक्तपीतकुराणकगुंजावचा नक्षकमुल्लकाखानि
दात्रिंशदौ सर्वाणि यथासंनवं वा क्षिपेत् ॥ तत्र त्रिषु कोणैः प्रादिनि दुर्वाः ॥ अथ श्येव इति पंचपल्लवान् ॥ स्योना पृथिवीति सप्तमृदं ॥ याः फलिनीरि
ति फलानि सहिरत्नानीति पञ्चरत्नानि ॥ हिरण्यरूप इति हिरण्यं च क्षिपेत् ॥ सुवासुवासा इति सूत्रेण वाससा वा कशकणान्वेष्टयित्वा गन्धा

रामः
सेध

सुतादिभिः कलशानुचूषयेत् ॥ ततः कलशत्रयोपरि तेनैव क्रमेण सौवर्णराजतं कांस्यमयं ताम्रमयं वै नयं वै मृण्मयं वा यदि पूरितं पात्रत्रयं पूर्वा
दर्थे निविधाय तदुपरि स्वतंत्रं वस्त्रत्रयं न्यस्य तत्र वन्दनादिनाष्टदलानि कुर्यात् ॥ तत्र मध्यमे गायत्रीं विश्वामित्रोऽनुवनेश्वरी गायत्रीं नुवनेश्व
र्या वारुणादौ विनियोगः ॥ ॐ दक्षिणा कुक्षोपरि वस्त्रे इन्द्राणी वृषाकपिरिन्द्राणी पत्निः ॥ इन्द्राण्यारुने विनि ॥ उत्तरकरशोपरि इन्द्राणां विश्वा
मित्रं इन्द्रो ययत्री ॥ इन्द्रावारुने विनि ॥ ततः उक्तमन्त्रैः पूजां कुर्यात् ॥ ततो मध्यकुंजे आचार्योऽष्टसहस्रमष्टशतं जप्त्वा श्रीसूक्तं जपेत् ॥ ततः एकै
अतिन्दक्षिणा कुंजे रुद्रसूक्तानि जपेत् ॥ तानि च कङ्कायेति नव इमारुद्राय तव स इत्येकादश आते पितरिति पंचदश इमारुद्राय स्थिरध्वं च
न इति चतस्रः आचोराजानमिन्येकातमुष्टुहीन्येकानुवनस्य पितरं श्रवकमिति ॥ ॥ अथान्योऽतिगुत्तरकुंजे ॥ एकादशावृत्तिनी रुद्रं श
त्रुं इन्द्राग्नीति सूक्तं च जपेत् ॥ ततश्चाचार्यः कुंजपश्चिमे गेन संस्थाप्य तदीशान्यां नवग्रहादींस्तत्र मन्त्रैरावाज्यषोडशोपचारैः संपूज्य तदीशान्यां
प्राच्यत् कुंजे स्थो संस्थाप्य तत्र वरुणमावाज्य संपूज्य देवदानवसंवाद इति संप्रार्थनानं कुर्यात् ॥ वक्षुषी आद्येनेत्यंतमुक्तानवग्रहान्येक
मस्तसंख्याभिः समिन्निराज्याहुतिभिरदिदेवताः प्रत्यधिदेवताश्च वनुः संख्याभिः समिन्नि लाहुतिभिः नुवनेश्वरी मष्टसहस्राष्टशतान्यतर

शा. सा.

संख्यानिपूर्वाभिलिखितमिष्टमोधूमपायसाज्याहुनिभिरिन्द्राणिभिर्मुंवाष्टाविंशतिसंख्यानि. पूर्वाभिलिखितमिष्टमोधूमपायसाज्याहुनिभिरिन्द्राणिभि
र्मुंवाष्टाविंशतिसंख्यानिपूर्वाभिलिखितमोधूमपायसाज्याहुनिभिः शेषेणस्विष्टकृतमिष्टादिपूर्वपात्रनिधानंनंरुत्वागोदुग्धेपायसंश्रययित्वा
ज्यजागापंकुर्यात् ॥ ततो यजमानो दक्षिणात् उपविश्य द्रव्यान् गंकुर्यात् ॥ आचार्यो न तत्र स्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तलोमानंरुत्वा. दिक्पालन
वग्रुनुवनेश्वरीं प्राणीन्. क्षेत्रपालो मानकृतवलोत्तत्र न त्रैर्दत्ता समुद्रा इभिरिति नृवेन पूर्णमुक्तिं कृत्वा प्रणीता विमोकादिकर्मशेषं सम
प्यकलशो दकेन घृतनववस्त्रं यजमानं तादृशीं च नार्यां सर्तिगनिधिं वेदे ते मन्त्रैः ॥ आपो हि ऐतिन वा इन्द्रो अंग समरुद्र यमिति निसुः ॥ त्रिभि
र्भुं देवेनिसप्रउचयं शृण्ववचनः स्वस्ति दाविशः श्रवकं जानवेदसे समुद्र ज्येष्ठा इति च तसुः त्रायन्तामिति निसुः इमां आप इति निसुः देवस्य
तेन्यायसंवशाखागतास्त्रयः तमीशानं त्वमने रुद्रः तमुष्टुहिः ॥ जुवनस्य पितरं याने रुद्र यज्यायत इति षट् ॥ इन्द्रो वा वृषं न वयमिति पंचसु
रास्त्वामिति धिं च नित्यादयश्च यो राणाः यजमानो ग्निमाचार्यादीश्च संपूज्या यधेनुरुद्रं जापिने सदक्षिणामनघाहं वस्त्रं ग्नी यथाशक्ति नूय
सी च दक्षिणां दद्यात् ॥ ततो जुवनेश्वर्यादीनां गृहाणां चोत्तरपूजां कृत्वा त्रिष्टयां तु देवगणा इति विसृज्याचार्या यप्रतिपाद्याग्निं संपूज्य गृह्णद्दे

समः
२७

नि विसृज्य शान्तीः पाठयित्वा जुवनेश्वर्यादीनां गृहाणां च प्रीतये त्रां स्त्रीं वा ह्यणाञ्जो जयित्वा जुञ्जीत ॥ इति दुष्टरजोशान्तिः ॥ ॥ मनुशान्तिव्या
ख्यास्यामः निधिवारनक्षेत्रलग्नदोषशाश्वर्थं चतुर्थेऽदि पंचमेद्विवा. शान्तिवानं प्रकूर्वात देवा लये गृहे वा प्रस्थाप्य निधाने स दक्षे साष्टु ले स दक्षे
स्तिरश्चर निमात्रं चतुरसं कृत्वा मध्येन लिन मुस्तिखा कुशोः पूर्वाभिः प्रतिष्ठाप्य तस्मिन्नु वेष्टितं निवाया यो वा इमं सर्वमित्येते नानुकोतस्तिज
निश्चकुं नमुदकैः पूरयित्वा. कुर्यात्तद्वाय. पश्चपलवाचं च त्वक्क निक्षिप्य नवरत्नं च नववस्त्रयुग्मना द्वाय नारिकेरफलेन विधित्वा पल्लवैः
श्रुतपल्लवैश्चावकीर्य पुरुषं पुण्डरीकाक्षं धात्वा गन्धपुष्पाधूपदीपैः कुंजमचार्या यशोत्रियांश्च वदुश्च जान वचनुरो वा वा ह्यणा चरणा पूर्वमच
चार्या यं च ते कुंजमचार्यं वेत्सवी गायत्री सरुसाष्टकं शताष्टकं वा वदन्तो गायत्री च वेदादीनां पोटिष्टामयो नुव इति निसृजि हिरण्यवस्त्राः सु
वयः पावका इत्येतनुवाकं पवमानः सुवर्जन इत्यमनुवाकं पुरुषसूक्तं ऋचां प्राचीमित्यने नानुवाकेन. ऋत्विजः प्रत्येकमाशार्वा दपुरः सरं स्वापये
युस्ततो नारी. पंचगव्यं प्राशयित्वा शुवो देशे खण्डिलं कल्पयित्वा स्वर्ग्योक्त विधानेनाग्निमुखान्तरं कृत्वा विष्णुसूक्तेन शताष्टकं संख्यायापलाशसमिधो
हुत्वे वं वस्त्रसूक्तेनात्रं रुद्रसूक्तेनाज्यं तेषामष्टादश कृत्वा तथा पुष्पाहोमं घृतमुक्तेनाज्येन कृत्वा ततो नक्षेत्रलोमं तन्मन्त्रेण तस्य चतुर्दश कृत्वा पूर्ववत्

शा.सा.

मिदन्नाज्यैर्वावकं यजामहे इति निलोमं शताष्टकं कुतीरुपजुहुयान् स्विष्टकृत् नृत्ति सिद्धमाधेनुवरपदानादथ दक्षिणां दद्यादाचार्यो यविशे
 सस्तनो नारी दोषान्मुच्यते तारुण्यगवाचौ धायनः ॥ अथ कन्यायां बालवैधव्यादेन लक्षणाग्रयोगशान्तिः ॥ मार्कण्डेये ॥ बालवैधव्ययोगे
 तु कुंजद्रुपतिमादिनिः ॥ कृत्वा लग्नं ततः पश्चात्कन्योद्यादे निवापरे ॥ तत्र पुनर्नूदोषनाषा नावड्को विधानखण्डे ॥ स्वर्गद्विपिप्यलानां वपुति
 भाविस्तुरुयिणी ॥ तथा सरुविवादेन पुनर्नूतनं जायते ॥ ॥ सूर्यारुणसंवादे ॥ विवाहापूर्वकाले च चन्द्रतारावलाचिने ॥ विवाहोक्ते च
 मंथना कुंजेन सरुवोद्धरेत् ॥ सूत्रेण वेष्टयेत्पश्चादशतं तु विधानतः ॥ कुंकुमारं कृतं देहं नयोरैकान्तमन्दिरे ॥ ततः कुंजं च निःसार्य प्रतज्य
 सलिलालये ततो भिषे वनं कुर्यात्पुनः पञ्चववारिनिः ॥ ॥ कुंजप्रार्थना तत्रैव ॥ वरुणांगखरुपाय जीवनां समाश्रये ॥ पतिं जीवय कन्या
 याश्चिरं पुत्रसुखं कुरु ॥ देहे विस्तुवरा देव कन्यां पालय दुःखतः ॥ नंतो लंकारवस्त्राद्यो वलाय प्रणिपादयेत् ॥ इति कुंजविवाहः ॥ ॥
 मूर्तिदानमपि तत्रैवोक्तं ॥ वृक्षाणां साधुमामत्रा संपूज्य विविधा रूतैः ॥ तस्मै दद्याद्विधानेन विष्णो मूर्तिं चतुर्भुजां ॥ सुदुर्लभा सुवर्णेन वि
 त्तशक्ता यवापुनः ॥ निर्मितां रुवितां शंखरावाचक्राञ्च संयुतां ॥ दधानां वाससी पीते कुमुदोत्पलमालिनी ॥ सदक्षिणां च तां दद्यात्तत्र

रामः
तट

मेन मुदीरयेत् ॥ जन्मया प्राविजनुषि घ्नन्त्यापनि समागमं ॥ विषोपविष शस्त्राधेरुतो वारिविक्तया ॥ प्रायमानं मरुद्योरं यशः सौख्यधनापहं
 ॥ वैधव्याद्ये निदुःखोद्यनासायमुखलक्षये ॥ वदुसौ नाग्यलक्ष्ये व मरुविष्णोरिमां तनुं सौवर्ण्यं निर्मिता शक्ता च संप्रपदेद्विज ॥ अनया
 पारुमस्मीति त्रिवारं प्रजपेदिति ॥ एवमस्ति नितस्योक्तं गृहीत्वा स्वगृहं विंशेत् ॥ ततो वैवारिकं कुर्याद्विधिं दानादगीदृशः ॥ ॥ अथार्कः
 विवाहः ॥ मात्स्ये ॥ कश्यपः ॥ उद्धरेदिति सिद्ध्यर्थं नृतीयान्न कदाचन ॥ मोहादज्ञानतो वापि यदि गच्छेत्तु मानुषी ॥ न स्यत्येवं न संदेहो गर्ग
 स्पवचमयथा ॥ संग्रहे ॥ चतुर्धा दिविवाहार्थं नृतीयर्कसमुद्धरेत् ॥ आदिन्यदिवसे वापि रुतर्क्षे वा शनैश्चरे ॥ शुभे दिने वा पूर्वार्धे कुर्या
 दर्कं विवाहकं ॥ ॥ ब्राह्मे ॥ ग्रामान्यायामुद्यां वा सपुष्पफलसंयुतं ॥ परीक्षयत्ततो धत्वा स्थंडिलं दियथाविधि ॥ कृत्वा र्कं पुरतस्मिन्ने प्रा
 र्थयेत्तद्विजोत्तमः ॥ त्रिलोकवासि तस्य प्राश्न्यायया सहितो रवे ॥ नृतीयो द्वाहजं दोषं निवारय मुखं कुरु ॥ तत्र धारोप्य देवेशं क्षयया सहितं
 रं विं ॥ वस्त्रैर्मात्स्ये स्यागधैस्तन्मन्त्रेनैव पूजयेत् ॥ तन्मन्त्रं श्रावयेत्तन्ने ॥ चतुर्थे दिवसे तीर्त्ते पूर्ववत्तं प्रपूजयेत् ॥ विस्तृत्य लोमं च उद्धरेत्
 नानुषीपरा ॥ ॥ व्यासः ॥ सपुष्पफलशखैकमर्कं गुल्मं समान्ये सेत् ॥ अर्कं कन्यां प्रदानार्थं माचार्यं कल्पयेत्पुनः ॥ अष्टवर्गां प्रपूजयेत् ॥

श्री. सा.

पूजयेन्मधुपर्कं त्रिलोचनं विप्रस्य हस्ततः ॥ यज्ञोपवीतवस्त्रं च रुक्मकस्मादिनूषाणं ॥ उष्णीषगन्धमाल्यादिवरायासौ पदापयेत् ॥ अर्कं प्रदक्षि
णी कुर्वन् जपेन्मन्त्रमिदं बुधः ॥ मम प्रीति करयेये मया सृष्टा पुरातनी ॥ अर्कं जावद्वृणो सृष्टा अस्माकं रतिरक्षतु ॥ पुनः प्रदक्षिणी कुर्या
न्मन्त्रेणानेन मन्त्रवित् ॥ नमस्ते मङ्गले देवि नमसविनुरात्मजे ॥ त्रिहि मां कृपया देवि पत्नी त्वं मे इहागता ॥ अर्कं त्वं वृक्षणा सृष्टः सर्व प्रा
णिहिताय च ॥ वृक्षाणां मिदि नूतत्वं देवानां प्रतिवर्धने ॥ नृनीयो द्वा रुजं पापं मृत्युं वा शुचिनाशय ॥ ततश्च कन्यावरणं त्रिपुरुषं कुलमुच्य
ते ॥ आदिन्यः सविताचार्यः पुत्री पौत्री वनश्रिका गोत्रं काश्य इत्युक्तं लोके लौकिकमाचरेत् ॥ मुहुर्नैकं निरीक्षेन् स्वस्ति सुकृमुदीरयेत् ॥
आशाभिः सहितैः कुर्यादाचार्यः प्रमुरेवेदिजैः ॥ अथाचार्यसमाहूय विधिना तन्मुखाच्चतां ॥ प्रतिगृह्यत तोहोमं गृहोक्त विधिनाचरेत् ॥ अ
र्कं कन्यामिमां विप्रयथाशक्ति विनूषितं ॥ गोत्राय शर्माणे तु च दत्ता विप्रसमाश्रय ॥ ॥ दानमन्त्रः ॥ अ अत्यक्षत कर्माणि कृत्वा कंक
नपूर्वकं ॥ यावत्तं चावृतं सूत्रं तावदर्कं प्रवेष्टयेत् ॥ स्वशाखोक्तेन मन्त्रेण गायत्र्या वा यजयेत् ॥ पञ्चीकृत्य पुनः सूत्रं स्वर्ध्वं वधाति मन्त्रतः ॥
वृहत्सामे निमन्त्रेण सूक्तेरक्षां प्रकल्पयेत् ॥ अर्कं स्य पुरनः पश्चादक्षिणोत्तरतः तथा ॥ कुंजांश्च निक्षिपेत् पश्चाद्दानेयादिवनुष्टये ॥ स

रामः
२२

वस्त्रं पुनिकुं च त्रिः सुत्रेनैव वेष्टयेत् ॥ हरिद्रागन्धसंयुक्तं पूलयेद्दीनलं जलं ॥ पुनिकुं तं मला विष्णुं संपूज्य परमेश्वरं ॥ पाद्यार्घ्यादिनिवेद्यान्तं
कुर्यान्नामैव मन्त्रवित् ॥ पुनः प्रदक्षिणीं कृत्वा मन्त्रमेनमुदीरयन् ॥ मया कृते मिदं कर्म स्थावेरेषु जलायुगा ॥ अर्कं पन्थानिनो देहि मत्सर्वं
सन्तु मर्हसि ॥ इत्युक्त्वा शान्ति सूक्तानि जप्त्वा तं विसृजेत् पुनः ॥ गोयुग्मे प्रदक्षिणीं दद्यादाचार्ययच न क्तितः ॥ इतरैरन्योपि विप्रेन्यो दक्षिणीं वापि न
क्तितः ॥ तत्सर्वं गुरवे दद्यात्तन्ने पुण्याहमाचरेत् ॥ ॥ शौनकः ॥ नृनीये स्त्री विवाहे नु संप्राप्ते पुरुषस्य नु ॥ अर्कं विवाहं वक्ष्यामि शौनको हं
विधानतः ॥ अर्कं सन्निधिमारुच्य तत्र स्वत्त्यादि वाचयेत् ॥ नान्दी प्राङ्प्रकुर्वीत स्थण्डिलं च प्रकल्पयेत् ॥ अर्कं मन्त्रार्चसौ यार्चिगन्धपुष्पाश्चात्ता
दिभिः ॥ सौरी आकृष्टेनेति ॥ स्वयं चालं कृतस्तद्वस्त्रमाल्यादिभिः शुनैः ॥ अर्कं स्योत्तरदेशे नु समन्वारं कुर्यात् ॥ एतया अर्कं कन्याया ॥ उल्लेखना
दिकं कुर्यादाद्या रात्रमन्तः परं ॥ आञ्जादुनि च जुहुयात्सर्गाग्निनयैकया ॥ यस्मै त्वा कामकामाये नोत यर्च्यतः परं ॥ यस्मान्निश्च समस्तानि स
तश्च स्विष्टकृद्भवेत् ॥ परिवेचनपर्यान्तमया स्वेत्यादिकं क्रमात् ॥ ॥ अथ प्रयोगः ॥ शुनदिने संग्रामात्प्राचा मुदीचां वा अर्कं समीपं गत्वा देश
कालौ संकीर्त्य ममन्त्रा विनृतीयमानुषी परिमाणाय तस्य शुनता सिद्ध्यर्थं मर्कं विवाहं करिष्ये इति संकल्प्य गणेशपूजनं पुण्याहं वाचनं मानृपूज

शो. सा.

नृनान्दी आजाचार्यवरणानि कुर्यात् ॥ ततो वरोर्कपुरनक्षि सूर्य्यार्थयेत् ॥ त्रिलोकवासि सप्तांश्च द्वायया सहितो रवे ॥ तृतीयो द्वाह जंदोषं नि
वारय सुखं कुरु ॥ ततो र्कवृक्षद्वया सहितं सूर्य्यं माकृष्टेनेति मन्त्रेण षोडशोपचारैः पूजयेत् ॥ तत्र वस्त्रदानकाले वस्त्रेण तंतुनिश्चार्कमावेष्ट
येत् ॥ अनिवेके आपो हिष्टे न्यादयो मन्त्रा ॥ ततः आचार्यो चरं मधूपर्कयज्ञोपवीतवस्त्रनूपणोष्णीषगन्धमाल्यैः पूजयेत् ॥ ततो वरो र्कं प
दक्षिणी कुर्वन् ॥ मम प्रीतिकरायेयं मया सृष्टा पुरातनं ॥ अर्कं जावाक्षणा सृष्टं अस्माकं पुनिरक्षतु ॥ इति जपेत् ॥ पुनः पदक्षिणां कु
र्वन् ॥ नमस्ते मंगले देवि नमः सविनुरात्मजे ॥ त्राहि मां कृपया देवि पत्नी त्वं मे इहा गता ॥ अर्कं त्वं वस्त्राणां सृष्टा सर्वपाणिहिता यव ॥ वृक्ष
सामादि नूतनं देवानां प्रीतिवर्धनः ॥ तृतीयो द्वाह जंदोषं मृत्युं चाश्रुविनाशय ॥ इति जपेत् ॥ ततः कन्यां प्रयच्छत्याचार्यार्थं पार्थयेत् ॥
ततः आचार्यः काश्यपावत्सारनैः कुवेति त्रिप्रवरचित काश्यपगोत्रोत्पत्तां आदिन्यस्य प्रयोत्री सविनुः पौत्री ममामुकशर्माणाः पुत्री अत्र नान्नी
अमुकगोत्रायामुकपौत्रायामुकपौत्रायामुकपुत्रायामुकनाम्ने वराय दास्ये इति वाग्दानं कुर्यात् ॥ ततो वरः सुमुद्रैर्कं कन्यां निरीक्ष्य स्निहोमा
निसूक्तं पठेत् ॥ ततः आचार्यो वाग्दानवज्रोत्राद्युच्चार्य इमामर्कं कन्यां तु न्यसंपददे नममेति वररुस्ते जलं दत्वा ॥ अर्कं कन्यामिमां विप्र यथा

रामः

१००

शक्तिविनूयिता ॥ गोत्राय सर्मने तु न्यसंपदं विप्रसमाश्रयति पठेत् ॥ ततः आचार्यो वरस्य कंकणावधं सूत्रेण कृत्वा र्कं कन्यापनिनिधित्वेनाक्षता
रोपणं तदुक्तं मन्त्रैः कुर्यात् ॥ वरो र्कं तदुक्तं मन्त्रै रक्षता रोपणं कुर्यात् ॥ ततो वरो गायत्रार्कं सूत्रेण पंचकृत्व आवेष्ट्य तेन सूत्रेण वृहत्सामेति
मन्त्रेण त्वं धेव धीयात् ॥ ततो वरचार्यो वार्कस्याष्टदिशु अष्टौ कलशोत्संस्थाप्य कलशकण्ठावस्त्रेण सूत्रेण आवेष्ट्य हरिनिद्रां निक्षिप्य सर्वत्र
दं विस्तुरिति विस्तुं संपूज्या कोत्रेरेति प्रणिष्ठाप्यान्वा दद्यात् ॥ अत्र प्रधानं ॥ वृहस्पतिमग्निमग्निं वायुसूर्य्यं प्रजापतिं वाज्यनेत्युक्ता ज्य
नेनाग्नेसंगो अग्निरस इति वृहस्पतये कृत्वा यस्मै त्वा काम कामाय रयं संमाश्रु जामले मस्मान् कामं दत्वा ये दत्वं द्युनेयिवे जग्मये वास्तसमवाह
ति निर्दुत्वा कर्मशेषं समापयेत् ॥ ततो वरो मम प्रीतिकरेति मन्त्रेण र्कं त्रिः पदक्षिणी कृत्य मया कृतमिदं कर्म स्थावरेषु जरायुणा ॥ अर्कापत्या
निना देहि तत्सर्वं सन्तु मर्हतांति पार्थयेत् ॥ ततः शान्तिसूक्तानि पठेत् ॥ ततः र्कं सूर्य्यं विसृज्याचार्याय गोयुग्मं यथाशक्ति नूयसीव दत्वा विसृज्य
मायाचार्याय प्रणिपाद्य पुण्यां रुवाचनं कुर्यात् ॥ ततः पंचमेदं पुनरर्कं सूर्य्यं पूर्व्ववत् संपूज्य विसृज्य मानुषीपरिणयेत् ॥ इति श्रीदिनक
रचंद्रकृते शान्तिशारे र्कविवाज्यप्रयोगः ॥ २१ ॥ ॥ इदानीं जन्मनक्षत्रतिथिदोषादिशान्तिकं ॥ मूलवाखाप्रयोगानां बुनेदिनकरः

25

20

15

शा. सा.

सुधीः ॥ १ ॥ तत्रादौ वक्षुशान्तांगतो जो मुखप्रशवो निधीयते ॥ ॥ प्रयोगवारिजाते ॥ गर्गः ॥ पित्रेरिष्टे सुनारिष्टे मानरित्रेतथैव च ॥ पित्रेरिष्टे पि
त्रिष्टे सुवकनक्षत्राद्युत्पत्तैः ॥ ॥ एवमग्नेयि ॥ प्रायश्चित्तं तदा कुर्यात्तत्र दोषस्य शान्तये ॥ पूषाश्चिनो गुरोस्तार्य मघाविनेत्यमूलने ॥ एषु त्र
सेषु जातस्य कुर्यात्तोजननं तथा ॥ अत्र प्रायश्चित्तमूलादिशान्तिकं गोजननं च क्षुर्यादिति समुच्चयो विधीयते ॥ अन्यथा गोजननस्यानिरसार्थत्वे
न मूलादिशान्त्या विकल्पः स्यात् ॥ न वा दृष्टार्थत्वात्समुच्चयः ॥ एकप्रकरणाधीनत्वात्तानावात् ॥ अन्यक्षयादिनिरसनार्थकदलीदानादेरपि समु
च्चयापत्तः तत्रापि शान्तिकान्तरात्सर्वदामोजननकार्य ॥ जन्मक्षेत्रात्रिजं मक्षेत्रे नवारे नृनेदिने ॥ कृत्वा न्यत्रादिकं सर्वगृहलंकालपूर्वकं ॥ गोम
येनोपलिप्ताद्यगृहस्य साननागके ॥ पंकजं कर्णिकायुक्तं रजोभिः श्वेतवर्णकैः ॥ वीहिं तत्र विनिक्षिप्य यथाविज्ञानुसारतः ॥ नवसूर्यं च तन्मधोर
क्तवस्त्रं प्रसारयेत् ॥ स्थापयित्वा शिशुं तत्र पुनः सूत्रेन वेष्टयेत् ॥ प्राश्नुखं तमवाक्यादं निलगर्जगंतं शिशुं ॥ गोमुखं दर्शयित्वा य पुन जातं तु गोमुखा
त् ॥ शिशुमग्निगोमुखं दर्शयित्वा तथार्थः ॥ विसृज्यो नीति सूक्तेन गव्येन स्नपयेद्दिशुं ॥ गव्येन पंचगव्येन पंचगव्येन गोवामंगेषु मन्त्रेण गवामङ्गेषु संस्पृ
शेत् ॥ गोवामाङ्गेषु संस्पृशेदिति वा पाठः ॥ विष्टोः श्रेष्ठेति मन्त्रेण गापसूतनुवाकं ॥ आचार्यस्तु समादाय पश्चान्मन्त्रे दहेत्तदा ॥ ॥ ज्योतिः

रामः
१०१

10

5

त्रिवधे तु ॥ साचार्यस्तु समादाय पश्चान्मन्त्रे दहेत्पिते पाठः ॥ माता जघन्यनागस्था शिशुमानीयतन्मुखान् ॥ तन्मुखान् गोमुखान् ॥ ततः पित्रे
तदादया ततो मात्रे पुनः प्रदापयेत् ॥ वस्त्रं स्थापयित्वा नास्य पुत्रस्य मुखमीक्षयेत् ॥ स्थापयित्वा एव ॥ गोमुखं गोमयं क्षीरं मधुसर्पिश्च संयुनो ॥ आ
रोहिष्ठादिनिर्मन्त्रैरनिषिं चेततः शिशुं ॥ मूर्द्ध्नि वा घ्रायन्तं पुत्रं तन्मन्त्रेणानदापित ॥ अंगादंगान् स नवसिद्धदयादधि जायते ॥ आत्मा वै पुत्रनामा
सि सजीव सरदः शतं ॥ तन्मन्त्रेण गादंगादित्यनेन ॥ मूर्द्धनि तिरघ्रायन्तं शिशुं स्थापयेत्ततः ॥ पुण्याहं वाचयेत् ॥ आह्वानं वेदपारमैः ॥ अत्र
तत्र शाखोक्तमार्गेण पुण्याहं वाचनं कुर्यादिति केचित् ॥ पुण्याहं शब्दमात्रं वाचयदिति परे ॥ दरिद्रायाश्च विप्राय तांगामर्च्य दापयेत् ॥ गोवस्त्र
स्वधोर्हन्तानि दद्यादक्तादितः क्रमात् ॥ यथाशक्ति धनं दद्याद्वा ह्यगोचरं सदापित ॥ ततो होमं प्रकुर्वीत स्वस्वशाखोक्तमार्गतः ॥ होमं होमसमन्धु
स्त्रेखनादि होमस्य चक्षमानत्वात् ॥ उल्लेखनादिकं कृत्वा आज्यनागोत्रमाचरेत् ॥ होमस्येशानदिग्भागे धान्योपरिश्रुनं कृतं ॥ होमस्य होमदेशस्य ॥
पंचगव्यं घटे स्थापयित्वा तत्र विनिक्षिपेत् ॥ क्षीरं कषायाश्च पंचरत्नानि निक्षिपेत् ॥ कषायो निर्यापः ॥ वस्त्रयुग्मेन संस्त्राद्यगंधादिभिरथार्चये
त् ॥ विसृज्य वरुणमन्यर्च्य प्रतिमां च विधानतः ॥ प्रतिमारूपं विसृज्य वरुणश्चान्यर्च्यार्थः ॥ यत इत्यादि निर्मन्त्रैः कुं नेत्युशानि मन्त्रयेत् ॥ यत इत्येति ष

श्री. सा.

इत्युक्तं गुरुणा ॥ आश्वरायणेन यत इत्युक्तं नयामरु इति वसूक्तं शेषमिति षडवस्योक्तत्वात् दधिमध्याज्ययुक्तेन होमं कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ युक्तमिति ना
वोक्तः ॥ दधिमध्याज्ययोगेनेत्यर्थः ॥ आपोहिष्ठो निमि नृभि रभु मेसाम इत्यर्थः ॥ तत्विष्टोपरमं पदमक्षीत्यामिति सूक्ततः ॥ अग्निस्तिसृभिः प्रत
वंचा विंशतिसंक्षयाः ॥ अन्युक्तावष्टसंख्यावा दधिमध्याज्यसंयुतं ॥ अन्युक्तौ असंनवे ॥ आदित्यादिगुरुणां च होमं कुर्यात्समव्रक्तं ॥ गुरुणां
च होमं दधिमध्याज्येनेत्यन्वयः ॥ अन्यथा पुनर्दध्यादिगुरुणां वैर्यार्थं पितृशत्रुलोमे आपो विष्टुर्पुष्ट्युक्ता च देवतामक्षीद्योरिति मंत्रलिंगान् विष्टु
र्वरुणयोरन्यर्चनमात्रलोमः ॥ इति गोमुखपसवविधिः ॥ ॥ अथ प्रयोगः ॥ देशे कालौ संकीर्त्या स्थवालस्यामुकुनक्षेत्रोत्पत्तिस्त्वितारिष्ठाः
निरसनद्वारा परयेश्चरपीत्यर्थं गोमुखपशवं करिष्य इति संकल्प्य गणेशं संपूज्याचार्यं वृणुयात् ॥ आचार्यश्चैतवर्षं पंचकजमधेयथा शक्तिवी
हि त्रिंक्षिप्यतेषु सूर्यनिधाय सूर्येरक्तवस्त्रं प्रसार्य निलचिकीर्य पाशुं शिशुं निधाय सूत्रेण सूर्यं वेष्टयित्वा शिशुसमीपे गोमुखमानीय पस
वं तावयित्वा विष्टुर्यो निमि निसूक्तेन मिलितेन पंचगव्येन शिशुं स्नपयित्वा गवामङ्घ्रिनिमंत्रेण गवामङ्घ्रिनिमंत्रेण गवामङ्घ्रिनिमंत्रेण गवामङ्घ्रिनिमंत्रेण
नेति शिशुमादाय मात्रे दद्यात् ॥ मातापित्रोपि मात्रे दत्त्वा वस्त्रमपसार्य पुत्रमुखमीक्षत ॥ ततः आचार्यः शिशुं पंचगव्येन आपोहिष्ठेनिसृजि

रामः

१०२

रनिषिंचेत् ॥ ततः पिताश्रंगादिनिशिशुं त्रिरवधाय मात्रे दत्त्वा तस्य मुखपसवकर्मणाः पुण्याहं नवन्नो ब्रूवन्तु इत्युक्ता तावाचयित्वा माताचार्या
यदत्त्वा गुरुपीत्यर्थं पुन्येकं गोवस्त्रं स्वर्णध्यानं दत्त्वा यथाशक्ति नूयसीदक्षिणां दद्यात् ॥ तत आचार्ययोगिं गुरुं शुपनिष्ठायां चाधानं कुर्या
त् ॥ तत्र प्रधानं ॥ अथ आपोहिष्ठेनिसृजिः अस्मिन् इत्यनया च पंचमया विंशत्यष्टनमसंख्याभिः विष्टुतं विष्टोरित्युक्ता तावतीभिः
यस्मिन् नमक्षीत्यामिति सूक्तेन पुन्युक्ता तावतीभिः गुरुं शुपनिष्ठायां दधिमध्याज्यादुतिभिः शेषेणाकृतमिन्द्रादिआज्यजागान्तं कृत्वाग्नेरीशान्यां कुं
जसंस्थाप्य तत्र पंचगव्यं निलान् ब्रीहिणा क्षीरं मकषायां अग्निं क्षिप्य वस्त्रं पुन्येन संप्रवेष्ट्वा पूज्य पात्रोपरि विष्टोरिति विष्टुपनिमांतवार्थ
मानि वरुणा पुनिमां चान्यर्च्य कुंजं स्पृष्ट्वा वक्ष्यमानं मंत्रान् जपेत् ॥ यतः इन्द्रो निषत्सं कण्वपुत्रपुगाद्य इन्द्रावृहस्यती ॥ ततो निमीलिते दधिमध्या
ज्ये होमं कुर्यात् ॥ तत्र मंत्रः ॥ आपोहिष्ठेनिसृणां सिंधु दीपे आंवरीष आपो गायत्री ॥ अस्मिन् मेधातिथिरापो नृष्टु ॥ तत्विष्टोर्मेधाति
थि विष्टुगायत्री अक्षी चान्ति इति षष्ठी विष्टुक्ष्मा हानुष्टु ॥ रनिर्वगुरुमंत्रैश्च कृत्वा कर्मशेषं समापयेत् ॥ ॥ इति गोमुखपसवप्रयोगः
॥ ॥ अथ कुक्षवतुर्दशी जातशान्तिः ॥ पारिजाते ॥ मदनरत्ने ॥ गर्गः ॥ मंदरस्य सुखासीनं गर्गमुनिवरं शुभं ॥ नमस्कृत्यानुपयच्छु शौनको

शां.सा.

मुनिपुंगवः॥ शान्तिकर्मणि सर्वाणि तत्रो जानाम्यहं पुरा ॥ अधुना श्रोतुमिच्छामि कृष्णपक्षचतुर्दशी ॥ दिवावादिवा रात्रौ पुसुतेः किं फलं वद
॥ कृष्णचतुर्दशी मनिलक्ष्मीकृत्य प्रसूते फलं वदेत्यर्थः ॥ कृष्णपक्षचतुर्दश्यां प्रसूतेः षड्विधं फलं ॥ चतुर्दश्यां च षड्भागं कुर्यादप्यो शुभे स्मृतं
॥ द्वितीये पितरं रुद्रि तृतीयं मातरं तथा ॥ चतुर्थे मानुरं रुद्रि पंचमेवं शनाशनं ॥ षष्ठे तु धनहानिः स्यात्तामनोवंशनाशनं ॥ तस्याः सर्वप्रयत्ने
न शान्तिकुर्याद्विधानतः ॥ आचार्यवरयेक्ष्यमानं पुत्रदारसमन्वितं ॥ सर्वालंकालसंयुक्तं सर्वलक्षणासंयुतं ॥ ब्राह्मणमृत्युजश्चैव स्वस्तिवा
चनपूर्वकं ॥ रुद्रादिदेवतां तस्याः कर्षमात्रसुवर्णतः ॥ तदुद्धर्त्तुं न वा कुर्याद्विद्वत्शास्त्रविद्वज्जितः ॥ ॥ तस्याः चतुर्दश्याः प्रतिमामाह ॥ प्रति
मां कारयेद्भूयोः सर्वलक्षणासंयुतं ॥ वृषभेण समासीनं वरदा जयपाणिनं शुद्धस्फटिकसंकाशं श्वेतमाल्याम्बराभितं ॥ श्रवणेन तु मन्त्रेण पू
जां कुर्याद्विधानतः ॥ स्थापयेच्चतुरः कुंजं श्वेतुर्दिक्षु यथाविधि ॥ ॥ आग्नेयीमारुच्य स्थापनं ॥ आग्नेयकुंजमारुच्येत्यग्नेदर्शनान् ॥ पुण्य
नीर्थजलोपेतां धान्यस्योपरिविचसेत् ॥ तन्मधो स्थापयेत्कुंजं शतद्विंदं समन्वितं ॥ पंचमृत्यं चरत्तानि पंचत्वं कंचप ह्वयान् ॥ पंचधान्यं सुवर्णं
च तत्र नम्रैर्विनिक्षिपेत् ॥ शतौषधानि निक्षिप्य श्वेतवस्त्रैश्च वेष्टयेत् ॥ सुरनीणि च पुष्पाणि श्वेतानि परिवेष्टयेत् ॥ सर्वमुद्राः सरितः स्तीर्था

रामः
१०३

निजलदानदा ॥ आया नृयजमानस्य दुरितक्षयकारकाः ॥ आवाह्यवारुणौ र्मत्रैरनेन च विधानतः ॥ वक्ष्यमाणौ वारुणौ वरुणां आग्नेयोक्तेन स
मुद्रादौ श्वेत्यर्थः ॥ इमं मे वरुणेत्यनया नत्वा यामीत्युवाच नया ॥ तत्रो अग्ने इत्यनया सत्त्वन्न इति मन्त्रतः ॥ आग्नेयकुंजमारुच्य पूजां कुर्याद्यथा
क्रमात् ॥ आग्नेयजडाक्षसूक्तं च जडा अग्नेश्च सूक्तं ॥ जडा पुरुषसूक्तं च कद्रु ईव क्रमाज्जपेत् ॥ ईश्वरस्याभिषेकं च गुरुपूजां च कारयेत् ॥
ईश्वरस्य पूर्वस्थापितेश्वरप्रतिमाया इत्यर्थः ॥ पूजाकर्मसु निर्वर्त्य होमं कुर्याद्विधानतः ॥ गुरुस्येति शादिग्नागे कुण्डं कुर्याद्विधानतः ॥ कुर्या
दाधारपर्यन्तं गृह्योक्तविधानतः ॥ आचारान्तोक्ता च श्वेतने इति केचित् ॥ समिधा ज्वरुश्चैव निलमाषांश्च सर्षपैः ॥ सर्षपैः सारित्योक्ता
सर्षपाणां नृपृथक् दद्यात् ॥ समिधो विशिनष्टि ॥ अश्वत्थप्रक्षपालाश्च समिद्धिः स्वादिरेः शुभैः ॥ अष्टोत्तरसंख्यं वा अष्टोत्तरशतं तु वा ॥ अष्टा
विंशतिमेतैश्च होमं कुर्यात्पृथक् पृथक् ॥ त्रैयं वकेन मन्त्रेण निला न्वाह निजिः क्रमात् ॥ गृह्य एवं च होतव्याश्चरुं चरुविधानतः ॥ एवं क्रमेण होत
व्यं होमशेषं समन्वितं ॥ वरुणकुंजः शतद्विंदं स्तनमन्त्रधार्यं सेचयेत् ॥ सेचनमभिषेकः ॥ धोताम्बराणि धृत्वा यः कुर्यादाज्यावलोकनं ॥ पूर्वार्द्धं नि
चक्रुः या यजमानसमाहितः ॥ तत्सर्वं परयाजक्या ईश्वराय निवेदयेत् ॥ सर्वालंकालसंयुक्तां सवस्त्राणां पयस्विनीं ॥ प्रतिमां वस्त्रयुग्मं च आ

शा. सा.

चार्यायनिवेदयेत् ॥ ईश्वरः प्रीतये शक्त्या कुर्याद्वाह्मणो जनेन ॥ एवं यः कुरुते शान्तिं सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ इति कृष्णचतुर्दशी शान्तिविधिः ॥
॥ अथ प्रयोगः ॥ नामकरणात्पूर्वेषु जेद्वि अथवा लकस्य कृष्णचतुर्दशी जन्मसूचिना रिष्टनिरसनदरा परमेश्वरप्रीत्यर्थं कृष्णचतु
र्दशीजननशान्तिं करिष्ये इति संकल्प्य गणेशपूजापुण्याहवाचनान्दी आहवाय्यं विग्वरणानि कुर्यात् ॥ षड्भागचतुर्दश्यादितीयतीया
शयोरुत्पत्तौ गोमुखप्रसवादि ॥ नन आचार्याः सर्वपापं कीर्यन्मिं प्रोक्ष्याग्नेयीमारया विदि सवतुरः कुं नान्मधोचशतद्विदं संस्थाप्य तस्मिन्
पंचमृद ॥ पंचपल्लवान्पंचरत्नानि पंचतवः पंचधान्यानि सुवर्णशतौषधानि च निक्षिप्य त्रिभिर्वस्त्रैर्माल्यादिभ्यः वेष्टयित्वा पूर्वपात्रोपरिक
र्ष्य तदूर्ध्वार्धकृतां रुद्रप्रतिमां चंद्रकमिनि संपूज्य सर्वसमुद्रा इति कुंजमनिमन्त्राग्नेयकलशे इमं मेवरुणो निने अनेतत्वायामीति वायन्वेत्तवे
अग्ने इति ईशानेशत्वन्न इति वरुणं संपूज्याग्नयादिकलशेषानेन द्वाजद्वयं अग्ने सरुसुशर्षाकद्रुद्रायेति सूक्तानि क्रमेण जपेत् ॥ ततो ग्निगुः
हंश्च प्रतियात्वादद्यात् ॥ अत्र प्रधानं चंद्रकं अथवा सप्तपलाशा समिदाज्या चरुसर्वपयुज निलमाषैः प्रत्येकमष्टसरुसाष्टशताष्टविंशत्य
नंतरसंख्याया चंद्रकमिति मंत्रेण प्रजापतिं समस्तवावृत्तिनिमित्तं लब्ध्वेन पूर्वसंख्याया गृह्यन् गृह्यज्ञोक्तप्रवोणतयेव संख्याया शेवे

रामः
१०४

एषिष्टकृतमिन्द्रादिवलिदानां ते शतद्विदं गतैश्चतुर्दशैश्च शोदकैर्गुरुकलशोदकेन वा निषिंचेयुः ॥ यजमानो वा ससी परिधाय सपरिवारो रुद्रं
रूपमिन्द्राज्यमवलोक्य सदक्षिणं कृत्वा पूर्णां फुल्लिं कृत्वा कृतं होमादिकर्म रुद्राय सर्पाचार्याया सोपस्करांगो वस्त्रयुग्मं दत्वा अन्विज्योदक्षि
णोदत्तो वाह्मणो जयेत् ॥ इति श्रीमन्मारायणनन्दसूरिसूत्ररामकृष्णनन्दसुतदिनकनदकृतेशान्तिसारे कृष्णचतुर्दशी शान्तिप्र
योगः ॥ २२ ॥ अथ सिनीवालीकुदुन्नशान्तिविधिः ॥ कुदुन्नशान्तेर्न दर्शशान्त्या समुच्चयः ॥ यापूर्वमावास्या सा सिनीवाली योत्र रासाः
कुदुर्यापर्यस्तमियादत्युदिनिसाधिरिति त्रयाणां नेदोक्ते ॥ केचिन्नु ज्योतिः शास्त्रोक्तसंस्कारेण यस्थानमवास्यानिश्चयवद्विन्नश्च्यो
दयः सा सिनीवाली नदनावेकुदुः सूर्योदयोत्र प्रवृत्ता सामावास्यो निजेदमाहुः ॥ प्रयोगपरिजाते ॥ उत्तरगार्ग्यः ॥ सिनीवाल्यां प्रसूत
स्या यस्या नायचितुस्तथा ॥ गजाश्चामहिषाश्चैव शक्रस्यापि श्रियंरुरेत् ॥ ये सन्ति सकलाश्चान्ये स्वप्नसादोपजीविनः ॥ वज्रयिज्ञानशेषांस्तु ये
भुपक्षिमृगादिकान् ॥ सिनीवालीकुदुन्नशान्तिनिशेषः ॥ कुदुन्नशान्तिरित्यर्थं सर्वदोषकरी स्मृता ॥ यस्याप्रसूतिरेतेषां तस्या युद्धननाशनं ॥ कु
दामपि पक्षादिप्रसवो निषिद्धः ॥ सर्वगाण्डसमस्तत्र दोषस्तु प्रवरो न वेत् ॥ शान्तिविना विशेषेण परिज्यागोविधीयते ॥ विशेषेण उत्तमे पक्षे

श्री. ला.

एशात्रिकराणां विनायकाणां शान्तिकराणां विनायपरित्यागः ॥ यदा नूतनमप्येषां शक्तिस्तदा कियत्कालं त्यागं गत्वा शान्तिः कर्तव्या ॥ परित्यागो
नूतनशान्तिकर्यादीनां विनायकाणां ॥ रुद्रः शक्रश्च पितरः पूज्यास्तु देवताक्रमात् ॥ कर्षमात्रसुवर्णेन तदहर्दिनं वा पुनः ॥ अथवा शक्तिः कुर्या
द्विनायकाणां विवर्जितः ॥ पुनिमांकारयेद्देवोऽथतुर्जसमन्वितः ॥ विश्रूलखजवरदाजयहस्तीयथाक्रमात् ॥ अथवर्षश्चतुर्ध्वं अथवा चतुर्व
ध्वं स्थितं ॥ त्रैयं वकेन मन्त्रेण पूजां कुर्याद्यथाविधिः ॥ इत्युच्यते तुर्जो वज्रा कुशवापससायकाः ॥ वज्रां कुशवापैः सहिताः ॥ सायको यस्येति विग्र
हः ॥ रक्तवर्णो गिजा रूढो यत इत्येति मन्त्रतः ॥ पितरः कृष्णवर्णश्चतुर्हस्ता विमानगाः ॥ यद्युक्तसूत्रकमादित्यस्येव धारिणाः ॥ गदासूत्रे
पिवापाठः ॥ ये वेद इति मन्त्रेण पूजां कुर्याद्विनायकं ॥ ॥ मदनरत्नेन ॥ येशां इति मन्त्रेणोत्तिपाठः ॥ तस्मिन् यक्षे ये सत्या सोऽहं विरद इति मन्त्र
॥ ॥ आग्नेयीं दिशमारुह्य कुंजाकोणे विन्यसेत् ॥ तमथास्थापयेत् कुंजं शतद्विंदुसमन्वितं ॥ तेष्वेव पंचगव्यादींस्तत्र नम्रैश्च निक्षिपेत् ॥ चतुर्ध्व
न्यर्थः ॥ कल्योक्तशान्तिकर्तव्या कुर्याच्छीघ्रं स्वशक्तिः ॥ शान्तिपठेदित्यर्थः ॥ गोदानं वस्त्रदानं च सुवर्णं चोर्वरांश्च ॥ दशदानानि चोक्तानि स्त्री
रमायां गुणस्तथा ॥ गोदानाद्यदर्शदानान्तर्गत्वा द्वारद्वयमनुष्ठानं ॥ आज्यावेक्षणमेतानि तत्र नम्रैश्च कारयेत् ॥ समिदाज्यचरो होमं निल

रामः
१०५

माषे शुसर्षपैः ॥ निलमाषाणामेकद्वयत्वं ॥ ॥ समिधश्चाह ॥ अथवा प्रक्षपालाशसमिद्धिः स्वादिन्यूनसंख्याया होमः ॥ चतुर्भिः कलशैर्युक्तं
वृक्षं तत्र समन्वितं ॥ शान्तिवत्सकलं कार्यं मनिषेकं च कारयेत् ॥ कार्यं कर्तव्यं मनिषेकं चतुर्दशी शान्तिवत्कुर्यादित्यर्थः ॥ पितृमानुषांश्च
नां च अग्निषिंवेतु वारुणोः ॥ षष्ठी द्वितीयाया ॥ शंकरस्यानिषेकं च कुर्याद्वास्त्राणां जोजनं ॥ अन्येषां चैव सर्वेषां वास्त्राणां चतुर्धा ॥ यथाश
क्तानुसारेण द्विजवाचनपूर्वकं ॥ वास्त्राणां स्पर्शयिष्ये इति प्रश्नं वा कर्मसंपूर्णं वाचनं वा कृत्वेत्यर्थः ॥ इत्युत्तरगायत्र्या क्रिसिनीवाली कुक्षु शान्ति
विधिः ॥ ॥ अथ प्रयोगः ॥ सकलौ संकीर्त्या स्यात्वा लक्ष्मिनीवाली जन्मसूचिनः सकलारिष्वनिरसनद्वारं श्रीपरमेश्वरप्राप्त्यर्थं सिनीवाली जन
नशान्तिकरिष्ये इति संकल्प्य गणेशपूजनपुण्याहवाचनान्दी आद्याचार्यनिर्ग्वरणानि कुर्यात् ॥ ॥ कुक्षांतु ॥ कुक्षु पदेन संकल्प्यो गोमु
खप्रसवश्च ॥ ततश्चाचार्यः सर्षपाद्विकीर्य चूर्मिपोक्ष्य आग्नेयीमारुह्य विद्विष्य चतुरकुक्षान् मध्ये शतद्विंदुसंस्थाप्य चतुर्ध्वं पंचगव्यं पंचरत्नं
पंचवक्त्रं पंचधान्यं सुवर्णं निनिक्षिप्य शतद्विंदुं पूर्मपात्रोपरि कर्षतदहर्दि कल्पितारुद्रां पुनिमासं पूज्य तदक्षिणांतो यत इत्येतीत्युपनि
मामुत्तरतश्च पंचवेद इति पितृपुनिमांसं पूज्य चतुर्ध्वं कुक्षेषु वरुणां पूजयित्वा शान्तीपठेत् ॥ ॥ ततो यजमानो दानानि कुर्यात् ॥ गवामङ्गेषु नि

शो.सा.

॥ त्रिभुवनानिचतुर्दशः ॥ यस्मात्तस्माद्विवेमेत्यादिरुलोकेपरत्रव ॥ गां ॥ ॥ सर्वभूताश्रयाभूमिर्वराहेनसमुद्रता ॥ अनन्तसस्यफलदाश्र
तः शान्तिप्रयच्छमे ॥ भूमिं ॥ मरुर्षिगोत्रसंचूतः कस्यपस्यनिलाः स्मृताः ॥ तस्मादेष्टांपदानेन ममपापंवापोरुनु ॥ निलान् ॥ ॥ चतुर्णांमन्त्रउक्ता
॥ ॥ हिरण्यगर्जगर्जस्थं हेमवीजंवितावसोः ॥ अनन्तपुण्यफलदमतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ हिरण्यं ॥ ॥ कामधेनुषुसंचूतं सर्वक्रतुषुसं
स्थितं ॥ देवानामाज्यमाहारमतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ आज्यं ॥ ॥ शरण्यसर्वलोकानां लज्जायालक्षणांपरं ॥ सुवेषधारिवस्त्रन्वमतः शान्तिप्रय
च्छमे ॥ वासं ॥ ॥ सर्वदेवमयंधान्यं सर्वोन्नतिकरंमरुत् ॥ प्राणिनीजीवनोपायमतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ धान्यं ॥ ॥ यथादेवेषुविद्यात्मा प्रबल
शुजनार्दनः ॥ सामवेदस्तुवेदानां महादेवस्तुयोगिनां ॥ प्राणवः सर्वमन्त्राणां नारीणांपार्वतीयथा ॥ तद्यारसानांपवरः सदैवेशुरसोमतः ॥ मम
तस्मान्परालक्ष्मी ददत्वगुडसर्वदा ॥ गुडं ॥ ॥ प्रीतिर्यतः पितृणांच विष्णुशंकरयोः सदा ॥ शिवनेत्रोद्भवरूपमतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ रूपं
॥ ॥ यस्मादन्नरसाः सर्वे नो कृष्टालवाणंविना ॥ शत्रोः प्रीतिकरंनित्यंमतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ लवनं ॥ ॥ इतिदशदानानि ॥ ॥ तानि
व ॥ गोभूमिलहिरण्याज्यवासोधान्यगुडाचिव ॥ शैष्यंवरणमित्यादुर्दशदानानिपण्डिताः ॥ ॥ ह्रीरजातास्तथाशंखाः ह्रीरममृतसंचव

रामः
१०६

॥ ह्रीरक्षाशदवत्कीर्तिः ह्रीरेपाणस्यसंचवे ॥ तस्माद्धीरपदानेन अनः शान्तिप्रयच्छमे ॥ ह्रीरं ॥ ॥ पूर्वोक्तमंत्राणांपुनराज्यं गुडं च दत्वा कां
स्यपात्रेरूपंरूपमितिमन्त्रेणकुटुंबः सप्रतिरूपंवीक्ष्य ॥ आज्यंतेजःसमुद्दिष्टः मोज्यंपापंहरंस्मृतं ॥ आज्यंस्थूराणामाहारआज्यदेवाः प्रति
क्षिताः ॥ इत्याज्यपात्रं ॥ ॥ ततः आचार्योग्निं गृहं प्रविष्ट्वा प्राजापत्यंवाचयान् ॥ अत्रप्रधान्यंशंवकं ॥ अश्वत्थपक्षपलाशखदिरसमिदाज्य
वरुनिलसहितमाषसर्षपद्वयोः प्रत्येकमष्टशतसंख्यायाप्राजापतिंचयाहूतिभिरष्टाविंशतिसंख्यायाशेषेणास्त्रिष्टकृतमित्यादिवलिदा
नान्नेपूष्पकुटुंबांशतद्विदग्गतैश्चतुःकलशोदकैर्गुरुकुंभोदकेनच तज्वायामीत्यादिभिर्वाहोर्मन्त्रैरभिषिच्य रुद्रप्रतिमायां शंवक
मित्याभिषेकं कृत्वोत्तरपूजांकृत्वाविसृज्याचार्यहस्तेप्रतिपाद्याग्निंविसृज्यवाह्याणांस्तर्पयिष्य इतिपृष्ट्वायथाशक्तिवाह्याणामोजयेत् ॥
॥ इतिनारायणनटसुनरामकृष्णनटसुनदिनकरनटविरचितेसिनीवालीकुटूशान्तिप्रयोगः ॥ २२ ॥ ॥ अर्थदर्शजातशान्तिः ॥
नारदः ॥ अथातोदर्शजानानां मातापित्रोर्दरिद्रता ॥ नदोषपरिहरार्थंशान्तिवक्षामितेसदा ॥ सुण्णारुंवाचयित्वा दौक्रतुसंकल्पपूर्वकं ॥
कुण्डं वोस्वण्डिरं कुर्यात्तिदेशेस्थापयेद्यटं ॥ तद्देशेनत्समापे ॥ तत्कुंभेनितिषिपेद्वयं दधिह्रीरघृतादिकं ॥ आदिशब्दाजोमुत्रगोमये ॥ न्यग्रोधो

शो.सा. इवराश्वस्थाः सवुतानां सकास्तथा ॥ एतेषां वृक्षमूलानां त्वगादीन्यहवांस्तथा ॥ पंचरत्नानि निक्षिप्य वस्त्रयुग्मेन वेष्टयेत् ॥ सर्वसमुद्राः सरि
तः ॥ स्त्रीर्धानि जलदानदा ॥ आयातु यजमानस्य दुरितक्षयकारकाः ॥ आपो हि कानृचेनाथ कयानश्चित्र इत्युवा ॥ पकिं वेदमृचावेव समु
द्रज्योष्ठ इत्युवा ॥ अजिमद्योदकं पश्चादग्नेः पूर्वपदेशके ॥ हारिद्रं रक्तकं चैव कृत्स्नं चैव नीलकं ॥ एतेषां तंडुलैश्चैव सर्वतो नद्रमुदरे
त ॥ कुंचतः पश्चादग्नेश्च पूर्वतो हरिद्रादिरंगरक्तैः तण्डुलैः सर्वतो नद्रमुदरे दित्यर्थः ॥ दर्शस्य देवतायाश्च सोमसूर्यस्वरूपकं ॥ प्रतिमां
स्वर्णं ज्ञानित्यं राजतीताम्रं जानथा ॥ यित्तरूपाया दर्शदेवताया सोमसूर्ययोश्च स्वरूपं स्थापयेदित्यर्थ इति ॥ पयोगे पारिजातः ॥ सर्वतो द
र्शमध्ये च स्थापयेद्दर्शदेवतां ॥ ग्रहवर्णं वस्त्रयुग्मेन दक्षिणं गन्धपुष्पकं ॥ आप्यायस्वेति मन्त्रेण सविता पश्चात्तथैव च ॥ उपचारैः समा राध्या ततो
लोमं च येन सुधीः ॥ कृत्वा वक्रि प्रणिस्थाप्य क्रतुसंकल्पमीदृशं ॥ आयुरारोग्यसिद्ध्यर्थं सर्वानिष्टप्रशान्तये ॥ पुत्रस्य दर्शजनन दोषनिर्हरणाय
व ॥ मातापित्रो कुमारस्य सर्वानिष्टप्रशान्तये ॥ तेषामायुः श्रियश्चैव शान्तिर्लोमं करोम्यहं ॥ आयुरारोग्येति श्लोकद्वये वक्रतुसंकल्पं कृत्वैव ॥
समिधश्च वरुद्रस्य क्रमेण जुहुयाद्गृही ॥ हुने सवितृमन्त्रे सोमं धेनुं च मन्त्रतः ॥ एतैरिति वक्रुवचनान्पितृलोमोप्यष्टोत्तरशतमिति ॥

शमः
१०७

॥ पयोगे पारिजाते ॥ दर्शस्य देवतालोमं अष्टाविंशति संख्याया ॥ लोममेवंतु कृत्वा धविदधाञ्चाभिषेचनं ॥ श्रीसूक्तमायुष्यसूक्तं समुद्रज्योष्ठ इ
त्युवा ॥ एते मन्त्रैरभिषेकमातापित्रोः शिशोस्तथा ॥ ततः सिद्धकृत्यादिस्था होमशेषं समापयेत् ॥ हिरण्यं रजतं चैव कृत्वा धेनुः सप्तक्षणा ॥ अ
थोचोपियथा शक्तिर्दानं वा दक्षिणानथा ॥ बाह्याणां जयेत्तत्र कारयेत्स्वस्तिवाचनं ॥ इति नारदोक्तं दर्शशान्तिविधिः ॥ ॥ अथ प्रयोगः ॥ दे
शकालौ शंकीर्त्तस्य बालस्य दर्शजननसूचितसकसारिष्टनिरसनद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं दर्शजननशान्तिकरिष्य इति संकल्प्य गणेशपू
जापुण्याहवाचनं नोन्दी आवाच्यार्तिं गवर्णानि कुर्यात् ॥ तत आचार्यः सवर्षपात्रिकीर्यं नूभिषोक्ष्य कुण्डस्थण्डिलादपूजयेत् ॥ सर्वसमुद्राः सरितस्त्रीर्धानि ज
लदानदाः ॥ आयातु यजमानस्य दुरितक्षयकारकाः ॥ इति ॥ आपो हि कानृचेनाथ कयानश्चित्र इति चोदकमजिमन्त्रपूर्वपात्रं निधाय वरु
णं पूजयेत् ॥ ततः कुंचान्यश्चिमे अग्नेः पुरतो हरिद्रा रक्तैः स्त्रीभिः कृत्स्नैश्च तंडुलैर्यथा शोभं सर्वतो नद्रं विरच्य तन्मध्ये येवेह इति पितृमावाज्यं
दक्षिणं आप्याय स्वेति सोममुत्तरतश्च सविता पश्चादिति सूर्यमावाज्यं सर्वान्युजयेत् ॥ ततो गिं गृहं च प्रणिष्ठाप्या वा दधात् ॥ अत्र प्रधानं

शा. ता.

हाग्रहयज्ञोक्तप्रयेनपितृसोमसूर्यत्राष्टोत्तरशताष्टविंशत्यन्यतरसंख्यानिःसमिष्टवाकुनिभिःशेषेस्विष्टकृतमित्याद्याज्यजागान्तेआयुरा
रोम्येतिमन्त्राभ्यां होमसंकल्पं कृत्वाहिरण्यवर्ष्मभितिसूक्तेनआयुष्यवर्चस्यभितिसूक्तेनसमुद्रज्येष्ठाइत्यनयासुमातापितृशिशूनभि
षिचस्विष्टकृदादिवलिदानान्तेपूष्मिदुर्वाशेषंसमाप्याचार्यायथाशक्तिरजतंहिरण्यकृत्वाधेनुंचसप्तदिनांदत्वात्राविग्न्यश्चय
थाशक्तिदत्वापित्रादीनामूत्ररपूजाविधायविसृज्याचार्यायपनिपाद्याग्निंविसृज्यवास्त्राणांजो जयित्वाशान्तीः पाठयित्वास्वमिवाचनं
कुर्यादिति॥ ॥ इतिनारायणचंद्रसूत्ररामकृष्णनृनाम्ननदिनकरचंद्रकृतेदर्शशान्तिप्रयोगः॥ २४॥ ॥ अथमूलशान्तिः॥
तत्रमूलवृक्षोजयात्मवे॥ मूलंस्तेजं त्वं वाशाखा पत्रं पुष्पं फलं शिखा॥ वेदाश्च मुनयश्चैव दिशश्च वसवस्तथा॥ नंदावानरसारुद्रा मूलनेद
प्रकीर्तिताः॥ मूले मूलविनाशाख्यात्सन्नेहानिर्धनक्षयः॥ त्वं वा ज्ञानं विनाशाय सारवामातुर्विनाशकम्॥ पत्रे स परिवालस्य पुष्पे तु नृपव
त्सजः॥ फलेषु लज्जते राजा शिखायामल्पजीवितं॥ ॥ अन्यत्र त्वं यथोक्तं॥ मूले स प्रघटीषु मूलदहनं स्तंभेष्टसौख्यं त्वं गन्धविनाशनं
च विटपेरुद्रं नोमानुलः॥ पत्रैके सुकृती सुवाणा कुसुमे मन्त्री फले सागरे राजा वक्रि शिखा ल्यमा सुरि नित्यं मूलं धिये न्या फलं॥ यत्रादि

रामः
१०८

घटिकानामुन्नमत्वेपि चरणदोषो ह्येव॥ मूलस्य स्वर्गादिस्थितत्वं फलं च नृपालवत्सने॥ वृषालिखिंदेषु घटे निमूलं दिवि स्थितं युग्मनुलांगनासु
॥ पातारगं मेघधनुः कुरीरजकेषु मन्त्रेषु भित्तिसंस्मरन्ति॥ अत्र वृषादोसूर्ये मती च धालार्यं॥ स्वर्गमूले न वेद्राजं पाताले च धनागमं॥ मृत्युलोके
यदा मूलं न दाश्रूयं समादिशेत्॥ स्वर्गादिस्थितेपि चरणदोषोऽस्मिन्मूर्त्यादिस्थितेपि शुभं पात्रादिफलमस्ति॥ ॥ वशिष्ठः॥ नैऋत्यमोऽनुत
सुतः सुतावाक्षिप्रादवश्यं सुरं निरुंति॥ तदंशपादे जनिता नरुन्ति तस्याऽङ्गमेणाहिनवेकलत्रं॥ उक्त्रमेणावैपरीत्येन तस्य करत्रमिच्छे
यः॥ सुरेशताराजनिता धवाग्रजं द्विवेव नाराजनिता नृदेवत्वं॥ पुरन्दरक्षेत्रजनिता सुतस्तथा स्वस्याग्रजं रुनिन पुत्रिकायदि॥ ॥ नृसिं
हप्रसादे॥ धवाग्रजं रुन्ति सुरेभ्यजाना तथैव पत्न्या जगिनी पुमांश्च॥ द्विदेवजा देवरमाश्रुन्याऽचार्याय जामाश्रुनिरुन्ति सूनु॥ पत्न्या गता म
ग्रजं वारुन्ति ज्येष्ठर्क्षजः पुमान्॥ तथा पत्नी स्वसारं वा शालकं च द्विजेवजः॥ कन्यका देवरं रुन्ति विशाखान्ने समुद्रवा॥ आद्यपादत्रयेणैव आ
ग्रहेतुः पुमानवेत्॥ आद्यपादत्रये देवरं नरुन्यान् पुमांस्तु आद्यपादत्रये एव पत्नी कनिष्ठं रुन्यान् इत्यर्थः॥ नरुन्या देवलं कन्या तुलाभिश्च द्वि
देवजा॥ तदस्या त्रौद्रवावर्ज्या दुष्टा वृश्चिकपुच्छवत्॥ ॥ नल्लट॥ अनुक्तमूलसंज्ञवं परिवर्ज्ये च वालकं॥ समाष्टकं पिनातथानतसु

श्री. सा.

स्वविलोकयेत् ॥ तदा यथा दके पिता विपद्यते जननया ॥ तृतीयके धनक्षयः चतुर्थगः शुभावहः ॥ प्रतीयमपादपादतः फलं देवसार्पज्ञे चतुर्थश्रु
नतं ॥ वाला निपायः ॥ मूलाद्यपादजोरुंति पितरं च द्वितीयजः ॥ मातरं च तृतीयोर्थाः सुखं चतुरीयजः ॥ फलं तदेव सार्पज्ञे प्रतीयं च न्यप
दइति कथय संहितोक्ते ॥ प्रथमे तु चोर्ध्वे तीये धनधान्यस्य चतुर्थे कुलशोका वरुः ॥ स्वयं पुण्यनागीत्यादितिकामीयपरिशिष्टाच्चयनुव
सिद्धेन ॥ तौरीयजः शुभकरः फलमेतदेव वैरो मतो नु जगद्विषय नवस्य सर्वमित्युक्तं तदपि वालपरं ॥ ॥ अचुक्रमूलमारुः ॥ वृहद्वसि
ष्ठः ॥ ज्येष्ठान्नघटिकाचैका मूलादौ घटिकाचैका ॥ तयोरन्नगतानाडी अचुक्रं मूल उच्यते ॥ ॥ वृहन्नारदेनाप्यन्यथोक्ते ॥ अचुक्रमूलगण्ड
नं नाडिकानां चतुष्टयं ॥ तत्रैवांन्यघटी द्वादश मूलो द्वादशमेव च ॥ ॥ गण्डान्नसु ॥ गण्डान्नस्त्रिविधो ज्योतिः क्षेत्रनिधिलग्नगः ॥ नवपंचचतु
र्थानि द्वैकार्धपरतोगाः ॥ ॥ अस्थार्थः ॥ अश्विनीतो नवमं श्राव्णेष्टा ततो ज्येष्ठारे वतीन दत्तौ घटिकेत परतो दशमं मघा ततो मूलं ततो अश्वि
नीत दौ घटिके ॥ एवं चतुर्दश गण्डान्नः ॥ एवं प्रतिपत्य चृतिपंचमान्ते षष्ठादौ चैकघटिका निधिमण्डान्नः ॥ एवं मेषपचृतिचतुर्धा त्रिपंचमा
दौ च अर्धघटिकालग्नगण्डान्नः ॥ ॥ तदुक्तं रत्नमालां ॥ यौह्याश्विन्योः सार्पयित्रर्क्षयोश्च यश्च ज्येष्ठामूलयोरंतलाले ॥ तद्गण्डान्नं सार्प

रामः
१०२

नुर्नाडिकं हि यात्राज नो घातुं कालेष्वनिष्टं ॥ ॥ ज्योतिर्निर्वंधे ॥ पूर्वमनन्याख्ययोः सिद्धयोः संधिर्नाडी दयत्रथा ॥ गण्डान्नं मृत्युदं जन्मयात्रो घातु
वृतादिषु ॥ कुलीरसिंहयोः काटचापयोर्मीनमेषयोः ॥ गण्डान्नमन्नरालं स्यात् घटिकार्धमृतिपुदं ॥ ॥ ज्योतिर्निर्वंधे ॥ नक्षगण्डामन्य
थोक्तं ॥ सापे न्ययौ ह्यनेहं न्य षडंशाशा अचं वयः ॥ तदग्रहे त्वाद्यपादा जानां गण्डान्नसंज्ञकां ॥ ॥ उत्तरगार्ग्यप्यन्यथोक्तं ॥ अश्विनीमघमू
लादौ द्विषट्क नवनाडिकाः ॥ रेवती सार्क संक्रान्ते मासाश्च अनुसायकाः ॥ सांप्रदायिकालु ॥ चतुर्नाडिकर एव गण्डान्नशान्ति कुर्वन्ति ॥ ॥
गण्डान्ने फलमुक्तं संग्रहे ॥ सर्वेषां गण्डान्नानां परित्यागो विधीयते ॥ वर्जयेदर्शनं तेषां तच्च बाणमासिकं न वेत् ॥ निधार्क्षगण्डे पितृमातृना
शौ लगेन संधौ तनयस्यानाशः ॥ सर्वेषु नो जीवन्ति ॥ रुद्रिवधून् जीवेत्युनः स्यादु वाराणां च ॥ अत्र केचिदचुक्रमूलजान्त्या जन्मपरित्यागो
वासमाश्रयणेन नो नयमित्याहुः ॥ अनेन न्यागो वा मूलजान्त्या दृष्ट्या द्यात् दर्शनमिति ॥ शौनकोक्तेन अचुक्रमूलजान्त्या द्या द्वा कन
शान्ति करणेपि दर्शनं ॥ शान्तिश्च न्यागपक्षेपि सिद्धपसूनगो शान्तिवदित्याहुः ॥ निष्कर्षस्तु न शान्तिस्त्यागपक्षे दर्शना संनवेन गोमुखप्रसवासं
नवान् ॥ ॥ अत्र गण्डान्नोत्पत्तौ ॥ गदान्ते स्मन्नक्षत्रशान्ते गण्डान्नमामान्यविहितं ॥ शिवाग्निषेकादे निधिमण्डे त्वनङ्गं न क्षेत्रे धेनुरुच्यते ॥

श्री. सा.

इत्यनद्विहितगोदानादेश्यसमुच्चयः॥ अत्रत्यागविधानेन स्वत्वस्याप्यायानकिनेत्यजनीत्यादौत्यजनेर्दानार्थत्वावाचाच्च सिंहादिप्रसूतवन्मूलप्र
सूतस्यापानेन नवतीतिकेचित्॥ तत्रत्यागविधानेपि स्वत्वाप्रायेपुण्यणाजावान्॥ अतश्चात्रत्यजनिनाजन्मदर्शनाद्वावोवाजातकर्माद्यजावो
वाविधेयो न स्वत्वाजावः॥ अन्यथेतस्य ज्येष्ठस्य पितृदानाधिकारो न स्यात्॥ अतएवाजन्मत्यागपक्षे समाप्तकादर्शदेवा अन्यदाराजातक
र्मादिकरणां मध्येवाकस्मि कदर्शने शान्तिपूर्वखंयंतकरणां अतस्त्यागपक्षेपि दानादि न वेत्यवेति॥ एतेन सिंहात्पन्नगवादीनापि दानं सिद्धं
॥ पुण्यं त्वत्यश्ववश्याज्यात्वात्॥ मूलोत्पन्नपुत्रिगृहीतुश्च न त्यागशान्तिकादितं प्रत्युत्पन्निकाले स्वत्वाजावेन मूलोत्पन्नपुत्रत्वाजावान्॥ मूल
मध्यापतिगृहेपिन शान्तिकंतत्रानुत्पन्ने इति॥ ॥ अश्लेषाफलमुक्तं॥ मूर्द्धस्य नेत्रयुगलंतयुगंच वा द्रु द्रु आनुगुह्यपदमित्यदि देहभागः॥
वामादिनेत्रदुतनुक्श्चुतिनागरुद्र षन्नदपंचशिरसः क्रमसंस्तुनायः॥ राज्यं पितृक्षयोमातृनाशकामक्रिरेति॥ पितृनक्रां वलिघ्नश्च त्यागी
जोगीधनी क्रमात्॥ पादफलंतु पूर्वमुक्तं॥ ॥ ज्येष्ठाफलमुक्तं॥ वृक्षयामले॥ ज्येष्ठादौ जननीमाता द्वितीये जननीपिता॥ तृतीये जननी
जातायस्यामातावनुर्थके॥ आत्मानं पंचमेहन्ति षष्ठे गोत्रक्षयो न वेत्॥ सप्तमे वो नयंकुलं ज्येष्ठजानरमष्टमे न वमेश्च शुरं रुन्ति सर्वस्वं दशमं

शमः
११०

श ५

शके॥ ॥ नक्षत्रविशेषेणापि फलमुक्तं॥ नृसिंरुपसादे॥ चित्राद्यार्धेषु मध्येदिपादे पूर्वाषाढाधिष्यपादे नृतीये॥ जातः पुत्रश्चोत्रराणां
त्रयेपि मातापित्रो जातं रंवालेनाशं॥ सर्वनक्षत्रे फलाविधिसत्रैव॥ द्विमांसं चोत्ररादोषः पुष्ये चैव त्रिमासकः॥ पूर्वाषाढाष्टमे मासि चित्रा ष
ण्मासकं फलं॥ तव मासंतथा श्लेषा मूले चैवाष्टमे वर्षकं॥ ज्येष्ठापंचदशे मासि पुत्रदर्शनवर्जिता॥ यत्र तु पारिजातादौ दोषमात्रं श्रूयते न शा
न्तिकंतत्रुगमरुः कर्तव्यः॥ ॥ तथा च वसिष्ठः॥ यानि पातं रुहानिः स्यान्त्यरिचे मृत्युमादिशेत्॥ वैधृतौ पितृहानिः स्यान्नष्टदोवर्धतं व
जेत्॥ मूलेशः मूलनाशः स्यात्कुलनाशो धृतौ न वेत्॥ विकृताङ्गे च ह्रीने च संधयोरुत्तयोरपि॥ ॥ पर्वण्यपि प्रसूतौ च सर्वादिष्टनयप्रदः
॥ तद्वत्सदन्तजातश्च पादजातस्तथैव च॥ तस्मात् शान्तिं प्रकुर्वीत गृहाणां क्रूरचेतसामिति॥ यानि पातादौ तन्निमित्तकशान्तिग्रहमषयोः समुच्च
यः॥ तत्रापि स्वतंत्रप्रयोगतावेकप्रयोगतावा॥ ॥ यत्रु॥ तत्प्रकरणपुनर्ग्रहमखविधानंतदेकप्रयोगतानियमार्थमिति केचित्॥ अन्यत्वे
गस्यैकप्रयोगतापिन्यायादेव सिद्धे त्यङ्गनूतग्रहमखाङ्गिन्नं ग्रहमखान्तरं विधीयते इत्याहुः॥ ग्रहमखस्य च सर्वशान्तिषु पूर्वगतात्सरूपयोगे
पि पूर्वग्रहलोमः॥ पश्चात्तत्रत्यधानं लोम इति॥ ॥ अथ मूलशान्तिविधिः॥ शौनकः॥ अथानः संप्रवक्ष्यामि मूलजातहिताय च॥ शान्तिमिति

शेषः॥मानापित्रो धनस्यापि कुलज्ञानिहिताय च॥न्यागो वामूलजातस्य स्यादष्टादशप्रदर्शनं॥अनुक्तमूलजातानां परिज्यागो विधीयते॥अद
र्शनाद्यापि पितुः सत्तुरिष्टे समाष्टकं॥एवं च दुरितुर्ज्येष्ठं मूलजाता फलं बुधैः॥जातस्याद्यादशादेतु जन्मक्षेवाश्रये दिने॥अत्र केचित् शुभदि
नपरं द्वादशाहदिविशेषाणामिति न स्वतन्त्रकालविधानमिति वदन्ति॥॥अन्ये तु॥दिनपदस्य द्वादशोरुपदान्तर्गतस्य वारुः पदस्य पौनरु
क्तापत्तेः स्वतन्त्रकाले विधानमित्याहुः॥समाष्टके द्वादशाहे कुर्याद्वा शान्तिमादरात्॥अनुक्तमूलो न्यत्रो समाष्टकानन्तरं तद्विन्नमूलो न्यत्रो द्वाद
शाहे वेत्यर्थः॥॥मदनरत्ने तु॥द्वादशाब्द इति पाठः॥अन्यथा पौनरुक्त्या पत्तेः॥यदेव शान्तिकं कुर्यात्तत्र प्रचक्षते॥सप्तमे पुण्यदेशे तु म
ण्डपं कारयेद्बुधः॥पुण्याग्निर्मन्त्रितैस्तोयैः प्रोक्षितायां क्षितौ ततः॥तत्रोदकुंजं सुश्लेष्मां रक्तं वणविवर्जितं॥अकृष्णमूलं निर्मलं पूरयेत्ति
लाम्नसा॥निर्मलं प्रक्षारितं॥वष्टावगुणितं कुर्यात्पूरयेत्तीर्थवारिणा॥कूर्चं लेमसमायुक्तं चूतपल्लवसंयुतं॥स्वस्तिकोषरिविनास्य क्षारि
द्रमसपल्लवैः॥दोणाव्रीहिश्च निक्षिप्य ईशान्यां च विधारयेत्॥पंचरत्नानि निक्षिप्य स्रष्ट्वौषधिसमन्वितं॥अर्चितं गन्धपुष्पाद्यैः श्रीरुद्रं च सृष्ट
व्रजयेत्॥कुंजं स्पृशन् रुद्रं जपेत् इत्युच्यते॥अत्र च पूर्णपात्रोपरिरुद्रप्रतिमां पूजयित्वा जपः कर्तव्यः॥तत्कुंजवस्त्रप्रतिमां तस्मै दद्यात्

नतः॥ इत्यग्नेर्दर्शनान्॥ अत्र केचित्सर्वोषधिसमञ्चितमित्युक्ते॥ सर्वोषधीनां अपि पूजमाहुस्तन्निर्मूलं॥ षडङ्गसहितं संम्यक् तं जपेत्संख्यायां॥
वह्नुवारुद्रसूक्तेर्ब्रह्मन्दोगारुद्रसामभिः॥ एकादशाष्टविद्येकसंज्ञया शक्तितो जपेत्॥ इयं संख्या सूक्तेषु सामसु च॥ तत्राप्रतिरथं सूक्तं शतरु
द्रानुवाककं॥ अत्र प्रतिरथमाशुः शिशान इति॥ शतरुद्रानुवाकत्वमग्नेरुद्र इति॥ रक्षामन्त्रं तथा पुण्यं रक्षोघ्नं च स्पृशेजपेत्॥ एतेषामध्ये
कादशवारं जपः॥ त्रैयं च के जपेत्सम्राट्क्षेत्ररसरुसुकं॥ एकवारं तथा जापी पावमानीः स्पृशेजपेत्॥ जपस्य पंचकुंजांश्च द्वयं वा नदला
नतः॥ पूर्वोक्तः एककुंजो वा क्षयमाणो द्वितीयकः॥ एते पंचेत्येवं सप्तकुंजा इति केचित्॥ ॥ अथेत्नु॥ पूर्वोक्तः कुंजो मध्ये ईशानादिको
एव चतुष्के चत्वार इति पंचवक्ष्यमाणाः षष्ठ इत्याहुः॥ ॥ काश्यपसंहितायां तु॥ शतद्विद्वसहितं कुंजपंचकमुक्तं॥ ईशानादिचतुष्को
गोष्ववस्था जलपूरित्॥ पूर्वोक्तद्वयं संपुक्ता स्थापयेद्वयवर्त्मकान्॥ शतद्विद्वं वृत्तकुंजं स्थापयेत्स्थण्डिलोपरि॥ ॥ पायनपरि
शिष्टेन कुंजद्वयमुक्तं॥ द्वितीयोदकुंजं कृत्वा चतुःप्रसवणायुक्तमिति॥ कुंजद्वयपक्षेपि चतुर्विंशतिदलस्थः कुंजो भिन्न एव॥ ॥ निर्जनिं स्था
वनं च तत्रैव॥ चतुःप्रसवणो वयूष्मपात्रोपरि शतमूलानि निधाय सामान्यप्राप्तं वरुणं पूजयेत्॥ ॥ तदुक्तं कात्यायनेन॥ द्वितीयोदकुंजं कृ

न्याचतुः प्रसवणसंयुक्तं तदुपरिष्ठान्मूलानिधारयेत् ॥ वंशपात्रे कृत्वा वस्त्रे वधेति ॥ ॥ पंचकुंजपक्षेपिमधो कुंजोपरिशतमूलानि ॥
 तस्य कुंजवतुः संहितस्य चतुः प्रसवणस्थाना पत्तत्वात् ॥ रुद्रकुंजानिरिक्तेषु वरुणपूजा ॥ निर्गुणेश्वरुर्विशदलकुंजरवपूजा ॥ जपस्य पंचकुं
 जाइत्युक्तेः सर्वेषु पूर्वोक्तमन्त्रजपोवाशान्निजपोवाकार्यः ॥ ॥ कुंजद्वयवस्थामाह ॥ श्रीरुक्तेः एककुंजश्च सखासूक्तानितत्रनु ॥ तद्यान्यश्च सुज
 कुंजः पूर्वोक्तेः लक्षणेऽप्युत ॥ चतुः प्रसवणं कुर्यात्पंचवक्त्रं तथैव च ॥ वस्त्रावगुण्ठितं कुर्यात्पूरयेत्तीर्थवारिभिः ॥ पश्चरत्नसमायुक्तं ताम्रपल्लवसं
 युतं ॥ गजाश्वरथवत्सीकसंगमाद्गङ्गाकुलात् राजद्वारपदेशाच्च मृडमानीय निक्षिपेत् ॥ कुंजस्थेनैकते देशे लोमस्थानं प्रकल्पयेत् ॥ गोमया
 लेपिते देशे कुर्यात्स्थण्डिलमुत्तमं ॥ माण्डपपक्षेपि स्थण्डिलमेव ॥ माण्डलमुपक्रमेत्स्थण्डिलविधानात् ॥ कृत्वाग्निमुखपर्यन्तं मुल्लेखादिश्च शाख
 नः ॥ ॥ अग्निमुखमग्निस्थापनं ॥ पूर्वपात्रविधानात् ॥ कृत्वा पूजां समारभेत् ॥ पूजांतत्सामग्रीं तस्यावस्थामानत्वात् ॥ नक्षत्रदेवतारूपं सुवर्ण
 नपयत्नतः ॥ निष्प्रमानेन वाक्तेन पादे वाथ स्वशक्तिनः ॥ पुनिमालं क्षतेनैकाकारयित्वा विवक्षाणाः ॥ यद्दामूलं सुवर्णस्य स्थापयित्वा प्रपूजयेत्
 ॥ संस्मरेन्निजानि श्यामं सुमुखं नरवारुणं ॥ रक्षोधिपं खड्गहस्तं दिव्या नरणा नूषितं ॥ ॥ ज्योतिर्निवधे मूर्त्यन्तरमुक्तं ॥ मूलरुं विधोत यः

रामः
११२

अनं कुणपवारुणं ॥ खड्गखेतधरं चाग्रं धिनुजं च वृकाननमिति ॥ पुनिमा पूजनार्थाय वस्त्रयुग्मं प्रकल्पयेत् ॥ पञ्चजकारयेद्भूमौ रेवैर्वा वीक्षि
 ताडुलैः ॥ चतुर्विंशदशेयेन शुक्लैर्वा कर्मिका चितं ॥ तस्योपरि न्यसेत्पात्रं स्वर्णवारौपमेव च ॥ पात्रं कलशं ॥ शुद्धवस्त्रेण संस्त्राय तत्र मूलानि नि
 क्षिपेत् ॥ मूलानि शतमूलानि ॥ विष्णुकात्ता सरुदेवी तुरशीनुसतावली ॥ मूलानीमानि गङ्गायां सखासूक्तानि विशेषतः ॥ तस्योपरि न्यसेत्पात्रमि
 ति ॥ ॥ यदुक्तं तत्र विशेषमाह ॥ स्थापयेत्कर्मिकामध्ये वस्त्रगंधाद्यलंकृतां ॥ कूर्चदेमजलोपेन कुंकुमौषधिसंयुतां ॥ कुंजोपरि न्यसेद्वि
 मूलनक्षत्रदेवतां ॥ अधिपत्याधिदेवौ च दक्षिणोरेत्रयोः क्रमान् ॥ अधिदेवयजेदादौ ज्येष्ठनक्षत्रदेवते ॥ तथा पुनर्वाधिपाठां च पूजयेद्देवतां
 शुभां ॥ उत्तराषाढा मघाद्या अनुराधांतमर्चयेत् ॥ ऐन्द्रादीशानपर्यन्तं पूजयेत्स्वस्वनामतः ॥ भूमिस्थवतुर्विंशतिदलेषु पूर्वदलमारुह्य
 वतुर्विंशतिनक्षत्राणि स्थाप्यानीत्यर्थः ॥ ॥ नक्षत्रदेवता स्थाप्या इति केचित् ॥ लिजोक्तेरेव मन्त्रे प्रधानानि प्रपूजयेत् ॥ ॥ प्रधानमन्त्र
 य ॥ मोषुणोश्च निमन्त्रेण निर्गुणेश्वरं चेतनः ॥ इति ॥ ॥ कथं पसंहितोक्तः ॥ पश्चामृतेन संस्त्राय आवाज्याथ समर्चयेत् ॥ उपरैर्विंशति
 निर्यद्योपश्चोपवारकैः ॥ रक्तवन्दनगन्धैः पुष्पैः कृत्वा सितादिभिः ॥ मेषभृजादिनिर्घूये घृतदाये स्तथैव च ॥ सुरापोरि कमांसाद्ये नैवेद्ये

शांसा.

शोदनादिभिः ॥ मत्स्यमांससुरादीनि वास्त्राणानां विवर्जयेत् ॥ सुरास्थानपदानां क्षीरं सैधवमिश्रितं ॥ पायसं रवाणोपेतं मांसस्थानेषु क
लयेत् ॥ उक्तमथाश्वला नेतु यथा लाजं समर्पयेत् ॥ पुष्या ननु समनार्चलो मं कुर्याद्यद्यो दिनं ॥ पुष्या अन्तमिदं ॥ निर्वृत्तिपशाशाणादी
भिवरोः कुर्याद्यथाविधिः ॥ हरिं गृहीत्वा विधिवत् नैत्रं त्येवं वा फुनेत् ॥ मोषुणाः परापरे नि यत्र देवी निवापुः ॥ पायसं घृतसंमिश्रं फुनेत्
दोत्रं रंशतः ॥ समिदाज्यवरुच्यश्वाः कृत्स्नः संख्यायां फुनेत् ॥ अधिदेवतयश्चैव जुहुयात्स्वस्वमव्रतः ॥ चतुर्थं नैत्रं मोत्रैश्च स्वाहो नैः स्वस्वमव्रतैः
॥ नक्षत्रदेवतायश्च पाये सेनलोते मयेत् ॥ स्वस्वमव्रतैः नाममन्त्रै रित्यर्थः ॥ कृष्णघ्नेति पंचदशानि जुहुयात्कृशरंततः ॥ अत्रादिरिति गृह
णान्युत्पवं होमः ॥ यत्रनुत्रमुक्तसूक्तेन होमः कर्त्तव्य इत्याद्यात रं यथात्रैव ॥ श्रीसूक्तेनेति ॥ तत्रसूक्तेनैव होमः कर्त्तव्य इति युक्तं ॥ ॥ संप्रदा
यस्तु ॥ प्रत्युत्पवं होम इति ॥ गायत्रा ज्ञानवेदसे त्रैयं वकमिभिक्रमात् ॥ अत्रमादित्युक्ते रतयर्थं तं कृशराचय उत्ररचवक्ष्यमाणसमिदाज्यवर्य
चयः ॥ ॥ मन्त्र ॥ क्रमस्य पाठः ॥ देवसिद्धेरि निकेचित् ॥ सीरासुं जनिता मग्निं वास्त्रोषा न्यग्निमेव च ॥ तामग्निं वर्त्मनः पसा ज्वलंती वैले
वनी कर्मफलेषु जुष्टा ॥ दुर्गादेवी शरणा मरुपपद्ये सुतरसितर सेनमः ॥ क्षेत्रस्य पतिना गृणाना मग्निदूतं तथैव च ॥ एतत्सर्वं ते क

रामः

११३

सराचय इति उपरे ॥ ॥ संख्यानुवक्ष्यमाण ॥ श्रीसूक्तेन तथा विद्वाः समिदाज्यवरु कुमात् ॥ अष्टोत्रं रशनेर्वाथ अष्टाविंशतिभिः क्रमात्
॥ अष्टाष्टसंख्याया वा जुहुयात्कृत्स्नो बुधः ॥ तन्नः सोमेन पायसं जुहुयात्तु योदश ॥ चतुर्गृहीतमाज्यं च पाते रुदे निमव्रतः ॥ अवेन जुहु
याद्राज्यं मरुवा कृत्स्नभिः क्रमात् ॥ ॥ मरुवा हतिरा रुपराशरः ॥ संक्षेपायासृजद्रुमासप्रमाया हृतीपुरा ॥ नृचूर्वः स्वर्मरुर्जनस्तप
सन्तं तथैव च ॥ आद्यासि सोमरा प्रोक्ताः सर्वत्र प्रतियोजयेत् ॥ शंखस्तु नृचूर्वः सूचमलो जनः स्तपसत्यामिति ॥ ॥ मरुवा हृतय इत्याह
॥ बोधायनेन नु ॥ नूलग्नयेवेति मन्त्रं चतुष्टयं मरुवा हृतय इत्युक्तं चतुर्गृहीता दोसकृदेव होमः ॥ फुत्वास्त्रिष्टकं तं पश्चात्प्रायश्चित्ता फुति
फुनेत् ॥ आचार्येयजमानो वा अग्नेो पूष्मा फुतिं फुनेत् ॥ समुद्रादूर्मिसूक्तेन प्राजापत्यां वा तथा ॥ पूष्मा देवि सप्रतेति मन्त्रैः पूष्मा फुतिं फु
नेत् ॥ होमशेषं समाप्याथ वक्रिमारोपयेद्बुधः ॥ जाताराण्यग्निपक्षेन वयं रुविकृतिना द्वास्मात्त्रिग्निपक्षे वक्रिमारोपः ॥ ॥ कौ कि
काग्निपक्षेन समाकुलोपः ॥ कुंजो निमन्त्रां कुर्यादक्षिणेन निमर्शयेत् ॥ मृत्युपशमार्थाय परत्रैयं वकं शतं ॥ रुद्रकुंजोक्तमार्गेणारुं रुद्रा
दिमन्त्रं जपेदित्यर्थः ॥ अथ वारुद्ररूपं मन्त्रं रुद्रकुंजोक्तमार्गेण एकदशाष्टविधेक संख्याया जपेदित्यर्थः ॥ तत्रार्थं नियमस्यैयम्वकल्पशत

शां.सा.

वारमेवजयोनसुरुसुवारं॥धूपंदीपंचनैवेद्यंकुंजयुग्मेनिवेदयेत्॥कुंजयुग्मेरुद्रकुंजे.निर्ऋतिकुंजेव॥प्रसादयेतनोदेव.मन्त्रिषेकार्थमा
मादरोत्॥निर्ऋतिरुद्रं॥तस्मिन्कालेगृहानिथ्यं कर्त्तव्यं नूतिमिदं॥पृथक्शस्त्रंतेनैव नक्षत्रेष्ट्यासहैववा॥गृहानिथ्यंगृहमखस्ते
नमूलशान्तिना॥नक्षत्रेष्टिमूलशान्तिः॥अभिषेकविधिवक्षेसर्वचारैरुदीरितं॥नक्षत्रोपविष्टस्ययजमानस्यमन्त्रिजः॥दारपुत्र
समेतस्य.कुर्युःसर्वाभिषेचनं॥अक्षान्यामिनिसूक्तेनपावमानानिरेवच॥आपोहिक्केतिनवभिरापइवाद्येनवा॥॥मदनरत्नेनु॥
यतइन्द्रयेनवेनिपाठः॥सुरुसाक्षनीतृयनापि.देवस्यत्वेनिमन्त्रकैः॥शिवसंकल्पमन्त्रेणावक्ष्यमाणैश्चमन्त्रकैः॥॥वक्ष्यमानम
न्त्राश्चप्रयोगेवक्तव्याः॥तदेयोरभिषेकंतु.सर्वदोषोपशान्तिदं॥सर्वकामप्रदंदिव्यंमङ्गलानाश्चमङ्गलं॥वस्त्रान्नरितकुंजानां पश्चान्न
पयधुधः॥ततःशुक्लाम्बरधरःशुक्लमाल्यानुलेपनः॥यजनोदक्षिणाजिसोषषेष्टनिगादिकान्॥धेनुपयस्विनीदद्यादावाय्यायसवसकां
॥निर्ऋतिंप्रतिमांवस्त्रंकुंजंरुमंचपापयेत्॥वस्त्रंकुंजोनिर्ऋतिसम्बन्धिनौ॥रुमस्त्रन्त्रयथाशक्तिः॥गृहार्थवस्त्रप्रतिमास्तनुदुक्ताश्चदक्षिणा
॥आरुद्रयाविनेदेयैःकृत्स्नोद्वपयन्नतः॥तत्कुंजवस्त्रप्रतिमां तस्मैदद्यात्प्रयत्नतः॥इतरेनोपिविप्रेत्यःशक्त्वादद्याच्चदक्षिणां॥आदि

रामः
११४

५२

अथन्यर्थः॥उक्ताशनेनोदद्यादावायवस्त्रमन्त्रिजः॥तत्रमूल्यंप्रदानंयंशक्त्वावाद्यपदापयेत्॥उत्तमपक्षाणामूल्यंदातव्यंतदशक्त्वावधमक्षप
णोत्तरार्थः॥अवाययवयद्वन्तदद्वस्त्राणंचवेत्॥सदस्याद्वस्त्राणोर्ध्वंमृत्युच्यश्चनद्वर्कं॥मुखेदक्षिणायांनोवैश्ल्यंवा॥॥ज्योतिर्निर्व
धेनत्रशतमूललोमोर्ध्वंघातः॥प्रक्षालनो नवस्त्राणिदद्याद्वेनुंचकांचनं॥दानात्तेलोमयेद्विष्यसर्वमूलानितत्रवै॥इति॥॥देवतावात्रमू
लमेव॥आशश्चनेजोगृहीयात्प्रणामायक्षमापयेत्॥दद्यान्नंपायसादिव.वास्त्राणाञ्जयेद्वर्कं॥अलाजेसन्निपंचाशदशकंतदलाचनः
॥सर्वशान्तोश्चपठनं.वास्त्राणोरशिषस्तथा॥गृहीक्षमापयेद्विष्यान्निमतिःप्रीयतामिति॥विधानेचरितेस्मिन्नुततःशान्तिंनवेद्वर्कं॥गणशान्ते
पेवकर्त्तव्यंपुष्पार्थंतददेवतु॥पुष्पाद्पुष्पस्नानः॥स्वपनमित्यर्थः॥॥अतएवज्यातिनिवधे॥पुष्पस्नानोक्तमन्त्रैश्चस्नापयेद्वपतीशिशु
मित्युक्तं॥॥मदनरत्नेनु॥पुष्पाद्यैश्चरुत्वेनचितिपाठः॥इतिशौनकीमूलशान्तिविधिः॥॥शतमूलानिदेवमनोरुरे॥पुराणसमुच्च
यो॥वर्हिशिखाहरिकान्ना.सहदेवीपुनर्नवा॥शरपुंखापवराहीचक्षुकाकजं॥सुलक्षणा॥नुंविकाचैव॥वर्कधुः१० कर्पूरी११ का
लवल्लिका१२॥कर्कोटिका१३ चक्रांका१४ श्वेताको१५ पाण्डुपट्टिका१६॥रुद्रनी१७ वाय्वगन्धाच१८ मुशली१९ गिरिकर्षिका२०॥

शो.सा.

इन्द्रवारुण्यश्यामार्गः २२ शंखपुष्पिकु २३ मारिका २४ ॥ शल्लकीवाद्य २५ गन्धारी २६ निगुण्डी २७ देवदारिका २८ ॥ वटः २९ शमी ३०
तथापुष्प ३१ पालाशो ३२ शोथ्य एव च ३४ ॥ चूतश्चौ ३५ इंदुरो ३६ जंबु ३७ र्मदीवृक्षो ३८ वेतसः ३९ ॥ पुत्रागो ४० धोर्जुनो ४१ शोको
४२ वकुलो ४३ शमन्नकस्तथा ४४ ॥ शाल ४५ ताल ४६ समारश्च ४७ पाटल ४८ शतपत्रिका ४९ ॥ मधूकश्च ५० शिरीषश्च ५१ श्रीवृक्षो
५२ वृक्षो ५३ ॥ वला ५४ चानिवरो चैव ५५ पाठा ५६ नागवला तथा ५७ ॥ जानी च ५८ वकुलश्चैव ५९ कंटकी ६० कदली तथा ६१
मानुलुंगी जयन्ती च ६२ यवानी ६३ पुत्रिका तथा ॥ जोणा पुष्पी ६४ तथा कुम्भी ६५ श्रीपत्नी ६६ मदनस्तथा ६७ ॥ पंचकः ७० पद्मकश्चै
व तथा कांचनपुष्पिका ७१ ॥ सिद्धेश्वरी च ७२ वदरी ७३ राजवृक्षो ७४ धवस्तथा ७५ कुंड ७६ शुभुचुकुण्डश्च ७७ गोजिका ७८ शरकं
डुका ७९ ॥ दाडिमी ८० बीजपुरी च ८१ व्रीह्या ८२ चामलकी तथा ८३ ॥ जंगरा ८४ अधोपुष्पी मत्स्याक्षी ८५ चारु रूपकः ८६ ॥ तरंगि
णी ८७ गुडूची च ८८ निशाङ्गा ८९ शतमूषिका ९० ॥ वाकुची ९१ काकजंघा च ९२ वर्धरी ९३ तुलशी तथा ९४ ॥ कुशः ९५ काश ९६ चै
व मूलं ९७ तथा शर्षपमूलक १०० ॥ अलाने वोक्तवृक्षाणां सद्गुणां समाहरेत् ॥ सर्वेषामलाने यथा लानमाहरेदित्यर्थः ॥ ॥

रामः
११५

॥ अथैतेषां मध्यदेशनाषयानामानि ॥ मयूरशिखा विष्णुकृत्ना सरुदेवी गदरूपार्म सरफोका ॥ वाराही कंद ॥ मसीलक्ष्मणा ॥ लोकी ॥ वै
रि ॥ १० ॥ कपुरी ॥ करेषु ॥ खखसा ॥ चकवड ॥ श्वेताकर्क ॥ हेंसि रुदंती ॥ असगंधा ॥ मूसरि ॥ कौरेया ॥ २० ॥ इन्द्रारुणी ॥ चिचिरा ॥ शंखपु
ष्पी ॥ धिडकुमारी ॥ शारै ॥ गन्धाप्रसादनी ॥ मेवंडी ॥ देवदाली ॥ वरा ॥ शमी ॥ ३० ॥ पाकलि ॥ पलास ॥ पीपर ॥ आवा ॥ ग्नलरि ॥ जासुनि ॥ धनव
हेरा ॥ वेतसा ॥ नागकेशर ॥ कौरु ॥ ४० ॥ अशोक ॥ बौलसरी ॥ पाषाणनेद ॥ तमाल ॥ ताल ॥ पाडरि ॥ सेवन्ती ॥ महुवा ॥ सिरिसि ॥ पणावेलः
कटाई ॥ वडी कटाई ॥ वरियार ॥ ककली ॥ पाठी ॥ गुरसकरी ॥ चंवरी ॥ वकुल ॥ केचला ॥ ५० ॥ केरा ॥ विजडर ॥ जयीती ॥ अजवाइनि ॥ पुडिक
ठा ॥ माजला ॥ कुंजा ॥ कनारी ॥ दौना ॥ चंपा ॥ ६० ॥ पद्मकास्था ॥ पीटकट ॥ सरैया ॥ जुई चंपा ॥ वडी ॥ वैरी ॥ विरोजी ॥ धवकुंड ॥ गोनी ॥ मुडीई ॥
७० ॥ अनार ॥ अमवेतसा ॥ वाह्नी ॥ टौर ॥ नेगरीया ॥ अधकुली ॥ गंडिनी ॥ अरुसा ॥ सेवार ॥ गुरुची ॥ ८० ॥ रुरदी ॥ सतावलि ॥ वकुची ॥ कौवाठो
पी ॥ ममरी ॥ तुरसी ॥ कुश ॥ काश ॥ इक्षुमूल ॥ सरिसौ ॥ १०० ॥ ॥ सद्यौषधिगणाश्च तत्रैवोक्तः ॥ मुरो ॥ मासी ॥ ववा ॥ कुष्ठं ॥ शैलेयं ॥ रजनी ॥ द्रव्यं ॥ स
ठी चंपक ॥ मुस्ता ॥ चंदौषधिगणाः स्मृतः ॥ एकांगी ॥ जयमांसी ॥ देखंड ॥ कोक ॥ मनःसिल ॥ हलदारु ॥ हुरडि ॥ कचोरा ॥ चंपा ॥ मोथा ॥

शां.सा.

॥ कात्यायनेन ॥ शतमूलमध्ये द्वात्रिंशन्मूलान्युक्ताः ॥ अन्यास्य प्रतिषिद्धानि यानिकानि ज्ञात्वा एतत्तु ॥ प्रतिषिद्धानि च ते नैवोक्तानि ॥
॥ अथातो मूलविधिं वाखास्याम इत्युपक्रम्य प्रधानानि वक्ष्याम्यष्टादशमाषं हिरण्यं मूलसप्तधान्यानि प्रथमाकार्यया सरुदेव्यपलापा
शंखपुष्पं अधोपुष्पी मधुयष्टिका चक्राक्षिता मयूरशिखा काकजंघा कुमा का द्यायंती जीवंत्या पामार्गराजलक्ष्मणा सलक्ष्मणा जाति
कायुपत्रं शक्रमर्दकसिद्धेश्वराश्चेत्योडुं वलपालोशप्रक्षवणकर्कदूर्वा रोहिणकशतावरी शमीत्यादि मूलसठं पूरयित्वाऽनस्मिन्निषिद्धा
मिमूलानि वक्ष्यामि वैल्वधवकनिं व कंदवराजवृक्षोक्षशालपियालुदधिकपिथकोविदार श्लेषांतकविनीतकशाल्मलिरलघुसर्व
कटकिवर्जं तत्राभिषेकं कुर्यात्पितुः शिशोर्जनन्या देवस्य तेनोडुवयसि दीमुदग्रयामा स्तृणानि तत्रासीनात्संपातेनाभिषिंचति शिरसो
धनुलोमं शिरसे श्रीर्यश इत्युक्तं यथा लिंगमङ्ग निसंनृशतिलाना दूर्ध्वं नैर्ऋतं पायसं प्रपयित्वा कार्पूर्यमयं सुश्रुकरं सुवं प्रतप्य समुज्ज्वल
लव्ध्वा धारावाज्यं चागौ दुत्वा सन्वंतमिति चतस्रः स्थारीपाकेन जुहुयात् ॥ कृष्णपञ्चदशाद्याहुतीश्चतुर्गृहीतेन जुहुयान्मानस्तोक
इति धार्वायाते रुद्रशिवातनूरिति षष्ठे रक्षांसि मेधनिष्क्रुशोचिरमर्त्यः ॥ अविषावक इति त्वन्ऽसोमविश्वतोरसा राजन्नद्यायतः ॥ न

रामः
११६

३३

रिष्यन्वावतः सखे निषिद्धकृपादि प्रासनान्तं कृष्णगोः कृष्णाश्च नित्यं रुममयमूलसप्तधान्यसंयुक्तमाचार्ययदया कृष्णोदयादयो दयान्नक्षत्रसू
चकेन्यो वावासे दयादयेन्यो वावासे न्यः सुवर्षं दयागोः पायसेन वावासे न्यो जयेत् ॥ सार्यदेवते गण्डजात एषविधिः ॥ कात्यायनेनोक्तः कृते
शान्तिर्भवतीति ॥ अष्टादशमाषं तत्परिमितं सुवर्षं कृते मूलं ॥ केचिन्नु ॥ अष्टादशमाषमिति नयेत् ॥ यानि तु पुराणा समुच्चयविदिता
न्यपि वैल्वदीनत्र प्रतिषिद्धानि तेषु विकल्पः ॥ अथ शौनकोक्तमार्गेण मूलाशान्तिप्रयोगः ॥ उक्तकाले गोमुखपुवं कृत्वा देशकालौ संकीर्त्त
ममास्य कुमारस्य कुमार्यावा मूलप्रथमवरणादि जन्मसूचितपित्ररिष्टादिशान्तिद्वारा श्रीपरमेश्वरप्राप्त्यर्थं सनवयं रुमखां मूलजननशान्तिं
करिष्ये इति संकल्प्य गणेशपूजनपुण्याहवाचनमातृपूजनान्दी आह्वानिवाचार्यवस्त्रसदस्यानृत्तिजश्चाष्टौ चतुरो वा वृत्त्वामधुपर्कववर्ष
लंकारादि निर्यथा विनमर्चयेत् ॥ तत आचार्यः प्राणानायम्यास्मि कर्माणाचार्य कर्मकारणे इति संकल्प्य यदन्नसंस्थितमिति सर्षपादि
कीर्यषोडिष्टादि मंत्रैः कर्षन्मंत्रोक्तं माण्डपपक्षे माण्डपदेवतां पूजां कृत्वा शानदेशे वस्त्रकैः स्वस्तिकं विरच्य तत्र महीशौरिति नृमिस्तृत्वा श्रोष
धयः समिति द्रोणप्रमाणान् व्रीही पक्षिपानत्रा कलशेष्विति कुंजनिधाय मंमेगं ग इति वारिणा पूर्वगन्धद्वारामिति गंधया श्रोषधीरोषधयः

शा.सा.

समिति यवान्कांडाकांडादिनिर्वा. अथ स्येव इति पंचपल्लवान्धुनपल्लवांश्च स्योना पृथिवीनि सप्तमृदो. याः फलानीरिति फलं सहिरतोनीनि
पश्चरत्नान्यापेरिष्ठे नितृवेन पंचगव्यं रिराण्यरूप इति सुवर्णं च. पक्षिपयुवायुवासा इति कलशं. वाससावेष्टा पूर्यमावेति. तदुत्पत्तिना
आदिमयं पूर्यपात्रं निदधान् ॥ कुंजस्थापनादौ यथाशास्त्रमत्र पाठः ॥ ततो रुद्रकलशाच्चतुर्दिक्षु चतुरः कलेशां स्थापयित्वा पूर्यपा
त्रनिधानात्तैर्कुर्यात् ॥ पुनिकलशमंत्रावृत्तिः मध्ये मकुंजे सुवर्णनिर्मितारुद्रपुनिमांश्चोवकमिति मंत्रेणावाज्यपूजयेत् ॥ अथ वसिष्ठो रुद्रो नुष्टु
पु ॥ तत एकमृत्तिकुंजं स्यष्टा रुद्रैकादशिनो जपेद्यदि यागुषो यजमानः वदुचश्चेन्नारिरुद्रसूक्तानि ॥ हृद्योगश्चेद्रुद्रसामानि ॥ अत्र शक्ति
एकादशाष्टत्रिंशेकसंख्यायां ॥ ॥ केचित् ॥ रुद्रः सर्वसाधारणो वदुचश्चेद्योगयोरुसूक्तसामोर्वावस्थितविकल्प इत्याहुः ॥ कद्रुद्राये
नितवर्चस्य चोरः कावोरुद्रो गायत्री जपे विनियोगः ॥ इमारुद्राय नवस इत्येकादशर्वस्य. कुंजरुद्राया नवजगत्तोरुद्रे त्रिष्टुभौ जपे ॥ आ
तेपितुरिति पंचदशर्वस्य गृह्यसमदोरुद्रस्त्रिष्टुपु ॥ इमारुद्राय स्थिरधन्वन इति वतसृणां वसिष्ठो रुद्रस्त्रिष्टुभौ जगत्तोरुद्रा त्रिष्टुपु जपे वि ॥ आवा
राजानं वामदेवोरुद्रस्त्रिष्टुपु ॥ तमुष्टुहि नौमोत्री रुद्रस्त्रिष्टुपु ॥ नुवनस्य पिजरं त्रिजिश्चरुद्रस्त्रिष्टुपु ॥ एकादशानां रुद्रा सोम्यां वामदेवत्रयः

रामः
११७

रुद्रो देवता ॥ आद्यस्य त्रिष्टुपु ॥ ततश्चतुर्ध्यायत्री नतस्त्रयाणां त्रिष्टुपु ॥ ततस्त्रयाणामुक्तुर्दिक्षु जपे वि ॥ तत एकमृत्तिकुंजं स्यष्टा रुद्रैकादशिनो जपेद्यदि यागुषो यजमानः वदुचश्चेन्नारिरुद्रसूक्तानि ॥ हृद्योगश्चेद्रुद्रसामानि ॥ अत्र शक्ति
एकादशाष्टत्रिंशेकसंख्यायां ॥ ॥ केचित् ॥ रुद्रः सर्वसाधारणो वदुचश्चेद्योगयोरुसूक्तसामोर्वावस्थितविकल्प इत्याहुः ॥ कद्रुद्राये
नितवर्चस्य चोरः कावोरुद्रो गायत्री जपे विनियोगः ॥ इमारुद्राय नवस इत्येकादशर्वस्य. कुंजरुद्राया नवजगत्तोरुद्रे त्रिष्टुभौ जपे ॥ आ
तेपितुरिति पंचदशर्वस्य गृह्यसमदोरुद्रस्त्रिष्टुपु ॥ इमारुद्राय स्थिरधन्वन इति वतसृणां वसिष्ठो रुद्रस्त्रिष्टुभौ जगत्तोरुद्रा त्रिष्टुपु जपे वि ॥ आवा
राजानं वामदेवोरुद्रस्त्रिष्टुपु ॥ तमुष्टुहि नौमोत्री रुद्रस्त्रिष्टुपु ॥ नुवनस्य पिजरं त्रिजिश्चरुद्रस्त्रिष्टुपु ॥ एकादशानां रुद्रा सोम्यां वामदेवत्रयः

रुद्रो देवता ॥ आद्यस्य त्रिष्टुपु ॥ ततश्चतुर्ध्यायत्री नतस्त्रयाणां त्रिष्टुपु ॥ ततस्त्रयाणामुक्तुर्दिक्षु जपे वि ॥ तत एकमृत्तिकुंजं स्यष्टा रुद्रैकादशिनो जपेद्यदि यागुषो यजमानः वदुचश्चेन्नारिरुद्रसूक्तानि ॥ हृद्योगश्चेद्रुद्रसामानि ॥ अत्र शक्ति
एकादशाष्टत्रिंशेकसंख्यायां ॥ ॥ केचित् ॥ रुद्रः सर्वसाधारणो वदुचश्चेद्योगयोरुसूक्तसामोर्वावस्थितविकल्प इत्याहुः ॥ कद्रुद्राये
नितवर्चस्य चोरः कावोरुद्रो गायत्री जपे विनियोगः ॥ इमारुद्राय नवस इत्येकादशर्वस्य. कुंजरुद्राया नवजगत्तोरुद्रे त्रिष्टुभौ जपे ॥ आ
तेपितुरिति पंचदशर्वस्य गृह्यसमदोरुद्रस्त्रिष्टुपु ॥ इमारुद्राय स्थिरधन्वन इति वतसृणां वसिष्ठो रुद्रस्त्रिष्टुभौ जगत्तोरुद्रा त्रिष्टुपु जपे वि ॥ आवा
राजानं वामदेवोरुद्रस्त्रिष्टुपु ॥ तमुष्टुहि नौमोत्री रुद्रस्त्रिष्टुपु ॥ नुवनस्य पिजरं त्रिजिश्चरुद्रस्त्रिष्टुपु ॥ एकादशानां रुद्रा सोम्यां वामदेवत्रयः

शं.सा.

पितां संस्थापयन् दक्षिणात् इत्युच्यते मधुका. इत्युगो यत्रीतीत्यान पुत्र रतश्च. अस्मिन्ने मेधातिथि लापो नुष्ट. इत्यर्थः स्थापयेत् ॥ ततः प्रागादिन
अतुर्विंशतिषु नूतिस्थ पलेषु उत्र राषा राघनुराघान्ना निन सत्रा निन देवता वा स्थापयेत् ॥ ताश्च विष्टे देवाः ॥ विष्टु वसवः ॥ अजैक पान् ॥ अदि
वुष्टाः ॥ पूषा ॥ अश्विनौ ॥ यमः ॥ अग्निः प्रजापतिः सोमः रुद्र अदितिः वरुणः सूर्यः पितरः जगः आर्यमा सविता त्वष्टा वायु ॥
इन्द्राग्नी मित्र इति ततो लोकपालानां वाज्य नैऋतेऽग्नि स्थापनं कृत्वा तदीशानेन वयं ह्यस्तत्र नम्रैरावाज्यान्वापयाम ॥ वसुषी अज्यनेत्येत
मुक्त्वा न वयं ह्यनुमु क संख्यानिः समिद्धवाज्यां दुतिनिः अग्निदेवताः लोकपालानि च नायका दीश्च प्रत्येक ममु क संख्यानिः समिद्धवाज्यां दुतिनिः ॥
निर्गन्ति पतिद्वय मष्टोत्तर संख्यानिर्गन्त संमिश्र पायसं समिद्धवाज्यां दुतिनिः इत्युच्यते यमश्च पतिद्वय मष्टा विंशति संख्यानिर्गन्त संमिश्र पायसमिद्धा
ज्यवर्वा दुतिनिः विष्टे देवाद्याश्चतुर्विंशति देवता अष्टाष्ट संख्यानिः पायसा दुतिनिः रक्षो हनं कृत्वा पृथेति पञ्चदशानिः प्रत्येक मष्टाष्ट संख्यानिः क
शरा दुतिनिः सवितारं दुर्गां च बर्कं ॥ अन्विकलुतिं दुर्गां वास्तोषति अग्निं क्षेत्राधिपतिं मित्रावरुणौ अग्नी एताः अष्टाष्ट संख्यानिः कशारा दुतिनिः
निः श्रियं हिरण्यवर्मा मिति पंचशभिः प्रतिमंत्र मष्ट संख्यानिः सदा ज्यवर्वा दुतिनिः सोमं त्रयोदशवारं पायसा दुतिनिः रुद्रं चतुर्गुणीतेनाज्ये

रामः
११८

न अग्निं वायुं सूर्यं वाज्येन शेषेण स्विष्टकृतमित्यादि पूर्वस्या पात्रनिधानात् कृत्वा स्वत्वमत्रैर्निर्गत्यादि पूजां कुर्यात् ॥ तत्र वस्त्रयुग्मं
॥ रक्तचन्दनं ॥ कृष्णसुरनीणि पुष्पाणि ॥ धूपो मेषशृंगसा ॥ अज्यं दीपः ॥ नैवेद्यं पुरुषा हारान्नं पोलिकाश्च ॥ वास्त्राणां च सुरास्थाने सैधव
मिश्रितं क्षीरं ॥ मांसस्थाने लवणयुक्तं पायसं ॥ सत्रियादीनां नुसनि संनवे मुखमेव ॥ एतावन्नैवेद्यं ॥ पूजां समाप्य अथाधान क्रमेण पाय
सकृत् सरचरुन् अपयित्वा ज्यजागांतं कुर्यात् ॥ ततो यजमान सत्त्वादेवता उद्दिश्य त्यागं कुर्यात् ॥ ततो अन्विक सदिन आचार्यो जुहुयात् ॥
॥ तथथा ॥ वयं ह्यग्निदेवता विनायका दीनां तत्र नम्रैः समिद्धा ज्यवर्वा दुतिनिर्दिष्ट संख्यायां दुत्वा निःकृतेरित्युक्त्या च मत्रैः क्रमेण प्रवचतुष्ट
यं दुत्वा वस्त्रमाणाभि जुहुयात् ॥ कृत्वा पृथेति पंचदशवर्षस्य गौतमो वामदेवोरक्षो ह्यत्रिष्टपकृशर होमेवि ॥ प्रत्येकं अष्ट संख्यायां जुहुयात् ॥ गा
यत्रा कृसरं ८ जानवे दसे कश्यपो दुर्गात्रिष्टपकृशरं ८ साराजं तान्यस्य बुधः अन्विकस्तुति गायत्री कृसरं ता अग्निवर्मा सौ नरि दुर्गात्रिष्टप ॥ क
सरं ॥ वास्तोषने वसिष्ठो वास्तोषनिश्चिष्टप कृसरं २ अग्निं काण्वो मेधातिथिरग्नि गायत्री ॥ कृसरं ८ क्षेत्रस्य वामदेवः क्षेत्रपालान् कृष्टप कृसरं
॥ गृहानां जामदग्नि मित्रावरुणौ गायत्री कृसरं ८ ॥ अग्निदूते युनेदध इत्यस्य अगिरसौ विरुपोऽग्नि गायत्री कृसरं ८ हिरण्यवर्मा मिति पंच

शो.सा.

दशर्वस्य शान्त्यर्कमविह्वलितं दिरासुताः ऋषयः श्रीदेवता आद्यास्त्रिभुवनेषु ॥ चतुर्थीपक्षाष्टमिः पंचमीषष्ठौ त्रिभुजौ ततोऽष्टावनुष्टुजः श्रंत्या
प्रक्षारपद्भिः ॥ होमेविः ॥ प्रत्यक्षं समिदाज्यं चरुं नशनाद्याविंशत्याद्यान्यतमसं खयाजुं कुर्यात् ॥ तत्रः सोमविवश्चत इत्यस्य प्रगाथः सोमस्त्रिष्टुप्
पायस होमेवि ॥ तत्र सोमविश्चत गोपा इति वामत्रुः ॥ तत्र सोमसुक्रतुरिति वा ॥ अनयो रैन्द्रो विमदसोमश्चाष्टारपद्भिः ॥ ततश्चतुर्गुणीताज्योपा
ते रुदिकश्च योरुदः स्वरोऽनुष्टुप् ॥ ततः सुवेणावेष्टया इति निराज्यां कृत्वा स्त्रिष्टुप् कृदादिप्रायश्चित्तं होमानं कुर्यात् ॥ ॥ ततोऽदिकाले चो
नवगृहे चो विनायकादि चो निमज्जेते ये इन्द्राया क्रोरुद्राय सत्रपालाय वसदीपमाषक्तवरीदद्यात् ॥ तत आचार्या यजमानो वा पूष्मं कुंतिं कुर्या
त् ॥ ॥ तत्र मंत्रः ॥ समुद्रा पूष्मि रित्येका दशर्वस्य सूक्तस्य गौतमो वामदेवो ग्निर्ब्रह्म पुंश्रंत्या जगती पूष्मं कुंतिं होमेवि ॥ प्रजापते रिरापग
र्जः प्रजापतिर्ब्रह्म पूष्मदि विविश्वे देवाः शतक्रतुरनुष्टुप् पूष्मः सप्रते अगे सप्तवानग्निर्जगती ॥ पूष्म ॥ ततः प्रणीतानि मया दिकर्म शेषं स
मायत्तुः कुंजदक्षिणाः स्पृष्ट्वा श्रवकमिति शतवारं जपेत् ॥ यादुषश्चेद्यजमानस्तदा रुकादशमी मयि ॥ वरुवश्चेद्रुमसूक्तानि ॥ सामगश्चे
द्रुद्रसामानि ॥ आथर्वणाश्चेत् श्रवकमंत्रं ॥ अथ वारकादशाष्टत्रिंशे कसंख्यायारुद्रजपः शतं श्रवकजपश्च सर्वेषां ॥ ततोरुद्रं निमज्जति च

रामः
११२

पंचोपचारैः संपूजा श्रवकं मेष्ठा इत्युपस्थाय सर्वकलशोदकं पात्रान्तरं गृहीत्वा सन्निगाचार्या यजमानं सर्वोषधी निरनुलिप्तां गंधं नवव
स्त्रंतद्वामनो धृतनववस्त्रां संपुत्रांतपत्नीमुपवेश्य वक्ष्यमाणैर्मन्त्रैरनिषिञ्चेत् ॥ ॥ ते च ॥ आक्षीत्या मिनिषर्मा काश्यपो विवृणाय क्ष्मना
शनोऽनुष्टुप् अग्निर्ब्रह्म देवेति सप्तानां वसिष्ठ ऋषिः आद्यानां त्रयानां मग्निर्देवता ततश्चतुर्वर्णा विविश्वे देवा आद्या गायत्री द्वितीया नुष्टुप ततस्त्रि
तोगायत्र्या त्र्ये अत्रनुष्टुजौ अग्निश्चापोरुद्रेति नवर्वसां वरीषः सिंधुदीपश्चापो गायत्र्यं द्वे अत्रनुष्टुजौ मं पंचमी वर्द्धमाना सप्तमी पुनिकादि ॥ आप इ
द्वेति द्वयस्य सप्तर्षयो विविश्वे देवा अत्रनुष्टुप् सरुद्रा क्षेरो निप्राजापत्यो यक्ष्मनाशनो यक्ष्मला त्रिष्टुप् ॥ ॥ ततः ॥ यो सौ वज्रधरो देवो मरुद्व्यो गजवा
रुनः ॥ मूलजात शिशोर्दोषं मातापित्रो बध्नुत ॥ यो सौ शक्तिधरो देवो नूननु कोषवारुनः ॥ सप्तजिह्व देवो ग्निर्मूलदोषं बध्नुत ॥ यो सौ
दण्डधरो देवो धर्मो मरुषवारुनः ॥ मूलदोष शिशोर्दोषं बध्नुत यमो मम ॥ यो सौ खड्गधरो देवो निर्जनीराक्षसाधिपः ॥ पशामयतु मूलोत्थं दो
षं गण्डान्न संनवं ॥ यो सौ पाशधरो देवो वरुणाश्च जलेश्वरः ॥ नक्रवारुः प्रचेतानो मूलोत्था बध्नुत ॥ यो सौ देवो जगत्याणो मारुतो मृगवा
रुनः ॥ पाशामयतु मूलोत्थं दोषं बालस्य शान्तिदः ॥ यो सौ निधिपतिर्देवः खड्गरुद्राजिवारुनः ॥ मातापित्रो शिशोश्चैव मूले दोषं बध्नुत ॥ यो सौ प

शं.सा.

शुपतिर्देवः पिनाकी वृषवारुनः ॥ अश्लेषामूलगाण्डान्नं दोषमाश्रुय पोरुनु ॥ विघ्नेशः क्षेत्रपो दुर्गा लोकपालानवग्रहा सर्वदोषप्रशमनं सर्व
कुर्वन्नुशात्रिदाः ॥ सुरास्त्वामभिषिञ्चन्ति त्वादिनिश्चाभिषिञ्चातन् ॥ देवोः शंयुविश्वे देवाः शक्ररीश्रभिः ॥ ततोरुद्रनिर्जरिकलशोदके ना
येन वशतस्त्रिदशमंत्रर्क्षयानिषिको यजमानो धौ ते वाससीधृत्वाचार्यादीन्संपूज्याचार्याय सवत्सां धेनुं बुद्धाणो वृषं रुद्रप्रजापिने ॥ कृष्णम
नङ्गारुं ऋत्विग्याय दद्यात् शक्तिदक्षिणां न्यूसीश्च दत्त्वा निऋत्या दीनामुत्तरपूजां विधाय उन्निष्ठश्चभ्यारयानु देवगणा इति विसृज्य संक
ल्पपूर्वकमाचार्यरुत्सेपनिपाद्याग्निं संपूज्य गच्छ गच्छेत्पुनर्वि सृज्य शान्तं दध्नुं दद्यात् शान्ते रवास्त्राणा भोजनं संकल्प्य शान्तिं सूक्तं जपं कार
यित्वा यस्मै स्मृत्यनिजपित्वा कर्त्तव्यं वाचयित्वा स्वसद्व्रतः ॥ माण्डपं चतुरस्रं चतुर्लक्षप्रमाणतः ॥ वनुद्वारसमायुक्तं तोलणा धीरलंकृतं ॥
गोमयेन तुलिप्रेतु चतुरस्रं चमाण्डले ॥ पूर्वोक्तलुक्षणां पेतं कुण्डमीशान्तो वहिः ॥ सुवर्णेन प्रमाणेन तदधर्द्धेन वा पुनः ॥ तथा विज्ञातु
सारेण प्रतिमानिर्गतैः सुधीः ॥ उडुं वरावताश्च त्र्यंशं प्रक्षाल्य क्लृप्तं पल्लवं ॥ शतौषधीमूलशंखं नवरत्नानि वृत्तिकां ॥ पंचामृतां वुसदीज
कुंकुमारोचनं फलं ॥ कुण्डं मांसीरुरिदं देमूलाशौलेयचन्दनं ॥ वचावकोलकं मुस्ता सर्वौषधोदशो वहिः ॥ गजाश्च रथ्यावल्मीकसंगम

रामः
१२०

स्थानसंज्ञकं ॥ द्वादशगोराजनगरद्वारतश्चाष्टमृत्तिकां ॥ निलमाषववीयवागोधूमनिप्रियंगवः ॥ वनकैः सहितैश्चाष्टौ सदीजाख्यानि सर्वदा ॥ वाहणाश्च
शोत्रिश्चष्टौ द्वादशान्वयषोडशः ॥ ततस्तत्त्वरयेत्कर्त्ता स्वसिवाचनपूर्वकं ॥ ईशानादिवनुष्कोणोऽष्टवर्णाञ्जलपूरितान् ॥ पूर्वोक्तद्वयसंयुक्तास्थापयेद्
क्षवर्माका ॥ शतदिङ्मवेत्कुंजं स्थापयेत्तदुलोपरि ॥ स्थापयेन्मण्डपोमध्ये स्वङ्गवर्माग्रदक्षिणं ॥ मोनश्चेति मन्त्रेण निर्जतिं वाञ्छयेत्ततः ॥ अत्मा
सत्तावरैः षोडशोपचारांश्च कारयेत् ॥ दधिमध्वक्षतैः कुंजान्वस्त्रे तल्लिङ्गमंत्रकैः ॥ गन्धपुष्पैः सुधूपार्घ्यैश्च येत्कुशकूचकैः ॥ रुद्रेण कुमरीनां
द्वाभ्यग्नेसूक्तेन च कृतः ॥ आनो न प्रश्नैर्नैव पुरुषसूक्तेन चार्चयेत् ॥ मूलं प्रजापतिं च षोडशोपचार्यकोजयेत् ॥ दुर्गाश्च गुरुविघ्नेशलो
कपालांश्च पूजयेत् ॥ त्वगज्याक्तविधानेन कुण्डे ग्निं स्थापयेत्ततः ॥ प्रजापतये त्वाह्ने नि मुखान्ने जुहुयाद्यमं ॥ मूलाय स्वाहा प्रजापते स्वाहेत्युपः
होममन्त्रौ ॥ पराशसमिदाज्येन त्वनेनाष्ट सरुसुकं ॥ अथ वा षोडशरशतं प्रत्येकं जुहुयात्ततः ॥ मूलं प्रजामित्यष्टभिः वाक्यैर्मन्त्रद्वयेन च ॥ सावित्रस्यै
मने रित्यमन्त्रैश्च त्वयसंज्ञकैः ॥ समिद्धिश्च निलव्रीहीन्कुत्वा न्याहति निजततः ॥ पूर्वोक्तं च जुहुयाच्च पादीनां च पूर्वकं ॥ ततो मङ्गलघोषैः
अस्त्रानवर्म्म समावरेत् ॥ आद्यपादेषु तुर्गण्डत्रयानामभिषेचनं ॥ इतरत्र शिशोमनिरभिषेकं च कारयेत् ॥ धारयित्वा वृत्तं कुंजं शतदिङ्म

शा.सा.

समाहितः॥ततः कुर्यादनेनैव नुकर्मणानि न निप्रियतामिति वाचयेत्॥ आचार्ययवृषलोहं धिंडं दद्यात्सदक्षिणं॥ आचार्याय वास्त्राणेनोद
द्यात्सदक्षिणं॥ श्रोत्रियाय विशिष्टाय वास्त्राणाय कुतुबिने॥ वस्त्रालंकारसंयुक्तां धेनुं दद्यात्सयश्चिनी॥ वास्त्राणां ज्ञेयं त्वष्ट्राद्वयलो
हविवर्जितः॥ कुरुते शान्तिकं यस्तु गण्डदोषो प्रमुच्यते॥ एतत्सर्वं सार्यं नेपि समानं केविदुच्यते॥ सर्पयः स्वाहेति मंत्रं मुखान्ने जुहुयात्त
तः॥ आश्वेषाज्यः स्वाहा इदं सूत्रकेन्यः स्वाहेत्युपलोममन्त्रौ॥ इदं सर्वं न इत्यथैवाकौः कार्यं नु पूर्ववत्॥ तेषामास्तीकं त्रिषु॥ अनुसर्प्याश्च देवता
ः नमोऽस्तु सर्वेभ्य इत्युपचारंश्च कारयेत्॥ अथ अविधिस्तैरीयपरः॥ तदियं यमत्राग्निमुखयुक्तावान्॥ इतिकश्च पोक्तो मूलोऽश्वेषाशान्तिवि
धिः॥ अथ शौनकोक्त आश्वेषाशान्तिविधिः॥ आश्वेषायां नु याता नो शान्तिवक्ष्याम्यतः परं॥ जातस्य द्वादशाहे च शान्तिहोमं समाचरे॥
असंजवेतु जमर्क्षे अन्यस्मिन्वाश्रुनेदिने॥ स्नातो न्यजादिनिस्तस्मिन् चरयेत्तु द्विजोत्तमान्॥ अत्रिक संख्यामूलवत्॥ विवने पंचकुंभास्तु द्वयं
वातनलानतः॥ कुंभद्वयस्य मूलव्यवस्थानो वैलक्षण्यमाह॥ देवतास्थापने चैव मेकं रुद्राभिमतव्रणो॥ चतुर्विंशदलोपरि प्रधानदे
वतास्थापनार्थमेको द्वितीयचतुः प्रश्रवणाः॥ मूलक्षोक्तप्रकारेण॥ कुंभे निक्षिप्य पूजयेत्॥ चतुः प्रश्रवणोपंचरत्नादिचतुः प्रश्रवणोपंचर

रामः
121

नानि चतुर्विंशदलस्थे च शतमूलानीत्यर्थः॥ गोमया लेपितदेशे स्यात्वाद्ये परिशोजिते॥ पंकजं कारयेत्तत्र चतुर्विंशदलान्विता॥ तंडुलैः कार
येद्यद्वा रक्तपीतसितासितैः॥ कर्षिकायां च सेद्धीलीस्थापयेत्तेषु कुंभकं॥ आकलशेषु न्याकलशस्थापनं शुभं॥ इमं मेगंगेति मन्त्रेण पूरये
त्थवारिणा॥ कुंभं च गन्धवस्त्राद्यैः सन्नमन्त्रैः प्रपूजयेत्॥ याः फलीनीरित्या नया द्विपेद्यनौषधादिकान्॥ कुंभोपरि कृपात्रेत् आश्वेषापतिमाजयेत्॥
निष्कनिष्कार्दपादैर्वा कारयित्वा स्वशक्तिः॥ तत्पूत्रोत्तरनक्षत्रे दक्षिणोत्तरयोर्यजेत्॥ ऐन्द्रादीशानपर्यान्तमितरक्षानि पूजयेत्॥ नक्षत्रदेवता
इतिकेचिन्॥ मूलोक्तेन विधानेन कुंभयोरभिमतव्रणो॥ रुद्राचारुद्रकुंभे तु पूर्ववक्ष्यमाचरेत्॥ पंचामृतस्नानादि सुरादिनैवेद्यान्नमित्यर्थः
॥ नमोऽस्तु सर्वेभ्यः पूजामन्त्र इति तिरितः॥ सप्योरक्तत्रिनेत्रश्च द्विजः पीतवस्त्रकः॥ फलकासिधरस्तीक्ष्णो दिव्याचरणान्वितः॥ एवं ध्या
त्वा ततो चार्च्य होमकर्म समाचरेत्॥ कर्तुः शास्त्रोक्तमार्गेण आचार्यस्याथवाचरेत्॥ अखानं कर्म निर्माय रुद्रिदाय शास्त्रतः॥ इदं सर्वं नो जु
हुयात्साधियन्तधिदेवता॥ इदं रुद्रि॥ अष्टोत्तरशतं वाथ अष्टाविंशतिमेव वा॥ मूलनक्षत्रवक्ष्यं होमकर्म समाचरेत्॥ पूष्पाद्युत्तकर्मणि
कृथासपातकं तथा॥ कुंभे जलेषु पक्षिप्य अजिषेकमथाचरेत्॥ पूष्पाद्युत्तकर्मणि रुद्रकुंभाद्योपुनः रुद्रादिजपो नास्ति॥ दालपुत्रसमेत

शां.सा.

स्य.यजमानस्यपूर्ववत्॥अनिषिन्वेत्तथाकार्योऽविग्निःसहितस्ततः॥अभिमन्त्रितकुंजादिरभिषेचनमाचरेत्॥तथापौराणामन्त्रैश्चपल्लवैरभि
षेचयेत्॥अश्लेषत्रयसंज्ञातस्यमातापित्रोर्धनस्यच॥जानृजानिकुलस्थानां दोषसर्वंवापोरुनु॥योसौवागीश्वरोनामअधिदेवोवृक्षस्यतिः॥
मातापित्रोश्चिशोश्चैव गण्डान्नं चवापोरुनु॥पितरः सर्वचूतानां रक्षन्पितरः सदा॥सर्पश्चक्षेत्रजातस्य विन्नंचजानिवांधवान्॥एवंकृतेः
अभिषेकंतुसर्पशान्तिर्नवेक्ष्वं॥ततःशुक्लाम्बरधरो यजमानः सुनूषितः॥दक्षिणाभिस्ततोविप्राः मूलेयञ्चप्रतोषयेत्॥नुक्त्वञ्चाश्वविषे
न्यःस्त्रीकुर्यादाशिशं गृही॥इत्युक्तेनविधानेन सत्वारिष्टंवापोरुनि॥ ॥उत्तरपूजामधमन्त्रमारु॥सर्पाधिशनमोसु नो नागानांचगणाधियं
॥गृहाणार्धमयादन्नं सत्वारिष्टप्रशान्तये॥मूलनक्षत्रवत्कुर्यात्सर्पगण्डेस्वनामतः॥अश्लेषामूलगण्डान्न दोषमाश्रुवापोरुनु इत्येवसमूहः॥यदा
मूलगण्डान्ने यथागण्डान्नशान्तिभिन्ना एवमन्त्रायि॥ इतिशौनकोक्तअश्लेषाशान्तिविधिः॥ ॥ज्योतिर्निर्वधेनुविशेषउक्तः॥नागपतिकृतिंकुर्यात्
सौवर्णीपरमानतः॥अथवाशक्तिः कुर्याद्विन्नशांविबज्रयेत्॥कद्रुप्रपचेतस इतिमन्त्रविशेषतः॥नैवेद्यज्यामिषंवास्ति पूजादानकृतिःस
मा॥अयुजंरुवनज्यन्निलैः साज्योपधानकैः॥ब्रह्मवृक्षस्यसमिधः शतमष्टोत्तरंश्रुजा॥इति॥ ॥अथप्रयोगः॥छादशाहेजमर्क्षेन्यस्मिन्

रामः
१२२

शुभेहनिगोमुखपसवंकृत्वा यजमानः कृतायांगोदेशकालौस्मृत्वा स्यवालस्य अश्लेषाजन्मसूचितपित्राद्यरिष्ठादिशान्तिपरमेश्वरपीत्यर्थमाश्लेष
जननशान्तिकरिषो इति संकल्प्य तदंगतयागणेशपूजनपुण्यारुवाचनमातृकापूजननान्दी आद्याचार्यादिवरणानि कुर्यात्॥ ॥तत्रम
न्त्रिजोष्टौवत्वारोवा॥ततश्चाचार्योस्मिन्कर्मण्याचार्यकर्मकरिषो इति संकल्प्य यत्र संस्थितमिति सर्वपान्॥विकीर्य आपो स्थिति मन्त्रैः कर्मनू
प्तिपोऽस्य ईशानदेशे पश्वर्षेः स्वसिकं विरच्य तत्रैकं कलशं स्थापयेत्॥वीरुयोद्रोणाप्रमाणा॥आपोरुिष्ठेनितृवेन पंचगव्यं तत्रक्षिपेत्॥ततो
विज्वेतस्मात्करशाच्चतुर्धिसुवनुरः कशान् स्थापयेत्॥ततः पूर्य पात्रोपरि कवले सौवर्णी रुद्रपुनिमंत्रं च कमिति मन्त्रेणावाज्यं पूजयेत्॥अस्य
वसिष्ठो रुद्रानुष्टुप्॥तत्र एकं कर्त्तिकं कुंजं सृष्ट्वा रुद्रैकादशीनां जपेत्॥यदि पानुषो यजमानः वद्वत्॥श्वेच्चवारिरुक्त्वा सूक्तानि ह्येदोगश्चेद्रुद्रसं
मानिसूक्ते साम्नो एकादशाष्टत्रिंशे कसंख्यायां ह्य॥ ॥केचिन्नु॥रुद्रः सर्वसाधारणो वद्वत् ह्येदोगयो सुसूक्तसाम्नो रुद्रेण सरुविकल्प इ
त्याहुः॥इदमेव शिष्टाः कुर्वन्ति॥रुद्रसूक्तानि तु॥वेङ्कटायै निधोरः॥कावोरुद्रो गायत्री इमारुद्रायै निजवस इत्येकादशवर्षस्य कुत्सोरुद्राया
नवजगत्यां नुष्टुत्तौ॥ ॥ ॥अनेपितरि नियं वदशर्वस्य गृत्समदोरुद्रसिष्टुप्॥ ॥ ॥इमारुद्रो यस्त्रिंशं वद इति च तस्यैवावसिष्ठोऽस्ति तोज

श्री. सा.

गन्धोत्थात्रिष्टुप् ॥ आपोराजानं वामदेवो रुद्रस्त्रिष्टुप् ॥ तमुष्टुहि नो मोत्री रुद्रस्त्रिष्टुप् ॥ नुवनस्य पितरं अजिश्वा रुद्रस्त्रिष्टुप् ॥ अंबकं वसिष्ठो रुद्रो
नुष्टुप् ॥ ततश्च अंबकमिति ॥ मन्त्रमष्टोत्तरसंख्ये पावमानीश्च मध्यमकुंजे जपेत् ॥ ततः प्राक्कुंजे आशुः शिशान इति त्रयोदशैव सप्तसूक्तस्य इन्द्रोष्टु
निलः ॥ अग्निः इन्द्रो देवता वृहस्पतिस्त्रिष्टुप् ॥ दक्षिणा कुंजे त्वमग्ने रुद्र इत्यनुवाकस्य रुद्रावाराष्ट्र अग्निः अग्न्यान्मो रुद्रो देवता
जगती कुंजः ॥ पश्चिमे कुंजरक्षाणो इत्यस्य देवो ग्निस्त्रिष्टुप् ॥ उत्तर कुंजे रक्षो रुद्रमिति पंच विंशैव सप्त आगिरसष्ट ॥ पायुस्त्रिष्टुप् अग्न्याश्च न सो
नुष्टुप् ॥ अत्रापि पूर्वोक्तसंख्या शक्वाया स्त्रापंच कुंजा स न वेवतुः प्रसवणां पंच च वक्रं कुंजं स्थापयित्वा सर्वे नैवैव कुर्यात् ॥ ततः कुंजोत्तरं नक्षत्रं विं
शदलं पंच जं पीतवर्णं कृत्वा कर्षिकायां कलसं स्थापयेत् ॥ तत्र याः फलिनी रिति रत्नौषधानि प्रक्षिपेत् ॥ ततः पूर्णपात्रोपरि सप्तपिनिमामांशेषा
प्रतिमानमोक्षसूर्यं च इत्यावारुयेत् ॥ ततः सप्तो रक्तस्त्रिनेत्रश्च दिनुजः पीतवस्त्रकः ॥ फलकासिधरस्त्रीक्ष्णो दिवाचरा नूषित इति र्पंधाव
तदक्षिणातो वृहस्पतेर्गुत्समदो वृहस्पतिस्त्रिष्टुप् ॥ इति प्रतिमाया वृहस्पतिमावाज्य उत्तर उदीरनां शंखः स्वधात्रिष्टुप् अनेन प्रतिमायां पितृ
नावाय प्रागादितश्चतुर्विंशति पंचक जदलेषु पूर्वमारभ्य पुनर्द्वसुपर्यन्तं नक्षत्राणि देवता आवारुयेत् ॥ जगः ॥ अर्यमा । सविता । त्वष्टा युः ॥ इन्द्र

रामः

१२३

गामित्रः ॥ इन्द्रः ॥ निर्ऋतिः ॥ अपः ॥ विश्वे देवाः ॥ विस्रुः ॥ वसवः ॥ वरुणः ॥ अजैकपादः ॥ अहिर्बुध्नः ॥ पूषा ॥ अश्विनौ ॥ यमः ॥ अग्निः ॥ प्रजापतिः ॥ सोमः
॥ रुद्रः ॥ अधिनि रिति ॥ ततो लोकपालानां वाज्यपदार्थानुसमयेन काण्डातु समयेन वा पूजयेत् ॥ ततश्चाचार्यो ग्निं गृहंश्च प्रतिष्ठाप्या चादध
त् ॥ अत्र प्रधानं नवगृहं ॥ प्रत्यमुकसंख्याभिः समिधवाग्नादु निजिरधि देवताः प्रत्यधिवताश्चामुकसंख्याभिः समुच्चवाग्नादु निजि विनायका
धीन् लोकपालांश्च प्रत्येकं अमुकसंख्याभिः समिधवाग्नादु निजिः प्रधानदेवतां सप्तान्युनिद्रव्यमष्टोत्तरं शनसंख्याभिः घृतसंमिश्रपायससमि
धज्यचर्वादु निजिः वृहस्पतिं पित्रंश्च पुनिद्रव्यमष्टाविंशति संख्याभिः घृतसंमिश्रितपायससमिधज्यचर्वादु निजिः रक्षो ह्णांक एमवेति पंचदशभिः प्रत्येकमष्टसंख्याभिः कृशरादु निजिः सविता रं दुर्गा अंबकमृत्तिकसुनि
मिंदुर्गा वासो व्यनि अग्निं क्षेत्राधिपतिं मित्रावरुणैः अग्निं रता अष्टाष्टसंख्याभिः कृशरादु निजिः अयं हिरण्यवर्णमिति पंचशग्निः प्रतिमंत्र
ष्टा संख्याभिः समिधज्यचर्वादु निजिः सोमं त्रयोदश संख्याभिः पायसादु निजि रुद्रं चतुर्गृहीनेनाज्येन आग्निं वायुं सूर्यं वाज्येन शेषेण सिद्ध
कृतमित्यादि पूर्णपात्रनिधानं कृत्वा पायसकसरवनून् अपयित्वा ज्यनागा पंच कुर्यात् ॥ ततो यजमानो दक्षतः सर्वा देवता उद्दिश्य न्यासं कुर्यात्

श्री. सा.

॥ ततोऽन्विकसहिनश्चाचार्योऽहोमंकुर्यात् ॥ ॥ तद्यथा ॥ नवगुहानधिदेवताः प्रत्यधिदेवताविनायकायाः लोकपालाश्च तत्र मन्त्रैर्दुत्वास
प्येचोवृहस्पतयेपितृच्यश्च तत्र मन्त्रैश्च वचनपुष्टयं दुत्वा नगादिचतुर्विंशतिदेवे चोष्टाष्ट संख्या जुहुयात् ॥ कृष्णक्षेत्रे निपंचदशर्षस्य गौतमो वामदेव
रक्षोहा त्रिष्टुप् ॥ कृसरलोमेवि ॥ गायत्रा कृसरं ॥ जानवेदसे कश्चापो दुर्ग त्रिष्टुप् कृसरं ॥ शम्भुकं वसिष्ठो रुद्रो नुष्टुप् कृसरं ॥ सीरायुतं तान्यस्य व
चः सोम्यः ऋषिः ऋषिकस्तुतिर्देवता गायत्री ह्रं दः कृसरं ॥ नामग्निरवर्त्मसो हरिदुर्गा त्रिष्टुप् कृसरं ॥ वास्तोष्वाते वसिष्ठो वास्तोपतिश्चिष्टुप् ॥ कृसरं
॥ अग्निं कारावो मे धानि धिरग्नि गायत्री कृसरं ॥ क्षेत्रस्य वामदेवः क्षेत्रपालो नुष्टुप् ॥ कृसरं ॥ गणानायमदग्निमित्रावरुणो गायत्री कृसरं ॥ अग्निं
कुतं पुरो दध इत्यस्या अग्नि रसो विरूपोऽग्निर्गायत्री कृसरं ॥ हिरण्यवर्त्ममिति पंचदशर्षस्य सूक्तस्य आनन्दकर्म विष्णोर्देवता सुता ऋषयः श्री
देवता आद्यासि सो नुष्टुजः ॥ वतुर्धूपस्तारपद्भिः पंचमीषष्टौ त्रिष्टुजौ ॥ ततोऽष्टा वतुष्टुजः अंत्यापस्तारपद्भिः लोमेवि ॥ पञ्चवंसमिदाज्यवरुणशताष्ट
विंशत्यष्टान्तमसं खया जुहुयात् ॥ त्वन्नः ॥ सोमविश्वत इत्यस्य प्रगाथः सोम त्रिष्टुप् पायसं ॥ १३ ॥ त्वन्नः ॥ सोमविश्वतो गोपा इति वामन्नः ॥ त्वन्नः ॥
सोमश्चक्रनुतिवा ॥ अनयोरिन्द्रो विमदः सोमश्चास्तारपद्भिः ॥ याते रुद्रनिकरुद्रयो रुद्रः स्वरादनुष्टुप् चतुर्गृहीतं ॥ ततः सुवेणावाष्ट्याह निजिरा

रामः
१२४

ज्यं दुत्वा सिष्ट कृदादि प्रायश्चित्तलोमांते दिकाले चो नवगुहो विनायकादित्यः सूर्ये चो वृहस्पतये पितृचो रुद्राय क्षेत्रपालाय च सदीपमावचन
कवली नृदयात् ॥ ततः आचार्यो यजमानो वतुर्गृहीतेन द्वादशगृहीतेन वा पूष्मदुनि जुहुयात् ॥ तत्र मन्त्राः ॥ समुद्रा इमिरित्येकादशर्षस्य सू
क्तस्य गौतमो वामदेवः अग्निश्चिष्टुप् अंत्याजगती पूष्मदुनि लोमेविः ॥ प्रजापते हिरण्यगर्जः प्रजापतिश्चिष्टुप् पूष्मदद्विविश्वदेवाः शतक्रतुरनुष्टु
प् पूष्मद ॥ सप्तने अग्ने सप्तचानग्निर्जगती पूष्मद ॥ रतैः पूष्मदुनि दुत्वा प्रजितानि नयनादिकर्म शेषं समाप्य रुद्रं सर्वाश्च पंचोपचारैः संपूजां श्रो
वकं मे ॥ षुणा इत्युपस्था सर्वकलशादकं पात्रान्तरे गृहीत्वा सन्निगाचार्यो यजमानं सन्तौषधीभिरपुलिप्लंगं धृतनववस्त्रां सपुत्रां सपत्नीं वा नि
धिं वेत् ॥ अक्षीत्यामिति षष्मिकं यपो विवृणाय क्षणाशनो नुष्टुप् अग्निः ॥ त्रिनिस्तं देवेति समानां वसिष्ठ ऋषिः आद्यानां त्रयाणां मग्निर्देवता तनश्चतु
र्षा विश्वदेवा आद्या गायत्री धिती यानुष्टुप् ॥ ततः सिद्धा गायत्री न्येदे अतुष्टु नौ अग्निर्धौ श्री हृष्टे निनववस्त्रां वरीषसिधुदीपा आयोगाय त्र्यंते अतु
ष्टु नौ पश्चमी वर्धमाना सप्तमी पुतिष्ठा अग्निः ॥ आप इत्यस्य सप्तर्षयो विश्वदेवा अतुष्टुप् ॥ ॥ सहस्राक्षोति ॥ प्राजापत्ययक्ष्मनाशनो यक्ष
हा त्रिष्टुप् ॥ देवस्य त्वेत्यापस्तं वसाखा गते स्त्रिनिर्मन्त्रैः ॥ यजाग्रत इति षष्मि प्रजापते नश्चिष्टुप् ॥ ॥ ततः ॥ यो सो वज्रधरो देवो महेद्योगजवा

शां.सा.

रुनः॥सर्पजातशिशोर्दोषं मातापित्रोर्व्यापोरुनु॥योसौशक्तिधरोदेवोऽपुननुशेषवारुनः॥सप्तजिह्वश्चदेवोऽग्निःसार्पदोषं व्यापोरुनु॥योसौदाण्डव
रोदेवोऽधर्मोमहिषवारुनः॥सार्पजातशिशोर्दोषं व्यापोरुनुयमोमम॥योसौखड्गधरोदेवोऽनिमनीराक्षसाधिपः॥प्रसामयनुसायोर्योऽधिदोषं गण्डान्त
संनवं॥योसौवासधरोदेवोवरुणश्चजलेश्वरः॥रक्तवाहुःप्रचेतानोसायोर्योऽध्यायं व्यापोरुनु॥योसौदेवोजगत्याणोमारुतोमृगवारुनः॥प्रसामय
नुसायोर्योऽधिदोषं बालस्य शान्तिदः॥योसौधनपतिर्देवःखड्गचक्राजिवारुनः॥मातापित्रोःशिशोश्चैवंसायोर्योऽधिदोषं व्यापोरुनु॥योसौपशुपतिर्देवः
पिनाकीवृषवारुनः॥आश्लेषामूलगण्डान्तदोषमाश्रुव्यापोरुनु॥॥विघ्नेशःक्षेत्रयोदुर्गालोकपालानवग्रह॥सर्पदोषप्रशमनं सर्वकुर्वन्नुश
निदाः॥आश्लेषाक्षजानस्य मातापित्रोर्धनस्य वाः॥नानृजातिकुलस्थानां दोषं सर्वं व्यापोरुनु॥योसौवागीश्वरोनाम अधिदेवो वरुणस्य नि॥मातापि
त्रोःशिशोश्चैव गण्डान्तं व्यापोरुनु॥पितरः सर्वभूतानां रक्षन्नुपितरः सदा॥सर्पनक्षेत्रजातस्य विघ्नं च जानिवाधवान्॥सुरास्तेत्यादिनिश्चि
धिं वा तद्व्योः शयुर्विश्वेदेवाः शक्ररीश्रि॥तमोरुद्रसर्पकलशोदकेनानेन वशतश्चिद्रमन्त्रधार्याभिषिक्तो यजमानश्चावायय धेनुं वस्त्राणो वृष
नं रुद्राजपिने कृष्णमनहां रुद्रपतिमां च अन्विग्नो यथाशक्ति दक्षिणां दत्त्वा सर्पाणां मुत्तरपूजनं विधाय नाश्रुपात्रे फलपुष्पादियुक्तमर्घ्यं गृह्ण

रामः

१२५

होता॥सर्पाद्याशनमस्तु च नागानां च गणाधिपः॥गृहाणां च मया दत्तं सर्पारिष्टप्रशान्तये॥इत्यर्घ्यं दत्त्वा उन्निषेति विसृज्य संकल्पपूर्वकं माचार्यस्य
स्तेपुनिपाद्याग्निं संपूजां गच्छ गच्छेति विसृज्य यथाशक्ति ब्राह्मणाज्येन शान्तिजपं कारयित्वा सुहृद्युतो नुं जीता॥॥इति श्रीमन्नारायण
नष्टसुतरामकृष्णनष्टमजयिनकरनष्टकुनेशान्निसारे आश्लेषाशान्तिप्रयोगः॥२५॥॥अथ ज्येष्ठाशान्तिविधिः॥गर्गः॥घटिकोकाचमै
त्रान्ते ज्येष्ठादौ घटिकादयंतयोः संधिरिति ज्ञेयं शिशुगंडं समेरितं॥अथ मेचक्षितीये च ज्येष्ठर्क्षो कर्तृतीयके॥पादत्रये जातनरो ज्येष्ठा पात्रपूजा
यते॥ज्येष्ठान्यपादजातनुपितुः स्वस्य च नाशन॥ज्येष्ठर्क्षकन्यका जानादुन्निशीधुंत वाग्रजं॥सुदिने शुभनक्षेत्रे च न्यतारावलाचिने॥सूतकान्ते त
था कुर्यात् ज्येष्ठाशान्तिविधानतः॥वज्रांकुशधरं देवमैरावतगजाचिंतं॥कुर्याच्छवीपतिरम्यं देवेभ्यं सुरनायकं॥कर्षमात्रसुवर्सेन कर्षादिन
थ पादतः॥तद्विधानं प्रकुर्वीत विघ्नशास्त्रं न कारयेत्॥शालिताडुलसंपूर्णं कुंभस्योपरि पूजयेत्॥इत्यायज्यो मरुत्तत इति मन्त्रेणावाग्यतः॥
गन्धपुष्पेषूपदीपैः नानाजस्रानिवेदनैः॥पूजयेद्विधिनाविषलोकपालगणान् चितं॥रक्तवस्त्रद्वयोपेतं तन्मनाः सुरनायकं॥तत्र संस्थापयेत् कुं
भावनुर्दिशु विशेवतः॥तन्मधोस्थापयेत् कुंभं शतच्छिद्रसमन्वितं॥पुण्योदकसमायुक्ता च स्रयुग्मेन वेष्टितान्॥कुंभेषु विन्यसेद्दीमान् च वग

य

श्री-सा.

यसमन्वितं॥ पंचमृतं पञ्चरत्नं मृत्तिकाः पंचसंख्याकाः॥ पंचवृक्षकषायांश्च पंचपञ्चवकीनद्याः॥ सुवर्णकुशदूर्वाश्च शतौषधिविनिक्षिपेत्॥ पू-
जयेद्धारुणौर्मन्त्रैः कुंजात्ममयतनः॥ त्वं नो अजो जयेदादौ सत्त्वं नो विद्धितीयकं॥ इमं मे गंगे नृतीये च तत्त्वायामि चतुर्थकः॥ पूजयेद्युश्च वस्त्रा-
द्यैः शतः कलशशानधिः॥ पूजयेद्युर्न सैद्यीमा च कुवचनादृत्ति कुर्तुका पूजाः॥ जपं कुर्यात्प्रयत्नेन मन्त्रैरेभिधि जातमाः॥ आनो जपान् पंचादौ न-
द्राग्नेद्वितीयकं॥ नृतीयं पूरुषसूक्तं च कंदद्राय चतुर्थकं॥ आचार्यो मूलमन्त्रेण जपं कुर्याद्विशेषतः॥ इत्यसूक्तं रुद्रजापं जपेन्मृत्युं जयं य-
तः॥ इदं संपूजा देवेभ्य वरुणां कुंजसंस्थितं॥ सुसंकल्पविधानेन लोमकर्म समाचरेत्॥ समिद्धिर्वस्त्रवृक्षैश्च शतमष्टोत्तरतया॥ अष्टोत्तरसह-
स्रकमिति क्वचित्पाठः॥ सूर्यिष्वावरुणा वैवसुरमन्त्रेण वा गतः॥ कुने जापं च तेनैव यत इत्यनयेति च॥ निलाकादृत्ति निर्दुत्ता शतमष्टोत्तरं
पृथक्॥ नार्याशिभुसमोपेतं यजमानं विशेषतः॥ अग्निषेकं प्रकृष्वीत सूक्तेर्धारुणा संज्ञितैः॥ समुद्रज्योष्ठादिभिर्मन्त्रैः इवमेवरुणा स्तथा॥ यो-
ः शास्त्रेत्यादिभिर्मन्त्रैरग्निषेकं समाचरेत्॥ ॥ ज्योतिर्निवर्धने॥ योषशीत्यादिभिर्मन्त्रैरिति पाठः॥ ॥ यन्मन्त्रामलाहविप्रसिद्धाः॥
अग्निषेकनिवृत्तौ तु यजमानसमाहितः॥ हस्तां वराणि धृत्वा च कुर्यादाज्यावलोकनं॥ रूपं रूपेति मन्त्रेण चित्रं न चरुरेव वा॥ देवताः पु-

शमः

१२६

रतः स्थिता धूपदीपनिवेशकं॥ कथापाचमनं सम्यक् कर्त्तव्यं तथैव च॥ नमस्ते सुरधोनो य नमस्तु च शचीपते॥ गृह्णाणां धर्मयादत्तं गाण्ड-
दोषप्रशान्तये॥ आचार्यमन्त्रिणादीनां कारितं यत्कलंकनं॥ लब्धानुत्तमं कलंसम्यग्देव्याय निवेदयेत्॥ आचार्यादिभिः कारितं यत्कर्म नञ्ज-
नं शुभमाचार्यादिभ्यः पुनि गृह्येद्याय समर्पयेत्॥ आचार्याय च गण्डद्यात्सुशीलो च पयस्विनी॥ रक्तवर्णा वस्त्रयुता सर्वालंकारनूषिता॥ वस्त्र-
युग्मायिधानां च यथाविनवसारतः॥ यक्षगंधर्वसिद्धैश्च पूजितो सि शचीपते॥ दानेनानेन देवेश गाण्डदोषं विनाशय॥ अनेन गण्डद्यादित्यर्थः
॥ ॥ अष्टोत्तरशतं संख्यं कुर्याद्वा ह्मणो जननं॥ न नोपि दक्षिणां दत्त्वा पुण्यपक्षमापयेत्॥ अज्ञानादथवा ज्ञानादिकल्याणधनस्य च॥ य-
य नमतिरिक्तं च तत्सर्वं क्षनुमर्हसि॥ इति ज्योष्ठाक्षेत्रशान्तिविधिः॥ ॥ अथ योगः॥ गोमुखप्रसवं कृत्वा देशकारौ संकीर्त्य अस्या शिशोः
ज्योष्ठाक्षेत्रजननसूचितसकलारिष्टनिरसनद्वारा अपरमेश्वरपीत्यर्थं ज्योष्ठाजननशान्तिं करिष्ये इति संकल्प्य गोशयपूजा पुण्याहवाच-
नानादी आर्चाचार्याचिम्बरणानि कुर्यात्॥ ॥ तत आचार्यः॥ सर्वपविकिरणं भूमिपोक्षणे कृत्वा महीधोरिति नृमिसृष्ट्वा श्रोत्रधयः स-
मिति यवाननू मौनिक्षिप्य आकलशेषितिकलसंस्थाप्य शालितण्डूलैः करशं पूरयित्वा पूर्यादूर्वातिपूर्यात्त्रनियत इपरि कर्षत पद्मर्षिक

शा. सा.

ल्लितानिमाद्याय न्योमरुत्वत इति मंत्रेणा वाग्यतः पूजयेत् ॥ पूजाया च वस्त्रद्वयं दद्यात् ॥ तत इत्यु निन्नान् लोकपालान् समंतादी वाज्य पूजयेत् ॥ ततः पूर्वदिदि सुचतुरः कुंजान् मध्ये वशतश्चिदं संस्थाप्य दि कुंजेषु पंचगव्यं पंचामृतं पंचरत्नं पंचमृत्त्रिका पंचवृक्षकषाय पंचपल्लवसुवर्णकुशदुर्वाः शतौषधीश्च दत्वा वस्त्रयुग्मेन वेष्टयित्वा वरुणा वाज्य पूजयेत् ॥ पूजायां च वस्त्रद्वयं दद्यात् ॥ ततः पूर्वकलसं त्वं नो अग्र इति मंत्रेणा दक्षिणां सत्त्वो अग्र इति पश्चात् ॥ समुद्रद्वेके नि ॥ उत्तरं इमे मे गंग इत्यु निमन्त्रयेत् ॥ ततोऽग्निं जज्ञि जश्नुषु कुंजेषु आने न द्रासूक्तं न द्रा अग्ने निसूक्तं रुद्रं मृत्युं जय मन्त्रं च जपेयुः ॥ ततोऽग्निं गङ्गांश्च पुनिकाया दधात् ॥ अत्र प्रधान इदं पलाशसमिदाज्यचरुद्वयै रष्टशतसंखया इत्याय न्योमरुत्वत इति मंत्रेणा पूजापतिं निलद्वयोणाष्टशतसंखया व्याहृतिभिः शोषेणास्त्रिकृतमित्यादि ॥ होमकाले इत्याय न्योमरुत्वत इति यत इत्यु नयामरु इति च मन्त्रं जपेत् ॥ वल्यन्ते पूर्णां पुनिं पूर्णपात्रं विमो कं च कृत्वा वरुणासूक्तैः समुद्रज्येष्ठेति च नुर्भिरि मं मे वरुणो नया द्यौः शान्ते निवा निषिंचत् ॥ यजमानो रूपे रुत्याज्यमवे लोका नन्यात्रं सदक्षिणां ब्राह्मणा यत्वे द्यं संपूज्य ॥ नमस्ते सु रनाथाय नमस्तु न्यं सवीपते ॥ गृह्णाणा र्घं मया दत्तं गण्डे षडशान्तये ॥ इत्यर्घं दत्वा आचार्यादित्यो होमादिजनं श्रेयो गृहीत्वा तदिद्याय सम

रामः
१२७

र्षाचार्याय रक्तवर्ष्म वस्त्रद्वययुतां सपरिकरां गा यक्षगधर्वसिद्धेश्च पूजितो सिसवीपते ॥ दानेनानेन देवेश गण्डदोषं विनाशयेति मंत्रेणा दद्यात् ॥ उत्तरपूजां विधाय विसृज्य पुनिमां दत्वाग्निं विसृज्याष्टशतं ब्राह्मणा ज्ञोजयित्वा तेनो यथाशक्ति दक्षिणां दत्वा द्यं पार्थयेत् ॥ अज्ञाना द्वाथवाज्ञा नो द्वे कल्यादाधनस्य च ॥ यन्पुन मतिरिक्तं वा तत्सर्वं क्षन्तुमर्हसीति ॥ ॥ इति श्रीनारायणचरुसुतश्रीमद्रामकृष्णचरुसुतदिनकरचरु कृ ते ज्येष्ठाशान्तिप्रयोगः ॥ २६ ॥ ॥ अथ कृद्गर्गोक्तैः केन क्षेत्रजननशान्तिविधिः ॥ एकस्मिन्ने वनक्षेत्रे जातौ वापितृपुत्रयोः ॥ प्रसूनिश्चतयो र्मृत्युर्न वेदेकस्य निश्चयः ॥ जातौः जातृजगिनोरित्यर्थः ॥ पितृपुत्रयोः पित्रोर्न क्षेत्रे पुत्रदुहित्रीर्यदि प्रसूतिरित्यर्थः ॥ तत्र शान्तिं प्रवक्षामि सत्वाचार्य मनेन तु ॥ शुनक्षेत्रे शुनवारे च वद्यता रावलान्विते ॥ रिष्टशिष्टिविवर्जिते ॥ पारने दिवसे सुधीः ॥ आचार्यं वरयेत् पूर्वचतुरोद्यक्षि जात्रमान् ॥ पूण्याहं वाचयित्वा नु शान्तिकर्म समाचरेत् ॥ अग्नेरीशानदिग्भागे न क्षेत्रपतिमां ततः ॥ ततश्च क्षेत्रमंत्रेणा पूजयेत् कलशोपरि ॥ न क्षेत्रमंत्रावसिष्टप्रोक्ते कान्थाय न परिशिष्टे नुक्ताः ॥ अत्र न क्षेत्रं तदेवंतां पूजयेत् ॥ ॥ वक्ष्यमानं ज्योतिर्निर्वधे वचनात् ॥ रक्तवस्त्रेणा संध्याय वस्त्रयुग्मेन वेष्टये ॥ स्व शाखोक्तेन मार्गेन कुर्यादग्निमुखं ततः ॥ अनेनैव नु मंत्रेणा दूते दष्टोत्तरं शतं ॥ ततश्च क्षेत्रेनेत्यर्थः ॥ अन्येकमपि दत्ताज्यैः प्रायश्चित्तात्तमेव

शा.सा.

॥ अग्निषेकंतनः कुर्यादाचार्यः पितृपुत्रयोरित्यत्र पितृगृहणामुपलक्षणे, यत्र क्षेत्रेयन्मतेन सह कालस्याभिषेक इत्यर्थः ॥ वस्त्रालंकारगोदानै
राचार्यः पूजयेत्पुनः ॥ अग्निजादक्षिणां दद्यान्माषत्रयसुवर्षकं ॥ देवताप्रतिमादानं धान्यवस्त्रादिभिः सह ॥ यानशर्याशनादीनि दद्यात्तदोष
शान्तये ॥ नोजयेद्वास्त्राणां सर्वान्विघ्नशास्त्रं विवञ्जानः ॥ इत्येकनक्षेत्रजननशान्तिविधिः ॥ ॥ अथ पुयोगः ॥ मातापितृनक्षेत्रोत्पत्तौ गोमु
खप्रवृत्तौ, ज्ञातृनक्षेत्रोत्पत्तौ तमकुत्वा देशकालौ संकीर्त्तयित्वा शिशोः पितृादिनक्षेत्रोत्पत्तिसूचितसकलारिष्टनिरसनद्वाराश्चीपरमेश्वर
प्रीत्यर्थं पितृादिनक्षेत्रजननशान्तिं करिष्ये इति संकल्प्य गणाश्रपूजा, पूण्याहवाचनान्दीश्राद्धाचार्यं त्रिग्वरगानिकुर्यात् ॥ ततः आचार्यः
सर्वपात्रिकीर्यन्मिषाक्ष्याग्न्यायतनादीशान्तीकलशसंस्थाप्य पूर्मपात्रोपरि जन्मक्षप्रतिमां तदृक्षमन्त्रेण पूजयेत् ॥ पूजायां वैकंरकृव
संश्लेषतवस्त्रं युग्मं दद्यात् ॥ ततोऽग्निं गृहंश्च प्रतिष्ठाप्याच्चादध्यात् ॥ अत्र प्रधानं, अमुकनक्षेत्रंतदेवतां वसमिद्ववाह्यैः प्रत्येकमष्टशतसंख्यायां
षेणस्त्रिष्टकृतमित्यादिवलिदानान्ते, पूर्मफुनिप्राणीताविमोकादिवकुत्वा कलशजलेनार्चिषाचार्याय वस्त्रालंकराणां अग्निं च माषत्र
परिमितं सुवर्षदत्तं रज्जुं कृत्वा, प्रतिमां विसृज्याचार्याय यथाशक्ति धान्यवस्त्रपानशर्याशनालिदत्ताचार्यं त्रिजो नोजयेदिति ॥ ॥ इति श्री

रामः

१२८

मन्त्रारयाणामष्टसूत्ररामकृष्णचतुसुतदिनकरजदृकृते एकनक्षेत्रे जननशान्तिप्रयोगः ॥ २१ ॥ ॥ अथ ज्योतिर्विधौ एकनक्षेत्रशान्तिविधिः
॥ समानजेयदादेवि, पितापुत्रौ वसौ दशौ ॥ नमिन्नो वास्त्रबंधुवातदापूर्वस्य नाशनं ॥ एकस्मिन्नेव नक्षेत्रे, पुत्रयोः पितृपुत्रयोः ॥ प्रसूतयोस्तयो मृ
त्युनवेदेकस्यैव नैयः ॥ विधानं तत्र कर्त्तव्यं जन्मनक्षेत्रपूजनं ॥ नक्षेत्रे देवताः पूज्याः त्वधिप्रत्यये पूर्वर्कं ॥ यस्य अक्षस्य दृष्ट्यं दक्षिणा विधि
मन्त्राणां ॥ तच्च तस्य विधानं मृक्षदेवतनुष्टये ॥ खगुह्योक्तविधानेन वरुनं तत्र कारयेत् ॥ नक्शाहरिहरो देवौ स्वर्गरूपमयौ भुजौ ॥
तत्र मूर्त्तिदानमन्त्रः ॥ विविधस्य च विस्त्रस्य, पितरौ विश्वतो मुखौ ॥ प्रीयतां मूर्त्तिदानेन, देवौ हरिहरावुनौ ॥ दानं होमविधेः पश्चाद्दानादत्राभिषेचनां
अभिषेन च पूर्वविधिपूज्यामृताशिवे ॥ ततो निगम्य गोविन्दश्रुतिनोऽनिकेतनं ॥ नूर्याणां च विना देन, जयघोषेण पार्त्तवि ॥ पूजाविधिं समाप्येवं स
र्वोपस्करसंयुतं ॥ प्रार्थयेद्देवदेवेशो, लक्ष्मीशैलसुनेश्वरौ ॥ दण्डवत्पुण्यापातेन, चन्दनीयो पुनः पुनः ॥ ततः खगुह्यमागम्य, वास्त्राणां नोजयेत्सुधीः ॥
नोषयेदक्षिणां दाने यथाशक्तावरानने ॥ एवं कृते विधानेन, विघ्ननाशो न वेद्भवं ॥ ॥ अथ शौनकोक्तो वतीपातादिशान्तिविधिः ॥ अथानतः संप्र
वक्ष्यामि शौनकः शान्तिमुत्रमं ॥ दोषयेदक्षिणादाने यतीपातश्च वैधृतिः ॥ शंक्रमेश्वरवेत्तत्र ज्ञातो दारिद्र्यकारकः ॥ संक्रमशब्देण संक्रमकारण

शां-सा.

पूर्वाः पराश्वषोडशघटिकाग्रहने ॥ द्वात्रिंशद्दोडेः सप्तसूर्यमण्डलस्थलोत्तरप्रवेशान् ॥ गोमुखप्रसवंकुर्यात्प्रयत्नतः ॥ जपानिषेक
नैश्चलोमादधिविशेषतः ॥ गुरुस्य पूर्वदिग्भागे गोमयेनानुलेप्य च ॥ अलंकृतस्वदेशेन व्रीहिराशिप्रकल्पयेत् ॥ पंचदशोपमिंतधानं तद्वर्त
एतुलेन च ॥ तद्वर्तुनिलैः कुर्यादन्मोमोपरिकल्पयेत् ॥ द्वात्रिंशत्पराश्वोत्तरप्रवेशान् ॥ पुण्यालंकारयित्वा ॥ आचार्यं शृणुयात्पु
॥ राशिकल्पनापूर्वं ॥ पञ्चाङ्गनूषाणंदद्यात्तद्वस्त्रांगुलीयकं ॥ राशौ प्रतिष्ठितं कुंजमवगां सुमतोरुरं ॥ तीर्थोदकेन संपूर्य सप्तदोषधि
पस्रवे ॥ सगव्यगंधरत्नचवस्त्रयुग्मेन वेष्टयेत् ॥ तस्योपरि न्यसेत्पात्रं सूक्ष्मवस्त्रेण संयुतं ॥ प्रतिमां स्थापयेद्दीमान्साधियन्नाधिदेवनान् ॥ च
दानित्याकृतीपात्रं मधोवैधिनिमज्जयेत् ॥ वैधृतिं तदेव तां रुद्रं इदं वैधृतिशोधनौ ॥ एवमेव वानीपातशांतौ संक्रमणस्य च ॥ तानोरुत्तरतोरुद्र
मग्निदक्षिणतो यजेत् ॥ निष्कपात्रेण वारुणपादेनापि स्वशक्तिः ॥ प्रतिमां कारयेद्दीमान् तत्र लक्ष्मणलक्ष्मिनां ॥ प्रतिमापूजनार्थाय वस्त्रयुग्मं
निवेदयेत् ॥ अग्निदेवं च वेसुर्यश्चन्द्रः प्रत्यधिदेवतं ॥ इदं वैधृतिशान्तौ तत्र वाहनिपूर्वेण तत्र मन्त्रैः पूजयेत् ॥ त्रैयम्बकेन मन्त्रेण प्रधानप्रति
मायजेत् ॥ अंगत्वेप्यनेनैव पूजा ॥ उत्सूर्य इति मन्त्रेण सूपूजां समाचरेत् ॥ प्रधानत्वं गत्वे च ॥ आप्यायत्वेति मन्त्रेण सोमपूजां समाचरेत् ॥ उपरा

रामः

१२९

रेः षोडशभिः यदापञ्चोपचारकैः ॥ अर्चिता गंधपुष्पाद्यैः फलनैवेद्यमर्पयेत् ॥ मृत्युं जयेन मन्त्रेण प्रधानप्रतिमां स्पृशन् ॥ अष्टोत्तरसंवा
ष्टोत्तरशतं तु वा ॥ अष्टाविंशतिनावाद्यपूजया त्वस्य शक्तिः ॥ सर्वसौरं पूजया य सोमार्थं सोममन्त्रतः ॥ आनो न देति सूक्तं च न ददा अग्नेश्च सूक्तं
॥ जपश्च पौरुषं सूक्तं त्रैयम्बकमतः परं ॥ कुंजस्य द्वाचतुर्दिक्षु जपं कुर्यात्तथर्विजः ॥ चतुर्दिक्षु चत्वारि सूक्तानि तथर्वः ॥ केचिन्नु ॥ ए
केकस्य जपेदित्याहुः ॥ कुंजस्य पश्चिमे देशे स्थण्डिले निष्कल्पयेत् ॥ स्वर्गलोकाविधानेन कालये संस्कृतानलं त्रैयम्बकेन मन्त्रेण समिदाज्य
चरुं फुनेत् ॥ अष्टोत्तरसंवाष्टोत्तरशतं तु वा ॥ अष्टाविंशतिना कुर्यात्त्वस्य शक्त्यनुसारतः ॥ सूर्यचन्द्रयोः प्रधानतो ल्यसंख्या ॥ मृत्युं ज
येन मन्त्रेण तिलहोमं समाचरेत् ॥ सर्वशान्तिप्रयत्नोमः ॥ ततः सिद्धकृतं फुला अतिषेकं च कारयेत् ॥ समुद्रजोष्ठासूक्तेन आपोहिष्ठातृवेन
च ॥ आक्षीत्यामिति सूक्तेन पावमानी निरेव च ॥ त्रैयम्बकेन उत्सूर्य आप्यायत्वेति मन्त्रतः ॥ सुरात्त्वामिति मन्त्रेण अतिषेकं समाचरेत् ॥ आचार्यं
पूजयेत्पश्चाद्वस्त्रहोमं गुलीयकं ॥ गोदानं वस्त्रदानं च रुद्रदानं विशेषतः ॥ तदोषसमानार्थाय आचार्ययि प्रदाययेत् ॥ प्रक्षालनपट्टं दद्यात्ततः
शान्तिं विधाय ॥ जापकेनोवाहणोचो दक्षिणानिश्चनोषयेत् ॥ जापकेनोवाहणोचो दीनाधकृपाणोचश्च पदघातूरिदक्षिणां ॥ वाहणात्स

श्री. सा.

मा ४

नसंकाशिष्टात्रजयेच्चतान्॥तानृत्विजश्चेत्यर्थः॥वधुनिःसरुनुंजीत यथाविनवसारतः॥एवयः कुरुतेमर्त्यो नैवदुःखमवाप्नुयात्॥इतिशो
नकीयेवातीपातादिशान्तिविधिः॥ - ॥अथप्रयोगः॥गोमुखप्रसवंकृत्वा देशकालौसंकीर्त्तय्यशिशोर्वैधृतिजननसूचितकलारिष्टनिसनध
राश्रीपरमेश्वरपीत्यर्थं वैधृतिजननशान्तिकरिष्ये इति संकल्पयेत्॥ ॥वातीपातादौतु तत्संकल्प्य॥वातीपातवैधृत्योसंक्रमादिनेयाने
शान्तिद्वयं एकत्ररुद्रप्राधान्यादपरत्रसूर्यप्राधान्यात्॥यद्वातुवातीपातेसंक्रमस्तदावातीपातावास्याप्राप्तवत्तत्र॥ततो गणेशपूजनपुण्या
रुवाचनराक्षीप्राज्ञाचार्यनिर्ग्वरणान्निकुर्यात्॥ततश्चाचार्यः स्पर्षपाचिकीर्य नूमिषोऽस्य पूर्वस्यां गोमयेनोपलिप्य तत्र पंचदोणमितवी
हिराशिकृत्वा तदुपरिश्चाददोणद्वयमिततएदुलराशिकृत्वा तदुपरिसपाददोणमिततिलराशिकृत्वा राशिमस्तकसमं कृत्वा तत्र पंचर
गैरष्टफलं कृत्वा तत्कर्मिकायां कुनं पतिस्थाप्य तीर्थजले पूर्य तत्र सप्तमृत्तिकासंबोधधीपंचपल्लवपंचगवाष्टगंधपंचरत्नानि प्रक्षिप्य
वस्त्रयुग्मेनावेष्ट्य पूर्वपात्रं निधाय तदुपरि सूक्ष्मवस्त्रे देवता स्थापयेत्॥ ॥तत्र वैधृतिशान्ते॥ त्र्यं व कमिति मन्त्रेण मध्ये रुद्रं तदक्षिणत
उत्सूर्य इति मन्त्रेण सूर्यमुत्तरश्चाप्यायसेति॥ ॥सोमं॥वातीपातसंक्रमशान्ते तु उत्सूर्य इति मध्ये सूर्यं तदक्षिणतो ग्निस्तमित्य

रामः
१३०

ग्निमुत्तरतश्च त्र्यं व कमिति रुद्रं॥सर्वत्रमंत्राव्याहृतिपूर्वोक्ताः पूजाविधाय रुद्रप्रतिमां स्पृशन् मृत्युं जयमन्त्रमष्टसरुद्राष्टशताष्टविंशतिसंख्या
या यथाशक्ति जपेत्॥ततः सूर्यप्रतिमां स्पृशन् अग्नेदस्य सर्वसौरमन्त्रान् जपेत्॥ ॥तेव॥ उडुन्यमिति त्रयोदशार्चस्य सूक्तस्याष्टपुत्रः
पुत्रम्योनवधागात्रो न्याश्चतस्रो नुष्टुजः॥चित्रं देवानामिति षड्वत्यांगिरसः कुत्सः त्रिष्टुप्॥इदं मित्रमिति द्वयो रैवथ्यो दीर्घतमास्त्रिष्टुप्॥
हंसः सुविषदित्येकस्या गोतमपुत्रो वामदेवो जगती॥यत्वा सूर्येत्येकस्या नूमिपुत्रो त्रिरनुष्टुप्॥यद्यसूर्येत्येकस्या उत्सूर्येत्येकस्या उत्सूर्य इ
तिसृणां उद्रेनिसा र्धचतसृणां उडुन्यदर्शनमिति तिसृणां भैत्रावीणा र्धसिष्टस्त्रिष्टुप्॥उडुन्यदर्शनमिति वृहती॥शिक्षा इति सतो वृती॥तत्र सुरि
निपुरश्चिक॥वाण्यहो असी निद्वयोः नृगुपुत्रो जमदग्निः पूर्वो वृहती॥उत्तरा सतो वृहती॥तमो मित्रस्य सूर्ये नो दिव इति पंचर्वस्य सूर्यपुत्रश्च
सुगायत्री॥वित्रादृहदितिव तसृणां सूर्यपुत्रो वित्रादु गती वित्रा जमिन्यार पंक्तिः॥आयंगौरिति नृचस्य सार्यराजी कषिः कागायत्री सर्वेषां सू
र्या देवता॥ततः सोम प्रणिमा पृशन्नाप्यायसेति जपेत्॥वातीपातसंक्रमशान्ते पूर्वसूर्यजयजपः॥अग्निजपो नास्ति॥ततश्चतुर्दिसु जनिजः
कुंजसृष्ट्वा आद्रो जडेनिसूक्तं जडा अग्नेरिति सूक्तं पुरुषसूक्तं त्र्यं व कमन्त्रं च जपेयुः॥ ॥केचित्तु॥ एकैकस्यां दिशि एकैकं सूक्तमिति वदन्ति

शां.सा.

॥ ततः आचार्यो ग्निग्रहं प्रणिष्ठाप्यान्वाध्यात् ॥ अत्र प्रधानं रुद्रं अष्टसहस्राष्टशतानेतरसंख्यायां समिदाज्यचरुद्रव्येण सूर्यसोमं च अष्ट
विंशतिसंख्यायां तेनैव द्रव्येण बानीपातसंक्रमयोस्तु सूर्यं रुद्रं संख्यायां गिरुद्रो वा द्वाविंशतिसंख्यायां मृत्यं जयंतिलद्रव्येण अष्टसहस्राष्टशता
ष्टविंशतं च नंतरसंख्यायां शेषेण स्विष्टकृतमित्यादि ॥ वलिदानात्ते पूर्य्यं कृत्वा समुद्रज्योष्ठा इति सूक्तेण आपोहिष्ठेति नृचेन अक्षीत्यामि
ति सूक्तेन पाचमानाभिः प्रधानं गदे वतामत्रैः सुरास्तेत्यादि पौराणोऽश्वाभिधिं वेयुः ॥ ततो यजमानवस्त्रमाचार्या यदत्वा स्त्रीवारयुक्तोरूपैरुप
मित्याज्यमवेक्ष्य तन्मोत्रं स दक्षिणं ब्राह्मणाय दत्वा आचार्या यवस्त्रद्वयं गंधं मांगुलीयकं यथाशक्ति सुवर्णं प्रच्छादनपटं च दत्वा अग्निं च अश्व
यथाशक्ति पारिजातोषिकी मनो ज्यं च तूरिदक्षिणं दत्वा तत्र पूजां कृत्वा विसृज्याचार्य हस्ते प्रणिपाश्याग्निं विसृज्य शतं ब्राह्मणान् नृत्विजश्च नोज
येदिति ॥ इति श्रीमन्नारायणनटसुतश्रीमद्रामकृष्णनटसुतदिनकरनटकृते बानीपातादिशान्तिप्रयोगः ॥ २८ ॥ ॥ अथ गंगा
क्तेन क्षेत्रगणान्नशान्तिविधिः ॥ अश्विनीमघमूलादौ त्रिषष्टनवनाडिकाः ॥ रेवती सार्यशाक्रान्ते मासश्च त्रनुसायकाः ॥ प्रकारान्तरेण
गणान्नमाह ॥ अश्विनीमघमूलादौ नाडिका दितयंतथा ॥ रेवती सार्यशाक्रान्ते नाडिका दितयंतथा ॥ अश्विनीमघमूलानां पूर्वदिवा ध्यातेः

रामः
१३१

यिता ॥ पूषादिसप्तयश्चार्धं जननीवाधातेशिशोः ॥ पितृष्वधिवान्नातो रात्रिजानस्तु मानुरुः ॥ दिवा जानो दिवा पतितगणान्न जान इत्यर्थः ॥ एवं रात्रिज
तः ॥ आत्मधृक् संधायोऽर्जो नास्ति गणान्निरामयः ॥ सर्वेषां दंष्ट्रजानानां परिहृगो विधीयते ॥ वज्रयेद्दशनश्चावे नक्षत्राणामसिकं न वेत्त ॥ तस्य
शान्तिं प्रवक्ष्यामि सोममन्त्रेण न क्रिमान् ॥ कांस्यपात्रं प्रकुर्वीत पात्रैः षोडशानि र्वं ॥ अष्टानि र्वानुर्जिवा द्वाचो वा शो नान्ता ॥ तन्मध्ये पायसं खेन
वमीतेन पूरिते ॥ राजने च न्यमर्वेत् सितपुष्पसहस्रकैः ॥ देवजः क्षौमवासास्तु शुक्लमात्र्या वराक्षितः ॥ सोमो रुमिति संविता आर्या यस्वेति पूजयेत् ॥
जपेत्साहस्रकं मन्त्रं आधधानसमाहितः ॥ दद्याद्देदक्षिणामिष्टां गणान्नोषपशान्नये ॥ शुक्लवागीश्वरं वैवतामपात्रसमन्वितं ॥ गणान्नोषपशान्न
र्थदद्याद्देदविदेभ्युविः ॥ इति गणान्नशान्तिविधिः ॥ ॥ अत्रोत्तिष्ठेति वधेन ॥ ब्रह्मपुराणोक्तत्वेनैतानेव श्लोकाः अधिष्ठा ॥ कुंकुमं च न्येन कुंकुमो रोच
नमद्यापि वा ॥ घृतपूर्य्यं कुंकुनेषु चतुर्षु प्रक्षिपेत्क्रमात् ॥ सहस्राक्षेण मन्त्रेण बालकं स्नापयेत्ततः ॥ पितृयुक्तं दिवा जानं मानुयुक्तं तुरात्रिकं ॥ स्नाप
येत्पितृमानुचां संधायोरुजयोरपि ॥ कांस्यपात्रं घृतैः पूर्य्य गणान्नोषपशान्नये ॥ सक्षीरमोक्तिं कंशं खं श्वेतवस्त्रं युगं शुभं ॥ यजुर्वेदविदे दद्यात्त
णान्नोषपशान्नये ॥ दद्यादेनं हिरण्यं च ग्राह्यं अधिपूजयेत् ॥ आयुर्वृद्धि करं जप्त्वा कुर्याद्ब्राह्मणतर्पणं ॥ ॥ निधिगणान्नोषपशान्नये ॥ निधिग

शां.सा.

एतेन द्वाहं न क्षेत्रे चेनु रूपाते ॥ काश्चनं लग्नगण्डेन गण्डदोषो विनश्यति ॥ इति गण्डान्नशान्तिविधिः ॥ ॥ अथ प्रयोगः ॥ गोमुखप्रसवकृत्वाः
देशकालौ संकीर्त्तयित्वा शिरमुक्तं क्षेत्रगण्डान्नोत्पत्तिं सूचितं सकलारिष्टनिरसनद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं क्षेत्रगण्डशान्तिकरिषो इति सं
कल्प्य तदङ्गं तया गणेशपूजा पूण्यरूपाचनं नान्दीश्राद्धानि कृत्वा चार्थकृत्वा नं शुक्लैः क्षौमवस्त्रमाल्यै रर्चयेत् ॥ ननः श्राचार्यः सर्वपतिकीरणान्
मिषोदक्षणे कृत्वा षोडशनि रक्षानिश्चतुर्भिर्दक्षिणां वापलैकां स्य पात्रं कृत्वा तया यसेन पूरयित्वा तत्र नवनीतपूरितं शंखपूर्वागुं निधाय तन्मुखे
राजनीचद्वयनिमामापायस्वेति मन्त्रेण षोडशोपचारैः संपूज्य सितपुष्पासरसुतया ३००० पूष्पांजलिं दत्त्वा तदुत्तरतस्मात्पात्रे वृक्षस्थितिः
प्रतिप्रतिमानं मन्त्रेणार्चयेत् ॥ ततो यजमाना प्रतिमा चार्थाय दत्त्वा यथाशक्ति दक्षिणां च दद्यात् ॥ ॥ इति श्रीनारायणनटसुत रामकृष्ण
दृसुत दिनकरनटविरचिते शान्तिसारे नक्षत्रगण्डान्नशान्तिः प्रयोगः ॥ २२ ॥ ॥ अथोत्तदिशान्तिविधिः ॥ उत्तरातिथ्या चित्रासु पूर्वाषाढे
इवेत्येव ॥ कुर्यात्शान्तिप्रयत्नेन नक्षत्राकारजां बुधः ॥ सुवर्णेन तदङ्कं यथाविज्ञानुसारतः ॥ नक्षत्राधिपते रूपं कृत्वा वस्त्रद्वयां वितं ॥ वरुणास्या
वर्णाकार्यं स्वस्तिवाचनपूर्वकं ॥ कुंभे वरुणमन्त्रार्च्यं पूर्वापात्रोपरि नक्षत्राधिपतिं पूजयेदित्यर्थः ॥ नक्षत्राधिपते रूपं कृत्वा वस्त्रद्वयां वितं ॥ व

रामः
१३२

रुणास्यावर्णाकार्यं स्वस्तिवाचनपूर्वकं ॥ ननः पुष्पकुंठिं कृत्वा वेदाध्यायकुंठिने ॥ उत्तराष्वमेपादे निलपात्रं तथैव च ॥ निवेतुगां सवसां च सु
शीलाश्च प्रयत्निनी ॥ अजां चित्रासु वेदशान्तिपूर्वाषाढे नुकांचनं ॥ यवांश्च दक्षिणां च निलमुञ्जान्यदापयेत् ॥ यथाविज्ञानुसारेण कुर्याद्वासां च
जनं ॥ धितुरायुष्यवृद्धार्थं शान्तिरत्र विधीयते ॥ ॥ अथ दिनक्षयादिशान्तिविधिः ॥ गर्गाः ॥ दिनक्षयव्यातीपात व्याघाते विष्टिदेषु तौ ॥ मूलगण्डे
तिगण्डे च परिधेयमघंटके ॥ कालगण्डे मृत्युयोग दग्धयोगे सुदारुणे ॥ नखिन्गण्डदिने प्राप्ते प्रतिसूर्यादि जायते ॥ विचार्य तत्र देवज्ञः शान्तिकुर्याच्च
थाविधिः ॥ यजनं देवतानां च गृहाणां चैव पूजनं ॥ यजनं वक्ष्यमानं ॥ दीपं शिवालयेन कृत्वा घृतेन परिदापयेत् ॥ अन्निषेकं शंकरस्य अश्वस्थस्य प्रदक्षि
णां ॥ आयुर्वृद्धिकरं जायं सर्वरिष्टविनाशनं ॥ गुरुदेवतविपाणां पूजनं गोत्रवर्द्धनं ॥ गाणपत्यं पुरुषसूक्तं सौरमृत्युं जयं शुभं ॥ शान्तिजाप्यं रुद्रजाप्यं कृ
त्वा मृत्युं जयं जवेत् ॥ मूले वा शार्पगण्डे वा कुर्यादितानि यत्नतः ॥ एतेषां मूलव्यातीपातादिशांत्यासमुच्चयः ॥ ॥ अथ विषे घटिकाशान्तिविधिः ॥ विष
नाशो ज्योतिर्विवर्धे ॥ निधीषु नागादिगिरीशवारिधिर्गजादिदिकावकादिक्कजास्करा ॥ मुनी न ५७ ॥ १ ॥ ७ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ संख्याप्रथमातिथे ८
क्रमात्परविषाखं घटिकाचनुष्टयं ॥ विंशं चतुर्धा दशदिक्कशेला वाणांश्च त्वेनेनियथाक्रमेण २० ॥ ४१ ॥ १२ ॥ १० ॥ ७ ॥ ५ ॥ २५ ॥ सूर्यादिवारेषु वं न

शां.सा.

नरं नाद्यो विखात्वं घटिका चतुष्टयं ॥ ॥ नारतः ॥ खमार्गः ॥ ५० वेदपक्षाः २४ खरामा ३० योमसागरा ४० ॥ वार्षिकं १४ रूपदमा २१ खरामा ३० योमवाहवः २० ॥ क्षिरामा ३२ खानयः ३० श्रुचदसा २० कुंजरचूमयः १८ ॥ रूपपक्षा २१ योमदसा २० वेदवद्याचतुर्दशः १४ ॥ श्रुचवद्या १० वेदवद्या १४ खदक्षा ५५ वेदवाहवः ॥ २४ ॥ श्रुचवद्या १० पूर्ववद्या १५ वेदपक्षा २४ खरामा ३० श्रुचिनाक्रमान् ॥ श्रुचपरास्युर्घटिका श्रुतसे विषसंज्ञिताः ॥ ॥ वृद्धगर्गः ॥ विषनाडीषु संज्ञातः धितृमानुधनात्मना ॥ नाशंकुक्षिपत्रास्त्रैः क्रूरे लग्नोऽनेयिवा ॥ तद्योषपरिहाराय शान्ति कर्मसमारनेत् ॥ रुद्राय मोहिनीमृत्युञ्जयदेवतापरिकीर्तिताः ॥ सुवर्सेन यथाशक्तिः तत्र रक्षणा रक्षिताः ॥ पुनिमाः कारयित्वा नुश्राधकावीरिणिः स्थले ॥ स्थण्डिले परिकल्प्याथ कुंजमोषधिसंयुते ॥ जलैः संपूज्य संस्थाप्य मृदादिप्रक्षिपेत्ततः ॥ श्राद्धकावीरिणिः कुंजस्थले परिकल्प्यो न्यचयः ॥ वस्तुद्वयेन संवेष्ट्या पंचरत्नानि निक्षिपेत् ॥ कुंजोपरि नु संस्थाप्य चतस्रः पुनिमास्तथा ॥ तत्र तत्रैश्च मंत्रैश्च क्रमादर्वेदु नेत्रथा ॥ समिच्चरुमृतप्रयोः प्रत्येकं वयथा क्रमात् ॥ अग्निमिश्रसलवायो कुनेदष्टसरुसुकं ॥ अष्टोत्तरशतं वा यथाश्रुतिं विंशतिरेव वा ॥ ततस्त्रिलेकुने दत्तं तत्रैः स्वकृद्यविन् ॥ ततो निषेवयेद्वानं मंत्रैः योराणि कैः क्रमात् ॥ वक्ष्यमानमंत्रैः दानं कुर्यादित्यर्थः ॥ प्रीयतां न गवानीश पिनाकी सर्वतो मुखः ॥ तव मूर्तिप्रदानेन मम

रामः

१३३

पापं यपोरुत ॥ दंष्ट्रा कलालवदनो नीलाञ्जनसमाकृतिः ॥ रक्तसिक्तगडापाणि मृत्युर्मायानुसर्त्तुदा ॥ दानमेवं विधैर्मंत्रैर्यथाविधिसमाहितः ॥ गोचू हिरण्यवस्त्रैश्च श्रानार्थं पूजयेत्सुधीः ॥ एवं कुर्यादधिधानेन विषदोषः प्रशाम्यति ॥ इति विघटिका शान्तिः ॥ ॥ अथ ग्रहणे जनन शान्तिः ॥ शौनकः ॥ ग्रहणो बन्धसूर्यस्य प्रतिसूर्यादि जायते ॥ बाधिपीडातदास्त्रीणां मादौ नु अनुदर्शनान् ॥ इत्थं संजायते यस्तु तस्य मृत्युर्न संशयः ॥ बाधिपीडाचदारिद्र्यं शोकश्च कलहो न वेत् ॥ शान्तिं तेषां पवक्ष्यामि नराणां हितको मया ॥ यस्मिन् ऋक्षे विशेषेण ग्रहाणां यदि जायते ॥ तत्र क्षेत्राधिपं रूपं सुवर्सेन प्रकल्पयेत् ॥ ऋक्षाधिपस्य रूपमिदं ॥ यथाशक्त्या नुसारेण चित्रशास्त्रं न कारयेत् ॥ सूर्यग्रहे सूर्यरूपं हिरण्येन स्वशक्तिः ॥ चंद्रग्रहे चंद्ररूपं वाजनेन विशेषतः ॥ रुद्ररूपं प्रकृष्टीत नागेनैव विवक्ष्यतां ॥ नागेन सीसेन ॥ श्रुवौ देशे प्रयत्नेन गोमयेन प्रकल्पयेत् ॥ तस्योपरि न्यसेद्दीमान् नवं वस्त्रं सुशोभनं ॥ त्रयाणां वैवर्ण्यं स्थापनं तत्र कारयेत् ॥ रक्ताक्षतं रक्तगंधं रक्तपुष्पां वराणां च ॥ सूर्यग्रहे प्रदानं सूर्यपीतिकराय च ॥ प्रीतिकराय च ॥ स्वतवस्त्रं श्वेतमालं श्वेतगंधानुलेपनं ॥ चंद्रग्रहे प्रदानं चंद्रपीतिकराय च ॥ प्रीतिकराय च ॥ रारुवे वैवर्ण्यं कृष्णपुष्पां वराणां च ॥ दद्यान् क्षेत्रनाथाय ॥ श्वेतवस्त्रं श्वेतमालं श्वेतगंधानुलेपनं ॥ सूर्यं संपूजयेद्दीमाना कृत्स्नेनेति मन्त्रतः ॥ चंद्रग्रहे तथा

श्री. सा.

सम्यग्गाथायस्तेनितमत्रतः॥ स्वर्गानोरिति मन्त्रेण राहुं यत्नेन पूजयेत्॥ एवं संपूजयेद्दीमान्ममिन्द्रिष्वार्कसंज्ञकैः॥ सूर्यग्रह इत्यर्थः॥ वज्रगृहे
वपालाशैः समिद्रिज्जुहुयात्ततः॥ दुर्वाभिर्जुहुयाद्दीमान्नाहोः संप्रोणानायच॥ समिद्रिवृक्षवृक्षोत्थे जेशाय जुहुयात्ततः॥ आज्ञेन चरुणा चै
व निलेश जुहुयात्ततः॥ त्रिच इत्यर्थः॥ पंचगव्यं पंचरत्नं पंचतन्त्रं च पञ्चवैः॥ जलैरोषकलैश्च सहितैः कलशोदकैः॥ अग्निषकं प्रकुर्वीत
यजमानोऽयत्नतः॥ मन्त्रैर्ब्रह्मसंज्ञैः रापोहिष्ठादिभिः॥ इमं मे गंग इत्यादि स्तुत्यामीति मन्त्रकैः॥ अग्निषके निवृत्ते तु यजमानः समाहितः
॥ आचार्यं पूजयेत्पश्चात्सुशान्तो विजितेन्द्रियः॥ तस्मै दद्यात्पुण्यं यत्नेन नक्त्यापत्तिकृतित्रयं॥ गांश्चैव दक्षिणां दद्यात् यजमानः समाहितः॥ इत्यं
रुन जातानां सत्वारिहविर्नाशनः॥ कथितं नार्गवेनेदं शौनकाय महात्मने॥ इति ग्रहणाप्रसूतिशान्तिः॥ ॥ अथ कान्यायाणोक्तयमलजनन
शान्तिविधिः॥ अथातो यमलजनने प्रायश्चित्तं वाखास्यामो मायर्गोदासीमहिषी वडवाधिकृतिं प्रसवेन्यायश्चित्री नवेन्यूर्से दशादेव तुर्से शी
रवृक्षाणां कषायमुपसंहरेत्पुनश्च वटैर्दुंदुराश्च शमो देवदारुगौरसर्षपास्तेषामिष्टमपोहिराण्यं दुर्वाकुलाप्यत्नैः कलशान्यपूज्यं
सर्वौषधीनां दंपती स्नापयित्वा आपोहिष्ठे निति सृजिः कथानश्चित्र इति द्वाभ्यां पंचैव देवा पंचवारुणोदमापः प्रवदेत्ययायमिति स्नापयित्वा

शमः
१३४

नैकृत्योदकेषु पवेश्य तत्र मारुतं स्थालीपाकं प्रपयित्वा ज्योत्स्ना विष्ठादुती पूर्वैर्कैः स्वपनमन्त्रैः स्थालीपाकस्य जुहोत्यग्नये त्वाहा सोमाय त्वाहा पव
माना॥ एतेषां मेव जुहुयादुत्तमग्नौ यथाविधि॥ वासुता नानुदातया यथाशक्त्वा दक्षिणा॥ ततस्तत्तलकृतं बालबालमासने च पवेशयेत्॥ पूज्यं
श्चाविधवानार्यो वासुता सुदुदस्तथा॥ ॥ अथ त्रिकशान्तिः॥ शान्ति सर्वस्व॥ सुतत्रय सुतावेत्या तत्र ये वा सुनो यदि॥ मातापित्रोः कुलस्य
पितृदानीं च मरुद्भवे॥ ज्येष्ठनाशोधने हानि दुःखं वा सुमरुद्भवेत्॥ जानस्यैकादशादेवा द्वादशादेव मुने दिने॥ आचार्यमृत्विजो धृत्वा गुरुज्ञः
पुरस्सरः॥ वस्त्रविष्णुमरुदेशे च पुनिमाः स्वर्गतः कृताः॥ पूजयेद्वा न्यराशिस्थं कशशोपरिशक्तिः॥ पचमे कलशेरुद्रं पूजयेदुद्रसंख्याया॥ रु
द्रसूक्तं स रुद्रं वा शनं वा त्रिशनं तु वा॥ देवता चश्चतुर्वक्त्रादिभ्यो गुरुपुरस्सरं॥ ब्रह्मादिमन्त्रैरित्ययतः इत्यजयामहे॥ ततः स्विष्टकृतं दुग्धावलिं
पूज्यादुत्तमतः॥ अग्निषकं कुतुंबस्य कृत्वा चार्यं पूजयेत्॥ हिराण्यं धेनुरेका च त्रिजं दक्षिणा ततः॥ आस्यस्वी स्यात्कृत्वा शान्तिपाठं तु कारयेत्
॥ इति त्रिकशान्तिः॥ ॥ अथ सिंहादिप्रसूतगवादिशान्तिः॥ अद्भुतसागरे नारदः॥ नानौ सिंहगते वैवस्यगोः संप्रसूयते॥ मरणांतस्य निर्दिष्टं च
दिमासैर्न संशयः॥ प्रसूतो न स्नाया देवतां गां विषाय दाययेत्॥ ततो होमं प्रकुर्वीत घृताक्रमधुसर्षपैः॥ आदुतीनां घृताक्रानां मयुते जुहुयात्ततः॥

शो. सा.

याहतीनिर्गमः॥ सोपवासः पुयतेन, दद्यादिप्रायश्चित्ताणां वस्त्रयुग्मं यवं वैव, सुवर्णचपदापयेत्॥ इष्टदेवतमन्त्रेण, ततः शान्तिर्न विष्णुनि॥ ॥
अथर्ववेदपरिशिष्टे॥ माघे बुधे च महिषी, आवाणे वडवादिवा॥ सिंहे गावः प्रसूयन्ते, स्वामिनो मृत्युदायकं॥ अत्र तदुक्ता मृताख्या शान्तिः कर्तव्या॥ इ
ति सिंहदिपुसूतगवादिशान्तिः॥ ॥ इति श्रीदिनकरनट्टकृते जननशान्तयः॥ ३०॥ ॥ अथ बालपीडाशान्तयः॥ सारसंग्रहे॥ क्रियाकाल
पुरोत्तरे॥ ग्रहो धनवतीनाम गृह्णाते जातमात्रकं॥ क्रियाकालोत्तरे यानुप्रथमे रुनिगृह्णाते॥ मंजीष्ठा नुकीलो धुंरि तालं च चन्दनं॥ एतैः पलेपये
द्वारं, ततो मुञ्चति साग्रही॥ जोगंदयानुमात्राणां, सर्वकालं विवक्षाणा॥ गन्धमाल्यं च कृशरं, सुरामासं यथेष्टया॥ जोगं वल्लिं सर्वकालं संध्यात्रयनिमि
त्रानन्तरं॥ वेति॥ ॥ मदनरत्ने॥ तत्रैव नारायणीये॥ मत्स्यमांसं सुरावन्नगन्धासृग्घूपदीपकैः॥ बलिं हरेदित्यर्थः॥ ॥ तत्रैव क्रियाका
लोत्तरे॥ लेपनं धातकीलो धुमं जिह्वातारचन्दने॥ धूपेण महिषाक्षेण ततो मुञ्चति साग्रही॥ ॥ बलिदाने विशेषस्तत्रैव॥ प्रयोगसागरे॥ कं
दवश्च करं जश्च, विनीतो निचरवच॥ अथ श्लोडुं वरैश्चैव श्लेषान्नक— तथा॥ धानुवृक्षाः क्रमेणोक्ताः पूर्वोदी शान्तिदिग्गजाः॥ तेषामेकं समाश्रि
त्वा बालं दद्याद्यद्यदि तं॥ प्रनिष्ठूलं प्रत्युदकं, प्रनिवृत्तमद्यापावा॥ स्थूलमुज्ज्वलं॥ वल्ल्या शायामुनुतायां प्राक्योक्तानानुसारताः॥ यत्र वारोचनेन

रामः
१३५

मात्राणां बलिमारुहेत्॥ कृत्वा नीराजनां वलिमिनिविधिवद्बालमाद्रूय तत्र, संस्पृश्यानि मन्त्रं सिरसि स कुसुमैरक्षतैर्जामयित्वा क्षिप्यादेवनाया वि
धिवदुपहिते सत्रमन्त्रो सुमन्त्रैः कुर्यात्पञ्चासमीक्ष्य क्षणमिव विलयं यानि दुष्टगुहार्तिं॥ ॥ नीराजनमन्त्रो नारायणीये॥ वस्त्रविष्णुशुरुडश्चक
न्दो वैश्रवणास्तथा॥ रक्षतु त्वरितं बालं, मुंच मुंच कुमारकं॥ ॥ तत्रैव काले॥ पलाशाश्च कपिस्थवीरडुं वरपस्तवाः॥ पञ्च जगः स्मृता ज्येष्ठा
बालानां हितकारकः॥ ॥ प्रयोगसागरे तु॥ पलाशुडुं वाराश्च विल्वनागोधपस्तवाः॥ कृत्वा तेन कषायेन, परिष्णींश्च प्रशान्तये॥ परिषेव
नमभिषेकः॥ पूर्वोक्तवलिदाननुलेपनादिकर्मसु॥ ॥ मन्त्रस्तत्रैव॥ नारायणीये॥ चण्डो सकर्मा वनि लोत्रिनको, टां निसना सार्धं शशी च चाण्ड
ः॥ कुंफुटशिरोमोमनुरेषहन्ता, दालग्रहं कृपूजपादिकर्मा॥ ॐ खुखुदशरवृकुंफुट्खाला॥ ॥ सारग्राहे॥ क्रियाकालगुणोत्तरे॥ ग्रहीतु
मानुषीनाम गृह्णाते तु द्विरात्रकं॥ कासखमार्तिमा बालो गात्रं संकोचते तदा॥ अथ मार्गमुशीरं च, पियालीवीजकं तथा॥ अक्षाक्षीरेण संपीष्य ततो
बालं पलेपयेत्॥ गवांश्च गैश्च केयैश्च, नखैश्च धूपयेद्दिभुं॥ जोगंदयात्रमात्राणां, ततो मुञ्चति साग्रही॥ ॥ जोगो गन्धादिः पूर्वोक्तः॥ एवमग्नेपि
॥ घंटाली साग्रहीनाम गृह्णाते च त्रिरात्रकं॥ जृनते च सते बालो, रोदित्येव मुकुर्मुकुः॥ मोमलीलयति गात्राणि आहारं वनगृह्णाते॥ जोगंदं गजदं

शा. सा.

तंच. नष्टावैके करंजनं ॥ अजाक्षीरेणापिष्टानि ततो बालं प्रलेपयेत् ॥ धूपयेन्निवपत्रैश्च सितसर्षपसंयुतैः ॥ लेपितं धूपितं बालं ततो मुञ्चनिसा
ग्रही ॥ ३ ॥ ॥ कालीलीलाग्रहीनाम गृह्णते चतुरात्रिकं ॥ फेनमुदमते बालो दिशश्चैव निरीक्षीते ॥ उद्वेजयति गात्राणि रोदित्येव मुहुर्मुहुः
॥ गजदन्तादिनिर्मोकं सर्षपैः समजागकैः ॥ गोमुत्रोणातुपिष्टानि ततो बालं प्रलेपयेत् ॥ सर्षपैः निम्बपत्रैश्च नखकेशैश्च धूपयेत् ॥ नोगंदशाञ्च मा
नृणां कल्पाधैः सममासवं ॥ ४ ॥ ॥ हंसनीलाग्रहीनाम गृह्णते षड्भुजत्रिकं ॥ रुतौ पादौ च क्षिपति रुसते च पुनः पुनः ॥ मुञ्चते रोदते बालं
ह्रस्वन गृह्णते ॥ गजदन्तं गुग्गुलुं च राजसर्षपसंयुतं ॥ पिष्ट्वा च घृतसंयुक्तं ततो बालं प्रलेपयेत् ॥ नोगंदशाञ्च मानृणां कुंभं च निवालकं ॥ ५ ॥
मुक्तकेशीग्रहीनाम गृह्णते सप्तरात्रिकं ॥ मुंचत्येव धृतो नादं काकवद् दत्ते सदा ॥ जायते पूतिगन्धश्च बालको नात्र संशयः ॥ कुष्ठं तावाव वाचेत नृ
गसूत्रेणापेययेत् ॥ एतैः प्रलेपयेद्द्वारं धूपो वा घृतं नखस्य च ॥ नोगंदशाञ्च मानृणां ततो मुञ्चनिसाग्रही ॥ ६ ॥ गृह्णते वाष्टरात्रं तु ग्रहीनाम त्रिदश
का ॥ अतीव श्वसते बालो गृह्णते मानो लुरोदिति ॥ निरीक्षते दिशश्चैव जिह्वा लालायते सदा ॥ लेपनं च ववादिं गुलुभुनैः सह सर्षपैः ॥ नोगंदशाञ्च मानृ
णां ततो मुञ्चनिसाग्रही ॥ ७ ॥ सातु मेघीग्रहीनाम गृह्णते नवरात्रिकं ॥ मुहुश्च त्रसते बालः ऊर्ध्वं निश्चसते सदा ॥ रोदित्य वा न विश्वातु मुमो मुह्यी दश

रामः
१३५

पि ॥ वन्दनं च ववाकुं नगरं सितसर्षपाः ॥ उदके नैव पिष्टानि ततो बालं प्रलेपयेत् ॥ धूपं न रनखैः सार्धं तथा वानररोमजिः ॥ मानृणां नोगनैवे
द्यैः शिशुं मुंचनिसाग्रही ॥ ८ ॥ रोदनीलाग्रहीनाम गृह्णते दशरात्रिकं ॥ नीलोत्पलसवस्मना बालो न वति वर्त्मनः ॥ दिवारोदिनिरात्रौ च गृध्रग
धश्च जायते ॥ रक्तं तु जायते मुत्रं सुखं गंधसमचितं ॥ कुष्ठं सर्जरसं चैव वचासर्षपसंयुतं ॥ उदके न च संपिष्टं ततो बालं प्रलेपयेत् ॥ धूपयेन्निवप
त्रैश्च समं मास्यावलाक्षया ॥ नोगंदशाञ्च मानृणां मासवं कौप्रबोदनं ॥ दिनत्रयं वलिंदया दत्वा चैव प्रलेपयेत् ॥ ९ ॥ अथ मासेषु ॥ पूतना शिखि
नीनाम गृह्णते मासजातकं ॥ तथा गृहीतमात्रं लुकाकरा वं प्रमुञ्चति ॥ दिवारोत्रौ च श्वसति गृध्रगन्धश्च जायते ॥ सरक्तं सुवते मूत्रं च सुभ्यां नैव प
श्यति ॥ तेन सारमनेनित्यं कुमारी वरिकां क्षिणी ॥ पायसं त्रिविधं दद्यान्मामं चैव चतुर्विधं ॥ रक्तपुष्पं ततो गन्धं वस्त्रं दद्याच्च पीतकं ॥ मत्स्यं मांसं सुरां चै
व दिसं माश्रित्य दक्षिणां ॥ अथ करंजवृक्षस्य मध्याक्रे वलिमाहरेत् ॥ पायसादियुक्तं वलिंदया दित्यर्थः ॥ धूपं गोउन्ननखजं दद्याच्छुभ्रं समचि
तं ॥ दीपकं तिलैलेन सप्तरात्रं वलिं हरेत् ॥ स्नापितं धूपितं बालं ततो मुञ्चनिसाग्रही ॥ पूतना कुलतानाम गृह्णते वक्षिमासिकं ॥ तथा गृहीतमात्रं लु
जायते काञ्चन पुनः ॥ शीतला शिखगात्राणि स्विद्यन्ते वापि नित्यशः ॥ ग्रीवा च पृष्ठं च तोवक्रा मुखं च परिश्रुयति ॥ क्षीरं पिवति विस्मयं तत्क्षणादेव

शां.सा.

इति॥ तद्गुलेः पञ्चवर्णसु. वलिंदद्यात्समाहितः॥ एवं कृते तु सा देवी बालं मुंचति तत्क्षणात्॥ पूतना गोमती नाम गृह्णते सा त्रिमासिकं॥ तथा
गृहीतमात्रं सुवरो रोदिति निश्चितं॥ अवनमूत्रपुरीषश्च निद्रामोरुयुतो न वेत्॥ मधुगंधश्च न वति. गोगंधश्च क्वचित् क्वचित्॥ ओदनं क्षीरं शा
कं च. यवान्नं सोमं मेव च॥ सक्तवत्सिलचूर्णस्य पिण्डकां वै वदापयेत्॥ धूपयेत्सर्वपैश्चेतैः स्नापयेच्च विशेषतः॥ नपतं पंचगव्येन. तिलैर्ले
नदीपकं॥ पूर्वस्यां दिशमाश्रित्य मध्याह्ने वलिमाहरेत्॥ एतेन वलिदानेन ततो मुंचति सा गृही॥ पूतना पिंगलानाम. चतुर्थे मासि गृह्णते॥ तथा
गृहीतमात्रं सु. कं पके दक्षिणे करे॥ क्षीरं पिवति विश्वं रावं मुंचति दारुणं॥ श्वेतवर्णं शरीरं च मुखं च परिशुष्यति॥ पूतिगंधं न वेत्तु स्यात्गात्रं
वैवालकस्य तु॥ नमत्रानोषधंतस्य. वलितं तन्न कारयेत्॥ वर्जितं वंचनिः स्नेहं यदि जीवति वानवा॥ ४॥ पूतना कुंचनी नाम गृह्णते पंचमासिकं
॥ तथा गृहीतमात्रं सु. जायेते कांचन पुनः॥ सीदति सवर्णगोत्राणि. मुखं च परिशुष्यति॥ क्षीरं पिवति विश्वं रोदत्येव मुहुर्मुहुः॥ ओदनपोलिः
काशाकं मत्स्यमांसानि कारयेत्॥ पक्वान्नं पोलिकां वै वत्सिकाश्यामकास्तथा॥ दक्षिणां दिशमाश्रित्य मध्याह्ने वलिमाहरेत्॥ एतेन वलिदा
नेन. ततो मुंचति सा गृही॥ ५॥ पूतना पंकजानाम षण्मासं गृह्णते शिशुं॥ तथा गृहीतमात्रं सु. रोदित्येव मुहुर्मुहुः॥ ज्वलश्च विविधस्तस्य कु

रामः
१३७

क्षिकुले च जायते॥ मांसोदनं सुरामांसं कुलिस्था सक्तवत्सथा॥ मायूरं कुक्कुटं मांसं. वलिं विविधमेव च॥ पुष्ये मर्धे स्यादादी वै वलितं स्याः पुकः
ल्ययेत्॥ एवं वलि विधानेन ततो मुंचति सा गृही॥ ६॥ पूतना शीतलानाम गृह्णते सप्तमासिकं॥ आस्फोटयति गात्राणि तदा हारं न गृह्णते॥ मासे
दनं सुराशाकं कल्माषं च निलां सथा॥ चक्रकानि च पिष्टानि कुसुमे विविधंतथा॥ एकरात्रं वलिंदद्यात्. ततो मुंचति सा गृही॥ ७॥ पूतना रजनीना
म गृह्णते वाष्टमासिकं॥ तथा गृहीतमात्रं सु. बालो मुंचति तत्क्षणात्॥ स्फोटका सर्षपाकारा. जायन्ते तत्कलेबले॥ स्वेन ते कं पते चैव. मुखं च परि
शुष्यति॥ एवं हिलक्षणां ज्ञात्वा. वलितं तन्न कारयेत्॥ नमत्रानोषधंतस्य बालकस्य समाचरेत्॥ जीविते तस्य सदैवो विनाशेनास्ति संशयः॥ ८॥ शि
शुं च मासेन वमे. गृह्णते कुंचकर्मिका॥ तथा गृहीतमात्रं सु. तत्क्षणादेव दृष्टं इति॥ दुर्गंधं कुत्सरीरस्य ज्वरो न वति दारुणः॥ क्षीरं पिवति विश्वं न
तो न वति निःस्वनः॥ कसरां मत्स्यमांसं च क्षीरमोदनमेव च॥ कुल्माषनिलचूर्णं च. पुष्यगंधादिशोचनं॥ पूर्वो दिशं समाश्रित्य मध्याह्ने वलिमाह
रेत्॥ एवं कृते तु विधिना ततो मुंचति सा गृही॥ ९॥ पूतना पंकजानाम गृह्णते दशमासिकं॥ तथा गृहीतमात्रं सु. चक्षुष्यां नैव पश्यति॥ उद्वेजय
ति गात्राणि. आहारं च न रोचते॥ ओदनं कृशारं कं. मत्स्यमांसं सुरासवं॥ व्याणवैव पत्ताकां च. सक्तुपिष्टं च कारयेत्॥ उन्नरां दिशमाश्रित्य. मध्याह्ने

श्री. सा.

वलिमाहरेत् ॥ १० ॥ गृह्णात्तेकादशमासे राक्षसीनामपूतना ॥ तथा गृहीतमात्रस्तु दृग्भां किञ्चिन्नपश्यति ॥ नमस्त्रे नौषधंतस्य नवलं कारयेत्तु वैः
॥ तथा गृहीतो जीवेन्न ततो मे विस्मयो महान् ॥ ११ ॥ पूतनावपलानाम. मास द्वादशजं जवेत् ॥ तथा गृहीतमात्रस्तु रोदन्ते वमुदुर्मुदुः ॥ श्रोदने
दधिकुल्माषं. तिलचूर्णं तथैव च ॥ राघवर्षेषु ॥ गृह्णाति वार्षिकं बालं. पूतनायापकारिणी ॥ तथा गृहीतमात्रस्तु धरण्यापतते धूर्व ॥ नो नील
यतिगात्राणि. रोदन्ते वमुदुर्मुदुः ॥ दसने वैवर्त्री गोणि. आहारश्च न रोचते ॥ गुडोदनं सुरामांसं. कुल्माषं पोलिकादधि ॥ तिलपिण्डं वराजा
श्च गन्धमाल्यं सुगन्धवत् ॥ धूपयेत्त्रापि गोदन्तैः. केशैश्च न वसंयुतैः ॥ स्नपनं पंचजनेन. तिलतैलेन दीपकं ॥ पूर्वदिशमथाश्चिन्त्य एकरात्रं वलि
हरेत् ॥ एवं कृते विधानेन ततो मुंचति साग्रही ॥ १२ ॥ कुमारी रोदनीनाम गृह्णाते वार्षिकं दयं ॥ तथा गृहीतमात्रस्तु स्वशुच्यां नैव पश्यति ॥ सीदति स
र्वगात्राणि. ज्वरः शेषश्च जायते ॥ कंपते वामरुतश्च. आहारश्च न रोचते ॥ श्रोदने कसरा मांसं. मत्स्यानां च सुरासवं ॥ कुल्माषं दधिराजाश्च फल
त्रिकुसुमानिव ॥ फले तु प्रतिष्ठां कृत्वा. वलितं त्रयं दाययेत् ॥ धूपं मयूरपिण्डैश्च. मृगरोमस्तनस्तथा ॥ स्नपनं पंचजनेन. त्रैलोक्यं वैव वलिहरेत्
॥ उत्तरां वदिशं गत्वा. शुचिर्नूत्वा समाहितः ॥ संयत्नं कवची नूत्वा. वलिकर्म समारभेत् ॥ विधानमेतत् कृत्वा हि. ततो मुंचति साग्रही ॥ १३ ॥ च

रामः
१३८

तुर्धवार्षिकं बालं च पलानाम गृह्णाते ॥ तथा गृहीतमात्रस्तु कालेण परितप्यते ॥ सीदति सर्वगात्राणि. स्वसने कंपते पुनः ॥ कारयेत्सर्पकृत्वा गन्ध
माल्यवलिं तथा ॥ स्नपनं पंचजनेन. मेघशृंगेन धूपन ॥ यथा सिद्धं वलिं कृत्वा. पूर्वस्यां दिशि दाययेत् ॥ वलिदानमिदं कृत्वा ततो मुंचति साग्रही
॥ १४ ॥ कुमारी वर्तिनीनाम गृह्णाते पंचवार्षिकं ॥ तथा गृहीतमात्रस्तु त्रयोपतनि बालकः ॥ सीदति सर्वगात्राणि मुखं च परिशुष्यति ॥ मूत्रं पसुवने नि
त्यं त्रसत्येव मुदुर्मुदुः ॥ पायसं सार्कं रंक्षारं. तिलपिण्डं सुरासवं ॥ पक्वापक्वानि मांसानि दधि मूलं फलं तथा ॥ धूपयेत्त्राशुनेः केशैः. सर्पपैश्वसम
न्वितैः ॥ वापनं पंचजनेन. तिलतैलेन दीपकं ॥ सप्तरात्रं वलिं दद्यात्ततो मुंचति साग्रही ॥ १५ ॥ कुमारी यमुनानाम गृह्णाते षष्ठवार्षिकं ॥ तथा गृहीत
मात्रस्तु दन्ति स्वरदारुणां ॥ हंसने च दिवारात्रौ. आहारश्च न रोचते ॥ मत्स्यमांसं सुरामांसं. पायसं कसरादधि ॥ पूषकान्योलिकाश्चैव गन्धमाल्यात्
लेपनं ॥ स्नपनं पंचजनेन. तिलतैलेन दीपकं ॥ गवांशृंगेन धूपं च गोलाचननखैस्तथा ॥ वनस्पतेशुचिर्नूत्वा त्रिरात्रं वा वलिहरेत् ॥ एवं कृत्वा विध
नेन. बालं मुंचेन्न संशयः ॥ १६ ॥ कुमारी ज्ञातवेदाश्च गृह्णाते सप्तवार्षिकं ॥ तथा गृहीतं बालं नुरुपेणैवोपलक्षयेत् ॥ मुह्यते च दिवारात्रौ आहार
श्च न रोचते ॥ कसरो मत्स्यमांसानि पायसं घृतमिष्टिनां ॥ दधि क्षीरमधू तथा. पूषकांश्च विशेषतः ॥ कुशैलाक्षराणां कृत्वा. तिलक्षेमं च कारयेत् ॥ ॥

25

20

15

शा. सा

रुपा

कुम्भादिनिर्गतगवनिराजनीसजुक्तवालकंमुं२श्रोसरश्रौसर. दोषंरुदोषंरुदखाह॥सर्वगुहाणांदुष्टानां. होतव्यंविधानवत्॥धूपंसर्व
मधूपेन. पंचरात्रंनुहोमयेत्॥ततोमुंचनिसावालं सर्वदोषेचरव॥७॥कुमारीललितानामगृह्णतेवाष्टवार्धिकं॥तयागृहीतमात्रसुवालौरोद
निगञ्जति॥आस्फोटयतिवाकुचां. त्रसनेचपुनःपुनः॥पायसंकुसराजकं. कल्पावस्यस्त्रिकान्तथा॥रक्तं पूयान्मत्स्यामांसं. सहीगंधाश्चदीपकं॥
ध्वान्नवटवृक्षस्य. मूलगंधास्त्रयंशुचिः॥धूपं च कुष्ठमांसीत्यान् एवंमुंचनिसाग्रही॥८॥ ॥अथदिनमासवर्षग्रहुराणि॥रावणाः॥संवे
दकूलैद्यमृत्रिकाया. मूर्ध्नि विधायैक करप्रमाणं॥त्रिलोचनांमूलकपाणि. जगधरा रुद्रतनुं दधानां॥नुजम्नृषाभ्रसितोज्ज्वलाङ्गीमङ्गीकृता
शेखलासलीलां॥अत्रमूर्त्तौसमावाज्य रुद्रं सर्वग्रहाधिपं॥स्कान्दादिपूतनायुक्तं. योजयेच्चन्दनादिभिः॥विलेचिताण्डुलैश्चूर्णैश्चनुरसंकरद्वयं॥नत्र
संस्थाप्यपूर्वस्थां. तोनयुक्ताविधिवरेत्॥तत्रन्मूर्त्तैर्विविधैश्च नानोपकराणादिभिः॥ततः स्वपस्करांतानु. निक्षिपेच्चवनुष्यथ॥कपासास्थिमयूरपिङ्ग
वृहतीनिर्मोल्यापिण्डान्नकत्वंघ्रासीविषदंशविद्रुषवकाकेशाविनिर्मोकिंकेः॥नागेन्द्रदिजहिं गुंमृगमरिचैस्तुल्यैश्चधूपः कृतः स्वदोमदपिशाच
राक्षसासुरावेशज्वरघ्नः स्मृतः॥ ॥मदनरत्ने॥कुमाररत्ने॥दितीयेदिवसेमासे ह्यायनेवासुनन्दन॥गृह्णानिपूतनावालं. योगिनीस्वस्नना

रामः

१३८

10

5

क्षि २

पिव॥ततोचवेज्वलः पूर्व. संकोचाहस्तपादयोः॥दंतायुखादेत्यनिशंनिमीलयनिवक्षुषी॥आहारंचनगृह्णानि. दिवारात्रंचरोदनि॥अक्षिरोगंछर्दनं
च. जवेद्गीतिपुनःपुनः॥कृशत्वंचप्रजायेत्. इत्येतेद्विभुलक्षणां॥तण्डुलः प्रस्थपिष्टेन. विनिर्मायोद्यपुत्रिकां॥त्रयोदशघ्वादीपास्त्रिकापत्तरो
दना॥प्रस्थप्रमाणपिष्टेन. सिद्धापूर्वाश्चमत्स्याकाः॥मांसंवेत्येतदखिलं पश्चिमायांदिशि क्षिपेत्॥पश्चिमायांचसंध्यायामेतदद्यादिनत्रयं॥दितीया
दिनादिगुरुगृहीतेषु. प्रथमादिनादिगृहीतवत्॥धूपस्नानवाह्याणो जनादिकार्यमिति॥ ॥मदनरत्ने॥तृतीयेदिवसेमासे. वर्षेवापूतनाभिष
॥गृह्णीयाद्योगिनीवालं. ततः पूर्वज्वरोचवेत्॥प्रस्थप्रमाणपिष्टेन. पुत्रिकाकारयेत्ततः॥रक्तोदनेंच जोरक्तः स्वस्त्रिकोरक्त एव॥रक्तपुष्पंरक्तगन्ध
स्तधारक्तानुलेपनं॥पश्चिमायांचसंध्यायामुदीच्यांनिक्षिपेद्वलिं॥३॥चतुर्थेहनिमासे. वर्षेगृह्णानिवालकं॥नुषमांडनिकानाम. पूतनावाद्य
योगिनी॥जीषणात्वात्तत्तस्य. जायतेप्रथमंज्वरः॥गात्रमंगोस्थिनिर्मूला. वैवर्ण्यकाक्षिमीलिनं॥वैकथांश्यामताश्वासः कं पारुरि रितितीतं॥निर
पिष्टमयेः कृत्वापुत्रिकां विल्वकंटकैः॥अष्टाङ्गरचयेत्पुष्पं. युक्तं शुक्लघ्नोज्जुनः॥स्वस्त्रिकोदप्रस्थसिद्धं रक्तं तावदपूपकाः॥त्रिसंधेपश्चिमाश
यां वलिंदद्यापयवतः॥तावत्श्रद्धप्रस्थं॥गोमृगं सप्यनिर्मोकिं लघुनं निवपत्रकं॥मनुष्यकेशमाञ्जारि. लोनान्याजघृतंथा॥एतैश्चधूपये

२५
 २०
 १५
 १०
 ५
 ०

एक निशिसंध्यात्रयेपिवा॥ एकस्मिन्नेवदिनेवलिः॥ ४॥ पंचमेदिवसेमासे, वर्षेवापूतनाशिभुं॥ विडालिकाख्यागृहीयान्यथमंजायतेज्वरः॥ हिक्राश्वासश्चशूलश्चगात्रजंगोरुचिस्रथा॥ तण्डुलप्रस्थपिष्टेन निर्मायाथोतुपुत्रिकां॥ शुक्लोदनंधजाः पंचस्वस्तिकाः पंचकोज्ज्वलाः॥ पंडोलानिशुक्लानि, कुसुमानिवचन्दनं॥ अपराद्धेवक्षमूलेपश्चिमायांदिशिक्षिपेत्॥ पंचमदिनादिपुतिचतुर्थदिनाद्युक्तोपधूपोपिकर्तव्यइति॥ ॥ मदनरत्ने॥ षष्ठेरुनितथामासे, लायनेवाधिवालकं॥ पूतनाशेकुनीनामगृहीयात्तदनंतरं॥ ज्वरउद्धेजनंगात्रशोषश्चासोरुचिस्रथा॥ कासश्चरुक्षपादाक्षिसंकोचश्चेतिलक्षणां॥ तण्डुलप्रस्थपिष्टेन, विनिर्मायाथपुत्रिकां॥ कृष्णोदनंधजाः पंचकुस्त्याः स्वस्तिकपंचकं॥ कृष्णमेवाथमत्स्याश्च, पायसंदुग्धमेवच॥ मासंवापूपकास्वधी, प्रस्थपिष्टविनिर्मितां॥ अपराद्धेपश्चिमायांदिशिक्षिपेद्वलिपुत्रिकां॥ पुत्रिकांपूर्ववक्त्वा, पल्लंसूरयाचितां॥ मत्स्यापर्ययंतिकाश्चैव, रक्तंचप्रस्थसंमितां॥ उदीचांपूर्वसंध्यायां वलिर्द्वयः॥ अत्रवलिदानयोर्विकल्पः॥ ५॥ सप्तमेदिवसेमासे, वर्षेवाशुक्लरेवती॥ गृह्णातिपूतनावालंततः स्यान्न्यथमेज्वरः॥ गात्रजंगोथविदेष आहारकंपरोदने॥ प्रस्थसंमितपिष्टेन सम्यक्कृत्वाथपुत्रिकां॥ सप्तधजाः सप्तदीपाः स्वस्तिकासप्तवैतथा॥ पुष्पाणिमत्स्यमांसंच, रक्तंचेत्तु

रामः
 १४०

१०
 ५
 ०

दगाहरेत्॥ ७॥ अष्टमेदिवसेमासे, वर्षेवाक्रमनेशिभुं॥ विडालिकानामधेया, पूतनास्थततो ज्वरः॥ गात्रनेपोनुरुदितंरोदनंनेत्रमीलनं॥ जिह्वाशेषः शिरस्फोट आहारद्वेषएवच॥ तण्डुलप्रस्थपिष्टेन पुत्ररीकारयेत्ततः॥ पायसंमधुसापिश्रुक्षीरराजाश्चशकुली॥ गुग्गुलुंमेषशृंगंच, तथापञ्जतिकाश्रुपि॥ धजादीपाश्चवत्वारो, गन्धानानाविधाश्रुपि॥ सुमनांसिचरक्तानी, न्येवंमंत्रोदितोवलिः॥ अमुसमारुरेत्सर्वसंध्यायांदक्षिणादिशि॥ कृष्णाष्टमां वक्ष्यमानमंत्रेणानेन संयतः॥ पूजाप्यनेव अष्टमीगृह्णामुपलक्षणां॥ ८॥ नवमेदिवसेमासे, लायनेवाधिवालकं॥ गृह्णातिमदनानाम्नी, पूतनातदनंतरं॥ ज्वलद्गुर्दिगणाधानं, काशश्चासश्चनृक्षता॥ गात्रजंगश्चशूलंच, चिक्राचेतानिवालके॥ प्रपिष्टेन, विनिर्मायपुत्रिकां॥ ओदनमत्स्यमांसंच, पर्ययंतिसुमूलकं॥ निक्षिपेत्पूर्वसंध्यायामुत्तरस्यां वलिर्दिशि॥ मन्त्रस्तु॥ ॐ नमोजगवतेवासुदेवाय द्वादशमेदिवसेमासे, लायनेवाधिवालकं॥ पूतनारेवतीनाम्नी, गृहीयाद्वालकंततः॥ ज्वरहृदिः श्वासकाशो, शूलंचेत्येतदोरितं॥ प्रस्थप्रमाणपिष्टेन, पुत्रिकांतत्रकल्पयेत्॥ अष्टाङ्गलेखयेत्तत्र, विल्ववृक्षस्यकाण्डकैः॥ गुडोदनंचसर्पिश्च, धजानांपंचविंशति॥ स्वस्तिकानांप्रदीपानांपंचविंशतिरेवच॥ वत्वारिरक्तपुष्पाणि, न्येतदक्षिणादिगानं॥ संध्यात्रयेवक्षमानमंत्रेणानेन निक्षिपेत्॥ ॐ नमोजगवतेवासुदेवाय

श्री.सा.

रुनं कुं फुट्खाहा ॥ १० ॥ एकादसे दिने मासे लायेने पूतनार्चिका ॥ गृह्णाति बालकं पश्या ॥ अवरत्नस्य प्रजायते ॥ अन्नदेवो मुखेशो षो गान्धर्वग
श्चरोदनं ॥ ऊर्ध्वदृष्टि रपीत्येतल्लक्षणांतदुल्लिख्योः ॥ पुत्रिका माषपिष्टेन रक्षिते शुक्लमोदनं ॥ पुष्पाण्यपि च शुक्लानि ध्वजानां पंचविंशति ॥
स्वस्तिकानां प्रदीपानां पंचविंशतिरेव च ॥ एतत्सर्वं यामाशायां संध्यायां प्रातराहरे न ॥ ॐ नमो नगवते वज्ररुक्माय ॥ कुं फुट्खाहा ॥ ११ ॥ द्वादशे
दिवसे मासे मासे वर्षे वा पूतनाशिशुं ॥ अद्रुतोखां प्रगृह्णाति रक्षः स्यात्पुत्रमंततः ॥ रोदनं सर्वदा दंतखाडनं रक्तनेत्रकं ॥ रोमांचता पश्येत ल
खिलं तस्य लक्षणां ॥ नाडुलपुष्पपिष्टेन कृत्वा तन्नयनत्रिकां ॥ त्रयोदश स्वस्तिकाः च ध्वजादी पात्रत्रयोदशः ॥ अपुष्पा मत्स्यमांसं च तथा पर्यायिका
श्रयि ॥ एतत्सर्वं दक्षिणस्यां दिशि मंत्रेण निक्षिपेत् ॥ ॐ नमो नारायणाय रुनदुष्टसत्त्वानां फुट्खाहा ॥ १२ ॥ ॥ अथ त्रयोदशादिवर्षशान्ति
॥ मदनरत्ने ॥ प्रयोगसारे ॥ वर्षत्रयोदशे बालं गृही गृह्णाति पक्षिणां ॥ ते ज्वेष्टा किल हृष्टलज्ज्वर रोदनहासनं ॥ शाल्योदनसुरामांसं मत्स्यकुल्माष
पायसैः ॥ दद्यात्सकृत् सरंपोक्तैर्मर्षाद्देविदिने वलिं ॥ पिवेच्च ज्ञानं जपेत्सर्पिस्तनो मुंचति साग्रही ॥ वर्षे च नुर्दशे बालं स्वच्छन्दनामनो गृही ॥ गृह्णा
ति वेष्टा तत्र स्याच्छोणितश्रवणं तथा ॥ भूरंचनादिदेशः स्यात्तत्र नास्ति प्रतिक्रिया ॥ वर्षे पंचदशे बालं गृही गृह्णाति वारुणी ॥ तत्र तं वेष्टितं विज्ज

रामः
१४९

रोनिद्रा विरुलया ॥ कुल्माषकृत्सरापूपपोलिका पायसासवैः ॥ सपूगकैर्बलिंदशात्रिरात्रं वा विधूययेत् ॥ चन्दनेनाज्यसंयुक्तं तनो मुंचति साग्र
ही ॥ षोडशे वत्सरे बालं गृही गृह्णाति दुर्जया ॥ तज्वेष्टा रुसनं कोपो पास्यामीति वचोमुहुः ॥ कुल्माषकृत्सरापूपतिलपिष्टान्नफल्गुकेः ॥
दध्ना सरुवल्लिंदया न्यायां दिशि दिनत्रयं ॥ वर्षे सप्तदशे बालं गृही गृह्णाति बालकं ॥ कासश्चासौ च विज्ञायो तत्र नास्ति प्रतिक्रिया ॥ संवत्सर
गृह्णाति कुमारपदपूर्विका ॥ इति ॥ ॥ अथ रोगान्प्रतिशान्तिर्वसिष्ठसंहितायां ॥ रोगशान्तिं प्रवक्ष्यामि रोगात्रां शरीरिणां ॥ वलिपूजं
गले मेष्टु जपवाह्मणो जने ॥ यस्मिन्धिष्णे यदा नृणां रोगः संजायते सदा ॥ नदिस्वपूजा कर्त्तव्या नदीश्वरसुनुष्टये ॥ सुवर्मेन प्रमाणेन तद्वर्ष
र्धनं वा पुनः ॥ धिक्लोशप्रतिमा कल्यायथा विज्ञानुसारतः ॥ ईशान्यामद्यवा प्राच्या मुदीयां दिशि संलिखेत् ॥ तंडुलोपर्यष्टदलं पद्मगोमय
माण्डलं ॥ पंचामृतैश्च सलिलैस्तत्र नम्रैः पृथक् पृथक् ॥ स्नाप्य कल्योक्तमन्त्रेण प्रतिमां स्थापयेत्ततः ॥ कर्षिकायां सुसंस्थाप्या ध्यात्वा देवं समर्च
येत् ॥ तद्वर्षं वस्त्रगन्धार्थैरुक्तधूपोपहारकैः ॥ श्रारक्तवर्षं कुंजं च पंचभिः पल्लवैर्युतं ॥ शुक्लवस्त्रवर्षं रत्नशतौषधिसमन्वितं ॥ मृत्युश्च गद्दीज
फलक्षौद्रकुशाचितं ॥ देवस्य पूर्वतः स्थाप्य जलमन्त्रैः समर्चयेत् ॥ तस्यायां स्थण्डिले वक्त्रं विधिवस्थापयेत्ततः ॥ मुखान्ने जुहुयाद्युक्तद्रव्येनाष्टस

शो. सा.

रुसकं ॥ उक्तं येन तत्र क्षेत्रशास्त्रे वक्ष्यमाणेन ॥ निलोमं वाहति निरद्योत्ररसरुसकं ॥ पूर्यमाणं च जुहुयात्समग्रपितपूर्वकं ॥ ततः शु
क्षेपविष्टस्य रोगिनः प्राश्नुवत्सव ॥ मन्त्रपूतैः कुंजजलैरल्लिंगैवारिमन्त्रकैः ॥ माज्जनं कारयेत्तस्य सम्यक् संकल्पपूर्वकं ॥ नीराजनं च शुद्धात्मा
पूजास्थानं समागतः ॥ देवं कुंजासनं च त्रयोपणम्यप्रार्थयेदिति ॥ अमृतोद्भवधिलेशयतस्त्वं शंकरात्मकं ॥ रोगादस्माच्च मां रक्ष नववशाश्च
धिस्यायाः ॥ इति प्रार्थनितो दद्यात्पुनिमां वस्त्रसंयुतां ॥ दक्षिणां सहितं च त्रयोपणम्यप्रार्थयेत्ततः ॥ कृत्वा नक्षेत्रपूजां च तिथिवासरयोरपि
॥ सर्वान् कामानवाप्नोति रोगी रोगान्पुमुच्यते ॥ ॥ अत्र जपः ॥ आपस्ते वशा रक्षीयानामष्टौ वा क्थानां सूत्राणां तु नमो न्नेनाममन्त्रः ॥ एतद्धिधियु
तां वक्ष्यमाणं नक्षेत्रशान्तिं कृत्वा तिथिं वारशान्तिं च कुर्यादिति तर्कः ॥ अश्विन्या मुखितो वाधिर्नवरात्रेण मुच्यते ॥ देवस्य त्वेति मन्त्रस्य गाय
त्रीकाशपाशिनौ ॥ श्वेतवर्णौ सुधापूर्णं कुंजां चो जधरोपयुक्तं ॥ चन्दनोत्पलपुष्पाञ्जं गुग्गुलूवगुडपिथौ ॥ क्षीरलडूकनोक्ता रौ समिधः क्षी
रवृक्षया ॥ आञ्जं गुग्गुलूश्च धूपः गुडक्षीरलडूकं च नैवेद्यं समिधो लोमप्रवामित्यर्थः ॥ ॥ एवमग्रेष्विष्टव्यं ॥ गुडोदनवलिं दद्याद्दी
पैः सार्धं निशामुखे ॥ नरण्या मुखितो वाधिरविरोन्निधनप्रदः ॥ मासेन मुश्चन्यथा देवस्य कुटिलागतिः ॥ श्रवकस्य तु मन्त्रस्य शोक्ताः द्रव्य

शमः
१४२

विदेवता ॥ गंधोगरुः करवीरं पुष्पधूपश्च गुग्गुलूः ॥ आञ्जं दीपं च सर्वेषां नैवेद्यं गुडोदनं ॥ पाशदण्डधरो रक्तत्वाञ्जमध्वाक्षनैरुविः ॥ महिषी
नायकारूढः कृसरत्नावकिंरुरेत् ॥ वक्ष्यमानेन मन्त्रेण वलिं सम्यक् प्रदापयेत् ॥ कृत्वा कामुखितो वाधिर्दशरात्रेण मुच्यते ॥ सुक्कृत्वा नयवर
दः सुरो महिषवारुनः ॥ मेधानिधिर्जगत्पतिः पुनर्त्तमामित्यस्य च चन्दनं युष्मिकापुष्पं घृतधूपः सगुग्गुलूः ॥ नैवेद्यं निलमाषान् वटकाद्येन
संयुतां ॥ गुडोदनं रुवित्तत्र पायसेन वलिंरुरेत् ॥ रोहिण्यां मुखितो वाधिर्दशरात्रेण मुच्यते ॥ नमो वस्त्राणामन्त्रस्य गायत्रीविधिरीश्वरः ॥ शुक्ल
कमण्डलुस्त्वक्षसूत्राजयवरप्रदः ॥ चन्दनं कमलपुष्पं सप्तसांगश्च गुग्गुलूः ॥ नैवेद्यं पायसं साञ्जं सर्वदानैरु रिरुवेत् ॥ दधि क्षीरघृतक्षौद्र
शाल्यत्रेण वलिंरुरेत् ॥ चन्द्रेण चो मुखितो वाधिर्नवरात्रेण मुच्यते ॥ सप्तवारदपाणिश्च श्वेतोत्पलवाहनः ॥ नवो नवो नवत्यस्य गायत्री गौतमः शश
॥ चन्दनं कुमुदं पुष्पं दसाञ्जं पायसोदनं ॥ नैवेद्यं मण्डकापूपं घृतक्षौद्रसमन्वितं ॥ शर्करादधिमिश्रेण शुक्लात्रेण वलिंरुरेत् ॥ आद्यायामुखितो वा
धिरविरोन्निधनप्रदः ॥ मासेन मुश्चन्यथा देवस्य कुटिलागतिः ॥ शुद्धस्फटिकसंकाशः शूलखट्वाजयेष्टदः ॥ नमः संकारयेत्यस्य दुरुतीशो
विधिर्नर्षिः ॥ चन्दनं सौरजं पुष्पं दशांगं पायसोदनं ॥ समध्वाञ्जं रुवित्तत्र दधोदनवलिंरुरेत् ॥ पुनर्वसौ नवेद्याधि नवरात्रेण मुच्यते ॥ कमण्ड

शं. सा.

लससूत्रेधादत्तसुकसुवत्सदा॥अदितिर्धौश्चमन्त्रस्य त्रिष्टु नोहृदि गोपितिः॥हरिद्राकुंकुमंगंधपुष्पंसेवन्निकादयः॥धूपोमलयजं पि
ष्टं घृतान्नपीतवर्षकं॥घृतान्नं तण्डुलरुविः पीतान्नं नवलिरुरेत्॥पुष्पं समुत्थितो वाधिः सपरात्रेणमुच्यते॥पीतो दण्डकमाण्डलश्च ससूत्रान्न
योच्यते॥वृते परीत्यस्य त्रिष्टु डीवाङ्गिरास्यः॥कुंकुमावारि जंपुष्पं नैवेद्यं घृतपायसं॥माण्डकागुडसंयुक्तं मेतदेवरुविर्नवेत्॥समाण्डक
घृतान्नं नवलिनत्रपदापयेत्॥अश्लेषास्थितो वाधिः क्लेशान्मासेनमुच्यते॥नमो अस्ति निमन्त्रस्य हरिराडगिसर्परात्॥मधुवर्षं नोगयुक्तः खड्ग
वर्मधरः शुभः॥सकुंकुमागरुगंधपुष्पं वागस्तिसंनवे॥घृतं गुग्गुरुधूपोत्र नैवेद्यं क्षीरसर्पिषा॥रुविः साज्यं सुदधानं दधोदनवलिरुरेत्॥
पितृनेवोत्थितो वाधिरविरान्निधनप्रदः॥अथवा सार्द्धमासेन धूम्रादण्डपवित्रधृक्॥आपंतुनस्ति तिसास्य जगती पितरोऽङ्गजः॥चन्दनं चंप
कं पुष्पं धूपः सघृतगुग्गुलुः॥नैवेद्यं घृतपिष्टान्नं तिलान्नं सघृतं रुविः॥सतिलान्नं वमुञ्जानं वलिनं च पितृत्तपये॥पूर्वका गुणाने वाधिर
र्द्धमासेनमुच्यते॥जगएव नवान्नित्यस्य त्रिष्टु जगो विधिः॥पद्मानयकरः पद्मवर्षः सिंहासने स्थितः॥चन्दनं मालतीपुष्पं विल्वधूपो घृतो
दनं॥नैवेद्यं शर्करापूपलडुका निश्चसंयुतं॥घृतोदनं रुविसत्रपायसेनवलिरुरेत्॥अर्यमर्क्षे नवेद्याधिरर्द्धमासेनमुच्यते॥पद्म

रामः
१४३

वर्षः पद्मसंस्थः पद्मगर्जसमयुतिः॥अर्यमायातिमन्त्रस्य अर्यमा त्रिष्टु बुद्धजः॥कर्पूरकुंकुमगंधपुष्पं धूपकसंज्ञकां॥घृतगुग्गुरुधूपोत्र नैवेद्यं
घृतपायसं॥लोमप्रवां घृतान्नं स्यात्काल्यन्नेन वलिरुरेत्॥रुते समुत्थितो वाधिर्नवरात्रेणमुच्यते॥इडुत्यमिति हरिण्णरू योगायत्रादिनी
जपेत्॥रक्तगंधं कुंकुमश्च पुष्पं राजीवसंज्ञकां॥गंधपुष्पं तिलाज्यान्नं दूधानिः सहितं रुविः॥गुरसर्करमध्याज्यपिष्टान्नं नवलिरुरेत्॥
चित्रायामुत्थितो वाधिदशरात्रेणमुच्यते॥चित्रं देवानामित्यस्य त्वष्टास्त्रिष्टुपपितामहः॥अक्षसूत्रानयकरश्चित्रवर्षः शिरेवतः॥सकुंकु
मागरुगंधं कुसुमं मित्रवर्षकं॥नैवेद्यमोदकाज्यान्नं चित्रान्नं सघृतं रुविः॥तदन्नेन वलिनं दद्यात्सर्वरोगापनुत्तये॥त्वान्यर्क्षेवोत्थितो वा
धिः सर्वदानिधनप्रदः॥एकद्वित्रिवतुः पंचमासैर्वर्षविमुच्यते॥सनः पितेति मन्त्रेण गायत्री मरुदंगिरा॥खड्गवर्मधरः कृष्णगंधरुक्
गरुडश्च॥पुष्पं दमनकं धूपं चन्दनागरुगुग्गुरुः॥नैवेद्यं पायसं साज्यं रुवितेन वलिरुरेत्॥द्विदैवने नवेद्याधिमोसि नैकेन मुच्यते॥इ
न्द्राग्नी आगतमिति गायत्री वास्यैव हि॥मधुध्वन्या ऋषीन्द्राग्नी तयोर्धानिश्च पूर्ववत्॥श्रीखड्गं कुंकुमगंधं तयोपुष्पं सरोरुदं॥देवदारु
स्तयोर्धूपो नैवेद्यं घृतपायसं॥तदेवान्नं रुविसत्र चित्रान्नं नवलिरुरेत्॥मित्रनेवोत्थितो वाधिर्दशरात्रेणमुच्यते॥मित्रस्य वर्षमिद्रेति गा

शां.सा.

यत्री वास्य वैवहि ॥ अर्षिर्दिराण्यसूयारब्धस्तत्र मित्रोधिदेवता ॥ द्विजुजः पद्मगर्जजः पद्मनृत्यमसंस्थितः ॥ कुंकुमं पुण्डरीकाख्यं पुष्पांघ्र्यपञ्चवर्णं ॥ नैवेद्यं पायसाज्यां रुविः कन्दश्चसूराणां ॥ वलिसूत्रपदादयो मधुशर्करपायसं ॥ घृतपूरकषामानं मुज्जगर्जश्चसंयुतं ॥ ज्योष्ठा यामुस्थितो वाधिर्मृत्युरेव न संशयः ॥ अथ मासमासमेकं वा मुंचन्त्येव न संशयः ॥ इन्द्रं च इति मन्त्रस्य गायत्री द्योऽङ्गिराः ऋषिः ॥ इन्द्रस्तु पूर्ववज्रध्वं च नन्दनं कुसुमं शुभ्रं ॥ कर्पूरधूपो नैवेद्यं चित्रान्नसुमनो हरं ॥ रुवित्सूराणां कन्दं मधुकन्दं सुपायसं ॥ विस्त्रिपुष्पागन्धान दधन्नेन वलिं हरेत् ॥ मूलनेत्रोऽस्थिर्बो नो धिर्म्यासा ऊनं विमुंचति ॥ खड्गचर्मधरः कृष्णः करारवदनः प्रभुः ॥ मोषुणोऽस्य वगायत्री द्योऽङ्गिराः कंगेष्टानिर्जतिः ॥ गन्धकृष्णागरुपुष्पां पद्मनीलोत्पलं शुभ्रं ॥ चूषः कृष्णागरुर्माषा मिश्रान्नमुपहारकं ॥ तदेवान्नं रुवित्सूत्रमाषान्नेन वलिं हरेत् ॥ पारिजेतोऽस्थितो वाधिरोमिनो निधनप्रदः ॥ विमुंचत्यथ वामस्यै द्वित्रिषट्कं च सप्तभिः ॥ आयायस्वेति मन्त्रे स्य गायत्री पद्मयोजनं ॥ सुवर्णे द्विजुजः पद्मपाणिर्गन्धस्तु चन्दनं ॥ पद्मशैलेयधूपेनैवेद्यं घृतपायसी रुविर्मसूरयिष्टान्नं तदनेन वलिं हरेत् ॥ विश्वनेत्रोऽस्थितो वाधिः सार्द्धमासेन मुंचति ॥ विश्वेदेवास इत्यस्य गायत्री ये विश्वेदेवता ॥ कमाण्डल्वज्यां जोज वरदंश्च कुशासनः ॥ चन्दनं कमलं पुष्पां धूपः स घृतगुग्गुलुः ॥ नैवेद्यं पायसाज्यान्नं रुविरथो न देवहि ॥ स

शमः
१४४

मिद्धिनिनुलैसाई तदनेनवलिरुरेत् ॥ अवलोचोस्थितोवाधिर्दशरात्रेणमुंचति ॥ अतोदेवेतिमनुस्य गायत्रीपद्मयोरुरिः ॥ पीताम्बरः कृष्ण
वर्णः शंखचक्रगदाम्बुजं ॥ चन्दनमारतीपुष्पं धूपः कर्पूरगुगुरुः ॥ साल्यंषडुसोपेतः नक्षत्रो ज्योतिनिःसरु ॥ नैवेद्यंरुविरपोनन्यायसे
नवलिरुरेत् ॥ वसुनेचोस्थितोवाधिर्दशरात्रेणमुंचति ॥ त्रायंत्रामिरुमन्त्रस्या नुष्टुप्यालोवसुस्तनः ॥ चापवाणधरः शुक्लो गन्धः कर्पूर
चन्दनं ॥ वारिजंगुगुरुधूपो नैवेद्यंघृतपायसं ॥ रुविश्वोडुंवरसमिजुडपायससंयुतं ॥ लडुकापूपमध्याज तिलपिष्टवलिरुरेत् ॥ वारुणे
चोस्थितोवाधिरष्टमात्रेणमुश्चति ॥ इदंमेवरुणेनस्य गायत्रीकाण्ववारिय ॥ नागपासधरः श्रीमान्नवरत्नविभूषितः ॥ कमलस्थोगुरुर्गन्धः
पुष्पंचक्रमलोत्पलं ॥ कर्पूरचंदनोधूपो नैवेद्यंघृतपोलिकाः ॥ रुविरश्चस्यसमिधश्चित्रान्नेनवलिरुरेत् ॥ अजपाङ्गेनवेद्याधिः सर्वदानिध
नः प्रद ॥ अथवावकुभिमासैर्दिवसैर्वाविमुश्चति ॥ वामपादकरंजूम्या माकारोत्रपरद्वयं ॥ प्रसार्यः प्राञ्जलिः साक्षा दीश्वरंविंतयेस्थितः ॥
शमनिरित्यस्याजपाज्जायत्रीचतुरानन ॥ कुंजमंचन्दनंगन्धं पुष्पंखेतार्कसंजवं ॥ धूपंसतोषधीमिश्रो नैवेद्यं दधिपायसं ॥ दधिः कुष्माण्डखाण्डः
स्याद्धानेनवलिरुरेत् ॥ अरिबुध्नेनैवेद्याधिः सार्द्धमासेनमुश्चति ॥ नमस्तेरुद्रइत्यस्य सर्वंनत्रैवसंस्थितं ॥ गन्धश्चन्दनकर्पूरैः पुष्पंपद्मैः

शा. सा.

न्यलंभुने॥ सविलगुगुलुर्ध्वो नैवेद्यं घृतपायसं॥ मुञ्जमाषतिलान्नाज्ययववीहि नवं रुविः॥ पूषावदेवताज्ञो ज वांस्मिन्नो ज परः शुचः॥
॥ रक्तचन्दनगंधोत्र पुष्पसंदारसंज्ञकं॥ धूपस्तुगुगुलुः साज्यं नैवेद्यं घृतपायसं॥ रुवित्तदेवसजलं दध्यन्नेन वलिं हरेत्॥ नृनेशानु
सृतो यस्माद्रोगं नाथमहाज्वर॥ रोगादस्माच्च मन्त्रादि त्वेगृहीतोत्रमं वलिं॥ ॥ पुनिपयुधितो वाधि द्वादशाहेन मुश्चति॥ अग्निस्तदे
वदानत्र कशरात्तं वलिं हरेत्॥ द्वितीयायां नवेद्याधि पंचरात्रेण मुंचति॥ ब्रह्मानुदेवतातत्र पायसेन वलिं हरेत्॥ तृतीयायां नवेद्याधिः
सप्तरात्रेण मुश्चति॥ कामस्तु देवतातत्र घृतघ्नेन वलिं हरेत्॥ ॥ नुटितं॥ चतुर्दश्यां नवेद्याधि मृत्युदो वादि मासकैः॥ मुश्चति देवताः सद्वा
पिष्टात्तं वलिं हरेत्॥ पूर्णिमायां नवेद्याधिः सप्तरात्रेण मुंचति॥ बुधस्तु देवतातत्र मुञ्जानेन वलिं हरेत्॥ ॥ गुरुवारे नवेद्याधिः पंचरात्रे
ण मुश्चति॥ गुरुस्तु देवतातत्र रक्तानेन वलिं हरेत्॥ नृगुवारे नवेद्याधिः सप्तरात्रेण मुंचति॥ नृगुश्च देवतातत्र रुद्रिद्रात्तं वलिं हरेत्॥ शनिवारे
नवेद्याधि मासाहेन विमुश्चति॥ शस्तु देवतातत्र माषानेन वलिं हरेत्॥ ॥ पंचरात्रादिष्वर्गा च लिंदया त्रदीश्वरे॥ यो वलिं कुरुते सम्यगे
गीरोगात्पुमुचने॥ आधानविधिनाप्रेत्य ग्जमाक्षयविपत्करे॥ नक्षेत्रे जनितो वाधो क्लेशाय मरणाय च॥ अश्लेषादिपूर्वाय मवरुणामरुद्र

निर

रामः

१४५

क्रताशनलाः स्युर्द्वादश्यां कन्दरिकातिथिषु चरविजागर्कवारेषु येषां॥ रोगः संजायते ते यमपुरमविशत्या प्रवन्त्यवचन्ये जन्मे नमष्टारवधुव
यत्तवनगते मृत्युलने च राशौ॥ ॥ इति श्रीमन्मामांसकदिनकरनष्टकृते शान्तिसारे वाधिनक्षेत्रनिधिवारशान्तयः॥ ३१॥ ॥ अथ ज्वर
शान्तयः॥ मदनरत्ने॥ आत्रेयप्रोक्तं क्षेत्रपरिधूने॥ अश्विन्यां ज्वरोत्पत्तिश्चेद्दशदिनानि पीडा॥ नीलोत्पलपुष्पैः पूजा॥ गुग्गुलुर्धूपः॥ क्षीरलडु
कं नैवेद्यं॥ देवस्य त्वेति पूजामन्त्रः॥ क्षीरवृक्षसमिपुधानंद्यं॥ गायत्र्या कशतं कुत्वा दध्योदनं वलिंदयान्॥ एकादशदिनादारच्य पंचविंशति
दिनान्ने सुखी स्यात्॥ नरण्यां रोगोत्पत्तिश्चेत्तृत्युः संदेहो वा गुडापूपं नैवेद्यं॥ कृष्णः सुरभिपुष्पं॥ महिषाक्षेधूपः श्रावकमिति पूजामन्त्रः॥ घृतम
धुनिलालोमड्यं॥ गायत्र्या षोडशराते यमाय सुकुयान्॥ एकं विंशतिदिनान्ने सुखी स्यात्॥ कुत्रिकाया ज्वरश्चेन्न वदिनानि पीडा॥ घृतोदनं नै
वेद्यं॥ यूथिका पुष्पा पूजा॥ सूर्यधूपः॥ पुनस्तु मां देव जना इति पूजामन्त्रः॥ सावित्र्या षोडशराते घृतं च दध्योदनं क्त्वा फुल्लशेषेण वलिंदयान्
॥ पंचदिनादारच्य एकविंशतिदिनान्ने सुखी स्यात्॥ रोहिण्यां ज्वरश्चेद्दिनानि त्रीणि न ववापीडा॥ क्षीरात्तं नैवेद्यं कमलपुष्पा पूजा॥ सरलोधूपः
॥ नमो ब्रह्मण इति पूजामन्त्रः॥ घृतं सर्वधान्यानि च लोमड्यं॥ सावित्र्या षोडशराते फुल्ला क्षीरात्तं पूजा पतये वलिंदयान्॥ त्रिदिनादारचनवदि

शा.सा.

नाने सुधी स्यात् ॥ मृकशिशुसिञ्चयेत्तु श्रुतिनं पीडा ॥ पायसं नैवेद्यं ॥ कुमुदोत्पलपुष्पजोषू ॥ दशाङ्गो धूपः ॥ नवो नव इति पूजामन्त्रः ॥ मुद्ग
निलयं वगव्यं होमद्रव्यं ॥ सावित्राष्टोत्तरशतं कुत्वा मुद्गनिलैश्च द्वायवलिंदद्यात् ॥ पंचदिनादारच्यनवदिनाने सुखी स्यात् ॥ आद्यां ज्वरश्चेन्मृत्यु
दिनाने त्रिशतपीडा ॥ सोलारकं नैवेद्यं धनुरपुष्पपूजा ॥ अगुरुधूपः ॥ नमः शैलवेति पूजामन्त्रः ॥ मध्वाङ्गो होमद्रव्यं ॥ सावित्राष्टोत्तरशतं कु
पायसानेन रुद्राय वलिंदद्यात् ॥ पंचदिनादारच्य दशदिनाने सुखी स्यात् ॥ पुनर्वसौ ज्वरश्चेत्सप्तदिनानि पीडा ॥ गुडोदनं नैवेद्यं ॥ मल्लिकपुष्पपू
जा ॥ मलयजो धूपः ॥ अदिनिर्घोरिदितिरिति पूजामन्त्रः ॥ घृततण्डुलद्रव्यं ॥ गायत्र्याष्टोत्तरशतं कुत्वा अदिनये गन्धमाल्योदनैर्वलिंदद्यात् ॥
सप्तदिनादारच्य सप्तविंशतिदिनाने सुखी स्यात् ॥ पुष्ये ज्वरश्चेत्सप्तदिनानि पीडा ॥ खण्डमाण्डकानैवेद्यं मल्लिकापुष्पसरोरुहं व ॥ गुग्गुरुधूपः
॥ बृहस्पते श्रुतिमन्त्रः ॥ घृतपायसं द्रव्यं ॥ सावित्राष्टोत्तरशतं कुत्वा गन्धमाल्योदनैर्वृहस्पतये वलिंदद्यात् ॥ दिनत्रयादारच्य सप्तदिनाने
सुखी स्यात् ॥ आश्लेषां ज्वरश्चेन्नवदिनानि पीडा ॥ पायसं नैवेद्यं ॥ अतसीपुष्पपूजा ॥ घृतमण्डो धूपः ॥ मधुवाती मन्त्रः ॥ दधिघृतार्ककशरा
द्रव्यं ॥ गायत्र्याष्टोत्तरशतं कुत्वा सक्लन्तं नागाय वलिंदद्यात् ॥ नशान्तिश्चेदष्टदिने मरणं स्यात् ॥ मध्यां क्रूरश्चेन्मृत्युः ॥ एकविंशतिदिनं पी

रामः
१४६

डा वा घृतपूरकं नैवेद्यं ॥ चंपकपुष्पपूजा ॥ गुग्गुरुधूपः ॥ पितृनुतोषमिति मन्त्रः ॥ घृतमधुमिश्रितिलाक्षतवटपत्राणि द्रव्यं ॥ सावित्राष्टो
त्तरशतं कुत्वा घृतनिलैः पितृभ्यो वलिंदद्यात् ॥ नशान्तिश्चेदशदिनाने मृत्युः ॥ पूर्व्यां ज्वरश्चेदिनानि षष्ठिः पंचदशवापीडा ॥ रक्तमाल्योद
नं नैवेद्यं ॥ विल्वफलधूपः ॥ अर्यमनंतु देवमिति मन्त्रः ॥ घृतः प्रियंगुद्रव्यं ॥ सावित्राष्टोत्तरशतं कुत्वा गन्धपुष्पासूर्याय वलिंदद्यात् ॥ ष
दिनादारच्य अदिनाने सुखी स्यात् ॥ उत्तरायां ज्वरशतं कुत्वा नैलेवार्यसावलिंदद्यात् ॥ अष्टादशदिनादारच्य एकविंशतिदिनाने ज्वरमोक्ष
॥ स्नेहश्चेन्मृत्युसंदेहो वा दिनानि पंचदशपीडा ॥ अथ पूषं नैवेद्यं ॥ रक्तकरवीरपूजा ॥ दशगोधूपः ॥ उडुत्तमिति मन्त्रः ॥ दधिघृतं द्रव्यं ॥ सावित्राष्टो
त्तरशतं कुत्वा गन्धपुष्पावलिंदद्यात् ॥ पंचदशदिनादारच्य एकविंशतिदिनाने सुखी स्यात् ॥ स्वात्यां ज्वरश्चेत्षष्ठिदिनानि पीडा ॥ दधोदनं नैवेद्यं
॥ दमनकपुष्पपूजा ॥ श्वेतागुरुधूपः ॥ सनः पितृभ्यो नैवेद्यमिति मन्त्रः ॥ घृताक्तयवाद्व्यं ॥ सावित्राष्टोत्तरशतं कुत्वा गन्धपुष्पावायवे वलिंदद्यात् ॥ दशदिना
रच्य चत्वारिंशदिनाने सुखी स्यात् ॥ विशाखां ज्वरश्चेद्विंशतिदिनानि पीडा ॥ गुडकं नैवेद्यं ॥ बंधूकपुष्पजोषू ॥ देवदारुधूपः ॥ सन्नैः इन्द्राग्नीति पू
जामन्त्रः ॥ कुम्भोदनं घृतं द्रव्यं ॥ सावित्राष्टोत्तरशतं कुत्वा पयोमिश्रान्नैर्गन्धमाल्यैरिन्द्राग्निभ्यो वलिंदद्यात् ॥ दशदिनादारच्य विंशतिदिनाने सुखी

शं.सा.

स्थान्॥ ज्योत्स्नायां चरश्चेन्मृत्युः॥ संदेहो वा॥ पंचदिनानि पीडा॥ चित्रोदनं नैवेद्यं॥ पटोला पुष्पा पूजा॥ कर्पूरागरुधूपः॥ इंदुवोऽतिमन्त्रः॥ घृतसूर
णकंदप्रयं॥ सावित्र्याष्टोत्तरशतं कुत्वा मधुपुष्पोत्थो यवलिंदघ्यात्॥ नशान्निश्वेदन्यतरंगतिगच्छतीत्याश्वराय नो माण्डव्यंश्वा॥ मूलेज्वरश्चेन्म
ृत्युः संदेहो वा दिनानि दश पीडा॥ मत्स्यमांससुरोपोलिकानैवेद्यं॥ रक्ताशोकपुष्पा पूजा॥ मेषभृंगो धूपः॥ मोषुणाः परापरा इति मन्त्रः॥ सघृत
कन्दमूलप्रयं॥ सावित्र्याष्टोत्तरशतं कुत्वा निरुजये पायसान्नेन वलिंदघ्यात्॥ पूर्वाषाढायां चरश्चेत्पंचविंशतिदिनानि पीडा॥ माण्डकानैवेद्यं॥
कङ्कारपुष्पा पूजा॥ मनःशिला धूपः॥ आपोहिष्ठेति मन्त्रः॥ लक्तशालिप्रयं॥ सावित्र्याष्टोत्तरशतं कुत्वा वरुणा यपायसान्नेन वलिंदघ्यात्॥ वसुध
शदिनादारच्य विंशतिदिनानि सुखी स्यात्॥ उत्तराषाढायां चरश्चेद्विंशतिदिनानि पीडा॥ पंचतक्षने वेद्यं॥ पंचवर्षपुष्पोः पूजा॥ राजाधूपः॥ वि
श्वेदेवास आगतेति मन्त्रः॥ घृतसल्लकी खण्डा निप्रयं॥ सावित्र्याष्टोत्तरशतं कुत्वा विश्वेज्योदेवे चः पायसान्नेन वलिंदघ्यात्॥ एकादशदिनाद
नविंशतिदिनानि सुखी स्यात्॥ श्रवणे चरश्चेन्मासद्वयं पीडा संदेहो वा॥ क्षीरशर्कराघृतमण्डकानैवेद्यं॥ जाती पुष्पा पूजा॥ दशंगो धूपः॥
॥ अतो देवा इति मन्त्रः॥ रक्ततण्डुलप्रयं॥ सावित्र्याष्टोत्तरशतं कुत्वा गंधपुष्पोणा विष्टवे वलिंदघ्यात्॥ मासान्नेवत्सरान्ने वा सुखी स्यात्॥

रामः
१४७

धनेष्टायां चरश्चेत्पंचदशदिनानि पीडा॥ पायसं नैवेद्यं॥ शतत्रयपुष्पा पूजा॥ गुग्गुरुधूपः॥ त्रायन्नामिह देवा इति मन्त्रः॥ विलोडुं वराश्वत्य
समिधो प्रयं॥ सावित्र्याष्टोत्तरशतं कुत्वा घृतमिश्रमुद्गे वसुच्यो वलिंदघ्यात्॥ दशदिनारच्य पंचदशदिनानि सुखी स्यात्॥ शततारायां चर
श्चेद्दशदिनानि पीडा॥ घृतमण्डकानैवेद्यं॥ जलोद्भवपूजाः॥ कर्पूरागरुधूपः॥ इमं मे वरुणोति मन्त्रः॥ असं नुरुजलोद्भवपुष्पाणि प्रयं॥
सावित्र्याष्टोत्तरशतं कुत्वा वरुणा यपायसान्नेन वलिंदघ्यात्॥ षष्ठदिनादारच्य द्वादशदिनानि सुखी स्यात्॥ पूर्वाषाढायां चरश्चेन्म
ृत्युः संदेहो वा विंशतिदिनानि पीडा॥ दधिघृतं नैवेद्यं॥ अर्कपुष्पा पूजा॥ संत्रैषधिधूपः॥ शन्नो अन्नं अन्नं एकपादिति मन्त्रः॥ घृतकृष्ण
ण्डखण्डप्रयं॥ सावित्र्याष्टोत्तरशतं कुत्वा गन्धमात्योदनैरज एकपादे वलिंदघ्यात्॥ दशदिनानि शान्तिर्मृतिर्वा॥ उत्तराषाढायां चर
श्चेद्भुडसहितोदनं नैवेद्यं॥ पक्वजपुत्राणि पुष्पा घृतधूपः॥ विष्णुर्योनिमिति पूजामन्त्रः॥ घृतपुतमाषमुजा प्रयं॥ सावित्र्याष्टोत्तरशतं कु
त्वा गंधपुष्पोणा हिर्वुध्याय वलिंदघ्यात्॥ रेवत्यां चरश्चेद्दशदिनानि पीडा॥ निलनण्डुलपिष्टं नैवेद्यं॥ मन्दारपुष्पा पूजा॥ गुग्गुलुधूपः॥
हंसः शुचिप्रदिति मन्त्रः॥ घृताक्रफलसहितकदलीफलानि च प्रयं॥ सावित्र्याष्टोत्तरशतं कुत्वा गंधपुष्पादिभिः पूजेन वलिंदघ्यात्॥ पंचदिनार

शो.सा.

आविंशतिदिनात्रे सुखी स्यात् ॥ इति दिनकरनृकृते शान्तिसारे ज्वलनक्षेत्रशान्तिः ॥ अथां सविनागेन रोगदिनसंख्या ॥ देवजमनोरुः
रे गर्गः ॥ कृत्रिकासु ज्वरस्तीव्रो व्याधिर्नवतिपैत्रिकः ॥ दशाहं प्रथमे पादे एवं ज्ञात्वा विनिर्दिशेत् ॥ दशदिनी यन्नागे च नृनी यदि न पंचकं ॥ रोहिणी
प्रथमे ज्ञे तु नवरात्रे प्रकीर्तितं ॥ द्वितीये द्विगुणं प्रोक्तं नृनीये दशरात्रकं ॥ नक्षेत्रे च नृदेवत्ये सप्ताहं प्रथमां सके ॥ मध्यमां संतथा विद्या व्याधिं द्वाद
शरात्रकं ॥ नृनीये मुनिभिः प्रोक्ता दिनानां पंचविंशतिः ॥ नक्षेत्रे रुद्रदेवत्ये पक्षस्थान्युथमेऽङ्गके ॥ द्वादशाहं द्वितीये च नृनीयां शेन जीवति ॥ पुनर्व
सो ज्वरं विद्या न्युथमे ज्ञे निपक्षकं ॥ मधमे दिवसान् सप्त नृनीये सप्तविंशतिं ॥ पुष्ये स्थान्युथमे पादे द्विके विंशति वासरान् ॥ नृनीयां शेन वे व्याधिर्दि
वसाने कविंशति ॥ अश्लेषायाश्च नक्षेत्रे यस्य संजवति ज्वरः ॥ मासत्रयेण प्रागंशे कष्टे जीवति मानवः ॥ द्वितीये च नृनीये च मृत्युरेव न संशयः ॥ न
क्षेत्रे पितृदेवत्ये रोगो यस्य प्रकीर्तितः ॥ प्रथमे सप्तरात्रं स्याद्वितीये द्वादशाहृतः ॥ नृनीये पंचदशानि रत्ने विंशति संख्या ॥ नक्षेत्रे नगदेवत्ये य
स्य संजायते ज्वरः ॥ प्रथमे शेषं चरात्रं मध्ये द्वादश वासरान् ॥ नृनीयां शेन या ज्ञेयोर्मृत्युर्मासान्न संशयः ॥ उत्तराप्रथमेशेनु वासरानि चतुर्दश ॥
द्वितीये सप्तरात्रं नृनीये दिवसानव ॥ यदि रुस्ते न वेदोगः प्रथमे सप्तरात्रकं ॥ चत्वार्यहानि द्वितीये नृनीये दिनपंचकं ॥ मृत्युं विद्या तत्रापूर्वे त्वाष्टे

रामः
१४८

रा ३

यस्य नवे ज्वरः ॥ त्रिमासान् द्वितीये शे रोगो नवति दारुणः ॥ नृनीये शेन या ज्ञेयो वासरानि चतुर्दश ॥ वायव्ये प्राक्सप्तदश द्वितीये वै कविंशति ॥ अ
न्ये चैव नृनीया ज्ञे मृत्युमेव विनिर्दिशेत् ॥ प्रथमे ज्ञे विशाखाया स्त्रिगुणाः षोडश स्मृताः ॥ द्वितीये द्वादश प्रोक्ता नृनीये तु तथैव वा ॥ मैत्राद्यादौ षोड
शाहं द्वितीये पक्षमादिशेत् ॥ नृनीये ज्ञे वनुषष्टिर्वासंशं महामुने ॥ त्रिपक्षं प्रथमे ज्ञे द्वा द्वितीये स्यात् षोडशः ॥ नृनीयां शे पुनर्मृत्युरतिसारा न्युमु
चाने ॥ मूलांशे प्रथमे पक्षं द्वितीये द्वादशे वतु ॥ नृनीय नवरात्रेण क्लेशा मुक्ते न वेन्नरः ॥ जलक्षौद्रयो मासा मधमे हानि षोडश ॥ नृनीये मृत्युरेव
स्याद्रोगिणां तु महामुने ॥ विश्वे प्रथमे पक्षे मध्ये द्वादशरात्रकं ॥ दिनानां विंशतिः प्रोक्ता नृनीये मे महामुने ॥ सप्ताहमादौ श्रवणे विंशतिर्मध्यमां सके
॥ द्वादशाहं नृनीये शे सत्यमेतदु वीम्यहं ॥ धनिष्ठादि नविंशत्या मधमे मास युग्मके ॥ मासे नृनीये विज्ञेया देवज्ञे निवेदिने ॥ वारुणो रोग इत्यनस्त्रि
पक्षं प्रथमेऽङ्गके ॥ द्वितीये मासषष्ठं षोडशाहं नृनीयके ॥ पूर्वनादपदायां च दिना द्वादशकं पुनः ॥ मधमे मराणां विद्या दंते ह्यहसुखी न वेत् ॥ आ
हिर्बुध्नपक्षपादौ मध्ये षोडशरात्रकं ॥ अंते द्वाविंशति ज्ञेया पीडा स्यात्पापकर्मभिः ॥ रेवत्यां प्रथमेशे द्यौ द्वित्रिनागे च षोडशः ॥ दसे दशाहं पूर्वशे मध्ये
सप्तदशाहृतः ॥ अंते त्रिंशदिनानि कथितं पूर्वसूरिभिः ॥ नराणां प्रथमे ज्ञे च सप्त वासरमेव वा ॥ मध्ये मृत्युस्तथान्यं शे रोगो मासत्रयावधि ॥ एवं ज्ञा

शं.सा.

वासुधीः सम्यक् शान्तिं कुर्वीत यत्नतः ॥ इति श्रीमन्मीमांसकदिनकरनटकृते शान्तिसारे नक्षेत्रांशे नरोगदिनं विवेकः ॥ ३३ ॥ ॥ अथ पंचकमरणादिशान्तिः ॥ पंचकं च नक्षेत्रपंचकं सार्धं च तु यथा ॥ कुर्यान्न दारुणं संग्रहमेतकाशायां नमृतस्य दहनं गृहगोपनं च ॥ शय्याविना न मिदं वासवपंचकं चेत्केचिदपि परतौ वसुदेवतानि ॥ इति देवज्ञमनोरुशेकः ॥ ॥ अत्र च ॥ मरणमप्यथ निष्ठावरं ॥ त्रिपुष्करे पितरणादालावे निक्षेपः ॥ त्रिपादने मरणमात्रं ॥ तत्र त्रिभिन्नशान्तिविधिषु तथा निर्दिशान् ॥ ॥ त्रिपुष्करमार ॥ चूपा लवस्तनः ॥ रविर्मंदजो मकारे न दानिधिपुत्रिपादके धिक् ॥ योगस्त्रिपुष्कराख्यो धिपादके यमलयनामास्थान ॥ ॥ रत्नकोशे तु ॥ गुरुजो ममन्दारवारे न द्यायां विषमपादक्षे ॥ योगस्त्रिपुष्करो यं धिगुणाफलोपफलोपफलस्य धिगुणां ॥ ॥ गर्गः ॥ पंचके पंचगुणानं त्रिगुणां पुष्करे तथा ॥ यमले धिगुणां सत्त्वं हानिदृष्ट्यादिकं न वेत् ॥ तत्र पंचकमरणोत्तमं नरं देववादाकार्यः ॥ कुंजमीनस्थिते च न्ये मरणं यस्य जायते ॥ पञ्चकानन्तरं कार्यं तत्पदालादिकं खलु ॥ अथ वा तद्दिने कार्यो दारुणविधिपूर्वकमिति ॥ ॥ मदनरत्ने ॥ ब्राह्मणः ॥ पञ्चकानन्तरे नैव कार्या दालादिकार्या दालादिका क्रिया ॥ पुनर्मृत्युं न यातुस्मात्पञ्चकानन्तरे शुभे निति ॥ ॥ देवज्ञमनोरुशे ॥ गारुडः ॥ तत्रैव कारिकायां ॥ सद्यो दालादिकं कार्यं पंचकस्य मृतस्य च ॥ वक्ष्यमानविधानेन प्रायश्चित्तं पुरस्सरं ॥ च

रामः
१४२

नारपुरुषादर्जे मया शवसमीपतः ॥ तत्र त्रैमन्त्रिताः स्थाप्याः स्रोतो दारुणतैः सह ॥ सूतकान्ते तु पुत्राद्यैः कार्यं शान्तिकमुक्तवत् ॥ कांस्यपात्रं घृतं दद्यात् कुर्याद्ब्राह्मणतर्पणं ॥ ॥ मदनरत्ने ॥ गारुडे ॥ आदौ कृत्वा धनिष्ठां मेतन्नक्षेत्रपंचकं ॥ रेवत्यन्तं सदा दूष्य मथुने दारुकर्मणि ॥ शवस्य च समीपे तु क्षेत्राः पुत्रराजदा ॥ दर्जनमथास्तु च नारक्षेमत्रा निमन्त्रिताः ॥ ततो दारुः प्रकर्त्तव्यः सैश्वपुत्रलकैः सह ॥ सूतकान्ते ततः पुत्रैः कार्यं शान्तिकपौष्टिकं ॥ पंचकेषु मृतो यो वै न गतिरनन्ते नरः ॥ तिलाश्चैव हरिणपंच तमुद्दिश्य घृतं ददेत् ॥ ॥ तत्रैव ब्राह्मे ॥ धनिष्ठा पंचके जीवो मृतो यदि कथञ्चन ॥ त्रिपुष्करे या न्यमले कुलजान्मारयेत् कुर्वं ॥ तदनिष्ठविना सार्धं विधानं समुदीर्यते ॥ दर्जानां प्रतिमाकार्याः पंचोत्सासु त्रवेष्टिता ॥ यथापि हेतुना त्रिप्राक्षानिः सह सवन्दहेत् ॥ येन दारुप्रेतसखः प्रेतयः प्रेतभूमिपः ॥ येन हस्तापंचमस्तु नामान्येतानि च क्रमान् ॥ अत्र प्रतिमागन्धमालाद्यैरलंकृत्य प्रथमं ॥ शवस्य शिरसि द्वितीयां नेत्रयोः तृतीयां वामकुक्षौ चतुर्थी ॥ नाभौ पंचमी पादयोर्न्यस्य ॥ तदुपरितन्नामभिघृतं यत्वा पुनर्यमायसोमं त्रावकमिति मन्त्रान्यां प्रत्येकं तां स्वाज्यं कृत्वा दहेति न द्याः ॥ सूतकान्ते ततः पुत्रः कुर्याद्ब्राह्मणतर्पणं ॥ कांस्यपात्रं स्थितं तैलं दीप्य दद्याद्विजमाने ॥ ब्रह्मविष्णुमहेशे च वरुणाग्नीतयेततः ॥ माषमुज्जयवती हि पिपंवादिष्येति ॥ स्वर्षदानं रुद्रजायं लक्षहोमो

श्री. सा.

द्विजार्जनं ॥ गोपूजनं षडंशेन कुर्याद्विषा पशान्नये ॥ ॥ अपरांके पि ॥ धनिष्ठा पंचक मृतः पञ्चरत्नानि तन्मुखे ॥ प्राच्याहु नित्रयंतत्र कु नेव रुव
यामिति ॥ नतो निर्हरांकुर्याद्देवसाग्नेविधिः स्मृतः ॥ इतरं निखने देव जले वापि प्रपादयेत् ॥ ॥ तत्रैव ॥ नीरकं दीनकं पद्मपुष्परागं व
मौक्तिकं ॥ पंचरत्नमिदं प्रोक्तं मृषिभिः पूर्वदर्शितं ॥ रत्नानां वापनवेत् स्वर्णकषादिमेव वा ॥ सुवर्णस्याद्यनावेत् आज्यं ज्ञेयं विचक्षणैः ॥ ॥
धनिष्ठायां विशेषमाह ॥ बोधायने ॥ वासवै मरणां वेत्याहु देवापि पुनर्मृतिः ॥ सुवर्णं दक्षिणां दद्यात्कृत्स्नवर्णमद्यापि वा ॥ ॥ अथ त्रिपुष्करा
दिशान्तिः ॥ मदनरत्ने ॥ गर्गः ॥ द्वित्रिपुष्करयोगे तु मृतिर्मुक्तं तत्रावह ॥ दहने मरणां चैव त्रिगुणं स्यात्त्रिपुष्करं ॥ नखने प्येवमेने स्यादेतद्देशो
पशान्नये ॥ तिलपिष्टं वैर्वापि शरीरं तस्य कारयेत् ॥ पूर्वनिधायालंकृत्य दारुयेत्तु शवोपरि ॥ ॥ दारुमन्त्रमाह ॥ बोधायनाः ॥ अष्टात्वारिं
तिमन्त्रेण तिलपिष्टं प्रपादयेत् ॥ द्वित्रिपुष्करयोर्दोषं त्रिभिः कृद्देवापोरुति ॥ ॥ देवज्ञमनोरु ॥ गारुडे ॥ त्रिपुष्करे त्रयः कार्याः पुत्ररादौ द्वि
पुष्करे ॥ मृतस्य च समीपे तु स्थाप्यापिष्टमयास्तनः ॥ कार्यो दारुं तु तत्सार्धं स्तूतकान्ते तु शान्तिकं ॥ कृगाश्च हिरण्यं च दद्याद्दानं च शक्तितः ॥ तत्रैव
प्रेतखाण्डे ॥ त्रिपुष्करे मृते दद्यात् गोत्रयं मूल्यमेव वा ॥ द्विपुष्करे च गोयुग्मं ततो दालोन दोषकृत् ॥ ॥ अथ त्रिपाद्यशान्तिः ॥ अपरांके ॥ पुनर्घसूत्र

रामः
१५०

रक्षाखा. कृत्तिकोत्तरफाल्गुणी ॥ पूर्वोक्ताद्विशाखा च ज्ञेयमेतन्निपादने ॥ त्रिपादक्षेमृतं तद्विहरणेशकरं मूखे ॥ तस्यपिष्टमयंकुर्यात्पु
रुषत्रितयंततः ॥ होमं प्रणिमुखं कुर्यात्तथा वरुवयामिति ॥ कर्म्मयसं चकार्यसंकु सुमं प्रणिपाद्य च ॥ निर्यात्साग्निसंकुर्याद्दुग्धं नौवा न्यमुस्त
जेत् ॥ ॥ मरणपद्धतौ नष्टाः ॥ स्वर्गहोक्त विधानेन कृत्वाग्नेस्वापनंततः ॥ अन्वाधाने विर्वापनं देवतानां तथाहुति ॥ यमाय धिर्मराजाय मृत्य
वे चान्नकाय च ॥ वैवस्वताय कालाय सर्वज्ञाय च ॥ औदुम्बराय दध्राय नीराय परमेष्ठिने ॥ वृकोदराय चित्राय चित्रगुप्ताय वैक्रमान् ॥ वि
धिनाष्टदण्डकृत्वा एकैकामाहुतिं कुनेत् ॥ कृष्णां कृष्णवस्त्रां च हेमनिष्कसमचिनं ॥ दद्याद्विप्राय शान्ताय प्रीतो न वतु मेयमइति ॥ इयं शान्तिः
पंचकादिसाधारणी ॥ ॥ विधानमालायां ॥ धनिष्ठा पंचके या अथ देवताश्च त्रिपुष्करे ॥ ता पुज्योत्सुप्रयत्नेन मन्त्रैर्नस्त्रिंशत्संज्ञकैः ॥ निधिवारं च
नक्षत्रे त्रिपुष्कर इति स्मृतः ॥ सर्वेषामप्यितेषां तु त्रयो देवा प्रकीर्तिताः ॥ यमोरुद्रश्च मवासं पूजाविधिवदुधैः ॥ कुवेरस्य पृथक् पूजा विधानया
मनीषिभिः ॥ होमं च विधिवत्कुर्यात्त्रिंशत्समनोचितं ॥ सामान्यं च रुविस्तेषां साज्यं पायसमुत्तमं ॥ मन्त्रजाते वगायत्री पालासा समिधस्तथा ॥ होमा
नेयजमानस्य विदध्यादभिषेचनं ॥ लक्ष्मीसूक्तं जपेत्पश्चादद्याद्दानं चूरिशः ॥ लक्ष्मीनारायणप्रीत्यै मञ्चकं च सत्तूरिकं ॥ वृषंगजं वमहिषं रोहंत

शां.सा.

पुंवरजने॥ एतन्निर्मूलवेनिशिष्टाः॥ ॥ इति श्रादिनकरजदृक्ते शान्तिशारे पंचकादिमरणशान्तिविधिः॥ २४ ॥ ॥ अथ द्वादशाब्दाः
दूर्ध्वमिलनविधिः॥ स्मृत्यन्तरे॥ दंपतीपितृपुत्रौ च त्वसारौ ज्ञातरो नथा॥ पितृव्यमानुलो वैव जगिने यौ दौहित्रे पुत्रिकापितरो वैव जगिणी ज्ञात
रो नथा॥ द्वादशाब्दे यातीते दूरदेशंगतो यदि॥ एतेषामेकोपि नाचो नमवलोकयेत्॥ इह न्निके विद्याचार्याः श्रुनो नमवलोकनं॥ शिवालये यथा
तीर्थे स्नात्वा प्रज्वाल्य दीपको॥ शिवसंपूजाविधिवदुनौतौ देवमधातः॥ धृत्वा कांस्थमयं पात्रं सजलं रत्नपूरितं॥ शान्तिकैर्मद्योषैश्च धिजेः सरु
विलोकयेत्॥ आनने वैकमेकस्य दृष्ट्वा सम्यक् द्विनमेत्॥ ब्राह्मणेनो यथाशक्त्या दद्यान्पात्रं सदक्षिणं॥ श्रुनो नमवलोको यथा विज्ञानुसारतः
॥ नेनोपि दक्षिणां दत्त्वा पूजयेच्च पुनः पुनः॥ नत्वा देवं हि जात्सूर्यमागच्छेत्स्वस्य मन्दिरं॥ ततो ब्राह्मणिभिर्होमं शतमष्टोत्तरं निलैः॥ कृत्वा यजे
जयेद्विप्रान् यथा विज्ञानुसारतः॥ वधवैः सरुनुं जीतसर्वा रिष्टपाणान्नये॥ इत्थं यः कुरुते मर्त्यस्यारिष्टं न विद्यते॥ आयुष्कामो न रक्ष्येव मकृत्वा
नावलोकयेत्॥ पूर्वविलोकितानां तु विधिरेष उदाहृतः॥ न चैवा पूर्वदृष्टानां भित्तिपाकमणीषिणः॥ ॥ पारिजातः॥ द्वादशाब्दे यातीते तु नकु
र्याद्भानुदर्शनं॥ पित्रोः पुत्रस्य नैवाकुर्मलालानिकरं न वेत्॥ दर्शने तु प्रकुर्वीत शिवं पूज्य शिवालये॥ कांस्थपात्रं स्फोटयित्वा श्रुतः पटविधानतः॥

रामः
१५१

॥ मुखविलोकनं पश्चात्समालिङ्ग्य विपर्ययात्॥ एवं कृते विधानेन दोषशान्तिर्न विद्यति॥ ॥ सूर्यारुणसंवादेन॥ गणेशमृत्युं जय विष्णुलक्ष्मीं म
घोरसंज्ञं च त्रयं घटेषु श्रावज्य संपूज्य वधाने राशौ होमं वकुर्यादिह होममन्त्रैः॥ शिवपूजां च कुर्वीत प्रतिमां पूजने ततः॥ अघोरप्रतिमां दद्याद्वा
स्त्राण्यसदक्षिणां॥ अनेन सरुगच्छत्वं क्रीडस्व सुखं विरं॥ मां तथेवाधुना मुंच क्षमां कुरु ममोपणि॥ शिवो मेनु स मागत्य कृत्वा वैवो नरे पठे॥
उक्तानां नारिकेलं च नृणां नृयो विगम्यतां निवर्त्तस्त्वं जघ्वापा वघोरदि जपुंगवं॥ अघोरप्रतिमां हीणां ब्राह्मणमित्यर्थः॥ विसर्जयेत्युक्तं च नेव
पश्यत्कदाचन॥ कांस्थपात्रं द्यूतं कृत्वा दृष्ट्वा रूपं स्वकं स्वकं॥ तन्पात्रं ब्राह्मणे दद्यादक्षिणां संयुतं ततः॥ पादप्रक्षालनं कृत्वा श्रावम्य च यथाविधि
॥ शान्तिमन्त्रान्यठेत्यश्रुत्वा पूजां गृह्य शिवं वजेत्॥ धूपदीपैश्च नैवेद्ये स्नात्वा लेदक्षिणादिभिः॥ वस्त्रैराचरणीर्द्वौ स्तोत्रयेच्छं करं ततः॥ शिवस्य
प्रार्थनां कृत्वा जपेत्सूक्तं कविप्रदत्तं॥ प्रदक्षिणि निद्रवेति पठेत्सूक्तं शिवोपरि॥ पुष्पाञ्जलिं श्रुयुगप दद्याच्चैवात्तरं पतं॥ पुनः पुनर्न मत्कृत्य प
श्चात्तत्र विलोकयेत्॥ प्रणामालिङ्गमं कुर्यात्स्वागतं क्षेमपृच्छनं॥ ततो द्विजवराः सर्वे सूक्तानि स्वस्तिवन्निच॥ पठित्वा होमदेशं च गच्छेयुश्च मुपा
चिता॥ प्रतिमां पूजने कृत्वा वक्त्रे श्रापियथाक्रमं॥ होमसेषं समाप्येवं ब्राह्मणाचार्यादिकान्यजेत्॥ श्रुतिवेकततः कुर्युरु नर्योर्मज्जलं वदेत्॥ स्व

श्री. सा.

स्तिशयेयथावयुर्गोचिदप्रान्ययस्विनी॥ देवावक्रिंविस्तृज्याद्य. कुंनेलस्त्रीनिधायव॥ आचार्यवृत्तमन्त्रिनिर्वाद्योषपुरस्सरं॥ स्वगुरुं वशने
गर्ह्ये. सार्धं तेन प्रवासिना॥ देवानां वैवर्तु प्रार्थ. कत्रव्यं द्विजजोजनं॥ एवं कृते विधाने तु तस्यादिष्टं कदाचन॥ देवद्विजप्रसादेन कल्याणं स्यात्तसं
शयः॥ आसुखं क्षेममारोग्यं. पुत्रपौत्रप्रवर्द्धनं॥ सौभाग्यमनुलवैवलनेदस्य प्रसादतः॥ आरामे पुण्यतीर्थे वा. देवगारेयसंगमे॥ कर्तव्यं वसरि
त्रीरे. विधानं क्षेमदं च वेत्॥ ॥ प्रयोगः॥ सुमुद्रुते वदुताशवलाचिते. पुण्याहं पचयित्वा. आचार्यवृत्तमन्त्रिगादीन्तृत्वादेशकालौ संकीर्त्यास्माकं
सकुटुबानां क्षेमायुरारोग्यैश्च याभिर्वृद्धार्थं. सर्वत्र मंगरात्पुण्यार्थमात्मनो वंघ्यादीनां द्वादशव्याधिकप्रवासं स्थितजनिन. पापग्रहजनितपी
डापरिहारायैवियोगगुरुशान्तिं करिष्ये. तदङ्गस्थितिं लोलेपनकरशस्थापनं करिष्ये॥ दधिदुर्वा मृत्युं च गच्छ सर्वेष्वधीरूपरत्नफलपु
ष्पपंचपल्लवाद्यलंकृतेषु. पंचधान्यपुंजस्थित. पञ्चकलशेषु तीर्थे वा रिपू र्मेषु स्थापितवंशपत्रोपरि. श्रद्धदलालंकृतवस्त्रेषु. गणेशमृत्युंज
यविष्णुलक्ष्मीश्रद्धोरप्रतिमानामग्न्यन्नारणो कृत्वा. तत्र नम्रैः कलशावाह न पूजनस्थापनादि पूर्वकं तत्र देवमन्त्रैस्तत्र देवतानामावाहनादि
कुर्यात्॥ ततो चाधानं कृत्वा. तत्र दुद्देशेन प्रतिदेवतं दूर्वा निलाज्यवरुत्वा. स्विष्टकृदंतडौ शिवं. पश्चापचारैः संपूजापदान्तरितौ शिवस्त

रामः
१५२

पुरतो. नालिकेलफलं पुन्ये कर्मजा होमदेशं कृत्वा निवर्तधमिनि सूक्तं जपेत्॥ ततो घोरं प्रार्थयेत्॥ अघोरत्वं महाकाय. नृणां विभूषकारक॥ त्वन्क्षे
नजनितं घोरं नृणां विभूषजं फलं॥ वियोगविषमाक्षश्च विषमांघ्रिकरायुध॥ विबुद्धिर्विगतस्थाया विलापिविगताश्रयः॥ योगजघोयोगध्वंसी.
योगयोगविद्यानकः॥ नृणामयोगरुन्नाच. वधुयोगवियोगकृत्॥ गच्छत्यनुदितं वीर्यं. प्राणिनां क्लेशहेतवे॥ योगविशेषकार्यत्वादियोगं तां प
चक्षते॥ नावियोगमहाघोप्राणिनां क्लेशयैकोकः॥ शरणागतमापन्नं. त्राहि मां शोकसागरान्॥ द्विजं समर्थाघोरप्रतिमां. अनेन सह गच्छ त्वनिति
पूर्वोक्तमन्त्रेण दत्वा शान्तिमन्त्राजयित्वा पादौ पश्चात्पुष्पपदीपैः सोषयित्वा स्वस्तिनो अर्चयेत्॥ कृष्णिकदन्त॥ प्रदक्षिणा॥ नष्टं च दे
विसूक्तं पठन्. अन्तः पठन्निष्काशयुगपत्. शिवोपरि पुष्पाञ्जलिं दत्वा मुहुः शिवं नमस्कृत्य संप्रार्थयन् धुं विलोकयेत्॥ नौ प्रणामक्षेमा लिंगने क
त्वा स्वगतं पृष्ट्वा ये यज्ञाशिवा दत्वा होमशेषं समाप्याभिषेकं कृत्वा. ग्नुद्यासनादिकृत्वा. कुंनेलस्त्रीप्रतिमानिधाय वा यथोषपुरः सरं वा स्नानैः
सहस्रवामिना व सहगुरुं विशेत्॥ ततो ब्राह्मणास्तं नोजं. द्विजान् च स्त्रालंकारदक्षिणादिभिः संतोष्य स्वस्तिनवंता बुवन्ति वृत्त्यान्॥ ने च स्वस्तिर
स्विनि प्रत्युचुः॥ इति प्रवासागतगुरुविधानं॥ ॥ अथ गजशान्ति॥ वसिष्ठसंहितायां॥ मत्स्यराज्ञो गजाः सन्ति. नदधीना खिलाधुला॥ तस्मा

श्री. सा.

गजाकल्पनीयाः पोषणीयाश्च सर्वदा ॥ कल्याणं पोषणं तेषां गजवक्रः प्रसादतः ॥ तस्माद्गजाननो राजा पूजनीयप्रयत्नतः ॥ गजाननो गजपतिर्ग
जसूक्तं जपेत्सदा ॥ असावेव प्रनुत्तेषां पोषणं शेषणं सदा ॥ पुरा महेश्वरो देव उक्तवानस्य जन्मनि ॥ यदा यदा गजानं च जायन्ते बाधयत्सदा
॥ तदा शान्तिप्रकृतिं पूज्यो मजपादिभिः ॥ जानुवारे च संक्रान्तौ ग्रहणं चन्द्रसूर्ययोः ॥ विषुवत्पयने चैव वातिपाते दिनक्षये ॥ अनेव पुण्यदि
वसे च दत्तारावलेष्य ॥ दिक्साधनं समे द्मौ इशानो च सारालये ॥ मध्यादिनिर्गतैः सूत्रैश्चतुरस्रं तु कारयेत् ॥ माण्डपं च निरुत्तैः सूत्रमार्गेण
कारयेत् ॥ चतुः षड्दलं कृत्वा माण्डपान्नः समानले ॥ मधोचतुः पंचौदं म माण्डपं वेदिकास्थलं ॥ द्वादशांशात् सकं वायु माण्डलं चो मवेष्टितं ॥ वि
शांशकात्मकं वद्वि माण्डलं चो मवेष्टितं ॥ निखिलान्माण्डलान्नेष्टु महीमाण्डलमास्थितं ॥ ज्ञात्वा निमाण्डलं तत्र दिक्षुकुण्डं चतुष्टयं ॥ प्रायेष
मध्यामं कुण्डं चारं चैकां समानतः ॥ तथैव कुण्डं चारं च शेषं दिक्षु प्रकल्पयेत् ॥ पूर्वोत्तरं लक्ष्मणो पेत्तं मेघलाचपसंयुतं ॥ नौराणां चैरलं कृत्वा
विज्ञानं वेदिकोपरि ॥ आशिषो वाचनं कुर्यात्सम्यक् संकल्पपूर्वकं ॥ अन्तिजो वरयेत्पश्चाच्चतुर्विंशति संख्याकान् ॥ तेषां मधेशिष्टतममाचार्य
तं प्रकल्पयेत् ॥ मधुपर्कादिकं कृत्वा तत्र कार्यं नियोजयेत् ॥ ब्राह्मणाश्चतुरो लोतून् कुण्डेषु विनियोजयेत् ॥ द्वापरेषु जापकान् द्वापरेषु संख्यानं

रामः
१५३

गजापकान् ॥ गन्धपुष्पादिकं दत्त्वा तत्र कार्यं प्रयोजयेत् ॥ ब्राह्मणः पंचविधाश्च योजयेच्च यथाविधिः ॥ कारयेत्सुसुवर्सेन गजवक्रं चतुर्भुजं ॥
अक्षमास्त्रापरश्चक्रं वीजपाण्डुरं क्रमान् ॥ बहूनायुधवर्मादि सर्वेषां कथितं पुरा ॥ तत्पुरुषाय विद्महे वक्रतुर्मायधीमहि ॥ तन्नो दन्तिप्रवो
दयात्वा दुर्देवास्तु यो मधिः ॥ ह्येसौ त्रयायत्री गजवक्रस्य देवता ॥ कुं जाष्टकं चतुर्द्वारं पूर्वोत्तरं वसंयुतं ॥ लिखेदष्टदलं पद्मं वेदिका
माण्डलोपरि ॥ गजवक्रं वर्त्मिकायां लोकपाला न्दलेषु च ॥ गणेशशक्तयोर्मध्ये पद्ममष्टदलं लिखेत् ॥ आदित्यादिग्रहस्तत्र पूजयेत्पूर्वव
त्क्रमात् ॥ गणेशमयोर्मध्ये पंचकोणं प्रकल्पयेत् ॥ तत्र पंचमलानूतनं च येन पूर्ववत्तदा ॥ गणेशायुपयो मध्ये त्रिकोणं माण्डलं लिखेत् ॥ तत्र
त्र्येदं नुजां महिषासुरमर्दिनी ॥ गणेशो मयोर्मध्ये वर्तुलं माण्डलं लिखेत् ॥ तत्रार्चयेत्पुष्पान्नेन ज्ञाश्विनीदेवता द्वायौ ॥ ऐशान्यामर्चयेद्
दं माण्डलं तेजसां निधिः ॥ आग्नेयामर्चयेद्विष्णुं माण्डलं ह्येकात्मकं ॥ वेदान्तात्मकं च नैऋत्या मर्चयेद्ब्रह्म माण्डलं ॥ वायव्यामर्चयेत्सम्यक् क्माण्ड
लं पुण्डरीकात्मकं ॥ रुद्रे पुरुषसूक्तेन चतुर्वेदादिमन्त्रकैः ॥ प्रणवस्य अग्निश्चन्द्रो देवता कथिता पुरा ॥ तत्र दक्षैर्गन्धपुष्पैर्वस्त्रधूपैश्च दीपकैः
॥ सम्यक् प्रोपचाराणि रक्तवस्त्रं गजाननं प्राकुण्डं गजवक्रस्य पञ्चनूतात्मकं ततः ॥ दुर्गाकुण्डं प्रतीयां च उडकुण्डे स्थापयेच्च दत्ताशनं ॥ मु

श्रीं सा

खानेखसकुण्डे वज्रकुयात्रमुखादिति ॥ पालाशसमिदाज्यान्नेः पृथगष्टोत्रं शनं ॥ गुरुमन्त्रैः समिद्विशुद्धो मं पूर्ववदाचरेत् ॥ चतुर्दिशु
चतुर्वेदः पालोयणपरादिजाः ॥ अग्निं गैर्वाहणैः सूक्तैः कलशाश्चापराधने ॥ नेवेयं विधिराकुर्यादेकपत्रो जितेन्द्रियाः ॥ तिललोमया
हृतिभिः सह सुचाष्टसंयुतं ॥ एवं पतिदिनं सम्यक् ब्रीहिनश्च यथापुरा ॥ संपूर्णोदिवसेकर्ता कुर्यान्पूज्यं कुतिततः ॥ मन्त्रपूतोदकेकर्त्ता ग
जानामाजयेत्ततः ॥ अलंकृत्य पुनः सम्यग्गन्धपुष्पादिभिस्ततः ॥ कुतशेषंततो दद्याद्दोषनायनिकं गजे ॥ दोषशान्त्ये पंचदुर्गा रुद्रं पुरुषसू
क्तं ॥ पंचवृंदादिर्मन्त्रैर्गजसालासुमर्जयेत् ॥ गृहीत्वा सुकृतं तेनोदक्षिणां वसमर्जये ॥ आचार्याय ततो दद्याद्विष्णुमेकविंशतिं ॥ तद
र्धमितरे च यज्ज्येष्ठान् स्वशक्तिः ॥ ब्राह्मणो जयेत्पश्चात्स्वयंचूर्जितं वंधुभिः ॥ एवं यः कुरुते सम्यग्गणशान्तिनृपोत्तमः ॥ सर्वा कामान्
वाप्नोति गजदक्षिणं तेषु शः ॥ अथाश्च शान्तिं ॥ नूपतेर्यस्य संताप्याः स एव विजयीरहो ॥ श्रीमान् स एव तत्तस्मात्कार्यमश्वाजिरक्षाणां ॥ सूर्य
त्वात्पुंससंवाते जायते वरुवोरुजः ॥ यदा यदा रुग्जननमश्चानामद्य वातदा ॥ स लोकपाल रेवन्त पूजां लोमं च कारयेत् ॥ जावारे च संक्रा
न्ता यवने विषुवद्वये ॥ दिनक्षयवाती पाते द्वादश्यामश्च नेपि वा ॥ ऐशान्यामष्टमिह तैश्चतुर्भिर्वापि माण्डपं ॥ चतुर्द्वारं विमानप्रकोरणं ह्ये
जे

रामः

१५४

रलंकृतं ॥ तन्मध्ये वेदिकां तस्या पश्चविंशतिमानतः ॥ माण्डपस्यावहिः कुण्डं प्रचां पूर्वोक्तलक्षणं ॥ वरयेत्पूर्ववद्विष्णुं ॥ स्तुतिवाचनपूर्वकं ॥ सूर्यपुत्रं
यारुहं पंचवक्त्रं दशां वक्त्रं ॥ रक्तवर्णं कशां खड्गं रेवन्ते दिनुजं स्मरेत् ॥ सूर्यपुत्रं नमस्तेस्तु पंचवक्त्राय ते नमः ॥ नमो गन्धर्वदेवाय रेवन्ताय नमो न
मः ॥ मन्त्रेणानेन रेवन्तं गन्धर्वस्त्राक्षतादिभिः ॥ विधिवद्वेदिकामध्ये तण्डुलोपरि पूजयेत् ॥ परितस्त्वस्वमन्त्रैस्तान् लोकपालाश्च पूजयेत् ॥ प्राग्
देवकशां खड्गं रेवन्तस्य समीपतः ॥ अग्रे द्वादिचतुर्वेदान् जपेद्वारेषु पूर्ववत् पूज्यं कुं नान् रक्तवर्णं गन्धर्वस्त्राद्यलंकृतान् ॥ पश्चत्वं कपलवे
पेतान्ष्टमृद्भिः संयुतान् ॥ दालेषु स्थाप्या वाह्निं गन्धर्वैः कार्यं समर्जनं ॥ रेवन्तपूजामाचार्यः कृत्वा गृह्यविधानतः ॥ स्थापयेत्तं हृतिजित्वा
कुण्डे कुतासनं ॥ ततस्तन्नाज्यानागान्ने मुख्यादुतिमनश्चितः ॥ अग्नये स्वाहेति कुत्वा घृतमादौ प्रयत्नतः ॥ रेवन्तपूजामन्त्रेण आशन्नप्रणामेव च ॥ पला
शसमिदाज्यान्नेः पृथगष्टोत्रं शनं ॥ आचार्यो ज्जुहुयाद्ब्रीहिनूतिलाया हृतिस्ततः ॥ एकरात्रं त्रिरात्रं वा नवरात्रं मशायिवा ॥ अनेन विधिना सम्यगेकप
त्रो जितेन्द्रियाः ॥ जयादिपूर्वकं सम्यक्कर्त्ता पूज्यं कुतिततः ॥ ततो मङ्गलघोषैश्च नैवेद्यं वसमर्जयेत् ॥ ततस्तद्विशेषेण सरुकुं नोदकेन च ॥ प्रदक्षि
णां वजेत्पश्चात् सुप्रोतो वलिमुत्तमं ॥ जीमूतस्येनानुवाकान् चतुरोदिशु निक्षिपेत् ॥ आचार्याय ततो दद्याद्विष्णुमेकविंशतिं ॥ तद्वर्धवान् दर्ववा य

आविज्ञानुसारतः॥ ब्राह्मणेनो जापकेन रत्नाचार्यर्क्षिप्रदायेत्॥ ब्राह्मणो ज्ञेयस्तथा ह्यत्रिवाचनपूर्वकं॥ एयः कुरुते सम्प्रक् श्रुश्रुशान्तिमनुत्तमां॥
 मुच्यते सर्वरोगे चोवर्द्धनेनात्र शंशयः॥ इत्यश्रुशान्तिः॥ ॥ अथ गजनीराजन ॥ उत्पलपरिमले॥ शौनके॥ नवमामास्युश्चासि कार्तिका मथः
 वापिव॥ हस्तिनीराजनं कुर्याद्वाजागजसमृद्धये॥ प्रागुदक्प्रवहोदेशे विशाले सुमनोरमे॥ पूर्वस्यामुत्तरस्यां वानगरस्यावदिर्दिशि॥ पश्चादश्वः
 सन्निर्माशं देशं संप्रोक्षवारिणा॥ तन्मध्ये तोरणां कुर्याद्वनस्पतिमयं शुभं॥ स्योना पृथिवी त्वनया स्थापितं सुदृढं समं॥ षोडशारनिमुत्सेधा विस्तारेण
 तद्वर्द्धकं॥ अजुनिरक्षरं लिखं वस्त्रयुग्मं विनूषितं॥ उद्धयेत्तेति मन्त्रेण संप्रोक्ष्य परि तो जनेः॥ अथैश्वेवाङ्गमन्त्रेर्गन्धपुष्पैस्तथा च येत्॥ कोणं
 नयोर्वेदिंश्च द्धिरुलेकारयेदथ॥ फलपुष्पस्रवककिसलयैर्नूषयेत्ततः॥ होमंतदक्षिणे कुर्यात्समाहितमनो गुरुः॥ कुण्डे वा स्थंडिले वा यज्ञतन्त्रं
 प्रकल्प्य च॥ पूर्वकुं जानद्विष्टु विनसेधान् राशिषु॥ तेष्वावाग्निं शोपा ला नूजयेच्च स्रमाल्यकैः॥ ततो जौ जानतसूक्तेन प्रनृतं जुहुयाद्भुतं॥ मधुर्हृदस
 आधेन सूक्तेनाज्या यजेत्ततः॥ आपो दिनादिसूक्तेन याम्यहोमंततः परं॥ रुवि होमंततः पश्चात्त्रिवृत्ते जुहुयाद्भुतं॥ यत्रिदितेति सूक्तेन जुहुयाद्भु
 णाय च॥ आवायविनिसूक्तेन यजेदायुं समाहितः॥ त्वंसोमप्रतिसूक्तेन सोमाय जुहुयाद्भुविः॥ पश्चादौद्देणकी सरे रुद्रमिष्टायथाक्रमं॥ अग्नीः

रामः
 १५५

नडा यसूक्तेन होमं शेषं समापयेत्॥ वरुणा येवमिष्टाथा मधुना पयसा तथा॥ पश्चात्स्विष्टकृतं कुन्वा वलितेन्यः समारुरेत्॥ दुर्गामाराध्या विधिवद
 न्नापूर्वेति रेखये॥ कन्यकाश्च समन्वर्त्त वस्त्रा न रणामाल्यकैः॥ हिरण्यकुसुमं सिंही ममृतां वा पराजितां॥ पृथिवी ततो वा घ्नी पूर्वा मुत्पत्तमालि
 नी॥ कुष्ठचन्दनपद्मानि नलपान्यगरुधिरी॥ प्रक्षिपेत्कुं न सौवर्ण तीर्थतो यै प्रपूर्य च॥ गजाधिपंगजांश्चैव प्रोक्ष्य येनेन वारिणा॥ आपो हस्ति
 निसूक्तेन स्वस्तिवाच्यथा विधिः॥ गजमासे प्यराजानं तोराणां न्नरे गुरुः॥ स्वस्मान्ये यं जपेन्मन्त्रं त्रिः कृतानुपदक्षिणां॥ प्रस्थापयेत्प्रनुने
 न गजेन्द्रेणादिजोत्तमः॥ पासो तो दीप्यमाना सु दीपिका सुवर्दीपकैः॥ सारोहाः साधिनः सर्वे गच्छेयुस्तस्य पृष्ठतः॥ उपरिष्ठा सुसाला सुस्वास्त
 ता सुविविधसृज्यतान्॥ सामान्यो नृ च सहितं प्रविशेन्मन्दिरं नृपः॥ ब्राह्मणो ज्ञेयि त्वा तु गुरवे दक्षिणां ततः॥ हस्ति रंकार हिरण्यं व वस्त्रमाल्य
 नुलेपनं॥ यद्या नृपस्वयंतसौ सम्यगानरणानिव॥ एवं नीराजना द्राजा सर्वा कामानवाप्नुयात्॥ निरातं कागजाः सर्वे न विषयान्निसंशयः॥
 ॥ ॥ अश्वनीराजनं वतत्रैवोक्तं॥ अश्वनीराजनं वस्ये अश्वानां हितकामया॥ तद्वैवाश्वयुक्तासि पूर्वपक्षानृपोत्तमाः॥ कारयित्वाश्च सारा
 सुहोमशालामलंकृतां॥ प्रनृषेत्त्वापयित्वा शान् सम्यक्तीर्थे जलाशये॥ सप्ताहं कारयेद्देमं रक्षावधानुरंगमान्॥ स्थण्डिलाद्याज्याना

शां.सा.

गान्तं यज्ञतत्रं प्रकल्पयेत् ॥ ब्राह्मणः सोदका कुंजान् चतुर्दिक्षु स होषधीन् ॥ विन्यस्या विधां धान्येषु ते धेनान्यक्षिपेत्ततः ॥ ॥ इति श्री दिनकर
नरकृते शान्तिसारे श्रृंगी राजन विधिः ॥ ३५ ॥ ॥ अथ गोशान्तिः ॥ मदनरत्ने ॥ विष्णुधर्मे ॥ अतः परं प्रवक्ष्यामि कर्मनैमित्तिकं तव ॥ धे
नूनां परके प्राप्ते तथा रोगाद्युपश्रवे ॥ क्षीरक्षये तथा न्यस्मिन् प्रकृतेषु विर्यये ॥ त्रिरात्रोपेषितो विधाने करात्रोपेषितो विवा ॥ गवां मध्ये श्रुते देशे स्थ
ण्डिले निप्रकल्पयेत् ॥ अथ यत्र ने सेत्यर्धं कर्मिका केशराक्षितं ॥ पूजयेत् कर्मिकामधो वा सुदेवं श्रिया सरु ॥ केसरे पूयं कार्यं देवता नो यथाक्रमं ॥
यासां नासां नुवक्ष्यामि तव नामानि नार्गवथा सुनक्षत्रां नाम देवीन् पूर्वजागे समर्चयेत् ॥ पूजनीयस्तव ह्यासुरनिस्तदन्तरं ॥ ततः सूर्यस्ततो धेनुवदु
रूपादिजोत्तमः ॥ नमस्तु पृथिवी देवी ततो नतं तु पूजयेत् ॥ ततः खं विश्वरूपाय दिग्धेनुं तदनन्तरं ॥ ततः सिद्धिस्ततो मदि नतः शान्तिसमर्चयेत् ॥ मे
हिनी नाम दिग्धेनुस्तत्र पूज्यादिजोत्तमाः ॥ ततश्चन्द्रमसं देवं मरुदेवं मृषिनत ॥ मरुदेवं ततो देवीं पूजयेत् तदनन्तरं ॥ इत्येताः देवताः प्रोक्ताः केस
रे वैवषोडशः ॥ पत्रेषु पूजनीयास्तु दिक्कालास्तु यथादिशं ॥ गन्धमाल्यान् संस्कारधूपदीपान्नसंपदा ॥ प्रत्येकं पूजयेद्दाम देवताः प्रयतो द्विजः ॥
पूर्वकुंजाश्च सर्वासां प्रत्येकं विनिवेदयेत् ॥ नक्तस्थगितवक्त्राणि वर्द्धमानैः सुत एडुलैः ॥ सहिरण्यैर्यथाशक्ति ततो होमं समचरेत् ॥ वेदिकुन्दाय

रामः

१५६

याशास्त्रं समिधचकुंजाशनं ॥ एकैकं देवतां राम समिदिदं यथाविः ॥ चतुर्थ्यान्नेन नापानुधर्मज्ञुयात्क्रमात् ॥ होमरुद्रंतथैकैकं प्रत्ये
कं जुहुयात्क्रमात् ॥ ततो रक्षोहनेर्मन्त्रैर्जुहुयाद्गौरसर्षपान् ॥ ततः समापयेद्दिवा नग्निकर्म यथाविधि ॥ सुवर्षवितथा कास्यं धेनु
वस्त्रं युगं तथा ॥ कर्त्तव्यमुपद्रवे वस्त्रयुग्मं श्रुते तथा ॥ जोजनं गोरसंप्रायं ब्राह्मणाश्च न्नोत्रयेत् ॥ स्वस्ति वीच्यंततः पश्चाद्भद्रदाना
यवे द्विज ॥ रक्षेह नैस्त्रयामंत्रैः क्युत्सेड क्षाण्णं गवा ॥ गवां च पूजा कर्त्तव्या गन्धमाल्यानुलेपनैः ॥ कर्त्तव्याश्च तथा वत्स यथाकामद्विजे
त्रमः ॥ शान्तिकर्म गवामेतत्सर्वो न्यातपुशान्तये ॥ ॥ इति श्री नरकृदिनकरकृते शान्तिसारे गोशान्तिः ॥ ३६ ॥ ॥ अथ काकमैथु
नदर्शनशान्तिः ॥ श्वेताकाकमैथुनदर्शनमेवानिष्टावरुं ॥ काकोमुथुनयुक्तश्चेत्स्वेतश्च यदि दृश्यते इति ॥ हेमाद्रौ गगोक्ते ॥ ॥
नारदसंहितायां ॥ दिदिवा यदि वारात्रौ यः पश्येत्काकमैथुनं ॥ स नरो मृत्युमाप्नोति यदि वा स्थाननाशनं ॥ न दोषशमयेत्यं शान्तिक
र्म समाचरेत् ॥ गरुडश्चाननागे तु होमस्थानं प्रकल्पयेत् ॥ खगृहोक्तविधानेन तत्र स्थाप्य कुंजाशनं ॥ प्रतिमंत्रं श्रुत्वा वकेन श्रुपमृत्यु
द्वयेन वा ॥ व्याहृती निब्रूहि तिलैर्जपाद्यंतं प्रकल्पयेत् ॥ पूर्वकुंजं जुहुयात्कर्त्ता श्रुतिरलंकृतः ॥ स्वर्णशृंगी रोषावरं कृत्वा धेनुं प

शा.सा.

यस्मिनी॥ वस्त्रालङ्कारसहितो निष्कदा दशसंयुतो॥ तदर्थे तदर्थे न तदर्थे न वायुतो॥ यथा विज्ञानुसारेण तनूनाधिककल्पन
॥ आचार्याय श्रोत्रियाय तांगां दद्यात्कुटुंबिने॥ ब्राह्मणे चो विशिष्टे चो यथाशक्त्वा च दक्षिणां॥ ब्राह्मणान् चो जयेत्यश्वात्स्वसिवाच
नपूर्वकं॥ एवं यः कुरुते सम्यक् तत्र दोषान्यमुच्यते॥ ॥ अद्भुतसारे॥ गर्गः॥ काकस्य मेथुने पश्येत्काकः शिरसि चेद्दिशेत्॥ सिर
स्पुरसिवा कुर्यात्संन्यस्त्यात्तु नखैस्तथा॥ विदारणां च कुरुते शयानं च स्पृशेद्यदि॥ तदा वरेत्तु मरणं मरारित मथापि वा॥ मरारात्रे यः
दाका को वा स तोहे तु नाविना॥ तद्गृहं रिषमा च स्तेयमारिमथापि वा॥ शान्तिं तत्र प्रकृष्वीत विधानेन यथोचितं॥ उदिश्या रिष शमनं कु
र्यात्संकल्पपाथितः॥ श्रुचो देशे रत्निमात्रे स्थण्डिले निविधाय च॥ तदीशाने वाष्टदले कलशोपरिशक्तिः॥ हिरण्यनिर्मितं त्रिदं लो
कपाल समन्वितं॥ पूजयित्वा स्वशाखोक्त विधिवत्प्रपयेत्तु॥ कृत्वा च नागपर्यान्तं जुहुयात्क्रमशोरुविः॥ पाशाशीः समिधे व्रीहिं च
मात्राभितक्रमात्॥ अष्टोत्तरसहस्रं वा अष्टोत्तरशतं तु वा॥ यत इन्द्रे निमन्त्रेण लोकपाले न्यएव च॥ शक्त्वा दुत्वा स्वशाखोक्त प्रायश्चि
त्तादुतीकुनेत्॥ लोकपालावल्लिंदत्वा इन्द्राग्ने च रुशेषतः॥ वायसे चो वल्लिंदद्यादैन्द्रवारुणमन्त्रतः॥ पूज्यं दुत्तिततो दुत्वा आचार्यपूज

रामः
१५७

ये त्रतः॥ कुं जोदके नानिषेको यजमानस्य विसृजत॥ आचार्यायेत्युपनिमां दद्यात्सोपत्करान्नतः॥ शक्त्वा च नूयसी दद्याद्विज्ञानां नोजनं
दिशेत्॥ शतं तदर्थं मर्द्धवा शक्त्वा चावेदशायिवा॥ सर्वशान्तिं पाठयित्वा गृहीयाच्च द्विजाशिषः॥ एवं कृते च वेद्वान्तिः काकरिष विनाशिः
नी॥ ॥ मानवसंहितायो॥ तथातः संवैप्रेक्षामि वायसः प्रविशेद्गृहं॥ प्रवेशद्वारतो गच्छेन्मासमेकं विवर्जयेत्॥ द्वारान्नरयदा गच्छे
न्वण्मासां नु विवर्जयेत्॥ देवालयं विशेषेण श्राद्धं मृत्यु करो च वेत्तु॥ देवराजः॥ देवालये नृपानान् नृग्रामनाशो न विष्यति॥ गुरुप्रवेशने क
को गृहशेषक्षयं करः॥ श्वानमाञ्जारतो गच्छेद्वायसः प्रविशेद्गृहं॥ गुरुस्थ मरणां विंशात्सर्वनाशो गृहं न वेत्तु॥ एतेषां दोषजातानां शान्ति
वक्ष्यामि मासतः॥ प्रवेशस्थानदेशेषु दक्षिणे वा गृहान्नतः॥ गोमयेनोपलिप्ते च स्थण्डिले सभरं कृते॥ आचार्यवरयेत्यश्वाद्ब्राह्मणां वेदः
वारगां॥ व्रीहिद्रोणचसुश्लेक्षां स्थापयेदब्रह्मघटं॥ पञ्चपल्लवसंयुक्तं पंचगव्यमन्वितं॥ पंचरत्नसमायुक्तं पूरयेत्तीर्थवारिणा॥ तस्यो
परिचरयेत्प्रातः काकरूपं शचीपतिं॥ कर्षमात्रसुवर्सेन पात्रेणाथ स्वशक्तिः॥ उपनिमां पूजयेत्यश्वाद्ब्रह्मयुग्मनिवेदयेत्॥ यत इन्द्रे नि
मन्त्रेण अर्चयित्वा नुदैवविन्॥ पूर्वादीशानपर्यान्तं मर्द्धयन् लोकपालाक्रमान्॥ कुं नानि मन्त्रां कुर्याच्छीरुद्रं वस्मरन् जपेत्॥ स्वगृहोक्ते

श्री. सा.

नविधिना. लोमकर्मासमाचरेत् ॥ यत इन्द्रे निमन्त्रा. यां. समिधा सचरुन्कुनेत् ॥ अष्टोत्तरसहस्रं वा अष्टोत्तरशतं तु वा ॥ त्रैयं वकेन मन्त्रे
ण. तिलानष्टोत्तरं कुनेत् ॥ इन्द्रं विष्णुं सुमन्त्रेण. राजलोमं समाचरेत् ॥ उपलोमं ततः कृत्वा महावाहनिभिर्कुनेत् ॥ इन्द्राय स्वाहा ॥ वा
यसोऽयानशमनाय स्वाहा ॥ शान्नाय स्वाहेति ॥ ततः खिष्टं कुतं कुत्वा. लोमं शेषं समापयेत् ॥ संपाते रन्निधिरुक्तु. गोयुग्मं दक्षिणां दिशेत्
॥ आजावलोकनं कृत्वा महाशान्तिं पठेन्नरः ॥ ॥ इति श्रीमन्मीमांसकनट्टदिनकरकृतेशान्तिस्तारे काकमैथुनदर्शनवायसान्तः
प्रवेशान्तिः ॥ ३७ ॥ ॥ अथ पञ्चीसरठशान्तिः ॥ वशिष्ठसंहितायां ॥ कुशुगे मत्तकाद्यंगे. पतिने फलमुच्यते ॥ मत्तके राज्ञा ला-
नः स्या. जारे कर्णे च चूषणं ॥ नेत्रयोर्मित्रलानः स्या. सुगन्धनासिकोपरि ॥ वक्त्रे सुभोजनं कण्ठे स्त्रीराजस्य धयोर्जयः ॥ असते जौ विदु-
दिः स्या. पथ्यवृद्धिः करद्वये ॥ वक्षस्थले तु सौभाग्यं रुदिप्रीतिविवर्द्धनं ॥ पुत्रलानस्तु कुक्षौ स्या. न्नौ कुक्षिविवर्द्धनं ॥ अर्धलानस्तु पृ-
ष्ठे स्या. त्पार्श्वयोः सुहृदा गमः ॥ कटिस्थाने वस्त्रलानो गुह्यस्थाने समागमः ॥ गुडदेशे विनाशः स्या. दूरुजानोश्च वारुनं ॥ जंघयोः पादयो-
श्चैव सदा गमनमादिशेत् ॥ पादयोश्चार्द्धगमनं. कुर्यादामत्तकाद्यदि ॥ गात्रपुदक्षिणां वापि ॥ राज्ञा लानो न वेत्तदा ॥ मत्तकाद्यादपर्याप्त-

रामः
१५८

यदि गच्छतु कुशुगः ॥ गात्रपुदक्षिणां वापि. हानिं शोकं समादिशेत् ॥ शरदीपतनीहानिः सर्वांगेषु च सर्वदा ऊर्ध्वगच्छेदधेवापि कुतु-
बकललामहाः ॥ सरदीपतनादेव. सर्वैलं स्नानमाचरेत् ॥ ॥ नारदसंहितायां ॥ पल्याः प्रपतनं वैव. सरठस्य प्ररोहं. शुभाशुभं
विजानीयात् तत्र स्थाने विशेषतः ॥ पल्याः प्रपतने पूर्वः फलमुक्तं शुभाशुभं ॥ शीर्षराज्याश्रियो वापि. जालेनैश्वर्यवर्द्धनं ॥ सर्वे जुगे जयः
प्रोक्तो ह्यपसवो मरुद्भयं ॥ कुक्षौ दक्षिणजागे तु. धनलानस्तथैव च ॥ वामकुक्षौ तु निधनं गदितं पूर्वसूरिभिः ॥ सव्यरुक्षे मित्रलानो-
वामरुक्षे तु निखना ॥ उदरे सर्वजागेषु. सुपुत्रा वाप्तिरुच्यते ॥ वामजागे महारोगः कर्णां सर्वं मरुद्भयः ॥ वामकर्णां तु निधनं मुनिभि-
स्तत्त्वदर्शिभिः ॥ जान्वोरे वं विजानीया. सव्यपादे शुभावरुं ॥ वामपादे तु गमनं. स्त्रीणां व्यस्तं फलं वदेत् ॥ फलं प्ररोहने वैव. सरठस्य प्र-
वारतः ॥ सर्वांगेषु शुभं विद्या. हानिं कुर्यात्स्वशक्तिः ॥ शुभस्थाने शुभावाप्तिरशुभे शान्तिदोषये ॥ तत्स्वरूपं सुवर्णेन रुद्रपत्तये वच ॥
मृत्युञ्जयेन मन्त्रेण. वस्त्रादिभिरथा चयेत् ॥ अग्निं तत्र प्रतिकाया जुहुयात्तिलपायसे ॥ आचार्यो वारुणैः सूक्तैः कुर्यात्तत्रानिषेचनं ॥ आ-
जावलोकनं कृत्वा. शक्रावाहणान्नोजनं ॥ गणेशक्षेत्रपालार्क. दुर्गाक्षोण्यं गदेवता ॥ तासां प्रीतौ जयः कार्यः शेषां पूर्ववदाचरेत् ॥ अ-

धियोवाह्याणंदशा. सोडशोऽक्षः स्वशक्तिः ॥ ॥ इति श्रीदिनकरचक्रकृतेशान्निसारे पञ्चासरत्नशान्तिः ॥ ३८ ॥ ॥ अथ कपोतशा
 न्तिः ॥ तत्रैव ॥ आरोहयेद्गुरुं यस्या कपोतो वा प्रवेशयेत् ॥ स्थानहानिर्नवेत्तस्य यद्दानार्थपरंपरा ॥ दोषाय धनिनां गेहे. दरिद्राणां शिवा
 यव ॥ तच्छान्तिसुप्रकर्तवा. जपलोमविधानतः ॥ ब्राह्मणा चरयेत्तत्र. स्वस्तिवाचनपूर्वकं ॥ षोडशद्वयदशाष्टौ वा श्रोतस्यार्त्तक्रियापरान् ॥
 देवा कपोत इत्यादि. अग्निः स्यात्पंचभिर्ज्रिपैः ॥ कुण्डं कृत्वा प्रयत्नेन. स्वर्गस्योक्तविधानतः ॥ ईशान्यां स्थापयेद्वर्द्धि. मुखान्नेष्टोत्तरं शतं ॥ प्र
 त्येकं समिदा ज्ञानैः प्रतिप्राणच पूर्वकं ॥ यत इन्द्रं जयामहे. स्वस्ति देवि त्रयं वकैः ॥ त्रिभिर्मन्त्रैश्च जुहुयात्तिला च्यादिति निःसरु ॥ जया
 दी श्वततो नक्का. कर्त्ता पूर्वमर्द्धुनि स्वयं ॥ विषे न्योदक्षिणां दशा. दोषशान्तिस्ततो जपेत् ॥ ब्राह्मणा ज्ञो जयेत्पश्चात्स्वयं जुंजीत वधुभिः ॥ र
 वंयः कुरुते नक्का. तस्माद्दोषान्पुमुच्यते ॥ पिंगलस्य स्वरे षो वं. मधुवल्मीकयोरपि ॥ संपूर्णमन्दिरे हानिः शून्या सन्ननिमज्जले ॥ प्रकारे
 बुपुरदारे. प्रासादाद्येषु वीथिषु ॥ तत्फलं ग्रामयस्यैव. सीमि सीमाधिपस्य च ॥ शान्तिकर्माखिलं कार्यं. पूर्वोक्तेन क्रमेणानु ॥ ॥
 इति श्रीदिनकरचक्रकृतेशान्निसारे कपोतपिंगलादिशान्तिः ॥ ३९ ॥ ॥ अथ कृत्याशान्तिः ॥ शौनको ह्येव प्रवक्ष्यामि. कृत्याशान्तिं

रामः
 १५८

द्विजन्मनां ॥ कुर्यात्स्वजन्मनक्षेत्रे. मासे मासे समाहितः ॥ सुसंस्मृतो न वं वस्त्रमा ह्लाद्य समलंकृतं ॥ द्विजाग्रोत्सस्तिवाचोच्चै. राशीभिर्वेदप
 र्णैः ॥ सुसंस्कृते सुप्रदेशे. पले नानवलोकने ॥ अथाज्यानागपर्यन्तं. यज्ञं तत्र प्रकल्पयेत् ॥ उपलेपनप्रवृत्तिजुहुयात्प्रायस्वरुं ॥ यां
 कल्पयति सूक्तेन त्रयोदशारि शनैः पुनः ॥ इन्द्रस्य वेन सूक्तेन जुहुयाच्च घृताहुनि ॥ ततः स्विष्टप्रवृत्तिनि होमशेषं समापयेत् ॥ जपेदे
 तानि सूक्ता नियतात्मानु समाहितः ॥ प्रत्यागिरसकल्पेन. सद्यस्तां प्रतिवाधते ॥ ॥ अथ शनिदग्धगृहादिशान्तिः ॥ वेश्मक्षेत्रादिद
 ग्धेषु वैशते नाग्निना यदि ॥ तर्षां शान्तिं प्रवक्ष्यामि. शौनको ह्येव द्विजन्मनः ॥ तस्मिन्ने शो जानुमात्रं. गर्त्तकृत्वा वसेनतु ॥ शीया लमकारैर्वनि
 धाय स्वस्तिवाचयेत् ॥ कर्त्ता स्य पश्चिमे देशे होमं कुर्याद्वि वक्ष्यामि ॥ इध्ना नायादिपर्यन्तं. यज्ञं तत्र प्रकल्पयेत् ॥ उपलेपादिकं सर्व इध्ना र
 वाज्यानागयोः ॥ आजावतीः शंवतीभिर्जुहुयादग्निमग्रतः ॥ प्रसन्नयेति सूक्तेन. जुहुयाच्च वरुं ततः ॥ ततः स्विष्टकृत्युत्ति. होमशेषं स
 मापयेत् ॥ अग्नेरुत्तरतः स्विष्टास्वत्प्रात्रेयं जपेत्ततः ॥ ब्राह्मणा ज्ञो येत्तत्र. यथाशक्ति वदक्षिणा ॥ तदग्निदग्धवपूषे प्रदद्याद्ब्राह्मणा
 यव ॥ प्राणदग्धे वपूषे. प्रदद्याद्ब्राह्मणाय च ॥ प्राणदग्धेषु सर्वेषु. हिरण्यं दक्षिणां नवेत् ॥ ॥ इति श्रीदिनकरचक्रकृतेशान्निसारे कृ

शां.सा.

न्याशान्तिः॥ ३२ ॥ ॥ अथाद्भुतशान्तयः॥ उत्पान उपसर्ग उद्भूतं चेति पर्याया॥ तल्लक्षणां वसिष्ठसंहितायां॥ अन्येत्वं प्रकृतेर्यत्र दश
बुध्यात संज्ञकः॥ आधर्मातस्तत्सत्त्वाच्च नास्ति क्वापि निलोचनः॥ आना वारानृणां नित्यं उपसर्गः प्रजायते॥ ॥ तद्वेदस्तत्रैव॥ दिव्या न
रिक्ताक्षिनिजा विकाराद्योररूपिणाः॥ ग्रहर्क्षेया केतवश्च उत्पानादिव्य संज्ञकाः॥ निर्घानवरिवेषोक्ता पुरन्दरधनुर्धजाः॥ एवमाद्या म
होत्पाना आन्तरिक्षादुत्पन्नाः स्मृताः॥ उत्पद्यते क्षितौ ये च स्थावरं वाद्यजंगमं॥ तदेकदेशिकं नौम उत्पान परिकीर्तितः॥ नौमास्यस्तु कृत्वा फल
दा आन्तरिक्षासु मध्यामाः॥ संपूर्ण फलदा दिवा वर्षादि दत्त दत्तः॥ ॥ अथ केतुफलं॥ वशिष्ठसंहितायां॥ केतोरुदयाष्टमयं ज्ञानु
गणितं न शक्यते यस्मान्॥ दिव्यान्तरिक्ष नौमास्तस्मा त्रिविधाश्च केतवोजगतिः॥ एकोत्तरशतनेदादृश्यनेवासु सुनेदास्ते॥ औत्पानादि
करूपत्वाद्भवन्ति बहवस्तथैको वा॥ दिवी क्षग्रहजास्ते दिव्याख्याः केतवो॥ महाफलदा॥ परिवेषेन्द्रधनुरुल्कागधर्वनगराणि निघतिः॥
गगणाविकारजमेतत् मध्यमफलदंतथा न्तरिक्षं च॥ नूमिनवा नौमाः स्युः चरस्थिरा वस्तुसंज्ञवा यत्॥ तेषामफलदास्तेषां कथयामि फलं
निरूपाणि॥ वर्षैः मासैः पक्षैः क्रमशः परिपाकमुपयांति॥ तिग्धाः प्रसन्नरूपः शुक्रनिनोद्गच्छदण्डवत्सौम्यः॥ उदयाष्टमयेत्वेवं सुनि

रामः
१६०

क्षसौत्वावरुः केतुः॥ धूमनिनो धूमाख्याः केतुर्दोषप्रदो न वति॥ इन्द्रसरासनरूपः स्थूलनिनो वर्षजा निदः सम्यक्॥ वदुः वदुनिः शिखि
त्रिवनुराविद्युन्माण्डारहेमनिनाः॥ अपरेन्द्रादिशोर्दृश्या महाहवंतदिगीशानां॥ शुक्रमुखबंधूकनिना वद्विसुताः क्षतजसन्निजारुक्ष
॥ दृश्यनेययनरदिशि तावन्तस्तेपिशिखिजयदाः॥ मृत्युसुता वक्रशिखाः कृष्णारुक्षाः पुरुरणाकोराः॥ दृश्यनेयाम्यायां जन मकरजय
प्रदास्तेपि॥ क्षितितनया द्वात्रिंशर्द्वर्षाण्यसदृशास्तरस्मरयो विशिखाः॥ क्षुद्रयदास्मशिरस्था यमतनया मृत्युदाश्च शिलनिनाः॥ शशितन
याः कुसुमनिनाः कन्देन्दुक्षीररजतनिनाः॥ उत्तरजागेश्विनो जङ्गनाश्च सुनिक्षकराः॥ त्रिशिखस्त्रिवर्षयुक्तो वृक्षसुनो वृक्षदण्डनिनः
॥ अनियतदिकप्रवोसौ शान्तिकरो वृक्षदण्डारुखाः॥ शशितनया ताराख्याः शुक्ला अजवश्च षड्रुखाः॥ दृश्यनेद्वित्रिदिनैः शुक्लदामासे
चरुमयदा॥ जीवसुता विकवाख्याः शुक्ला ताराश्चिता तिग्धाः॥ याम्यायां दिशि संस्थिता वरुवस्ते पादयाः सततं॥ बुधतनया श्वोराख्याः शुक्ल
सूक्ष्माश्च यद्येष्टदिकप्रजवाः॥ आमयज्येदा सततं जंजूणां पश्चादशत्॥ कुजननया कैकेयाः क्षतया जलसन्निनाः स्त्रिशूलधराः॥ याम्या
यां दिशि संस्थाः क्षुद्रयादाः षड्वि संख्याकाः॥ तामसकीलकसंज्ञा राहुसुताः सूर्यमाण्डलेष्ठाः॥ तेषां तन्निखिलकलंसम्यक् कथितं वस्तु

शो-सा.

र्यवारेपि॥ अग्निसुताः त्वाग्नेयां विशन्नाधिकाश्च शतसंख्यकाः॥ प्रलयानलसदृशाः जानुविवर्धिनयदास्तेपि॥ अरुणाखाः श्यामनिताः
ः शुक्लसुताविविधरूपसंकीर्णाः॥ शस्त्रक्षुद्रजयदासे सप्तोत्तरसप्ततिश्च संख्यकाः॥ दाडकसंज्ञाश्चाष्टौ तारासदृशाः प्रजापतेस्तनयाः॥
दावत्वारिंशोत्तरशताधिकाः पायदाविधानुसुताः॥ वरुणजवार्ककाखाः द्वात्रिंशदंशगुल्मषष्ठिनिताः॥ शशिवत्पुत्रासमेता राजा
न्यत्वाप्रकूर्चन्ति॥ कालजवाः घणनवति संख्यास्तेषां कवधनिताः॥ तत्र मानः शिखिनः पुंदा मयेनीति जगतः॥ विमलाग्नारोकारा दशदि
क्षुसमुद्रवाः शिखिनः॥ एवं सरुसुनेदाः पायाश्चैषां विशेषमभिधास्ये॥ पश्चिमदिशिसंज्ञते श्रोत्रराम्बश्च सौम्यकेतुः सः॥ कुरुते सुनिक्षम
तुलंसितवर्णा सौमहास्तिग्धः॥ दक्षिणाम्नः प्राचां तथा विधोयाम्यकेतुः सः॥ रूक्षक्षुद्रयदायी मकरजयं वाकरोत्येव॥ धूमनिजो याम्या
यां कपालकेतुर्वृद्धरुः स्तिग्धः॥ दिक्षु विदिक्षु प्रजवः सुभरकावृष्टि रोगकरः॥ प्राचां दिशिसंज्ञतः प्रदक्षिणां जुमतिचक्रवद्भक्षः॥ श
चक्रकेतुरनिश कपालकेतोश्च नुत्यफलाः॥ पश्चिमतः संज्ञता याम्यादिशं जुमतिचा प्रदक्षिणां॥ धूमनिजो विषमाखाः केतुज्ज्वारमपन
यति॥ कतिपयदिवसंगत्वा गमननिवृत्तिकरो धूमनिजः॥ नरपतिकल्ला जगतः करोति विल्ला जगतः कलोति विलयं सवक्राखाः॥

रामः
१५१

गगनं त्रिजागदीर्यः श्यामनिजो सौमहा रूढाकारः॥ मजुवक्रमतिं कुरुनिक्रमशो जगतस्त्रिजागरः॥ गतिरहितो ध्रुवकेतु
ः प्रमाने वर्त्मकनिर्जनेन॥ गुरुगुरुनक्षत्रोपगमे दृष्टो नैवा भुजः प्रदः केतुः॥ उपकरणेषु चराज्ञां सुरगुरुतरुपवनेषु
मदनेषु सदनेषु॥ दशनिमुपैतियति तं विना तु याम्यायां दियमेना॥ कुसुदनिजो केतुः कुमुदाखो दिवसेः षड्दिक्षु पश्चिमेष्टः॥
प्रागुत्तरदिशियादिवासुनिक्षमतुलं करोत्येव॥ तारोपरि माणिकेतु याम्यायां दिशिसंज्ञतः॥ उदयास्तसमयसमये भुजदोसो
हीरघारेव॥ जलघारे वहिजीननया शिषयापरेणादृष्टः सः॥ जलकेतुर्जलसदृशः सुनिक्षरत्तु सर्वजन्तूनां॥ हरिलो गुलं नि
जो जवकेतुः क्रकवसं निजो वापि॥ वक्ररोगजयं कुरुते सर्पाकारस्तु द्रयदः॥ अपराधिपक्षकेतुः पद्मनिजः पद्मगर्जसंकाशः॥ क्षे
मं करो नृपतीनां सुनिक्षदः सर्वजन्तूनां॥ आवत्तकेतुरयं प्रादक्षिणेन दीप्तिमान् शुक्लः॥ भुजदा शुक्लनिजा ये कृष्णाश्च भुजदाः॥ कतू
नां फलमुक्ता वक्ष्ये यदसुनेषु जातानां॥ अश्विनां यदि वा केतु जातसदृश्च जीवितं रुन्यान्॥ याम्येष्टे द्वाधिपतिं वक्रजायां कलिं गा
धिपतिं॥ रोहिणामनुलवलं निहंति केतुश्च सूरसेनेशः॥ औशीनरमुखापती सौम्ये रुद्रेव जलजन्तून्॥ अश्मदकेशाधिपतिं त्वादितो

शं.सा.

पुष्पनेवमगधपतिं॥आर्याधिपतिं सार्योपाधिपतिं च पितृधिस्यो॥नाग्यर्क्षेऽर्जयिनं चोत्तरनेद्राडनायकात्तरिविलान्॥रुक्मर्क्षधनि
कवरं वित्रायां कुंजवांस्तरिविलान्॥कान्धोजनपतिमुख्यं पुनं जने जातकेनुरपि॥इत्याकुवंशनासं द्विदैव न मित्रनेव खशगंगो देशं
॥ज्योष्ठायां यदि जातः स रुन्धने सर्वमण्डलाधीशः॥मूलेन द्राधिपतिं जलदैवे कलिंगपतिं॥गूर्जलिकाय देशात्तान्द्रुन्धनादैश्च धिष्ण
जसोपि॥केकयनाथं रुन्धनाद्युवणादैश्च नवोऽखिलान्द्रुविडान्॥नैमिषिषनृपतिं रुन्धनाद्युत निषेयस्त्वज्जंघितश्च पाश्चात्तान्॥
आहिर्बुधार्क्षजवः सकनिकान्किराठकोणजवान्॥पौलक्ष्ण्येनवः केतुर्द्विजसञ्जनधर्ममार्गः स्यात्॥अग्निजिनक्षेत्रे कौंकादेशं च नि
शिवरांश्चापि॥ये केतवश्चाश्विमुखर्क्षे जातस्तारागुहादिष्वपि संजवाश्च॥कुर्वन्नितीक्ष्णफलं जनानां मन्यपि सामान्यफलप्रदाः स्युः॥
॥॥उल्कादिलक्षणां॥तत्फलं च नारदीये॥स्वर्गयुतानां रूपाणि यान्युल्कानां निवैनुवि॥धिष्णोल्काविशुद्धशानि ताराः पंचविधा स्मृ
ताः॥पांडोश्चोद्वाहि गोमायुः खरगोजदंष्ट्रिकाः॥कपिगोधूमनिना विविधा पापदारुणा॥उदयास्तमये क्लृप्तोऽपतितोल्काश्च न प्रदा
॥सितरक्तापीतसिता सोल्का रूनिदि जातिनः॥राजराद्युविनाशाय प्रासादतिमाश्रुव॥गृहेषु स्वामिनां पीडानृपानां पर्वतेषु च॥दि

रामः
१६२

सुतत्रदिगीशानां कर्पूकाणां स्वरेषु च॥गोष्ठे गोस्वामिनां पीडा शिल्पिकानां जलेषु च॥वर्तुलोल्कापुरं रुन्धनाकारो हितं॥वशंगुल्म
लताकारा राक्षु विद्राविनी तथा॥॥अथ परिवेशः॥किराणावायुनिरुताडकृता माण्डलीकृता॥नानावर्त्मकृतयः स्वपरिवेषाः श
शीनयो॥मृदुर्मृदुः प्रलीयन्ते न संपूर्णफलप्रदाः॥अनेकवृत्तवर्त्मश्च परिवेशो नृपां तृकृत्॥दिमाण्डलश्च मूनाथं नृपद्रोयस्त्रिमाण्डलः॥
द्वोग्रहौ परिवेषस्थौ स्थितीशः करुप्रदौ॥कुर्वन्नि कलहानर्थं परिवेषगतास्त्रयः॥चत्वारपरिवेषस्था नृपस्य मरणप्रदाः॥परिवेष
गताः पञ्च जगत्पुल्यदागुहा॥नृपहानिः कुंजादीनां परिवेषपृथक् पृथक्॥प्रायनायेषु मनुज तदुक्तफलदायिनः॥॥अथेन्द्र
धनुः॥नानावर्त्मशोचानोः साजवायुविघट्टिकाः॥यद्यो म्रिचापसंस्थान मिन्युवापं प्रदृश्यते॥अथ वाशेषनागेन्द्रदीर्घनिश्चाससंज
वं॥विदिसुजंदि सुजं च तदि क नृपविनाशनं अष्टदो वृष्टिदं तैज्यां दिशि दृष्ट्या मवृष्टिदं॥अवनीगाधमस्त्रिन् पुनिकूलं धनुर्द्वयं॥नृपाः
न कृद्यदि न वेदानकुले तु तद्युने॥॥अथ निर्घातः॥वायुना निरुतो वायुगगणान्युनितस्तनौ॥यदा दीनः स गुरुतः स निर्घातो निदोषक
र्त्तुः॥॥अथ रजः॥सितेन रजसा हृन्नादिक्रगामवनपर्वता॥यदा तदा च वने ते निधनं याति नूमिवाः॥धूमोन वस्तुयस्यां वै यस्यां दि

शा.सा. शिविनाशनं॥अनौतावन्यत्रशिशिरासंपूर्णफलदंनवेत्॥ ॥अथनूकंपः॥नूनारखिन्ननागेन्दुशेषविश्रामसंनवं॥नूकंपःसो
पिजगता.मण्डपायनवेत्सदा॥यामक्रमेणनूकंपा.दिजातीनामनिष्टदा॥अनिष्टदाक्षितीशानांसंधयोरुनयोरपि॥प्रायेणानिष्टि
लोत्पाताःक्षितीशामानिस्तदा॥षड्भिर्मासैश्चनूकंपो.दायांदाहःफलप्रदः॥अनुक्ताःपंचभिर्मासैस्तदानीफलदंरजः॥ ॥
॥अथग्रहयुद्धं॥अद्भुतसागरे॥गर्गः॥छादनंरोधनंचैव.रश्मिरोधनंचैव॥अपसंबाग्रहानांचवतुर्ह्ययुद्धमुच्यते॥इदंचनौम
मादीना.मेवनंसूर्यचंद्रयोः॥नाराग्रहाणांपश्चानां.युद्धान्युक्तानियोगतः॥इत्युपसंहारान्॥ ॥पराजयलक्षणाश्चतत्रैव॥ग्र
होग्रहसमागम्यश्यामीनवतियोचुशं॥हानिंप्राप्नोतिवयक्तं.स्यन्दनेचमुदुर्मुदुः॥तत्फलंविस्तरेजीनेर्नैच्यते॥अत्रसामान्यशान्तिरे
वविशेषानुक्तेः॥ ॥अथप्रतिसूर्यस्तत्रैव॥मयूरधित्रे॥उदीयमानसूर्योवि.दृश्यतेप्रतिरूपकः॥त्रीण्युद्धानिचवेन्नाशो.मासा
र्द्धेननसंशयः॥अत्रापिसाधारणाशान्तिः॥ ॥अथरश्मिदाहः॥वराहसंहितायां॥रविकिराजर्दममुतांसंधानोदाहवस्थि
नोदाहः॥सविदिश्रुत्वोनृपाणामभुजोदिसुदिनानांच॥ ॥अथदिग्दाहः॥अद्भुतसागरे॥वार्हस्पत्ये॥यदास्तमितश्चादित्येव

रामः
१६३

क्रिज्वालाप्रदृश्यते॥दिशांदाहंतुतंविद्या.दिनिर्गवजाघितं॥ ॥नारदसंहितायां॥दिग्दाहःपीतवर्त्मश्चे.क्षितीशानांचयप्रदः
॥ ॥अथछाया॥तत्रैवमात्स्ये॥विरजस्केरवौचैवयदाछायानदृश्यते॥दृश्यतेतुप्रतीपावा.तदादेशनयंवदेत्॥अत्रमासिकफ
लपाकः॥अनुक्तफलकारत्वात्॥ ॥अथमेघगर्जोपघाताः॥तत्रैवठकनिकायां॥गर्जोपघातलिङ्गान्युक्ताशनिनूभिकंपनि
र्घाताः॥ग्रहयुद्धराहुशशिनांजंशपुरोवारजोवापि॥ ॥तत्रैववृहत्संहितायां॥रुधिरादिवृष्टिवैकुण्ठमयवेन्दुधनुर्निदर्शनंर
होः॥इत्युत्पत्तिरेर्नैर्विविधैश्चानैर्हृतोगर्जः॥ ॥अथाद्भुतपाककालः॥अद्भुतसागरे॥पराशरः॥तत्रोत्पातफलंदिवापूर्यवर्षेवि
पच्यते॥आन्तरिक्षंतथाजौममासेःषड्भिःस्तनर्जुनिः॥निर्घातस्तुत्रिभिर्मासै.गन्धर्वनगराणिव॥अग्निनासपरात्रेण.मासेनोल्कावि
पच्यते॥पुरवैत्यादिनंगेषु.पुरसंक्रमणेषु॥नरेन्द्रजतंगेषु.फलंमासादिपच्यते॥शान्तिःस्वरूपजातानां.पाकःषण्मासिकोन
वेत्॥अरिष्टपच्यतेषट्मासेषुफलदतिषु॥अतिरुषानिशोकश्च.सद्यएवविपच्यते॥कीमुषकसर्पाणां.मक्षिकादिषुयत्फलं॥प
च्यतेतद्विनासेन.मधुसंप्रसुपच्यते॥रुयानांरुस्निनांचैवशकुलंश्चभुनक्तथा॥सद्यश्चाहानियत.मूलकस्यतथैव॥विदेरुव

शा.सा.

कंश्रवणां दर्शनं यक्षराक्षसां ॥ पशूनां विकृतं यच्च षष्ठे मासि विपद्यते ॥ मांसनैलविकालेषु देहान्तस्य न्यनेषु च ॥ वस्त्रजानि विकालेषु
फुलं स्यात् सप्तमे रुनि ॥ चित्रकर्मनिलासायां शयने षष्ठे मासिकम् ॥ वल्मीकेषु मासेषु क्षयवृद्धे तथा त्रिषु ॥ जयोद्धाये च तंगेषु
यज्ञकर्मणि वै कृते ॥ सोमध्वजविकारे च विकाराः सप्तमासिका ॥ तंतुवीजे विकारेषु राज्ञः शस्त्री च कृते ॥ पद्मोत्पलफलादीनां फलं
षण्मासिकं न वेत् ॥ विनाशे निःफलं तेषां पाककाले निवर्तते ॥ ॥ तत्रैव गर्गः ॥ पक्षादिपाकसूर्यस्य पाकसोमस्य मासिकः ॥ मा
सद्येस्मृजोराह ॥ विपाके नात्र संशयः ॥ त्रिभिर्मासैर्विपाकस्तु नियतं धर्मकेतवः ॥ सन्वत्सरविपाको तु ज्यैष्ठ्यसूर्यवृद्धस्य ती ॥ ष
ण्मासिकश्चौशनसः सूर्यजस्य तु पंचभिः ॥ त्रिभिर्मासैस्तु नौमस्य उल्कापातस्तु मासिकः ॥ अष्टभिर्नूभिकं पस्य निर्वातपद्यते त्रि
भिः ॥ अनन्तं वं पुष्पाफलं षड्भिर्मासैर्विपद्यते ॥ पक्षिकीटपटङ्गानां दशाहान् फलमादिशेत् ॥ घृतनैलवसावर्षे सद्यः फलमुदाह
रं ॥ अरिष्टं षत्सु मासेषु हिरण्यविक्रियायां तु फलं मासाद्विपद्यते ॥ कत्वलार्थं विपद्यासे उत्सवक्रियाया सह ॥ अत्र लाया च चलने
षण्मासात् फलमादिशेत् ॥ मूषिका कीटसर्पाणां मक्षिकानां तथैव च ॥ दर्शने त्वन्निमात्रेण फलं तैर्मासिकं न वेत् ॥ रात्रा विन्दुधनुर्द

रामः
१६४

ध्वारा जशिरविपर्ययं ॥ वानराणां नराणां च तथैव गजवाजिनो ॥ नानावादित्रसद्धानां फलं मासाद्विपद्यते ॥ गृध्रगोमायुसिंहानां फ
लं मासाद्विपद्यते ॥ विडारनकुराणां च वराहवायुयोस्तथा ॥ श्रुत्वा न्नरिक्षे शब्दं तु फलं मासाद्विपद्यते ॥ ॥ मास्ये ॥ विष्णुधर्मो
त्तरे च ॥ अद्भुते तु समुत्पन्ने यदि वृद्धिं शिवा न वेत् ॥ सप्ताहान्यन्तरे ज्येष्ठमद्भुतं निःफलं न वेत् ॥ शिवानिर्विकारा ॥ ॥ अथाद्भुत
फलस्थानानि ॥ अद्भुतसागरे ॥ पराशरः ॥ राज्ञः सरीले लोके च पुरदारपुरोहिते ॥ पाकमायानि पुत्रेषु तथा काशेषु वाहने ॥ ॥
॥ तत्रैव गर्गः ॥ पुरोजनपदे कोशे वाहने च पुरोहिते ॥ पुत्रे स्त्रामिनिर्जृते च पद्यते दैवमष्टधा ॥ ॥ वशिष्ठसंहितायां ॥ नौमंशा
न्नाशमं यान्ति मर्दवत्त्वन्नरिस्त्रजं ॥ दिवां देमान्नगौ नूभिदानैस्तत्कोटिहोमतः ॥ मलोमहाराखद्रस्य गोदोहान्नपुरःसरे ॥ अलंकृते
क्षिति तले यावत् क्षीरं प्रवृज्यते ॥ अपि दिवां समं यान्ति किं पुनस्तितरद्वयं ॥ ॥ अत्राधिकारी तत्रैव ॥ अकृत्वा शान्तिकं राजा दुः
खां नो धौ निमज्जति ॥ अष्टरोमश्चाष्टवर्षादिरजो दशना दौ तु तत्स्त्रामिनो धिकाः ॥ ॥ केचित्तत्रापि ॥ राज्ञो धिकारमाहुः ॥ अथ
सर्वाद्भुतशान्तिषु सर्वेषामधिकारः ॥ ॥ अद्भुतसागरे ॥ ये ते बुशान्तिं कुर्वन्ति न ते यांति पराजयं ॥ ये तु न प्रति कुर्वन्ति क्रिपणा

शंसा.

अध्यायिताः॥ नासिकाद्यादिमोहाद्या विनस्यन्नेवतेविरादिति॥ गर्गोक्त॥ अथादिकंच दत्ताशान्तिकार्या॥ ॥ वृक्षो न्याते ह्येद
नमाह॥ नारदः॥ अकाले पुषिता वृक्षा दृश्यन्ते फलिता यदि॥ कार्यं तदेदं न तत्र ततः शान्तिर्माणीषिभिः॥ ॥ अथो न्यातसाधा
रणशान्तयः॥ अथाद्रुतानां सर्वेषां शान्तिं वक्ष्यामि शौनकः॥ आचार्यमनुतं पश्येत्सु क्षणेन समन्वितं॥ दिव्यानि चान्नरिक्षाणि जौमा
नी ताम्बराणि च॥ रश्मिहीनं रविं पश्येद्वेदः छिद्रं च न दनं॥ नक्षत्रचन्द्रसूर्याणां लेखने च पृथक् पृथक्॥ गन्धर्वनगरं चापि दिवा
नक्षत्रदर्शनं॥ एवमादीनि दिवाणि अथ नावाद्रुतानि च॥ अथान्नरिक्षाण्येतानि अद्रुतानि निबोधतः॥ गगणो लोहितं पश्येत्तमो
ल्कापतनंतथा॥ अमेघां विद्युतं पश्येन्न च मेघे तु विद्युतं॥ अश्मेष्टकसु वर्षाणां वर्षाणां जलकाष्ठयोः॥ अनग्ने धूममाकारे रज्जुमुक्तं
च दीपिकां॥ गन्धर्वगेयं मृगयादीर्घघोषं च निःस्वनं॥ ॥ अथ जौमानि वक्ष्यामि निदर्शनविषया॥ नूमेः कं पंचदिग्दारुं च र
नं च निरिधनं॥ मधुनः सिल्लं कंचैव गृहे यस्य प्रजायते॥ स्थूणायां मुकुलं जायां यमौ गोजनयेद्यदि॥ मण्डूकु पेने स्वसनं गौ
धिवेद्यदि॥ शुनको गृहमालोहेत्युविशेद्वा शिवापुरं॥ शुनकानां कपोतानां दृश्यते मैथुनं यदि॥ दृश्यते मर्कटास्कन्दो दुग्धगौरुधिरं य

रामः

१६५

दि॥ एवमादीनां द्रुतानि पार्थिवानि वदूनि च॥ एतेषां प्रशमास्थाय होमं कुर्याद्विजातिभिः॥ अथाज्यं तागपर्यान्तं यज्ञं तत्र प्रक
ल्पयेत्॥ उल्लेपने पुनर्नृतिभिर्जुहुयाद्योयसरुविः॥ अथानाः शोभुचद्वृक्षैर्न पुन्यं च ततः॥ यदेति वच्चदूरक इत्युवां दशकं त
तः॥ यत्र वृक्षा पवमान इत्युवां षट्कमेव च॥ उद्वयंतमसेरीत्या दिव्ययत्नस्य रेतसः॥ देवाः कपोत इत्यतः कपोता वेशने न जवेत्
॥ ततः स्विष्टकृदारन्य होमशेषं समापयेत्॥ वसौ हिरण्यं रत्नं च गंधाद्यादक्षिणां ततः॥ वृक्षाणां जौजयेत्तत्र कारयेत्स्वस्ति
वाचनं॥ ॥ वसिष्ठसंहितायां॥ रुक्तेः षोडशभिः कार्यं च नुरसुं समन्ततः॥ मण्डपं यज्ञियै वृक्षै रथवाचनदारभिः॥ रु
क्तेश्चतुर्निस्तन्मध्ये कुंडं कार्यं समन्ततः॥ समंततश्चतुर्निरित्यन्वयः॥ ॥ तथा च॥ क्षेत्रफले न षोडशरुक्लं कुण्डं॥ खाने
रुक्तेश्चतुर्निश्च वपुत्रयसमन्वितं॥ षडंगुलं नमस्तुं शो द्वादशांगुलं विस्तृतः॥ दशांगुलं न्यतो मध्ये अष्टांगुलं सुविस्तृतः॥
तृतीयवपुः कर्तव्यो योनिश्चैकानुपश्चिमे॥ चतुर्दशांगुलं दीर्घावो न नाषोडशांगुलैः॥ हीनाधिकान कर्तव्या विस्तारः षड्विं
शंगुलैः॥ कुण्डस्य लक्षणां चैवं कोटि होमे तु सर्वदा॥ ईशान्यां वेदिका कार्या सार्धं रुक्लप्रमाणतः॥ उन्नता विस्तृता कार्या प्रागुद

शो.सा.

कृत्स्नवशाश्रुता॥ सर्वदेवमयीत्वाद्याः शिवपुंरः सरंगे हात्मानर्चयेत्तत्र पूर्वोक्तविधिना ततः॥ पलाशसमिदाज्यान्ने. मुखान्ने
दशतं पृथक्॥ अथोरमन्त्रेण ततो ग्रहलोमं चकारयेत्॥ निलोमं व्याहृतिनिष्पृताक्रं जुहुयात्ततः॥ द्वारेषु जापके स्वस्व. वेद
पारायणं क्रमात्॥ चमकनमकं सूक्तं. पुरुषोक्तां गजापकैः॥ लोमं नव निराचार्यैः कारयेद्वाह्मणैः सह॥ नैवेद्यान्नं ततः पश्चाद्वा
न्निवाचनपूर्वकं॥ ब्राह्मणाज्जयेत्पश्चात्स्वयं जुंजीत वधुभिः॥ शिवविष्णोः कथा लापे. दिनशेषं नयत्ततः॥ एवं यावत्कोटि लोम
स्तावत्कार्यमतद्विधेः॥ तदर्थं वा तदर्थं वा. दोषविज्ञानुसारतः॥ उक्तासाधारणी शान्तिरुन्याता नामतः परं॥ उन्याताश्चैव तद्वा
न्निर्वक्ष्यते त्रपृथक् पृथक्॥ ॥ नारदसंहितायां॥ देवालये स्वगृहे वा. ईशान्यां सर्वतोऽपि वा॥ कुण्डं लक्षणासंयुक्तं. कल्पयेन्मे
खलायुतं॥ गज्योक्तविधिना तत्र स्थापयेच्च फुताशनं॥ जुहुयादाज्यनागान्ने पृथगष्टोत्तरं शतं॥ यत इन्द्रनयामहे. स्वस्ति दाधोर
मन्त्रकैः॥ समिदाज्यमरुद्वाहि. निलैर्वाहृतिनिस्तथा॥ कोटिलोमं तदर्थं वा. लक्षलोममथापि वा॥ यथाविज्ञानुसारेण तन्मनाधि
ककल्पना॥ एवविंशतिरात्रं वा पक्षं पक्षार्द्धमेव वा॥ पंचरात्रं तदर्थं वा. लोमकर्म समाचरेत्॥ दक्षिणां च ततो दद्या. दावायां यकुनु

रामः
१६५

भित्ते॥ गणेश क्षेत्रपालार्क. दुर्गाक्षोणं गदेवताजपः कार्यः शेषं पूर्ववदाचरेत्॥ अन्तिग्नौ दक्षिणां दद्या. सोदशेन्यः स्वशक्तिः॥
॥ अद्भुतसागरे॥ गर्गः॥ सावित्र्या लक्षलोमश्च सनैरव विसारदः॥ गान्धर्वि च हिरण्यं च धान्यं वस्त्रं चैव च॥ दद्याच्च गुरवे ग्रा
मं धेनुं वा सोयुगंतथा॥ अलंकारैश्च विविधैः प्रीतये प्रीतमानसः॥ अनेन विधिना नौम. मद्भुतं शमयेद्गुरुः॥ एष एव विधिज्ञेयः आ
न्तरिक्षाद्भुतेषु च॥ विशेषात्र सावित्र्या. दशलक्षं तु लोमयेत्॥ लोमं समाहितमलाः कुर्याच्च घृतकं वले॥ धेनुना द्वादशं देयं शतनि
ष्कसमायुतं॥ गुरवे दीयमानं तु. शमयेदं वराद्भुतं॥ दिवाद्भुतेषु कर्तव्यः कोटिलोमः समाहितैः॥ गोसरुसुंच दानवां. गुरवे दक्षिणा
वुजौ॥ एषः प्रोक्तो विधिः सन्यक् दिवारिष्टविपत्करः॥ कोटिलोमा शकौ च अल्पफलदिवोन्याते अमृताख्यामहाशान्तिः कर्तव्याः॥
॥ अद्भुतसागरे॥ प्रपन्नत्तेषु सर्वेषु दिवाष्टेऽद्भुतकेषु पि॥ मलाशान्तिं बुधकुर्या. दमृता विश्वनेष जमिति गर्गोक्तेः॥ ॥ अथर्वमुनि
श्च॥ अद्भुतेषु पि सर्वेषु त्रिविधेषु न संशयः॥ दिवा न्नरिक्षे नौमेषु अमृता संहिता बुधैः॥ ॥ विष्णुधर्मोत्तरे॥ सर्वो न्यातः प्रशमनी अ
मृता वा नया स्मृतः॥ ॥ इति श्रीदिनकरचक्रकृतेशान्तिसारे उन्यात सामान्यशान्तयः॥ ४० ॥ ॥ मदनरत्ने॥ मात्मे॥ दिवा न्नरि

शो.सा.

स नौ मेषु शान्तिरत्राविधीयते ॥ विशेषणो नौ मेषु शान्तिकार्या तथा न वेत् ॥ अनया वा त्रिरक्षे सुसौम्या दिवेषु पार्थिवं ॥ विजिगीषुः
पराज्जाजन्तुनिकामश्च योजयेत् ॥ विजिगीषुः परानेवं मनियुक्तस्तथा परैः ॥ तथा निवारणं काया शत्रुनामपि नाशने ॥ नयमरुतिः
वापापे अनया शान्तिरिष्यते ॥ राजयस्मान्निचूतस्य स्यादक्षीणस्य वाप्यथ ॥ सौम्या प्रशस्मान्ने शान्ति यज्ञे कामस्य वाप्यथ ॥ नृपापेप्यस
मुत्पन्ने प्राप्ते वारक्षये तथा ॥ अनिवृद्धा मनावृद्धां शलनाखु नये तथा ॥ प्रशक्तेषु च रौरेषु वै ह्यवी शान्तिरिष्यते ॥ पशूनां मकरे प्रा
प्ते नराणामपि पारुणे ॥ नृतेषु दृश्यमानेषु रौद्रा शान्तिस्तथेष्यते ॥ वेदनाशे समुत्पन्ने जगन्नाशे च नास्तिके ॥ अपूज्य पूजने जाते वा ह्य
शान्तिस्तथेष्यते ॥ न विद्या न्य निषेके वा परचक्रनयेषु च ॥ यदा त्वरादु जेदे च तदा शान्तिः प्रशस्यते ॥ अलान्तिरिक्तपवने रूक्षसर्वदिगुशि
ते ॥ वैकृते वा धिवाते च वायवा शान्तिरिष्यते ॥ अनिषेकनये प्राप्ते नार्गवीत्या त्रथैव च ॥ जाते प्रसववैकृताः प्राजापत्यामहाजुजः ॥ उपस्
राणां वैकृते त्वास्त्री पार्थिव नन्द ॥ बालानां शान्तिकामस्य तदिकाले तथोच्यते ॥ अश्वा कामयमानस्य गन्धर्वी शान्तिरिष्यते ॥ गजानां शा
न्तिकामस्य शान्तिरागिरसी मता ॥ विशाखादि नये जाते नैमने नैरिनी स्मृता ॥ अपमृत्यु नये जाते दुःस्वप्ने पि हानुजः ॥ याम्यानु कारये श
न्तिं स प्राप्ते मकरे तथा ॥ धननाशे समुत्पन्ने कौवेरी शान्तिरिष्यते ॥ वृक्षानां तु नथा चानां वैकृते समुपस्थिते ॥ नृमिकं पे तथा शान्तिं पा

रामः

१६२

धिर्वी संप्रयोजयेत् ॥ पृथमे दिनयामे नृरात्रां वामनुजोत्तम ॥ पृथमे याम इति रात्र्या पिसं वंधा ते ॥ ॥ एवमुत्तरतत्रापि ॥ रुते स्यातां च रि
त्रायां मादित्ये चाश्विने तथा ॥ अश्विने सौम्यजातेषु वायवां त्वष्ट्रेषु च ॥ द्वितीये दिनयामे नृरात्रौ चरविनन्दनं ॥ पुष्याग्नेय विशाखासु पित्र्याः
जजरणीषु च ॥ अजं पूर्वाजादप ॥ उत्थाजायेन धानागे अग्नेयीतेषु कारयेत् ॥ जग्ये पूर्वासु ॥ तृतीये दिनयामे नृरात्रौ चरविनन्दनं ॥ रो
हिण्यां वैशवे वासवे वैश्वदेवते ॥ ज्येष्ठायां च तथा मित्रे येवं त्वष्ट्रताः कविन ॥ नैऋतीतेषु प्रयोक्तव्या शान्तिरविकुलोद्धरु ॥ चतुर्थे दिवसे
मासे रात्रौ चरविनन्दनं ॥ सार्ये पौष्णे तथा द्रायां आदिवुधे च वारुणे ॥ मूले च जलदेवते येन वं त्वष्ट्रत तथा ॥ वारुणीतेषु कर्त्तव्या महाशा
न्तिर्महीक्षिता ॥ मित्रमां लवे लासुयम वं त्वष्ट्रताः कविन ॥ तत्र शान्तिद्वयं कार्य निमित्ते सनिनायथा ॥ एता शान्तयश्चाथ वर्णोपसिद्धाः ॥ ॥
अथ विशेष शान्तयः ॥ तत्र देवता विकारे ॥ हेमाद्रौ गर्गः ॥ देवतार्चाः प्रनृत्यन्ति वेयं ते प्रज्वलंति वा ॥ आरट् निचरोदन्ति प्रसिधंति ह संतिव ॥
उन्निष्ठन्ति निषीदन्ति प्रधावन्ति षमेति च ॥ नजन्ति विकृता चेष्टा मानुषानां नयावहा ॥ अवाश्रुवावा निष्ठन्ति स्थानस्थानं नमन्ति च ॥ वमन्तानि
तथा धूमं लेहुरक्तेन थावसां ॥ एवमादीनि दृश्यन्ते विकाशः सरुजोच्यताः ॥ लिङ्गायतनचित्रेषु तत्र वासन रोचयेत् ॥ राजोवा वासनं तत्र सच ई

श्री.सा.

शोविनश्च नि॥ देवयात्रा सुबो न्याता नृपदेशनयं वदेत्॥ देवताच विकारेषु श्रुतेष्वेव पुरोहितः॥ देवता चानुगता वै त्वात्मा माह्वा यन्मूषयेत्
॥ पूजयेत्तमलानां गन्धमाल्यात्रसंयदा॥ मधुपर्क एव विधिवदुपनिषेदनं नरं॥ तस्मिन्नेन च मन्त्रेण स्थारीपाकं यथाविधि॥ पुरोधा जुहु
वक्रो संप्ररात्र मतश्चितः॥ विष्णोश्च पूज्या मधुमन्त्रपात्रैः सप्तक्षिणैः सप्तमिदं नरेभ्यः॥ प्राप्तेष्टमे हि क्षिणौ गोपदानैः सकाञ्चनैः शान्तिमुपैति
पापं॥ ॥ अथ अग्निविकारः॥ तत्रैव गर्गः॥ अग्निः प्रदीप्यते यत्र राक्षसे नृशमनिधनः॥ न दीप्यते च धनवास्तदा ज्योतिः प्रतेनृप॥ प्रादाद
तो रणाद्वारं नृपवेश्मसुरारयाः॥ एतानि यत्र दहन्ते तत्र राजनयं वदेत्॥ विधुता विप्रदहन्ते तत्राधिर्नृपतेर्नयं॥ अनैशान्तिनां सिंघु
विनापां सुरजां सिच॥ धूमश्चाग्निनयो यत्र तत्र विद्यामलानयं॥ तडिदिना जंगमने जयं स्यादृष्टि वज्जिते॥ दिवा सतारगगने तथैव नयमा
दिशेत्॥ ग्रहनक्षत्रवैकुण्ठे ताराविकृतिदर्शने॥ पुत्रवारुनदारेषु चतुष्पादगृहेषु च॥ स्वभावाद्वापि लीयेत धनुवत्सादिकं च यत्॥ लोह
युधविकारः स्यात्तत्र संग्राममादिशेत्॥ त्रिरात्रोपोषितस्तत्र पुरोधाः सुसमाहितः॥ समिद्धिः क्षीरवृक्षाणां सर्षपैश्च घृतेन च॥ होमं कुर्याद
ग्निमन्त्रैर्वाह्मणाश्चैव नोजयेत्॥ दद्यात्सुवर्षं रतथादिजे न्यो गाश्चैव वस्त्राणि तथा नुवंच॥ एवं कृते न त्समुपैति नाशं यदग्निवैकुण्ठं नवंदि

रामः

१६८

जेद्द॥ ॥ अथ वृक्षोत्पत्तेशान्तिः॥ गर्गः॥ पुरे षुयेषु दृश्यन्ते पादपादै वचोदिताः॥ रुदंतो वारुसंतो वा वसन्तो वा सराज्जुवि॥ अरोगो वा स
रोगो वा नित्यमेव विचारयेत्॥ अरोगा विना वातं शाखां मुचति पादपाः॥ फलं पुष्पं तथा काले दर्शयन्निच पादपाः॥ पूर्वावस्थां दर्शयन्नि फलं
पुष्पमनार्त्तवा क्षीरस्नेहं सुरारक्तं मधुनोयं अवन्निवा॥ शुष्कं च रोगाः सरुसा शुष्कारो रुन्ति वायुनः॥ उन्निष्ठन्तीरुपतिता शुष्कं निच न चोत्थित
॥ तत्र वक्ष्यामि ते वृक्षानि पाके फलमेव च॥ रोदने वा धिरन्येति सदनं देशविज्रमः॥ शाखा प्रपतने कुर्यात्संग्रामे योधवातनं॥ बालानां मर
णां कुर्याद्बालानां फलपुष्पतः॥ स्त्रियाश्च जेदं कुरुते फलपुष्पमनारुवं॥ क्षीरं सर्वत्र गंजीरस्नेहं दुग्धं क्षलक्षणां॥ वारुना यवयामये रक्तसं
ग्राममादिशेत्॥ मधुस्रावेन वेद्याधि जलस्रावेण वर्षति॥ अरोगशोषां जेय वृक्षान्दुर्भिक्षलक्षणां॥ शुष्केषु संपुरोहं सुवीर्यमंत्रमहीय
ति॥ उन्धाने पतितानां च नयं नैत करं न वेत्॥ स्नाने स्थानेषु गमनं देशजंगमसादिशेत्॥ जल्यत्स्वपि च वृक्षेषु स्वनस्वपि धनक्षयं॥ एतन्मू
जितनक्षेषु सर्वराजोपि पचते॥ पुष्पैः फलैर्वा विकृते राज्ञो मृत्युं तथादिशेत्॥ अन्येषु चैव वृक्षेषु वृक्षोत्पत्तेषु नं डितं॥ आह्लादयित्वा तं वृक्षं
गन्धमाल्यैर्विभूषितं॥ वृक्षोपरितथा ह्वयं कुर्यात्पापप्रशान्तये॥ शिवमन्त्रं च ये देवं पशुवास्ते निवेदयेत्॥ मूले न्यश्नि वृक्षेषु कुत्वारुदं जये

शं.सा.

ननः॥ मध्याज्ययुक्तेननुपायसेन.संपूज्यविप्रांश्चनुवंदयद्यात्॥ गीतेननृत्येनतथाचर्चयेत्.देवंहरंवापविनाशहेतोः॥ इतिवृक्षोत्पानशान्तिः॥
॥ ॥ अद्भुतसागरे ॥ औशनसे ॥ अश्वत्थेपुष्पितंविपंवाह्मणस्तदुद्वरे ॥ प्रक्षवैश्यास्तुपीशुने.नगोधेदस्यवस्तथा ॥ कदंबइक्षुर्वंशोदि.पु
लितश्चेकथश्चनः ॥ वसंतेपुष्पितेयत्रमानजंबुधवस्तथा ॥ मृगवेशेयवायत्र.मासेःषड्भिर्जनक्षयः ॥ कुसुमाकुसुमोत्पत्तिःपरचक्रागमेव
देत् ॥ औदुम्बराणांसमिधो.जुहुयादयुतंततः ॥ मलावाहृतिनिविषंनोजयेद्वैतदक्षिणां ॥ कदलीगर्भमूर्धन्य.प्रलोदतिगृहेयदि ॥ अराण्य
सनवेदेशो.गर्गस्यवचनंयथा ॥ सहिरण्यंवृषंदयादिजायौदुंवरीशमिन् ॥ इमारुदेनिमन्त्रेण.होतवाचसरसुधा ॥ ॥ अथवृष्टिवैकृत
शान्तिः ॥ गर्गः ॥ अतिवृष्टिरनावृष्टि.दुर्जिज्ञासोनयंमतं ॥ अनृतोतुंदिवानन्नावृत्तिर्वाधिनयायतु ॥ अनज्वैकृताश्चैव.विजेयारामृत्यवे ॥ अन
वैकृतामेष्टु.मनलेनजातगर्जितादयः ॥ शीतोष्णाणांविपर्यासेमनूणांअपुजंनयं ॥ शोणितंवर्षयेत्तत्र.तत्रशस्त्रनयंवदेत् ॥ अंगारणांसुवर्षे
षु.नगरंतद्दिनशान्तिः ॥ मज्जास्थित्वेहमासानां.जनमारनयंनवेत् ॥ फलंपुष्पंतथाधान्यं.परेणातिनयायतु ॥ पांशुजंतूपलानांच.वर्षेणारोग
जंनयं ॥ क्षिद्रावातप्रवर्षेण.सस्यानांजीतिवर्द्धनं ॥ विरजस्तेरवौयजे.यदाह्वयानदृश्यते ॥ दृश्यतेनुपतीपावा.तत्रदेशनयंनवेत् ॥ प्रतीपापुति

रामः
१६२

कुलाह्वया.विपरीतछायेत्यर्थः ॥ निरनेवानथारात्रौ.श्वेतंयामोत्ररेणतु ॥ इन्द्रायुधंतथादृष्ट्वा.उल्कापातसंघेवच ॥ दिग्दहपरिवेषोचग
धर्वनगरंतथा ॥ परचक्रनयंविद्यादेशोपद्रवमेवच ॥ सूर्येन्दुपर्यन्तसमीरणानां.यावस्तुकयोर्विधिव.दिजेन्दु ॥ धान्यानिगोकांचनदक्षि
णाश्चदेयादिजानामद्यनाशहेतोः ॥ ॥ अथजलाशयवैकृतशान्तिः ॥ गर्गः ॥ नगरादपसर्प्यन्ने.समीपउपयान्निच ॥ नशोद्रदपुसुव
णा.निरस्तावैनवन्निच ॥ विवर्णकलुखंतपू.फेणावर्तन्नुसंकुलं ॥ क्षीरंस्नेहंसुरारक्तं.वरुन्नेवाकुलोदकं ॥ षणमासाचनृरेतत्र.परच
क्रनयंविदुः ॥ जलाशयानयंनैव.प्रज्वलन्तिकथंचन ॥ विमुञ्चन्तिनद्यावज्ज्वराधूमंरजांसिच ॥ आखानेवाजलोत्पत्तिः.ससत्त्वावाजलाश
या ॥ संगीतिसर्वादृश्यन्तेजनमारनयेविदुः ॥ दिवादिजानामद्यनोजनार्थं.गावश्चदेयाः.सितवस्त्रयुक्ता ॥ सधोदकुंजाः.सकलायशंनौ ॥
॥ अथोपत्करवैकृतशान्तिः ॥ गर्गः ॥ यांनियानानयुक्तानि.युक्तांचधिनयांतिचेत् ॥ बोधमानिचतत्रस्या.मरुद्रयमुपस्थितं ॥ वायमानानबोध
ने.वायनेवाप्यनारुता ॥ अवलाश्चवलंत्येव.नवलाश्चवलंतिच ॥ आकाशेनूर्यनारदश्च.गीतगधर्वनिश्चन ॥ काष्ठदर्वीकुथारादीविकारंकुरुते
यदि ॥ गवलंशूलसंघाश्च.स्त्रियंस्त्रियपिघानयेत् ॥ उपत्कारादिविकृतौ.पौरंशस्त्रनयंनवेत् ॥ वायोश्चपूजांदिजशक्तुनिश्च.कृत्यानियुक्तोश्चज

पेशमन्त्रान्॥ दद्यात्पुनः परमात्रमात्र. सदक्षिणां तेन समोऽप्यनूयान्॥ ॥ अथ मृगपक्षिवैकृतशान्तिः॥ गर्गः॥ प्रविशन्ति यदा ग्रामा मरणं
 मृगपक्षिणः॥ अरण्यं याति वा ग्रामा स्थलं याति जलोद्भवाः॥ स्थलजा वा जलं याति. यो रोवशति निर्जया॥ राजद्वारे पुरद्वारे. शिवाश्चाप्यशि
 वप्रदाः॥ दिवारात्रिवरा वापि रात्रौ वापि दिवा चराः॥ ग्रामास्त्यजंति ग्रामं वा शून्यतां तस्य निदिशेत्॥ दीपं वा संनिसंधासु. माण्डलानि च कुर्व
 ने॥ वासने विस्तरं यत्र न दायेत फलं लनेत्॥ प्रदोषे कुक्कुटो वासे. द्वे मन्त्रे वापि कोकिलः॥ अर्कोदये कानि मुखी. शिवा वाधिनयं न वेत्॥ गृहे
 कपोटप्रवेशो. क्रवाद्यो मूर्द्ध्नीयते॥ मधुवो मक्षिवा कुर्या. मृत्युर्गेहपतेर्न वेत्॥ क्रवाद्यो गृहकाकादिः॥ प्रातिराजा वाधियते नदा॥ मूषिकाः
 सरजान् दृष्ट्वा. प्रनूत सुद्रयं वदेत्॥ कास्थो मूका स्थिष्मंगास्था - श्वाने मकवेदना॥ दुर्निक्षेपेदिनो ज्ञेया काका धान्यमुखो यदि॥ जनान् निजवंति
 श्वनिर्नयारण्यवेदना॥ काको मैथुनयुक्तश्चेत् श्वेतः स यदि जायते॥ राजा वाधियते तत्र स देशोऽपि विनश्यति॥ उलूको वासते यत्र निपते दानं
 गृहे॥ क्षयोगे गृहपतेर्मृत्युर्न नाशस्तथैव च॥ वासते कुशदं करोति॥ मृगपक्षिविकालेषु कुर्याद्वोमं सदक्षिणां॥ देवाः कपोत इति च जप्यं पशु
 निक्षिजैः॥ वसुदेव इति वैकैत देया गावश्च दक्षिणां॥ जपेच्छकुंतसूक्तं च स नो वेदसिरासि च॥ गावश्च देया विधिवद्विजातां. सकाश्वना वस्त्र

रामः
 १२०

युगोत्तरीया॥ एवं कृते शान्तिमुपैति पापं मृगैर्द्विजैर्वा विनिवेदितं पुरा॥ इति मृगपक्षिवैकृतशान्तिः॥ ॥ अथ नृत्तसागरे॥ नारदः॥ मध्याह्ने
 वाह्यरात्रे च. उदये सुमयेथवा॥ ग्राममधो यदा विप्रफेकारं कुरुते शिवा॥ ग्रीमोत्सादो न वेत्तत्र रा॥ शामरणमादिशेत्॥ जुहुयात्पुनः सारुसं
 जानवेदसमन्वितं॥ धेनुश्च दक्षिणा दद्यात्सुवर्णं धान्यमेव च॥ अस्मिन् च शुक्रशान्तिः शुभं ग्रामस्य वै न वेत्॥ अथा कस्मिन् प्रासाद. पननादि
 शोत्रसमाकुरु॥ आदिना च नृत्ताराश्च विवर्त्तय वृद्धये॥ राजसायत्र दृश्यते. ब्राह्मणाश्च विधार्मिणः॥ अतवश्च विपर्यस्ता अपूज्यं पूजयेज्जन
 ॥ नक्षत्रानि च योगीनि जन्मरुद्रयलक्षणं॥ केनूदयो परागौ च क्षिप्रं वा शिशूर्ययोः॥ ग्रहसाविकृतियत्र तत्रापि नयमादिशेत्॥ स्त्रियश्च
 करलायने. बालानि घृण्व बालकाद्॥ क्रियानामुचितानाश्च विद्विर्निर्यत्र दृश्यते॥ अग्नियत्र न दृश्येत्द्रुपमानोऽथ शाम्यति॥ क्रवादा वायसा वा
 ह्यानि चोत्तरतस्तथा॥ पूर्वकुंजोः सुवर्तेन. वद्विर्वा विप्रलुपते॥ मरुत्यधुनयो यत्र न दृश्यते समन्ततः॥ सवधुर्वाधने वाथ प्रोत्सादे सति ना
 र्दितः॥ न देवतेषु वर्त्तते यथा वस्त्राणेषु च॥ मन्दघोषानि वाद्यानि. वाज्यं नैविश्वरानि च॥ गुरुमित्रदिषो यत्र. शत्रुपूजारताजनाः॥ ब्राह्मणा सु
 हृदो मान्या जानो जात्रावमन्येते॥ शान्तिमङ्गललोभेषु नास्ति कथं यत्र मन्यते॥ राजो वाधियते तत्रा. यदा देशो विनश्यति॥ राजो विशेषं प्राप्ते

निमित्तानिनिबोध ॥ ब्राह्मणान्यथमंदेष्टि ब्राह्मणान्यजिघांसति ॥ नतान्स्मरति कुतयेषु सवितश्चासूयति ॥ रमेते निन्दया वैषां प्रसंशानाजिन
 न्दति ॥ अपूर्वे तु कसंलोना तथा पातयते जने ॥ एतेषु चर्चयेत्सम्यक् कापलिकांदिजौत्तमान् ॥ जेनि वैवकार्याणि सुराणां वलयस्तथा ॥ गा
 वश्रुदेयादिजपुंवे चो नुवन्तथा काश्चनमन्त्राणि ॥ होमश्चकार्योदिजपूजनश्च एवं कृते शान्तिमुपैति पापं ॥ ॥ मयूरचित्ते ॥ यदाक
 कृकृकृयन्नेनवनान्यायुधानिव ॥ सामान्यन्तरमात्रेण तदासंग्राममादिशेत् ॥ दिव्यात्रैकादशीशान्तिः करणीयाविपश्चिता ॥ ॥ अथ
 नानोन्यातशान्तिः ॥ गर्गः ॥ श्रौत्यानिकां महाशान्तिं तत्त्वतः शृणु मेधुना ॥ यत्र वाधिबन्तावृष्टिं परचक्रमुपस्थितं ॥ दुर्भिक्षजनमारोवाशने
 मरणमेव वा ॥ तत्र शान्तिं क्रमशो प्रोक्तो महाक्रतुमिह रमेत् ॥ पुनर्होमश्च कर्त्तव्यो ब्रूत्यतिमत्तथा ॥ गावस्तथैव दानयास्तथैवायुर्विवर्द्ध
 नी ॥ राजो निषेकं कुर्वीत नवचस्रजं त्रिजः ॥ त्रिशत्रुं संपूरात्रं वा उपोष्य च पुरोहितः ॥ श्रौतुं चरीणां विधिवत्समिधां च शतं ददेत् ॥ सावित्र्या
 कारयेत्कर्म ततः पापं प्रशाम्यति ॥ अनुष्टुप्मतिशान्तं च श्रुतिवर्षे मनुष्यकं ॥ अनर्त्तवत्पुष्पफलमतिमात्रं च मारुतः ॥ नैरवं वा निमात्रं च रुद्र
 त्रिमृगपक्षिणाः ॥ विद्युत्प्रनितनिघोषमनज्रेवानिवर्षाणां ॥ सिंहवाधुं तक्षकानां दर्शनं च चतुषाद्ये ॥ ईदृशैश्च लक्षणेभ्यो नैर्विना समनिल

रामः
 १७१

क्षयेत् ॥ अथो न्यजायते राजा तथावाच्यः पुरोहितः ॥ तत्र शान्तिं प्रवक्ष्यामि पापप्रथमनां शुभा ॥ उडुं वरीणां समिधा शतमष्टोत्तरं ददेत् ॥ सह
 क्षीरघृताक्तानां मरुत्सूत्रगणैः शुभैः ॥ जायते उपरिदन्तावे श्रद्धाश्च विकृतानना ॥ वदुशीर्षमशीर्षं वा वदुर्वर्षमवर्षकं ॥ एकशृंगमशृंगं वा
 चतुर्भुजमथानुजं ॥ दीर्घकर्षमकर्षं वा गजकर्षं मुखतथा ॥ बालयाघ्रमुखाकारविदारमुखमुन्नतं ॥ ईदृशानित्वरूपाणि दृश्यन्ते पत्रगौ
 तमः ॥ तत्र संग्रामनेत्र्या द्रुपे क्षयकरं मरुत् ॥ जनक्षयं च पौराणां राज्ञः श्रेयसवन्तथा ॥ तत्र शान्तिं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणासिनी ॥ खडि
 राश्च त्वसमिधां सह स्राष्टोत्तरं ददेत् ॥ विरुपाक्षेण मन्त्रेण विधिवत्समाहितः ॥ विरुपाक्षेण अग्निमूर्द्धेत्यादिना तत्र हि वारुपाक्षमपि ॥
 यथा च कपिलांधेनुदुतान्ते शान्तिमिहृता ॥ ततस्तस्मात्पापं जातवेदो वचो यथा ॥ यात्राकार्याणि कार्ये न्नादत्ते दण्डपाननं ॥ अपूज्याश्चैव
 पूज्यन्ते मान्ये चैवावमन्यन्ते ॥ अनक्षाश्च पिबेद्रेनुश्चामद्वाहं पिबेद्यदि ॥ विष्णुनो निचगावस्तु प्रजातं नानि नन्दति ॥ प्रजातं वत्सं गौरिति शेष
 ॥ मेधुनं विपरीतं च अकारे मृगपक्षिणा ॥ ब्राह्मणानि च मर्यादानानि संति त्वकर्मसु ॥ ईदृशैश्च लक्षणेभ्यो नैर्विना समनिल
 यते घोरं दुर्भिक्षजनमारणां ॥ राजा मान्यविनाशं च पौराणां च मरुद्भयं ॥ तत्र शान्तिं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणासिनी ॥ प्रज्वाल्य स्वस्थसमिधां

शा.सा.

कृत्वा संस्तरां मरुत् ॥ ओडुम्वरीणां समिधो सरुसाद्योत्तरं बुधः ॥ जुहुयाद्विधिवद्वक्रो परं शान्तिमनीप्सता ॥ दासीदाससमायुक्तं गुरुं दद्या
द्विजानये ॥ ततः प्रशाम्यते पापं वसिष्ठस्य वचोत्तरा ॥ कृत्वा पि- पिकायत्र ग्रामेषु नगरेषु च ॥ दृश्यते ज्योतिमात्रं चेद्गुरुं वंशकृता लयाः ॥ शा-
न्तिगृहे देवगृहे तथा च नृपते गृहे ॥ उपर्युपरि मात्रं तु दृश्यते वेश्मनस्तदा ॥ मक्षिकामशकादंशाः ॥ अग्निमात्रं नया वलाः ॥ इदं शौर्लस्यो न्या-
ते मरुत्तौ रजयं न वेत् ॥ इत्याणां नराणां वृथा परचक्रस्य वागमं ॥ तत्र शान्तिं प्रवक्ष्यामि विश्वामित्रो पदशितां ॥ अश्वत्थसमिधा चैव कृत्वा वा-
द्योत्तरं शतं ॥ पूर्वपात्राणि वैद्यादूना नैचूरि दक्षिणां ॥ दासीदाससमायुक्तं गुरुं दद्याद्विजानये ॥ निलपात्रं प्रदातव्यं निलाञ्जु दीतसंयतः
॥ अनग्निर्ज्वलते तत्र विधुने धूमदर्शनं ॥ अलं युक्तमयुक्तं वा पुरं प्रविशते तदा ॥ बालैः सरुकुमाराश्च कलहं यत्र कुर्वते ॥ कलहं ब्राह्मणा-
नां च सेनापतिपरिग्रहं ॥ गवाधानां न वेत्ति न्यं तथा घोषनिवासिनी ॥ श्रेष्ठिनां सार्धं बालानां करलो यत्र जायते ॥ राजमान्यविनाशं च पौराणां
अमरुद्भयं ॥ तत्र शान्तिं प्रवक्ष्यामि पितामहवचो यथा ॥ पराशसमिधामग्नौ सरुसाद्योत्तरं दहेत् ॥ ब्राह्मणाञ्जयेत्तत्र परमानेन शान्तये
॥ प्राकारे नगरे द्वारे गोपुरादालकेषु च ॥ वध्या वनुष्यथैव देवतायतनेषु च ॥ निवासं यत्र कुर्वन्निवकाः काकाश्च कौशितां ॥ अश्वत्थसमिधना

रामः
१२२

जुहुताङ्गानां विजावसौ ॥ वायवे नेरुमन्त्रेण निवेद्यं च सुशोभितं ॥ ततस्तु साम्यते पापं नारदस्तु वचो यथा ॥ मृतश्मशानं यो नीज उपजीवति मानवः ॥
गृहे यस्य प्रवेशे सौ निवेदय कदाचन ॥ अविरान्मृत्युमाया निरुक्तकामपरिग्रहाः ॥ तत्र शान्तिः कृतो न वेत् ॥ सावित्रेण सरुसे-
णा क्षीरशान्तिं च कारयेत् ॥ क्षीरशान्तिश्चरत्तानां मेकवर्त्ममित्यादिना वक्ष्यमाणं ॥ कपिलां निलकां स्यं च दूतान्नेचूरि दक्षिणां ॥ ततस्तु साम्यते
पापं धर्मराजमनं यथा ॥ शश्रुगारो यवागृधः काको वायदिमानुषा ॥ अशानानां सदाय पुरं मध्ये प्रवेशयेत् ॥ नगरं पट्टं चापि ग्रामं वा यदि वा गृहं
अविरो लोकालेण तद्वानं न विष्यति ॥ रौरमाङ्गलपान्नुपरचक्रस्य वागमं ॥ अनारोग्यमनावृद्धिदुर्निक्षिंजनमारकं ॥ संग्रामशस्त्रसंघातं क्षिप्र-
मेव विनिर्दिशेत् ॥ तत्र शान्तिं प्रवक्ष्यामि यथा पापं प्रशाम्यति ॥ अश्वत्थसमिधो गृह्य निलांश्च मधुसंयुतान् ॥ विरूपाक्षे नमन्त्रेण विरूपाक्षान् सशो-
णान् ॥ निलपात्रोपहारं च क्षीरशान्तिश्च कारयेत् ॥ ततश्च शाम्यते पापं प्रजापतिमनं यथा ॥ सौत्रामणीया कयज्ञाः पशुवंधस्यैव च ॥ क्रानवश्च प्र-
वर्तन्ते अनधीना कृतोदयाः ॥ अस्मिन्मथा प्रवर्तन्ते क्रोधलोचनयादपि ॥ अदत्ता दक्षिणां सम्यद्रुदुन्यात्तलक्षणां ॥ अनारोग्यमनावृद्धिदुर्निक्षिंज-
नमारकं ॥ ज्वलः कसस्तथाश्वासः कच्चुद्रुद्रविकोष्टिकाः ॥ शिरोरोगादिरोगाश्च पशुरोगो न लग्रहः ॥ अधिवयश्च प्रवर्तन्ते दुर्दुष्टैः स्वपलक्षणाः ॥ तत्र

शो.सा.

शान्तिं प्रवक्ष्यामि वृहस्पतिमनं यथा ॥ त्रिरात्रोपोषितो नूतनविद्यासिपुरोहितः ॥ सक्षीरान्नाद्युताक्तानां समिधानां शतं दहेत् ॥ पलाशस्ये
निशेषः ॥ ततस्तस्मिन् पापं वृहस्पतिमनं यथा ॥ ॥ अथ जनमारशान्तिः ॥ रुमाद्रौ ॥ गर्गः ॥ रुद्रः प्रकोपजो यस्माज्जनमारः प्रवर्तते ॥
तस्मान्पासादयेद्यन्ता देवदेवं मरुद्वरं ॥ गानपत्तेन विधिना श्रयोर्वशिरसान्ता ॥ यामलेन विधानेन कुर्यादेव प्रसाधनं ॥ शिवसूक्तमुमासू
क्तं जपेच्च शतरुद्रियं ॥ वल्गोपहारा विविधाश्च नरेषु निवेदयेत् ॥ आवाहयित्वा सगाणं रुद्रं रात्रा वरुक्षवे ॥ वास्त्राणां ज्ञेयं ज्ञेयं दक्षिणा
भिश्च तोषयेत् ॥ प्रसादिते ततोरुद्रे जनमारो निवर्तते ॥ नृसिंहपुराणे ॥ अनावृष्टि मरुमारी ज्वलयेत्तयेन यथा ॥ नरसिंहं समाराध्या वास्त्राणौ
वेदपारगैः ॥ कालयेत्तस्मिन् संग्रामैश्च नराधियः ॥ नृसिंहमन्त्रेणाहोमः ॥ सश्रुतेः ॥ स्थानत्याशा जपेद्दोमा मरुमारी प्रशम्यति ॥ अथार्चने तु
॥ रोक्षी शान्तिरुक्ताः ॥ ॥ अथरविद्विप्रशान्तिः ॥ अद्भुतसागरे ॥ मयूरचित्रे ॥ तिलैर्दूषादिभिश्चैव पत्रैश्चैव यवैस्तथा ॥ धान्यै रौडुम्वरीभिश्च श्रीफ
लैराहुति क्रिया ॥ समाकौजो जनकृत्वा नटप्रेक्षा मादिशान्ति ॥ योमधोमे गतं पश्येद्यदि सूर्यद्वयं नरः ॥ दक्षिणोऽप्रद्युताक्तानां जुहुयाद्युतं शुचिः
॥ उपोषां कृत्वा समिधो धेनुदद्याद्विजानये ॥ ॥ अथ पर्वगणेशान्तिः ॥ तत्रैव ॥ अपर्वगणेशाकोको विष्टेनाम मरुग्रहः ॥ आवृणोति ततः

रामः

१७३

शामः सर्वलोकविपन्नये ॥ ओडुंवरी सरसुणि ज्ञाद्यै च जुहुयाद्युधः ॥ मध्ये क्तानि वतान् नूतनानि वेदसमन्त्रविन ॥ विषायदक्षिणां दद्यात्तुं ववृषं
तथा ॥ ॥ अथ रुक्मिनो कालमदेशान्तिः ॥ उर्ध्वविंशतिवर्षान्ति मयो न वनिवारणे ॥ नदवर्ग्यदि मध्ये तस्वामिनो मरणां दिशेत् ॥ ॥ अद्भुतसाग
रे ॥ कारयेत्तत्र शान्तिं च वास्त्राणां श्रापितर्पयेत् ॥ स्नानं पूर्वं नरेन्द्राणां यथावदभिधीयते ॥ दुष्टस्थितेऽपस्नानं तदत्रापि विधीयते ॥ एकरात्रोषि
तः स्नानाप्रिये सेयतमानसः ॥ अष्टोत्तरसंस्तु मंत्रस्यापि जपेद्भुवि ॥ ततो जपितमंत्रैस्तु सलिलं वा निमज्जयेत् ॥ गजानां गजतन्त्रः सर्वदोषरु
रंशुन ॥ गजस्नानप्रकृष्टीत तदिने नूर्यनिखनैः ॥ पूर्वाग्नेत्वाग्निं काये तु कृत्वा कुंजशान्तेन हि ॥ ततो होमं प्रकृष्टीत विधिदृष्टेन होमवित् ॥ अग्नये स्वा
हा ॥ रुद्राय स्वाहा ॥ गणपतये स्वाहा ॥ वरुणाय स्वाहा ॥ वृहस्पतये स्वाहा ॥ भुक्ताय स्वाहा ॥ इन्द्राय स्वाहा ॥ ततः स्नानं प्रकृष्टीत मन्त्रेणानेन वा
नवेत् ॥ स्नानं कुंजशान्तेनेरुसर्वोपद्रवनाशनं ॥ अमदोमयेन सहितो वदितं जातश्च न वनिजातः ॥ द्विजजो जनपूर्वस्या त्वल्लंगुडमिश्रितं ततः कृ
त्वा ॥ यवयावकसंयुक्तं पिण्डमधुना यधुपेक्षुशः ॥ कृतपूजासंस्कारं गणाधियं वंदयेत्पूण्ड्रं ॥ ॥ नैवेद्यमन्त्रः ॥ ईश्वरस्य महासधी मस्तुलात्
टसंनवं ॥ इदं कृतोपनातं तु नैवेद्यमक्षयास्वनः ॥ ॥ अथ रुक्मिणा धेनुमदशान्तिः ॥ अद्भुतसागरे ॥ राजपुत्रः ॥ मन्दं यदा तु सुरजी विसृजेत्सृतिमे

शां.सा.

वव॥ श्रौत्याटिकंतदाविद्याद्रूपैरेनैर्महीपते॥ पुरेराष्टरेवेनादि. गृहेवारुस्तिनीयदि॥ मन्नामुत्रपुरीषाणि यदासेधायनिष्ठनि॥ तदापुरेचराष्ट्रे
वज्रवेद्योरंमरुद्रयं॥ मन्नामात्रज्यतेयुद्धे. रुस्तिनायदिवारणाः॥ मरुद्रयंतत्रनवे. देशस्यनगरस्यच॥ संधायनियतेनागं. मन्नायत्रवधेनुका॥
तदाविनाशंयात्रीया. स्नानस्यचधनस्यच॥ अस्मिन्नौन्यातिकेशान्निमि. मांकुर्यान्निराधिप॥ उपोष्यवाधवैसत्रसामान्यः सपुरोहितः॥ ततोपिविधि
वधैवधेनुकांतांनवत्रयेत्॥ रुस्तिवत्कल्पितानान्. विषानाभ्यांचयोजितं॥ नीराजयित्वातांरात्रौ. धेनुकांकृतकौतुकां॥ अथेनांरुस्तिनांनीत्वा शत्रुरा
ष्ट्रेविमोक्षयेत्॥ इत्येवमेनांकुर्वीत. रात्रौवननिवासिनी॥ तांविशिष्टवलिंदोमानुपकाराश्चकारयेत्॥ अथवापूर्ववत्कृत्वा. शान्तिंकृत्वाकटक्षयं॥
सुवर्णेनसुतप्रेन. वनमेवप्रधावयेत्॥ नागजंगफलंविस्तीर्णतेनेचिने॥ ॥ अथाश्वदंष्ट्रजंगादिशान्तिः॥ मदनरत्ने॥ सारिलोत्रे॥ दंष्ट्राश्च
नसुतसंज्ञते. युगपद्वचवाजिनः॥ सामान्यस्यसराष्ट्रस्य. राजसूत्रनयंवदेत्॥ पतनेत्वेष्टवस्या. दोषः स्यात्तरस्मत्तः॥ सुवर्णगोपदानैश्चक्षिजा
नांतर्पनेनच॥ शान्तिपुण्यारुघोषैश्चशमयेदाउजंतदा॥ ॥ अथलिंगादिजंगे॥ अद्भुतसागरे॥ नारदः॥ यत्रदेवकुलेवक्त्रं. पतेगृध्रोथवापु
नः॥ कंकोथमपतेचैव. चूडायामग्निदर्शनं॥ लिंगेवाजिघतेयत्र. कंपतेचाजिजिन्नतः॥ चूडानंगोनवेद्यत्र. प्रतिमानिघतेयदा॥ ग्रामोत्सोद्योचवेत्

रामः
१२४

व्रत्तामितोमरसांदिशेत्॥ तत्रशान्तिंप्रवक्ष्यामियेनसंपद्यतेशुभं॥ कुंडंकृत्वाविधानेनततोहोमंसमारजेत्॥ वस्तुंत्वयमदेवचंसाधयित्वाविधान
तः॥ ससुवर्णेनरुस्तेन. ततः कर्मसमारजेत्॥ अष्टोत्तरशतंजुहुयाद्युनाक्तांसमिधानतः॥ माषैर्मुञ्जैस्त्रिलैश्चैव. घृतेनमधुनासरु॥ रभिः पंचस
रुसाणि. शक्तिवीजेनहोमयेत्॥ होमान्नेनपयैद्विप्रान्. दक्षिणांनेजा. दिना॥ नूमिधनुमनद्धारु. स्वर्णधान्यंसदक्षिणां॥ पंचगव्यंततः कृत्वात्मा
यादेवालयेद्विजः॥ वलिंदत्वाविधानेन. कुशलैपायसैस्तथा॥ ईशानंस्थापयेत्तत्र. वलिंदत्वाविधानतः॥ एवंकृत्वाविधानंनु. कृतकृत्योत्तवेन्नरः
माउपस्थानद्यानित्रि. चूडादेवकुलस्यच॥ अकस्मान्निपतेयत्र. कंपतेवानिमित्तितः॥ दधिक्षौद्रघृतानामश्वस्यसमिधानतः॥ जुहुयादष्टसं
प्राज्ञउमारुद्रेतिमन्त्रविन्॥ धेनुंचदक्षिणांदद्या. त्रिलपात्रंचकांचनं॥ ॥ अथदुःस्वप्नशान्तिः॥ वक्तुंस्वप्नदर्शनविधिः स्तन्यफलानिवोचते॥ अ
द्भुतसागरे॥ पराशरः॥ दुकूलमुक्तामणिनिर्नरेन्द्रा. सामन्तदैवज्ञपुरोहितश्च॥ तदेवतागारमनुः प्रवेशा. प्रवेशयेत्तत्रदिगीश्वराय॥ अर्घ्य
मन्त्रैर्लुपुरोहितस्तु. सयम्यतस्यानुविसंयतायां॥ ब्राह्मीशपूर्वोमथनागपुष्प. कृतोपधानंशिरसिक्षितीशः॥ तथैवगुग्गुलुपाश्चसायीस्वप्न
परीक्षेतयथोपदेशं॥ नमःशंनोत्रिनेत्राय रुद्रायवरदायच॥ वामनायविरूपाय स्वप्नाधिपतयेनमः॥ जगवदेवदेवेश. श्रूरनृदृषवारुनः॥

शं-सा.

इष्टानिष्टेममाचक्ष्वस्वप्ने सुप्रस्यशाश्वनः॥ एकवस्त्राणि सास्त्रीर्मे सुप्रः प्रयतमानसः॥ निशान्नपश्यते स्वप्नं शुनं वायदिवाशुनं॥ ॥ सन्याच-
र्यः॥ आयुः स्मृतीयनागेशेषपतितः प्रकीर्तितः स्वप्नः॥ यिन्नेधिकेकाश्चनरक्तमाल्यदिवाकराणि ज्वरनानि पश्येत्॥ श्लेष्माधिकश्चन्द्रनशुक्लपु-
ष्पासरिस्तरोजानिविलुप्तानि॥ यदन्यमधोप्रथमे निशान्ने प्रावृष्टशरन्माधवसंज्ञिनेवा॥ कालेमरुन्पित्तकफप्रकोपः साधारणास्याधिरसन्निप-
तात्॥ दृष्टं सुतानुचूतं चेपार्थिवंकधितं तथा॥ नावितं दोषजं चैव स्वप्नं सप्रविधं विदुः॥ नत्रपंचविधं पूर्वमफलं दिषगादिश्रेत्॥ ॥ नतः शु-
श्रुजस्वप्नमारु॥ पराशरः॥ स्वांगप्रज्वलनं परोपशमनं शक्रध्वजालिङ्गकसंयुक्तापिनरैर्निपत्यच प्रक्षेपनं दिक्षिधा॥ वक्षोवानिग-
दैः सत्त्वपदरुजं नाराशिनो वाहुता द्धुत्रं वाधिरदादिहो रुनविधौ दिव्यौ पिचवाह्मणाः॥ दिनकरशशिताराजक्षणास्पर्शनानि विमरणापि मूर्ध-
सप्रपंचत्रिधावा॥ वृषजगृह नरेन्द्रश्चेतसिंहादिरोहा ग्रसनमुदधिचूमौ नूनराज्यप्रदानि॥ विपुर्णा विमर्दयेत वातैश्च जिह्वा पशुमृगमनु-
जानां लघ्विरध्यासनं वा॥ विवसनपरिरेपोऽगम्यनारीगमोवास्त्वमराणां शिखिला नात्सत्यसंदर्शनं च॥ सितसुरभिमनोज्जालेपमाल्यां वराणां
दिजगुरु राजां दर्शनानां शिषश्च॥ मणिरजतसुवर्णमनोजपात्रेषु युक्तं द्यूतदधिपरमान्तं सर्वमेतद्धुनेव॥ ॥ योगयात्रायां॥ वराहः॥

रामः
१२५

वृद्धिकादि दंशनमणिरणिरत्नकांचनपदीप॥ किसारवत्सरुं सशशादयोर्न कलानः पुत्रलाजाया॥ ॥ पराशरः॥ स्नेहसूक्ष्मविश्वपुस-
त्ताहृतवसनं चंगारयजनासितवामरध्वजाया॥ दिनदयायसदधिपुसस्तसितकुसुमनवस्यलाजोर्धणाजाया॥ ॥ वृहयात्रायां॥ वरा-
हः॥ शैलप्रासादनागाश्च वृहत्तारो रुनं हितं॥ चन्द्रतारा कृत्तसं परिमार्गणा स एव च॥ नूयं वृधानां यसनं शत्रूणां च वधा क्रिया॥ ज-
पो विवादसूतेषु संग्रामञ्च तथा जय॥ नक्षत्रां चैव मां सानां मत्स्यानां पयसस्तथा॥ दर्शनं रुधिरस्यापि त्वानं वारुधिरस्याच॥ सुरारुधिर-
मद्यानां पानं क्षीरस्य पायसः॥ अत्रैव वैदितं चूमो निर्मलंगगनं तथा॥ मुखेन दोहनं शस्तं महिषीनां तथा गवां॥ सिंहानां रुक्मिणीनां च व-
डवानां तथैव च॥ प्रसादो देवविप्रेभ्यो गुरुभ्यश्च यथाशुनः॥ अंजनात्तन्निषेकश्च ज्ञेयं राज्यप्रदं हितम्॥ राक्षसे निषेकश्च तथा द्युनं शिर-
सोपि च॥ वराणां वक्रितानां च वक्रिदारो गृहादिषु॥ तथैव दानांतराणं तथा विषमलंघनं॥ रुक्मिणी वडवानां च गवां च पुसवो गृहे॥ अरो-
हणं गजेन्द्राणां रोदनं वतथाशुनं॥ पल्लवाणां तथा लानः तथा लिंगाणामेव च॥ निगडे बन्धनं धनं तथा विष्टानुलेपनं॥ जीवानां चूमिपाला-
नां सुहृदामपि दर्शनं॥ शुनान्नेतानि पोक्तानि राज्यलानकराणि च॥ ॥ विष्णुधर्मोत्तरे॥ एकस्यां यदि वारात्रौ शुनं वायदिवाशुनं॥

शा.सा.

पश्चाद् नत्र तस्यापाकं विनिर्दिशेत् ॥ तस्यानुशोचनः स्वप्ने पश्चात्त्रायेन संशयः ॥ ॥ अथ दुःस्वप्नं ॥ मत्स्यपुराणा विष्णुधर्मोत्त
रयोः ॥ माराणां वरधारित्वं मन्त्रांगं पद्मदिश्वता ॥ उच्चात्प्रयत्नं वैव दोलारो रुनमेव च ॥ शक्रध्वजस्य पतनं पतनं शशिसूर्ययोः ॥ देव
धिजातिनूपानो प्रजानां क्रोध एव च ॥ आलिंगनं कुमारीणां प्रमदाणां च मैथुनं ॥ हानिश्चैव स्वगात्राणां वीरकंठं मनप्रिया ॥ दक्षिणाशा
निगमनं बाधिनानि नवं तथा ॥ फलापहारश्च तथा ॥ शाङ्खालानां विशेषनं ॥ गुहाणां चैव नञ्श्च गुरुसंमार्जनं तथा ॥ क्रीडापिशाच
क्रवादो वानराश्च तरेरपि ॥ कषयवस्त्रधारित्वं तद्गुह्यं ॥ उनकेन तथा ॥ स्नेहपानावेगाहौ च रक्तमाल्यानुलेपनं ॥ एवमादीनि चान्यानि
दुःस्वप्नानि विनिर्दिशेत् ॥ ॥ पराशरः ॥ कायस्थालेपनं वा कलुषजलमसीगोमये स्नेहपके ॥ दृग्निष्कादनुवाकुप्रयत्नमनघवानर्घ्यशे
कप्रदानि ॥ गीतक्रीडितनूषितप्रसृतः प्रेताः पिशाचास्तथा चार्कध्वजानारकानि पटनं विघ्नस्य हेतोस्ततः ॥ ॥ वृक्षयात्रायां वराहः ॥
रुरिणारो देवमणां मृत्युर्न विरेण भूकरो देवाधिर्दृष्टिः स्यात्कुंजलारो दे ॥ ॥ मार्कण्डेय ॥ वन्यां मूत्रपुरीषानु सुवर्षरजनन् तथा ॥ प्र
त्यक्षमथवा स्वप्ने जी तदशमासिकं ॥ ॥ पराशरः ॥ रक्तगन्धपरिप्रांगो रक्तमाल्योपशोभितः ॥ नैलान्यक्तो निपीनश्च मुण्डितो रक्तप

रामः
१०६

अवित्र ॥ स्वरमारुह्य वेगेन दक्षिणां दिशमाव्रजेत् ॥ स्वान्माचदश्यने स्वप्ने सयाति यममन्दिरं ॥ ॥ मार्कण्डेय ॥ कलारैर्विकृतैः कृष्णैः
पुरुषैरुद्यतायुधैः ॥ पाषाणैस्तद्वत्स्वप्ने सद्यो मृत्युर्न वेन्नरः ॥ ॥ करावन्मान् ॥ लोहदाण्डयुतं कृष्णं नरं कृष्णपरिहृतं ॥ स्वप्ने न पार्श्वतो
दृष्ट्वा त्रिरात्रा मृत्युमादिशेत् ॥ ॥ देवलः ॥ रक्तगन्धां वरसुग्री गच्छेद्वा दक्षिणामुखः ॥ स्वरोष्ठमदिषारो दे त्रिमासान्ना निजीवति ॥ ॥
मार्कण्डेय ॥ केशाभारं तथा च स्म उरगं निर्जलानंदं ॥ दृष्ट्वा स्वप्ने दशाहानु मृत्युरेकादशे दिने ॥ ॥ वायुलिंगपुराणा योः ॥ मुक्तकेशो रु
संश्चैव गायने नृत्यनेन ॥ याम्यां दिशमिती गच्छेत्तदन्तं तस्य जीवितं ॥ ॥ मार्कण्डेयः ॥ रक्तकुक्ष्यां वरधरा गायन्ती च रुसन्निव ॥ दक्षि
णां शनयेन्नारी स्वप्ने सोपिन जीवति ॥ यस्तु प्रावरणं शुक्लं स्वप्नं पश्यति मानवः ॥ कृष्णरक्तमपि स्वप्ने तस्य मृत्युरुपस्थितः ॥ ॥ देवलः
॥ स्वप्ने यो निवने स्वप्ने देरिं वास्य विधीयते ॥ न बोद्धिष्ठितयत्नस्यान्न दन्तं तस्य जीवितं ॥ ॥ अथोद्याकाण्डे नरतः ॥ दृष्टो यमाद्यस्वप्ने वै चन्द्र
मापतितक्षितो ॥ सीदं वनधादाहं पैके मग्नं मलागजं ॥ विशीर्यामानसैरेन्द्र जनेश्चैत्रमहाद्रुमः ॥ स्वप्ने वापि यमो दृष्टो नियतश्च महाध्वजः
॥ ॥ सुन्दरकाण्डे ॥ त्रिजना स्वप्ने ॥ कण्डे वधादशग्रीवं प्रमदारक्तवासिनी ॥ कालिकमलपत्राक्षी दिशं याम्यां प्रकर्षति ॥ लंकावेयं पु

शां. सा. शीकृत्सा. सवाजिरत्वा. सकुंजला ॥ सागरेपतितादृष्टा. जग्नयपुरनोरणा ॥ ॥ नन्दिपुराणे ॥ त्रिपुरवधे ॥ मयाघट्टः स्वप्नान्ने पिनाकीक्रो
 धमूर्धिता ॥ इदरेस्पपुरीकृष्णाविवेशयनिवेगिनः ॥ ॥ पराशरः ॥ श्रुताश्रुतस्वप्रविवारमुक्त मयुक्त युक्तं वसमुत्तवुधा ॥ देशादिवर्षा
 कृतिसंपदश्च तत्रत्फलं संपरिकल्पयेच्च ॥ पादादिपादोत्तरपादवृद्धा. वर्षाद्ध मासत्रयमासकालाः ॥ पक्षाणि नागेषु च दुष्टेः स्वप्नां
 निवेष्ट फलप्रदाः स्युः ॥ ॥ वराहः ॥ आद्ये वर्षाद्धत्तराद्धादितीयेपाकोवर्षाद्धाच्च ॥ तृतीयेमासान्याकः सर्वरीपश्चिमाद्यपाकोनवति ॥
 ॥ ॥ मास्यविष्णुध्वं मोत्तरयोः ॥ स्वप्नेषु प्रथमेयामेसम्बत्तरफलो नवेत् ॥ षड्भिर्मासैर्दियामेन त्रिभिर्मासैस्त्रियामिकः ॥ चतुर्थेमास
 मात्रेण फलं प्राप्नोति नान्यथा ॥ ॥ अथ दुः स्वप्नशाशानिः ॥ मास्ये ॥ सुनिवासुदेवस्य तद्यातस्य च पूजनं ॥ नागेन्द्रमोक्षश्रवणं ज्ञेयं दुः
 स्वप्ननाशनं ॥ ॥ पराशरः ॥ देवद्विजाग्निपुत्रिपूजनानि मन्त्रोपवासादिपवित्रसेवा ॥ तिलान्नगोक्षमिहिराण्यदानं दुः स्वप्नं दर्शनाश
 नानि ॥ अथानुसंत्यर्शनसंत्रहोमं तिलप्रदानं तपनं वेचूयः ॥ शान्तिर्ज्यो होमतथात्र दानं दुः स्वप्नं हन्ति पलमश्च गंगाश्च ॥ तिलानामयु
 नंतत्र वदु ज्ञान्तसमाहितः ॥ तिलोवाण्डीपाठादिशान्तिनपिकार्या ॥ ॥ शौनकः ॥ यद्यनिष्टं फलं स्वप्नं पश्येत्तस्योच्चाते विधिः ॥ स्वान्ताप्र

रामः
 १७७

ज्ञाने संध्या च उपास्यतदनन्तरं ॥ अथानो देवसवितरितृचापूर्वमेकया ॥ ततः परंपरं यच्च गोषु दुः स्वप्नं वनिः ॥ अग्निः परं यामेराजन् यु
 ज्य इत्याद्युवाच ॥ अग्निः सर्वानिरेतानि रूपतिष्ठेत्तनात्करै ॥ एवं कृते तु दुः स्वप्नं दर्शनं निस्फलं न वेत् ॥ ॥ तत्रैव ॥ अथ स्वप्नस्येति
 जपन् प्रातः प्रातर्दिने दिने ॥ दुः स्वप्नं नुदने कृत्वा नतस्याद्रोजनानयं ॥ ॥ पारिजाते ॥ शौनकः ॥ स्वप्नोत्पानेषु वैतेषु कालरात्राधिदेवता
 ॥ पूजाविधानं पूर्वोक्तं कुर्यादत्रापियत्नतः ॥ रात्रिसूक्तकल्पदिन्यर्थः ॥ होमं कुर्यात्पुन्यत्वेन रात्रावेव द्विजोत्तमः ॥ प्रत्युत्पायसंफुल्लरा
 त्रीवाख्यादिनिक्रमात् ॥ अष्टोत्तरशतं फुल्लसूक्तेनानेन यत्नतः ॥ स्वप्नाधिपतिमन्त्रेण फुलेदष्टोत्तरं शतं ॥ कालरात्रेर्नाममन्त्रेणोत्पद्यः ॥ गुरवे
 दक्षिणां दद्यात् वस्त्रं हेमपश्मनपि ॥ यद्युक्तदक्षिणादाने पशुको हेमकर्मणि ॥ हिराण्यं दक्षिणां दद्यात्तदानीमेव वा बुधाः ॥ वस्त्रकुंजादिसक
 लं तत्रोत्ते प्रपादयेत् ॥ ॥ याम्याशान्तिश्चात्रोक्ताः ॥ वदुचश्च नौ सद्यतेषां किञ्चित्पशो दुपोषपायसंस्थालीपाकं प्रपयित्वा रात्रां सूक्ते
 न प्रसूतं फुल्लानेनानेन वाह्मणाज्जो जयित्वा चरुं स्वयंप्राप्नीयादिति ॥ ॥ इति दिनकरचक्रकृते शान्तिसारे दुः स्वप्नशास्त्रिः ॥ ४१ ॥ ॥
 ॥ अथ पर्यायशान्तिः ॥ अथोतः पर्यायसूक्तविधिं वाख्यामो वाह्मणाचेदपारगान्तरापूर्वमन्यर्चविरुणप्रतिमां पूजयित्वा दकमध्ये स्थित्वा

श्री. सा.

वरुणं ध्यात्वा नत्सु विनुरिनिपक्षे नुर्ध्वं शोनवानं वेदादी जपति इमे मवरुणेति पंचवर्षमुदुन्नममिनिषड्च मापंड्यं नूनायुषामहं इत्योय
त्रोजसावाचामं चियेण यौवै सप्तदशमैत्रावरुणी मसौरी वरुणं पुजापतिर्वरुणाय यावामेतद्वै हिरण्यवर्षः ॥ एवमानो वृषासो आठः होम
सर्वेषु यासौ यो यामादिसर्वाननुवाकान सुवर्षं सहस्रशीर्षाश्चादित्यो वै पृथिवी समिदित्यनुवाका जपित्वा जलार्द्धं हिरगवाच मयपश्चिमाग्नि
मुखोचूत्वा पीबोत्रामित्यनुवाकमेकादशवारं जपित्वा शुक्लवस्त्रानिधारयेत् ॥ ततो होमं करिष्यति संकल्प्य विधिवदतमिस्थाप्या ज्योतागान्नेक्षी
राज्यवने ससमिद्धिराज्यमि सुचरुनिः प्रत्येकमष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिर्वापु रोवातो वर्षत्रिजुहुयाद्वर्षायपु रोवाताये न्युदेशत्वा गततो जपादी
यायश्चित्राहुती जुहुयात् पूर्य्य हुतिं हुत्वा शान्तिपाठं कुर्याथावदीक्षादिना नितावद्वस्त्रचरे द्वेदविदे कुण्डं विधाने शान्तायां चार्यावस्त्रादि निरलंकृ
त्य वरुणा प्रतिमां दद्यादृत्विग्यो दक्षिणां दद्यादित्याहु नगवाचौ धायनः ॥ ॥ अग्निधाने ॥ अद्वावदे निष्कृतं वृष्टिकामप्रयोजयेत् ॥ निरा
हारः किं नवासा अविरेण पुवर्षति ॥ हुत्वा युतं वैतसीनां क्षीराक्तानां हुताशने ॥ मरुद्वर्षमवाप्नोति सूक्तेनाद्वावदेन हि ॥ ॥ अथ राजानि
षेकः ॥ सोद्विधा ॥ प्रथमानिषेकः सांवत्सरिकश्चेति नत्राद्यपु रोहितादिनयितृकृतं ॥ राजप्रथमानिषेके रथसिंहासनासिद्धत्रयामलध्वजगज

रामः
१२८

राजि वस्त्रालंकारसांकमलचिकित्सकरोहितादीन्युपयुक्तानि नोपयोजयेदिति गोपथवास्त्राणां ॥ ॥ नत्रादौ पुरोहितचरणां ॥ तस्माद्गुरुं वेद
रुस्य युक्तं वनुर्ध्वं कर्मणि वा प्रमत्तः ॥ शान्तश्च दानश्च जिनेन्द्रियश्च कुर्यान्नरेन्द्रियदर्शनं चेति ॥ ॥ गोपथवास्त्राणां ॥ वरुणोत्तरकर्तृ
व्यं च तत्रैवोक्तं ॥ मधुपक्वायेन सर्वाधि संयाद्यदक्षिणां दद्यात्कोटिमध्याहुती यं जायं यथा नूभिप्रमानेन वा हस्ताश्च नरायानदिवामानरणा मातप
त्रं हिरण्यं क्षिनिगोधनधान्यरत्नादिकं च गुरवे दद्यात् येन वानुष्मति ॥ ततो विनायकशान्तिं कृत्वा माण्डपं कुण्डं च विधाय ग्रहमखरे न्दीशान्तिश्च कार्या
न्याथर्वणसूत्रसूक्तं ॥ ॥ विष्णुधर्मोत्तरेण ॥ विनायकशान्तिर्नेक्काराजानिषेके कलो विधिश्च ॥ ॥ वसिष्ठसंहितायां ॥ आधानजन्मेशदशा
धिनाथरविन्दुनौमेज्यसितैर्बलस्थैः ॥ उन्यातदोषादिविवर्जितेषु धराधिपानामनिषेकद्वयः ॥ मूलत्रिकोणस्थगृहोच्चमित्रगृहस्थितैर्वायतदंश
संस्थैः ॥ शुभे विलम्बे सततं गृहस्थादिशान्तिलक्ष्मीविपुलं चकार्त्ति ॥ स्वनीचवैरिगृहर्गसदंशैरसंगतैर्वक्त्रमुपागतैर्वा ॥ पापोदयं शोकनयं च की
र्त्तिदिशंति राजानं नृशमं वराटाः ॥ शीर्षोदये चोपचये गृहवा स्वजन्मलग्न्या दधलग्नगेवा ॥ शुभग्रहैर्युक्तनिरीक्षेते वा पदस्थिरं स्यात्सततं वराज्ञाः
॥ रिक्तावमायां बुधनौ मवार ह्येषु वारेषु वैवा ॥ वरेदिने क्लृप्तिनिशीशयोश्च न नैधनेनेत्तनिषेकद्वयः ॥ पापग्रहैः स्वन्वगतैश्च नित्यो रोगी विलम्बा

र्ज्ये

शां.सा.

पगतेर्नवेत्सः॥पादच्युतः सप्रवनुर्धगतौ पुत्रस्थितैः सर्वसुखैर्विहीनः॥उद्योयमः कर्मगतैरनायु॥मृत्युस्थितैर्वीर्ययुतैश्चपापैः॥लग्नवयस्ता
रिगतः शशाङ्कः क्षितीश्वराज्ञांशुनदोनिषेके पुरुदूतमन्त्री लगेत्रिकोणे यदिवा नवेत्सः॥षष्ठे कुजः कर्मगतश्च शुक्लः समोदने विक्रमराज
लक्ष्म्याः॥दुश्चिकालानारिगतविनाक्ती स्वस्थेऽमरे ज्योयदिवं वुगेजे॥यस्यात्र योगे क्रियते निषेकश्चिरायुषस्तस्य पदं स्थिरस्यात्॥शुनेषु
वंदयोगेषु स्वयोगेषु शुनेषु च॥राजयोगेषु यो राजा त्वनिषिक्तः क्षितीश्वरः॥प्राग्जोगे मन्दिरस्थास्याद्य गोमयेन तु कारयेत्॥माण्डलं च नु
रसं नुत दक्षिणैः समलंकृतं॥तत्र नद्रासनं सम्यग्गर्चयेत्सुमनोरुनं॥गंगातोयं सुसंपूर्णं स्वर्णकुंभोदकैः सह॥दिग्विदिक्षुस्थितैः शु
क्लगन्धमाल्यां वराञ्जितैः शनौषधीमूलदेमरत्नसेदीजपल्लवैः॥मृत्तिकावृषभृजश्च गजदन्तं च लोचनं॥उत्पलं पद्मं कं पद्मं मुरारेण ककु
कुम्भं॥राजसर्षपमुस्तं च देवदारुसमन्वितैः॥देवस्यन्ते निमन्त्रेण आयुषुष्टि यस्करैः॥अलिं गैर्वगमन्त्रैश्च शुनलग्नेषु नाविते॥नद्रासने स
नृपतिरनिषेकं च कारयेत्नीराजनं च कर्त्तव्यं शंखवादित्रनिखनैः॥आशिषो वासनं कृत्वा पूजयेच्च सुरां पितॄन्॥आयुधानि च पादं विप्र
गन्धादिना चयेत्॥शुक्लमाल्यां वरवृत्तं प्राञ्जुखस्य महीपते॥पटं शिरसि वधीया सिंहासनगतस्य च॥विप्रेभ्यो दक्षिणां दद्यान्मानयेन्मन्त्र

रामः
१२४

पगतेर्नवेत्सः॥पादच्युतः सप्रवनुर्धगतौ पुत्रस्थितैः सर्वसुखैर्विहीनः॥उद्योयमः कर्मगतैरनायु॥मृत्युस्थितैर्वीर्ययुतैश्चपापैः॥लग्नवयस्ता
रिगतः शशाङ्कः क्षितीश्वराज्ञांशुनदोनिषेके पुरुदूतमन्त्री लगेत्रिकोणे यदिवा नवेत्सः॥षष्ठे कुजः कर्मगतश्च शुक्लः समोदने विक्रमराज
लक्ष्म्याः॥दुश्चिकालानारितोगे विनाक्ती स्वस्थेऽमरे ज्योयदिवं वुगेजे॥यस्यात्र योगे क्रियते निषेकश्चिरायुषस्तस्य पदं स्थिरस्यात्॥शुनेषु
वंदयोगेषु स्वयोगेषु शुनेषु च॥राजयोगेषु यो राजा त्वनिषिक्तः क्षितीश्वरः॥प्राग्जोगे मन्दिरस्थास्याद्य गोमयेन तु कारयेत्॥माण्डलं च नु
रसं नुत दक्षिणैः समलंकृतं॥तत्र नद्रासनं सम्यग्गर्चयेत्सुमनोरुनं॥गंगातोयं सुसंपूर्णं स्वर्णकुंभोदकैः सह॥दिग्विदिक्षुस्थितैः शुक्लग
न्धमाल्यां वराञ्जितैः॥शनौषधीमूलदेमरत्नसेदीजपल्लवैः॥मृत्तिकावृषभृजश्च गजदन्तं च लोचनं॥उत्पलं पद्मं कं पद्मं मुरारेण ककु
कुम्भं॥राजसर्षपमुस्तं च देवदारुसमन्वितैः॥देवस्यन्ते निमन्त्रेण आयुषुष्टि यस्करैः॥अलिं गैर्वगमन्त्रैश्च शुनलग्नेषु नाविते॥नद्रा
सने सनृपतिरनिषेकं च कारयेत्॥नीराजनं च कर्त्तव्यं शंखवादित्रनिखनैः॥आशिषो वासनं कृत्वा पूजयेच्च सुरां पितॄन्॥आयुधानि च
पादं विप्रागन्धादिना चयेत्॥शुक्लमाल्यां वरवृत्तं प्राञ्जुखस्य महीपते॥पटं शिरसि वधीया सिंहासनगतस्य च॥विप्रेभ्यो दक्षिणां दद्यान्

शं.सा.

मानयेत्तु पूर्वकं ॥ वृष्यान्वृष्याश्च खाराजानामभिजांधरे नि ॥ प्राच्यान्मामनिषिचनु वसन्तवस्तेजले श्रियो ॥ याम्यायामनिषिचनु मांरु
द्राविजयाय च ॥ आदित्यास्तनिषिचनु ॥ प्रतिशान्दिशिवृद्धये ॥ विश्वेदेवास्तद्योदीया मनिषिचनु पुष्टये ॥ दिगीशास्तनिषिचनु मां
मदाविजयाय च ॥ साम्राज्यामिति मन्त्रेण राजानं सम्यगर्चयेत् ॥ व्याघ्रवर्मण्यथासीनं नवात्मकालनूषितं ॥ द्वात्रिंशामरसंयुक्तं राज्ञ
विद्रुसमन्वितं ॥ पुराहितजुहुयात्सावित्रान्नौ प्रयत्नतः ॥ उदुम्बरसमिद्धिश्च आज्यानाद्यो शतं ॥ विदुषो रोहितामान्य वृद्धैर्वधुसमन्वि
तैः ॥ तदा संविन्नामनसा प्रजाधर्मेण पालयेत् ॥ एवं यः कुरते सम्यक् स राजा वर्द्धते विरं ॥ ॥ अथ विष्णुधर्मोत्तरोक्ता राजानिषकः
॥ हेमाद्रौ ॥ अथ संचतसं नारो याज्ञः साम्बत्सरं ततः ॥ काले निषेवनं कुर्यात्कालकथयाम्याहं ॥ मृते राजनि कारस्य नियमोत्र विधीयते
॥ तत्रास्तपनं कार्यं विधिवन्निलसर्वपैः ॥ द्योषयिन्नाजपवात्सा साम्बत्सरपुरोहितः ॥ अन्नासन्नोपविष्टस्य दर्शयेत्तं जनशनेः ॥ समा
न्नेयिन्वाश्रूजन मुक्तावधनगास्ततः ॥ अजयेद्योषयिन्वानु कालाकांक्षिततो न वेत् ॥ नानिषेचो नृपश्चेत्त्रे नाधिमासे च नार्गवः ॥ न च सुप्रे
तथा विद्मो विशेषात्प्रावृषिदिज ॥ न च नौ मदिने राम सनु र्थाचितथैव च ॥ न वमो नानि वक्तव्यं चतुर्दश्यां च नार्गवः ॥ पुष्पाग्निवैष्णवं

रामः
१८०

शक्रं हस्तपुष्यौ तथैव च ॥ न क्षेत्राणि प्रशस्यन्ते नू मियाला निषेवने ॥ नागे चतुर्धा दं विष्टिं किं सुध्वं शकुनि त्रथा ॥ करणानि न शस्यन्ते यात्री
पार्श्वे न तथा ॥ न क्षेत्रमुल्का निरुतमुत्पाता निरुतं च येत् ॥ सोमसूर्यकुजाक्रान्तं परिविष्टं च नार्गवः ॥ मुद्गूर्ताश्चोक्तं नक्षत्रसमामानोहितप्र
दाः ॥ ॥ कुजलोरा ॥ तथात्यापस्या दुनेष्टा सर्वत्र कुलिकश्चरि ॥ वृषोद्यकीटः सिंहस्तु कुंजो लगे प्रशस्यते ॥ एतेषां जन्मलग्नाय
वयस्थितं ॥ तालादितीयाषष्ठी चतुर्थी चाष्टमी तथा ॥ न वमी च तथा शक्ता अनुकूलश्च वन्द्यमा ॥ पापाचोपचयस्थाने शक्ता लगे दिव
करः ॥ सोम्या केन्द्रगत लग्नात् शुभाश्चैव त्रिकोणयोः ॥ लग्ने न वां शास्ति निजस्य च ॥ और्वर्जस्थानस्य मलानुजावः ॥ सूर्यस्य वर्गः सकल
प्रशस्तो राजो निषेकसंयुगो गृहाणां ॥ कार्या पौरंदरी शान्ति प्रागे वास्य पुरोधसा ॥ सोम्याषः श्वेतवसनः सितवन्द्य नूषितः ॥ सितमा
लोपवीतश्च सर्वानरा नूषितः ॥ वेदिमुल्लिख्य त्रेण कृत्वा च विधिवत्ततः ॥ जुहुयाद्दैत्यवानमन्नं तथा शक्राचिवक्षणाः ॥ सावित्रा चैव
देवाद्याः सोम्या च विधिवत्ततः ॥ आयुसर्मगणाश्चैव तथा स्वत्पायनं गणां ॥ आयुषामनयश्चैव तथा चैव पराजितः ॥ आयुः ॥ अश्वशिशान
इति सूक्तं ॥ शर्मगणाः ॥ शर्मवर्मागणा इत्यर्थवर्गगणोपसिद्धः ॥ स्वत्पायनायुष्मानया पराजितगणा अपितं त्रैव प्रसिद्धाः ॥ संपातवंशक

॥ ॥

शां.सा

लशं तथा कर्थाश्च नाञ्जनं ॥ स्नानं समारने प्राजा होमकालपुरोहितः ॥ आदौ तु खेद्यया स्नानः मुनः सन्निः समाचरेत् ॥ पर्वताग्रमदाना
वन्मूर्धनि शोधयेत् नृपः ॥ वल्मीकाग्रमृदा कर्मा वदने वै शिवा लयात् ॥ इन्द्रालयमृदा श्रीवां रुद्रयन्त्रनृपाजिरात् ॥ कलिदंतोद्धतमृदा द
क्षिणां वनस्थानुजं ॥ सरोमृदा तथा पृष्ठा मुदरे संगमामृदा ॥ नदीकूलद्वयमृदा पार्श्वे संशोधयेत् नृपः ॥ वेश्याधारमृदा राज्ञः कटिशौचवि
धीयते ॥ गजस्थानातथैवोरु गोस्थानाजानुनी तथा ॥ अश्वस्थानातथैवोरु गोस्थानाजानुनी तथा ॥ अश्वस्थानात्रथाजंघे राज्ञः संशो
धयद्बुधः ॥ रथचक्रोद्धतमृदा तथैव वराहद्वयं ॥ मृत्युतः स्नापनीयः स्यात्पंचगव्यजले रतु ॥ ततो नद्रासनगतं मुखमात्पचतुष्टयं
॥ वस्त्रप्रधानं नूपाल सन्निधिश्चैव विधिः ॥ पूर्वतो ह्येव कुम्भेन द्यूतपूर्वमनवाडव ॥ वाडवो वास्त्राणाः ॥ दक्षिणोक्षीरपूर्वमनरोप्य
कुम्भेन वा कुम्भः ॥ दध्ना च ताम्रकुम्भेन वैश्यः पश्चिमनादिजः ॥ माहेयेन जलेनोदकं शूद्रा मात्प्यो निषेचयेत् ॥ ततो निषेकं नृपते व
र्षवपवरोदिजः ॥ कुर्वीत मधुनारामं ह्येव गोशु कुशोदकैः ॥ संपातवेत्तं कलशं ततो गत्वा पुरोहितः ॥ विधाय वक्रिरक्षान्
सदस्येषु यथाविधिः ॥ राजसूयानिषेकं नृपते मन्त्राः परिकीर्त्तिताः ॥ तैस्तु दद्यान्महा नाग वास्त्राणानां खरे तुं ए ॥ ततः पुरोहिते

रामः

१८१

गच्छेद्देहि मूलं तदेव नृपः ॥ विनूषितं नृराजानं सर्वतो नद्रासने ॥ शतद्विद्रेण पात्रेण सौवर्णेन यथाविधिः ॥ अग्निविश्रुतधर्मज्ञः सम्यक् वेद
विशारदः ॥ यात्रोषधी रोषधीनिः सर्वाणि सुसमाहिता ॥ रथे निष्कृतिगर्धेश्च आवस्त्रावास्त्राणां स्तथा ॥ वीजैः पुष्पैस्तथा चैव न रामपुष्पव
नीभिः ॥ तेनैव चैव मन्त्रेण फलैस्तमनिषेचयेत् ॥ आशुशशिनमिन्नेव सर्वमन्त्रैश्च नार्गवं ॥ ये देवाः पुरः सदेति कुशोदकैः परिमा
र्जयेत् ॥ त्रास्त्रेदवित्रथा राज्ञश्चन्दनेन यथाविधिः ॥ मूर्धनि च तथा काण्ठं गंधद्वारे च संस्पृशेत् ॥ ततो वास्त्राणामुखाश्च श्रेत्रियाश्च विशास्त्रा
॥ शूद्राश्चावरमुखाश्च नानातीर्थसमुद्भवैः ॥ नादेयैः सारसैः कोपैर्नाना कलशसंस्थितैः ॥ चतुस्पागरजैर्लानादलानादिजकल्पितैः ॥
गङ्गायमुनयोश्चैव निर्मलैश्च तथोद्भिदैः ॥ ह्रस्वपाणिनवेकश्चिक्केश्चिन्नामरपाणयः ॥ अमात्यमुखास्तकाले केचिद्वेत्रधरास्तथा ॥ शंख
नेरानिनादेन वदिनादस्त्रनेन च ॥ गीतवादित्रयोषेणदिजकोलाहलेन च ॥ राजानमनिषिंवेयुः समेत्य सहिता जना ॥ सर्वलो निरुत्त
संमिश्रजलसंयुतं ॥ मन्त्रोषधियुतं पुण्यं सर्वगन्धयुतं तथा ॥ रत्नबीजसमायुक्तं चन्दनैः कुसुमैस्तथा ॥ रक्तबीजसमायुक्तं फलबीजयुतं
तथा ॥ पूजितं सितवस्त्रेण वेष्टितं पीवमेव च ॥ श्वेतवस्त्रावकनैश्च संवीतं शुचि नूषितं ॥ क्षीरवृक्षलनाद्यंत्रं सुदृढं काश्चनं नवं ॥ आदाय फ

शां.सा.

लसंराज्ञः स्वयंसांवत्सरस्तथा॥ मन्त्रावसाने स्तपनं कुर्याद्गुणकुलोद्धरु॥ ततः पश्येन्मुखं राजा दर्पणोवाद्यसर्पिधि॥ सोऽस्त्रीषसितवस्त्र
श्चमंगलालंननंचयन्॥ ततः संपूजयेद्विष्णुं बुद्धानं शक्ररत्नया॥ लोकापालान्गुहांश्चैव तस्त्रेणाचनार्गवः॥ ततः स्वपूजांकुर्वीत
शयनीयंततोवृजेत्॥ द्वाद्युचमोत्रं रंमं सितवस्त्रोत्ररद्धं॥ पुरोधामधुकर्केण तत्रसंस्थं समर्चयेत्॥ राजा वैवात्रयेत्तत्रसांवत्स
रपुरोहितौ॥ मधुपर्केण धर्मज्ञस्तनस्तस्य सदैववित्॥ पदबंधं प्रकृवीत ततो मुकुटबंधनं॥ ततः सवद्रमुकुटः कायपूर्वमयोदि
ते॥ पराङ्मूर्तिरारणोपेतं पंचचमोत्ररद्धं॥ ध्रुवाद्यौरिति मन्त्रेण सोपवेश्य पुरोधसा॥ वृषस्य वृषदंशस्य द्वापिनश्च नृगुत्तमः॥ ते
षामुपरि सिंहस्य द्वाद्युस्य वततः परं॥ तत्रोपविष्टस्तदा प्रतीहारः प्रदर्शयेत्॥ अमान्याश्च तथा पौराडे मों गंश्चापणीश्च रान्॥ त
द्याप्रकृतयश्चान्या यथावदनुपूर्वशः॥ ततोऽगृह्यारवस्त्रैश्च तुरंगं कनकोत्तमैः॥ गोजाविगृह्य दानैश्च सांवत्सरपुलोहितौ॥ पूज
यित्वा ततः पश्चात्पूजयद्वाह्मणाचयं॥ अनेनैव विधानेन येन राजाभिषेचितः॥ ततः सदस्यान्संपूज्य सांवत्सरपुरोसः॥ ततो वाह्मणमु
खापूजनं तु समालनेत्॥ गोरूप्यतिलवस्त्रान्ना फलकांचनगोरसैः॥ मोदकैः श्वेतपुष्पैश्च मन्त्रदानैश्च सुव्रतः॥ मंगलालंननंकृत्वा

रामः
१८२

गृहीत्वा शसं धनुः॥ वक्रिंप्रदक्षिणांकृत्वा प्रणिपत्य नथा गुरुन्॥ पृष्टतो वृषमालं च शांसवत्सांवपार्थिवः॥ पूयित्वा च तुरगं मन्त्रिनं चानिषेचितं
॥ तत्रारुज्यततो नागपूजयेच्चानिषेचितं॥ मन्त्रितं दक्षिणोक्तं स्वयंदैवविधानतः॥ आरुज्यराजमार्गेण स्वपुरंचपरिजुमत्॥ मुखामान्यैः समा
भन्त्रैः सांवत्सरपुरोहितैः॥ सहितः कुंजरा रूढे अनिष्टे बुदेवतां॥ नासा संपूजनंकृत्वा नगरंचानिवेष्टितः॥ पविश्यान्नगृरोजो प्रहृष्टनरवा
हनः॥ दानमानादिसत्कारैर्गृहीत्यान्यकृतीस्तनः॥ संपूजितात्मा विसृजेत् द्वितीयः स्वके हे स्यामुदितो मलात्मा॥ विधानमेतन्मवाप्य राजा
कृत्स्नी च धात्री वसगां निदध्यात्॥ इति विष्णुधर्मोत्तरे राजाभिषेकविधिः॥ ॥ बोधायनानिषेकान्ने विशेष उक्तः॥ अथ रथमारुज्यामंय
दक्षिणांकृत्य दुंदुजिशब्देन स्वस्ति सूक्तेनेति॥ ॥ हेमाद्रौ॥ वाद्यर्वाणामोपवाह्मणो॥ अथ राजाभिषेकविधिं वाखाश्यामो विलम्ब्य नृनीसं
नृत्यः षोडशकरशानुषोडशविस्त्रानिः वल्मीकस्य च मृत्रिकाः सर्वान्सर्वरसान्सर्वबीजानि नत्रचत्वारः सौवर्ण्यश्चत्वारो राजताश्चत्वारस्ताप्रा
श्चत्वारो मृन्मयास्तादृक्पसरसि चार्धोः सुतोचनान्त एनाप्राप इत्युदकेन पूरयित्वा चेदि पृष्टे संस्थाप्य विलम्बमेकैकं दद्यात् सर्वान्सर्वसोरेन
सर्वबीजानि च पुनर्वैरपरापुण्यैः स्वल्पयोगैः सौवर्ण्येषु संपानात्संस्थाप्य॥ सोमानीयैश्च राजः तेषु नैषज्यालोमवेत्तास्तेषु॥ मंदेत्संस्वंगान्यां शंता

शां.सा.

नीयैः प्राणसूक्तेषु णचमृन्मयेषु ॥ ततस्तान् कलशान् शोत्रियैः पवित्रैः रजिपूयसन्मुखमभिषेचयेत् ॥ नूतमिन्द्रियं वर्द्धयन्नात्रियं मश्ति संल
सनमारुदमभिषेचयेत् ॥ एवमभिषिक्तस्तुरप्रशीयान् ॥ विप्रेभ्यश्च दद्यात् ॥ सोऽसहस्रं सदसेनाः क्षेत्रगामवरविपुलां पृथ्वा यशः प्राप्नोति ॥ न
त्रैधरां जितशत्रुः सदा तवेदिनि ॥ अथाभिषेकमन्त्राः ॥ हे माद्रो ॥ विष्णुधर्मोत्तरे ॥ श्रृणु धावहि नो मन्त्रं रामकल्पावनाशनं ॥ येनाभिषिक्तो
नृपतिश्चिरं यशसि निष्ठति ॥ राशोऽभिषेकशब्दान्ने दैवदिकुशवारिणा ॥ कुम्भादनुक्षणां कुर्यात् ॥ मन्त्रान्ने कलशं न्यसेत् ॥ सुरात्त्वा मभिषिचन्तु
ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ वासुदेवजगन्नाथस्तथा संकर्षणो विष्णुः ॥ प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्च नवन्नविजयायते ॥ आरुणलोचिनगवान् यमो वै नि
र्मनीस्तथा ॥ वरुणः पवनश्चैव धनायस्तथा शिवः ॥ ब्रह्मणः सहिताः सर्वदिक्यान्तापान्ते मया ॥ रुद्रो धर्मो मरुद्वैः च विः श्रद्धावपार्थिवः
॥ नृगुरविवर्षिष्ठाश्च सनकश्च सनन्दनः ॥ सनत्कुमारश्च तथा जगवानपि चाङ्गिराः ॥ पुरुरुश्च पुरस्ताश्च मरीचीः कश्यपः पुनः ॥ एते त्वामभिषि
चन्तु प्रजाध्वंससमागताः ॥ प्रजाकरावर्हिषदोऽग्निघ्नान्नातथैव च ॥ क्रवादाश्चोषरुताश्च आज्यपाशुसुकालिनः ॥ एते त्वामभिषिचन्तु
पितरश्चाग्निनिःसरुः ॥ लक्ष्मीवेदीशानीक्षां निरनुपास्तथा स्मृतिः ॥ संचूतिः सन्ननिश्चैव समाप्ता निस्तथैव च ॥ स्वाहा स्वधा च ते राज न नि

रामः
१८३

षिचन्तु मातरः ॥ कीर्तिर्लक्ष्मार्धनिर्मोधा पुष्टिः श्रद्धाक्रियानथा ॥ वृद्धिर्लज्जावपुः शान्तिस्तुतिः सिद्धिश्च पार्थिव ॥ एतात्त्वामभिषिचन्तु धर्मप
त्याः समागताः ॥ अरुंधती वसुधामा लंबं नानुर्मरुधती ॥ संकल्याचमुद्रुतां च साध्या विश्वास्तथैव च ॥ धर्मपत्नो दशान्यात्त्वामभिषिचन्तु पार्थिव ॥
अदिनिर्दिष्टिदनुस्तान्नाज्यरिक्ता नवधामुनिः ॥ कद्रुक्रोधवसाप्राची विनता सुरनिस्तथा ॥ एतात्त्वामभिषिचन्तु कश्यपस्य प्रियास्त्रियः ॥ कृत्ति
कारोहिणी चैव ईलारौद्रातथैव च ॥ पुनर्वसुश्च पुष्यश्च तथा श्लेषावपार्थिव ॥ मघावफाल्गुणी पूर्वा नथैवोत्तरफाल्गुणी ॥ हस्तचित्रास्तथा स्व
ती विशाखा वनथा नृप ॥ अनुराहानथा ज्येष्ठा मूलं च प्रसुधाधिप ॥ आषाढा वनथा पूर्वा तथा चान्योत्तराक्षया ॥ अग्निजिह्वश्च न्योऽधनिष्ठा वनथै
व च ॥ तथा शतभिषश्चैव पूर्वजिह्वा प्रदाक्षया ॥ उत्तरारेवती राज नश्चिनी नरणी तथा ॥ एतात्त्वामभिषिचन्तु सोमपत्न्याः समागताः ॥ महाक
ल्पश्च कल्पश्च मन्वन्तरयुगानिव ॥ सप्तर्षिणः सर्वाणि तथा चैवायनद्वयं ॥ ऋतवश्च तथा मासाः यक्षारात्ररुनी तथा ॥ संध्याश्च निश्चिज
श्चैव मुद्रुताः करणानिव ॥ एते त्वामभिषिचन्तु कालस्यावयवाः शुभाः ॥ अथादित्यश्च न्योऽधनिष्ठा जीवः सितार्कजो ॥ ग्रहात्त्वामभिषि
चन्तु राहुः केतुश्च पार्थिवः ॥ त्वायं नुवो मनोपुत्रो मनुस्वारो विषस्तथा ॥ उत्तमः स्तामसश्चैव रैवतश्चाक्षुषस्तथा ॥ दैवस्ततोऽथ सावर्षिर्द

शां.सां.

सबलसुताकुमो॥धर्मपुत्रोरुद्रपुत्रोरोचोन्नोच्ययोमनुः॥एतेत्वामनिषिञ्चन्तु मनश्चवतुर्दशः॥नासन्न्यौदेवनिषजोत्तवेतांविज
यावहो॥धरौरुद्रश्चसोमश्चापश्चेवानिलानरो॥पुन्यषश्चपुनासश्चवसवोद्यौमहाप्रजाः॥एतेत्वामनिषिञ्चन्तु देवमुखासमाग
ताः॥धार्मिर्तात्रोयमा पूषा शक्रोऽणोवरुणोऽनगः॥नविवक्षासविता विष्णुर्द्वादशमस्तथा॥एतेत्वामनिषिञ्चन्तुकोशपादितिसंनवाः
॥एकज्योर्द्विज्यो त्रिज्यो स्त्रिचतुर्ज्योतिरेव॥एकशक्रोद्विशक्रश्च त्रिशक्रश्चमहावलः॥इन्द्रश्चगत्या दशानैततः पुनिसकृत्तथा॥
भितश्चसंभितश्चैव श्रभितश्चमहावलः॥अनजित्सत्यजिज्ञैव सुरवेनः स्येनजित्तथा॥अनिमित्रोऽमित्रश्च पूरजिज्ञापराजितः॥अन
श्चक्रतवान्धाता वरुणो विधृताध्रुवोः॥विधारणोमहानेजा वासवस्यपुरेसखः॥इन्द्रश्चान्या दशश्च एता दृगनिताशनः॥क्रीडन
श्चतथाशक्ती सरस्वश्चमहायशः॥धानुरुगोमुनिर्नीमोऽत्रिमुक्तः क्षिपः सरु॥फर्निर्वसुरनाधृष्टो वासः कामोजयोविराट्॥एतेत्वा
मनिषिञ्चन्तु मरुतसमागताः॥देवास्तुकोनपश्चास न्महावलपलाः क्रमाः॥वित्रांगदश्चित्रसेनश्चित्रवर्षश्चवीर्यवान्॥पूष्णयुरन
धश्चैव उग्रसेनश्चविर्यवान्॥धृतराष्ट्रश्चसोमश्चसूर्यवर्षस्तथैव॥उसधस्तपनः कार्ष्णिनदश्चित्रस्तथैव॥करिश्चानिगिरा राजन्

रामः
१८४

र्यन्नो नारदस्तथा॥वृषपद्मत्रिरुंसश्च तथाचैव लालाकुदुः॥विश्वावसुतामकश्च तथासुरुपिश्चयः॥एतेत्वामनिषिञ्चन्तु गन्धर्वाः पृथि
वीपते॥अवधामन्नकामा मनुनामणी त्रिया॥अनुन्नमासुकेशीच सुरूपाचमनोपजाः॥मेनका सरुजनाच पुण्यासापुश्चिकस्थला॥अनु
स्थलाघृतावीच विश्वावी पूर्ववीच्यपि॥प्रज्ञोवा वायमुज्ञोवा रंजाज्ञैर्वशी तथा॥पंचवूडासामनती चित्रलेखाचपाथिवि॥मिश्रकेशीसुग
मिश्चविद्युन्मर्षत्रिलोचना॥अष्टकालक्ष्णोक्षमा असिकानुचिकानथा॥सुवताचसुवाकुश्च सुवोधासुवपुस्तथा॥पुण्डरीकासुधाराचसु
धारासुरसानथा॥हेमोसरस्वतीचैव कमलासुनृनालवा॥सुमुखीरुं सपादीच वारुणीरनिलालसा॥एतास्त्वामनिषिञ्चन्तु राजन्नप्स
रस्तथा॥पुष्पादश्चमहानेजा तथा राजचिलोचना॥धन्वीवाणस्तथान्येच दितीपुत्राः समागताः॥अनिषिञ्चन्तु दैन्याश्च दिव्योनाप्यंनस
स्वयं॥विप्रवित्रिमुखाः सर्वे दानवात्मासमागताः॥अनिषिञ्चन्तु राजान राजंकर्तुसुसन्तराः॥हेत्यश्चैवपुंहेत्यश्च सलिलेच्यस्तथैव॥
सूकेशीपौरुषेयश्च यज्ञलोमपुरुषोदरः॥विद्युन्सूर्यस्तथायासो वधश्चरसनंतथा॥एतेत्वामनिषिञ्चन्तु समागम्याघराक्षसा॥मिह
योमनिनद्रश्च सुमनोनन्दनस्तथा॥कंडुतिः पंचमश्चैव मणिमां वसुनास्तथा॥सर्वा नुचूतिसंख्याश्च पिङ्गाक्षश्चतुरस्तथा॥यमोनन्दरसोनी

शं.सा.

मः पद्मश्चन्द्रः प्रनाकरः ॥ मेघवर्षश्च नवाश्च प्रद्योतश्च महायशः ॥ नूनिमात्केनुमाश्चैव मौलिमाश्च सुदर्शनः ॥ श्वेतश्च विपुलश्चैव प्रधुम
श्च जयावलः ॥ पद्मवक्षोवलाकश्च कुमुदश्च वलारुकः ॥ पद्मनागः सुगन्धश्च सुवीरो विजयाकृतिः ॥ पूर्वमासो हिरण्यक्षः सितजिह्व
वीर्यवान् ॥ एते त्वामभिषिञ्चन् राजवृद्धाश्च सत्तमाः ॥ शंखपद्मश्च राजेन्द्र मकराकट्टपक्षया ॥ महापद्मश्च नीरश्च वर्वकुचो मुकुन्दकः ॥
एते त्वामभिषिञ्चन् निधयस्तु समागताः ॥ हृगराश्चैव वक्रश्च पेचसुधी मुखः नृपः ॥ दुःपूरणविशादाश्च ज्वरनो झारकस्तथा ॥ कुसुम
त्रः पुनश्च उपवीना उल्लेखलाः ॥ अकम्पश्च खण्डाश्च तथा ये पासपाणयः ॥ पांसयश्च द्विगुणश्च निपुनात्कन्दनास्तथा ॥ एतास्त्वाम
भिषिञ्चन्नुपि शावनाश्च जानयः ॥ वृक्षवर्या स्थिता दांताः सर्वज्ञाः सर्वदर्शिनाः ॥ नाना प्रकारवदनानां नावाकुशिरोधराः ॥ चानुः पथसु
रादालं शून्यालयनिकेतनं ॥ त्रिपुरारिं न वेदेवं ये गतामनुजेश्वराः ॥ एते त्वामभिषिञ्चन् गणाः नूनपनेश्वर्यं ॥ महाकालं पुरस्कृतान्
सिंहं वमातरः ॥ सर्वस्त्वामभिषिञ्चन् राजराजेन राधिपः ॥ गरुडश्चो विषादश्च नैगमेष्ठश्चैव च ॥ अभिषिञ्चन् राजेत्ता सर्वत्कन्दगुलः
शुभाः ॥ डाकिनाश्च योगिन्यः खेव यो निदरीस्तथा ॥ सर्वस्त्वामभिषिञ्चन् समेत्यमनुजेश्वरः ॥ गरुदश्चारुणोश्चैव आरुणिश्च महाखगः

रामः
१८५

संयानिर्विनयश्चैव विलुगन्धकुमारकाः ॥ एते त्वामभिषिञ्चन् सुवर्माः पृथिवीपते ॥ अनन्तश्च महाजागा वासुकिः शेषतश्च कौ ॥ सुपर्मा
निश्चकुलश्च वामनो धांजनेत्रमः ॥ ऐरावतो महापद्मः कम्बराश्च तैरावुनो ॥ पलपत्रश्च शंखश्च कर्कोटकधनञ्जयो ॥ महाकालो मलानी
लो धृतराष्ट्रवलाहकौ ॥ कुमारपुष्पादन्तश्च गन्धर्वश्च मनस्विकः ॥ नकुषः खरमोरो च शंखपारस्तथैव च ॥ पद्मश्च कुलिकश्चैव पानिरित्यो
वमादयः ॥ नागास्त्वामभिषिञ्चन् राजराजेन पार्थिवः ॥ कुमुदो रावाणः पद्मपुष्पादन्तो यवामनः ॥ सुप्रतीकोऽनोनीलः पातुत्वा सर्वान् नृपः
॥ पैतामहस्तथा हंसा वृषभः शंकरस्तथा ॥ उच्चैश्च वाश्च पानिस्तथा धन्वन्नरिर्नृपः ॥ कौस्तुभः शंखराश्च पानुत्वा सर्वतः सदा ॥ चक्रं त्रिशूल
वज्रश्च नन्दकोत्प्राणवायथ ॥ सर्वानिषेकं दत्त्वा च दिशन्तु विजयं ध्रुवं ॥ धर्मश्च वृद्धशारवश्च सत्यं दानं तपस्तथा ॥ यशो यज्ञस्तथैवायुर्व
ह्मवर्यं दमः शमः ॥ एते त्वामभिषिञ्चन् विप्रगुप्ताश्च पार्थिवः ॥ दण्डपिङ्गलकश्चैव मृत्युकालावुनो तथा ॥ बालखिल्यास्तथा सर्वे न वन्तु विज
यायते ॥ दिग्धेनवस्तनमुत्तासुरनिश्चतयानृपः ॥ अभिषिञ्चन् सर्वानि गोनिः सार्धं नरेश्वरः ॥ देववांसश्च बाल्मीकिः शंखरो यपराशरः ॥ देव
लः पर्वतश्चैव दुर्वासा नागुरिः भुविः ॥ याज्ञल्काः सजाबालिर्जमदग्निश्च विश्रवाः ॥ विश्वामित्रश्च लंकदुर्वर्धनो त्रिविधूरथः ॥ एकलश्च दि

शां. सा.

तथैव त्रिनो गोतम गालवो ॥ शाण्डिल्यश्च नरकाजो नोऽङ्ग लोवेदवारुनः ॥ बृहदश्वकुटिमटो जयजानुर्घटोदरः ॥ यवन्कीनो घरैः चाम्बः श्रान्त
धामश्च जैमिनिः ॥ अक्षिसारङ्ग वाश्वेत तथा गत्सोम हातपाः ॥ अदुर्मदो मृदुश्चैव इक्ष्वाकुर्मदोदयः ॥ कान्वायनश्च कावश्च वृलाकः स्वत
नन्दनः ॥ एते त्वामनिधिश्च नु मुनयः पार्थिवोत्तमः ॥ पृथुर्दिलीपो नरतो दुष्यन्तशत्रुजिह्वली ॥ मनुः ककुत्स्थश्चानेना युवनाशो जयप्रथः
॥ माध्वानामुबुकुन्दश्च नथाराजो पुरोरवा ॥ इक्ष्वाकुश्च यदुश्चैव पुरुचूरिश्च वास्तथा ॥ अम्बरीषश्च नानागो बृहदश्वोमहाहनुः ॥ प्रद्यु
म्नश्चाप्रसद्युम्नो नूरिद्युम्नश्च संजयः ॥ एते चान्ये च राजानस्तव राजर्षिर्देवगताः ॥ समायात्त निषेकाय विजयाय तथा श्रिये ॥ पुरुषश्चाप्र
मेयात्मा महाभूतानि यानि च ॥ पृथिवी वायुराकाशमापो ज्योतिस्तथैव च ॥ मनो बुद्धिस्तथैवात्मा अथ क्रतुश्च महीपते ॥ एते त्वामनिधिः
श्च नु समेता वसुधाधिप ॥ नृलोकाश्च नु वल्लोकः स्वलोकोऽथ मरुज्जनः ॥ तपः सत्यश्च राजेन्द्र विजयाय न वन्तु मे ॥ जंबुशाकः कुशः क्रौ
ञ्चशाल्मलीक्षीप एव च ॥ गोमेदः पुष्करश्चैव स्व त्वामप्यदिशन्तु मे ॥ उत्तराः कुरवः पुण्यारम्भाद्वैरायनास्तथा ॥ नद्रास्वके तु मालश्च
वर्षश्चैव इलावृतः ॥ हरिवर्षः किंपुरुषो वर्षो नारतसंज्ञकः ॥ एते त्वामनिधिश्च नु समेता वसुधिप ॥ इक्षुक्षीपः कसेरुश्च ताप्रवर्षे

रामः
१८६

गजस्त्रिमात्रं ॥ नागक्षीपस्तथा सोम्या गन्धर्वैर्विरुणास्तथा ॥ अश्वं च नवमस्तेषां स्व त्वामप्यदिशन्तु मे ॥ ॥ हिमवान् देमकूटश्च निषधीनीर एव च ॥
श्वेतश्च गोगवामेरु माल्यवर्जधमादनौ ॥ महेन्द्रो मलयः सत्यः शुक्लेमान् नृक्षमांस्तथा ॥ विन्ध्यश्च पारिपात्रश्च सर्व एव महीधराः ॥ समागम्या
निधिवन्तु त्वामघवसुधाधिप ॥ अग्नेदोऽथ यजुर्वेदः सामवेदस्तथैव च ॥ अथर्ववेदो वेदात्ता मनिधिवन्तु पार्थिवः ॥ इति ह सोधनुर्वेद गांधर्व
आयुसंज्ञितः ॥ सप्तोपवेदश्च तथा विजयाय न वन्तु मे ॥ शिष्या कल्यो व्याकराणि निरुद्धं यागसांगतिः ॥ छन्दो विवृतिषक्तानि विजयं प्रविशन्तु मे
॥ अङ्गानिवेदाश्च त्वारो मीमांसान्यायविस्तरः ॥ धर्मशास्त्रं पुराणं च विद्या होनाश्च नुर्दशः ॥ सांख्ययोगः पञ्चरात्रं वेदपाश्रुपतं तथा ॥ कृतान्त
पञ्चकश्चैव शास्त्रानि विविधानि च ॥ गायत्री पापशमनी मार्गदेवी महाशिवा ॥ गांधारी च तथा विद्या विजयं प्यदिशन्तु मे ॥ देवदानव गन्धर्वा
यक्षराक्षस पन्नगाः ॥ अषयो मनवो गावो देव मानर एव च ॥ स्थानानि च समस्तानि पुण्यान्यायनानि नु ॥ जीमूतानि च सर्वाणि तदिकाला
श्च सर्वतः ॥ उक्तानि वाप्यनुक्तानि विजयाय न वन्तु मे ॥ लवणाः क्षीरतोयाश्च घृतमन्योदकस्तथा ॥ दधिमन्दोदकश्चैव सुरोदश्च नराधिपः ॥
तथैव सुरसोदश्च तथा त्वादुदकश्च यः ॥ गर्जोदकश्च तोयेत्त्वा मनिधिश्च नु पार्थिव ॥ चत्वारः सागराश्चैव श्वेततोयेन पार्थिवः ॥ समागम्यानि

शां.सा.

विचनु विजयं प्रदिशन्ते ॥ सुकरश्च प्रयोगश्च प्रजासो नैमिषस्तथा ॥ तथा वल्लसरः पुण्या गया शिखश्च पार्थिव ॥ कालोदको नदि कुण्डल
थैकोत्तरमानसः ॥ स्वर्गमार्गप्रदश्चैव तथा पंचनदस्तथा ॥ नृगुनीर्धप्रजासश्च तथैवामरकणकः ॥ आश्रमकालिकायाश्च नृणां विन्दो नद्या
श्रमः ॥ गोतीर्थे चाग्नितीर्थे च विमलस्वर्ग एव च ॥ जंबूमार्गश्च विपुलं पुण्यास्तंडुलिकाश्रमः ॥ कापिलं च तथा तीर्थं तीर्थे चावंति खंडकौ ॥ मरु
सरस्तथा गन्ध्याः कुमारी तीर्थमेव च ॥ गङ्गाधरं कुशावती विल्वकोनी लपर्वताः ॥ वरारूपवर्तश्चैव तीर्थं कनखरन्तथा ॥ कारि अरसके पा
रोरुद्रकोटिस्तथैव च ॥ महालयश्च राजेन्द्रवदर्यश्च मरु एव च ॥ नन्दोचसूर्य तीर्थे च सोमतीर्थं शतक्रतो ॥ अश्विनो वरणा स्याथ वायो वैश्रव
नस्य च ॥ ब्रह्माणश्चैव सर्वस्य यमस्य च वनस्य च ॥ विरुपाक्षस्य धर्मस्य तथा चाप्सरसां नृप ॥ ऋषीणां च वसूनां च साधानां मरुतां तथा ॥ आ
दित्यानां च रुद्रानां तथा वाजिरसां नृप ॥ ऋषीणां च वसूनां च तथा चोषां च मानस ॥ प्रक्षप्रश्च वनं चैव सुख्यन्नाच नराधि ॥ सारयामसर
श्चैव वाराहो मानवस्तथा ॥ काश्रमत्रिकूटश्च वित्रकूटस्तथैव च ॥ सपूर्वक्रतुसारश्च तथा विष्णुपदं सरः ॥ कपिलस्य तथा तीर्थं वासुके तीर्थ
मेव च ॥ सिंधूत्तपोधरो एव सुधकुम्भकः ॥ पौण्डरीकश्च राजेन्द्रगंगासागरसंगमः ॥ सिंधूसागरयोश्चैव संगमं सुमनोरुहं ॥ मानसं च तथा

रामः
१८७

सरः ॥ तथा विन्दुसरः पुण्यं सरस्वद्वेदकन्तथा ॥ धर्मरत्नो फल्गुनीर्धमविमुक्तश्चैव च ॥ लोहिताश्च तथा पुण्यो वदरी पावनः शिवः ॥
तीर्थं सप्त ऋषीणां च वक्रितीर्थं च पार्थिव ॥ एते चान्ये च वरुवः पुण्यसंकीर्तनाः शुभाः ॥ स्तोत्रैस्तमनिधिश्च नृसर्वपातकनाशनैः ॥ गंगाम
हानदी पुण्या क्रदिनी क्रदिनी तथा ॥ पावनी च तथा शीता चक्षुः सिंधुसनर्मदा ॥ सुप्रजाकाश्च नाक्षी च विशाला मानसी क्रदा ॥ सरस्वती च नो
दा च सुवेशा विमलोदका ॥ शिप्रा शोणाश्च तर्षश्च शरयूगाङ्गी तथा ॥ अक्षोदा च विनागा च चन्द्रागाङ्गलावती ॥ वितस्ता देविकारं च कौशी दे
वक्रदा शिवा ॥ तथा चैव सुमती पुण्या कौशिकी यमुना तथा ॥ गोमती धूनपापा च वाफुदा च सरस्वती ॥ निर्विध्या च नृतीया च लोहित्यश्च महानदः
॥ वेदस्मृतिर्वेदमाता वेदयुर्वरदा तथा ॥ गोवर्मा च नद्या चैव सदा नीचा कुमुदती ॥ पीता च र्मणा तीधूपा विदर्भा विष्णु मन्थपि ॥ अंचती च तथा
कुंती सुरसा च पलाशिनी ॥ मन्दाकिनी दशार्मा वा सिंधुरे वा कुमुदती ॥ तपती पिपला शोनी करौ नो यापि शारिकाः ॥ चित्रोत्पला चित्रवर्मा
मंजुला वालकावती ॥ शुक्रि मती शिनी वा न्नी मंडूनी नृपका कयुः ॥ नापी ययो ह्यनिर्विध्या सिता च निषधावती ॥ वेणा चैव नराणी नौमा मंदरा
च तथा कुहूः ॥ नोया चैव महागौरी दुर्गामतिविला तथा ॥ गोदावरी जीमरथी कृष्णवेणा जयंकरा ॥ नुक्कनद्रा सुप्रकाश वाह्या कावेरिरेव च ॥

श्री. सा.

कृतमालानाप्रकर्षी पुष्पजद्रोत्यलावनी ॥ नृपमात्रधिकुल्याच इक्षुकात्रिदिवाल्या ॥ रङ्गुरिणीवंशधरी जाम्बूवमुकुलावनी ॥ अधिकार
रवेगाव मंदगामदवाहिनी ॥ कंपनाचविशल्या च मालिकामलपावनी ॥ नीलोद्गतकराचैव वाफुतीचमहानदी ॥ नन्दाचापलनन्दाचसु
दाचवसुवाहिनी ॥ एताश्चान्याश्चराजेन्यतश्चत्तां विविधौदकैः ॥ सर्वपापप्रशमनाः सर्वलोकस्यमातरः ॥ श्वेतोदपूष्पकलशैः रजिषिश्च
नृपार्थिव ॥ एतेर्यद्योक्तैर्नृपराजराज्येऽदन्तोऽभिषेकः पृथिवीसमग्रां ॥ ससागरानुत्तविरंचजीवधर्मचनेबुद्धिरतीवचात्मु ॥ ॥
अभिधाने ॥ राजानमभिषिंवेत्, निषेणश्रवणेनवा ॥ पौर्णस्यचित्रसौम्याश्चिरोहिण्यामुन्नरासुच ॥ कुत्तान्मिथजलिज्जानिः सावित्र्याः प्र
यतः श्रुचिः ॥ मलाद्याह निजिश्चैव संपातानिर्दुतो न वेत् ॥ सर्वोषधिरसः श्रुत्वा न दीनां सलिलेनव ॥ व्याघ्रचर्मन्यासीनमासंघा म
निषिचव ॥ निष्प्रत्यश्रुखोब्रूया जेयन्तं पृथिवीपते ॥ धर्मसेनिखिलो राज चर्द्धतां पालयन्पुजाः ॥ वर्द्धस्वचश्चियेपुष्टौ जयाया न्युदया य
च ॥ राजानुसंततौ गोत्रे ततो पुनिरथं जपेत् ॥ २१ ॥ वैशाखं तु नवे चर्म समीपं वरी न वेत् ॥ विरेणमभिषिचैव दुंदुनीनभिमन्त्रयेत् ॥ प्राचं
त्वादिशिवसवोऽभिषिंचनुतेजसे ॥ दक्षिणस्यां त्वादिशिरुद्रा अभिषिश्चनुवृद्धये ॥ प्रतीक्षां तादिशादित्य म -- अभिषिंचव ॥ --

रामा
१८८

श्री. २

राजानमाशर्जि रजिषिश्चनुत्वंघवं ॥ आत्वाल्यं मन्त्ररेधी न्यथेनमभिमन्त्रयेत् ॥ ॥ अभिषेकफलमुक्तं ॥ बोधायनेन ॥ दशपूर्वांश्च शप
रानात्मानं वैक विंशति ॥ पुनानि -- -- पुत्रपौत्रैः -- सख ॥ षष्ठिवर्षसखसाणि स्वर्गलोके महीयते ॥ बुद्धसायुज्यमाप्नोति ॥ ॥
॥ अथ पुनितवषाभिषेकः ॥ गोपथवाहणे ॥ अथ पुष्पानिके कस्य विधिं वक्ष्यामि सांपदां ॥ धर्मार्थकामसंयुक्तं राजा कुर्यान्पुरोहितं ॥ स्तौ
वर्षराजनेस्तापैः कलशैः पार्थिवैरपि ॥ सूरुमेणसनेनाद्य नोयग्रहणमिष्यते ॥ चतुर्णां सागराणां नदीनां च शतस्य तु ॥ अभिषेको यरा
श्रुतो यमारुययत्नतः ॥ एकदिनं चतुर्णां सागरस्य तु पञ्चमं ॥ श्रोषधी -- -- स्तेषु सर्वेषु कलयेत् ॥ सखाचसखदेवी च वलार्च
तिवलातथा ॥ मयश्चेत्तीचपाश्चेता व्याघ्रदंती सुमङ्गला ॥ १ ॥ शतावरी जयन्ती च शतपुष्पासचन्दना ॥ प्रियङ्गुलोचनोशील ममृताचसमा
लिका ॥ अश्वत्थप्रदविल्वानां न्यग्रोधपनसस्य च ॥ शिरीषामकपित्थानां पल्लवैः समलंकृतान् ॥ हेमरत्नौषधीविल्व पुष्पगन्धाधिवासि
नान् ॥ आह्लादिता नृसिनेर्ब्रह्मै रभिमन्त्रपुरोहितः ॥ सावित्र्यनयतः कुर्यात् शन्नो देवीतथैव च ॥ हिरण्यवर्ष्मनुसूक्तं त्रानुवाक्याथमेव च ॥ ध
रणीपादपीठस्या दूर्वामूलं कुशाक्षु नान् ॥ तस्योदिकुस्थितैर्द्विषैर्द्वेदवेदाङ्गपारगैः ॥ सहेतुर्थः ॥ विल्वारफलाहारः पयसाश्वापि

शो-सा.

वर्तयेत् ॥ सपरात्रं घृताशीवा ततो होमं प्रयोजयेत् ॥ गव्येन पयसा कुर्यात्सौवर्षेन मुवेन तु ॥ वेदानामादिनिर्मन्त्रैर्महायादिति पूर्वकं
॥ शर्मवर्माणां श्वेततथास्यादपराजितः ॥ आयुषश्चानयश्चैव तथा स्वस्वयोगाः ॥ ३ ॥ रत्नान्यं च गणान्कृत्वा वाचयेत्तद्विजोत्रमात्रादि
रण्येनाक्षतार्क्षेन कर्मैश्वर्यमधुसर्पिषा ॥ पुण्याहं वाचयित्वा स्य आरम्भं कारयेद्बुधः ॥ तिथिर्नक्षत्रसंयुक्ते मुहूर्त्ते करणेषु नै ॥ इत्येवोष इति
नूय्यात्पुनश्च पुरोहितः ॥ सर्वनूर्यानिनादेन न्यनिषिक्तो ज्यलंकृतः ॥ सिंहासनं समारुह्य पीठकावाक्रमागतां ॥ वामरक्षत्रसंयुक्तं प्रतिह
रविचिह्नं ॥ मन्त्रद्विषवतुस्कंच वतुर्दिक्षु प्रकल्पयेत् ॥ उपविष्टस्ततो राजपुत्रानां कारयेद्वितं ॥ अकरावाह्याणां गावः स्त्रीवालाजडलोभि
ताः ॥ ४ ॥ ततस्तु दर्शनं देयब्राह्मणानां नृपेन तु ॥ अणीपकृतिमुख्यानां स्त्रीजनं च नमस्करेत् ॥ आशिषस्ते हि दास्यन्ति नृपजनपदानुवि ॥ र
वंप्रजायेत नृपः ॥ राज्ञो पुरोहितो न्यस्य शेषाणां च यथाक्रमं ॥ स्थान्यन्नराणि चान्यानि दत्त्वा सुखमवाप्नुयात् ॥ दूतसिद्धार्थकान्सर्पिः शमीवी
रियवौ तथा ॥ शुक्लानि चैव पुष्पाणि मूढिदद्यान्पुरोहितः ॥ अथार्घ्यविहितो ज्येष्ठविधिपुष्पानिषेवना ॥ राजानतो महीनुक्ते शक्रलोकं च
गच्छति ॥ ४ ॥ इति पुष्पानिषेकः ॥ ॥ अथंवा निषेकः ॥ प्रतिवर्षं महानवम्यां कर्त्तव्यः ॥ पुष्पानिषेको महानवम्यामिन्द्रोत्सवोजन्मदि

रामः
१८२

ने प्रतिवर्षं वृषोत्सर्गः कार्त्तिके प्रातिवर्षसिमाथर्वणसूत्रान् ॥ ॥ अथ सिंहासनं कृत्वा लक्षणां ॥ बालुमभ्यर्च्य ॥ ॥ सिंहासने चोत्तममजुल
ना षड्धा दशानं च परं वदन्ति ॥ दशां सवस्वं शमने विहीनं वा सेनैर्घातिसमुद्भूयं स्यात् ॥ मुनिनिरयशरैर्ब्रजिद्रागत्रयं स्यादुदयइह विना
मेर्जा विने पीठमष्टौ ॥ कणिशमपिरसांशं सप्रधाग्रामपदी शिवमुनिनवरत्नैर्दन्तिवाहो नृवंशौ ॥ द्वायं स्याद्रसनागमेव तिथितो नागेन क
साशने युक्त्वा स्रयुगेन तोरणयुतं रत्नैः शुभैराजितं ॥ कर्त्तव्यं नृपवल्लभं मुनिमता ज्येष्ठसिंहासनं कर्त्तव्यं च यशोनिवर्द्धनमिन्द्रोः सिंहे
दकसासनं ॥ छत्रं ज्येष्ठमशीतिवेदसहिते द्वा सप्रतिर्मध्यमं षड्धा कन्ये समंगुलैर्नरपतेर्द्वंशतार्द्धं समं ॥ ॥ विष्णुधर्मोत्तरे ॥ नद्रास
नं नरेन्द्रस्य स्त्रीरवृक्षावकारयेत् ॥ उच्छ्रायश्च तथा तस्य अधोर्द्धं तु समं नवेत् ॥ हस्तत्रयं तथा विष्णु क्वित्तारेण वकारयेत् ॥ आयामश्चास्य
कर्त्तव्यो विस्तरे नैव संमितः ॥ चतुरस्रं तु कर्त्तव्यं राज्ञो नद्रासनं तथा ॥ नात्राभ्युन्नतथा वृत्तं न च दीर्घं नृगुत्तमः ॥ सुवर्णरूपताम्रे विन्नं कार्यं वि
शेषवत् ॥ रत्नैः प्रशस्तैश्च तथा नरत्नप्रतिरूपको ॥ चत्वारपुरुषास्तत्र विन्यस्ता नृगुनन्दन ॥ द्विगुणाश्च तथा सिंहास्तत्र कार्यं नृगुत्तमः ॥ हंसप
क्षौर्विरचितं मयूरस्य शुकस्य वा ॥ पक्षैः रथवलाकायाः छत्रं राज्ञो प्रसस्यते ॥ मिश्रपक्षैर्न कर्त्तव्यं हीनं परिमितं तथा ॥ चतुरस्रं तु कर्त्तव्यं ब्राह्म

शां.सा.

एतच्च गुप्तमः॥ वृत्तराजः प्रसस्यसा. छुकेवस्त्रविनूषितं॥ ॥ अथ दुर्गविधिः॥ राजा सहायसंयुक्तं प्रचूनप्रवसेधनं॥ रम्यमारज्यमा
पन्नं मधादेशं समाश्रयेत्॥ तत्र दुर्गं नृपः कुर्यात्पणामेकतमं बुधः॥ नवदुर्गं महीदुर्गं नरदुर्गं तथैव च॥ वार्हस्यैवाश्वदुर्गं च गिरिदुर्गं
श्वार्गवः॥ सर्वेषामेव दुर्गाणां गिरिदुर्गं प्रशस्यते॥ दुर्गं च परिखोपेत् पुराद्वारकसंयुतं॥ शालाघ्रायत्र मुखेश्च शतशो यसमावृतं॥ गो
पुरं सर्वबाधवत् तत्र स्यात्सु मनोहरम्॥ सपत्ना को गजारूढो येन राजा विशेत्पुरं॥ सुशोभाश्च नयानत्र कार्याश्च पणवीथयः॥ एकस्मिन् सत्रवीथे
ये देवते स्म न वेदुः॥ वीथ्ये वद्वितीये च राजवेश्म विधीयते॥ धर्माधिकरणं कार्यं वीथ्यगवत्तीयके॥ चतुर्थे चैव वीथ्ये गौपुरं च विधीयते॥
आयतं च नुरसं वा वृत्तं वा कारयेत्पुरं॥ अर्धचन्द्रप्रकारं च वज्राकारं च कारयेत्॥ अर्धचन्द्रपशंसन्नि नदीतीरे च नद्वेत्॥ अन्यत्र ननु कर्त्त
व्यं प्रयत्नेन विजानता॥ राजकोशमृदं कार्यं दक्षिणा राजवेश्मनः॥ तस्यापि दक्षिणे नागे गजस्थानं विधीयते॥ गजानां प्राशुखी शाला क
र्त्तव्या वाप्यवाशुखी॥ आग्नेये च तथा नागे आयुधागारमिष्यते॥ महानसं च धर्मज्ञं कर्मशाला तथा परा॥ गुरुं पुरोधसः कार्यवामतो राजवे
श्मनः॥ मन्त्रवेदविदौ चैव चिकित्साकर्त्तुरेव च॥ तस्मै च तथा नागे कोष्ठाङ्गारो विधीयते॥ गवां स्थानं तथैवात्र नुरङ्गाणामन्येव च॥ उत्त

रामः

१४०

रान्निमुत्तरे तु नूनज्ञानं विधीयते॥ दक्षिणा निमुखी वाध परिशेषा विगर्हिता॥ नुरङ्गास्तु नद्याधार्म्याः प्रदीपैः सार्वरात्रिकैः॥ कुक्कुटा
न्नां नराश्चैव मर्कजांश्च नराधिप॥ धारयेदश्वशालासु सवत्सां धेनुमेव च॥ अजाश्च धाययित्तेन नुरङ्गानां हितैषिणा॥ गो गजाश्चादि
शालासु तन्युरीषस्य निर्गमः॥ असंगतेन कर्त्तव्यो देवदेवे दिवा करे॥ योगिनी शिल्पिनां चैव सर्वेषामविशेषतः॥ दद्यादावसथं दु
र्गे मन्त्रकालविदांश्च॥ गौवैद्यानश्च वैद्याश्च राजवैद्यास्तथैव च॥ आहारे न नृशं राजो दुर्गे हि प्रवरारुजः॥ ॥ देवीपुराणे ॥
पूर्वादि कारयेद्वारा नाला दुर्गेषु चोत्तमान्॥ राजस्थानसमायुक्तान् वातायनसमन्वितान्॥ मन्त्रवारणवेदयान् ध्वजकैरुपशोभिता
न्॥ गजबाडकृतापीडान् पद्मपत्रमनोरुहान्॥ दुर्गेषु कारयेद्गुणां महिषासुरघातिनां॥ द्वारस्थां गजवक्त्रं बाधनदं वाथ पद्मजं॥ शि
लायाश्चेवलिः कार्या प्राशादोक्त यथाविधिः॥ ॥ अयं वाग्निपुराणे उक्तः॥ हेमंकुर्मसरत्नं च शाखाधः सन्निवेशयेत्॥ पुननाश
कुनीतत्र जं नादी न्युजयेद्गुहान्॥ देवान् यक्तान् गृहानागा न्युजयित्वा यथाविधिः॥ ब्राह्मणां त्वसिवायाथ पशुं शान्तौ निपातयन्॥
॥ कारयेत्सर्वदानादी नुत्सवं विविधं पुरे॥ शाखोच्छ्रायं तथा कार्यं छत्रश्चेतपताकिकं॥ एवं समुच्छ्रयं शाखः सर्वद्वारेषु बुद्धिमान्॥ पू

शां.सा. जयित्वा रुरं दुर्गा गङ्गा न्मातृ चिनायकान् ॥ प्रासादोक्तविधानेन वलिंदत्वा पुरं कुरु ॥ ॥ श्रीरामेश्वरसूरिसूनु रुदन्ध्र योजना
रायाणः क्षोणीन् पण्डितमानखण्डनजयी श्रीरामकृष्णतः ॥ मीमासां नयतत्त्वविदिनकरत्नत्मा दन्तृत्तत्त्वः सेयं शान्ति करं तु
सारविषया रामायदद्यान्मुदं ॥ ॥ इति श्रीमद्रामेश्वरसूरिसूनु श्रीमन्नारायणसूनु श्रीमद्रामकृष्णनद्यान्मज्जदिनकरनदकृतः
शान्तिसारः समाप्तः ॥ ४२ ॥ ॥ ॥

मानदास सुगत दासया संकलनं
बासा सफु काथ्यात उपहार !

रामः
१२१

मानदास सुगत दासया संकलनं
बासा सफु काथ्यात उपहार !

25

20

15

10

5

0 cms.

5

10

15

20

25

30

35

40

45

